

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Informační studia a knihovnictví - Informační věda

PhDr. Petra Večeřová

**Knihtiskaři Jiří Jakubův Dačický a Jan Othmar Jakubův
Dačický**

**The book printers Jiří Jakubův Dačický and Jan Othmar
Jakubův Dačický**

Disertační práce

vedoucí práce: Prof. PhDr. Jiří Pešek, CSc.

Praha 2012

Za cenné rady a připomínky při zpracování této práce děkuji vedoucímu této práce Prof. PhDr. Jiřímu Peškovi, CSc.

Děkuji také všem pracovníkům knihoven a archivů, kteří mi laskavě zpřístupnili staré tisky ke studiu a také za jejich velkou obětavost, se kterou mi zpřístupňovali nadlimitní množství knih a archiválií.

„Prohlašuji, že jsem disertační práci napsala samostatně s využitím pouze uvedených a řádně citovaných pramenů a literatury, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.“

V Praze, dne 25. března 2012

Abstrakt

Dizertační práce Knihtiskaři Jiří Jakubův Dačický a Jan Othmar Jakubův Dačický pojednává o životních osudech a tiskařské činnosti uvedených tiskařů, kteří pracovali na Starém Městě pražském na konci 16. a začátku 17. století. Cílem práce bylo na základě archivních pramenů, odborné literatury a samotných dochovaných starých tisků z jejich produkce postupně osvětlit doposud neprobádaná místa historie pražského knihtisku a pojednat o jejich neprávem opomíjených tiskařských dílnách. Předkládaný text je rozdělen do pěti hlavních částí. První část je věnována životním osudům sledovaných tiskařů a rozboru jejich osobního i pracovního života. Druhá část se zabývá jejich tiskařskou produkcí. Jednotlivé tisky byly rozděleny do tematických skupin a popsány jak po stránce literárně-historické, tak knihovědné. Studované tisky byly zkoumány také ve vztahu k jejich předcházejícím a následujícím vydáním u jiných tiskařů. Třetí významnou částí je typologicko-typografický rozbor. Zde se autorka zaměřila na typografickou úpravu tisků, použitou sazbu, dekor atd. Cílem bylo nejen podchytit používaný typografický materiál sledovaných tiskařů v čase, ale také zjistit do jaké míry spolu tyto (případně další soudobé) tiskárny spolupracovaly, zda měly shodný nebo rozdílný typografický materiál, do jaké míry se tento materiál mezi nimi přeléval, či zda byl typický pouze pro určité období práce konkrétní tiskárny. Čtvrtou část tvoří chronologicky uspořádané soupisy známých a dochovaných tisků rozdělené podle jednotlivých sledovaných tiskáren a časového sledu jejich činnosti. Pátá část obsahuje obrazové přílohy dokumentující nejdůležitější typografický materiál používaný sledovanými tiskárnami.

Abstract

The thesis “The book printers Jiří Jakubův Dačický and Jan Othmar Jakubův Dačický” deals with the lives and printing activities of the named book printers, who worked in the Old Town in Prague at the end of the 16th and the beginning of the 17th century. The thesis is based on the primary and secondary sources and preserved old prints from their production. Its aim is to clarify unknown parts of the history of the book printing in Prague and to discuss its unjustly neglected printing workshops. The text is divided into five main parts. The first one deals with the careers of the named printers and with the analysis of their private and professional lives. The second part interests in their printing production. The prints were divided into thematic groups and described according to literary-historical and library scientific aspects. The studied prints were examined in their relationship to their previous and subsequent publications by other printers, too. The third part is the typological-typographical analysis. Here the autor focuses on typographical form of the prints, used typesetting, decorating, etc. The aim was not only to register used typographical material of the studied printers in time, but also to find out how much these (and possibly other contemporary) printing works cooperated, whether they had the same or different typographical material, how much this material spread between them, or whether it was typical only for the certain period of the concrete printing workshop. The fourth part contains chronologically organized lists of the known and preserved prints divided according to the studied printing workshops and succession of their work. The fifth part contains pictures documenting the most important typographical material used by these printing works.

OBSAH

1. Úvod	10
2. Jiří Jakubův a Jan Othmar Jakubův Dačičtí, Anna Dačická a dědici	16
2.1 Jiří Jakubův Dačický	16
2.1.1 Rodinný a soukromý život Jiřího Jakubův Dačického	18
2.1.2 Měšťan, Jiří Jakubův Dačický	23
2.1.3 Právní kauzy a případy Jiřího Jakubův Dačického	26
2.1.3.1 Delikty proti osobním právům - nárek a zhanění cti	28
2.1.3.2 Delikty proti osobním právům - cizoložství a smilstva	31
2.1.3.3 Delikty namířené proti zdraví a životu	35
2.1.3.3.1 Delikty namířené proti zdraví a životu – mordy a vraždy	36
2.1.3.3.2 Delikty namířené proti zdraví a životu - napadení, rvačky, ublížení na zdraví	36
2.1.3.4 Delikty proti bezpečnosti a veřejnému pořádku - sousedské spory	37
2.1.3.5 Delikty proti vlastnictví – krádeže, majetkoprávní spory	37
2.1.3.6 Delikty proti oficiální ideologii – nedodržení cenzurních nařízení o tisku a prodeji knih	39
2.1.4 Pracovní život Jiřího Jakubův Dačického	40
2.1.4.1 Lokalizace domů Jiříka Jakubův Dačického	40
2.1.4.2 Jednotlivé etapy práce tiskárny Jiřího Jakubův Dačického	44
2.1.4.3 Spolupráce Jiříka Jakubův Dačického s dalšími tiskaři	46
2.1.4.4 Produkce a prodej tisků Jiřího Jakubův Dačického	49
2.1.4.4.1 Produkce tisků Jiřího Jakubův Dačického	49
2.1.4.4.2 Prodej tisků Jiřího Jakubův Dačického	54
2.2 Jan Othmar Jakubův Dačický	61
2.2.1 Právní kauzy a případy Jana Othmara Jakubův Dačického	63
2.2.2 Pracovní život Jana Othmara Jakubův Dačického	64
2.2.2.1 Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického	66
2.3 Anna Dačická, poslední manželka Jiřího Jakubův Dačického	71
2.4 Dědicové Jiřího Jakubův Dačického a Anna Dačická	73
3. Produkce tiskáren Jiřího Jakubův, Jana Othmara, dědiců a Anny Dačických	76

3.1 Tematický a jazykový profil produkce tiskárny Jiřího Jakubův Dačického....	77
3.1.1 Náboženské spisy a polemiky, konfese, Bible a její části, postily, kancionály (katolické i protestantské)	85
3.1.1.1 Postily	87
3.1.1.2 Modlitby.....	94
3.1.1.3 Protestantské spisy	95
3.1.1.4 Katolické spisy a polemiky	98
3.1.1.5 Kázání	102
3.1.1.6 Kancionály a písně	104
3.1.2 Mravoučné a zábavné spisy	107
3.1.3 Kalendáře	113
3.1.4 Školní knihy, gramatiky, učebnice, slovníky	114
3.1.4.1 Gramatiky a stylistické příručky	114
3.1.4.2 Slovníky	119
3.1.5 Humanistické příležitostné tisky	121
3.1.5.1 Tematické vymezení příležitostných humanistických sborníčků vydaných v tiskárně Jiřího Jakubův Dačického	125
3.1.6 Neperiodické novinové zpravodajství	128
3.1.7 Lékařská a zdravotní literatura	134
3.1.8 Vědecké publikace z oblasti přírodních věd	136
3.2 Tematický a jazykový profil produkce tiskárny Jana Othmara Jakubův Dačického	139
3.2.1 Náboženské spisy, Bible a její části, postily (katolické i protestantské)	141
3.2.2 Mravoučné a zábavné spisy	142
3.2.3 Kalendáře	143
3.2.4 Školní knihy, gramatiky, učebnice, slovníky	144
3.2.5 Humanistické příležitostné tisky	146
3.2.6 Státní a právní spisy	153
3.2.7 Hudební tisky	154
4. Recepce knih tištěných v tiskárnách Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických	154
5. Typografický rozbor produkce tiskáren Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických	162

5.1 Typografická úprava tisků Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických	162
5.2 Typografický materiál tiskáren Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických ..	163
5.2.1 Tisková písma	165
5.2.1.1 Gotická a novogotická písma	166
5.2.1.2 Humanistická písma	168
5.2.1.3 Řečtina a hebrejščina	169
5.2.2 Ilustrační výzdoba	170
5.2.2 Dekor (viněty, vlysy, lišty)	181
5.2.2.1 Viněty	181
5.2.2.2 Vlysy a lišty	183
5.2.2.3 Rámce titulních stran	185
6. Grafy	187
6.1 Soupis grafů.....	198
7. Závěr	200
8. Soupisy českých a cizojazyčných tisků Jiřího Jakubův, Jana Othmara, dědiců a Anny Dačických	205
8.1. Metodika tvorby soupisů známých a dochovaných českých i cizojazyčných tisků sledovaných tiskáren	205
8.1.1. Metodika tvorby soupisů	205
8.1.2. Hlavní zásady přepisu	206
8.2 Chronologický soupis tisků Jiřího Jakubův Dačického	209
8.3 Chronologický soupis tisků Jana Othmara Jakubův Dačického	255
8.4 Chronologický soupis tisků Dědiců Jiřího Jakubův Dačického	276
8.5 Chronologický soupis tisků Anny Dačické	276
8.6 Chronologický soupis přetisků Jiřího Jakubův Dačického	277
8.7 Chronologický soupis přetisků Jana Othmara Jakubův Dačického	277
8.8 Chronologický soupis tisků, které vyšly „nákladem a prací“ Jiřího Jakubův a Jana Othmara Jakubův Dačických	278
8.9. Chronologický soupis pravděpodobných českých a cizojazyčných tisků, které byly tiskárně Jiřího Jakubův Dačického přisouzeny na základě typologicko- typografického rozboru	280

9. Rejstříky	282
9.1 Rejstřík autorů a anonymních záhlaví	282
9.2 Rejstřík názvů.....	307
9.3. Rejstřík ilustrací	331
10. Použitá prameny literatura	341
10.1 Seznam zkratk	361
Díl II.	
11. Obrazové přílohy	362
11.1 Seznam Příloh	470

1. Úvod

V Praze 16. století se tisklo ve všech třech městech pražských, s největší koncentrací tiskařských oficín na Starém Městě pražském. Národnostně patřila většina pražských tiskařů, jak k českému, tak německému etniku. Větší příliv zahraničních tiskařů a jejich postupné usazování souvisí s přestěhováním císařského dvora do Prahy v roce 1583.¹ Mirjam Bohatcová na základě rozboru Slovníku knihtiskařů Karla Chyby² napočítala 32 tiskařských linií, které působily v Praze v předbělohorském období.³ Existoval zde také židovský knihtisk, který ovšem ponechávám zcela stranou této práce.⁴

Přes veškerou snahu badatelů, má český předbělohorský knihtisk stále ještě velké množství nezpracovaných míst, která znemožňují vytvoření systematické souborné studie o dějinách českého knihtisku ve stavovském státě. Tiskárnám Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických nebyla doposud věnována v odborné literatuře pozornost, kterou by si jejich oficíny plně zasloužily. Souhrnné pojednání nebylo doposud zpracováno a zcela chybí i dílčí ucelenější studie, které by jim byly věnovány. Základní informace o činnosti a adrese jejich oficín obsahuje Chybův slovník tiskařů⁵. Ve starší literatuře byla činnost obou tiskařů podchycena převážně ve studiích Zikmunda Wintera⁶, kde nebylo na bližší představení více místa, než několik odstavců. Navíc se autor převážně věnoval barvitému líčení morálně problematického vztahu staršího Jiřího Dačického s nevěstkou. Josef Jireček v Dějinách literatury české⁷ krátce shrnul Jiřího zaměření na tisk nekatolických knih. Životní data syna, Jana Othmara, jsou shrnuta v Rukověti humanistického básnictví.⁸

¹ Abecedně řazený soupis tiskařů je obsažen ve slovníku Chyba, Karel: Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860. Strahovská knihovna 1-18/19, 1966-1983/1984, 573 s. Konkrétnější představu o jejich životě a práci si je možné utvořit na základě spisu Winter, Zikmund: Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách : (1526-1620). – Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909. – vii, 749 s. Nové zhodnocení s odkazy na literaturu obsahuje Voit, Petr: Encyklopedie knihy : starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. století : papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod. – 2. Vyd. – Praha : Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. – 2. sv. (s. 1-655, s. 656-1350) (Bibliotheca Strahoviensis. Series monographica; 2) ISBN 978-80-7277-390-9.

² Chyba, Karel: Slovník knihtiskařů, 573 s.

³ Bohatcová, Mirjam: Nad Chybovým slovníkem knihtiskařů. Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze 12, 1995, s. 33-58.

⁴ Bližší informace je možné získat například v pracích Prudková, Lenka: Čeští tiskaři 16. století a židovství. Dějiny a současnost 2000, č. 6, s. 11-15. nebo Veselá-Prudková, Lenka: Židé a česká společnost v zrcadle literatury. Od středověku k počátkům emancipace. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. – 153 s.

⁵ Chyba, K.: Slovník knihtiskařů, s. 72-73.

⁶ Winter, Zikmund: Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách : (1526-1620). – Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909. – vii, 749 s.;

⁷ Jireček, Josef: Dějiny literatury české : díl I, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného. 2 sv. – Praha : B. Tempský, 1875-1876.

⁸ Hejnic, J. – Martinek, J.: Rukověť, díl III, heslo Othmar, Jan, s. 83.

Nejnověji pak sumarizoval problematiku Petr Voit v příslušném hesle Encyklopedie knihy⁹ a znovu v Biografickém slovníku¹⁰. V rámci studia cizojazyčných bohemik jsou pak Jiří a Jan Othmar Dačičtí zahrnuti do statistik společně s ostatními soudobými tiskaři ve studiích Anežky Baďurové pojednávajících o cizojazyčných bohemikálních tiscích rudolfinského knihtisku¹¹. Předmětem několika dílčích studií pak byly některé konkrétní tisky. Bedřiška Wižďálková se zaměřila na přezkoumání Lékařských knih tištěných pod jménem mistra Křišťana¹². Jiří Jakubův a jeho syn Jan Othmar jsou též zmiňováni v souborné studii Antonína Škarky pojednávající o tiskařské aféře Sixta Palmy Močidlanského z roku 1602.¹³

Tiskařská činnost Jiřího Jakubův Dačického je unikátní také z toho důvodu, že zabírá v podstatě celou druhou polovinu šestnáctého století s přesahem do prvních dvaceti let století sedmnáctého. V tomto období se výrazně formuje pražský předbělohorský knihtisk. Jiří se postupně v rámci svého podnikání musel po pracovní stránce „setkat“ jak s většinou soudobých tiskařů pracujících v našich zemích, tak s řadou různých knihařů, agentů, bibliopolů dovážející nebo distribuujících knihy vytištěné v řadě zahraničních tiskařských center. Musel tak čelit jejich vysoké konkurenci, aktivně vyhledávat „bílá“ místa na trhu s knihami, reagovat na konkrétní momentální situaci a v souladu s ní vyladit svoji ediční politiku, vytvořit prodejní strategie na odbyt vytištěných knih, a v neposlední řadě také reagovat na soudobá nařízení o vydání a prodeji knih. Tuto pracovní stránku jeho života pak více či méně ovlivňoval jeho soukromý život.

Proto bylo v této práci pro doplnění nedostatečných informací z tištěných publikací přikročeno k archivnímu výzkumu. Jednalo se primárně o výzkum v dochovaných městských knihách Archivu hlavního města Prahy, kde byly zkoumány materiály doplňující informace o osobních vztazích a sporech obou tiskařů, dluzích, domech, rodině apod. Jak se ukázalo, ani jeden ze sledovaných tiskařů nebyl klidné povahy a v městských knihách se díky tomu dochovaly zmínky o nadávkách a dalších sousedských sporech, které

⁹ Voit, Petr: Encyklopedie knihy, heslo Dačický Jiří Jakubův, s. 195-196. Součástí zpracovaného hesla jsou též informace o Anně Dačické a Janu Othmarovi Jakubův Dačickém.

¹⁰ Biografický slovník českých zemí, sešit 12, heslo Dačický, Jiří Jakubův, s. 105-106.

¹¹ Baďurová, Anežka – Bohatcová, Mirjam – Hejnic, Josef: Frekvence tištěné literatury 16. století v Čechách a na Moravě. In: Folia Historica Bohemica 11, Praha 1987 s. 321-335.; Baďurová, Anežka: Rudolfínský knihtisk v Bibliografii cizojazyčných Bohemikálních tisků z let 1501-1800. Knihy a dějiny 4/1, 1997, s. 21-39.

¹² Wižďálková, Bedřiška: Glosy na okraj Lékařských knih mistra Křišťana. In: Pocta dr. Emmě Urbánkové. Spolupracovníci a přátelé k 70. narozeninám. – Praha, 1979, s. 475-503.

¹³ Škarka, Antonín: Ze zápasů nekatolického tisku s protireformací : (Literární a tiskařská aféra z roku 1602). In: český časopis historický 42, 1936, s. 1-55, 286-332, 484-520.

vedl Jiří Jakubův Dačický, či o rvačkách, kterých se účastnil, nebo jen o nich svědčil Jan Othmar. Samostatnou kapitolou pak byla problematika uzavření druhého manželství Jiřího Jakubův Dačického, kdy série událostí s ním spojených vedla městskou radu k radikálnímu kroku, a to k odejmutí měšťanství. Městské knihy dále daly nahlédnout nejen do lidských osudů, ale i do problematiky čistě pracovní, a to vydávání a přetiskování některých děl, dluhů a dalších záležitostí. Důležitou roli hrály archivní prameny také při pokusu o lokalizaci prvního umístění tiskárny na Starém Městě pražském. V Národním archivu byly studovány archiválie převážně ve fondech Staré manipulace (SM), České dvorské kanceláře (ČDK) a Archivu pražského arcibiskupství (APA), kde byly zkoumány otázky vydávání knih a neperiodických novin, prodeje dovážené nekatolické literatury a také uvěznění Jiřího Jakubův Dačického kvůli nepředložení tisků k arcibiskupské cenzuře. Archiv Univerzity Karlovy pomohl osvětlit otázky spojené se vzděláním Jana Othmara a také upřesnit jeho předčasné úmrtí v roce 1609. Kromě toho jsem navštívila také nespočet dalších archivů, ať již se jedná o Státní oblastní archivy, Moravský zemský archiv, nebo Státní okresní archivy, kde jsem procházela archiválie pro upřesnění historie, komunikace, mecenátu, kulturního i politického života řady měst¹⁴, sledovaných tiskařů i osob souvisejících se zpracovávanou problematikou. Zkoumány byly převážně knihy počtů, knihy došlé a odchozí pošty, aktový materiál ze sledovaného období, případně knihy protokolů městské rady (knihy věcí sporných, nesporných, obligací, svědomí, rukojemství a plnomocenství, testamentů atd.).

Kromě toho byla v této práci samozřejmě využita také odborná historická i knihovědná literatura, jejíž soupis je uveden v příslušné kapitole ke konci textu.

Pro vyhledání tisků, které vyšly z lisů sledovaných tiskařů, byly použity základní i specializované bibliografické příručky, katalogy a databáze. Pro oblast bohemikálních tisků se jednalo o Knihopis¹⁵ a jeho publikované¹⁶ i nepublikované dodatky¹⁷, pro oblast cizojazyčných tisků byla využita kartotéka Cizojazyčných bohemik zpracovávaná

¹⁴ Jednalo se například o archivy pro města Brno, Beroun, Čáslav, Jindřichův Hradec, Kolín, Kutná Hora, Litomyšl, Louny, Mělník, Pardubice, Rakovník, Slaný, Vysoké Mýto, Žatec atd.

¹⁵ Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století : Díl II., Tisky z let 1501-1800 Část 1-9 /založil Z.V. Tobolka, pokračoval F. Horák. – Praha : Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků, 1939-1967. Upravená verze textu je přístupná on-line *Knihopis Digital : České prvotisky a staré tisky (1476-1800) on-line* [online]. Praha: Filozofický ústav Akademie věd ČR, Kabinet pro klasická studia, 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://www.knihopis.org/>.

¹⁶ Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století : dodatky. Díl II., Tisky z let 1501-1800 Část 1-9, písmeno A-Ž /založil Z.V. Tobolka, pokračovali F. Horák, B. Wižďálková ... [et al.]. – Praha : Národní knihovna ČR, 1994-2010. ISBN 80-7050-181-2 (soubor)

¹⁷ Kartotéka nepublikovaných dodatků ke Knihopisu zpracovávaná v Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR.

Knihovnou Akademie věd ČR, v.v.i.¹⁸ (zpřístupňovaná též na CD-ROM¹⁹), pro tematickou oblast humanistického básnictví v našich zemích Rukověť²⁰. Dále byly excerповány soupisové práce fondů knihoven v Olomouci²¹, Brně²², Londýně²³ a řady dalších knihoven. Z oborově a tematicky zaměřených příruček byla zpracována například Zíbrtova Bibliografie české historie²⁴, Göllnerova Turcica²⁵, či práce Rudolfa Wolkana²⁶ nebo Tomáše Rataje²⁷. Kromě toho byla využita také řada dalších příruček a literatury, včetně skrytých bibliografií, jejichž soupis je uveden v použité literatuře.

Excerpce soudobých tisků se neomezila jen na práce sledovaných tiskařů, ale též na tisky, které byly vydány nebo z různých knihovědných důvodů označeny jako tisky vydané bez uvedení místa vydání a jména tiskaře. Snahou bylo zpracovat nejen tisky, které prokazatelně vyšly z dílen sledovaných tiskařů, ale s určitou dávkou pravděpodobnosti jim na základě typograficko-typologického rozboru připsat i díla typograficky anonymní. Vyexcerповáno bylo 449 záznamů z Knihopisu a 346 záznamů z Rukověti²⁸ z období 1563-1620. Další bibliografie, včetně Cizojazyčných bohemik, nebyly brány v první etapě tohoto výzkumu typograficky anonymních děl v potaz. Aby bylo možné adekvátně

¹⁸ Rukopisný listkový katalog cizojazyčných bohemik 16.-18. století zpracováváný v knihovědném oddělení Knihovny Akademie věd České republiky, v.v.i.

¹⁹ Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501-1800. : I. Produkce tiskáren na dnešním území České republiky v 16. a 17. století [elektronický zdroj] / [redakce Anežka Baďurová]. – Praha : Knihovna Akademie věd České republiky, v.v.i., c2003. – 1 CD-ROM

²⁰ Hejnic, Josef – Martínek, Jan: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae. Díl 1-5. Praha, Academia 1966-1981; Hejnic, Josef – Martínek, Jan: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae. Díl 6. Dodatky A-Ž. - Praha, Academia 2011. - 334 s.

²¹ Pumprla, Václav: Soupis starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci : I. tisky vydané na území Čech a Moravy v letech 1501-1800. 12 sv. – Olomouc : Státní vědecká knihovna, 1976-1979.

²² Vobr, Jaroslav: Soupisy tisků 16. století z fondů Universitní knihovny v Brně : sv. 4, Tisky 16. století z knihovny minoritů v Brně. – Brno : Universitní knihovna, 1960. – 87 s.; Dokoupil, Vlatislav – Vobr, Jaroslav: Soupisy tisků 16. století z fondů Universitní knihovny v Brně : sv. 7, Tisky 16. století z knihoven dominikánů a kapucínů ve Znojmě, křižovníků na Hradišti u Znojma a piaristů v Mikulově. - Brno : Universitní knihovna, 1972. – 312 s.

²³ Paisey, Davin L.: Short-title catalogue of books printed in the German-speaking countries and of German books printed in other countries from 1455 to 1600 now in the British Library. Supplement. - London : The British Library, 1990. - 141 s.; Paisey, Davin L.: Catalogue of Books printed in the German-speaking countries and of German books printed in other countries from 1601 to 1700 now in the British Library. 5 sv. - London : The British Library, 1994. - nestr.

²⁴ Zíbrt, Čeněk: Bibliografie české historie. 5 sv. – Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900-1912.

²⁵ Göllner, Carl: Turcica : Die europäischen Türkendrucke des XVI. Jahrhunderts. II. Band. MDLI-MDC. – Bucuresti: Baden-Baden Verlag Librairie Hitz, 1968.- 803 s.

²⁶ Wolkan, Rudolf: Bibliografie der deutschen Litteratur Böhmens im XVI. Jahrhunderte. - Prag : A. Haase, 1890. – 136 s.

²⁷ Rataj, Tomáš: Soupis turcik. In: České země ve stínu půlměsíce : obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí. – Praha : Scriptorium, 2002. – s. 315-376.

²⁸ Poslední, dodatkový díl se objevil na knižním trhu až o vánocích roku 2011. Zde uvedené údaje o tiscích vydaných bez místa a jména tiskaře nebyly tudíž pro nedostatek času v této práci již uvažovány. V rámci uvažované budoucí studie se samozřejmě s využitím těchto informací počítá.

srovnávat typografický materiál, byly také vytvořeny alespoň základní srovnávací tabulky pro ostatní soudobé tiskaře. Jelikož se jedná ale o samostatnou výzkumnou oblast, která se sledovanými tiskaři souvisí jen částečně, budou v této práci předloženy jen konkrétní výsledky tohoto výzkumu, který bude později zveřejněn v samostatné studii.

V rámci typologicko-typografického zkoumání starých tisků vydaných Jiřím i Janem Othmarem jsem se neomezila jen na studium konkrétních tisků, ale byly prozkoumány také jednotlivé tematické „linie“ ve vztahu k ediční politice, ale i grafickému a námětovému zpracování ostatních soudobých tiskařů, což umožnilo dát sledované „Dačické“ tisky do souvislosti s ediční politikou ostatních tiskařů a vytvořit pomyslný základ pro jejich vymezení v rámci soudobého knihtisku.

Studium a zpracování starých tisků probíhalo metodou *de visu* (s knihou v ruce), kdy byly prozkoumány, změřeny a zdokumentovány tisky nejen z pražských, ale i mimopražských knihoven, muzeí a archivů, včetně řady zahraničních institucí. V rámci snahy po komplexním uchopení produkce pražských tiskařů (s důrazem na sledované tiskaře) jsem se při své práci snažila nespokojit se pouze s jedním dochovaným exemplářem, ale naopak pracovat se všemi dostupnými exempláři konkrétního titulu²⁹. Přitom se ukázala i smutná skutečnost, že řada starých tisků, popsaných v Knihopise nebo jiných starších „předrevolučních“ bibliografiích, již v některých institucích z různých důvodů neexistuje (nebo je přinejmenším není možné ve fondu dohledat), přestože se mnohdy jednalo o unikáty.

Typografický materiál sledovaných tiskáren byl porovnán jednak navzájem (oficína Jiřího a Jana Othmara), jednak s ostatními pražskými a výběrově též mimopražskými a některými zahraničními tiskárnami. Sledováno bylo použití tohoto materiálu v konkrétních tiscích vycházejících ze soudobých tiskáren a sledování možných časových vrstev jeho užití.

Předkládaný text práce je rozdělen do čtyř hlavních částí. První část je věnována životním osudům sledovaných tiskařů, rozboru jejich osobního i pracovního života. Druhá část se zabývá jejich tiskařskou produkcí. Jednotlivé tisky byly rozděleny do tematických skupin a popsány jak po stránce literárně-historické, tak knihovědné. Studované tisky byly zkoumány také ve vztahu k jejich předcházejícím a následujícím vydáním u jiných tiskařů.

²⁹ Tento přístup byl důležitý například z hlediska podchycení variantních a obálkových vydání a dalších odlišností konkrétních exemplářů.

Souhrnně pak byla řešena otázka soudobého mecenátu, autorů a překladatelů, počtů vydání, přetisků a v neposlední řadě byl proveden také jazykový rozbor.

Třetí významnou částí je typologicko-typografický rozbor. Zde jsem se zaměřila na typografickou úpravu tisků (formát, rozsah, rámcové části knihy, atd.), použitou sazbu, výzdobu (ilustrace, viněty, vlysy, rámce, typografické ozdůbky a značky atd.). Cílem bylo nejen podchytit používaný materiál sledovaných tiskařů v čase, ale také zjistit do jaké míry spolu tyto (případně další soudobé) tiskárny spolupracovaly, zda měly shodný typografický materiál, či zda se tento materiál mezi nimi přeléval, či zda byl typický pouze pro určité období práce konkrétní tiskárny. Čtvrtou část tvoří chronologicky uspořádané soupisy známých a dochovaných tisků rozdělené podle časového sledu činnosti jednotlivých sledovaných tiskáren. Do samostatného soupisu pak byly vyčleněny tisky „pravděpodobné“, přiřčené sledovaným tiskárnám na základě typologicko-typografického rozboru. Celý text je doplněn o obrazovou přílohu, dokumentující nejdůležitější popisovanou problematiku, a rejstříky.

2. Jiří Jakubův a Jan Othmar Jakubův Dačičtí, Anna Dačická a dědici

2.1. Jiří Jakubův Dačický

Životní osudy Jiřího Jakubův Dačického jsou dosti barvitě a vyskytlo se v nich několik mezníků, které si zaslouží podrobnější popis. Aby nebyla porušena kontinuita textu rozborem nutných okolností, dotvářejících a vysvětlující příslušnou událost, budou v této počáteční kapitole představeny pouze základní životopisné údaje. Konkrétní údaje a příklady budou pak znovu uvedeny v jednotlivých podkapitolách níže v textu a zasazeny do příslušného kontextu.

Jiří Jakubův se narodil v roce 1532³⁰ v Dačicích jako syn Marka Jakubova³¹ a zemřel někdy v průběhu roku 1618 na Starém Městě pražském. Zprávy o matce nebo rodinných poměrech se nedochovaly. Z rodinných příslušníků je znám jménem pouze jeho bratr Štěpán, se kterým se Jiří v roce 1573 ujal jakéhosi dědictví.³²

Jiří se vyučil v tiskárně Jana Kozla mezi lety 1560-1563³³. Podle pozdějších svědectví zde jako učeň pobýval také pozdější vynikající pražský tiskař Jiří Černý (Nigrin).³⁴ První známý podepsaný tisk Jiřího Jakubův Dačického vyšel 7. května 1563. Jednalo se o spis Jiřího Bavorynského z Bavoryně a Vlčího Pole „*Rozmlouvání společné čtyř bratrů*“³⁵. Z následujících let 1564-1567 nejsou známy žádné vydané tisky. Dá se předpokládat, že v těchto letech Jiří Jakubův Dačický působil i nadále v oficíně Jana Kozla, případně v některé jiné pražské tiskárně. V roce 1568 se stal měšťanem na Starém Městě pražském a ještě téhož roku začal samostatně tisknout. Lokalizace této první samostatné dílny na staroměstském území není dnes možná. Dá se jen shrnout, že později sídlila oficína patrně v domě v dnešní Královodvorské ulici a po zakoupení domu v Kunešově (dnešní Melantrichově) ulici i zde.

Známa jsou tři manželství Jiřího Jakubův Dačického a to s Markytou, Markétou Kubicovou a Annou. Z dětí, které se mohly z těchto manželství narodit, se dospělosti dožil patrně jen Jan Othmar, který si v roce 1589 založil vlastní tiskárnu. Rozbor její činnosti je

³⁰ Rok narození je vypočítán na základě vlastního údaje Jiřího Jakubův Dačického, který v suplikaci z roku 1602 uvádí, že je mu 70 let. Suplikace Jiřího Jakubův Dačického, impresora adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. [1602]. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 46.

³¹ AHMP, Kniha smluv svatebních a kvitancí, rkp. č. 2136, fol. 152, novodobá foliace 175b.

³² AHMP, Kniha smluv svatebních a kvitancí, rkp. č. 2136, fol. 152, novodobá foliace 175b.

³³ Data byla určena na základě vydání výhostního listu 17. prosince 1559, který byl jednou z podmínek přijetí do učení, a prvním známým podepsaným tiskem ze 7. května 1563.

³⁴ AHMP, Knihy soudnictví sporého a trestního – knihy svědomí, rkp. č. 1050, fol. 177a.

³⁵ Knihopis č. 1010, Chronologický soupis tisků JJD č. 1, 2 (varinata).

součástí této práce a její produkce je popsána níže. Z osobního života Jiřího Jakubův Dačického starší badatele nejvíce zaujal jeho spor s městskou radou ohledně výběru nové životní družky, který se rozhořel po smrti jeho první manželky Markyty. Jiří tehdy žil v konkubinátu s nevěstkou Markétou Kubicovou. Navíc prý ve svém domě nechával spolu s ní bydlet ještě další dvě nevěstky. Městská rada toto morálně problematické soužití řešila vyhnáním těchto žen. Markéta Kubicová se však vracela. Městská rada trvala na jejím odchodu, ale Jiří se jí nechtěl vzdát a velmi vehementně ji obhajoval s odkazem, že je jeho „*křesťanskou povinností ujímat se hříšných*“. Následné spory, které vedl s městskou radou kvůli této nevěstce, se rozhodl řešit odchodem z města a začal rozprodávat majetek. V této chvíli však vystoupil jeho syn s odkazem na újmu svého předpokládaného budoucího dědictví. Spory s radou a se synem nakonec vyvrcholily v roce 1606, kdy 27. července bylo z rozhodnutí městské rady Jiřímu odebráno měšťanství.³⁶ Z následujících jedenácti let (do roku 1617, kdy se Jiří naposledy ženil) nejsou v dobových pramenech zachyceny žádné zprávy, které by blíže osvětlovaly jeho vlastní soukromý život nebo pracovní činnost. Jeho syn Jan Othmar zemřel 13. dubna 1609 násilnou smrtí.³⁷

Podle nadávky „*zvyjednaný novokřtěnce*“, kterou utřil od Mandaleny Černé³⁸, manželky tiskaře Jiříka Černého³⁹ (Nigrina), se všeobecně soudí, že Jiří Jakubův Dačický byl stoupencem Jednoty bratrské, nebo že měl přinejmenším velmi blízko ke kalvinismu.⁴⁰

Jiří Jakubův Dačický používal ve svých tiscích různé varianty svého jména⁴¹. Přestože použití variant jmen v impresech většinou kolísá v čase, nebo v souvislosti s důležitostí zakázky, dá se vysledovat, že v době největší činnosti tiskárny převažuje použití různých forem jména „Jakubův“, teprve až v druhém plánu přízviska „Dačický“, což dokládá mimo jiné také použití menšího stupně řezu písma. Tento výběr by mohl souviset například také s tím, že v uvedeném období, žil na Starém Městě pražském ještě

³⁶ Celá kauza byla shrnuta na základě těchto archivních pramenů: AHMP, Protokoly (manuály) věci nesporných 1606-1610, rkp. č. 1230, fol. 52b (nová foliace 56b).

³⁷ AUK, rkp. B 21, fol. 32a.

³⁸ První manželka Jiřího Černého (Nigrina).

³⁹ AHMP, Knihy soudnictví sporného a trestního - knihy svědomí 1577-1580, rkp. č. 1051, fol. 115a (nová foliace 131a)

⁴⁰ Za všechny například Winter, Z.: Řemeslnictvo a živnost, s. 276.

⁴¹ Jacobides, Jakobeus, Jakob, Jakobides, Jakubův, Dačický, Daczenus, Dacžický, Daczitsky, Datschitzky, Philoponus aj.

pernikář Jiří Dačický⁴². Ke konci činnosti tiskárny jsou pak jméno „Jakubův“ a přízvisko „Dačický“ uváděna většinou společně a rovnocenně.

Jiří Jakubův Dačický za svůj život vytiskl 265 dnes známých tisků a to v češtině, latině, němčině, příležitostně byla v textu užitá řečtina či několik hebrejských slov. Na některých zakázkách spolupracoval s dalšími soudobými pražskými tiskaři, jimiž byli například Jiří Nigrin⁴³, Jan Kozel mladší⁴⁴, Burian Valda⁴⁵, v zahraničí pak prostřednictvím svého syna s Michaelem Lantzenbergerem⁴⁶ v Lipsku. Angažoval se také s Janem Jičínským a Janem Kozlem ve společném knihkupectví zřízeném Tomášem Mitisem v Karolinu. Ve svém edičním programu nikterak nevybočoval z mezí soudobého knihtisku. Po typografické stránce z jeho lisů vycházely tisky převážně dobře řemeslně zpracované, nicméně bez nějakých výraznějších estetických ambic. Jiří Jakubův Dačický se v typografické úpravě držel osvědčených vzorců soudobé výzdoby, které vědomě nepřekračoval. Pravděpodobně se tak dělo v souvislosti se zaměřením jeho tisků převážně na nekatolickou literaturu a jistou konzervativnost domácího publika. Nejvýpravnější tisky pocházejí ze 70. a 80. let 16. století, kdy byl Jiří ve středním věku a také na vrcholu svých sil. Ve svém edičním programu se zaměřil převážně na nejširší publikum a navázal na nekatolickou literaturu a osvědčené tituly melantriško-veleslavínské tiskárny.

2.1.1. Rodinný a soukromý život Jiřího Jakubův Dačického

Zprávy o rodinném a soukromém životě Jiřího Jakubův Dačického se až na výjimky dochovaly torzovitě. Ve starší literatuře jsou nejvíce podchyceny čtenářsky atraktivní kauza jeho druhého sňatku a následné spory se synem Janem Othmarem o majetek.

⁴² AHMP, Knihy soudnictví sporného a trestního - knihy svědomí 1577-1580, rkp č. 1051, fol. 247a-b (nová foliace 255a-b) - svědomí mezi Annou Jiříka Dačického pernikáře manželkou s jedné a Kryštofem Pernikářským z strany druhé ... 1579

⁴³ Například Knihopis č. 5624 = Ruk III.346 (1576)

⁴⁴ Například Ruk III.351-352 (1587)

⁴⁵ Například Knihopis č. 6872.

⁴⁶ Tiskl v letech 1590-1612. V letech 1598-1608 zaměstnával jako korektora Hieronyma Hornschucha. Reske, Ch.: Die Buchdrucker, s. 528. Lipský tiskař Michael Lantzenberger je totožný s Michaelem Kopihorským, který vydal Postilu Martina Philadelpha Zámrského.

Jiří Jakubův Dačický byl ženatý minimálně třikrát. Pravděpodobně první manželkou byla Markyta. V době sňatku s Jiřím již vdova.⁴⁷ Kolik měla děti, není dnes již známo. Z manželství s Jiřím se dospělosti dožil patrně jen syn Jan Othmar. Markyta zemřela někdy v rozmezí let 1601-1605⁴⁸.

Ohledně bližší identifikace Markyty je možné si klást různé otázky, jejichž zodpovězení není vždy jednoznačně možné díky torzovitě se dochovanému archivnímu materiálu. Nicméně je možné, že někdy v budoucnu se objeví pramen, který celou záležitost osvětlí. Zcela hypoteticky a velmi spekulativně by bylo možné spojit Markytu, první manželku Jiřího s Markétou Kozlovou, manželkou tiskaře Jana Kozla. Jiří Jakubův Dačický se vyučil v tiskárně Jana Kozla a pracoval zde na přelomu padesátých a šedesátých let. V roce 1563 skončila jeho výuční léta, neboť z té doby se dochoval Jiřího první známý tisk, uvádějící jeho jméno. Použitím Kozlova signetu se symbolicky přihlásil ke svému mistrovi. V následujících letech až do roku 1568, kdy Jiří získává měšťanství na Starém Městě pražském, není doložen žádný tisk. Dá se předpokládat, že v té době Jiří pracoval v nějaké tiskárně jako zaměstnanec. Mohl tedy i nadále pracovat v tiskárně Jana Kozla jako tovaryš. V roce 1566 sepsal Jan Kozel poslední vůli a patrně i téhož roku zemřel. Kozlovu tiskárnu dále vedla od roku 1567 manželka Markéta, která ji chtěla zachovat pro svého nezletilého syna.⁴⁹ Nebyl by to jediný případ, kdy si vdova vzala svého tovaryše, aby mohlo řemeslo pokračovat. Pokud by se vzala v úvahu analogie se situací jiné tiskařské vdovy, Alžběty Černé (Nigrinové), která si po smrti svého manžela vzala svého tovaryše Jonatu Bohutského z Hranic, je možné se domnívat, že Jiří zpočátku tiskl pro „dědice“ Jana Kozla, zažádal o měšťanství na Starém Městě pražském, osamostatnil se, a tiskl dále pod svým jménem. V Jiřího typografickém materiálu ze 70. let se nachází celá řada shod s materiálem Kozlovým. Tato shoda se dá ale vysvětlit řadou jiných důvodů. Vzhledem k tomu, že se u Jana Kozla vyučil, mohl od něj „do začátku“ získat také nějaký typografický materiál. Ten mohl ale také naprosto standardně odkoupit. V neposlední řadě se mohlo jednat například o formu „splacení“ dlužné částky, neboť Jan Kozel měl v době sepsání své poslední vůle dluhy, které řešil zástavou typografického materiálu.

⁴⁷ V jedné hádce, která proběhla mezi Markytou a Mandalenou Černou v roce 1578, je zmínka o Markétiným vdovství a formulace naznačující děti z předcházejícího manželství. AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1576-1578, rkp č. 1241, fol. 280a (nová foliace 286a).

⁴⁸ Interval je vymezen 12. září 1601, kdy společně s manželem zaplatili dluh ševci Bartoloměji Kulhánkovi, a rokem 1605, kdy již prokazatelně nežije a městská rada začíná řešit vztah Jiřího s nevěstkou.

⁴⁹ Winter, Z.: Řemeslnictvo a živonosti, s. 275.

Markyta svého manžela podporovala v živnosti, a prodávala knihy z produkce jejich tiskárny jak v oficíně, tak také společně s manželkami některých dalších tiskařů na trhu na Starém Městě pražském u Staroměstské radnice.⁵⁰ Prodej knih na mimopražských trzích měl na starosti Jiří.⁵¹ Zapojení manželky do odbytu produktů tiskárny není nijak překvapivé. Předbělohorské měšťanky se zapojovaly do chodu živností jako pomocnice svých manželů.⁵²

Po smrti manželky měl Jiří Jakubův od městské rady schválenou děvečku k službě, kterou si také sjednal a k ní i jakéhosi čeledína.⁵³ Obecně se dá konstatovat, že vedení raně novověké domácnosti zabralo dosti času, a že ženy mohly mít k dispozici placené služky a pomocnice. Odhlédneme-li od vaření a úklidu spadala do péče o domácnost ještě celá řada dalších činností. Navíc mezi členy domácnosti patřili také neženatí tovaryši a „učni“.⁵⁴ Zajištění si těchto prací placenou pomocnicí bylo pro Jiřího zajisté logickým krokem. Schválení děvečky pak může poukazovat také na skutečnost, že Jiří Jakubův Dačický neměl v úmyslu se v brzké době po smrti své ženy znovu ženit a potřeboval tedy někoho, kdo by mu vedl celou domácnost a obstarával veškeré „ženské“ domácí práce.

Kdy přesně Jiří Jakubův Dačický navázal vztah s nevěstkou, se nedá říci. Z dalšího pozdějšího složitějšího vývoje se dá soudit, že onou schválenou děvečkou se stala ona nevěstka, kterou si Jiří v domě držel jako konkubínu. Není na místě spekulovat, zda se tak stalo vědomě, a Jiří již od počátku, s ohledem na morální aspekt celé záležitosti, počítal s tím, že nevěstku zaměstná ve svém domě jako děvečku, či se situace takto vyvinula sama. Dá se předpokládat, že děvečkou byla, alespoň ve fázi před rozhořením celého sporu, za nevěstku považovaná Markéta Kubicová, kvůli které později zhaněl rychtáře Nového Města pražského a byl uvězněn.⁵⁵ Životní příběh této ženy byl prostý, měla manžela, po jeho smrti prý ale žila nesezdána s jakýmsi v pramenech nejmenovaným mužem. Z tohoto vztahu se narodilo dítě, po jehož narození od ní otec dítěte odešel.⁵⁶ Cesta k prodávání vlastního těla za účelem přežití byla již snadná.

⁵⁰ Herain, J.: Staroměstský rynek, s. 205-217.

⁵¹ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1576-1578, rkp. č. 1241, fol. 279b-280a (nová foliace 285b-286a).

⁵² Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 221-223, 229.

⁵³ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1604-1605, rkp. č. 1288, fol. 426b – 427a (nová foliace 435b – 436a).

⁵⁴ Ennenová, E.: Ženy ve středověku, s. 110-111.

⁵⁵ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1605-1607, rkp. č. 1289, fol. 199a (nová foliace 145a).

⁵⁶ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1604-1605, rkp. č. 1288, fol. 427a.

Společensky a mravně neúnosná situace společného soužití vdovce s nevěstkou se vyhrotila v roce 1605 a řešení celé záležitosti se pro Jiřího neústupnost protáhlo až do roku 1606. Tehdy celou záležitost městská rada úředně vyřešila odebráním měšťanství. Posledním krokem pak bylo v roce 1608 převedení majetku či jeho části včetně dluhů z Jiřího na syna Jana Othmara. Ponechá-li se nyní stranou celá záležitost sporu, který je podrobně popsán níže v kapitole pojednávající o právních kauzách, je možné předpokládat, že se sňatek uskutečnil a Jiří Jakubův se s onou ženou nakonec opravdu oženil. Nejednalo se jistě o ojedinělý případ, kdy došlo ke sňatku obyvatele města s nevěstkou.⁵⁷ Vždyť například v roce 1513 při soudu jeden řezník z Hradčan prohlašoval, že do toho nikomu nic není, koho si vezme za manželku.⁵⁸ A brněnské městské právo dokonce počítalo se sňatky obyvatel města s nevěstkami.⁵⁹ Praktická stránka vlastního sňatku mohla být problematičtější. Manželství se uzavíralo před svědky, kdy si budoucí manželé dali před svatebčany, příbuznými a případně dalšími osobami s dobrou pověstí manželský slib. Po úvodním setkání a uzavření smlouvy následovala svatební hostina, při níž byl manželský svazek zpečetěn navléknutím prstenů. Posledním svatebním krokem, pak byla návštěva kostela, kde bylo manželství křesťansky požehnáno. Tento poslední krok, mohl činit v případě spojení Jiřího s Markétou Kubicovou jistě problémy. Nicméně František Hoffmann doložil, že přes sílicí morální tlak i působení církevního a městského práva žilo mnoho dvojic bez církevního sňatku. Toto „*matrimonium clamdestinum*“ prý bylo velmi rozšířeno mezi chudinou.⁶⁰ Každopádně v roce 1608 je v registrech záduší kostela Panny Marie před Týnem evidován příjem 20 grošů „*od zvonění manželce Jiříka Dačického*“ a o několik dnů později znovu 20 grošů „*od zvonění synu pana Dačického*“.⁶¹ Dá se tedy předpokládat, že k uzavření manželství došlo a žena zemřela při nebo po porodu a nedlouho po ní také dítě. Je možné, že tato skutečnost nakonec vedla Jiřího Dačického ke konečnému urovnání sporů se synem Janem Othmarem a převodu majetku nebo jeho části včetně dluhů na něm vázaných. Jednalo se o dům v Kunešovic ulici a dluh 400 kop grošů českých.⁶²

⁵⁷ Jordánková, H. – Sulitková, L.: K otázkám kriminalizace, s. 612.

⁵⁸ Macek, J.: Jagellonský věk, díl 3, s. 203.

⁵⁹ Flodr, M.: Brněnské městské právo, s. 317; blíže pak Flodr, M.: Brněnské nevěstky, s. 7-12, zde s. 11.

⁶⁰ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 341, 343.

⁶¹ AHMP, Záduší Panny Marie před Týnem. Registra počtů 1606-1614, rkp. č. 1645, fol.

⁶² AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1606-1610, rkp. č. 1230, fol. 363a-363b (nová foliace 274a-274b).

V letech 1608-1617 zmizel Jiří Jakubův z archivního materiálu. V této době došlo také k jistému utlumení jeho tiskařské činnosti.⁶³ Zda se v tomto období znovu oženil, není známo. Není také možné jednoznačně odpovědět na otázku, z čeho nebo odkud přesně čerpal finanční prostředky pro zabezpečení svých životních potřeb. Teoreticky by Jiřímu Jakubův stačilo k zabezpečení základních životních potřeb vydání alespoň jednoho rychle prodejného titulu za rok, doplněného prodejem starších skladových titulů.⁶⁴ Situace se změnila v souvislosti se smrtí jeho druhé manželky (1608), jejich společného syna (1608) a nakonec i Jana Othmara (13. dubna 1609). Došlo k pohybu majetku, který ovšem není zaznamenán v dochovaných archivních pramenech. Vzhledem k tomu, že se syn Jan Othmar nikdy neoženil, dá se předpokládat, že neměl legitimní potomky. V tomto případě, pokud nežili žádní Othmarovi pokrevní sourozenci, majetek, který získal převodem od otce, se po jeho smrti opět dostává zpět do otcova držení. Tomuto tvrzení dává za pravdu další vývoj, kdy se v roce 1617 Jiří Jakubův Dačický, ve svých pětáosmdesáti letech, znovu oženil s jakousi Annou a odevzdal jí jako obvěnění dům s tiskárnou v Kunešovic ulici. Toto vzdání majetku nepovolila městská rada zapsat do městských knih s odůvodněním, že Jiřímu knihy neslouží, protože mu bylo městské právo odebráno.⁶⁵ Proč se Jiří Jakubův Dačický ve svém velmi pozdním věku ženil, je otázkou. Dalo by se všeobecně konstatovat, že pro člověka raného novověku byl život v manželství nejpřirozenějším způsobem soužití. V jeho rámci měl jasně definované role, které mu pomáhaly orientovat se ve složitém světě ostatních sociálních vztahů, přičemž vzájemná náklonnost a fyzická přitažlivost obou manželů nehrála roli.⁶⁶ Ale soukromý život Jiřího Jakubův Dačického popsaný níže v rámci rozboru právních kauz ukázal, že Jiří žil řadu let osamocen. Na druhou stranu ale, pokud se pro určitou životní družku rozhodl, byl ochoten pro tento vztah mnoho obětovat, a minimálně netrpěl morálními předsudky. Důvodem jeho posledního sňatku již patrně nebyla odpovědnost za pokrevní pokračování rodu, ale spíše praktická stránka celé věci, kterou Jan Nikodém Mařan Bohdanecký z Hodkova vyjádřil slovy: „*seznaříce v stavu svém vdovském v hospodářství svém domácím špatný zisk, umínil*

⁶³ V tomto období vyšlo sporadicky několik tisků v letech 1609 (1x), 1612 (3x), 1613 (1x), 1614 (2x), 1616(1x), kdy největší zakázky z let 1612-1613 pocházely od Jiřího Dykasta a v roce 1614 šlo o 2 drobné humanistické sborníky z pera Melichara Colidia.

⁶⁴ Vycházím z analogie s případem Oldřicha Valdy, který ve své suplikaci v roce 1602 píše: „*z roka na rok ničím jiným se neživým, než těmi kalendáři, a některými starožitnými písničkami, kteréž nebožtík můj otec tlačíval*“. Suplikace Oldřicha Valdy adresovaná Jindřichovi z Písnice. 1. listopadu 1602. NA, SM, sig. R 109/2 fol. 20.

⁶⁵ AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1606-1610, rkp č. 1230, fol. 52b.

⁶⁶ Král, P.: Muž a žena, s. 436-437.

*jsem se zase jinou hospodyní zaopatřiti*⁶⁷ Starý muž si možná uvědomoval možný blížící se konec svého života a chtěl svůj majetek odkázat někomu, kdo se o něj bude starat v posledních chvílích jeho života. Řada dalších příkladů ukazuje, že sňatek stárnoucích mužů nebyl výjimečný. Učinili tak například ve věku skoro šedesátipěti let Marek Bydžovský z Florentina⁶⁸ a další.

2.1.2. Měšťan, Jiří Jakubův Dačický

Jiří Jakubův Dačický byl měšťanem Starého města pražského v letech 1568-1606. Mezi měšťany byl přijat poté, co v roce 1568⁶⁹ předložil zachovací list⁷⁰ od práva města Dačic a výhostní list⁷¹ od Václava Zavikovského z Zavikovic^{72,73}. V souvislosti s kauzou Jiřího druhého sňatku s nevěstkou v roce 1606 mu bylo 27. července z rozhodnutí městské rady měšťanství odebráno.⁷⁴ Proto, ještě než dojde k podrobnějšímu rozboru celého případu, je nutné obecně shrnout problematiku udělování městského práva.

Termínem „městské právo“ se rozumělo především soukromé právo, trestní právo, procesní právo a výkonná pravomoc, zaručující měšťanům osobní bezpečnost, řádné řešení konfliktů vyplývajících ze sousedského soužití ve městě, nedotknutelnost majetku a způsob dispozice s ním. Vlastním nositelem městského práva byla městská obec, která byla místně organizovaná a způsobilá k právnímu jednání, schopná vydávat všem ve městě usdlým závazné pokyny. Tím, že se stal člověk členem městské obce, nabýval zároveň městské svobody a stával se příslušníkem městského stavu. Jako takový se mohl stát uživatelem specifických práv a specifických svobod, jež s sebou nesly i specifický životní styl, který bylo ale třeba respektovat. Být svobodný znamenalo mít právo diskutovat o hranicích své podřízenosti, mít definovaný statut, vymezující práva a povinnosti.⁷⁵

⁶⁷ Král, P.: Muž a žena, s. 436 cituje v pozn. č. 48 Hrdlička, J. (ed.): Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova, s. 132.

⁶⁸ V roce 1604 se oženil s Kateřinou Sliveneckou. Rukověť I., heslo Bydžovský, Marek, s. 244.

⁶⁹ Do městských knih zapsáno „*act. Fer. V. post Letare 1568*“ Almanach 1905, s. 116-117.

⁷⁰ Zachovací list byl datován v pátek po sv. Apoleně LXVII [= 14. února 1567] Almanach 1905, s. 116-117.

⁷¹ Výhostní list byl datován v pondělí před sv. Tomášem LIX [= 17. prosince 1559] Almanach 1905, s. 116-117.

⁷² Osobu Václava Zavikovského z Zavikovic se mi nepodařilo v odborné literatuře dohledat. Je nutné v této souvislosti poznamenat, že Dačice patřily do majetku Krajířů z Krajku. Od roku 1559 je vlastnil Albrecht, nejmladší syn Volfa staršího. Bistřícký, J. et at.: Dějiny Dačic, s. 73.

⁷³ Almanach 1905, s. 116-117.

⁷⁴ AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1606-1610, rkp. č. 1230, fol. 52b (nová foliace 56b).

⁷⁵ Horská, P. – Maur, E. – Musil, J.: Zrod Velkoměsta, s. 76.

Podle Jiřího Kejře znamená městská svoboda zejména osvobození z poddanských povinností, svobodné majetkové a dědické právo, vynětí měšťanů z poddanství, právo organizovat se, právní statut města a jeho měšťanů. Svobodnými nebyli ve městě jen plnoprávní členové městské obce, tj. lidé přijatí do měšťanského svazku, ale i obyvatelé bez měšťanského práva, pouze „trpící s městem“.⁷⁶ Někdy se soudí, že svobody se nabývalo minimálně jednoročním pobytem ve městě, takovouto lhůtu ovšem u nás nelze doložit.⁷⁷

Přestože jednotlivá pravidla přijetí do měšťanského stavu se lišila město od města, základní požadavky zůstávaly stejné. Uchazeč o přijetí musel prokázat svůj legitimní původ a také „dobrou pověst“.⁷⁸ V některých městech pak byl ještě uplatňován požadavek, aby uchazeč o měšťanství příslušel ke katolické, či naopak protestantské víře. Ten však v konfesijně různorodých Městech pražských nebyl uplatňován. Důvodem uplatňování konfesijních kritérií při přijímání nových měšťanů byla snaha městských rad o udržení co nejvyšší homogenity městského obyvatelstva, protože pluralita víry znamenala bezprostřední ohrožení principu jednoty a řádu, základního stavebního kamene komunitního způsobu života. Vstup mezi plnoprávné obyvatele města byl obvykle doprovázen poměrně vysokými výdaji (zakoupení nemovitosti, zaplacení určitého obnosu do městské pokladny, pohoštění rady, získání členství v cechu), takže se toto privilegium stávalo hůře dostupné pro méně majetné vrstvy populace.⁷⁹ Mnohem menší kontrole podléhala neprivilegovaná masa městské populace, která měla pravděpodobně mnohem více heterogenní charakter.⁸⁰

Dá se shrnout, že jedním z hlavních faktorů, který zabezpečoval výlučné postavení měšťanů, byl právě majetek a sním související celková ekonomická situace jednotlivců či rodin.⁸¹ Nemovitý majetek a finance byly jedním z prvořadých ukazatelů pozice na pomyslném žebříčku ekonomického potenciálu měšťana. Množství a hodnota tohoto majetku se lišila podle místních podmínek.⁸² Jak ukázaly mnohé sondy do každodenního života, mohly životní osudy zámožného měšťana posunout z vyšších společenských vrstev mezi chudé spoluobyvatele. Přesto i v této sociální skupině existovali někteří samostatní

⁷⁶ Horská, P. – Maur, E. – Musil, J.: Zrod Velkoměsta, s. 76.

⁷⁷ Horská, P. – Maur, E. – Musil, J.: Zrod velkoměsta, s. 75-76.

⁷⁸ Miller, J.: Uzavřená společnost, s. 54, 58.

⁷⁹ Miller, J.: Uzavřená společnost, s. 54-55.

⁸⁰ Miller, J.: Uzavřená společnost, s. 58.

⁸¹ Hrubá, M.: Možnosti výzkumu, s. 196.

⁸² Fejtová, O.: Městské elity, s. 165.

řemeslníci, kteří platili městskou daň. Převážně byla tato vrstva „chudých“⁸³ vytvářena z osob, které nemohly vyrábět a byli nuceni vlivem svého hospodářského postavení hledat zdroj své obživy v závislém postavení. Jednalo se o tovaryše, nádeníky, zchudlé řemeslníky apod., všechny ty, kteří byli odkázáni na mzdu. K městské „spodní“ či „nižší“ vrstvě se počítali lidé bez domova a zaměstnání, lidé postižení úrazem a duševními či tělesnými chorobami, kteří tvořili samostatnou skupinu na okraji společnosti.⁸⁴

Zatvrdělý a neústupný přístup Jiřího Jakubův Dačického k řešení celého morálně-společenského problému jeho soužití s nevěstkou znamenal pro městskou radu destabilizační faktor, který zvyšoval nestabilitu a nabourával autoritu městské rady. Odebráním měšťanství tak, projevila městská rada zcela jasně svůj postoj, a vyslala jasný signál, že nehodlá, podobné chování narušující veřejný pořádek v přítomnosti, a ani do budoucna nikomu tolerovat. Jiří Jakubův Dačický se tak zařadil mezi masu ostatních „neplnoprávných“ obyvatel města a zcela zmizel z archivních pramenů. V rámci definice ekonomické síly Jiřího Jakubův Dačického v této době, nezbyvá pro nedostatek jiných pramenů, než přistoupit ke spekulaci. Po odebrání měšťanství na Starém Městě pražském, byly možnosti uplatnění stárnoucího Jiřího Jakubův Dačického problematické. Vzhledem k jeho tvrdošíjnému setrvávání ve vztahu s nevěstkou došlo k poškození jeho „dobré pověsti“, takže uplatnění v jiných městech, kde by mohl žádat o měšťanství nebo provozování živnosti, bylo ztížené. Nejjednodušší možností bylo buď dále působit na Starém Městě pražském, nebo obrátit svoji pozornost k Novému Městu a zde hledat nové možnosti uplatnění. Na tyto snahy by mohlo za určitých okolností poukazovat jeho uvěznění na Novém Městě, kde si mohl ještě před naprostým vyostřením konfliktu hledat možnou cestu k smírnějšímu vyřešení problému. Vzhledem k povaze deliktu, byl patrně i zde nabádán k ukončení vztahu a celá záležitost skončila zhaněním rychtáře a tedy i uzavřením cesty k novému působišti.

Snaha Jiřího Jakubův Dačického o uchycení se v Pražských Městech by byla logická, neboť tato města nabízela vzhledem k přítomnosti císařského dvora různé možnosti uplatnění. O Jiřího případném působení v jiných městech není možné pro nedostatek pramenů ani spekulovat. Do úvahy by mohla zcela hypoteticky přicházet města, která navštěvoval při svých cestách po jarmarcích (například Čáslav, Pardubice, Vysoké Mýto). Zda spolu se zdvižením měšťanství bylo Jiřímu odebráno také povolení vedení

⁸³ Jiří Kejř přesvědčivě dokázal, že tento termín je třeba chápat ve smyslu právního a společenského postavení, nikoli jen výše majetnosti dotyčné osoby. Kejř, J.: Vznik městského zřízení, s. 295.

⁸⁴ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 328-330.

živnosti, není známo, ale s největší pravděpodobností se tak nestalo. Nicméně jistý pokles produkce může ukazovat přinejmenším na určité problémy. Ať již omezení tiskařské činnosti zapříčinilo cokoli, zisky z ní plynoucí bylo nutné doplnit dalšími zdroji. K dispozici zůstával Jiřímu neprodaný náklad tisků, které za svého dosavadního tiskařského působení vydal. Mohl tedy i nadále tyto knihy prodávat, eventuálně přijmout do prodeje ještě některé tituly ostatních tiskařů.

Do převodu majetku Jiřího Jakubův Dačického na syna Jana Othmara a pak opět po synově smrti zpět na Jiřího, by v úvahu mohla přicházet také případná renta plynoucí z pronajatých prostor v jeho domech, ať již šlo o části jím obývaného domu v Kunešově ulici nebo jeho druhého domu ležícímu proti Královu dvoru, který Jiří podle Zikmunda Wintera prodal až v roce 1611⁸⁵. Vyloučit se nedá ani prodej nebo zástava části vybavení či pronájem celé jeho tiskařské dílny. Spolupráce Jiřího Jakubův Dačického s jinými tiskaři, kteří mohli za určitých okolností jeho zakázky podepisovat svým jménem, není doložena, pravděpodobnější by bylo spíše jeho působení v jiné tiskárně jako „řadového“ zaměstnance za plat atd. Vzhledem k vysokému věku bylo jeho uplatnění omezeno. Pro období 1606-1609 není možné doložit Jiřího tisk pod hlavičkou syna Jana Othmara. Označení „typis Othmarianis“, které by k tomuto řešení mohlo svádět, se v tiscích Jana Othmara objevuje již od roku 1594, tedy ještě před vypuknutím celého sporu.

2.1.3. Právní kauzy a případy Jiřího Jakubův Dačického

Přestože oba sledovaní tiskaři, ve srovnání s ostatními soudobými lidmi, nepatřili k příliš výjimečně se projevujícím jedincům, našlo se v jejich životě několik momentů, díky nimž pronikly do knih městského soudnictví a které je přeci jen částečně odlišují od běžného soudobého standardu. Starší literatura se převážně zaměřila na čtenářsky atraktivní kauzu vztahu Jiřího Jakubův Dačického s nevěstkou, následného sporu se synem Janem Othmarem o majetek, a městskou radou o problematickou životní družku. Kromě toho Jiří Jakubův Dačický figuroval v několika sporech o čest (například nařčení z krádeže) a v neposlední řadě byl také několikrát trestán vězením za vytištění nekatolických titulů a jejich nepředložení k cenzurnímu schválení. Některé zápisy z městských knih hovoří také o barvitých sousedských či pracovních vztazích, kdy se Jiří pohádal a

⁸⁵ Winter, Z.: *Řemeslnictvo a živnosti*, s. 277. K prodeji patrně opravdu došlo, neboť Jiří Jakubův Dačický již není podchycen v Soupise domů Týnské čtvrti z roku 1613. Žilka, L.: *Seznam domů*, s. 77-81.

pozurázel navzájem se svými tiskařskými kolegy a některými jejich manželkami. V následujícím textu budou jednotlivé právní případy a kauzy rozděleny podle skutkové podstaty do skupin a na jejich základě rozebrány.

Právní rámec země byl dán právem zemským, městským a církevním. Vedle toho ale existovaly ve vědomí obyvatel měst ještě další vrstvy pravidel, obecně méně konkrétních, méně fixovaných a méně jednoznačných, které je možné vymezit jako morálka, tradice, rituály, jejichž hranice nebyly vyhraněné. Přesto bylo jejich dodržování považováno za závazné, neboť se očekávalo a mnohde i fakticky vynucovalo jejich respektování. Morálku vytvářel soubor norem chování, které doplňovaly městské právo a přitom byly zároveň jeho podhoubím. Pro běžný život ve městě mohly mít tyto normy ve svém důsledku větší dosah než samotné právo, neboť na jejich respektování závisel denní život obyvatel v rodině i na veřejnosti.⁸⁶

Obecně se dají **trestně právní delikty** rozdělit do několika skupin. V následujících kapitolách budou děleny podle kategorií vytvořených Karlem Malým⁸⁷ a dále členěny podle dělení Ondřeje Hladíka⁸⁸ a doplněny o třídění Karoliny Adamové⁸⁹. Do tohoto systému byla doplněna kategorie Cenzurních nařízení o tisku a prodeji knih. V rámci tohoto obecného rámce jsou pak popsány jednotlivé „prohřešky“ Jiřího i Jana Othmara Dačických. Podtržené kategorie se pak přímo dotýkají sledovaných tiskařů. Jedná se o:

- I. Delikty proti osobním právům
 - nářek a zhanění cti
 - cizoložství a smilstva

- II. Delikty proti zdraví a životu
 - domácí násilí
 - mordy a vraždy
 - napadení, rvačky, ublížení na zdraví

⁸⁶ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 525-526.

⁸⁷ Malý, Karel: Trestní právo.

⁸⁸ Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 94, 95-202 (jednotlivé kategorie jsou uvedeny vždy v textu v souvislostech).

⁸⁹ Adamová, K.: Dějiny veřejného práva, s. 105-111.

- III. Delikty proti vlastnictví
 - krádeže
 - faleš (podvod)
 - žhářství

- IV. Delikty proti bezpečnosti a veřejnému pořádku
 - výtržnost
 - výboj
 - útoky proti veřejnému pořádku – sousedské spory

- V. Delikty proti oficiální ideologii
 - rouhání
 - kacířství (hereze)
 - křivá přísaha a křivé svědectví
 - čarodějnictví
 - cenurní nařízení o tisku a prodeji knih

Výkon spravedlnosti ovlivňovalo mnoho faktorů. Podle Františka Hoffmanna se již od středověku postupně prosazovala racionalita a zároveň vývoj směřoval k tomu, aby se postih trestných činů stal veřejnou záležitostí.⁹⁰ Vězení bývalo většinou jen krátkodobé, a stravu si vězeň musel platit sám.⁹¹

2.1.3.1 Delikty proti osobním právům - nářek a zhanění cti

Koldínův zákoník rozlišuje nářek⁹² a zhanění cti⁹³. Za nařčení cti byla považována obvinění ze zrady⁹⁴, z bezectnosti, z úkladného nebo podvodného jednání, z nevyvedeného

⁹⁰ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 402.

⁹¹ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 403.

⁹² Kristián z Koldína, P.: Práva městská, články Q XII – Q XXXVI, s. 359-368.

⁹³ Kristián z Koldína, P.: Práva městská, články R I – R IX., s. 368-371.

⁹⁴ Mínen je nejen vlastní akt zrady, ale též nadávka „zrádce“.

psanství⁹⁵, ze zlodějství, a že je z kurvy syn, falešník⁹⁶, panchart, kurva. Ostatní urážky byly považovány za méně závažná provinění a označena za zhanění.⁹⁷

Čest je v období raného novověku jednou z kategorií, která hraje důležitou roli v rámci sociální komunikace a každodennosti. Čest byla všudypřítomná, ale zároveň „nehmotná“ a „neviditelná“.⁹⁸ „Čest“ souvisela se sebehodnocením soudobého člověka, které bylo do značné míry závislé na úctě a vážnosti, které se dotyčný těšil u veřejnosti.⁹⁹ Tím vyvstávala samozřejmě potřeba v případě „útoků“ hájit svou čest a ohradit se proti jasnému či domnělému napadení. Je třeba mít ovšem na paměti, že se mohlo jednat jak o různé provokace, podpořené mnohdy přemírou zkonsumovaného alkoholu, tak i o důvodná podezření ze spáchání trestních činů. Ať již tomu bylo jakkoli, veřejné obnovení cti bylo pro dotčeného člověka existenčně důležité. Mezi možnostmi obrany patřilo urovnání sporu jeho účastníky za přítomnosti svědků či soudní projednání.

Mezi nejběžnější provinění v této oblasti patřily pomluvy, urážky a nadávky.¹⁰⁰ Podle Richarda van Dülmena, bylo důležité, aby ke znevážení došlo veřejně, neboť právě veřejnost hrála hlavní roli ve sporech o čest. Nejčastěji se tak dělo v hostinci nebo na ulici, méně často pak v soukromých obydlích nebo v kuchyních. Jako nactiutřačná byla vnímána nejen slova, ale i gesta či posunky.¹⁰¹ Škála nadávek byla velmi široká a měla zajisté protivníka zasáhnout a vyprovokovat. K nejčastějším nadávkám pro muže patřily výrazy jako „šelma“, „lotr“ a „zloděj“, pro ženy pak různými způsoby modifikované slovo „kurva“.¹⁰²

Jaroslav Čechura zkoumal kriminalitu a každodennost raného novověku v jižních Čechách pro léta 1650-1770. Mezi nejpočetnější trestné činy v tomto období patřilo napadení cti a zhanění čítající 179 případů (tj. 41,1% všech sledovaných případů zkoumaného období a regionu).¹⁰³

Spory o nárek cti a zhanění nebyly jen záležitostmi Jiřího Jakubův Dačického. V knihách soudnictví Starého Města pražského je možné najít řadu různých případů, do

⁹⁵ Za nevvedené psance byli považováni všichni ti, na něž při útrpném právu zločinec ukázal, a oni se přes obeslání nedostavili k podání vysvětlení. Kristián z Koldína, P.: Práva městská, článek S XXVI, s. 390.

⁹⁶ Míněno ve smyslu podvodník.

⁹⁷ Malý, K.: Trestní právo, s. 204. Srov. též Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 96.

⁹⁸ Janišová, J.: Delikt urážka na cti, s. 69.

⁹⁹ Dülmen, R. van: Bezectní lidé, s. 16.

¹⁰⁰ Dülmen, R. van: Bezectní lidé, s. 9-14.

¹⁰¹ Dülmen, R. van: Bezectní lidé, s. 11-12.

¹⁰² Dülmen, R. van: Bezectní lidé, s. 13, 14; srov. též Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 171.

¹⁰³ Čechura, J.: Kriminalita a každodennost, s. 36, 277.

kterých byli zapleteni i další soudobí tiskaři. Tyto případy však ponechávám stranou tohoto textu, neboť nemají přímou souvislost se sledovanými tiskaři.

Sledované spory o čest probíhaly převážně v lednu a únoru roku 1578 a můžeme je rozdělit do několika samostatných případů. Měly ale patrně stejný původ. V současné době se již nedá určit původce ani počáteční zdroj sporu. Nicméně je možné popsat alespoň některé části projednávané městskou radou. Jedním vláknem sporu byla hádka Jiřího Jakubův Dačického s Mandalenou, manželkou Jiříka Černého, o plášť, který podle Mandaleny Jiřímu nepatřil. V rámci sporu padla na Jiřího Dačického tak ostrá slova jako „*zvyjednaný novokřtěnce*“, nazván byl též jako „*lotr*“ nebo „*lhář přesvědčený*“ atd. Na druhou stranu Jiří nezůstal s nadávkami pozadu a Mandaleně vyčetl: „*v hrdlo lžeš jako tuplovaná kurva, arcituplovaná kurva*“.¹⁰⁴

Druhá záležitost byla projednávána 7. února, kdy Markyta, manželka Jiříka Dačického, vinila Mandalenu, manželku Valdy, která ji nařkla, že „*jsa vdovou kurvou ... byla a pankharty měla*“ čehož nemohla dále pro děti trpět a žádala o opatření.¹⁰⁵ Takovéto nařčení, kterému musela aktivně čelit, totiž silně ohrožovalo Markétinu dobrou pověst, jejíž ztráta mohla být důvodem sociálního vyloučení propadu. Podle Michaely Hrubé byla dobrá pověst měšťankami vnímána jako kolektivní problém, neboť pospolitost měšťanek se angažovala ve věci dobré pověsti každé z nich.¹⁰⁶

Další projednávané urážky jsou pak spojeny s výše uvedenými problémy a možnými pokusy o jejich řešení. Obě dvě vlákna příběhu se pak postupně propojují a spojují s dalšími případy, které jsou zaznamenány v městských knihách. Aktéry těchto případů jsou pražští tiskaři a jejich manželky, a projednávanými delikty pak další vzájemné urážky.¹⁰⁷ Vzhledem k tomu, že se v příslušných zápisech neobjevují již žádné přesnější ani „pikantní“ informace o příčinách sporů, ale jen konstatování, že došlo k projednání, bez uvedení konkrétních výsledků jednání, nejsou nadále detailně rozebírány.

¹⁰⁴ AHMP, knihy soudnictví sporného a trestního - knihy svědomí 1577-1580, rkp. č. 1051, fol. 115a (nová foliace 131a).

¹⁰⁵ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1576-1578, rkp. č. 1241, fol. 280a (nová foliace 286a).

¹⁰⁶ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 235.

¹⁰⁷ AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1575-1578, rkp. č. 1226, fol. 149b (nová foliace 147b)

2.1.3.2 Delikty proti osobním právům - cizoložství a smilstva

Do této skupiny provinění je možné obecně zařadit celou škálu provinění - cizoložství (adulterium)¹⁰⁸, smilstvo (stuprum)¹⁰⁹, konkubinát, kuplířství (lenocinium)¹¹⁰, bigamii, krvesmilstvo (incest), sodomii, znásilnění, infanticidium, prostituci atd.

Není zajisté třeba více rozebírat skutečnost, že muž a žena neměli v raně novověké společnosti stejné místo. Jejich vzájemné postavení v rámci rodiny definovalo trojí právní vymezení – právo **zemské, městské a církevní**.

Rozbory městských knih Starého i Nového Města pražského dokládají, že prohřešky proti morálce a rodině byly dosti časté. Při jejich řešení docházelo ke střetu práva církevního a městského, neboť manželské spory spadaly do jurisdikce konzistoří.¹¹¹ Dále je pro cizoložství i smilstvo doloženo při ukládání trestů velké rozpětí mezi právní teorií a soudní prací.¹¹² Ve sledovaném období se rozlišovalo tzv. stuprum – smilstvo s počestnou ženou a fornicatio – smilstvo s nevěstkou. Kromě církevního trestu pokání, bylo rozpětí v těchto případech užívaných světských trestů dosti široké a pohybovalo se od pokuty, přes vypovězení, až po trest smrti.¹¹³ Ženatý muž, u něhož bylo prokázáno fornicatio, byl trestán jako cizoložník. Svobodný muž byl trestán pokutou, vězením a v případě opakování prohřešku vypovězením. Nevěstka pak byla stavěna na pranýř nebo uvězněna, případně vypovězena. Obvykle se ale netrestala.¹¹⁴

Na konci 16. století se rozlišovaly dva druhy nevěstek. První, které žijí v nelegálním vztahu s jedním mužem, který je živí (označuje je jako kuběny či souložnice)¹¹⁵, a druhé, které se za peníze prodávají komukoliv (označovány jako kurvy či nevěstky)¹¹⁶. Například v Chebu pak ještě rozlišovaly obyvatelky nevěstinců od „kurev“, které žily volně ve městě. Opominout nelze ani skrytou prostituci měšťanských žen, které nevěstkám konkurovaly. Kromě toho již v roce 1490 konstatoval Bohuslav Hasištejnský,

¹⁰⁸ „A to cizoložstvo vlastně působí a děje se s ženou kteréž muže svého měla, aneb muže zase, manželku svou vlastní maje, s cizí ženou obýval.“ – Kristián z Koldína, P.: Práva městská, článek M XXIX, s. 308.

¹⁰⁹ „... kdyžby panna aneb vdova od někoho sprzněna byla. A děje se dobrovolně, tj., kdyžby panna aneb vdova sama k tomu svolila.“ – Kristián z Koldína, P.: Práva městská, článek M XXX, s. 308.

¹¹⁰ „...svodové, kteříž se způsobí prostředkem lidí zlých a nešlechtných, jako skrze židy a baby svodnice, návodem, ouplatkem a rozličným způsobem. ...“ – Kristián z Koldína, P.: Práva městská, článek N II, s. 313.

¹¹¹ Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 105.

¹¹² Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 111.

¹¹³ Adamová, K.: Dějiny veřejného práva, s. 107.

¹¹⁴ Adamová, K.: Dějiny veřejného práva, s. 107-108.

¹¹⁵ „ženskou, která z ouplatku, ze mzdy neb zisku se propůjčuje ... jednomu, od něhož se živí (kuběna, souložnice, ženina)“ Francek, J.: Zločin a sex, s. 126.

¹¹⁶ „každému krásu svou za peníze prodává, každému svolí“ Francek, J.: Zločin a sex, s. 125.

že pražští měšťané běžně umožňovali nevěstkám činnost ve svých domech.¹¹⁷ Soustavnější informace o praktických stránkách této výdělečné činnosti však prameny nepřinášejí.¹¹⁸

Přestože bývá Jiří Jakubův díky tomuto případu označován za bouřliváka žijícího neřestným životem, je nutno podotknout, že se nelišil od řady svých současníků, a že celý spor byl vyvolán spíše díky tlaku městské rady a Jiřího následného rozhodnutí od vztahu neustoupit, případně jej zlegalizovat. Využívání služeb nevěstek, nebylo v daném období nic neobvyklého. Na konci 15. století Bohuslav Hasištejnský podotkl, že „*všichni téměř současníci vyhledávají nevěstky*“. Největší rozkvět prostituce nastal v roce 1583, kdy došlo k přesunu rezidence Rudolfa II. do Prahy.¹¹⁹ Anglický šlechtic a cestovatel Fynes Moryson, který si na svých cestách všimal místních zvyků, si poznamenal, že jsou zde lehké ženy stejně běžné jako v Itálii, že bývají pospolu v jistých ulicích, kde postávají přede dveřmi a vábí kolemjdoucí prostopášnými posunky.¹²⁰ Nelegální nevěstince stály na Františku a v Celetné ulici u Prašné brány.¹²¹

Přestože existovala různá nařízení pro regulaci prostituce ve městech, Josef Macek konstatoval pro začátek 16. století, že sice trvalo morální rozhořčení nad činností nevěstek, zároveň však nikdo nebyl schopen zajistit úplné vymícení prostituce, která byla v životě nejen obyčejných lidí, ale i šlechty a prelátů součástí každodennosti.¹²² Jen na okraj uvedme, že například L. Dušek eviduje v letech 1580-1590 v populaci města Ústí nad Labem celkem 3,48% nemanželských dětí.¹²³ Přestože se prameny o nemanželských dětech příliš nezmiňují, předpokládá se, že žily převážně na okraji společnosti. Nicméně již od středověku existovaly určité rozdíly v přístupu k dětem narozeným z konkubinátu a dětem z náhodného spojení nebo dětem prostitutek a dětem narozeným z cizoložství. Nejhorší pak bylo postavení dětí z dvojnásobného cizoložství.¹²⁴ A že prostituce se netýkala jen svobodných žen, dokládá například případ projednávaný městskou radou v roce 1603 a zachycený Josefem Teigem. Maruška, vdova po harcíři Jiříkovi a manželka kordovaníka Martina Willersswesta, žijící v Kaprově ulici přijímala zákazníky, kteří za ní

¹¹⁷ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 356-357.

¹¹⁸ Jordánková, H. – Sulitková, L.: K otázkám kriminalizace, s. 612; Macek, J.: Jagellonský věk, díl 3, s. 205.

¹¹⁹ Francek, J.: Zločinnost a bezpráví, s. 245.

¹²⁰ Moryson, F. – Tylor, J.: Cesta do Čech, s. 99.

¹²¹ Francek, J.: Zločinnost a bezpráví, s. 244.

¹²² Macek, J.: Jagellonský věk, díl 3, s. 204.

¹²³ Dušek, L.: Obyvatelstvo města Ústí nad Labem, s. 41.

¹²⁴ Nesládková, L.: Významový slovník, s. 22-23, 26.

jezdili na koních, které nechávali před domem i se svými služebníky, což budilo všeobecné pohoršení.¹²⁵

Na celou záležitost Jiřího Jakubův Dačického se není možné dívat optikou morálky začátku 20. století (jako Zikmund Winter) nebo přenášet současné pohledy či názory. Problém života v konkubinátu byl v dané době mnohem širší, než by se nám z dnešního pohledu mohlo zdát. Kromě obyvatel měst a vesnic, žili v tomto vztahu také mnozí duchovní, což dokládá například řada různých stále se opakujících mandátů z bavorského prostředí nebo papežské breve.¹²⁶

Vraťme se však do pražských měst. V případě Jiřího Jakubův Dačického se jednalo z pohledu soudobé morálky o překročení hned několika ustanovení. Jednak šlo o konkubinát (tj. neposvěcené soužití muže a ženy), dále o fornicatio (jako svobodný vdovec žil Jiří ve svém domě s nevěstkou) a nakonec o kuplířství, protože ve svém domě nevěstky přechovával, byť zde s velkou pravděpodobností svoji „živnost“ neprovozovali. Skutečnost, že se nakonec rozhodl celou záležitost řešit řádným sňatkem, vzniklou situaci jen zhoršila. Z pohledu soudobé morálky byl tento čin mnohem závažnější, než kdyby udržoval mimomanželský styk s nějakou měšťkou. Navíc se zamýšleným sňatkem cítil poškozený syn Jan Othmar, který se začal domáhat svého budoucího potencionálního dědictví. Situace se vyhrotila natolik, že ji musela řešit městská rada na několika zasedáních, a jak již bylo několikrát výše konstatováno v různých souvislostech, celá pře skončila pro Jiřího odebráním městského práva.¹²⁷ Dále je nutné poznamenat, že se nejednalo o jediný případ, kdy syn vystoupil z hmotných pohnutek proti svému otci. Podobný spor o majetek a otcův nový sňatek (v tomto případě s vdovou Dorotou Nepomuckou) probíhal mezi Burianem Valdou a jeho synem Oldřichem.¹²⁸

Celý průběh sporu mezi Jiřím, Janem Othmarem a konšely se dá shrnout na základě několika líčení, která proběhla před městskou radou Starého Města pražského v letech 1605-1606: Jiří Jakubův Dačický žil z obecně mravního pohledu v „nepočestném“ svazku se ženou, kterou oficiálně vydával za děvečku, kterou měl schválenou ke službě od městské rady. Společně s ní v domě bydlely další dvě její společnice. Tyto ženy byly snad známy jako nevěstky. Jan Othmar nechal otcovu „kuběnu“ zavřít do vězení. Protože však

¹²⁵ Teige, J.: Základy starého místopisu pražského, s. 237-238 srov. též Francek, J.: Zločinnost a bezpráví, s. 245-246.

¹²⁶ Problematikou katolických bavorských kněží žijících v konkubinátu a podrobnostmi jednotlivých vydaných mandátů s tím spojených se zabývá Heydenreuter, R.: Kriminalgeschichte Bayerns, s. 107-109.

¹²⁷ AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1606-1610, rkp. č. 1230, fol. 52b (nová foliace 56b).

¹²⁸ Winter, Z.: Remeslnictvo a živnosti, s. 279.

veškeré jídlo a další nutné vybavení si musel vězeň obstarat sám na svůj náklad, tak Jiří „vzal ložní šaty tři kusy a ty ... do vězení při právě do šatlavy dodal“. Následkem toho patrně také vyměnil klíče k domu, kde Jan Othmar „pokojem s čeládkou byl, která za příčinou otce zaháleti musela, když syn nesměl do domu jíti pro záповěď otce jemu vožtvanou“.¹²⁹

Městská rada Jiřímu domlouvala, ten však argumentoval tím, že „synu přál a přeje pokudž by se k němu chovati náležitě hleděl“ a k tomu syna dále napomínal, „aby se oženil a nevěstek nenásledoval, chtěje mu také jako věrnej otec pomoci uživiti a otcovsky opatřiti“. Mnoho se na tomto jednání patrně nevyřešilo. Když se pak Vlach (patron nevěstek) dozvěděl, že jeho chráněnka byla uvězněna, přišel do domu Jiříka Jakubův Dačického a ptal se proč. V této chvíli se situace vyostřila, neboť Jan Othmar seběhl dolů z prvního patra, byl sice otcem okřiknut, aby se zdržel veškerých výtržností, ale když návštěvník odcházel, syn dole již čekal, maje při sobě zbraň. Jestli došlo k nějakému napadení či rvačce, prameny neuvádějí. Městská rada jen rozhodla, aby se otec, syn i Vlach drželi poctivých lidí „a ne nedobře zachovalých a kurev“.¹³⁰

Je také zaznamenáno, že syn Jan přišel několikrát do domu svého otce, kde „dobrému člověku“, který tam s otcem seděl, nadával do „vlachů“, „lotrů“ a „svodníků“. Dá se jen předpokládat, že se jednalo o patrona oněch žen. Dále se zhoršující vztahy vedly k tomu, že si Jan Othmar chodil městské radě na otce stěžovat, „že jsa člověk starej chce sobě osobu zmařilou a z města vypovězenou“ u sebe držeti. Také, že „otec čeládku Ottmara pere a pohrůžky činí, proto žádá syn za opatření, aby jak on tak čeládka jeho před ním mohla býti bezpečná“. A hlavně, aby se otec oné, na žití zmařilé ženy nedržel, a stateček svůj nerozptyloval. Situace byla prověřena. Z rozhodnutí městské rady pak byl Jiří Jakubův Dačický potrestán vězením a pokutou za to, že ve svém domě přechovával lehké ženy. Jiří trest přijal, vězení podstoupil a 20 tolarů pokuty složil.¹³¹

Rychtáři bylo poručeno, aby všechny tři ženy z domu Jiřího Dačického vystěhoval¹³², přesto se ale jedna navzdory všem rychtářským nařízením zase vrátila. Jiří byl opět povolán před městskou radu, aby vše vysvětlil. Bylo mu znovu poručeno, aby ženu vyhnal. Protože tak nechtěl učinit a městská rada nehodlala svůj názor změnit, rozhodl se, že odejde společně s ní a začal rozprodávat majetek. V této chvíli tvrdě zakročil

¹²⁹ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1604-1605, rkp č. 1288, fol. 427a (nová foliace 436a).

¹³⁰ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1604-1605, rkp č. 1288, fol. 427a (nová foliace 436a).

¹³¹ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1605-1607, rkp č. 1289, fol. 334a (nová foliace 279a).

¹³² AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1605-1607, rkp č. 1289, fol. 334a (nová foliace 279a).

prostřednictvím městské rady syn Jan Othmar. Jelikož Jiří Dačický nemínil i nadále ustoupit a své vyvolené se velmi vehementně ujímal s tím, „že je jeho křesťanskou povinností ujímat se hříšných“, konšelé nakonec přistoupili k nevyhnutelnému kroku a odebrali Jiřímu městské právo.¹³³ Z právního hlediska se tak Jiří Jakubův Dačický přesunul mezi obyvatele města s omezenými právy.

2.1.3.3 Delikty namířené proti zdraví a životu

Škála deliktů namířenými proti zdraví a životu byla dosti široká a jsou sem zařazována napadení, rvačky, ublížení na zdraví i domácí násilí. Podle výzkumu Ondřeje Hladíka představují například fyzické útoky na Novém Městě pražském v letech 1585-1593 první místo mezi trestněprávními delikty a druhé místo v celkovém pořadí hned za dědickými spory.¹³⁴ Je otázkou do jaké míry považovat tento jev za prezentaci násilí konkrétní doby či za situaci vycházející z nejčasněji využívaných archivních pramenů, jimiž jsou knihy městského soudnictví. Nicméně je nutné konstatovat, že každodenní připravenost k násilí byla v raném novověku větší, než by se nám z dnešního pohledu mohlo zdát. Například Richard van Dülmen uvádí, že násilí a agresivita byla součástí každodenního života a komunikace ve sledovaném období, a to nejen u mladých lidí, jak by se mohlo zdát, ale i ostatních generací. Určitá míra násilí byla obecně tolerována, pokud však přestoupila obecně tolerovanou mez, zasáhli sousedé, přátelé či úřední osoby.¹³⁵ Samostatnou skupinu by pak tvořilo domácí násilí prováděné na ženách, jehož četné příklady a mnohvrstevnost je možné objevit v odborné literatuře.¹³⁶ Popisovány jsou různé činy od „mírného“ bití neposlušné či domněle neposlušné manželky až po brutální útoky. Z dnešního pohledu se může zdát zarážející, že tyto útoky jsou považovány za běžnou záležitost.

¹³³ AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1606-1610, rkp č. 1230, fol. 52b. (nová foliace 56b).

¹³⁴ Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 137.

¹³⁵ Dülmen, R. van: Bezectní lidé, s. 17-18.

¹³⁶ Flodr, M.: Brněnské městské právo, s. 269; Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 135-140; Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 117-121.

2.1.3.3.1 Delikty namířené proti zdraví a životu – mordy a vraždy

V trestním právu se obecně odlišovala vražda a neúmyslné zabití. U deliktu vraždy se pak ještě dále rozlišovalo, zda byla loupežná nebo prostá. Podle stupně úmyslu se pak určovala výše trestu. Nejprísněji byla posuzována vražda úkladná.¹³⁷

Jiří Jakubův Dačický ani jeho syn Jan Othmar nebyli agresory páchajícími tento typ trestné činnosti. Tuto kategorii uvádím z toho důvodu, že naopak Jan Othmar, podle záznamu Martina Bacháčka, zemřel 13. dubna 1609¹³⁸ na následky násilného trestného činu.

2.1.3.3.2 Delikty namířené proti zdraví a životu - napadení, rvačky, ublížení na zdraví

Napadení, rvačky a z nich vycházející ublížení na zdraví byly součástí každodennosti. Svou roli v nich často sehrál také alkohol a nerozvážená slova, od kterých pak nebylo daleko k násilí. Jiří Jakubův Dačický nebyl v pramenech podchycen jako rváč, spíše jako povaha hádavá a nepokojná. Přesto se v protokolech projednávajících případ jeho vztahu s nevěstkou nachází zmínka, že Jiří ve vypjaté rodinné a společenské situaci „čeládku Ottmara pere a pohrůžky činí“, za což Jan Othmar žádal městskou radu o opatření, aby jak on, tak i jeho čeládka byla před otcem bezpečná.¹³⁹ Vzhledem k tomu, že se podobný zápis již podruhé neobjevil, a že při projednávání celé záležitosti nebylo násilí jinak zmiňováno, je možné tento případ považovat za ojedinělou událost, která vznikla náhodně ve vypjaté skutečnosti. Vyloučit není možné ani vyprovokování rvačky ze strany napadeného a jeho čeládky či „přibarvení“ situace před městskou radou pro podporu předkládaných požadavků.

Před městskou radou byly projednávány dva případy spadající do této kategorie a týkající se syna Jana Othmara, které budou popsány v příslušné kapitole níže.

¹³⁷ Adamová, K.: Dějiny veřejného práva, s. 108-109.

¹³⁸ AUK, rkp. B 21, fol. 32a.

¹³⁹ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1605-1607, rkp č. 1289, fol. 318a (nová foliace 263a).

2.1.3.4 Delikty proti bezpečnosti a veřejnému pořádku - sousedské spory

Sousedské spory řadí Karel Malý do skupiny mezi útoky proti veřejnému pořádku¹⁴⁰, ale do určité míry se mohou v některých případech prolínat s delikty proti osobním právům - nářku a zhanění cti. Je možné konstatovat, že sousedské hádky a urážky patřily ke každodennosti raně novověkého měšťana. Jádro těchto přestupků spočívalo v dlouhodobějším pravidelném narušování poklidného soužití v celém okolí.¹⁴¹ Přestože Ondřej Hladík uvádí, že vzájemné nadávky zamezovaly možnosti podat žalobu,¹⁴² v případě Jiřího Jakubův Dačického na Starém Městě pražském se v tomto případě tak nestalo. V městských knihách je podchycena řada jednání městské rady o urovnání různých nadávek, které proběhly mezi Jiřím Jakubův Dačickým a manželkami pražských tiskařů nebo Jiřím a tiskaři. Protože se nejednalo o jednoznačné spory, ale spouštěcími mechanismy byla řada dalších činů, většinou spojená s napadením cti, jsou podrobněji tyto případy popsány v příslušných kapitolách tohoto rozboru deliktů.

2.1.3.5 Delikty proti vlastnictví – krádeže, majetkoprávní spory

Je otázkou, zda tři kauzy projednávané v roce 1578 mají být zařazeny do této kategorie, či zda se nejedná spíše o nářek cti spojený se sousedskými spory, než-li o krádež v právním slova smyslu. V prvním případě se jednalo o nařčení Mandaleny, manželky Jiříka Černého (Nigrina), že Jiří Jakubův Dačický ukradl jakýsi plášť. Výsledkem byly další vzájemné urážky (viz výše). Ve druhém případě vinil Jiřík Jakubův Dačický Buriana Valdu, že jej nařkl zlodějem o jarmarku ve Vysokém Mýtě. Podle Valdy měl Jiřík ukrást nějaké listy u malíře. První projednání sporu s Burianem Valdou se konalo na vysokomýtské a nikoli na staroměstské radnici, neboť oba tiskaři svým sporem porušili trhový mír, jehož ochrana plně spadala do kompetence města pořádajícího trh. Další jednání před staroměstskou radou pak již neřešilo vlastní spor, ale nařčení, ke kterým došlo před vysokomýtskou městskou radou. Do třetice pak Jiří Jakubův Dačický vinil Tomáše Knihaře, že jej po jarmarku v Pardubicích nařkl zlodějem. O co se přesně mělo jednat, se v archivním materiálu nedochovalo. Ve všech třech případech došlo patrně k nějakému mimosoudnímu vyrovnání mezi oběma stranami.

¹⁴⁰ Malý, K.: Trestní právo, s. 96.

¹⁴¹ Malý, K.: Trestní právo, s. 96.

¹⁴² Hladík, O.: Kriminalita v rudolfínské Praze, s. 171.

Vrátíme-li se však ještě krátce k obvinění z krádeže pláště, a ponecháme-li stranou etickou stránku tohoto případu, společně s rozhodnutím, o skutkové podstatě zda Jiří dotčený kabát skutečně ukradl, či zda šlo jen o nařčení, je zajímavé se podívat na závažnost deliktu z pohledu vycházejícího z velikosti soudobého šatníku. Tedy na to, jak velkou škodu by v případě svého činu Jiří poškozenému způsobil. Obsáhlost a hodnota šatníku byla zajisté věcí individuální, a svou roli jistě sehrála také snaha o osobní reprezentaci dotyčné osoby v rámci sociální skupiny města. Přesto je možné na základě rozborů pozůstalostních inventářů konstatovat, že na začátku 17. století stačilo velmi bohatým a společensky významným lidem jen několik kompletních obleků. Lepší pánský šatník vlastnil v roce 1613 například Jan Lexeryn, majitel dvou domů v osadě u sv. Haštala. V součtu jej tvořilo 43 kusů různého oblečení, ušitých většinou z kvalitních látek, ale bez větších ozdob.

Ostatní inventáře z téže doby jsou podstatně chudší, a to i v případě významných lidí, jako byli radní nebo bohatí obchodníci. Například staroměstský primátor Jakub Dobřenský z Nigropontu (zemřel 1643) nepotřeboval více než dvoje celé šaty (kabát a kalhoty), 4 kabáty a k nim dvoje odepínací rukávy, jedny „spodky“, pět plášťů, dva klobouky, troje rukavice, dvoje punčochy, tři podvazky, jeden pás a pět „šlofpelců“. Až teprve na konci 17. století obsahují soupisy šatstva desítky položek.¹⁴³ Použité oblečení mělo svoji cenu a běžně docházelo k jeho prodeji. A nejen to. Například Jan Kozel zastavil jakémusi židovi za 7 kop grošů svoje a ženiny šaty.¹⁴⁴ Z tohoto úhlu pohledu, pak mohl být případný čin Jiřího Jakubův současníky považován za velmi závažný.

Druhou skupinou trestních činů spadajících do této kategorie jsou majetkoprávní spory. Jedná se o spor Jiřího Jakubův Dačického s univerzitou o nevyplacení jisté částky vdově po mistru Codicilovi. Spor proběhl v roce 1607¹⁴⁵ Jiří Jakubův Dačický byl nakonec nucen univerzitě zaplatit 80 kop. Tento dluh splácel po 20 kopách.

¹⁴³ Nachtmannová, A.: *Móda a luxus*, s. 185-186.

¹⁴⁴ Konkrétně se jednalo o „čubku oděvací, život ženský, kožíšek, nože, hřebínek“ Winter, Z.: *Řemeslnictvo a živnost*, s. 274.

¹⁴⁵ AHMP, Úřad desetipanský, protokol zasedání 1605-1612, rkp č. 1385, fol. 59a, 60a, 63a, 71b, 73b, 79b, 103b-104b, 111b, 141b, 159a, 162a, 186a.

2.1.3.6 Delikty proti oficiální ideologii – nedodržení cenzurních nařízení o tisku a prodeji knih

Vzhledem k tomu, že byl považován za stoupence Jednoty bratrské, nepřekvapí, že vydával autory a knihy, které nebyly oficiálně povoleny, nebo jejichž prodej a šíření bylo na našem území zakázáno. Více o některých titulech a autorech bude pojednáno níže v příslušných kapitolách. Na tomto místě se chci věnovat několika případům, kde byl Jiří Jakubův Dačický zavřen do vězení z důvodu vydávání nekatolické literatury a nepředložení tisku k cenzuře.

Jiří Jakubův Dačický byl po polovině ledna roku 1579 vězněn několik dní ve staroměstské radnici. Stalo se tak na žádost pražského arcibiskupa Antonína Bruse z Mohelnice z 15. ledna téhož roku. Důvodem bylo nedodržení cenzurních nařízení a vydání „*kacířského*“ katechismu, ke kterému se podle arcibiskupova mínění „*prve ani nyní stavové v království tomto nepřiznávali a nepřiznávají*“. Jiří byl propuštěn na základě suplikace, kterou arcibiskupovi zaslal 24. ledna. Arcibiskup tehdy konstatoval, že je možné Jiřího propustit, protože jsou jiní tiskaři, kteří také zasluhují trest za stejný prohřešek.¹⁴⁶

Znovu byl Jiří uvězněn v roce 1602, tentokrát na dobu přinejmenším pěti týdnů, v souvislosti s vydáním *Postily* Martina Philadelphá Zámorského v Lipsku. Jeho syn, Jan Othmar, byl ze stejného důvodu vězněn čtyři měsíce. Podrobnější informace jsou pak předloženy níže. Zde bych jen shrnula, že se jednalo o v pořadí již třetí vydání této protestantské postily, přičemž Jiří Jakubův Dačický se měl původně podílet již na prvním vydání, které ale pro nesnáze, které mu činil „*kněz a děkan kostela hradu Pražského*“¹⁴⁷ bylo nakonec uskutečněno tiskařem Baumannem až v roce 1592 v Jezdkovicích u Opavy. Druhé vydání financoval Daniel Sedlčanský a tisk se uskutečnil v roce 1602 v Drážďanech. Třetí vydání ze stejného roku je připisováno Jiřímu Jakubův Dačickému. Jak Sedlčanský, tak oba Dačičtí byli pro účast na tisku postily zavřeni do vězení. Když pak v roce 1609 stavové obnovili jednání o českou konfesi, připojili ke své druhé replice několik příloh. Zde v alegátu pod literou C v článku č. 23¹⁴⁸, uvádějí toto zatčení jako doklad nespravedlivého a nezákonného trestu.¹⁴⁹

¹⁴⁶ Arcibiskup Antonín Brus z Mohelnice Staroměstským, 24. ledna 1579. NA, Archiv pražského arcibiskupství I. – Emanata 1561-1580, fol. 52.

¹⁴⁷ Köpl, K.: Dodatek, s. 157.

¹⁴⁸ „*Impressorům všem zapovědělo bez vůle arcibiskupa, aby nic netiskli. Postilla od kněze Martina Filadelffa, učení konfessí augšpurské v sobě obsahující a před léty asi patnácti v Moravě vatidknutá, že znovu od pražských impressorův tisknuta byla, skrze to dva impressorové, totiž Jiřík Dačický a Daniel Sedlčanský,*

2.1.4 Pracovní život Jiřího Jakubův Dačického

2.1.4.1 Lokalizace domů Jiříka Jakubův Dačického

Jak již bylo výše řečeno, z právního hlediska je možné městské obyvatelstvo rozdělit do dvou skupin, na plnoprávné měšťany a obyvatele s omezenými právy.¹⁵⁰ Všeobecně se soudí, že jednou z podmínek udělení měšťanství bylo zakoupení domu.¹⁵¹ Podle Jiřího Kejře však novoměšťan nemusel být vlastníkem nemovitosti, byť jím zpravidla byl, ale mohlo také pro vstup do společenství stačit, že zde po určitou dobu vedl svou domácnost¹⁵² a „trpěl s městem“¹⁵³. O který dům na Starém Městě pražském se v případě Jiřího Jakubův Dačického jednalo, není dnes možné říci. Spíše se dá předpokládat, že v souladu s názory Jiřího Kejře Jiří Jakubův Dačický nebyl přímým vlastníkem domu. Dochovalo se jen několik zpráv o vlastnictví domů, nicméně se týkají až pozdějších fází života Jiřího Jakubův Dačického. Zprostředkovaně jsou známy, z dnes již neexistujících archivních pramenů, dvě zprávy o koupi domů. První pochází až z roku 1580, druhá z roku 1585.¹⁵⁴ Kde žil a kde se v první fázi vývoje od roku 1568 nacházela tiskárna, není možné specifikovat. Ani citace archivního zápisu z roku 1580 o zakoupení domu uváděná Zikmundem Winterem mnoho odpovědí neposkytuje. Nicméně je možné předpokládat, že se jednalo o dům v Týnské čtvrti ležícím proti Královu dvoru.¹⁵⁵ Žádný dostupný pramen ani Soupis pokojníků z roku 1608¹⁵⁶ bohužel neumožňuje dům přesněji v Týnské čtvrti lokalizovat.

Určení domu ztěžuje také skutečnost, že se jedná o část pražského místopisu, která nebyla zpracována v Základech starého místopisu pražského Josefa Teigeho či Václava Vladivoje Tomka ani v pracích Jiřího Čarka.¹⁵⁷ Podrobný rozbor lokalizace jednotlivých domů na základě Soupisu pokojníků srovnaný s údaji v Lívově studii¹⁵⁸ a pracích

do vězení dáni a nemalý čas v něm držáni byli.“ Jireček, J.: Paměti ... Viléma ... Slavaty, s. 240. Otištěno též Apologie druhá stavův království českého z r. 1618, s. 95. Srov. též Jireček, J.: Paměti ... Viléma ... Slavaty, s. 240.

¹⁴⁹ Škarka, A.: Ze zápasů nekatolického tisku s protireformací, s. 488.

¹⁵⁰ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 315.

¹⁵¹ Miller, J.: Uzavřená společnost, s. 54.

¹⁵² Kejř, J.: Vznik městského zřízení, s. 287.

¹⁵³ Horská, P. – Maur, E. – Musil, J.: Zrod Velkoměsta, s. 76.

¹⁵⁴ Winter, Z.: Řemeslnictvo a živnosti, s. 276. Autor cituje AHMP, rukopis č. 2112, který shořel při požáru Staroměstské radnice v roce 1945.

¹⁵⁵ Králův dvůr se nalézal v oblasti současného Obecního domu.

¹⁵⁶ Čechura, J. – Hojda, Z. – Novozámská, M.: Nájemníci, s. 47-63.

¹⁵⁷ Čarek, Jiří: Z dějin staroměstských domů, Pražský sborník historický X-XIX, 1977-1986.

¹⁵⁸ Líba, Václav. Studie o Praze pobělohorské. III. Změny v domovním majetku. Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy. 1935, 9, s. 1-439.

Roubíkových¹⁵⁹ naznačuje, že se mohlo jednat o dům čp. 665, není k tomu, ale žádný podstatný doklad¹⁶⁰. Otázku nepomůže rozřešit ani archeologický výzkum této lokality. Jiří Jakubův Dačický prodal podle Zikmunda Wintera tento dům v roce 1611. Jméno kupce však Winter neuvádí.¹⁶¹ Patrně k prodeji opravdu došlo, neboť v soupise domů Týnské čtvrti z roku 1613 již Jiří Jakubův Dačický není uveden.¹⁶²

Druhá zpráva o koupi domu pochází z roku 1585. Jiří Jakubův Dačický zakoupil dům čp. 468 v tehdejší Kunešově ulici (později Sirková, dnes Melantrichova). Nicméně i zde se naráží na stejný problém, jako v prvním případě. Archivní materiál - radní knihy trhové Starého Města pražského rkp. 2112-2116 – shořel při požáru Staroměstské radnice v roce 1945. Ani v tomto případě při lokalizaci domů nepomohou Základy starého místopisu pražského J. Teigeho¹⁶³ či V.V. Tomka¹⁶⁴. Teige tuto část bloku domů dnešní Melantrichovy ulice do své práce nezahrnul, a Tomek ji zpracoval pouze souhrnně pod čp. 504-505 a čp. 466-469, přičemž všechny údaje jsou této skupině domů společné.¹⁶⁵

Jiří Čarek¹⁶⁶ se touto částí bloku domů Melantrichovy ulice bohužel také nezabývá. Opřít se je tedy možné jen o dílčí literaturu¹⁶⁷, která však místy obsahuje hrubé faktické chyby¹⁶⁸. Vzhledem k tomu, že ostatní části ulice jsou podchyceny v místopisech, je možné řadu informací odvodit. Průzkumem historie okolních domů se dá odhadnout cena domu a bez zajímavosti nejsou ani osobnosti, které vlastnily sousední nemovitosti. Cena domu čp. 468 se mohla podle cen okolních domů pohybovat v rozmezí kolem 400-1000 kop grošů českých.

¹⁵⁹ Roubík, F.: Soupis označení domů v pražských městech (I. – V.). Zpravodaj místopisné komise 13, 1972, 1-2, s. 103-158; Roubík, F.: Soupis označení domů v pražských městech (I. – V.). Zpravodaj místopisné komise 13, 1972, 3-4, s. 433-484.

¹⁶⁰ Z uvažování je možné s jistotou vyloučit domy čp. 584 (Jiřík Dubský), 649a (dům Míčanovský), 654 (Králov dvůr), 659 (Tomáš Kovanda), 661 (Jan Chudomelka), 662 (dům Engelharta), 667 (Jakub Křepelka), 672 (Řehoř Fugle/Fogl), 673 (Jan House), 674 (Jiřík Jan Magrle), 675 (Mikuláš Hruška), 676 (dům bratří Kapounů), 677 (řezník Jan Kakš), 678 (Matyáš Jirka), 680 (dům U prstenu), 682 (Martin Košátecký), 683 (Šebestýán Vrba), 942 (Mikuláš Nosek)

¹⁶¹ Winter, Z.: Řemeslnictvo a živnosti, s. 277, pozn. č. 3.

¹⁶² Žilka, L.: Seznam domů, s. 77-81.

¹⁶³ Teige, J.: Základy starého místopisu pražského : (1437-1620). Oddíl I, Staré město pražské. Díl I-II.- Praha : Královské hlavní město Praha, 1910-1915. – 829 s., 902 s.

¹⁶⁴ Tomek, V. V.: Základy starého místopisu Pražského : Oddíl I. Staré Město pražské. - Praha : Královská česká společnost nauk, 1866. – 288 s.

¹⁶⁵ Tomek, V. V.: Základy ... I. Staré Město pražské s. 113-114 a III. – dodatky s. 217.

¹⁶⁶ Čarek, Jiří: Z dějin staroměstských domů, PSH 10-14, 1977-1986.

¹⁶⁷ Herain, J.: Stará Praha, s. 99; Ruth, F.: Kronika královské Prahy II., s. 727.; Vlček, P. a kol.: Umělecké památky Prahy. Staré Město a Josefov, s. 321; Rybička, A.: Pomůcky k místopisu, PA IV, s. 68.

¹⁶⁸ Například J. Herain ve Staleté Praze na s. 98 uvádí, že dům čp. 468 patřící Jiřímu Jakubův Dačickému přešel v roce 1608 na jeho vnuka, který jej v roce 1617 postoupil své manželce Anně. Ve skutečnosti Jiří postoupil dům v roce 1608 svému synovi Janu Othmarovi a v roce 1617 jej opět Jiří postoupil patrně jako obvěnění své manželce Anně.

V 70.-80. letech 17. století postupně dochází k renesančním přestavbám domů v této pražské lokalitě. V souvislosti s přestavbami pak hodnota domů strmě stoupá. V případě Jiřího Jakubův Dačického, se jednalo o nepřestavěný gotický dům, jehož hodnota mohla být kolem 400-600 kop grošů, čemuž by mohl odpovídat i dluh 100 kop grošů, který měl Jiří Dačický se svou manželkou u ševce (splacen 12. září 1601), a 400 kop grošů, který později vzal na sebe syn. O zakoupení domu v této lokalitě usilovaly některé osobnosti (například Nerhófové) i řadu let a zaplatili za něj vysoké sumy.¹⁶⁹

Zakoupení domu Jiřím Jakubův Dačickým v Kunešovic ulici poukazuje na snahu po osobní reprezentaci, ale hovoří také o tom, že se Jiřímu v předcházejícím období muselo finančně dařit. Kunešova ulice byla totiž hlavní tepnou Havelské čtvrti a ve druhé polovině 16. století zde žili převážně bohatí obchodníci německého původu.¹⁷⁰ Mezi sousedy můžeme pro konec 60. a 70. léta 16. století počítat například Jiřího Melantricha (čp. 471), Šebestiána Okse (čp. 470), Nettery z Glauchova¹⁷¹ (čp. 474, 475, 477), Pavla Mejzla a Faltýna Kirchmayera¹⁷² (čp. 476), Jana Človíčka z Popovic (čp. 479), apotékáře Stanislava z Voporova a jeho rodinu (čp. 478), Václava Kamarýta z Rovin (čp. 503), ale také nejbohatší kupecké rodiny soudobé Prahy jimiž byli Teuflové z Zeilperka¹⁷³ (čp. 463/I.) nebo Nerhófové¹⁷⁴ (čp. 465/I.).

Jiří Jakubův Dačický dům čp. 468 vlastnil od roku 1585 a přestěhovat sem i svoji tiskárnu, jak dokládají impresy jeho tisků. V roce 1606 vrcholí jeho spor s městskou radou ohledně nevázaného života a vyhlédnuté životní družky, který je podrobněji popsán v jiné části této práce. Výsledkem sporu bylo, že v roce 1608 převedl dům na svého syna Jana Othmara, který před tím na sebe přijal otcův dluh 400 kop grošů českých. V držení syna byl dům až do jeho smrti neboť v některých pramenech se podle Františka Roubíka objevuje též název Ottmarovský.¹⁷⁵ Pravděpodobně v rámci dědického vypořádání po smrti Jana Othmara na jaře roku 1609 přešel dům zpět do držení Jiřího Jakubův Dačického, který

¹⁶⁹ Peřinová, H.: Nerhofové, s. 132; Čarek, J.: Z dějin staroměstských domů. Mezi Melantrichovou a železnou ulicí, PSH XV, 1982, s. 5-61.

¹⁷⁰ Peřinová, H.: Teuflové, s. pozn. č. 8.

¹⁷¹ Netterové postupně kupovali jednotlivé domy. Například v r. 1566 koupil Jan Netter dům čp. 475 za 2000 tolarů od Jana Kosořského. Čarek, J.: Z dějin staroměstských domů. Mezi Melantrichovou a železnou ulicí, s. 20.

¹⁷² V roce 1571 koupil dům Ambrož Netter za 885 kop gr. č. od Adama Šturma ml. z Hranic. V roce 1572 jej postoupil Pavlu Mejzlovi. Ten jej v roce 1577 prodal za 1200 zl. kupci Faltýnu Kirchmayerovi, který dům následně přestavěl. Čarek, J.: Z dějin staroměstských domů. Mezi Melantrichovou a železnou ulicí, s. 22.

¹⁷³ Blíže Peřinová, H.: Teuflové, s. 39-62,

¹⁷⁴ Blíže Peřinová, H.: Nerhofové, s. 127-144.

¹⁷⁵ Roubík, F.: Soupis označení domů v pražských městech, s. 124.

jej v roce 1617 odevzdal jako obvěnění společně s tiskárnou své nové manželce Anně. Osudy domu mezi lety 1609 a 1617 nejsou v archivních pramenech doloženy.

Ani další historie domu po smrti Jiřího Jakubův Dačického v roce 1618 není zcela jasná. Dům se někdy v průběhu následujících dvaceti let dostal do rukou tiskaře Zikmunda Lévy z Brozánků, který jej v roce 1640 postoupil Jakubu Šárovci. Ten jej držel ještě v roce 1686, kdy se stal majitelem domu Pavel Vyšín a od té doby se zde říkalo „U Vyšínů“. O velikosti a rozložení jednotlivých místností domu v době Jiřího Jakubův Dačického se nedochovaly žádné bližší informace. Protože však až do 19. století neprošel razantnějšími přestavbami, dá se na ně ale usoudit z pozdějších pramenů.

Z doby pozdější je možné využít tzv. Visitační tabelky z r. 1726, které uvádějí, že třípatrový kamenný dům od Pavla Vyšína zakoupil za 2000 zl. Jakob Lýskovec. Podle popisu byly v přízemí dva kvelby a sklep, v prvním patře se nacházel pokoj a předsíň orientované do ulice, směrem do dvora pak dvě komory a kuchyň. Ve druhém patře směrem do ulice se nalézal pokoj s předsíňkou a směrem do dvora také dvě komory. Ve třetím patře bylo zjištěno stejné množství místností.¹⁷⁶ Od roku 1752 jsou v repartiční roli čtvrti Havelské zapsáni jako majitelé manželé Hačkovští a od roku 1759 manželé Červenkovští¹⁷⁷. Podle role 1814(1816) zakoupila dům za 1000 zl. v roce 1811 Johanna Černá, která vlastnila i vedlejší dvoupatrový dům čp. 469. V té době byl dům stále třípatrový. Podle Výkazů Domovní pochozí komise z r. 1816 byly v přízemí dva kupecké kvelby, v prvním patře se pak nacházel byt (dva pokoje, kuchyň, spižirenský kvelb, dřevník), stejné byty se nacházely i v dalších podlažích.

Domovní znamení není podchyceno, jen v Malém schematismu z roku 1870 se uvádí jako název domu „Boží oko“.¹⁷⁸

Parcela domu čp. 468 je zachycena na Jüttnerově plánu (1811-15). Ikonograficky je dům čp. 468 zachycen také na Langweilově modelu Prahy (1826-37). Jedná se o třípatrový dům se dvěma klenutými vstupy. Sedlová střecha domu je zde již společná se sousedním domem čp. 469, stejně tak je sjednocena i klasicistní fasáda.

Největší změna přišla v roce 1928, kdy byly Stavební firmou Bratři Kavalírové vytvořeny plány na připojení a přestavbu objektů čp. 468 a 469 k domu čp. 504. Při

¹⁷⁶ AHMP, Pasport čp. 405/I. - NA, Visitations- Tabellen der Königl. Altstadt Prag 1725-26, sig. 128.

¹⁷⁷ AHMP, Pasport čp. 405/I. - AHMP, Repartiční rolla čtvrti Havelské z let 1749-81, sign. 2444-62, 2437, 2464-7.

¹⁷⁸ Husák, F.: Malý schematismus, s. 29.

následných stavebních pracích (1929-1930) připojené domy zcela splynuly s hmotou domu čp. 504. Podle Pasportu¹⁷⁹ provedeného v 60. letech 20. století byla při stavbě použita železobetonová skeletová konstrukce a z původních domů zbyly jen gotické sklepy při průčelí a pravděpodobně i části gotických průčelních zdí až do výše druhého poschodí. Přestože stavební povolení vyžadovalo na stavebníkovi zachování historicko-uměleckého rázu domovních průčelí, nebyl tento požadavek respektován, a při přestavbě došlo k řadě změn. V současnosti se zde nachází firma Hotel Melantrich.

2.1.4.2 Jednotlivé etapy práce tiskárny Jiřího Jakubův Dačického

Tiskařskou činnost Jiřího Jakubův Dačického a jeho tiskárny je možné uměle za pomoci nejdůležitějších mezníků v jeho životě rozdělit do několika etap:

- 1) 1554/1563 (zakončení učňovských let u Jana Kozla a „první“ dochovaný tisk)
- 2) 1563-1567 (hypoteticky předpokládaná činnost Jiřího v tiskárně Jana Kozla a posléze Markéty Kozlové)
- 3) 1568-1606 (období od začátku systematictějšího samostatného tiskařského podnikání po odebrání měšťanství)
- 4) 1606/1607 -1618 (od odebrání měšťanství do smrti)
- 5) 1619-1620 (období práce tiskárny po smrti Jiřího Jakubův Dačického a tisku Anny Dačické a dědiců)

Kdy přesně si Jiří Jakubův Dačický zřídil vlastní tiskárnu, není známo. Zikmund Winter sice uvádí rok 1554¹⁸⁰, ale odkazuje na bližší neidentifikované *Písničky k času mornímu*, které dnes není možné dohledat. První dochovaný a podepsaný tisk pochází až z roku 1563 (datovaný 7. 5.)¹⁸¹. Dačický se zde použitím Kozlova mluvícího signetu symbolicky přihlásil ke svému bývalému mistrovi¹⁸². Jelikož není přesně známo, jakým způsobem v Pražských městech docházelo ke skládání tiskařské „učňovské zkoušky“, a vzhledem k tomu, že až do roku 1568, kdy získal Jiří Jakubův Dačický měšťanství na

¹⁷⁹ AHMP, Pasport čp. 405/I.

¹⁸⁰ Winter, Z.: Remeslnictvo a živnosti, s. 275. Informaci opakuje Chyba, K.: Slovník českých knihtiskařů, s. 73 jako údaj z literatury.

¹⁸¹ Bavorský z Bavorské a Vlčího Pole: Rozmlouvání společné čtyř bratří ..., Knihopis č. 1010, Chronologický soupis tisků JJD č. 1, 2 (varinata).

¹⁸² Petr Voit v Encyklopedii knihy s. 718 navrhuje používání termínu „principál“, já se v této práci držím staršího označení „mistr“.

Starém Městě pražském, se nedochoval žádný jiný Jiřím podepsaný tisk, je teoreticky možné tisk se signetem považovat za výuční či mistrovský tisk.

Z produkce prvního období tiskárny se zachoval jeden titul ve dvou variantách, což tvoří 1% z celkového počtu tisků vydaných Jiřím Jakubův Dačickým.

Druhá etapa je vymezena lety 1563-1567, jedná se o období od Jiřího vyučení až po přijetí měšťanství. Z této doby se nedochoval žádný tisk, ke kterému by se Jiří Jakubův Dačický přihlásil. Předpokládám, že Jiří pracoval jako zaměstnanec v některé soudobé tiskárně. Zcela hypoteticky se tak mohlo dít v tiskárně Jana Kozla, kde po svém vyučení pokračoval v tiskařské činnosti. V této souvislosti je pak možné, nicméně nedoložené, že se v příslušné době po Kozlově smrti oženil s jeho vdovou Markétou, zažádal o měšťanství a osamostatnil se. Tuto teorii by dokládaly některé části Jiřího typografického materiálu ze 70. let 16. století. Nicméně tato shoda se dá, jak uvádím výše, vysvětlit řadou jiných důvodů.

Třetí etapa, v podstatě první zcela samostatná etapa tiskařské činnosti Jiřího Jakubův Dačického, je vymezena lety 1568-1606 a zcela se překrývá s obdobím, po které byl Jiří měšťanem Starého Města pražského.

V této době tiskárně konkurovala například Melantrišsko-veleslavínská tiskárna, Michal Peterle, Jiří Nigrin, Burian Valda (posléze též jeho syn Oldřich Valda), Mikuláš Pštros, Daniel Sedlčanský, Jan Šuman a jeho pokračovatelé, Sixt Palma Močidlanský atd. Dalo by se shrnout, že většina předbělohorských tiskařů.

Skoro po celé stanovené období (od druhé poloviny 60. let až do začátku 90. let 16. století) se Jiřímu dařilo a je možné je považovat za zlatou dobu jeho Jiřího tiskařské činnosti. Zdá se, že ani otevření samostatné tiskárny jeho syna Jana Othmara do jeho vlastní produkce příliš nezasáhlo. Změny v Jiřího produkci přicházejí až s přelomem století a posléze s jeho osobní kauzou, jejímž výsledkem bylo odebrání měšťanského práva. Není možné také ignorovat fakt, že v roce 1600 bylo Jiřímu 68 let, což se zajisté muselo projevit na jeho vitalitě.

Pracovně se Jiřímu nejvíce dařilo podle počtu vydaných titulů na přelomu 80. let a pak znovu na přelomu a začátku let 90., kdy vydal průměrně 10-15 tisků za rok. Ediční politika tohoto období byla zaměřena převážně na náboženskou a moralistní literaturu a na

učebnice. Vytiskl též dvě vydání *Zahrádky růžové*¹⁸³ (porodnické příručky) Matouše Walkmberského, spis *O kometách*¹⁸⁴ Matěje Grylla z Gryllova nebo *Artikuli centum et sexaginta adversus ... mathematicos atque philosophos*¹⁸⁵ Giordana Bruna. V této době nejvíce konkuroval Melantrišské tiskárně, jejíž ediční program napodoboval.

Čtvrtá etapa 1606/1607-1618, je pak obdobím od odebrání měšťanství po Jiřího smrt. V této době má tiskárna nejnižší výkonnost ve své historii. Výjimku pak tvoří větší zakázka Jiřího Dykasta v podobě dvou menších¹⁸⁶ a dvou rozsáhlých tisků¹⁸⁷. V tomto období dochází ke dvěma životním zvrátům v Jiřího životě. V roce 1609 zemřel násilnou smrtí jeho syn Jan Othmar. Nicméně tento fakt se v produkci Jiřího tiskárny viditelně neprojevuje. Druhou změnou je Jiřího poslední sňatek uskutečněný v roce 1617. Zpráva o něm se dochovala díky tomu, že se Jiří pokusil nechat zapsat do městských knih majetek, který jako obvěnění upsal své nové manželce. Jmenována zde byla, kromě jiného též tiskárna, sídlící toho času v domě v Kunešově ulici. Nicméně se zdá, že v té době již dávno tiskárna nepracovala na plný výkon. Neboť posledním známým tiskem je aktualita z roku 1616 o ženě jménem Margarita, kterou posedl zlý duch.

Poslední, pátá etapa, je pak vyplněna tiskařskou prací officíny pod hlavičkou „dědiců“ a Anny Dačické. V tomto období byly vydány tři tisky. Pod hlavičkou dědiců vyšel v roce 1619 oslavný spis „*Vítání aneb vinš k šťastnému příjezdu Fridricha Falckého*“¹⁸⁸, jehož autorem byl Zikmund Léva z Brozáněk. Pod hlavičkou Anny Dačické byly vydány dva tisky s náboženskou tematikou¹⁸⁹.

2.1.4.3 Spolupráce Jiříka Jakubův Dačického s dalšími tiskaři

Spolupráce mezi předbělohorskými tiskaři, je jev doložený impresy konkrétních tisků, nicméně se dá většinou velmi těžko konkretizovat případný podíl jednotlivých stran od získání zakázky, přes její financování až po konkrétní realizaci. Velkou roli hrála také

¹⁸³ Knihopis č. 16.922, 16.923, Chronologický soupis tisků JJD č. 43-46, 96.

¹⁸⁴ Knihopis č. 2792, Chronologický soupis tisků JJD č. 51.

¹⁸⁵ Chronologický soupis tisků JJD č. 130.

¹⁸⁶ Jedná se o dvě pohřební kázání vydaná v roce 1612 – Knihopis č. 2163, Chronologický soupis tisků JJD č. 245. Knihopis č. 2175, Chronologický soupis tisků JJD č. 246.

¹⁸⁷ Jedná se o: v roce 1612 vydanou dvoudílnou *Postilu* – Knihopis č. 2176, Chronologický soupis tisků JJD č. 247, 248 (variantní vydání) a v roce 1613 *Postilu každodenní* – Knihopis č. 2177, Chronologický soupis tisků JJD č. 249.

¹⁸⁸ Knihopis č. 4826.

¹⁸⁹ Knihopis č. 16499 a Knihopis č. 3436. Chronologický soupis tisků AD č. 1-2.

povaha samotné zakázky. Jiří Jakubův Dačický prokazatelně spolupracoval s jinými tiskaři ve čtyřech případech. Důvody spojení s nimi nad tiskem určitého titulu byly různorodé. V roce 1576 tiskl společně s **Jiřím Nigrinem**¹⁹⁰ *Hymnodiae in Messiam lib. II*¹⁹¹ Tomáše Mitise. Impuls ke spolupráci přišel patrně od Mitise, neboť předcházející zakázky pro něj tiskl právě Nigrin. I v dalších letech pak tisky vycházely buď od Jiřího Jakubův nebo Jiřího Nigrina. Jen několika jednotlivinami přispěli jiní pražští tiskaři¹⁹². Po typografické stránce se tisk nijak neliší od jiných tisků, vydaných v jiných tiskárnách. Ani podrobný typografický rozbor nepomohl určit podíl Jiřího Jakubův a Nigrina. Pouze uvedení Nigrinova jména na prvním místě a vysázení větším stupněm písma by mohlo naznačovat na jeho větší důležitost v realizaci této zakázky, ať již byla z oblasti finanční nebo vlastní realizace.

Podruhé Jiří Jakubův Dačický spolupracoval s **Janem Kozlem** v roce 1587 na menší zakázce Tomáše Mitise „*Ode melica in vitam Christi*“¹⁹³. V impresu se uvádí, že tisk vytiskl Jan Kozel v domě Jiřího Jakubův Dačického. Možných spekulací na toto téma by se dala uvést celá řada. Neboť Tomáš Mitis spolupracoval již s Janem Kozlem starším. Pokud ale přijmeme domněnku, že Jiří Jakubův Dačický pokračoval v linii oficíny Kozlovské, tak takováto spolupráce nepřekvapí.

Potřetí se Jiří Jakubův Dačický spojil v roce 1598 s **Burianem Valdou**¹⁹⁴ na tisku české a německé verze partikuláře o dobytí pevnosti Rábu¹⁹⁵. Na titulní straně byl použit dřevořez z Valdovy dílny znázorňující císařského orla drtícího Turka. Je možné, že se o výtěžek z obou verzí vzájemně podělili. Zatímco v české verzi měl „prvenství“ Valda, tak v německé verzi tomu bylo naopak a zvýrazněn je Jiří Dačický. Burian Valda byl patrně také tím, kdo zakázku získal. Zcela hypoteticky je možné uvažovat o další spolupráci v oblasti vydávání neperiodického novinového zpravodajství mezi Jiřím a Valdou. Zdeněk Šimeček totiž našel při svých výzkumech novin specifický rys, kterým se vyznačovalo publikované Valdovo zpravodajství. Tento rys spočíval v tom, že Valda, na rozdíl od jiných tiskařů, věnoval větší pozornost polským zprávám o turecké válce, což se v jeho tištěných novinách projevovalo větším uplatněním sedmihradné problematiky.¹⁹⁶ A přesně

¹⁹⁰ Tiskl v letech 1572-1606. Chyba, K.: Slovník českých a slovenských knihtiskařů, s. 71-72.

¹⁹¹ Knihopis č. 5624 = Ruk III.346, Chronologický soupis tisků JJD č. 32.

¹⁹² 1579 – Jiří Melantrich, 1580, 1583 – Michal Peterle, 1589 – Daniel Sedlčanský.

¹⁹³ Ruk III.351-352, Chronologický soupis tisků JJD č. 125.

¹⁹⁴ Tiskl v letech 1574-1598. Chyba, K.: Slovník českých a slovenských knihtiskařů, s. 300.

¹⁹⁵ Česká verze - Knihopis č. 6872, Chronologický soupis tisků JJD č. 216, německá verze - Göllner 2365, Chronologický soupis tisků JJD č. 220.

¹⁹⁶ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 24.

tento přístup je možné najít též u Jiřího Jakubův Dačického. Je nemyslitelné, že by tak Jiří činil bez Valdova vědomí, neboť konkurence ve vydávání neperiodického zpravodajství byla velmi silná.¹⁹⁷ Roli ale mohl hrát též fakt, že někdy v průběhu roku 1598 Burian Valda zemřel, a další, možná původně plánované společné projekty, dokončil již samostatně Jiří Jakubův Dačický. Proč je po otcově smrti nepřevzal jeho syn Oldřich, a „přenechal“ je k realizaci Jiřímu není dnes možné říci. Je také možné, že se díky Burianovi Jiří napojil na zdroj informací a dále pracoval zcela samostatně, zvláště když se v dalších letech neperiodickému zpravodajství již soustavněji nevěnoval.

Ve čtvrtém případě šlo o spolupráci s lipským tiskařem **Michaelem Lantzenbergerem**¹⁹⁸. V tomto případě je rozpletení vzájemných vztahů mnohem složitější. Dochovaly se zprávy o 2 titulech, které z této spolupráce vzešly. Jednak je to šestijazyčný slovník¹⁹⁹, jež vyšel Jiřího nákladem, a pak protestantská postila Martina Philadelpha Zámorského²⁰⁰. Podíl jednotlivých osob více rozkrývá suplikace²⁰¹ Jiřího Jakubův Dačického adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. Je ovšem otázkou, do jaké míry odpovídají zde uvedené údaje skutečnosti a do jaké míry šlo o účelové prohlášení. Podle suplikace Jan Othmar v Lipsku korigoval českou část šestijazyčného slovníku, kterou k němu připojil. Toto prohlášení spíše dokládá aktivní činnost Jana Othmara na výsledné podobě slovníku. Jiřího přínos k této zakázce byl tedy pouze finanční. Potud je možné Jiřího výpovědi důvěřovat. Nicméně jakými cestami došlo k navázání spolupráce mezi Lantzenbergerem a Janem Othmarem není známo. Složitější situace nastává v případě Philadelphovy Postily. Její první vydání, na němž se měl původně Jiří Jakubův Dačický podílet, provázela řada problémů, takže se nakonec uskutečnilo až v roce 1592 v Jezdkovicích u Opavy. Přesto na žádost biskupa Stanislava Pavlovského byla část nákladu zabavena. Uskutečnění dalšího vydání v Čechách bylo velmi riskantní. Jelikož se ale jednalo o čtenářsky žádaný titul, rozhodl se Daniel Sedlčanský financovat jeho nový tisk na území saského kurfiřta v Drážďanech. To samé platilo pro třetí lipské vydání, které bylo uskutečněno ve stejném roce a je připisováno Jiřímu Jakubův Dačickému. Jiří v suplikaci uvádí, že je již pět neděl vězněn v šatlavním

¹⁹⁷ Tuto skutečnost dokládá pozdější pramen - Společná suplikace tiskařů Daniela Sedlčanského a Oldřicha Valdy adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. [1600]. NA, APA, Recepta 1600, sig. C 76, karton 735.

¹⁹⁸ Tiskl v Lipsku v letech 1590-1612. Reske, Ch.: Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts, s. 528.

¹⁹⁹ Chronologický soupis tisků, které vyšly „nákladem a prací“ JJD a JO č. 3.

²⁰⁰ Chronologický soupis tisků, které vyšly „nákladem a prací“ JJD a JO č. 4.

²⁰¹ Suplikace Jiřího Jakubův Dačického, impresora adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. [1602]. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 46.

vězení „*pro nějakou postilku, již ... tisknouti nedal*“ a že jeho impresí je zpečetěna a živnost zavřena. Snaží se v arcibiskupovi vzbudit dojem, že s touto postilou neměl nic společného. Dále podává informace o podílu Jana Othmara, ale snaží se přitom vzbudit dojem, že jeho podíl byl pouze v rovině editorské činnosti, za kterou dostával mzdu.²⁰² Čemuž příslušné úřady moc nedůvěřovaly. Důvodem, proč se Jiří snažil zmírnit případný synův podíl na tisku Philadelphovy Postily bylo Janovo čtyřměsíční uvězení v šatlavním vězení Starého Města pražského, které silně podlomilo jeho zdraví, což otec komentoval slovy: „*na zdraví svém tak uražen jest, že téměř více ležeti, než-li choditi musí*“²⁰³. Jan Othmar byl z vězení propuštěn 18. prosince roku 1602. Musel ale před tím „pod zápisem“ slíbit, že pod hrdla ztracením již nebude nic tisknout bez arcibiskupova vědomí, „*nijakých bludných kněh, spisův a traktátů sem do království českého a jemu království přináležejících, přivážeti, voziti a od jiných kupovati*“.²⁰⁴ Nechci na tomto místě více spekulovat nad výše uvedenými skutečnostmi, takže bych jen shrnula, že se sledovaní tiskaři zapojili do procesu vydávání díla, které se jak ve své době, tak později (jedno které vydání) stalo velmi oblíbenou četbou, a z něhož pak dále vycházela tvorba dalších autorů (např. do *Vidění rozličného sedláčka sprostného*²⁰⁵ přebíral Valentin Bernard Jestřábský celé pasáže²⁰⁶).

2.1.4.4 Produkce a prodej tisků Jiřího Jakubův Dačického

2.1.4.4.1 Produkce tisků Jiřího Jakubův Dačického

Z tiskařské dílny Jiřího Jakubův Dačického vyšlo 265 dnes známých tisků z let 1563-1618. Základ produkce, plných 86%, tvořila náboženská a nábožensko-moralistní literatura, učebnice a humanistické sborníčky. O zbylých 14 % se dělí kalendáře (5%), neperiodické noviny v podobě dobových aktualit a „tureckého“ zpravodajství (5%), lékařská (2%), vědecká (1%) a administrativní (1%) literatura. Model knižní produkce

²⁰² „*Syn můj pak byv v Lipště za příčinou tištění neb korigování Diktionáře šestiježného ... když mu se nahodilo korigování postilky jedné české Philadelphie, ... na jistou námluvu a mzdu to k sobě přijal*“ Suplikace Jiřího Jakubův Dačického, impresora adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. [1602]. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 46.

²⁰³ Suplikace Jiřího Jakubův Dačického, impresora adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. [1602]. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 46.

²⁰⁴ Koncept Propuštění Voldřicha Valdy a Jana Othmara. 18. Decemb. 1602. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 113-114.

²⁰⁵ Knihopis č. 3549.

²⁰⁶ Kopecný, M.: K české reformační postilografii, s. 35-46.

Jiřího Jakubův Dačického není statický a ukazuje, že v různých obdobích se pokoušel Jiří svůj ediční program doplnit a inovovat a kladl důraz na další žánry.

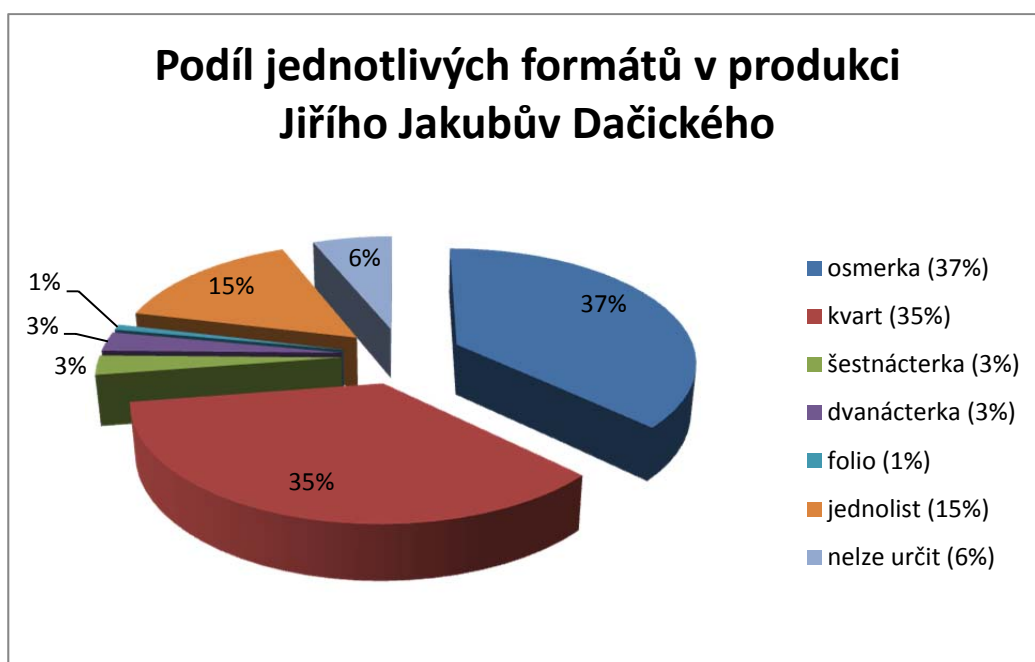
Podíváme-li se na rozsah potištěného papíru, zjistíme, že Jiří Jakubův Dačický vydával své tisky převážně v osmerkovém (37%) a kvartovém formátu (35%). V 70., 80. a na začátku 90. let hráli důležitou roli též jednolisty (15%) obsahově související s oblastí příležitostné humanistické literatury. O zbylých 17% se pak dělí ostatní formáty - šestnáctěrka, dvanáctěrka a folio - s tisky, u kterých není možné formát určit z nejrůznějších důvodů²⁰⁷. Nejenom formát ale určuje velikost produkce určitého tiskaře. Stejně tak je důležitý rozsah konkrétních děl převedený na počet archů. Jiným způsobem zatížila oficínu zakázka čítající 1 tiskový arch (například jeden standardní sborníček příležitostné poesie) a jiným způsobem dvoudílná postila, přičemž ve statistice titulů se jedná vždy o jedno dílo stejného, kvartového formátu. To samé platí o poměru rozsahu a formátu knihy - 8 listů kvartového formátu a 8 listů osmerkového formátu znamená rozdílný počet tiskových archů. Řešením je přepočítání produkce na počet archů vydaných za rok, tím získáme stejné hodnoty a můžeme srovnávat produkci v jednotlivých letech a též zjistit průměrnou zatíženost oficíny. Toto bezesporu platí pro běžné, standardní zakázky. Určité korekce je pak nutné provést v případě náročnějších zakázek, které vyžadovaly ze strany tiskárny větší péči (například vydání typograficky a rozsahově náročnějšího díla), ale též pokud se jedná o variantní vydání²⁰⁸.

Přepočteme-li produkci Jiřího Jakubův Dačického na počet archů vydaných za rok zjistíme, že byla vesměs konstantní, pohybující se v rozmezí 1-3% s případnými výchyly na 5% a několika výkyvy – 1606 (13%) a 1612 (8%), které jsou zapříčiněny vydáním náročnějšího díla – foliového kancionálu *Písně chvál Božských* Tobiáše Závorky (1606) a dvoudílné kvartové *Postily* Jiříka Dikasta (1612).

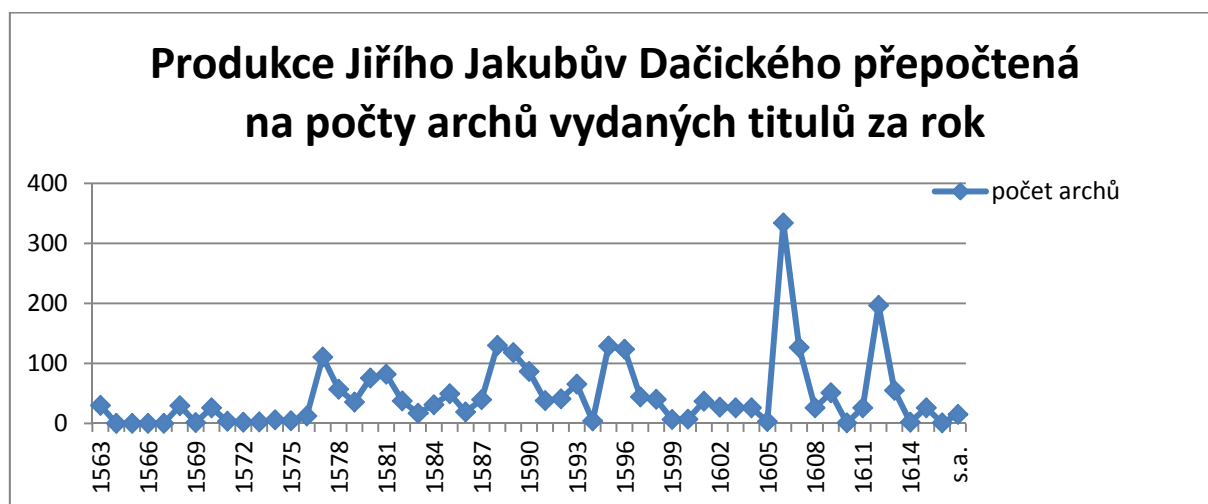
Více podrobností je pak uvedeno v kapitole pojednávající o produkci sledovaných tiskáren níže v textu.

²⁰⁷ Nedochoval se žádný exemplář nebo je dlouhodobě nepřístupný, nezvěstný, ztracený, známý pouze ze starších bibliografií apod.

²⁰⁸ V tomto případě se rozlišovalo, zda se jedná o změnu sazby většiny složek, nebo jen o první složku například s rozdílnou dedikací.

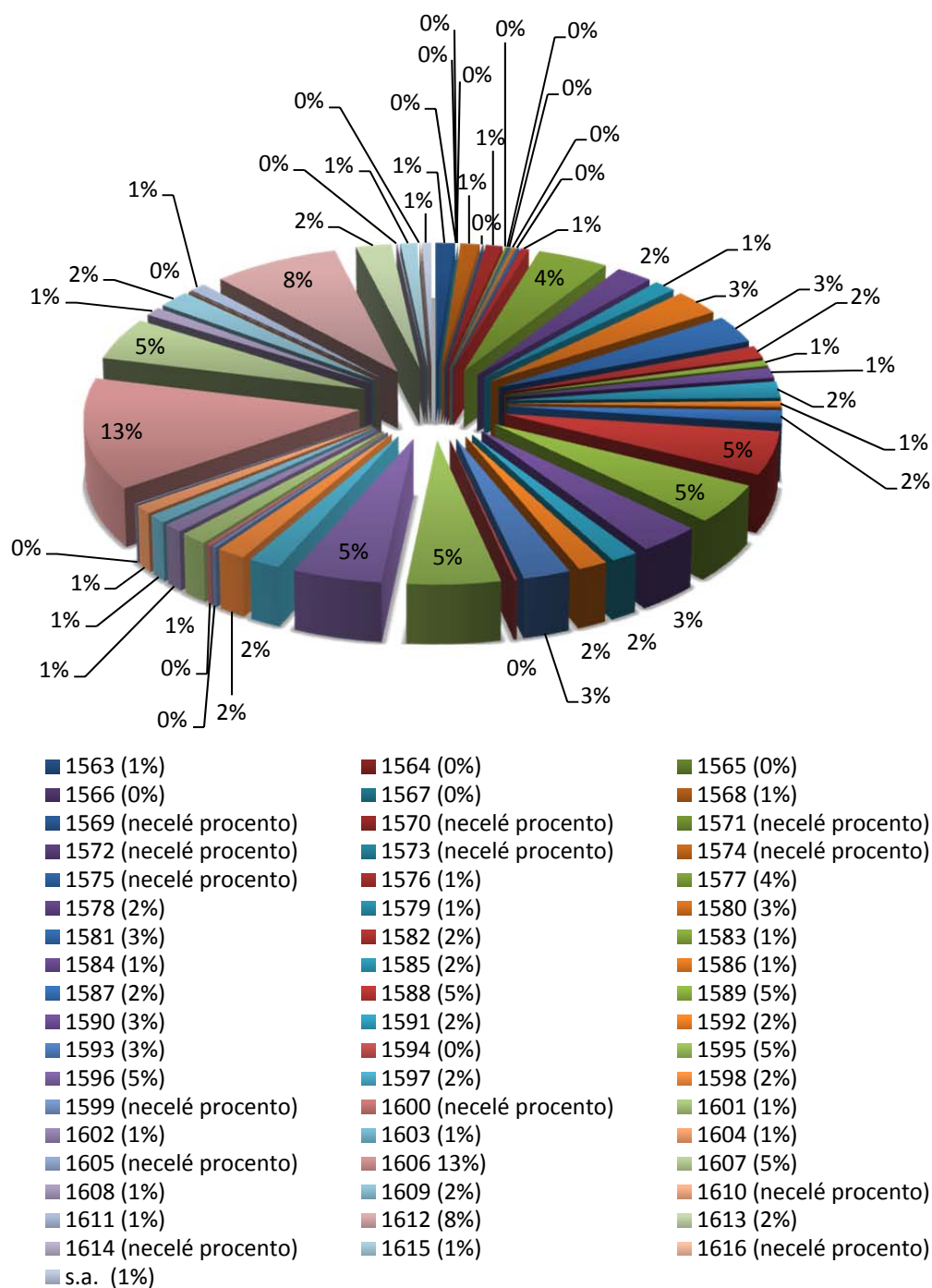

Graf č. 1 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jiřího Jakubův Dačického

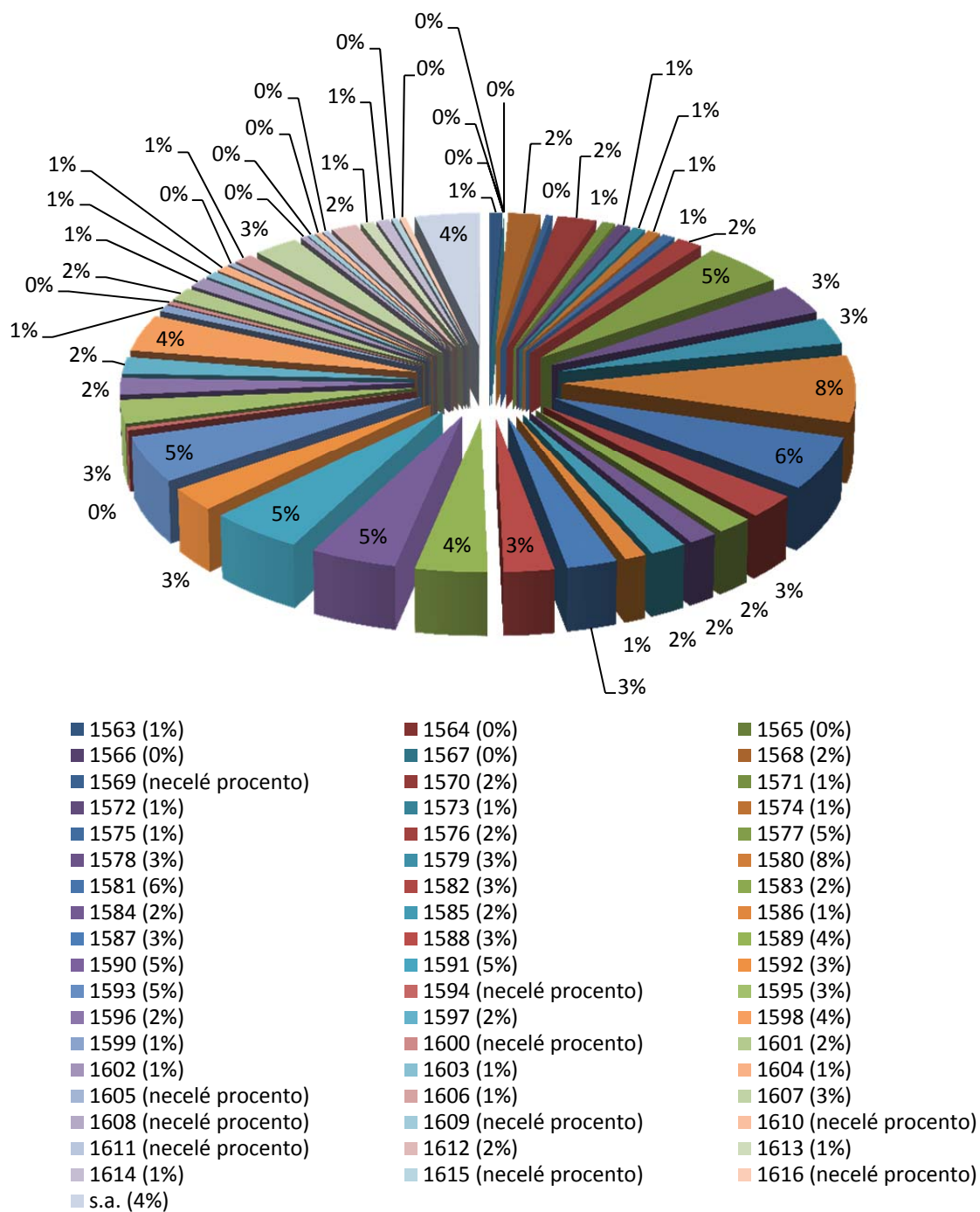
Graf č. 2 - Produkce Jiřího Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok

Produkce Jiřího Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok

Graf č. 3 - Produkce Jiřího Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok

Produkce Jiřího Jakobův Dačického v jednotlivých letech jeho činnosti

Graf č. 4 - Produkce Jiřího Jakobův Dačického v jednotlivých letech jeho činnosti

2.1.4.4.2 Prodej tisků Jiřího Jakubův Dačického

Mezi základní metody prodeje knih ve většině soudobých tiskáren patřil přímý prodej tisků přímo v tiskárně. Jistě se tak dělo také v oficíně Jiřího Jakubův Dačického. Možný byl také podomní prodej levnějších titulů (například neperiodické noviny, kalendáře, minucí apod.)²⁰⁹, který ale není možné u Jiřího doložit, ale ani vyvrátit. Prodej na trhu byl zcela logickou možností, jak oslovit potencionální kupce, kteří si nenašli cestu do tiskárny. Obecně se dá shrnout, že trhy byly v zásadě dvojího druhu - tzv. trhy domácí a trhy výroční. Pražští tiskaři využívali podle svých možností obou variant.

Na domácím trhu Starého Města pražského u Staroměstské radnice²¹⁰ se prodávali knihy společně s dalšími produkty. Nepřekvapí, že se prodeji zde věnovaly především manželky řady pražských tiskařů, ať již to byla například Magdalena Nigrinová nebo Markyta, manželka Jiřího Jakubův Dačického. Zapojení manželek takovýmto způsobem do živnosti nebylo nic zvláštního. Měšťanky obvykle podle potřeby vypomáhaly, a nebo i pravidelněji pracovaly, jako pomocnice svých manželů v oblasti odbytu výrobků jejich živnosti.²¹¹ Vyloučit ale není samozřejmě možné ani některé tiskařské tovaryše.

Jestliže Markyta nabízela produkty tiskárny na Staroměstském trhu, tak Jiří zase navštěvoval výroční trhy českých měst. Z tuzemských mimopražských výročních trhů jsou konkrétně doloženy cesty pražských tiskařů například do Rakovníka, Kutné Hory, Chrudimi, Vysokého Mýta, Litomyšle atd. Účastnili se jich jak sami tiskaři, tak případně i jejich tovaryši. Jakým způsobem takovéto cesty probíhaly, není v literatuře popsáno. Použije-li se ale analogie s prodejem kramářského zboží, je možné konstatovat, že tiskaři jezdili stejně jako kramáři, šmejdiři a šmukýři z Prahy na jarmarky do celých Čech a některých částí Moravy a případně i některých částí Lužice a Kladska²¹² a objížděli vždy určitý okruh měst a městeček, dokud své zboží nerozprodali. Podle Josefa Janáčka byl prodej na jarmarcích pro jejich živnost stejně důležitý jako prodej v Praze.²¹³ Toto tvrzení dokládá suplikace tiskaře Oldřicha Valdy z roku 1602, který si zde ztěžuje, že pro uvěznění

²⁰⁹ Nuska, B.: K pojmu knihař, s. 267.

²¹⁰ Herain, J.: Staroměstský rynek, s. 205-217.

²¹¹ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 211-214.

²¹² Josef Janáček uvádí jmenovitě 56 českých, 3 moravská a 2 lužická města, kam pražští kramáři zajížděli a prodávali své zboží. Janáček, J.: Dějiny obchodu v předbělohorské Praze, s. 104-105.

²¹³ Janáček, J.: Dějiny obchodu v předbělohorské Praze, s. 105.

„jarmarky nejlepší sobě zmeškal“ a nebude-li „vězení brzce prázden do konce je zmeškati a k veliké škodě i záhubě přijíti musí“.²¹⁴

Rozborem dochovaných archivních pramenů se zdá, že se Jiří Jakubův Dačický zaměřoval na „východočeskou trasu“ vedoucí přes Čáslav a Vysoké Mýto do Litomyšle. V roce 1578 je doložen na jarmarku v Pardubicích²¹⁵ a ve Vysokém Mýtě²¹⁶, jak je popsáno výše v souvislosti s jeho právními kauzami. Výběr trasy nebyl samoučelný, ale souvisel jednak se sítí silnic, ale i se skutečností, že Čáslav, Pardubice a Vysoké Mýto ležely na poštovních trasách.²¹⁷

Kromě toho se snažili někteří pražští tiskaři proniknout na mezinárodní trhy nebo knižní veletrhy ve Frankfurtu nad Mohanem a Lipsku. Jejich účast dokládají knižní katalogy těchto veletrhů, vydávané ve Frankfurtu od roku 1564 a v Lipsku od roku 1594.²¹⁸

Na základě rozboru frankfurtských katalogů z let 1564-1600²¹⁹, je možné konstatovat, že se jich pravidelněji účastnili dva významní pražští tiskaři - Michael Peterle²²⁰, Jiří Nigrin²²¹ - a dvorský kramář a frankfurtský knihkupec a nakladatel působící také v Praze Levin Hulsius. Další pražští tiskaři²²² se trhů účastnili spíše sporadicky. Jan Othmar Jakubův Dačický je konkrétně doložen, v katalogu jarního běhu frankfurtského veletrhu roku 1596, s hudebním tiskem Matthiae de Sayve „*Liber primus motectorum*“²²³ z roku 1595.²²⁴

²¹⁴ Suplikace Oldřicha Valdy adresovaná Jindřichovi z Písnice. 1. listopadu 1602. NA, SM, sig. R 109/2 fol. 20.

²¹⁵ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1576-1578, rkp č. 1241, fol. 279b-280a.

²¹⁶ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1576-1578, rkp č. 1241, fol. 279b.

²¹⁷ Polišínský, M.: Poštovní spoje, s. 123, 129, 131.

²¹⁸ Voit, P.: Encyklopedie knihy, s. 987.

²¹⁹ K rozboru byly použity reprografické přetisky katalogů vydané v edici Willer, Georg (ed.): Die Messkatalog Georg Willers. Band 1-5.- Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1972-2001. Na rozdíl od většinou badatelů využívané publikace Codex nundinarius, která předkládá pouze statistické zpracování produkce za jednotlivé roky a nikoli konkrétní tituly, které byly tiskařem na veletrhu obchodovány. Navíc zařazuje tituly k jednotlivým letům podle data vydání a nikoli podle roku, kdy byly na veletrhu obchodovány. Kromě toho do statistik zahrnuje také knihaře (např. Levin Hulsius, Taberna).

²²⁰ Podle Chyba, Karel: Slovník knihtiskařů, s. 204. tiskl v letech 1572 – 1588.

Frankfurtských knižních veletrhů se účastnil v letech 1579, 1580, 1585, 1587 (v tomto roce evidovány 4 tituly).

²²¹ Podle Chyba, Karel: Slovník knihtiskařů, s. 71-72. tiskl v letech 1572 – 1606.

Frankfurtských knižních veletrhů se účastnil se v letech 1576, 1579 (v tomto roce evidovány 2 tituly), 1582, 1585, 1591 (evidovány minimálně 2 tituly), 1593, 1594.

²²² 1578 – Jiří Melantrich, 1594 – Jan Schuman, 1595 – Jan Toplotzqui, 1596 – Jan Othmar Dačický, 1597 – Daniel Adam z Veleslavína

²²³ Chronologický soupis tisků JO č. 20.

²²⁴ Willers, G.: Die Messkataloge 1593-1600, s. 312-313.

Do systému prodeje byli zapojeni též různí knihaři. Přesné vymezení jejich činnosti a funkce je problematické vzhledem k terminologické i pojmové rozkolísanosti tohoto termínu v Čechách 16. století.²²⁵ Bohuslav Nuska rozlišuje knihaře-obchodníka od knihaře-knihvazače.²²⁶ Knihaři-obchodníci odebírali zboží od tiskařů-nakladatelů, které pak dále prodávali a distribuovali. Prodej knih knihařům v Praze i mimo ni (a to jak v Čechách, tak i na Moravě) dokládají zachované archivní zprávy, většinou o dlužích. Například Jiří Melantrich obchodoval s Adamem knihařem v Kolíně²²⁷, s Andreasem Ladingerem v Českých Budějovicích²²⁸, Hansem Schmidtem v Olomouci, Vojtou Cejpkem a Jakubem Fischerem ve Velkém Mezeříčí.²²⁹ Tiskaři Janu staršímu Jičinskému dlužilo v roce 1572 podle inventáře 11 knihařů částku přes 90 kop míš.²³⁰ Kromě prodeje v místě svého působení jezdili knihaři-obchodníci s knhami také po výročních trzích.²³¹ Podle Zdeňka Šimečka vytvářely knihařské krámy základní distribuční síť určenou k šíření zejména domácích tisků. Přesto však tato poměrně hustá síť nebyla schopna zajistit prodejnost veškeré produkce a sklady zůstávaly nevyprodány.²³² Vliv na tuto situaci měl zajisté též stále sílící dovoz zahraniční literatury.

Napojení Jiřího Jakubův Dačického na síť knihařů-obchodníků se zdá být logické, nicméně se nepodařilo v archivním materiálu zachytit nějakou přímou transakci, ale pouze spor o nářek cti s Tomášem knihařem²³³. Spolupráce ale mohla být mnohem širší, než se dnes zdá, neboť se Jiří kromě vlastního tisku angažoval též v Mitisově knihkupectví v Karolinu. Toto knihkupectví bylo zaměřeno na prodej nekatolické literatury, převážně zahraniční, a Jiří mohl zprostředkovávat prodej literatury oběma směry, tj. mezi knihaři a Mitisem, a naopak. Kromě toho mohl jejich prostřednictvím nabízet též vlastní tisky. Nicméně dovoz literatury pro knihkupectví byl patrně plně v rukou Tomáše Mitis, který měl dobré spojení s cizinou.²³⁴

²²⁵ Na počátku 16. století splýval význam jednotlivých pojmů (knihvazač, knihkupec nebo knihtiskař), postupně se však vyvíjí a mění tak, jak se rozrůžňuje a vyvíjí sociálně-výrobní substrát, který je reflektován příslušným pojmem a jeho termínem. Nuska, B.: K pojmu knihař, s. 265-266.

²²⁶ Nuska, B.: K pojmu knihař, s. 258.

²²⁷ SOkA Kolín, radní manuál 1541-1565 fol. 356a přepis viz Petr, S.: Jiří Melantrich z Aventýna a jeho tisky v knihovnách kolínských měšťanů. Příloha č. I. Práce muzea v Kolíně 2, 1982, s. 86-87.

²²⁸ Šimeček, Z.: Geschichte des Buchhandels in Tschechien, s. 13.

²²⁹ Šimeček, Z.: Knižní obchod v Brně, s. 37.

²³⁰ Jejich okruh byl široký - Písek, Louny, Příbram, Nové Město pražské, Litomyšl, Olomouc, 3 knihaři unikají. Pešek, J. - Wižďálková, B.: Impresí Jana staršího a Jana Filoxena Jičinských, s. 153-154.

²³¹ Nuska, B.: K pojmu knihař, s. 266-267

²³² Šimeček, Z.: Knižní obchod v Brně, s. 37.

²³³ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1576-1578, rkp č. 1241, fol.279b-280a (nová foliace 285b-286a)

²³⁴ Rukověť 3, heslo Mitis, Tomáš, s. 340.

Je možné, že Jiří svých kontaktů s knihaři využíval při distribuci svých dvoujazyčných česko-německých *Evangelii a epistol* do zahraničí. Tento titul byl jistě prodáván nejen v centrální části Čech, ale též v jejich německy mluvících částech a možná se též dostal prostřednictvím některých knihařů též na některé německé místní či výroční trhy. Tuto domněnku podporuje zchovalost těchto tisků v současných knihovnách německého prostředí. Nejednalo se ale jistě o nějaký masivní vývoz či prodej v zahraničí. Je také samozřejmě možné, že se tyto tisky, do zahraničních knihoven dostaly prostřednictvím německy mluvících osob, žijících dočasně na našem území, potažmo v Praze v souvislosti s existencí císařského dvora na Pražském hradě, nebo později s exulanty. Nejedná se totiž o nějaké výpravné tisky s kvalitními ilustracemi, které by mohly konkurovat zahraničním tiskům, ale o jednoduché, levné tisky, bez ilustrací a zvláštní typografické výzdoby, určené široké čtenářské obci.

Zcela hypoteticky bylo možné, aby si též někteří potencionální zájemci objednávali pro svoji soukromou potřebu některé konkrétní tituly z Jiřího a Othmarovy produkce prostřednictvím různých agentů, bibliopolů nebo dalších osob zprostředkovávajících obchody s knihami. Zájem mohl být například o vícejazyčné slovníky. Poptávka po cizojazyčných publikacích na pražském trhu je doložena například v korespondenci Karla staršího ze Žerotína, který zde objednával „*dva česko–německé slovníky pro dceru, a kdyby v těchto dvou jazycích nebyly k dostání, tedy latinsko–německo–české*“.²³⁵

Určitou roli ve strategiích prodeje mohl hrát i systém založený na zprostředkování určitého titulu či titulů světskými či církevními vrchnostmi nebo institucemi (zejména úřady a školami). Příkladem může být jednorázové odebrání několika desítek exemplářů olomouckým biskupem Stanislavem Pavlovským v roce 1585.²³⁶ Jednalo se o 50 exemplářů spisu Václava Šturma *Krátké ozvání proti ohlášení jednoty valdenské nebo boleslavské*²³⁷ a 10-15 exemplářů spisu Tomáše Kempenského *O následování Pána Krista*²³⁸.²³⁹ Podobně systém fungoval i při odběru knih institucemi, a to jak v případě, že se jednalo o jejich vlastní potřebu, nebo v případě, kdy působily ve funkci

²³⁵ Karel st. ze Žerotína doktoru Luckovi. Rosice 1605, 18. červenec. In: Archiv český Díl 27. Dopisy Karla st. z Žerotína 1591–1610 s. 250 dopis č. 992.

²³⁶ Zprostředkovatelskou úlohu Stanislava Pavlovského při rozšiřování tisků pražských tiskáren v předbělohorském období zpracoval podrobně Jaroslav Pánek. Pánek, J.: K rozšiřování pražských tisků, s. 245.

²³⁷ Knihopis č. 16.006, Chronologický soupis tisků JJD č. 114.

²³⁸ Knihopis č. 16.190, Chronologický soupis tisků JJD č. 55.

²³⁹ List Stanislava Pavlovského Hanuši Pavlovskému z 20. 2. 1585; Moravský zemský archiv v Brně, G 83, i.č. 175, kart. 48, f. 43v-44. Srov. též Pánek, J.: K rozšiřování pražských tisků, s. 245.

zprostředkovatele nakupujícího od nakladatele ve velkém, a poskytujícího knihy jednotlivým koncovým zájemcům bez finančního zisku, zato však v souladu s vlastní kulturní politikou.²⁴⁰ Efektivní formou šíření knih s náboženskou tematikou mohl být také prodej knih uskutečňovaný na doporučení konsistoře a církevních úřadů prostřednictvím katolických farářů a evangelických pastorů nebo vrchností. Odbyt byl tak předem zaručen a snad bylo možné podle Zdeňka Šimečka v tomto případě také předem kalkulovat potřebnou výši nákladu.²⁴¹

Také je třeba brát v úvahu, že kromě tisků na které vedli náklad tiskaři sami, tiskli též tituly, jejichž výrobu si objednal zákazník, který také většinu nákladu odebral. Jako typický příklad je možné uvést sborníčky příležitostné poezie.

Další neopomenutelnou možností distribuce knih ke čtenáři byla „knihkupectví“. Knihy se prodávaly například ve výklencích oken Vladislavského sálu.²⁴² Další dva obchody se nacházely hned pod branami Pražského hradu, třetí pak u Kamenného, dnes Karlova mostu v Mostecké ulici v Saském domě.²⁴³ V Praze měl svůj krám též Tobiáš Fickar.²⁴⁴

K založení Mitisova knihkupectví v Karlově koleji došlo někdy ke konci 60. let 16. století, nejpozději však v roce 1570. Přesnější datum se stejně tak jako jména jednotlivých společníků v odborné literatuře liší. Podle autorů Rukověti začala Mitisova knihkupecká činnost společně s tiskařskou v roce 1563 a jako společník je uveden pouze Jan Kozel.²⁴⁵ Zikmund Winter ve své studii *Řemeslnictvo a živnosti* naopak uvádí spojení Tomáše Mitise s tiskaři Janem Jičínským a Jiříkem Dačickým. Přesné datum neudává, ale podle posloupnosti textu se dá usuzovat na období po roce 1566, tj. po smrti Jana Kozla.²⁴⁶ Na druhou stranu se ale v práci *Život na vysokých školách* přiklání k dataci Rukověti a jména společníků neuvádí.²⁴⁷ Karel Chyba na základě excerpcí starší literatury uvádí spojení Tomáše Mitise, Jana Jičínského, Jiříka Dačického a navíc ještě Jana Kantora Hada „*kolem roku 1570*“.²⁴⁸ Encyklopedie knihy ponechává otázku otevřenou s tím, že ke spojení výše

²⁴⁰ Pánek, J.: K rozšiřování pražských tisků, s. 240.

²⁴¹ Šimeček, Z.: Knihtisk v Brně a na Moravě, s. 153.

²⁴² Volf, J.: Kde byly v Praze, s. 188-189. Srov. též Volf, J.: Knihkupci na Hradě Pražském, s. 184.

²⁴³ Volf, J.: Kde byly v Praze ... s. 188-189.

²⁴⁴ Šimeček, Z.: Knihtisk v Brně a na Moravě, s. 151.

²⁴⁵ Rukověť 3, heslo Mitis, Tomáš, s. 340.

²⁴⁶ Winter, Z.: Řemeslnictvo a živnosti, s. 275.

²⁴⁷ Winter, Z.: Život na vysokých školách, s. 52.

²⁴⁸ Chyba, K.: Slovník knihtiskařů, s. 188.

jmenovaných osob došlo v roce 1567 nebo již snad 1563.²⁴⁹ Je dosti pravděpodobné, že většina uvedených zdrojů bude mít pravdu a jednotliví společníci se postupem času měnili, tak jak se vyvíjel jejich osobní život i samo podnikání.

Sortiment Mitisova knihkupectví byl zaměřen převážně na protestantské knihy v Čechách zakázané²⁵⁰, vyloučit ale není možné ani vlastní produkci spolupracujících tiskařů. Zaměření na nekatolickou literaturu dokládá také několik mandátů Maxmiliána II., ve kterých se nařizuje prohlédnout obchod a sklad zmiňovaného knihkupectví a vyhledat a zabavit závadnou literaturu, z níž jsou dokonce některé tituly konkrétně zmiňovány.²⁵¹

- Conciliatio Patrum et conciliorum, autore Bartholomaeo Vesthemero, Tigurina impressio
- Loci communes Volfangi Musculi
- In Evangelium Matthaei Musculus
- Petrus Martyr in librum Judicum
- Petrus Martyr in Epistolam ad Romanos
- Decades Bullingeri
- Super Esaiam Bullingerus
- Petrus Martyr in libros Samuelis
- In Daniele Bullingerus
- De modo concionandi Lucas Bachmaier Rostochiensis
- In Apocalypsis Bullingerus
- De origine erroris Bullingerus

Mitis a jeho společníci se pravděpodobně z krámu vystěhovali někdy v průběhu roku 1589, neboť se z té doby dochovala žádost apotékářů Jakuba Augustina a Jana z Kamence, aby jim byl krám najat. Probošt a univerzitní mistři zpočátku se zřízením lékárny nesouhlasili, ale nakonec ustoupili. Jak vysoký byl nájem prostor, se nedá dnes říci, nicméně po Mitisově vystěhování byla požadována cena 15 kop míšenských, která ale

²⁴⁹ Voit, P.: Encyklopedie knihy, heslo Mitis z Limuz, Tomáš, s. 598-599.

²⁵⁰ Kadlec, K.: Počátky práva autorského, s. 564.

²⁵¹ Dekret ze 7. února 1571. Svět za tří českých králů s. 128-131.

připadala zájemcům o prostory příliš vysoká.²⁵² Podle Zikmunda Wintera měl mít tento prodejní prostor pronajat také Jiří Melantrich nebo spíše Daniel Adam.²⁵³

Dalo by se tedy shrnout, že samostatný vnitřní obchod s knihami odehrávající se na našem území byl značně mnohohrstevný a působilo na něj množství nejrůznějších faktorů. Základní byl samozřejmě vztah mezi autorem, vydavatelem (případně tiskařem-nakladatelem) a tiskařem. Dále vztah mezi prodejcem a distributorem tisků - knihařem či knihkupcem atd. - až po vlastního čtenáře nebo majitele knihy. Roli v tomto procesu hrál také systém dobového mecenátu, který umožňoval pokrýt celé nebo část výrobních nákladů. Zapomenout není možné ani na cenzurní nařízení, která regulovala výběr přípustných knižních titulů. Význam měl též stále sílící dovoz zahraniční literatury.

²⁵² Winter, Z.: Život na vysokých školách, s. 52-53.

²⁵³ Winter, Z.: Život na vysokých školách, s. 53.

2.2 Jan Othmar Jakubův Dačický

Jan Othmar Jakubův Dačický byl synem Jiřího Jakubův Dačického a jeho první doložené manželky Markyty. Kde přesně absolvoval Jan Othmar svá nižší studia není známo. V pražských městech té doby existovalo 15 - 17 partikulárních škol²⁵⁴. K nim pak přistupovaly ještě soukromé „přípravky“ jednotlivých univerzitních profesorů v Karolinu.²⁵⁵

Podle rektorského manuálu navštěvoval Jan Othmar soukromou školu mistra Petra Codicilla.²⁵⁶ Jeho spolužáky zde byli například Kryštof Berka z Dubé, Jan Bohdanecký, Kašpar a Jiří Belvicové z Nostic a řada synů nobilitovaných nebo zámožnějších měšťanů.²⁵⁷

Ke studiu na Pražské univerzitě byl Jan Othmar přijat ve školním roce 1578/1579.²⁵⁸ Informace o ukončení univerzitních studií však chybí. Rekonstruovaný seznam bakalářů, licenciátů a mistrů, který sestavil Karel Beránek²⁵⁹, zabírá až pozdější období let 1586-1620. V období 1367-1585 byli absolventi zapisováni do takzvané děkanské knihy, kde ale Jan Othmar Jakubův Dačický uveden není.²⁶⁰ Souběžně mohly být záznamy o promoci učiněny také do knihy označené „Magistri, doctores et baccalaurei facultatis philosophicae 1581-1673“, která je ale od nacistické okupace nezvěštná.²⁶¹ Podle Karla Beránka nebyl obsah této knihy bohužel využit Zikmundem Winterem ani jinými badateli²⁶², takže pokud zde byla informace o ukončení studia Jana Othmara uvedena, je pro současné bádání ztracena. Kromě toho mohly být nově graduovaní členové univerzity zapisováni ještě do dalších knih²⁶³.

²⁵⁴ Počty partikulárních škol v jednotlivých městech pražských byly následující: 7-8 působilo na Starém Městě, 7 na Novém Městě a 1 na Malé Straně. Svatoš, Michal (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy I., s. 223.

²⁵⁵ Svatoš, Michal (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy I., s. 223.

²⁵⁶ Beránek, K.: Manuál rektora, I. díl, s. 141; srov. též Winter, Z.: O životě na Vysokých školách, s. 181-182.

²⁵⁷ Beránek, K.: Manuál rektora, I. díl, s. 141.

²⁵⁸ Beránek, K.: Manuál rektora, I. díl, s. 141. srov. též Winter, Z.: O životě na Vysokých školách, s. 181-182.

²⁵⁹ Beránek, K.: Bakaláři a mistři promovani na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v letech 1586-1620. Praha: Univerzita Karlova, 1989. - 256 s.

²⁶⁰ Liber decanorum facultatis philosophicae universitatis Pragensis, ab anno Christi 1367. Usne ad annum 1585 e codice membranaceo ileus aetatis nunc primum luce donatus. - Praeae : J. N. Jeřábek, 1832. - 586 s. (Monumenta universitatis Carolo-Ferdinandae I. 1-2.)

²⁶¹ Beránek, K.: Bakaláři a mistři, s. 8.

²⁶² Beránek, K.: Bakaláři a mistři, s. 8.

²⁶³ Existovalo např. album licenciátů filozofie a svobodných umění, album magistrů fakulty, album bakalářů. Beránek, K.: Bakaláři a mistři, s. 12 pozn. č. 18.

Kromě toho je samozřejmě možné, že Jan Othamar, stejně jako řada jiných studentů před ním a po něm, svá studia jednoduše nedokončil. Vyloučit není možné ani skutečnost, že se sice zapsal na univerzitu, ale studium po zápise nenastoupil²⁶⁴. Nicméně vzhledem k tomu, že v letech 1592 a 1594 přispěl latinskými básněmi do tří gratulačních sborníků a že mu v roce 1592 Jan Campanus věnoval svoji prvotinu²⁶⁵, je možné se klonit k názoru, že na Pražské univerzitě studoval a svá studia nanejvýš nedokončil. Ať již tomu bylo jakkoli, ani později zcela nezpřetrhal své vazby s univerzitním prostředím. Podobně jako jiní pražští tiskaři, vydával drobné tisky příležitostné poezie, které odtud vycházely.

Přesněji rekonstruovat životní osudy Jana Othmara v období 1580-1589 není možné. Budeme-li předpokládat, že se pokusil dokončit svá univerzitní studia, mohl kromě pobytu v Praze, tak jako řada jiných studentů, také vyučovat na některé partikulární škole, která byla pod správou univerzity. Zcela hypoteticky mohl také například podstoupit akademickou peregrinaci, což se ale nezdá být příliš pravděpodobné. Jeho přítomnost v Praze se zdá být pravděpodobnější. V uvedeném období je také nutné předpokládat vyučení tiskařskému řemeslu, a to patrně v dílně jeho otce. Kromě toho mohl také otci vypomáhat s kontakty na autory a další spolupracovníky, stejně tak jako s odbytem knih na tuzemských trzích. Vlastní samostatnou dílnu si zřídil v roce 1589.

O soukromém životě Jana Othmara se nedochovalo mnoho zpráv. Zdá se, že se nikdy neoženil. V době zhoršených vztahů s otcem v letech 1605-1606 je dokonce napomínán „*aby ... nevěstek nenásledoval*“ a vybízen k tomu, aby se oženil.²⁶⁶ Pravděpodobně tak ale nikdy neučinil. V pramenech se několikrát objevuje v souvislosti s rvačkami. V roce 1597 byl zbit a zraněn od německých zlatníků²⁶⁷, v roce 1607 vystupoval v roli svědka ve rvačce, které se účastnil²⁶⁸. V roce 1602 mu silně podlomilo zdraví čtyřměsíční uvěznění v staroměstském šatlavním vězení kvůli jeho účasti na „*korigování*“ a vydání Philadelphovi Postily v Lipsku. Nemoc byla patrně vážnější, neboť

²⁶⁴ Michal Svatoš na základě rozboru zápisů v děkanské knize Marka Bydžovského z Florentýna, uvádí, že například v roce 1580 bylo za členy akademické obce přijato 671 beánů, přičemž skutečná studia nakonec podstoupilo jen 7-10% z nich. Svatoš, Michal (ed.): Dějiny Univerzity Karlovy I., s. 223.

²⁶⁵ Jednalo se o tisk Campanus, Jan: De carminum contemtu... Jirí Jakubův Dačický 1592. Ruk I. 256, Chronologický soupis tisků JJD č. 173.

²⁶⁶ AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1604-1605, rkp. č. 1288, fol. 427a (nová foliace 436a).

²⁶⁷ Winter, Z.: Řemeslnictvo a živnosti, s. 301.

²⁶⁸ AHMP, Knihy soudnictví sporného a trestního - Knihy svědomí 1606-1608, rkp. č. 1066, fol. 135a (nová fol. 140a).

otec v suplikaci prosící o synovo propuštění píše, že „na zdraví svém tak uražen jest, že téměř více ležeti, nežli choditi musí“.²⁶⁹

Informace o jeho smrti se podařilo zachytit pouze v jednom archivním prameni. Jedná se o zprávu rektora Martina Bacháčka z Nauměřic, kterou uvedl k datu 13. dubna:

*„Ioh., Iacobi filius, typographus Pragensis, cum ad suas aedes potus rediret, in quosdam (incidens), quos verbis laesus cum persequeretur armatus, a tergo clientis, ut ferunt, armis ... interemptus est.“*²⁷⁰

2.2.1 Právní kauzy a případy Jana Othmara Jakubův Dačického

Dělení a rozbor trestně právních deliktů této kapitoly je stejný, jaký byl použit výše u popisu deliktů Jiřího Jakubův Dačického. Na tomto místě se omezím pouze na dvě oblasti právních případů, které jsou spojeny s Janem Othmarem, a to: delikty namířené proti zdraví a životu - napadení, rvačky, ublížení na zdraví a delikty proti vlastnictví – krádeže, majetkoprávní spory. Kauza jeho otce, ve které Jan Othmar významně figuroval jednak jako syn nesouhlasící s výběrem otcovy životní družky, ale též ve formě žalobce bránícího rozprodeji otcova majetku, z důvodu strachu z vlastního ochuzení o předpokládané budoucí dědictví, je popsána výše a nebude v této části textu již opakována. Uvěznění Jana Othmara z důvodu jeho podílu na tisku protestantské postily Martina Philadelphá Zámrského je také popsáno podrobněji v jiných částech textu. Na tomto místě bych jen připomněla, že Jan Othmar byl v této souvislosti uvězněn minimálně čtyři měsíce a propuštěn až krátce před vánocemi roku 1602 s tím. Koncept propouštěcího rozkazu uvádí, že Jan Othmar musel podepsat prohlášení, že pod ztrátou hrdla nebude tisknout, dovážet ani kupovat a dále distribuovat zakázanou literaturu.²⁷¹

Z první skupiny deliktů namířených proti zdraví a životu se Jan Othmar Jakubův Dačický podílel na rvačkách. Před městkou radou byly projednávány dva takovéto případy. První, z roku 1597, kdy byl Jana Othmar zbit a zraněn od německých zlatníků.²⁷² Příčina

²⁶⁹ Suplikace Jiřího Jakubův Dačického, impresora adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. [1602]. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 46.

²⁷⁰ AUK, rkp. B 21, fol. 32a. Citovaný text je uveden též v práci - Rukověť IV., heslo Othmar, Jan, s. 83.

²⁷¹ Koncept Propuštění Voldřicha Valdy a Jana Othmara. 18. Decemb. 1602. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 113-114.

²⁷² Winter, Z.: Řemeslnictvo a živnosti, s. 301.

sporu, nebo bližší informace o tom, zda se jednalo o nějaké vážnější zranění, či případně jaké zbraně byly při potyčce použity, nejsou známy.

Druhý, z roku 1607, kdy Jan Othmar svědčil o tom, jak byl předešlého roku napaden Janem Šmídem, který jej ohrožoval halapartnou takovým způsobem, že se Jan Othmar musel bránit silou. V tomto případě je znám sice celý průběh děje, ale jeho příčiny a následky unikají. Jednalo se patrně o složitější a déle trvající záležitost, ve které hráli roli alkohol, nadávky, pletichy apod. Zůstává otázkou, proč byl Jan Othmar napaden, neboť ve svědeckých výpovědích jinak nefiguruje. Událost podle výpovědi proběhla následovně: Jan Othmar šel po ulici s Jindřichem Klingeriem a jedním truhlářem, který mu nesl topolový špalík. Tehdy na něj z pavláčky zavolal Jakub Šmíd, aby počkal. Jan Othmar se se společníky zastavil, když tu Jakub Šmíd vyběhl ven z domu ozbrojen halapartnou a napadl jej. Jan Othmar z první rány se štěstím vyvázl a následně sám zaútočil a Šmída přemohl. Vzal mu halapartnu, která byla v zápalu boje přeražena, a poté požádal své společníky, aby jej doprovodili k panu purkmistrovi, kde pak všichni podali zprávu o tom, co se sběhlo, a předali právu Šmídovu na dvě části zlomenou halapartnu.²⁷³

Druhá skupina deliktů je majetkoprávní povahy, kdy byl Jan Othmar společně s Lidmilou Marynovou žalován kvůli tisku kalendáře Albína Mollera. Vše se odehrálo v roce 1604, kdy Mikuláš Pštros žalovat Lidmilu Marynovou, že tiskne Mollerův kalendář proti jeho císařskému privilegii a smlouvě, kterou má s autorem. Tisk byl v Marynově tiskárně zastaven, ale Lidmila Marynová se tomu bránila. Odvolávala se na privilegia svého prvního manžela Michala Peterleho a obvinila Pštrose, že proti tomuto privilegii tiskne. Pštros hnal spor až před apelační soud, který ale rozhodl v jeho neprospěch.²⁷⁴

3.2.2 Pracovní život Jana Othmara Jakubův Dačického

Vlastní samostatnou dílnu si Jan Othmar Jakubův Dačický zřídil v roce 1589. Dokládají to tři nejstarší známé tisky vytištěné pod jeho jménem.²⁷⁵ Tematicky se jednalo

²⁷³ Svědectví Jana Othmara k celé události - AHMP, Knihy soudnictví sporného a trestního - Knihy svědomí 1606-1608, rkp. č. 1066, fol. 135a (nová foliace 140a). Svědectví dalších osob o událostech, které incidentu předcházely a dalším svárlivém chování Jakuba Šmída - AHMP, Knihy soudnictví sporného a trestního - knihy svědomí 1606-1608, rkp. č. 1066, fol. 134a- 136b (nová foliace 139-141b).

²⁷⁴ Winter, Z.: Řemelsnictvo a živnosti, s. 299-300.

²⁷⁵ Ruk I. 86, Chronologický soupis tisků JO č. 1. Ruk I. 176, Chronologický soupis tisků JO č. 2. Ruk VI. 96, Chronologický soupis tisků JO č. 3.

o humanistické příležitostné texty. Starší literatura sice uvádí rok 1590, jako začátek jeho činnosti, ale jedná se o zřejmý omyl.²⁷⁶

Zdá se, že zpočátku byla dílna umístěna v domě jeho otce Jiřího Jakubův Dačického, a sídlila zde ještě v roce 1605, kdy si syn ztěžuje, že otec po smrti matky klíče přeformoval, kdež Jan Othmar pokojem s čeládkou byl, kterážto pak musela za touto příčinou zahálet, jelikož syn nesměl do domu jíti pro „*zápověď*“ otce *jemu vožívanou*“. A byla zde také ještě část následujícího roku, neboť si Jan Othmar ztěžuje, že otec „*čeládku pere a pohrůžky činí*“.

Dílna nepracovala kontinuálně, ale zpočátku patrně pouze v době zakázek, neboť v prvních dvou letech byly vytištěny pouze tři tituly, o nepatrném rozsahu. Například v roce 1590 se jednalo o dva jednolisty a jeden sborníček kvartového formátu o jedné složce. Z let 1591-1593 se nedochoval dokonce žádný tisk. Z roku 1596 je znám pouze tisk artikulí. Teprve druhá polovina 90. let a začátek 17. století přináší větší počet zakázek. Zdá se, že aktivita Jana Othmara byla mnohem širší, než se dnes může zdát a alespoň zpočátku se neomezovala jen na vlastní tiskařskou činnost.

Dochovalo se několik informací o jeho činnosti v roce 1602, kdy spolupracoval na dvou projektech s lipskou tiskárnou Michaela Lantzenbergera. Jednalo se o spolupráci na vydání šestijazyčného slovníku²⁷⁷, do něhož podle otcových slov „*jazyk český přiložil*“.²⁷⁸ Osobně pak také prováděl v Lipsku korektury české slovníkové části. Finančně se na vydání tohoto slovníku podílel též Jiří Jakubův Dačický. Otázkou je, zda se Jan Othmar připojil k tomuto projektu až v Lipsku, nebo zda byla zakázka k realizaci do Lipska zadána, například z důvodu privilegia k tisku, předlohy, lepšího odbytu apod. V této době se zapojil také do třetího vydání *Postily* Martina Philadelpa Zámorského, jehož okolnosti byly popsány výše. V souvislosti s tím se ale nabízí řada různých spekulací. Vzhledem k tomu, že první vydání *Postily* se mělo původně uskutečnit u Jiřího Jakubův Dačického je možné, že Jan Othmar nebyl původně v Lipsku kvůli slovníku, jak uvádí otec Jiří v suplikaci, ale kvůli tisku *Postily*. Při práci se pak mohl teprve domluvit o připojení české části k již zmiňovanému vícejazyčnému slovníku.

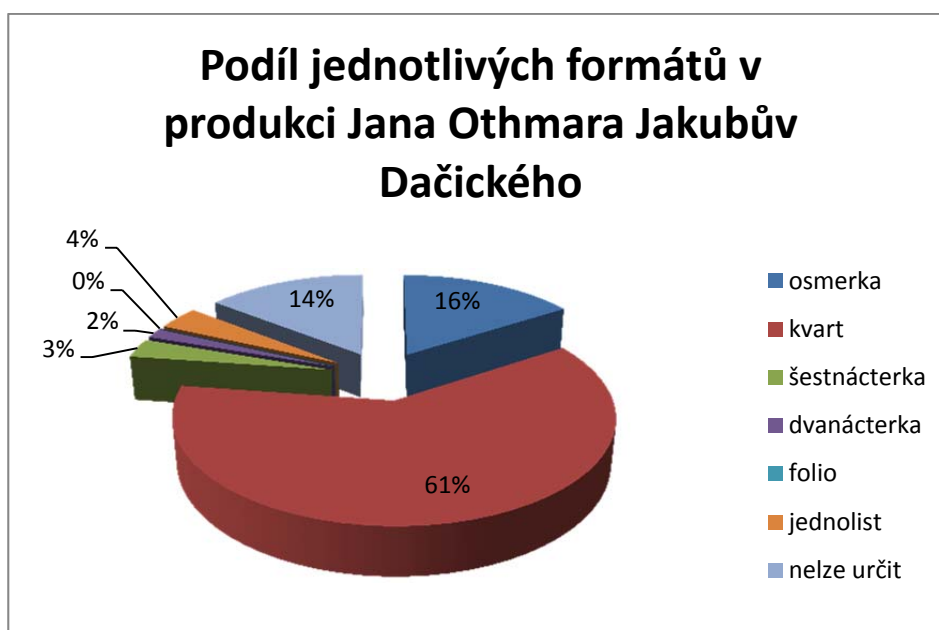
²⁷⁶ První uvedl tento údaj do literatury Zikmund Winter a od něj pak dále přebírají i další autoři. Winter, Z.: *Řemeslnictvo a živnost*, s. 301.

²⁷⁷ *Dictionariolum hexaglosson cum colloquiis aliquot sex linguarum...* Lipsko, Jiří Jakubův Dačický a Michael Lantzenberger 1602, Chronologický soupis tisků JJD č. 230.

²⁷⁸ Suplikace Jiřího Jakubův Dačického, impresora adresovaná arcibiskupovi Zbyňkovi II. Berkovi z Dubé. [1602]. NA, SM, sig. R 109/2, fol. 46.

2.2.2.1 Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

Podíváme-li se na rozměry vydávaných děl Jana Othmara, nepřekvapí, vzhledem k dominanci humanistických příležitostných tisků, že v drtivé většině převažuje kvartový formát (61%). Tento tematicky převažující druh tisků se podílí také na poměrně vysokém podílu jednolistů 4% a též části ze 16% osmerkového formátu. Zbývajících 5% pak souvisí s většinou drobnými formáty některých kalendářů. 14% pak připadá na tisky, jejichž formát nebylo možné určit²⁷⁹.

Graf č. 5 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jana Othmara Jakubův Dačického

Produkce Jana Othmara nebyla tak konstantní, jak tomu bylo u jeho otce Jiřího. Projevují se v ní více výkyvy dané činností tiskárny. Prvotní pomalý rozjezd na začátku 90. let 16. století se začíná na jejich konci měnit. Souvisí to s uskutečněnými většími zakázkami – v roce 1599 to byl od otce převzatý titul *Bibli malá*²⁸⁰, v roce 1600 *Artikule*²⁸¹

²⁷⁹ Poměrně vysoké procento neurčitelných tisků vzniklo druhotně. Krátce před dokončením textu byly vydány dodatky k Rukověti ve formě dalšího dílu. Tyto dodatky byly zapracovány do Chronologických seznamů, tabulek atd., jsou uvažovány v textu, ale již nebylo možné, vzhledem k jejich umístění v mimopražských a zahraničních sbírkách (včetně řady sbírek soukromých), s knihami pracovat metodou de visu. Vzhledem k tomu, že se Jan Othmar orientoval převážně na humanistické příležitostné sborníky, tak se tato skutečnost projevila poměrně vysokým procentem formátově neurčitelných tisků.

²⁸⁰ *Bibli malá* ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 35.

²⁸¹ *Tito artikulové na sněmu obecném* ... 14. - 24. ledna 1600. Jan Othmar Jakubův Dačický 1600. Knihopis 347, Chronologický soupis tisků JO č. 38.

a pekelný román *Život Adamů(!)*²⁸². Poté přichází opět propad a návrat k drobným humanistickým sborníčkům. Nejnižší je produkce v tomto období v letech 1601 a 1602. Tímto způsobem se ale projeví jen jeho aktivity, které vykonával v Lipsku (korektorská práce na české části vícejazyčného slovníku a editorská práce na vydání Philadelphovy *Postily*²⁸³) a jejich následek (čtyřměsíční uvěznění v Praze za podíl na vydání postily). Lipské působení se ale zase promítlo do jeho další budoucí činnosti (například překlady kalendářů). Poté produkce postupně stoupá a začíná se stabilizovat. Na začátku tohoto směru stojí zaměření tisků na širší čtenářské vrstvy v podobě již dříve otcem tištěných *Evangelii*²⁸⁴ (1604) nebo stále oblíbené *Kroniky trojánské*²⁸⁵ (1605). V roce 1605 ve spolupráci s Mikulášem Pštrossem vydal vícejazyčný Vrančičův slovník²⁸⁶. Tento tisk se vymyká obvyklé dobové praxi, ať výběrem příčného formátu, tak použitím mědirytinového květinového rámce na titulní straně. Který ze společníků měl na tomto výběru podíl, se dnes již nedá s určitostí říci. Důležité též bylo získání zakázky na vydání *Exempláře smíření*²⁸⁷, které tiskl na konci roku 1606 a též v roce následujícím. Od roku 1607 v produkci mohutně stoupl podíl náboženské literatury. Zdá se, že Jan Othmar se vrací k edičnímu modelu svého otce, založenému na nábožensko-moralistní literatuře určené co nejširšímu publiku. Poukazuje na to alespoň dochovaná produkce z roku 1608, kdy klesl podíl příležitostných humanistických sborníčků (2) a vzrostl podíl titulů s náboženskou tematikou (3), které doplnil Žaludovým *Kalendářem hospodářským a kancelářským*²⁸⁸. Z prvních měsíců roku 1609 se nedochoval žádný tisk, takže není možné spekulovat o tom, kam by se dále ubírala produkce Jana Othmara. Činnost tiskárny byla ukončena násilnou smrtí jejího majitele 13. dubna 1609²⁸⁹. Dalo by se předpokládat, že na tuto skutečnost, zareaguje činnost tiskárny otce Jiřího Jakubův Dačického, ale z dochovaného materiálu se

²⁸² Adamů život jinak ... Solfernus. Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 17.599, Chronologický soupis tisků JO č. 53.

²⁸³ Philadelphus Zámorský, Martin: Postila evangelická... Lipsko, Michael Lantzenberger 1602, Knihopis č. 7160, Chronologický soupis tisků JJD a JO č. 4.

²⁸⁴ Evangelia a Epištoly... Jan Othmar Jakubův Dačický 1604. VD 17 – 39:141202C, Chronologický soupis tisků JO č. 85

²⁸⁵ Guido della Colonna: Letopisové trojánští. Jan Othmar Jakubův Dačický 1605. Knihopis č. 2805, Chronologický soupis tisků JO č. 97.

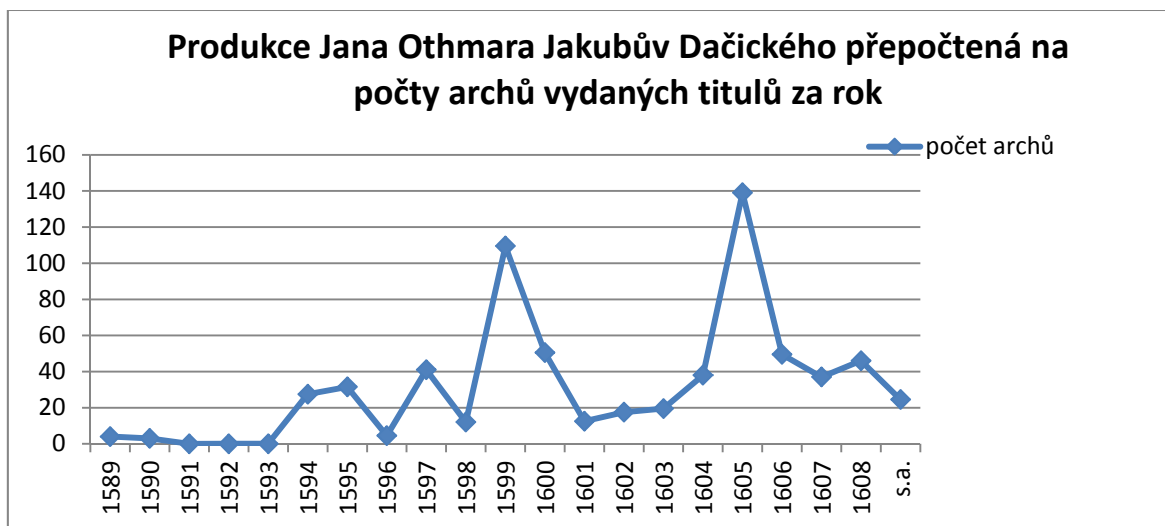
²⁸⁶ Vrančíc, Faustus: Dictionarivm septem diversarum lingvarum... Mikuláš Pštros a Jan Othmar Jakubův Dačický 1605. Knihopis č. 16.665, Chronologický soupis tisků JO č. 107.

²⁸⁷ Exemplář smíření a spokojení se s Uhry ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1606, Knihopis č. 2396, Chronologický soupis tisků JO č. 118; Exemplář smíření a spokojení se s stavy království uherského a obzvláště se pánem Šteffanem Bočkajem ec. ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1607, Knihopis č. 2397, Chronologický soupis tisků JO č. 125.

²⁸⁸ Žalud, Gregor: Kalendář hospodářský a kancelářský ... k létu Páně 1609. Jan Othmar Jakubův Dačický 1600. Knihopis č. 17.586, Chronologický soupis tisků JO č. 134.

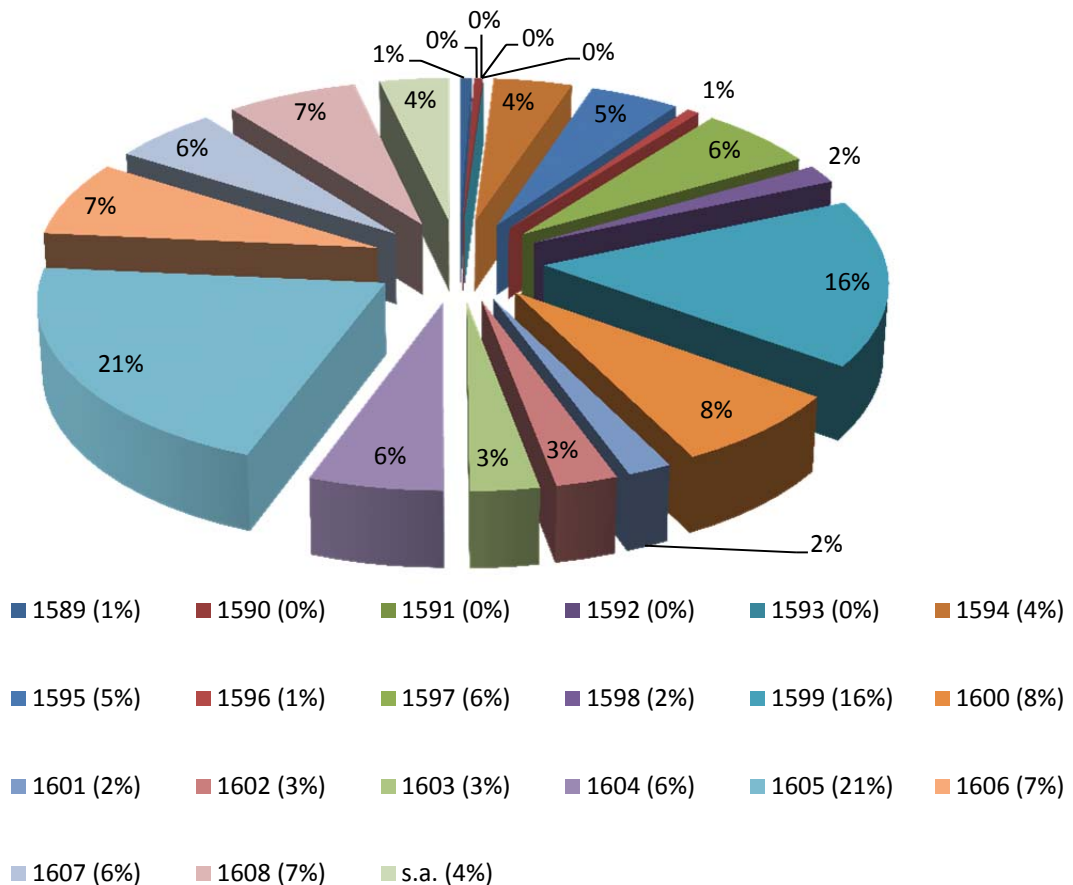
²⁸⁹ AUK, rkp. B 21, fol. 32a.

zdá, že se tak nestalo. Na vině jsou patrně dnes nepostižitelné faktory (např. vysoké stáří Jiřího atd.).

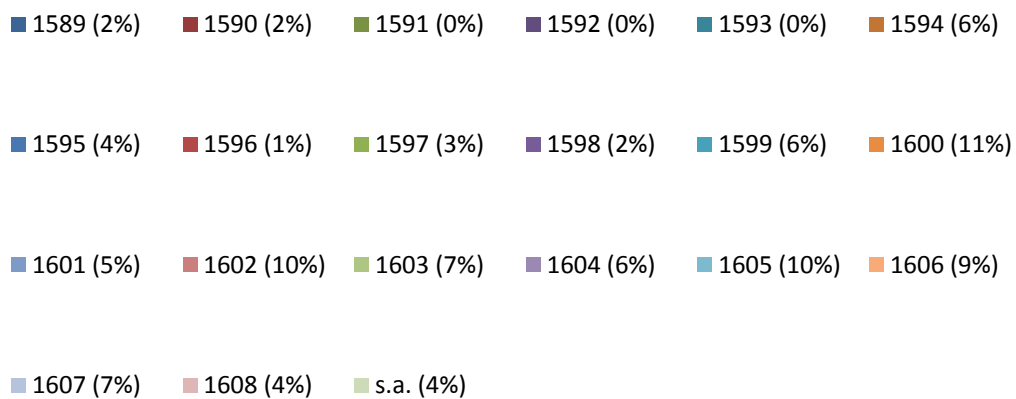
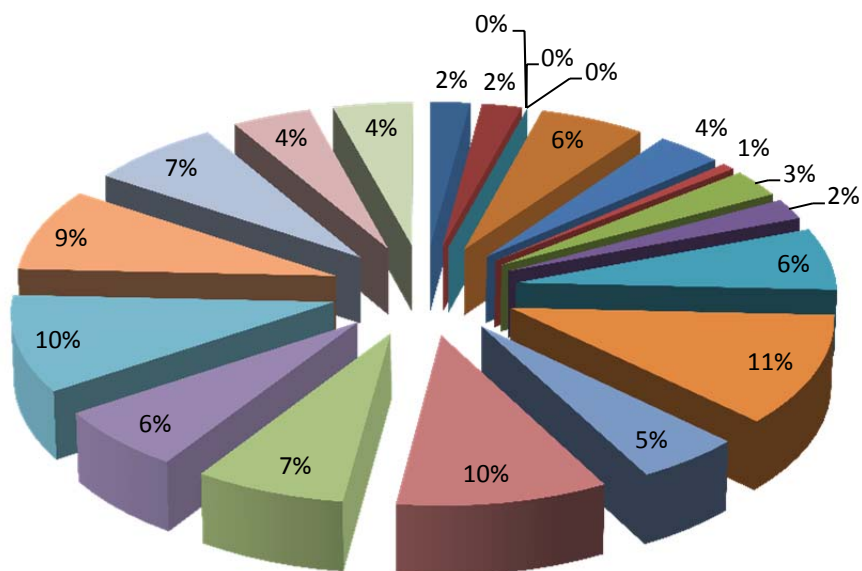
Graf č. 6 - Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok

Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok

Graf č. 7 - Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok

Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického v jednotlivých letech jeho činnosti

Graf č. 8 - Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického v jednotlivých letech jeho činnosti

2.3 Anna Dačická, poslední manželka Jiřího Jakubův Dačického

O Anně Dačické se mnoho informací nedochovalo. V roce 1617 se vdala za Jiřího Jakubův Dačického, v té době již pětáosmdesátiletého starce. Ten na ni převedl jako obvěnění dům v Kunešově ulici (čp. 468) a tiskárnu. Protože obvěnění, stejně jako věno, bylo zajišťováno smluvně, pokusil se o jeho zápis do městských knih.²⁹⁰ Ten však nebyl proveden, neboť radní Starého Města pražského jej odmítli uskutečnit s tím, že Jiřímu knihy neslouží, neb mu bylo „z jistých hodných příčin“ městské právo odebráno.²⁹¹ První pohled svádí k zjednodušenému výkladu starce, beroucího si za manželku „mladici“, které upsal veškerý svůj majetek. Výše obvěnění byla ale obecně dána a jeho hodnota byla obvykle dva a půlkrát vyšší než věna. To znamená, že pokud tvořilo věno například 50 kop grošů, činilo obvěnění 150 kop.²⁹²

Stáří nevěsty není známo, stejně tak se neví, zda již dříve nebyla vdaná a neměla děti. O společném životě Jiřího a Anny se nezachovaly v pramenech žádné stopy. Po smrti manžela, v roce 1618, pokračovala Anna Dačická v živnosti jako vdova. Informace o organizaci práce v tiskárně nebo dokonce jména faktorů či tovaryšů v té době nejsou známy. Obecně se dá ale shrnout, že možnosti předbělohorských žen k zapojení se do řemeslné výroby ve městě byly široké. Měšťanky se prosazovaly především jako pomocnice svých manželů v obchodních živnostech, kde podle potřeby vypomáhaly nebo i pravidelněji pracovaly²⁹³, jak bylo ukázáno výše na příkladu první manželky Jiřího Jakubův Dačického Markyty. V případě vdov a dcer pak nutnost zachování fungování městských živností podněcovala tlak na jejich zapojení do systému majetkových a dědických vyrovnání v rodině, takže v případě mužova úmrtí se mohly tyto ženy stát členkami cechu, respektive byly přijaty pod jeho ochranu, a mohly vést dílnu. Toto právo bylo v některých případech pouze dočasné, v jiných bylo ponecháno na vdově, zda povede živnost sama, nebo se znovu provdá.²⁹⁴ Vdova pak mohla po léta vést živnost v postavení mistra, kdy vlastní řemeslnou práci vykonávali tovaryši a učňové a vedení živnosti zůstávalo v jejich rukou.

Obvykle se ale vdova po průměrném městském řemeslníkovi znovu vdávala a dosti často si brala tovaryše příslušného řemeslného odvětví, který pak dále pokračoval ve

²⁹⁰ Podle Koldínova zákoníku mělo být věno i obvěnění zapsáno v městských knihách do šesti týdnů po uzavření sňatku. Kristián z Koldína, P.: Práva městská, článek C LII, s. 108.

²⁹¹ AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1606-1610, rkp č. 1230, fol. 52b.

²⁹² Adamová, K.: Dějiny soukromého práva, s. 69.

²⁹³ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 211-214.

²⁹⁴ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 216.

vedení dílny či obchodu.²⁹⁵ Tato strategie „profesních sňatků“ byla častá jak v řemeslnickém, tak obchodnickém prostředí.²⁹⁶ Rozhodnutí vdovy, o tom, jakým způsobem bude pokračovat ve svém dalším životě, bylo podmíněno především jejím sociálním postavením. Movitější vdovy tak, mohly např. využít svůj rodinný stav k tomu, aby rozšířily své aktivity.²⁹⁷ Vdovství jim totiž poskytovalo v každodenním životě v nejrůznějších rovinách komunikace značnou volnost.²⁹⁸

Pod jménem Anny Dačické byly v roce 1620 vydány dva tisky – „*Modlitby svaté*“ od italského teologa Pietra Martire Vermigliho²⁹⁹ a „*Spis o třech cestách*“ od kněze Víta Jakeše³⁰⁰. Výběr obou dvou titulů se nevymyká dobové praxi, kdy se ženy po smrti svých manželů postavily do čela tiskárny, dokončující již započatou práci a novými tituly pak překlenující období od úmrtí manžela po začátek tisku „dědiců“ nebo po případný nový sňatek zaručující pokračování živnosti v rukou muže. Tyto ženy-tiskařky se nepouštěly do odvážných nakladatelských podniků a sahaly zcela logicky k osvědčeným či snadno prodejným titulům, nejčastěji z oblasti moralistně-náboženské literatury.³⁰¹ V řadě případů pak také využívaly dřívějších kontaktů svého zemřelého manžela pro tisk kalendářů či správních textů (např. artikule, snešení).³⁰²

Jen některé z tiskařek měly tu sílu a vůli postavit se na roveň mužů a vést dílnu i nadále samy pro svého nezletilého syna³⁰³ nebo samy za sebe³⁰⁴. I ty se ale spíše zaměřovaly na lehce prodejné tituly. Zdá se však, že jejich kolegyně v zahraničí byly v tomto směru odvážnější, a tiskly též tituly z oblasti literatury vědecké, teologické i texty literární.³⁰⁵ Některé zpočátku také experimentovaly a ladily ediční program držíce se raději lépe prodejných titulů, ale brzy začaly zařazovat do svého edičního programu i další

²⁹⁵ Hoffmann, F.: Středověké město, s. 345.

²⁹⁶ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 229.

²⁹⁷ Štefanová, D.: Vdovy v raném novověku, s. 55.

²⁹⁸ Fejtová, O.: Novoměstské měšťky, s. 733.

²⁹⁹ Knihopis č. 16499, Chronologický soupis tisků AD č. 1.

³⁰⁰ Knihopis č. 3436, Chronologický soupis tisků AD č. 2.

³⁰¹ Učinila tak například Anna Adamová – Cesta života (Knihopis č. 1543), Jana Habermanna ... Modlitby nábožné (Knihopis č. 2818), Testamentové aneb kšaftové dvanácti patriarchův (Knihopis č. 16121), Anna Šumanová – Hermanna Schotenia Život poctivý anebo ctnostný (Knihopis č. 15391, č. 15392, č. 15392a)

³⁰² Například Anna Šumanová – Kalendář hospodářský a kancelářský Ondřeje Mitýska na rok 1597 (Knihopis č. 5631), 1598 (Knihopis č. 5632), 1599 (Knihopis č. 5633), Artikule sněmu království českého z roku 1598 (Knihopis č. 344, č. 345). Lidmila z Závořic (vdova Petrlová) – artikule sněmu království českého z roku 1593 (Knihopis č. 338).

³⁰³ Například Markéta Kozlová, Kunhuta Hadová.

³⁰⁴ Například Lidmila Marynová ze Závořic.

³⁰⁵ Classen, A.: Frauen im Buchdruckergewerbe, s. 226-227.

náročnější tisky.³⁰⁶ Kromě německého prostředí vyzoroval Albrecht Classen podobnou praxi též v Anglii, Francii, Itálii, Skandinávii³⁰⁷ a Španělsku³⁰⁸.

Anna Dačická svými tisky patrně neřešila jen situaci po smrti Jiřího Jakubův Dačického, ale pokusila se samostatně uplatnit v řemesle, což se jen ale mohlo ukázat být nad její síly. Svou roli mohla ale také sehrát politická situace blízká se k bělohorské porážce.

Pobělohorské události a vydání Obnoveného zřízení zemského v roce 1627 změnily osudy řady lidí. Jak dokazují dopisy reformační komise, byla Anna Dačická protestantského vyznání, kterého se přes všechny lhůty jí dané k „obrácení“ zatvrzele držela. Reformační komise ji proto v dopise z roku 1628 jmenovitě uvádí mezi zatvrzelými nekatolickými vdovami Starého Města pražského, „s nimiž se až posavad shovávalo v té naději, že samy dobrovolně k víře katolické přistoupí“, ale které „toho urputně zanedbávaly“.³⁰⁹ O tom, zda nakonec přestoupila na katolickou víru nebo v určeném termínu prodala majetek a vystěhovala se, prameny nehovoří.

V každém případě se na základě dnes známého materiálu domnívám, že s Annou Dačickou končí více než čtyřicetiletá činnost tiskárny, kterou na Starém Městě pražském provozoval od roku 1563/1568 Jiří Jakubův Dačický. Kam přesně přešel typografický materiál, bude předmětem dalšího samostatného studia.

2.4 Dědicové Jiřího Jakubův Dačického a Anna Dačická

Otázka dědiců Jiřího Jakubův Dačického je vzhledem k absenci pramenů řešitelná pouze na hypotetické úrovni. Obecně se rozeznávalo od počátku 16. století dědické právo descendentů³¹⁰, ascendentů³¹¹ a bočných příbuzných. Synové byli prioritizováni oproti dcerám.³¹² Pro dědické řízení bylo důležitých několik faktorů. Zda manželství do smrti

³⁰⁶ Příkladem může být Katharina Speich. Classen, A.: Frauen als Buchruckerinnen, s. 181-195.

³⁰⁷ Classen, A.: Frauen im Buchdruckergewerbe, s. 236.

³⁰⁸ Classen, A.: Buchdruckerinnen, s. 197-204.

³⁰⁹ AHMP, Kniha dekretů reformační komise Starého Města pražského, rkp č. 744, fol. 37

³¹⁰ Tj. děti, vnuci, pravnuci atd.

³¹¹ Tj. rodiče, prarodiče, praprarodiče atd.

³¹² Adamová, K.: Dějiny soukromého práva, s. 77.

jednoho z partnerů trvalo alespoň rok a den, a zda se z manželství narodily děti, dále pak, zda v dané době žily děti z předcházejících manželství zesnulého.³¹³

Jiří Jakubův Dačický obvěnil v roce 1617 svoji manželku Annu domem v Kunešově ulici a tiskárnou. Naplnil tak jistě požadovanou výši obvěnění. Žádný další „významnější“ majetek není znám, to ale neznamená, že neexistoval. V době svého sňatku byl již ve velmi pokročilém věku osmdesátipětiletý. Jediný nám dnes známý syn, Jan Othmar, byl od roku 1609 mrtev a zemřel pravděpodobně bez legitimních potomků. Děti z prvního manželství Jiřího první manželky Markyty nejsou známy. Syn, kterého měl se svojí druhou manželkou Markétou, zemřel pravděpodobně krátce po narození. O dalších legitimních, či nelegitimních Jiřího dětech nejsou zprávy. Je možné, že si na určitou část majetku dělali nárok někteří boční příbuzní. Část majetku mohl též odkázat dalším lidem – přátelům, známým, příznivcům, mecenášům, nebo též nějaké škole, záduší apod. Kromě toho mohly také existovat dluhy a pohledávky, které bylo třeba vypořádat.

Budu-li se držet možností, které stály před Annou, byla situace následující: pokud manželství Jiřího a Anny trvalo déle než rok a den, a nenarodili-li se, nebo se neočekávalo narození dítěte, připadlo Anně po Jiřího smrti věno a obvěnění včetně toho, co dalšího do manželství vnesla,³¹⁴ na nic dalšího z případného majetku pak ale neměla již nárok³¹⁵. Pokud by za stejné situace (rok a den od sňatku a bez dětí) věno a obvěnění nebyly z nějakého důvodu (například nezapsání do městských knih) právně přiznány, považovalo se podle Kristiána z Koldína za slušné neodbyvat manželku menším dílem než třetinou statku.³¹⁶ Narodili-li se z manželství děti, situace se pro Annu dramaticky změnila. Ztratila „automatický“ nárok na vklady do manželství (věno a obvěnění) a majetkové vypořádání se řídilo dědickým právem, které bylo založeno na svobodném kšaftu, při kterém pro vdanou ženu platila určitá omezení.³¹⁷ Děti z případných předcházejících Anniných manželství nehrály v této chvíli roli. V případě dětí z Jiřího předcházejících manželství záleželo na tom, zda a jak dalece je před uzavřením nového sňatku zaopatřil. Považovalo se totiž za dobré, aby jim vykázal spravedlivé díly ze svého majetku. Pokud tak neučinil,

³¹³ Koldínův zákoník se podrobně zabývá touto problematikou v kapitole „*O zasnoubení k manželství, o věnu, obvěnění, o smlouvách svatebních a o zápisích, jimiž manželé společně vzdání statkův sobě činí k živému držení, o zápisech pro smrt, a o rozličném jedněch druhým dání statků.*“ Kristián z Koldína, P.: *Práva městská, články C XXXIII – D IV*, s. 100-114.

³¹⁴ Kristián z Koldína, P.: *Práva městská, článek C XLI*, s. 103.

³¹⁵ Kristián z Koldína, P.: *Práva městská, článek C XLIX*, s. 106

³¹⁶ Kristián z Koldína, P.: *Práva městská, článek C XLIV*, s. 104.

³¹⁷ Hrubá, M.: *Zvonění na sv. Alžbětu*, s. 93.

dědily tyto děti rovným dílem s dětmi z posledního manželství.³¹⁸ Vzhledem k tomu, že se nedochovaly zprávy o narození dcer(y), nebudu na tomto místě rozepisovat Anniny případné dědické možnosti.

V případě existence dětí připadla manželce „vdovská třetina“. O zbylé dvě třetiny se dělily rovným dílem děti (pokud již nebyly dříve ze statku „vybyty“), manželovi příbuzní a přátelé.³¹⁹ Na druhou stranu, mohl kšaftem manžel v rámci svého vlastního majetku manželku s dětmi srovnat.³²⁰ Zcela samostatnou kapitolou by pak byl majetek, který by Anna do manželství přinesla jako své dědictví po rodičích, dalších příbuzných nebo přátelích.³²¹

Patrně ještě než došlo k majetkovému vypořádání, vyšel v roce 1619 pod hlavičkou dědiců oslavný spis „*Vítání aneb vinš k šťastnému příjezdu Fridricha Falckého*“³²² Zikmunda Lévy z Brozáněk. V impresu se uvádí: „*Vytištěný v Starém Městě pražském u dědiců Jiříka J. Dačického*“. Podle analogie s tisky vydanými v Šumanské tiskárně³²³ nebo po smrti Daniela Adama z Veleslavína³²⁴, by užití množné číslo mohlo naznačovat více dědiců, mezi nimiž docházelo k vypořádání majetku.

Ať již tomu bylo jakkoli, tiskárna nakonec připadla Anně Dačické, pod jejímž jménem pak byly v roce 1620 vydány dva tisky³²⁵.

³¹⁸ Kristián z Koldína, P.: Práva městská, článek C L, s. 106-107.

³¹⁹ Haas, A.: Omezení odúmrti, s. 212-213.

³²⁰ Kristián z Koldína, P.: Práva městská, článek C XLVIII, s. 106.

³²¹ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 111.

³²² Knihopis č. 4826, Chronologický soupis tisků dědiců JJD č. 1.

³²³ „*u dědiců Jana Šumana*“ například Knihopis č. 15.676, „*u dědice Jana Šumana*“ například Knihopis č. 5505, 5634, 6847. Večeřová, P.: Šumanská tiskárna, s. 26 a chronologický seznam tisků pro léta 1598-1602 na s. 195-212.

³²⁴ „*u dědiců M. Daniele (!) Adama z Veleslavína*“ například Knihopis č. 349-353, 880, 17.061, 17.578 „*u dědice M. Daniele (!) Adama z Veleslavína*“ například Knihopis č. 362-363, 365-368, 2903, 3721, 13.306. Bohatcová, M.: Obecné dobré, s. 153-169 - chronologický seznam tisků pro léta 1599-1612.

³²⁵ Knihopis č. 3436, Chronologický soupis tisků AD č. 1, Knihopis č. 16499, Chronologický soupis tisků AD č. 2.

3. Produkce tiskáren Jiřího Jakubův, Jana Othmara, dědiců a Anny Dačických

Jiří Jakubův Dačický nebyl tiskařem, který by si vytkl nějaké vyšší cíle zaměřené na „obecné dobré“, jak tomu bylo například u Jiřího Melantricha a Daniela Adama z Veleslavína, případně Jiřího Nigrina a některých dalších tiskařů. Byl zaměřen hlavně na komerční stránku věci. Tím není ale řečeno, že by svou práci odbýval, vždyť i výše jmenovaní tiskaři hleděli na finanční stránku svých projektů, která byla jedním z podstatných faktorů určujících jejich tiskařské podnikání. Ale kromě toho se snažili najít mezi finanční stránkou a osvětově-vzdělavatelským programem určitou rovnováhu. V jejich produkci je možné vysledovat tituly, u kterých byly již na začátku vysoké náklady, a muselo se počítat s pomalou návratností investice. K financování takovýchto projektů pak tito tiskaři používali různé strategie, ať již šlo o doplnění potřebné částky z jiných vlastních zdrojů (např. Melantrich měl vinný šenk), nebo zabezpečení dalších investorů, spojení se na tisku zakázky s jiným tiskařem a v neposlední řadě též využití systému dobového mecenátu. Problém financování výroby určitého tisku se nemusel týkat pouze obsáhlých a typograficky náročných tisků. Chudší impresori tak řešili problémy s tiskem drobnějších titulů. Například Oldřich Valda měl pro tisk kalendáře v roce 1602 sjednaných několik investorů.³²⁶

Obecně se dá shrnout, že z finančního hlediska byly tiskařsky nejvděčnější kalendáře, učebnice, levná nábožensko-moralistní literatura, noviny – aktuality pojednávající o různých přírodních katastrofách a klimatických anomáliích (povodně, vichřice), zvláštěnostech, (dítě se dvěma hlavami, zázračné porody, déšť pšenice) a v době tureckých válek též neperiodické noviny přinášející zprávy z bojišť. Toto základní schéma pak bylo doplňováno o další tituly, dle mínění konkrétního tiskaře. Melantrišsko-veleslavínská tiskárna se kromě vynikajících vydání Bible zaměřila na kvalitní vzdělavatelsko-osvětový program.³²⁷ Jiří Nigrin našel „bílé místo“ v oblasti tisku vokální polyfonie, a byl jedním z mála tiskařů, kteří byli schopni sázet větší množství hudebních tisků najednou. Nigrin si koncem 16. století zajistil prakticky monopol v této oblasti.³²⁸ Jan Šuman a jeho nástupci v tiskařské linii vynikali ve vydávání neperiodického zpravodajství s tureckou problematikou. Kromě toho se někteří pražští tiskaři napojení na univerzitní

³²⁶ NA, SM, sig. R 109/2 fol. 20.

³²⁷ Naposledy je podrobně celá problematika shrnuta v práci Bohatcová, Mirjam: *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů : studie k završené knižní tvorby Mistra Daniela Adama z Veleslavína*. – Praha : Karolinum, 2005. – 592 s.

³²⁸ Podrobně o této problematice pojednal Daněk, Petr: *Tisky vokální polyfonie pražské provenience do roku 1620*. DP X/1, 1990, s. 219-238.

prostředí zaměřili na tisk příležitostných humanistických sborníčků, jichž se například na začátku 17. století stal největším producentem Pavel Sessius.

V rámci tematické skupiny moralistně-náboženské literatury je možné najít celé spektrum konfesijně různorodé literatury, stejně tak, jak bylo pestré pražské prostředí.

Při úvahách nad edičním programem menších tiskařských oficín, je vždy problém odlišit u části produkce nakolik vydávané tituly jsou vizionářským dílem majitele příslušné tiskárny, který ve funkci nakladatele vsadil na určitého autora (případně překladatele, upravovatele textu apod.) či jeho dílo a aktivně se snažil o jeho vydání, a nakolik se jedná o „pouhé“ vytištění zakázky, kterou do tiskárny přinesl z rozličných důvodů sám autor, překladatel či některá jiná osoba podílející se na vydání ve funkci nakladatele. Ze zpětného úhlu pohledu je možné říci, že při volbě řady titulů k realizaci měl Jiří Jakubův Dačický štěstí s výběrem³²⁹. Je ovšem otázkou, do jaké míry se jednalo skutečně o „šťastnou ruku“ a do jaké míry šlo o výběr autora či nějakého zprostředkovatele, který oslovil tiskárnu a nabídl jí zakázku. V mnoha případech mohlo jít o vzájemně výhodnou spolupráci.³³⁰ Velkou roli mohly hrát také těžce postižitelné faktory jako například momentální zaneprázdněnost jiných tiskařských oficín, strach z cenzurních nařízení, doporučení přátel, pro autora zajímavá nabídka ceny zakázky, a v neposlední řadě též i obyčejná náhoda.

3.1. Tematický a jazykový profil produkce tiskárny Jiřího Jakubův Dačického

Vzhledem k tomu, že tiskařská činnost Jiřího Jakubův Dačického trvala více než čtyřicet let, je složité určit jednotný model knižní produkce. Ten totiž nebyl samozřejmě statický, ale vyvíjel se jak v závislosti na okolních kulturně-politických a hospodářských podmínkách, tak na konkrétní osobní situaci Jiřího, ale i konkurence ze strany ostatních pražských tiskařů nebo dovozců zahraniční literatury. Podíváme-li se na situaci

³²⁹ Příkladem mohou být práce Lukase Osiandera st., Philadelphova Postila, Gramatika Matuše Benešovského apod.

³³⁰ Příkladem může být vydávání několika polemických prací Václava Šturma. Někteří badatelé se domnívají, že tak činil, aby odvedl pozornost od svých aktivit při dovozu a tisku protestantské literatury. Zatímco tiskl „nepovolenou literaturu“ k cenzurnímu řízení předkládal tisky katolické, například právě Václava Šturma. Dopisy otištěné ve ve spise Sylvia Uberina *Odpoověď na šest důvodů* dokládají, že cesty Šturmových spisů do oficíny Jiřího Jakubův Dačického byly uskutečněny přes prostředníky a navíc se do druhé fáze polemických sporů Jiří již nezapojoval. Šturmovy práce dále vycházely v tiskárnách jiných tiskařů – Jiří Nigrin („*Apologia*“ Knihopis č. 16.004), Burian Valda („*Rozsouzení velikého kancionálu*“ Knihopis č. 16.007), Ondřej Graudenc („*Odpoověď slušná na obranu kancionálu bratrského*“, Knihopis č. 16.005). Tato vcelku logická úvaha se ale nedá potvrdit, nicméně ale ani vyloučit. Jiřího pozdější činnost ukazuje, že se orientoval na protestantské autory a podobný vzorec chování již nezopakoval. Je tedy docela možné, že buď využil momentální situace, nebo šlo jen o určitou souhru náhod.

z chronologicko-statistického pohledu, zjistíme, že se Jiřímu nejlépe dařilo v sedmdesátých a osmdesátých letech 16. století, kdy byl také na vrcholu svých lidských sil. Z tiskárny vychází celé spektrum Jiřího tematického profilu. Například Zwingliho *Nový zákon*, gramatiky, učebnice jazykové, ale též matematiky (*Rechenbuch*), kalendáře, zábavná literatura (cestopis Martina Kabátníka, *Snář Vavřince z Březové*), porodnické příručky (*Zahrádka růžová*), náboženské spisy (např. Tomáš Kempenský, Lukas starší Osiander, Johann Spangenberg, Sixt Candydus, Jiří Netolický, Pavel Vaniš) a moralistní texty včetně polemik mezi Jednotou bratrskou a Václavem Šturmem, kancionály, text správního charakteru (*Knížka zavírající pokuty zřízením zemským v nově vydaném obsažené*), vědecká literatura (Giordano Bruno), neperiodické novinové zpravodajství a celá škála humanistických příležitostných sborníčků.

Devadesátá léta jsou ve znamení snahy o udržení dosavadního edičního programu a hledání nových vzorů a možností. Jiří Jakubův Dačický opět v této době reedituje osvědčené učebnice, ale též k nim připojuje dobře prodejné tituly z oblasti náboženské literatury (například žalmy). K tomu přistupuje projekt překladů do češtiny německého protestantského teologa Lukase Osiandera staršího. Překladačem těchto prací byl Jan Achilles. V roce 1596 vydal v jednoduché typografické úpravě bez ilustrací *Nový zákon*. V roce 1598 se zapojuje do tisku zpráv s tureckou problematikou, které tiskne v české i německé jazykové verzi. Zprávy nejsou, jak bylo v některých pražských tiskárnách obvyklé, pouze sdělením jedné události, ale jakousi svodkou shrnující informace za určité uvedené období nebo z určitých míst. Pokles, nebo spíše jakýsi útlum činnosti, pak přichází s přelomem století. Může být spojen jednak s rozvojem dílny jeho syna Jana Othmara, dále též s možným utlumováním Jiřího aktivit z důvodu vyššího věku³³¹, navíc většina autorů a přátel ze 70. a 80. let v této době již nežila, a mladší generace autorů se spíše více obracela na průbojnější a méně konzervativní a „typograficky odvážnější“ tiskaře. Svou roli jistě sehrála také osobní stránka soukromého života Jiřího, neboť skandál, který vznikl kolem jeho společného soužití s nevěstkou, jistě mohl některé dogmatictější zaměřené jedince odradit od zadání zakázky. Ať již tomu bylo jakkoli, je v produkci po přelomu století vidět jistý útlum. Jiří Jakubův Dačický se vrací k osvědčeným titulům, jako jsou učebnice a kalendáře, které doplňuje zakázkami drobných humanistických sborníčků. Na druhou stranu se ale v tomto období, ve srovnání

³³¹ V roce 1600 bylo Jiřímu Jakubův Dačickému 68 let.

s předcházející svojí činností, více zaměřuje na tisk rozsáhlejších tisků. Z nich vybírá prodejnější tituly s jasně očekávaným odbytem, jako jsou například postily.

Výjimečný pak je rok 1602, kdy se patrně pouze finančně zapojuje prostřednictvím svého syna Jana Othmara do tisku a příprav šestijazyčného slovníku a *Postily* Martina Philadelphu Zámrského. Oba tisky byly vydány v Lipsku u Michaela Lantzenbergera. V následujících letech pokračuje Jiří v ediční politice vydávání typograficky jednoduchých, lehce prodejných tisků a náročnějších zakázek. V roce 1606 vychází z jeho dílny typograficky značně náročné a rozsáhlé dílo *Písni chvál Božských* Tobiáše Závorky Lipenského. Tento rok znamená také přelom v jeho dosavadní činnosti, neboť mu bylo odebráno městské právo. Zdá se ale, že tento krok městské rady se do jeho podnikání promítl jen částečně. Povolení k provozování živnosti mu, vzhledem k jeho další tiskařské činnosti, odebráno nebylo. Již následujícího roku vychází *Celoroční řeči Boží* Lukase Osiandera staršího. Následující léta jsou pak opět ve znamení udržení živnosti.

Po typografické stránce tisků je výraznější až rok 1612, kdy vychází tři díla Jiřího Dikasta, přičemž dvoudílná *Postila* měla v souhrnu 910 stran kvartového formátu. I v dalším roce sází Jiří Jakubův Dačický na dva rozsáhlejší a náročnější tisky. Jedná se opět o *Postilu každodenní* Jiřího Dikasta a dvojjazyčné vydání *Evangelii a epištol*. Tím patrně vyčerpal své možnosti a nadále tiskne drobné tisky a opět se vrací k osvědčeným titulům. Na druhou stranu se nesmí zapomínat, že se jedná o již velmi starého a možná i nemocného muže, a není možné na něj uplatňovat měřítko platná pro jeho o generaci mladší kolegy. Poslední dnes známý tisk, pod kterým je Jiří Jakubův Dačický podepsaný, je německá verze novin-aktualit z roku 1616 pojednávající o ženě, jménem Margareta, kterou posedl zlý duch.

Shrne-li se poměr jednotlivých žánrových skupin, zcela drtivě zvítězí spisy náboženské a nábožensko-moralistní literatury s 33 %, které následuje široká škála literatury školské v podobě učebnic, gramatik a slovníků s 11 %. Samostatnou skupinu pak tvoří humanistická poezie (42 %) vydávaná ve formě kvartových či osmerkových sborníčků nebo jednolistů. Sečteme-li jednotlivé položky, tak zjistíme, že základ produkce 86% tvořila náboženská a nábožensko-moralistní literatura, učebnice a humanistické sborníčky. O zbylých 14 % se dělí kalendáře (5%), neperiodické noviny v podobě dobových aktualit a „tureckého“ zpravodajství (5%), lékařská (2%), vědecká (1%) a administrativní (1%) literatura. Jiřího ediční politika je plně v souladu s modelem knižní produkce, která byla realizována v Praze a potažmo v Českých zemích. Petr Voit

v biografických heslech konstatoval, že Jiří Jakubův Dačický navázal na melantrišsko-veleslavínský ediční program.³³² Rozborem produkce se dá doplnit, že též na program prostějovského Jana Güntera³³³, jehož ediční činnost obsáhla celý rozsah humanistické literatury i lidové četby.³³⁴

Důležité je, že model knižní produkce není statický a ukazuje, že v různých obdobích se pokoušel Jiří Jakubův Dačický svůj ediční program doplnit a inovovat a kladl důraz na další žánry, aby se pak zase posléze vrátil do osvědčených vod nábožensko-moralistní literatury a učebnic. Významnou roli v jeho edičním programu hrála protestantská literatura. Vydával práce Lukase Osiandera staršího (v překladu Jana Achilla Berounského), *Modlitby křesťanské* Johanna Habermanna, dvojjazyčná Evangelia a epištoly, písně, kancionály a další texty. Zapojil se také do polemiky Václava Šturma a Jednoty bratrské a vytiskl též několik titulů dalších katolických autorů.

Vymezit je možné následující tematický profil tiskárny:

- náboženské spisy a polemiky, konfese, Bible a její části, postily, kancionály (katolické i protestantské)
- mravoučné a zábavné spisy
- kalendáře
- školní knihy, gramatiky, učebnice, slovníky a další pedagogické spisy
- humanistické příležitostné tisky
- neperiodické noviny (aktuality a zprávy z tureckého bojiště)
- státní a právní spisy
- lékařská a zdravotní literatura
- vědecké publikace z oblasti přírodních věd

Tiskárna se orientovala převážně na soudobé, žijící autory, ale nevyhýbala se ani autorům starším osvědčeným, oživila též některé starší středověké texty. Okruh „žijících“

³³² Voit, P.: Encyklopedie, s. 195; Biografický slovník, díl D-Die, s. 105-106.

³³³ Spisy s náboženskou tematickou tvoří 42%, spisy se světskou tematikou pak 58% - 1) historie, lingvistika, rétorika, učebnice atd. 21%, 2) spisy mravně výchovné a beletrie 16%, 3) hospodářství a právo 11,5%, přírodní vědy a lékařství 9,5%. Petrů, E.: Vzdálené hlasy, s. 200.

³³⁴ Petrů, E.: Vzdálené hlasy, s. 201.

autorů byl dosti široký, a to jak co do jejich počtu, tak jejich literárního, společenského a ideového působení. Po náboženské stránce vydávání autoři (potažmo překladatelé tištěných textů) patřili převážně k různým protestantským vyznáním od novoutrakvistů, přes kalvinisty, zwingliány atd. až po stoupence Jednoty bratrské. Najdeme ale i zástupce z tábora katolíků, z nichž nejvýraznější je patrně jezuita Václav Šturm. Přes jednoznačný příklon tiskárny k protestantským textům a autorům, toto široké rozvrstvení plně koresponduje s konfesijní roztržičností tehdejší Prahy. Tato všestrannost byla dána kromě nezanedbatelného finančního prospěchu také všeobecnou náboženskou tolerancí panující ve většině pražských tiskáren. Tiskárna Jiřího Jakubův Dačického vynikala a zcela dominovala ve vydávání česko-německých *Evangelii a epištol*. Dále je v její produkci nejvíce zastoupen tisk kancionálů v užitkovém osmerkovém formátu.

Tiskárna se zaměřovala také na starší překladová díla z oblasti náboženské tematiky například práce Lukase staršího Osiandera nebo Johanna Habermanna, přičemž Osianderova díla přeložil převážně Jan Achilles.

V tematickém profilu tiskárny je možné najít téměř všechny oblasti tehdejší literatury. Nicméně je nutné znovu konstatovat, že Jiří Jakubův Dačický při koncipování svého edičního programu v prvních fázích svého podnikání sázel na jistotu a nepouštěl se většinou do riskantních zakázek, u kterých by se předpokládaly vysoké nároky typografické, finanční i dlouhodobá návratnost investic. Jinak tomu bylo na počátku 17. století, kdy financuje náročné projekty, ale které přeci jen slibují relativně rychlý návrat investic (například žádaná *Postila* Martina Philadelpa Zámrského). Jak již bylo výše několikrát konstatováno, tiskárna produkovala převážně tisky komerčního charakteru, u kterých byla jistota rychlého návratu investovaných prostředků. Tímto směrem byla také namířena veškerá ediční politika. Z tohoto rámce vystupují pouze tituly, jejichž tisk si patrně plně hradil autor a které byly tiskárně zadány formou jednorázové zakázky.

Jiří Jakubův Dačický nevyužil z celého spektra tehdejšího tematického profilu soudobých pražských tiskáren řadu podnětů a možností. Řadu impulsů nabízela například oblast lékařství, a plně nevyužil ani potenciál knížek lidového čtení. Nezapojoval se ani do tisku oblíbených titulů z oblasti hospodářských knížek a kuchařek.

Není zcela jasné, jakými cestami mu byla zadána k tisku zakázka Giordana Bruna *Artikuli centum et sexaginta adversus ... mathematicos atque philosophos* (160 článků proti matematikům a filosofům). Proč si Bruno vybral k její realizaci právě Jiřího Jakubův

Dačického, když ve stejném roce byl vydán jiný odborný Brunův tisk u Jiřího Nigrina. Nechci v této souvislosti podceňovat kontakty Jiřího a jeho činnost, ale příznivci Giordana Bruna v Praze, k nimž patřil například španělský vyslanec Guillermo San Clemente, nepatřili pravděpodobně do jeho společenského okruhu. Roli mohlo hrát ale též určité riziko této zakázky, neboť dílo bylo namířeno proti Mordentemu, který byl členem dvora Rudolfa II. a tudíž mohlo potencionálně dojít k problémům vedoucím případně až k zabavení materie a jejímu zničení, zapečetění tiskárny a případným dalším nepříjemnostem. Je možné, že toto riziko nechtěl Jiří Nigrin podstoupit, ale je také docela možné, že jeho dílna byla v té době plně zaměstnána jinou zakázkou.

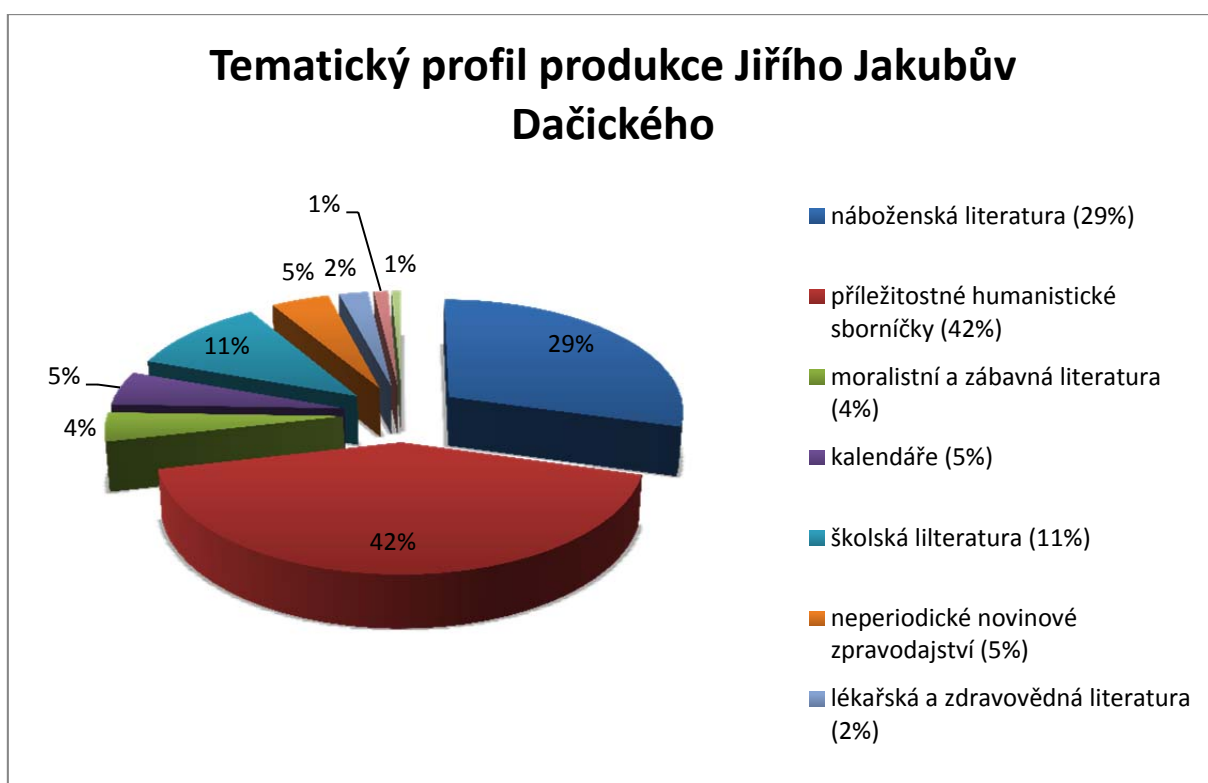
Jádro ediční politiky zpočátku tvořila nábožensko-moralistní literatura, kde dominují dvoujazyčná vydání *Evangelii*, dále učebnice a kalendáře s příležitostnými humanistickými tisky. V roce 1598 k nim přibýly neperiodické noviny zprostředkovávající zprávy s tureckou problematikou.

Jiří Jakubův Dačický se orientoval na domácí čtenáře (včetně národnostních menšin žijících v našich zemích). Je možné se domnívat, že pronikl, nebo se pokoušel s některými tituly o proniknutí na zahraniční trhy. Jednalo se o dvojjazyčně tištěné práce, převážně *Evangelia*, která jsou torzovitě dochována v soudobých knihovnách současného jazykově německého prostoru a zasloužila by si vlastní samostatný výzkum. Dále pak německé mutace neperiodických novin a prakticky zaměřené matematické příručky. Orientace na němčinu by se mohla zdát logickou, neboť tento jazyk patřil v předbělohorském období po češtině a latině k běžně užívanému jazyku při tisku knih.³³⁵ Němčina se navíc stala díky rostoucímu vlivu Němců v pražských městech dorozumívacím jazykem i pro další národnosti (např. Angličany, Francouze a někdy i pro Italy).³³⁶ Otázka distribuce těchto knih je však nejasná a patrně se také v jednotlivých dekadách proměňovala. Zpočátku byly tyto tituly patrně distribuovány díky aktivitám spojeným s dovozem protestantské literatury do Čech do „Mitisova“ knihkupectví. Další možností by bylo využití kontaktů mezinárodně obchodujících knihařů-obchodníků, různých agentů apod. a jejich prostřednictvím obchodování těchto titulů na zahraničních trzích. Důležitým prvkem při distribuci těchto tisků byla již zmiňovaná německy mluvící část obyvatelstva a to nejen pobývajících v pražských městech a u císařského dvora, ale též zaměřením na německy mluvící oblasti našich zemí. Patrně jiná byla situace v případě neperiodického novinového

³³⁵ Více k této otázce: Bok, Václav: Zur deutschen Literatur des 16. Jahrhunderts in den böhmischen Ländern. In: Deutsche in den Böhmischen Ländern. Köln 1992, s. 125-139.

³³⁶ Janáček, J.: Rudolf II. a jeho doba, s. 217.

zpravodajství. Zdeněk Šimeček prokázal, že německé mutace těchto novin byly určeny kromě pražského trhu též pro trhy zahraniční, a že tyto zprávy pak byly v říšských městech přetiskovány.³³⁷ Fyzické dodávání těchto tisků probíhalo jednak pomocí sítě „novinových“ agentů (novelantů), posílů, různých knihařů- obchodníků apod. U tohoto druhu zpráv byla důležitá rychlost. Proto Zdeněk Šimeček navrhoval též možnost využití císařské pošty, nicméně sám též doložil, že v zjistitelných případech nechal Jiří Jakubův Dačický pravidelný spoj odjet.³³⁸

Graf č. 9 - Tematický profil produkce Jiřího Jakubův Dačického

Jazykový profil tiskárny:

Z hlediska určení jazykového profilu, je možné konstatovat, že tiskárna Jiřího Jakubův Dačického se nijak nevymykala z praxe ostatních soudobých tiskáren. V její produkci zcela dominovala čeština a latina, doplněná němčinou. Příležitostně byla

³³⁷ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 28.

³³⁸ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s.

v některých textech použita též řečtina nebo hebrejšтина. Tisky v češtině a latině tvořily plných 93% celkové produkce.

Latina byla dalším z hlavních jazyků tiskárny. Vytisknuto v ní bylo 52 % produkce. Jednalo se převážně o dobové příležitostné humanistické sborníčky a jednolisty. V této skupině vyniknou dva vědecké spisy, a to *Artikuli centum et sexaginta adversus ... mathematicos atque philosophos*³³⁹ Giordana Bruna a *Methodi herbariae libri tres*³⁴⁰ Adama Zalužanského ze Zalužan. Soubor učebnic a gramatik se nijak nevymyká soudobým trendům.

Čeština byla jedním z hlavních jazyků tiskárny a vytisknuto v ní bylo 41 % tisků, navíc 3 % tisků byla dvoj- a více jazyčných, přičemž převládala varianta latinsko-českých textů následovaná texty česko-německými. Z řady vícejazyčných tisků při srovnání s ostatními tiskárnami vystupují již zmíněná česko-německá *Evangelia a epištoly*³⁴¹.

Němčina se podílela 4 % na veškeré produkci Jiřího Jakubův Dačického. Byla použita u tří typů publikací, a to: jazykových mutací neperiodických novin³⁴², učebnice matematiky sepsané Goerlem z Goerlsteina³⁴³ a dvoujazyčného vydání *Evangelii a epištol*.

Řečtina byla používána převážně k zapsání jednoho, případně několika řeckých slov v textu a většinou se jedná o jednotliviny. Pouze v několika příležitostných tiscích se nachází delší text v podobě básně.

Hebrejština byla v křesťanských tiskárnách všeobecně málo používána. A pokud se tak stalo, jednalo se většinou o pár slov. Jiří Jakubův Dačický situaci řešil s velkou pravděpodobností stejně jako ostatní pražští tiskaři, a to výpůjčkou z nějaké židovské tiskárny. Vzhledem k neznalosti písma se dá předpokládat, že příslušné slovo bylo vysázeno již v oficíně, odkud byl tiskový materiál zapůjčen.³⁴⁴

Skupina vícejazyčných textů tvoří 3 % z celkové produkce Jiřího Jakubův Dačického. Po jazykové stránce není opět nikterak výjimečná. Najdeme zde skupinu latinsko-českých textů, česko-německých a česko-latinsko-německých. Z průměru

³³⁹ Chronologický soupis tisků JJD č. 130.

³⁴⁰ Knihopis č. 17.140, Chronologický soupis tisků JJD č. 178.

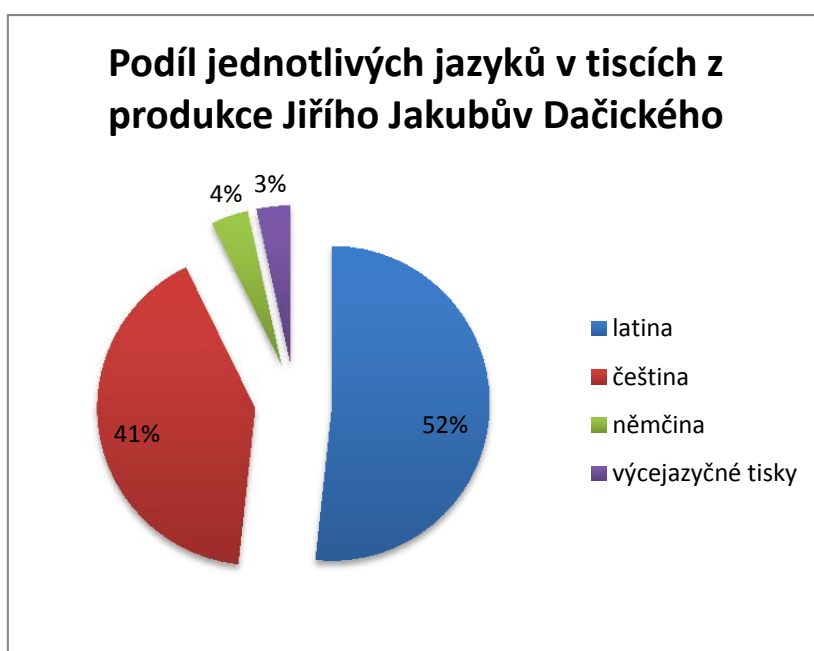
³⁴¹ Například Knihopis č. 2265, Chronologický soupis tisků JJD č. 19.

³⁴² Například „*Glückliche und warhafftige Zeitung aus Hungern, wie die unserigen in neun Tagen, Siben Türckischer Festungen, nemlich Tottes, Gestes, Tschakako, Wall, Pallota, Wesprin und Tihan erobert haben.*“, Göllner 2381, Chronologický soupis tisků JJD č. 218.

³⁴³ „Ein nuntzlich und künstlich Rechenbuch“. CizBoh. Chronologický soupis tisků JJD č. 33.

³⁴⁴ Více k této problematice Prudková, Lenka: Čeští tiskaři 16. století a židovství. Dějiny a současnost, 2000, č. 6, s. 11-15. Srov. též Bohatcová, M.: Česká kniha, s. 149.

vystupuje šestijazyčný slovník³⁴⁵, ale poněvadž jeho tisk proběhl v Lipsku, a je tedy výsledkem práce jiné tiskárny, není do této skupiny tisků započítáván. Skupina latinsko-českých tisků byla tvořena převážně učebnicemi. Z této skupiny vybočuje jen dílo Kristiána z Koldína *Knížka zavírající pokuty zřízením zemským v nově vydaném obsažené*. Ve druhé skupině česko-německých tisků, jsou nejvíce zastoupena již několikrát zmiňovaná *Evangelia a epištoly*.

Graf. č. 10 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jiřího Jakubův Dačického

3.1.1 Náboženské spisy a polemiky, konfese, Bible a její části, postily, kancionály (katolické i protestantské)

V celkové produkci Jiřího Jakubův Dačického činí podíl náboženských spisů 29%. Přes konfesijní rozrůzněnost a vyhraněnost jednotlivých textů je možné konstatovat, že po kompoziční a výrazové stránce stále ještě místy zachovávají určitý konzervativní charakter, ale již nesou též znaky humanistické produkce. Dedikace jsou směřovány k významným osobnostem „vysoké politiky“, textově ale autor své dílo směřuje většinou na obecného, laického čtenáře. Přestože místy kolísá literární, umělecká i estetická úroveň

³⁴⁵ „*Dictionariolum hexaglosson cum colloquiis aliquot sex linguarum*“ Jones, Chronologický soupis tisků JJD č. 230.

a hodnota těchto spisů, jejich velký význam je možné spatřovat v tom, že oslovovaly velkou část čtenářské obce, jejíž názory následně více či méně formovaly.

Pojem náboženská literatura je v tomto textu chápán v co nejširším slova smyslu a zahrnuje též některé texty stojící spíše na pomezí nábožensko-vzdělávacích textů a moralistní literatury. Bible totiž jako pretext vstupovala do literární produkce v celé její žánrové i tematické šíři. Soubory citátů a parafrází se objevují v celém průřezu literatury. Modelovaly čtenářovu spiritualitu a podněcovaly jej k reflexi světa i sebe sama. Biblický text též sloužil jako „soudce“ v polemickém zápasu jednotlivých konfesí. Kromě toho byl také často použit jako osnova pro epické texty. Význam biblických, či z Bible odvozených textů v nábožensky vzdělávací produkci je neopominutelný.³⁴⁶ Z tohoto důvodu nebyly texty násilně členěny do jednotlivých skupin, ale naopak byly ponechány pospolu tak, jak to patrně cítil soudobý čtenář. Obecně se dá shrnout, že některé texty zařazené do této skupiny náboženské literatury sloužily v druhém plánu též ke kultivaci čtenářovy zbožnosti a morálky.

Hana Bočková konstatovala, že biblický text je jedním z nástrojů, jak účinně ovlivnit čtenáře. Vnější pohled by mohl zavádět k názoru, že autorita Bible byla vnímána jako jakýsi svazující faktor, nicméně autor v tradičním vnímání své pozice nahlíží na tuto situaci ze zcela jiného úhlu. Cítí se být v úloze prostředníka mezi biblickým textem a čtenářem a současně se zaštiťuje mocnou autoritou Bible. Vzhledem k tomu, že většinu nábožensky vzdělávací literatury sepsali kněží, které k tomu předurčilo jejich vzdělání i společenská pozice, zauímají pak tito autoři výsadní pozici vykonavatele-kněže pronášejícího řeč k početnému auditoriu a současně tak získávají možnost realizovat intence „povznášivé“. Jejich „vševědoucnost“ vyplývá jednak z pozice autora-vzdělance vládnoucího látkou zprostředkovávajícího téma laickému recipientovi, a jednak kněze-prostředníka stojícího mezi člověkem a Bohem, jež je institucionalizovaná a obecně respektovaná.³⁴⁷

³⁴⁶ Bočková, H. *Knihy nábožné a prosté*, s. 136-137.

³⁴⁷ Bočková, H.: *Knihy nábožné a prosté*, s. 137.

3.1.1.1 Postily

Postila je sbírka výkladů nedělních a svátečních perikop sloužící k veřejnému kázání v kostele a k tichému čtení při domácím vzdělávání.³⁴⁸ Termín vychází z latinského „post illa verba“, tj. proslov pronesený po přečtení biblického textu.³⁴⁹ Postily byly uspořádány podle liturgických potřeb církevního roku. Německé reformační postily byly děleny na část zimní a letní. Postily je možné zařadit k tzv. „knihám domácím“, které spoléhaly na soustavnou četbu či poslech a vnášely do života svého recipienta řád, vyžadující, aby sledoval krok za krokem autora a naplňoval pod jeho vedením aktivně prožitou vírou svůj čas.³⁵⁰

Tisk postil z ekonomického hlediska mohl, a jak ukazuje činnost Jiřího Jakubův Dačického, patrně i byl za dodržení určitých podmínek velmi lukrativní. Skrýval ale též určitá rizika a úskalí. Ať již se jednalo o problémy spojené s řadou cenzurních nařízení, které mohly, a v některých případech též končily uvězněním dotyčného tiskaře, nebo silným zahraničním dovozem či dokonce nezájmem čtenářské obce. Důležité bylo dobře volit autora, v případně cizojazyčných textů též překladatele či upravovatele. V letech 1550-1620 bylo v zahraničí vydáno 330 titulů postil, v celkem 1204 vydáních.³⁵¹ Poměr v zahraničí vydaných luteránských textů proti katolickým byl 67% ku 33%. V této konkurenci byla šance uspět paradoxně pouze v češtině, čehož si byl Jiří Jakubův Dačický vědom. Zatímco protestantská Evangelia a epištoly vydával v dvojjazyčné a typograficky nenáročném formě, postily tiskl pouze česky s náročnější typografickou úpravou. Svou roli hrál zajisté i velmi rozdílný rozsah těchto textů a jejich určení.

V tiskárně Jiřího Jakubův Dačického byly vytištěny protestantské postily autorů Martina Philadelpha Zámorského, Jiřího Dikasta, Lucase Osiandera st.

Luterský kněz augšpurské konfese, **Martin Philadelphus Zámorský** (1550-1592) byl v roce 1575 ordinován na kněze ve Witemberku. Poté působil jako kazatel v Novém Jičíně, Hranicích, Starém Jičíně a Opavě.³⁵² Knihopis eviduje tři vydání jeho Postily. První z roku 1592³⁵³, druhé a třetí pak z roku 1602. Tyto tisky byly realizovány prostřednictvím pražských tiskařů Daniela Sedlčanského a Jiřího Jakubův Dačického v zahraničních

³⁴⁸ Voit, P.: Encyklopedie, heslo Postila, s. 710.

³⁴⁹ Bohatcová, M.: Česká kniha, s. 221.

³⁵⁰ Bočková, H.: Knihy nábožné a prosté, s. 78.

³⁵¹ Výpočet byl proveden na základě údajů převzatých z práce Frymire, J.M: Primacy of the Postils, s. 454-465.

³⁵² Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 855-856.

³⁵³ Knihopis č. 7158 (1592 – Jezdkovice, tiskař Georgius Baumann)

tiskárnách v Drážďanech a Lipsku.³⁵⁴ V roce 1607 byly samostatně vydány pod názvem *Písně na evangelia*³⁵⁵ písně, které uzavírají text každého kázání.

Ještě před tím, než došlo k uskutečnění prvního tisku v Jezdkovicích v roce 1592, začal zakázku realizovat Jiří Jakubův Dačický v Praze. S přípravami se začalo patrně již v roce 1588 či 1589, kdy byl dán text k „přehlednutí“³⁵⁶. Předmluva prvního vydání je datována 15. června 1590, v té době se pravděpodobně také začalo intenzivněji pracovat na realizaci vlastního tisku. Nicméně někdy v druhé polovině roku 1590 a začátku roku 1591 se přiostrily problémy, které nakonec zabránily vydání knihy. Dokládá to dopis Hynka staršího Bruntálského z Vrba datovaný „na outerý velkonoční léta 1591“ a adresovaný Jiřímu Popelu z Lobkovic, nejvyššímu hofmistru království českého.³⁵⁷ Hynek Bruntálský zde uvádí, že tisku postily u Jiřího Jakubův Dačického brání „kněz a děkan kostela hradu Pražského“. Vysvětluje též, že Augšpurská konfese je od jeho milosti povolena, a že „lidu moravskému velice obtížné jest, že takových žádných postil českých konfesi augšpurské dostávati nemohou“. Dále pak podotýká, že „v níž se žádných bludů kacířských, pročež by se tisknouti slušně zbraňovala, nenachází“.³⁵⁸ Jaké byly další kroky se dá jen odhadovat, ale nebyly příliš úspěšné, neboť tisk se přesunul z Prahy na Moravu do Jezdkovic, kde se jej ujal tiskař Georgius Baumann. I zde byly podniknuty ze strany biskupa Stanislava Pavlovského pokusy zabránit jejímu tisku, které nakonec skončily zabavením části nákladu.³⁵⁹

Knihy byla jako papírový dárek³⁶⁰ dedikována Hynkovi staršímu Bruntálskému z Vrba. V předmluvě se nachází snaha vysvětlit, že se kniha opírá o povolenou augšpurskou konfesi a očistit se od všech případných nařčení ze schvalování či šíření bludů³⁶¹, autor ale též naznačuje, že případné nalezené chyby jsou jen jeho „rozumu zpozdilostí“, ale přijímá kritiku jen od těch, kteří se přiznávají k augšpurské konfesi.³⁶²

³⁵⁴ Knihopis č. 7159 (13.2.1602 – Drážďany, tiskař Hieronymus Schütz, nakladatel Daniel Sedlčanský), Knihopis č. 7160 (1602 – Lipsko, tiskař Michael Lantzenberger, nakladatel Jiří Jakubův Dačický),

³⁵⁵ Knihopis č. 7157 (1607 – nedochován žádný výtisk, titul je evidován pouze v Jungmannově Historii literatury české IV.121 bez uvedení místa a jména autora.)

³⁵⁶ V dopise Hynka Bruntálského z Vrba z roku 1591 se uvádí: „nebo již ode tří let táž postila od znamenitých, učených mužů dostatečně přehlídnuta a zkorigována jest“ Köpl, K.: Dodatek, s. 157.

³⁵⁷ Dopis v přesném znění otiskl Karel Köpl na stranách 156-157 jako Dodatek k článku Zíbrt, Č.: O české postille kněze Martina Philadelphu Zámorského, s. 77-84; 149-156.

³⁵⁸ Köpl, K.: Dodatek, s. 157.

³⁵⁹ MZA v Brně, sig. G 83, karton 56, fol. 67v-68v, 73v, 78v-79, 94v-96v, 96v-97, 98-99, 115v-117v, 124v, 174v, 182v-184. Srov. též Pánek, J.: K rozšiřování pražských tisků, s. 244, 250 pozn. č. 26.

³⁶⁰ Postila, Předmluva, s. IX.

³⁶¹ „In summa at' i toho doložím, že se na skrze v této knize také od všech bludův a sekt ariánských, novokřtěnských, sakramentářských, zvingliánských, flakiánských atc. odcizují. Anobř se i těch ..., kteříž

Z typografického hlediska se jednotlivá vydání Philadelphovy postily příliš neliší. Všechna tři vydání jsou ilustrována dřevořezovými ilustracemi signovanými německými monogramisty HH, MG a MI. Podrobněji je o této problematice pojednáno níže v části vyhrazené typografickému rozboru.

Text postily je rozdělen do tří dílů. První část obsahuje kázání od první neděle adventní až do sv. Trojice, druhá část obsahuje zbytek nedělních kázání, třetí část pak obsahuje kázání sváteční. Text jednotlivých kázání je logicky dělen do několika částí. Nejprve je krátké oslovení posluchačů a shrnutí příslušného evangelia, poté následuje jeho výklad. Nakonec je pak přidána „*modlitba buď k říkání, buď k zpívání příhodná*“, jejímž námětem je hlavní myšlenka evangelia. Po textové stránce se všechna tři vydání příliš neliší. Drážďanské (druhé) vydání obsahuje ve třetím díle navíc osm kázání „*od učených mužů a věrných kazatelů pod obojí*“, kdežto Lipské (třetí) vydání obsahuje navíc kázání na sv. Michala a na den Proměnění Páně sepsané Jiřím Weinrychem.

Po jazykové a literární stránce Hynek Hrubý zhodnotil Philadelphovy výklady jako živé a rzné, doplněné mnohými příslovími, úslovími, přirovnáními, pořekadly.³⁶³ Text Martin Philadelphus často oživuje řečnickými otázkami. Zná velmi dobře Biblický text a také často cituje z antických, církevních, ale i světských spisů. Zvláště oblíbené jsou u něj různé středověké skladby, uvádí též příklady z historie i mytologie.³⁶⁴ Kromě toho často cituje z různých soudobých historických textů například Daniela Adama (*Politia historica*³⁶⁵, *Kalendář historický*³⁶⁶), české Münsterovy *Kosmografie*³⁶⁷, *Kroniky Václava Hájka z Libočan*³⁶⁸, Jana Dubravia³⁶⁹ nebo Eneáše Silvia^{370 371}. Martin Philadelphus

znaje pravdu, však chtě buď prebendami najatí, neb jakýmkoliv obmyslem zjevně bludy rozsívají, a pochlebne se světu zalibovati, i zjevně klam v náboženství a hříchy vobcování ... se snažují. Nadto pak těch se straním, ježto bezpotřebným tlacháním, nepřítomných haněním, i jiných odsuzováním a mrtvých na pokoji nezanecháváním, slovo boží v rouhání, pobožně k zhoršování pokojně k hněvu, i přáteli k svádě přivozují a svazek křesťanské lásky roztrhují.“ Postila, díl. I., Předmluva s. V.

³⁶² „*Jestliže by se pak komukoliv z lidí, kázání má v této knize čtoucímu vidělo býti nětco Písmu svatému odporného, buď snad bludně a nenáležitě položeného, těch kteří se ad confessionem augustanam přiznávají prosím, aby to rozumu mého zpozdilosti přehlídnutí a omýlení přičtli.“* Postila, díl. I., Předmluva s. V.

³⁶³ Hrubý, H.: České postily, s. 164.

³⁶⁴ Hrubý, H.: České postily, s. 165-166.

³⁶⁵ Knihopis č. 4735 (vydání z roku 1584).

³⁶⁶ Tisk vyšel ve dvou vydáních v letech 1578 (Knihopis č. 58) a 2.9.1590 (Knihopis č. 59).

³⁶⁷ Knihopis č. 5969 (vydání z roku 1554).

³⁶⁸ Knihopis č. 2867 (vydání z roku 1541).

³⁶⁹ Za života Martina Philadelpa vyšla Dubraviova „*Historiae regni Boeiae*“ celkem dvakrát. Poprvé u Jana Güntera (1552), podruhé v Basileji u Petera Perny (1575).

³⁷⁰ Pravděpodobně vycházel z edice Daniela Adama z Veleslavína z roku 1585 (Knihopis č. 13885).

³⁷¹ Zibrť, Č.: O české postille kněze Martina Philadelpa Zámrského, s. 81.

Zámorský píše lidovým, místy jadrným jazykem³⁷² a nešetří žádnou sociální skupinu³⁷³. Zaměřuje se na měšťanské prostředí a obecného čtenáře. Mnoho rad a doporučení směřuje k rodičům³⁷⁴, ať již se vyslovuje k výběru kmotrů, k výběru jména³⁷⁵, k výchově. Dává též univerzální rady, například aby rodiče nenechávali děti bez dozoru na ulici³⁷⁶, dali jim vzdělání³⁷⁷, upozorňuje též na problémy dospívání³⁷⁸ a také zbytečné úrazy zapříčiněné vlastní mladickou nerozvážností a hloupostí³⁷⁹. Brojí proti dobové módě napodobující zahraniční vzory, ale i ženské marnivosti a parádivosti³⁸⁰. Vyjadřuje se též k manželskému soužití i nepodařenému manželství³⁸¹, svazku pozeňanému dětmi i bezdětnému. Radí, jak

³⁷² Například: „*stydte se tehdy i vy, mnozí jaloví křesťané a nevěrnější než pohané, bezbožnější než Sodomští obyvatelé, na smrt svou, vzkříšení, peklo, nebe a všechny věci budoucí zapomenutelnější než nejtupější oslové, svinští brňochopáskové, leniví žroutové, k světu přivázaní tělplové, kteříž s náboženstvím nic činiti míti, po křesťansku živi býti ... nechcete.*“ Postila, Díl I., s. 373.

³⁷³ Například: „*Obratme se k kněžím, uhlídáme mezi nimi plno modlářství, rufianstva, neřáduv ... někteří se raději s světskými kratochvílemi než-li s užitečnými a potřebnými knihami obírají. Nemały počet jich tak jest tupých, neučených, nedbalých, lenivých, lakomých, svárlivých, ožralých, pohoršitedlných, kteříž netoliko o čest Krista Pána, ale ani o své vlastní osoby dobrou pověst, živnost, manželky a dítky péče nemají.*“ Postila, díl I., s. 312.

³⁷⁴ Například: „*mnozí rodičové, skrze nedbanlivost o své dítky na se [žalosti] uvalují, když na ně pozoru nemají, k ničemuž dobrému jich nevedou, z mládí do škol, ani potom na řemeslo nedávají, po své vůli jim běhati, těkati, se ožirati, hráti, krásti, lidem škoditi a se posmívati dopouštějí.*“ Postila, díl I., s. 118-119

³⁷⁵ Například: „*Každý stav má svá jména. Majit' zajisté alchymisté své ... Hermes; theologi: Hieronými, Augustiny; kazatelé: Eliáše, Daniele; králové: Ferdinandy, Maximiliany ...; knížata: Henrychy, Oldřichy...; hrabata a páni: Vilímy, Jaroslavy...; vojáci: Alexandry...; měšťané: Václavy, Jany, Petry, Jakuby... Doroty, Hedviky; sedláci: ... Vávry, ... Vašky, Hanny, Kedry; bezbožní a potupníci: Absolony...; pověreční lidé: Stanislavy, Františky... Háty... a tak jedna každá rota ráda se svou nádchou křtí.*“ na jiném místě pokračuje „*U našich Čechů ... se spatřuje, že řidci ... obyčejná jména..., ale vlaská, německá, pohanská, že ani samy matky neumějí děti jmenovati, co onano svého Nabuchodonosora, říkala mu: 'na dvou nohách sochor'.*“ Postila, díl II., s. 1087.

³⁷⁶ Například: „*dítek těkajících po ulicích ... Satan v způsobu člověka kejklíře, po rynku a po ulicích města běhaje, hříčkami kejklířskými a činy bláznovskými mnoho pacholat i děvčat k sobě přivábil (jakož obyčejně děti rádi za blázny běhají) a poznenáhlu za sebou ven z brány městské ... je vyvedl ... rodičové svých dítek hledali po domích, na rynku, v ulicích, v studních, v řece, v blátech, na polích, v trní, v lese s křikem a přežalostným nařikáním, však ani jednoho najíti, ani kam se podělo doptati se nemohli.*“ Postila, díl I., s. 119.

³⁷⁷ Například: „*liternímu umění aneb k jakémukoliv řemeslu a povolání řádnému je vyučiti*“ Postila, díl II., s. 1031.

³⁷⁸ Například: „*A což dívčičky, když v panny dorůstají! Po domích těkají, na ulicích zevlují, jsou žvavé, v poslání, v chůzi, v díle se zastavují.*“ Postila, díl II., s. 1193.

³⁷⁹ Například: „*Pro samou ničemnou marnou chválu dříve času a bezpotřebně hrdla ztracují. Tento chtěje o síle své neb šermu pověst míti, pobízí jiného, aby se s ním sekal, a pak skrze to rány, šrámu, zbavení ucha, nosu, ruky, nohy dochází, ano i svůj život zkracuje. Jiný pro dokázání milosti na koni skoky provozuje, na voze neb na saních kolečka dělá, ruku, nohu sobě zláme, a mnohý i hlavu srazí, bud' sklenici sežere a jiný jiné dělá.*“ Postila, díl II., s. 242.

³⁸⁰ Například: „*Jakž pod nebem národu není, aby se v oděvu častěji měnil a potvořil jako my Čechové, zvláště ženské pohlaví. Uhři, Poláci, Turci a jiní národové svého vlastního starodávno zvyklého kroje užívají, milí pak Čechové po vlasku, francouzsku, španělsku merhují a ladrují se, zvláště pak ženy, v zavítí, v obojcích, v premování sukni více k ochechulím mořským než k ženám křesťanským podobny se činí. Místo zavítí div sobě pávových dlouhých peří nepřipínají. Také i panny a děvečky služebné za vrkoče se stydíce, hlavy sobě divně obalují, až již v Čechách skoro nerozeznáš nevdané od vdané. A protož není divu, že se nám jiní národové posmívají, neb na nás vopičí bláznovství spatřují.*“ Postila, díl II., s. 872.

³⁸¹ Například: „*když muž sobě raději volí na poušti s lvy a draky bydleti, než-li s zlou, netrefnou ženou se trápati, a žena dobrá volí raději v blátě se káleti neb svinské chlévy poklízeti, než s ničemným, ožralým, hanebným hráčem, mrhačem, lotrem živnost vésti*“ Postila, díl I., s. 136.

se mají o sebe starat těhotné ženy³⁸², a jak se k nim mají jejich manželé chovat³⁸³. Společně s dobovým názorem uvádí, že narození nemocných či postižených dětí je sice důsledkem hříchů, jichž se rodiče dopustili³⁸⁴, přesto se je ale snaží utěšit a praktickými radami podpořit pokud již takovéto dítě doma mají³⁸⁵, přičemž se též neostýchá dodat, že sami rodiče tomu lépe rozumí, neboť on sám je bezdětný³⁸⁶. Nezapomíná ani na duchovní stránku člověka, haní nevěřící³⁸⁷, nabádá před špatným výběrem duchovních vůdců³⁸⁸, a na příkladu biblického Zachariáše ukazuje, že ten, kdo se řádně nestará o svůj dům, nemůže se řádně starat ani o církev³⁸⁹. Místy se též staví proti některým praktikám církevních řádů³⁹⁰ apod. Vysvětluje, že lidé nemají věřit marným slibům, ale raději se spolehnout sami na sebe³⁹¹ atd. V textu ale najdeme také například vyprávění o nočních obludách³⁹²

³⁸² Například: „Majít se tehdy ženy těhotné (když jim Pán Bůh to požehnání dávati ráčí) pilně příčin k nezdárnosti plodu varovati, a sami sebe i života svého šetřiti.“ Postila, díl II., s. 834.

³⁸³ Například: „Manželé ... povinni jsou s nimi, vedle lásky, umění a pobožné šetrnosti zacházeti.“ Postila, díl II., s. 834.

³⁸⁴ Například: „Nepodařilost plodu lidského na plac se k ukázání přivedla, kteréž příčiny jsou ... hříchové rodičův. ... Vina matek všetečných, hněvivých a přílišně starostlivých.“ Postila, díl II., s. 836.

³⁸⁵ Například: „považ křesťanský rodiči, že mnohé, zvláště pobožných lidí dětátka, mimo všechnu naději lidskou vyrostává z chromoty, z škaredosti, z božce, z kamene, z suchotin, prašivín, z hubenosti, z zajikání, z šepelání, z šilhání, z hluchoty a z jiných nedostatkův těla spolu s vzrostem vychází.“ Na dalším místě pokračuje „druhá rada matkám, aby při nedospělém a nezdárném plodu, k hojení a k opravení dítěte náležitých prostředků nezamítali ... rodičové dívky mohou a mají hojiti. Jako nožičku chromou v destičkách co ještě mladistvému kuřátku zpřímí, prstečky srostlé porozřezati, prašiviny častým mytím sháněti, sehnutost a hrb přímím v kolébce kladením napravovati, jazýčku podřezáním šeplavost předcházeti etc.“ Postila, díl II., s. 835.

³⁸⁶ „Jakož pak lépeji tomu rozumějí rodičové, kteříž dívky mají, než-li já, kněz i s manželkou svou bezdětiný.“ Postila, díl II., s. 836.

³⁸⁷ Například: „Takoví zhovadili neznabohové, mudrlanti pyšní, vražedníci, ožralí, cizoložní, lichevní, lživí, lakomí břichopasové a modloslužebníci mamalukové!“ Postila, díl I., s. 312.

³⁸⁸ Například: „O bláznové jsou ty obce, které těchto časů sobě za správce duší a Slova Božího učitele přijímají, oblibují, chovají, schvalují apostaty, tuláky, poběhlíce zastávají, kteříž z některé sekty ne přátelské vyhánění bývají, neb se tam zpronevěřují, a pro samou svobodu těla nad oněmno zrazují. Ach málo rozumnější jsou ti lidé, kteří z lotrovské chasy, z tukákův, běhounův, ožralcův, ... Písem Svätých kusa nepovědomích, za kněží sobě vyvolují. O nevděčné osady, které učenými, a v školách zrostlými mládenci a muži toho úřadu hodnými pohrdají, a raději ... jiné ztrhující své duše jim k správě poroučejí.“ Postila, díl II., Matěje apoštola.

Na jiném místě vádí: „Duše člověka, poněvadž jest dražší než všecken svět, nemá se k správě svěřovati ledajakému poběhlci, tuláku, novověrci, z kápě vyběhlému, ze sboru vyhnanému, troupu řemeslnému, astantu ožralému, krčemníku nepřikladnému.“ Postila, díl II., s. 573.

³⁸⁹ Například: „Zacharyáš ... doma pak ovšem nebyl zahalečem, žráčem, opilcem, hráčem, myslivcem, tulákem etc., ale hospodářem, o svůj úřad také o domovní živůstu péči náležitou maje. Neb kdo tohoto zanedbává, a neb svého domu spravovati neumí, aniž církev takový řídití umí.“ Postila, díl II.

³⁹⁰ Například: „Řehol, bratrstev, jednot, řádů, sekt tak mnoho již nynějších časův jest v křesťanství, až by téměř celá hodina k běžnému jich jmenování nestačila.“ Postila, díl I. a II., s. 81, 132, 170, 242, 363, 467, 520, 706, 756, 999, 1238 atd. Na jiném místě pokračuje: „V klášteřích vymyslili si jaloví svatáckové pověry v pokrmu, v oděvu, u vlasech, mají své regule, řády, kápě; hlavu ruce, bradu, nohy i všecko obcování života svého jináč, než naturální způsob lidský v sobě nese, sobě zpotvořují.“ Postila, díl II., s. 1157, 1252. Nebo uvádí: „Mniši pro vyšeptání mše (jiného nic neumějíce), pro pobreptání žalmů, pro půst, sváteček, putě, toulky daleké, šeptavé zpovědi, bláznové posuňky, urputné pověry Boží strejcové a nad peklem králové se býti chlubně domnívají.“ Postila, díl II., s. 859, 944, 1207.

³⁹¹ Například: „dármoť jest než jak moha se životi a sám sobě z louže, z bláta pomáhati, a na ty pečené vrabce, sliby trošty, tanti vantry nečekati.“ Postila, díl I., s. 240.

ukazující zbytečnou pověřčivost. Na řadě míst autor vzpomíná různých nebeských úkazů³⁹³ zvěstujících příchod různých pohrom, což plně koresponduje s dobovou představou o blížícím se konci světa³⁹⁴.

Tyto dobové sondy do každodenního života člověka konce 16. století mají velký význam pro studium kulturních i sociálních dějin. Philadelphova *Postila* ukazuje lidské slabosti a poklesky, poskytuje rady, udává příklady chybujících lidí i správného chování a to vše v soudobém sociálním rámci. Prochází lidským životem po jednotlivých životních cyklech od narození po smrt, přes manželství až po vdovství.

Skutečnost, že tato postila byla čtena a literárně využívána i v pobělohorském období, dokládá přebírání částí jejího textu např. Valentinem Bernardem Jestřábským.³⁹⁵

Podle Milana Kopeckého Philadelphovou *Postilou* vrcholí v předbělohorské době tvorba českých luteránů. Tato postila podle něj zaujímá klíčové postavení v české reformační postilografii a je též důležitým článkem ve vývoji předobrozenecké homiletiky. V rámci žánru pak dokumentuje výrazné analogie s tvorbou katolickou a naznačuje také spojnice mezi literaturou předbělohorskou a pobělohorskou i mezi produkcí emigrantskou a domácí.³⁹⁶

Cena tohoto titulu na tehdejší knižním trhu není známa. Jen jako perličku uvádím zprávu Zikmunda Wintera o rektoru pražské univerzity, který tuto Postilu daroval panu

³⁹² Například „nemůže se také zapřít, že i skrze podvod a lest lakomých kněží, mnichův, a zvoníků, obludy se nočního času dělávají ... [jeden] vida, že lidé na větším díle již offěry, mše a jiné zádušní almužny za mrtvé opustili ... mnoho rakův živých nalapal a navázav jim do klepět svíček voskových, po krchově je rozpustil, aby se lidé domnívali, že duše mrtvých po smrti s tím světlem chodí, z čehož lidem, kteřížto nočně spatřili, nemalé uleknutí pošlo.“ Postila, Díl I., s. 398.

³⁹³ Například: „Kolikrát měsíc jakoby z nebe padal, neb počernalou krví skropenej, buď kříži potaženej byl, spatřím jest. Kolikrát hvězdy se potýkající, také nebe hořící se ukazovalo.“ Postila, díl I., s. 19. nebo „Těž mnoho zázračných zatmění, hvězd, metel, kopí, mečův, pochodní, pružin, krvavin, ohnivých červeností, chiasmat, také lvův a zbojných vojsk, dvou i tři slunci na nebi spatřino bývá.“ Postila, díl I., s. 17.

³⁹⁴ Například: „Jak pak znamenitě častá za našeho věku, a téměř již každého roku zatmění Slunce se dějí (což za předešlých starých let zřídka...) tj. nám vědomé. ... K tomu také slunečná světlost, jak k stkvění, tak i úrod zemských k zahřívání ne tak jest mocná, jako před léty bývala, nýbrž v své moci den ode dne co v starých tělich síla lidská se umdlévá. O jistěť se jest to překrásné Slunce, již mezi oblaky sklopilo, a jimi jako nějakou plachtou se zakrylo, aby na nešlechetnosti lidské, které se každodenně rozmáhají nepatřilo ... rovněž jako den již k večeru nebývá tak teplý, světlý, ani veselý jako o poledni, tak k večeru tohoto světa naši poslední časové nejsou tak sluncem teplí, stkvělí, ani veselí, jako jsou za lét předešlých bývali. Malot' zajisté tepla v létě pociťujeme, leč za dva neb tři týhodny nejvíce, ano i žeň pozdější bývá, ovoice, vína nedozrávají etc. A protož, což již dále jiného čekati chceme, než-li soumraku a noci Světa skonání.“ Postila, díl I., s. 17.

³⁹⁵ Milan Kopecký tuto skutečnost dokládá příkladem textu příběhu o čapím mláděti, které si pádem z hnízda zlomilo nohu. Hospodyně mu ji vyléčila. Následujícího roku, již dospělý pták, daroval ženě drahou perlu za prokázané dobrodiní. Stejný text je otištěn jak u Philadelphu, tak u Valentina Bernarda Jestřábského. Kopecký, M.: K české reformační postilografii, s. 45.

³⁹⁶ Kopecký, M.: K české reformační postilografii, s. 46, 49.

Adamovi Horskému. Kniha prý stála Bacháčka 5 kop míšeňských a Adam Horský „slibil dřívím odměniti.“³⁹⁷

Utrakvistický kněz a církevní hodnostář **Jiří Dikastus** (1559-1630) sepsal a u Jiřího Jakubův Dačického vydal dvě postily³⁹⁸ a dvě pohřební kázání³⁹⁹. V roce 1577 byl Jiří Dikastus v Lipsku ordinován na kněze. Poté působil v církevní správě v Lomnici nad Popelkou a Jičíně. V roce 1605 se stal vychovatelem dětí Jana Rudolfa Trčky z Lípy a od října 1608 působil opět v církevní správě a to postupně v Prostějově, u sv. Štěpána Většího na Novém Městě pražském a nakonec od roku 1615 u kostela Panny Marie před Týnem na Starém Městě pražském. 19. září 1619 byl zvolen administrátorem konsistoře podobojí. Z titulu této funkce vykonal 4. listopadu 1619 korunovaci Fridricha V. Falckého na českého krále.⁴⁰⁰

Postila, nebo kázání krátká na Evangelia svatá je rozdělena na dva díly, které vyšly nezávisle na sobě v jednom roce. První díl obsahuje kázání od první adventní neděle do svatodušního úterý. Druhý díl obsahuje kázání na zbylou část roku. Na začátku prvního dílu je uveden soupis urozených osob, jimž bylo dílo dedikováno jako celek. Jednotlivá konkrétní kázání jsou pak připsána dalším osobám. Ve druhém díle je za předmluvu zařazena „*Omluva autora ku pobožnému čtenáři*“, kde Dikastus mimo jiné omlouvá výtky, které se k němu po vydání první části Postily dostaly. Čtenáři si údajně stěžovali, že dal každému kázání nadpis „*Ku potěšení*“, protože evangelia nejsou k potěšení, ale „*k naučení, k správě, k radě, k napomenutí, ku potrestání, k napravení*“. Dikastus vysvětluje, že „*kteréžkoli věci napsány jsou k našemu naučení, napsány jsou, abychom skrze trpělivost a potěšení Písem naději měli*“ a dále pokračuje „*An to slovo evangelium, česky vyznamenává dobré a veselí, aneb potěšitelné poselství*“⁴⁰¹. Druhá výtka se pak týkala velkého množství dedikací, že „*se tu více pronáší peněz lakomost než-li slávy Boží žádost*“⁴⁰². Na to odpovídá: „*Mám předně dobré svědomí, mámť veliký počet svědkův živých, žeť mne lakomství neposedlo, nýbrž kdyby se mělo sčísti více tolarů z statečku svého ... než-li moji žalobníci z statků zle nabytého grošů chudým jsem vydal, a skrze dobročinnost sobě i svým*

³⁹⁷ Winter, Zikmund: Mistra Bacháčka kolejní počty, s. 390.

³⁹⁸ 1612 – Postila, nebo kázání krátká na Evangelia svatá (Knihopis č. 2176), 1613 - Postila každodenní (Knihopis č. 2177).

³⁹⁹ „*Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzácné paní Barbory Flodtovy rozené Nosticové z Belvic*“ Knihopis č. 2163, Chronologický soupis tisků JJD č. 246; „*Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy ec.*“ Knihopis č. 2175, Chronologický soupis tisků JJD č. 247.

⁴⁰⁰ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 295-297.

⁴⁰¹ Postila, Omluva autora ku pobožnému čtenáři. Neustránkováná počáteční rámcová část.

⁴⁰² Postila, Omluva autora ku pobožnému čtenáři. Neustránkováná počáteční rámcová část.

*převelice ublížil, z té naděje, že Bůh, kterýž jest pravdomluvný, mně i mým bohatě časem svým odplatí“.*⁴⁰³

Struktura textu je následující. Každé jednotlivé kázání je věnováno jedné nebo více osobám. Po této dedikaci následuje úvod ve formě úvahy nad následujícím biblickým textem, kde se ovšem Dikastus nezabývá jen náboženskými otázkami, ale často se dotýká také různých světských záležitostí. Uvádí též různé příklady z historie nebo pamětihodné události – například Bartolomějskou noc⁴⁰⁴, zmínil úmrtí Rudolfa II.⁴⁰⁵ nebo Martina Bacháčka z Nauměřic⁴⁰⁶, chválil žateckou školu⁴⁰⁷, ale podal též právní výklad⁴⁰⁸. Následuje příslušný text evangelia a poté jeho výklad. Dikastus vždy vyjímá z textu hlavní myšlenky, které pak tvoří osnovu výkladu. Často pak podává na stejnou neděli dvě i více kázání. Například na Hod Boží Velikonoční předkládá kázání čtyři⁴⁰⁹.

3.1.1.2 Modlitby

Knihy modliteb představují soubor kanonizovaných modliteb, čili krátkých prozaických náboženských skladeb, které se při každodenní recitaci stávaly prostředkem individuálního obcování s Bohem a svatými.⁴¹⁰

⁴⁰³ Postila, Omluva autora ku pobožnému čtenáři. Nestránkovaná počáteční rámcová část.

⁴⁰⁴ Například: „Když léta Páně 1572 před lety čtyřiceti onen veliký pán, Kašpar Kolignius, ... v té šlachtatě (!) zrádně pařížské, kdež křesťanů přes třidceti tisíců z mordováno bylo, z mordován byl, hlavu jeho do Říma poslali, ale tělo na šibenici pověsili. Vydařil se uprostřed toho hrozného protivensství a tyranství krvavého jeden, kterýž tělo toho pána z šibenice sňal a na místě poctivěm pochoval.“ Postila, díl I., s. 311.

⁴⁰⁵ „Když jsem probu tohoto kázání četl, oznámeno mi, že Jeho Milost Císařská Rudolf toho jména druhý život svůj mezi šestou a sedmou hodinou na půl orloji v Pánu svatě dokonal.“ Postila, díl I., s. 87.

⁴⁰⁶ „Když jsem toto kázání psal, dáno mi jest znáti, že v noci po sedmé hodině na pátek po svatém Valentinu, 17. dne měsíce února pobožně, tiše a svatě život svůj v Pánu dokonal urozený a vysoce učený Pan Mistr Martin Bachacius Nauměřický z Nauměřic, Akademie pražské rector, a koleje krále Václava, jinak císařské, probošt, někdy praeceptor můj v slavné škole města Žatce.“ Postila, díl I., kázání na bílou sobotu.

⁴⁰⁷ „Ta škola po akademii Pražské může slouti matka oddaných ku pobožnosti a literárnímu umění. Nebo slavné paměti M. Jakuba Strabona Klatovského, když z Akademie witemberské přišel, krmila, až ho i za správce svého při Akademii pražské podržela. Potom i tohoto mistra Martina, když z Witemberka šlakem poražený přišel, chovala, až ho za kustoše dítek, a potom za sukcesora přijala, i také za druhého svého správce při též Akademii pražské vyžádala. Pán Bůh rač tu školu i obec, kteréž sem já mnoho dlužen, do skonání světa opatrovati a požehnati, a dobrodincům podlé duše i těla zde časně a potom věčně odplatiti.“ Postila, díl I., kázání na bílou sobotu, s. 316-317.

⁴⁰⁸ „Pravda při světském právě málo váží, jestli se průvody nedovodí. Nebo byť průvod aneb obviněný pravdu mluvil, však nemá-li průvodu, právo ho neospravedlňuje. Jsou zajisté dvě strany sobě odporne, jedna žaluje, druhá odpírá. A tak jest opatrnost tělesná, v obcování vezdejšího života potřebná, zvláště v veliké při.“ Postila, díl I., s. 75.

⁴⁰⁹ Jedná se o: výklad na evangelium sv. Jana, výklad na evangelium sv. Marka, Historii o Josefovi, kterýž odnesl obraz Krista Pána a Vysvětlení historie o Samsonovi, kterýž byl obraz pravého Samsona Pána Ježíše Krista.

⁴¹⁰ Voit, P.: Encyklopedie, s. 600.

Chebský rodák, luteránský teolog **Johan Habermann** (1516–1590) a později též profesor na univerzitách v Jeně a Wittenberku, je autorem několika děl. Mezi jeho nejvydávanejší práce v německy mluvících zemích patřily „*Postila*“ a „*Křesťanské modlitby*“. Bez významu není ani „*Život Ježíše Krista*“⁴¹¹. Z uvedených textů se čeští tiskaři ale zaměřili převážně na tisk jeho „*Modliteb*“, které vyšly poprvé v roce 1567 ve Witemberku. Tyto modlitby byly u čtenářů velmi oblíbené, takže do roku 1600 je evidováno v Evropě 59 vydání, z nichž 15 je v latině⁴¹² a 3 v češtině⁴¹³. V Čechách do Bílé hory pak vyšly tyto Modlitby celkem ještě pětkrát. Celkově je tedy u nás známo 8 vydání z předbělohorského období, z toho první vydání je známé pouze z Jungmannovy Historie literatury české, kde ale není uveden tiskař.⁴¹⁴ Ostatní jsou pak vydávány ve veleslavínské tiskařské linii⁴¹⁵, ze které vybočuje pouze vydání z roku 1603, které uskutečnil Jiří Jakubův ve velmi jednoduché typografické úpravě⁴¹⁶. Překlad do češtiny byl dílem Jana Stráněnského (asi 1517-po 1585)⁴¹⁷. Oblíbenost těchto modliteb spočívala kromě jiného v tom, že Habermann nabídl svým čtenářům cyklus modliteb, které rozdělil pro každý den v týdnu, včetně ranní a večerní modlitby a ještě přidal k výběru další doplňující modlitby určené ke speciálním účelům – např. jako vzdání díků, prosba o přimluvu či ochranu apod. Přestože byly Habermannovy modlitby určeny prioritně pro soukromé použití, našly své využití také ve sborech.

3.1.1.3 Protestantské spisy

Řada biblických příběhů a námětů byla zpracována protestantskými autory. Nicméně obecně je možné konstatovat, že různá zpracování biblické látky do řady příběhů mají dlouhou tradici. V návaznosti na latinskou tvorbu vstupují do češtiny již od 14. století.

⁴¹¹ Česky – Knihopis č. 2835 (Michal Peterle 1579), Knihopis č. 2836 (Dobrovice, Ondřej Mizera 1614)

⁴¹² Lutheran ecclesiastical culture, s. 247-248.

⁴¹³ Jedná se o tisky z let 1573 – nezjištěn žádný výtisk (tisk znám pouze z bibliografie), 1586 – Daniel Adam z Veleslavína, 1600 – Anna Adamová.

⁴¹⁴ Jungmann IV.1934b).

⁴¹⁵ 1586 – Daniel Adam, 1600 – Anna Adamová, 1602 a 1608 – dědicové Daniela Adama, 1616 – Jonata Bohutský (2. manžel Anny Adamové), 1619 – Samuel Adam

⁴¹⁶ Podle dochovaných exemplářů by bylo možné konstatovat, že Jiří Jakubův Dačický vydal tento spis ve dvou typograficky odlišných verzích. Jedna verze s renesančními rámci na každé straně, druhá verze bez typografické výzdoby. Základní řada Knihopisu, ani tištěné nebo netištěné Dodatky ke Knihopisu se ale k existenci dvou typograficky velmi rozdílných vydání nevyjadřují. Vzhledem k tomu, že evidovaný exemplář Knihovny Národního muzea nemá zachovanou titulní stranu, je možné se domnívat, že se jedná o omyl, který nebyl redakcí Knihopisu zaznamenán. Renesanční rámce použité při tisku tohoto díla, nebyly v jiných dochovaných tiscích použity. Proto se domnívám, že se jedná o dílo jiného tiskaře a Jiří Jakubův Dačický vytiskl pouze verzi tohoto titulu bez renesanční typografické výzdoby. Prozatím ale ponechávám tento problém k budoucímu rozřešení.

⁴¹⁷ Pumprla, V.:Knihopisný slovník, s. 1051.

V období 16. - 18. století se většinou tematizují na život Ježíše Krista nebo dalších hrdinů evangelií a na příběhy ze Starého zákona.⁴¹⁸ Jedná se o čtenářsky velmi atraktivní látku a to nejen významem jednajících osob, ale též schopností příběhu absorbovat další motivy a rozvíjet dějovou linii obsahující v pretextu „bílá místa“, jejichž rekonstruování je pro čtenáře přitažlivé. Může se jednat například o podrobnosti ze života postav (např. Ježíšovo dětství) nebo „návštěvu“ míst, velmi často posmrtných krajin, o jejichž podobě Bible neříká nic určitého a je třeba se spolehnout na teologické spekulace.⁴¹⁹ Příkladem takového textu může být překladová práce Jana Stráněnského vydávaná nejčastěji pod názvem *Knihabohomyslná a velmi pěkná, na pět knih rozdělená, jest o žalostivém kvílení a hořekování otců svatých v temnostech před přijítím Syna Božího Krista Pána na tento svět v těle*.⁴²⁰ Ve výběru této tematiky navazoval Jiří Jakubův Dačický na ediční politiku Jiřího Melantricha, který tento osvědčený titul začal vydávat již na začátku 70. let 16. století.⁴²¹

Text je rozdělen do pěti oddílů. Zpracovaná látka časově předchází vstup Ježíše Krista do předpekli a jeho vítězně svedený boj s ďáblem. Hana Bočková konstatovala, že po žánrové stránce se tento spis blíží duchovnímu románu s živými dialogy, citem pro gradaci a dramatickou pointu. Autor podle ní pracuje se složitou poetikou humanistické prózy, ale využívá též tradiční diskurs homiletický a především v mnoha uzlových bodech své kompozice otevírá prostor pro další alegorické významy. Proto se také Jan Stráněnský v předmluvě své adaptace textu snaží čtenáři četbu usnadnit a podat mu návod, jak textu správně porozumět a odhalit všechny jeho potenciální významy.⁴²²

Další uplatňovanou metodou výkladu biblických námětů byl dialog. Tuto formu využili ve svých spisech čtyři autoři – Sixt Candydus, Adam Klemens, Benedikt Bavorský z Bavorska a Matouš Walkmberský. Dialog je v jejich díle veden formou rozmlouvání učedníka s mistrem, syna s otcem a podobně a má funkci katechizačního rozmlouvání.

Utrakvistický kněz **Sixt Candydus** (kolem r. 1532 – 1593) měl pro své smýšlení velmi pohnutý život. Poté co byl vypovězen z Čech pro své „*bludy a nezpůsoby*“, se

⁴¹⁸ Podrobně v práci Malura, J.: *Mezi vyprávěním*, s. 11-30.

⁴¹⁹ Bočková, H.: *Knihy nábožné a prosté*, s. 144.

⁴²⁰ *Knihopis č. 3995, Chronologický soupis tisků JJD č. 133, Knihopis č. 3996, Chronologický soupis tisků JJD č. 196.*

⁴²¹ *Knihopis č. 3992 (1572), Knihopis č. 3993 (1574), Knihopis č. 3994 (1576)*

⁴²² Bočková, H.: *Knihy nábožné a prosté*, s. 144.

uchýlil na Moravu, ale i zde budil různá pohoršení pro svá „*rouhavá a hanlivá kázání*“.⁴²³ V roce 1588 a znovu roku 1589 vyšel jeho *Vejkład vlastní na život Tobiáše*⁴²⁴ k němuž byl připojen *Diurnál*, kde je v jedenáctislabičných rýmovaných verších podán návod k pořádku na celý den.

Z pera utrakvistického faráře **Adama Klemense** (kolem 1550- asi 1631)⁴²⁵ vyšel spis *Rozmlouvání křesťanského člověka s pánem Jezu Kristem na kříži pro spasení všech věřících roztaženém*⁴²⁶.

Biskup Jednoty bratrské **Benedikt Bavorský z Bavorsyně a Vlčího Pole** (zemřel 1535)⁴²⁷ udržoval po celý život písemný kontakt s Filipem Melanchtonem. Účastnil se také teologické korespondence Jednoty s Martinem Lutherem.⁴²⁸ Jeho spis „*Čtyř bratří rozmlouvání o spasení celém*“⁴²⁹ se stal základem budoucího bratrského katechismu.

Lékař a přírodovědec a vychovatel ve šlechtických rodinách **Matouš Walkmberský z Walkmbergku**⁴³⁰ vydal kromě *pranostiky* na léta 1590-1600⁴³¹ a porodnické příručky nazvané „*Zahrádka růžová*“⁴³² také drobný spisek nazvaný *Knížka O libé ctnosti, Naději, v níž lidské věci téměř všechny se skládají, kteráž duši naší zde jako kotva bárku na moři pevně a bezpečně zdržuje*⁴³³.

Utrakvistický kněz **Jan Štelcar Želetavský ze Želetavy** (1530 - po roce 1596)⁴³⁴ sepsal *Knížku o dobrých a zlých anjelích*⁴³⁵ a podává zde čtenáři výsledky svého „bádání“ v oblasti angelologie, neboť „*věc jest užitečná uměti a míti summu učení křesťanského o anjelích a ji potomkům bez bludů, jako do rukou dodat*“⁴³⁶. Štelcar vybral odpovědi na tíživé otázky existence dobrých a zlých andělů z Písem svatých (jejich citace uvádí v

⁴²³ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 177-178.

⁴²⁴ Knihopis č. 1423, Chronologický soupis tisků JJD č. 131; Knihopis č. 1424, Chronologický soupis tisků JJD č. 137.

⁴²⁵ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 562.

⁴²⁶ Knihopis č. 3962, Chronologický soupis tisků JJD č. 209.

⁴²⁷ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 83.

⁴²⁸ Biografický slovník českých zemí, Bas – Bend, heslo Bavorský z Bavorsyně, Benedikt, s. 295-296.

⁴²⁹ Kp 1010. Chronologický soupis tisků JJD č.1, 2 (varianta).

⁴³⁰ Životní data Matouše Walkmberského nejsou známa. Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 1205. Srov. též. Rukověť IV., heslo Philomathes, Matouš, s. 166.

⁴³¹ Knihopis č. 16.918, Chronologický soupis tisků JJD č. 171.

⁴³² Knihopis č. 16.922 (1577), Chronologický soupis tisků JJD č. 43-46, Knihopis č. 16.923 (1581), Chronologický soupis tisků JJD č. 96.

⁴³³ Knihopis č. 16.917, Chronologický soupis tisků JJD č. 84.

⁴³⁴ Rozbor některých Štelcarových děl viz Hanuš, J.J.: Kněz Jan Štelcar Želetavský z Želetavy co literát český, ČČM 1864, č. 3, s. 262-287.

⁴³⁵ Knihopis č. Kp 15.987, Chronologický soupis tisků JJD č. 117.

⁴³⁶ Knížka o dobrých a zlých anjelích, Předmluva k křesťanskému a pobožnému čtenáři, Bl.a.

margináliích) a vysvětluje, proč je pro soudobého člověka nutné jedny od druhých rozeznat a vědět, jak nám který může pomoci nebo uškoditi.

Reakce na knihu byla pravděpodobně rozporuplná, neboť v předmluvě ke dvěma svým tištěným kázáním⁴³⁷ vydaným následujícího roku se k ní vrací: „*Knížku mou o dobrých a zlých anjelích, troupi valchovali, pravíce: není to z jeho hlavy*“⁴³⁸.

3.1.1.4 Katolické spisy a polemiky

Václav Šturm (1533-1601) byl představitelem jezuitské polemiky. Jako přímý římský odchovanec Ignáce z Loyoly byl urputným odpůrcem Jednoty bratrské.⁴³⁹ Jeho díla vydávali Ondřej Graudenc⁴⁴⁰, Jiří Nigrin⁴⁴¹ a Burian Valda⁴⁴². Z tiskárny Jiřího Jakubův vyšly v letech 1584 a 1585 dva spisy *Krátké ozvání ... proti Kratičkému ohlášení Jednoty valdenské neb Boleslavské*⁴⁴³ a *Krátkej spis o Jednotě bratří valdenských*⁴⁴⁴. Oba dva spisy byly součástí širšího rámce polemiky navázané mezi Šturmem a Jednotou spisem *Srovnání víry*⁴⁴⁵ vydaného v Litomyšli u Ondřeje Graudence v roce 1582. Šturm zde předkládá ucelenou a jednotnou soustavu katolické nauky, kterou staví do opozice vůči učení Jednoty bratrské. Šturm své srovnání založil na názorových odchylkách a neshodách v učení Jednoty, ale též na, v té době již zastaralých a Jednotou opuštěných revolučních názorech Petra Chelčického. Na tento výpad odpověděla Jednota bratrská spisem *Kratičké ohlášení*. Zde se však jeho autoři nezaměřili na rozbití jednotlivých Šturmových zavádějících konstrukcí, ale uvedli pouze obecné odsouzení spisu jako celku s tím, že se „*ani hájiti nemíni, poněvadž prý jesuitům, jakožto papežence, všickni zdravého učení se přidržující společně vždycky a ustavičně odporovati musejí, ježto jezuité přemožení a přesvědčení nepřátelé pravdy jsou, kteří stranu štvou proti straně, aby v obecném zmatku lovili pro*

⁴³⁷ Knihopis č. 15.982, Chronologický seznam tisků JJD č. 122.

⁴³⁸ [Kázání dvoje:], dedikace, B6b.

⁴³⁹ Šturm měl ke svému úkolu nejvhodnější průpravu. Prošel utrakvistickým nižším školstvím. Poté studoval na pražské univerzitě a v roce 1555 byl na přání císaře Ferdinanda I. poslán společně s dalšími jedenácti vybranými mladíky do Říma, aby se řádně připravil „k boji“ proti nekatolíkům. V roce 1565 získal v Římě doktorát bohosloví. Ani později nepodcenil důkladnou znalost prostředí. V roce 1574 odešel do Olomouce. Šturm měl na Moravě podle slov Jaroslava Vlčka „*vníknout do bratrské organizace a odtud proti ní počíti útok*„. Patrně ze stejného důvodu pobýval v letech 1580-82 v Litomyšli, aby se i zde lépe seznámil s učení Jednoty bratrské.

⁴⁴⁰ Srovnání víry (1582) Knihopis č. 16.009; Odpověď ... na ... Obranu kancionálu bratrského (1590) Knihopis č. 16.005.

⁴⁴¹ Apologia. (1587) Knihopis č. 16.004.

⁴⁴² Rozsouzení ... Velikého kancionálu. (1588) Knihopis č. 16.007.

⁴⁴³ Knihopis č. 16.006, Chronologický soupis tisků JJD č. 114.

⁴⁴⁴ Knihopis č. 16.008, Chronologický soupis tisků JJD č. 118.

⁴⁴⁵ Knihopis č. 16.009.

sebe.⁴⁴⁶ Na tuto povšechnou kritiku odpověděl Šturm vydáním spisu *Krátké ozvání* u Jiřího Jakubův Dačického. Spis koncipoval zcela jednoduše. Znovu otiskl bratrský text a k němu připojil své komentáře a vývody, kde využil opět svou osvědčenou taktiku postavenou na argumentech srovnávající učení Jednoty bratrské v jejím postupném vývoji, kdy proti sobě staví v zrcadle pevné katolické víry současné i dávno již opuštěné názory Jednoty a jejich příznivců.

Patrně aby došlo k rozprůdění písemné diskuse, byl v roce 1585 vydán další, tentokrát souhrnný text shrnující Šturmovy myšlenky a vývody z předešlých spisů. Vyšel v úpravě Lukáše Laeta (zemřel 1603)⁴⁴⁷, kanovníka kapituly olomoucké i brněnské, pod názvem *Krátkej spis*. Laetus zde znovu ve zhuštěné podobě předkládá hlavní body Šturmových názorů a myšlenek. Již v úvodu straší Laetus čtenáře, že není jisto, dojdou-li spasení, budou-li naslouchat bludnému učení Jednoty bratrské⁴⁴⁸ a zároveň ujišťuje, že není vše ztraceno, prožrou-li prostřednictvím vývodů Václava Šturma⁴⁴⁹. V první kapitole se znovu a detailně rozebírají Chelčického revoluční názory a pro každou sociální skupinu obyvatelstva jsou vybírány úderné argumenty.⁴⁵⁰ Navozuje též dojem, že Jednota bratrská souhlasí a stále se řídí Chelčického radikálními názory zamítajícími všechna práva městská, zemská i císařská.⁴⁵¹ Zúčtoval i s Janem Rokycanou⁴⁵², kterého vylíčil jako člověka „*chytrého a lstivého*“, který nestál za svými názory a jehož přičiněním Táboři „*lidé svatí a pobožní, tak vyhlazeni sou*“.⁴⁵³ Vše pak shrnul následovně „*Kdo prosím nevidí, jak bludný byl člověk ten, avšak Bratři praví, že jsou od těch dvou [míněni Petr Chelčický a Jan Rokycana] osvícení byli... a tak se k tomu přiznávají, že od lidí nepobožných a bludných počátek své jednoty měli a mají.*“⁴⁵⁴

⁴⁴⁶ Vlček, J.: Dějiny české literatury II., s. 13.

⁴⁴⁷ Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě. Dačicko. Jemnicko. Slavonicko. Telčsko

⁴⁴⁸ „*to kdyby pravda byla, tehdy by žádný, kdo v té jednotě není a těmi staršími ve Sbořích se nespravuje, a jich neposlouchá, nemohl spasen býti.*“ Na dalším místě pokračuje „*A tak kdo chce spasen býti z dluhu víry svatě křesťanské, povinovat jest, jich se vystříhati a od nich záhy odstoupiti.*“ *Krátkej spis*, s. 6-7.

⁴⁴⁹ „*Na to se jest jistě tento dobrý muž pilně vptával, a mnohé knihy a spisy bratrské s pilností četl, a v skutku to oznal, že to pravda není, a že se bratří tím marně a daremně chlubí, a protože mnohými a mocnými důvody z jich vlastních knih vybranými to pokazuje, že bratří valdenských jednota z Boha není a z Ducha svatého nepošla, a protože že oni Ducha svatého nemají, a že nejsou oudové vši obecní církve svaté, ani k tomu ouřadu řádně a zřízení povolání a poslání.*“ *Krátkej spis*, s. 6.

⁴⁵⁰ „*že křesťané nemají žádných ouřadův míti, že se nemají k vrchnosti světské pro ochranu utíkati. Item, že lotří a zloději a mordci nemají vězením trestání býti, ani mečem, že křesťané nemají pánům svým žádných platů dávat, ani jim robovat.*“ *Krátkej spis*.

⁴⁵¹ „*zamítá všechna práva městská, zemská i císařská. Item všechny stavy panské, rytířské i v šlechtě urozenost a divně se těm erbům posmívá a o nich potupně píše a mluví.*“ *Krátkej spis*.

⁴⁵² „*O tom Rokycanovi sami bratří v sisu svém proti Lileckým v listu xliiij. Píší, že byl člověk pyšný, v učení svém nestálý, a že toho dobrého, což mu Pán Bůh poznati dal, přidržeti se nepospíchal*“ *Krátkej spis*, s. 7.

⁴⁵³ *Krátkej spis*.

⁴⁵⁴ *Krátkej spis*.

Odezva ze strany Jednoty bratrské nebyla silná a tak vydal Václav Šturm další agitační spis nazvaný *Šest důvodů pěkných a krátkých, ale však podstatných, kterýmiž se důvodně prokazuje, že Jednota bratří boleslavských z Boha není, a že žádnéj v ní spasen býti nemůže.*⁴⁵⁵

Na tento spis již reakce přišla. Postaral se o ni v roce 1587 **Sylvius Uberinus**⁴⁵⁶, který vydal *Odpověď na šest důvodů ... Václava Šturema*⁴⁵⁷. Jeden důvod za druhým postupně vyvracel, ale nečinil tak s důrazem, který tato záležitost potřebovala.⁴⁵⁸ Nakonec připojil „Přídavek“, kde se ohrazuje proti tomu, že se katolíci považují za starobylé a pravé učení, kdežto všechny ostatní považují za sekty, kacíře a nové církve⁴⁵⁹. V předmluvě Uberinus argumentuje, že Šturm nic závadného na Jednotě neprokazuje a uvádí jen to, co on, nebo jezuité za „bludy“ považují.⁴⁶⁰ Dá se ve shodě s Jaroslavem Vlčkem konstatovat, že „Uberýn vybízí k pokoji a shodě a sám nabízí pokoj a smír.“ Proti němu však stál jezuitský řád nehodlající přistoupit na žádný kompromis.⁴⁶¹

Výměnu názorů doprovázela různá jednání a patrně i intriky, které se nevyhnuły ani tiskaři. Popsána jsou výše u Jiřího životopisu, na tomto místě jen zopakují některá fakta. Jiří Jakubův Dačický se obrátil na Václava Šturma, s dotazem vedeným pravděpodobně v tom smyslu, zda má či nemá Uberinovu odpověď vytisknout, aby to nebylo chápáno jako krok namířený proti Šturmovi⁴⁶². Šturm mu odpověděl velmi smířlivě v tom smyslu, že Jiřího tiskárna je svobodná a může v ní tisknout, co uzná za vhodné. Pokud se ale rozhodne

⁴⁵⁵ Podle listu Sylvia Uberyna adresovaného Jiřímu Jakubův Dačickému a otištěnému ve spise *Odpověď na šest důvodů*, měl být tento spis vydán v Jiřího tiskárně.

⁴⁵⁶ Životní data Sylvia Uberina nejsou známa.

⁴⁵⁷ Knihopis č. 16.353. Chronologický soupis tisků JJD č. 129.

⁴⁵⁸ Uberinus na začátku každé části textu Šturma slovně napadá a poté se snaží podat protiargumenty. Činí tak ale bez rozhodnosti.

„Co se prvního argumentu dotýče, kterýž Šturem formuje ... nacházím v něm nejednu vadu, a na skrz všecken jest sofijský a podvodný, jakož se to pozná, když jednu každou částku toho jeho sylogismu ... vezmeme na průhu a ohledáme co v sobě drží ...“

„druhý argument aneb důvod, též jest sofijský a podvodný“

⁴⁵⁹ „Na konec toto mi se vidělo přiložiti: Pověvadž papeženci a jiní odporníci a nepřátelé naši, všudy na každém místě, na kázáních, při kvasích, při sjezdích, při schůzkách, při společném rozmlouvání znamenitě nám utrhaří, nás hanějí, tupí, oškliví i odsuzují, že katolíci nejsme, proti nám křičí: kacíře a odřezance od katolické církve, pikharty, kalvinistiy a mnohá jiná jména spílají, jakž to vše známé jest i z těch samých spisův tohoto doktora Šturema. Sebe pak sami za katolické vyhlašují, a to jméno Katolikus sami sobě osobují, sebe starobylé nás, nás novotné býti pokládají, a toho ničimž neprokazují.“ E1a

⁴⁶⁰ „Bludův kteréže bratři drželi, Písmo Svatými neprokazuje, než co on s svou rotou jezuitskou na bludy pokládá, to bludy býti praví. Anobř sám se v té své knize pronáší, že bludův Jednoty bratrské nechce prokazovati, než toliko je oznamovati... na mnoha místech smysl bratrský převrací, a jich řeči falešně přivodí.“ Předmluva

⁴⁶¹ Vlček, J.: Dějiny české literatury II., s. 13-16.

⁴⁶² „oznamujete, že by nějaký Sylvius Uberýnus z Třebíče od vás žádal, abyste jeho proti mým dvojím knihám spisy učiněné vytiskli, ale že byste nic proti mně učiniti nechtěli, protož mi o tom oznamujete, a mne žádáte, abych vám oznámil, jaká by má v tom vůle byla.“ List doktora Václava Šturma adresovaný Jiříkovi Dačickému a otištěný ve spise Sylvia Uberina *Odpověď na šest důvodů*.

Uberinův spis vydat, nebude mu to mít za zlé.⁴⁶³ Kdyby si i nadále nebyl Jiří Jakubův Dačický jistý jak se má v této situaci zachovat, doporučuje Šturm, aby se poradil s těmi, kteří zprostředkovali Šturmovy spisy k vytištění do Jiřího tiskárny.⁴⁶⁴

Za nedlouho po Uberýnově *Odpovědi* následovala Šturmova odpověď nazvaná *Apologila, to jest: Obrana proti nedůvodné a nestřídmé odpovědi Sylvia Uberina*⁴⁶⁵ a vydaná u Jiřího Nigrina. Šturm zde opět pokračoval v polemice a znovu se vracel k již dříve vysloveným nesrovnalostem, které ale Uberinus ve své *Odpovědi* nerozporoval. Na *Apologii* reagoval Uberinus textem *Spis proti churavé a hubené apologii neb obraně*.⁴⁶⁶ Následuje pak druhá fáze polemik, která však již není spojena se sledovanými tiskárnami a proto nebude v tomto textu již dále vysvětlena.

Do okruhu katolíků polemizujících s myšlenkami Lutherovými i Jednoty bratrské se zařadil také **Blažej Nožička z Votína** (1501-1600). Ve svém *Vyznání O poctivosti, vzývání, přimluvě a o modlitbě za mrtvé* z roku 1568 formou rozmlouvání vedeného mezi otcem a synem jsou vysvětlovány a postupně vyvracovány některé „obran y a artikulí *Bludných*“ zaměřené na základní věroučné otázky spojené s katolickou úctou ke svatým. Jednotlivé části textu jsou vysvětlovány v posloupnosti naznačené v názvu s konečným shrnutím. Označujícím druhou stranu jako „nevěrné a bludné sektáře, kteří svých smyslův a rozumův nechťi poddati Slovu Božímu a Písmu svatému“.⁴⁶⁷

⁴⁶³ „odpověď dávám, že vy máte typografii svodobnou, a vaše privilegia i obdarování, a víte jak se v tom chovati máte. Mně jste vděk učinili, že jste mé knihy vytiskli, budete-li i odporné těm tisknouti, proti mně nic neučiníte, ani mne tím nerozhněváte. Já také, byť pak dosti příkrá a nepříjemná jeho odpověď byla, na žádnou vám těžkost pro tu věc státi nebudu.“ List doktora Václava Štruma adresovaný Jiříkovi Dačickému a otištěný ve spise Sylvia Uberina *Odpověď na šest důvodů*.

⁴⁶⁴ „víte, že sem já s vámi o žádné tisknutí knih nejednal, ale jin, a protož s těmi se i vy o jednu i druhou impresii poradíte, a podlé jich rady učíte“ List doktora Václava Štruma adresovaný Jiříkovi Dačickému a otištěný ve spise Sylvia Uberina *Odpověď na šest důvodů*.

⁴⁶⁵ Knihopis č. 16.004.

⁴⁶⁶ Vlček, J.: Dějiny české literatury II., s. 16.

⁴⁶⁷ Syn: „Porozuměl jsem, kterak svatí na onom i na tomto světě jsou jedno tělo duchovní v Kristu, a téhož těla oudové jedni o druhé pečují, a jedni za druhé se modlí, jakž jste to všecko slovem Božím Starého i Nového zákona starými mučedlníky Božími a učedlníky apoštolskými i jinými svatými latinskými a řeckými doktory dostatečně p[ro]kázali. A jest mi s podivením, že Bludní takové tělo mocí Božskou a Duchem svatým spojené od Krista, a jedny oudy od druhých odtrhovati a moc od Boha jim propůjčenou proti všechněm nadepsaným průvodům odjímati a Pisma převracovati smějí.“ Otec pak odpovídá: „Jest ten obyčej Kacířův, když kterého Pisma převrátí zfalšovati, aneb k svému Bludu natáhnouti nemohou, tehdy ty knihy zamítají a místa jim dáti nechťejí. Druhé Svatým doktorům, mučedlníkům božím, učedníkům apoštolským řeckým i latinským místa dáti nechťejí, právě, že jsou lidé byli.“

3.1.1.5. Kázání

Dalším katolickým spisovatelem byl farář a církevní hodnostář **Jiří Netholický** (1501-1600). V roce 1568 a znovu 1588 vydal *Kázání o bídě nynějšího našeho života*⁴⁶⁸, kde ukazoval různé lidské slabosti a nedostatky. V šestnácti kázáních postupně kázal o bídě člověka opilého, o poznání sebe samého, ale i o bohatství, o lidské kráse i ošklivosti, o bohatém a chudém nebo o obecním lidu a jeho bláznovství atd. V předmluvě shrnul své důvody⁴⁶⁹, proč tato svá kázání vydává. Netholický si kladl otázku, kdy jindy, by takovýto nábožensko-mravoučný text měl vyjít, než nyní, kdy je nejvíce zapotřebí lidem předložit jejich „*mrzkosti a bídy*“.⁴⁷⁰ Pro lepší orientaci v textu zařadil také abecední „*Registrum všeho, co se v kázáních těchto pokládá*“.

Na pomezí náboženské a mravoučné literatury se nachází *Písničky k času mornímu*⁴⁷¹ **Jana Táborského z Ahornperka** (1500-1572), katolíka, správce staroměstského orloje, ale i majitele písařské a iluminátorské dílny odkud vzešla řada slavných kancionálů. Písničky jsou souborem textů, které mají pomoci očistit duši od hříchů, neboť ten, jehož duše je čistá, se nemusí bát smrti, protože té stejně nejde uniknout. Smrti se podle Táborského bojí pouze ti, jež se snaží pouze o spásu svého těla a nikoli ducha.⁴⁷² Táborský též upozorňuje, že proto před morovou nákazou neochrání žádná lékařská praktika⁴⁷³ a na konkrétních příkladech dokládá, že člověka neochrání ani

⁴⁶⁸ Knihopis č. 6138, Chronologický soupis tisků JJD č. 4.

⁴⁶⁹ „*Neb jací hříchové a zlí obyčejové se rozmnožili, kdo o nich o všech vypraviti může? Jako: pejcha, lakomství, obžerství, hanebné nečistoty, oplzlé mluvení, zkrvavilé vražedné nenávisti, popudliví hněvové i ukrutná a kvapná žádost pomsty, veliké jedněch proti druhým nevážnosti, divní falešní podvodové etc.*“

⁴⁷⁰ „*A protože jestliže jest kdy od počátku světa potřeby bylo strážným domu páně, tj. kazatelům církve křesťanské hlasu ozdvihnouti, ty i jiné mnohé mrzkosti a jich bídy lidem oznamovati, a k pravému pokání ... je vésti, tj. těchto časův potřeby lidu obecnímu bídy života nynějšího předkládati, aby oni ji mohli sami sebe s ní poznati, nad sebou se zmocniti a z dobrého v lepší proměňovati.*“

⁴⁷¹ Knihopis č. 16.039, Chronologický soupis tisků JJD č. 7.

⁴⁷² „*Doktoři o tom divně mudrují, moudré na bláznovství navozují, řkouce, že můž ujíti, před tím se opatřiri, z povětří zlého vyjíti. Mnozí tomu místo dávají, z místa na místo utíkají, chtějí naleznouti lepší, i nalézají horší, sami činí zlé povětří. Klnou, zlořečí, lají, přísahají, z oust svých zlé povětří vydávají, netoliko bližní své, ale také= sami se všem hromům poroučejíce.*“ Na jiném místě pokračuje „*Čehožť se zlí bojí, tohoť dojdou, nechť ujdou tam chtějí smrti neujdou, umít' je postihnouti, také i předstihnouti, nechceť se pánu vyhnouti. Bláznivá věc tak se toho báti, před čímž se žádný nemůž schovati, chtěj neb nechťěj věřiti, nelzeť toho ujíti, musíš by nechťěl umřít. Dobrým vždycky jest dobré povětří, kteříž dobrého svědomí šetří, jsouc živi k vůli Boží ... v Bohu svou naději složí.*“ Píseň... v mor léta 1562.

⁴⁷³ „*mouďří doktoři ... však jiné i sami se zklamají, ani domův zavření, ni lázni netopení, nic jim to prospěšné není. K pižmu, i k pomům, ambře vonění, peliňkem a jalovcem kouření povětří nezažene, neb když ten dejm odběhne, povětří se zase zběhne. Kdyby mělo zlé povětří býti, musí-li by hned všickni zemřít, nebť věje, sloužíc nám všem, ono v nás jest a my v něm, do sebe je vdechujem. Lide věrný nedbaj na pohanské vtípné smysly, rozumy doktorské, drž se slova živého, Krista Boha pravého, lékaře dokonalého.*“ Píseň... v mor léta 1562.

„*Když Bůh pošle zlé povětří, žádnýť se ho neušetří, na kohoť mu káže vjíti, bud' kdo bud' musí umřít. Nespomůžet' apatyka, moc smrt jestiť veliká, nejnepřemoženějšího císaře ... krále také i zoldána, jakko-li mocného pána, bud' to v mor neb kromě moru, smrt pojme do svého dvoru...*“ Píseň... v mor léta 1568.

příslušnost k nějaké sociální skupině, určitému řemeslu apod.⁴⁷⁴ Dobří, správně a ctnostně žijící lidé se podle Tábořského bít nemusí, neboť přijdou do království nebeského.⁴⁷⁵ Tisk není datován, vyšel někdy po roce 1568. Text obsahuje tři písně složené Janem Tábořským v dobách moru v letech 1554, 1562 a 1568. Připojeny jsou též verše (písně) při pohřbu mrtvých, z němčiny přeložená písnička „*Media vita*“, přejatá z patnáctera Kázání o mrtvých, a několik písní o smrti a další nábožensko-moralistní texty.

Jedním z často zpracovávaných námětů náboženské či nábožensko-moralistní literatury byla smrt. Cílem bylo přinést útěchu a smířit člověka s faktem, že je smrtelný a že smrti se nikdo nevyhne. Autoři nabádali čtenáře, aby po celý život pamatovali na svůj skon. Důraz je kladem na život vedený v souladu s Božími zákony. Život na zemi je pouze přípravou pro věčný život, jenž je teprve ten pravý.⁴⁷⁶ S touto skupinou textů souvisejí pohřební kázání. Zvyk jejich vydávání tiskem se k nám dostal ze středoněmeckého luteránského prostředí. Zatímco kolem roku 1600 vycházelo v Německu ročně asi 10-15 pohřebních kázání, v Čechách se jedná o jednotliviny. Josef Jungmann uvádí pro předbělohorské období celkem 76 vydaných pohřebních kázání, z toho jen 15 bylo vydáno do roku 1610.⁴⁷⁷ V roce 1612 byla u Jiřího Jakubův Dačického vydána dvě pohřební kázání⁴⁷⁸ z pera Jiřího Dikasta. Jedná se o zcela konvenčně zpracované téma⁴⁷⁹. Text, který byl přednesen při pohřbu. Je třeba brát v úvahu, že pohřební kázání nebylo pevnou součástí

„*Vyvlečeť z apatěky, nedbát nic na jejich léky, všecko lékařské umění, nic proti ní platné není.*“ Píseň... v mor léta 1568.

„*Ač se mnozí domnívají, kdož před morem utíkají, že lepší pověří najdou, an jinde horšího dojdou.*“ Píseň... v mor léta 1568.

⁴⁷⁴ „*V bojích proběhlej silnej rek, buď hejtman, knecht, kdožkolivěk žádnýť se jí neobrání ... šermíř se nevyšermuje, frejř se nevyfrejuje, neutečeť jí závodník, klesne před ní i tanečník.*“ Píseň... v mor léta 1568.

⁴⁷⁵ „*Tak nám smrt nic neuškodí, neb když nás z světa zprovodí, zbaví nás této bídnosti, pošle do věčné radosti.*“ Píseň... v mor léta 1568.

⁴⁷⁶ Tošnerová, M.: „*Knížky potěšitelné*“, s. 155-156.

⁴⁷⁷ Sládek, M.: *Poznámka k problematice českých pohřebních kázání*, s. 192.

⁴⁷⁸ *Knihopis č. 2163, Chronologický soupis tisků JJD č. 246, Knihopis č. 2175, Chronologický soupis tisků JJD č. 247.*

⁴⁷⁹ „*Jakož Bůh má moc života, tak má také vladařství smrti. V či ruce jest život tvůj? V ruce Boží. Kolikrát by nepřítel tvůj požádal svého života, ale pilně ho ostríhá pán. Tak v či ruce jest smrt tvá? V ruce Boží. ...*“ Pohřební kázání, A2a.

„*Jižť požívá společnosti, přátelství, sousedství, družictví, ne s vámi, ale s anjely, partiarchy, proroky, apoštolý, s Evou matkou svou, item s Juditou, s Ester, s pannou Marií s svatými ženami a paními, které následovaly Krista se všemi svatými a vyvolenými, kdež zpívají: svatý, svatý, svatý.*“ Pohřební kázání, B4a.

„*Mnohá a rozličná shromáždění nám Bůh činí. Někdy shromáždění veselá a někdy smutná. ... Máme-li shromáždění ku pohřbu mrtvého, jakož dnes ... tu se také k svému pánu bohu přiznáváme, že ruka boží nad námi vládne, my k jeho rozkazu stojíme, mrtvé jemu dáváme a duše své v ruce jeho, jsouc živi, poroučíme. ... ale aby toto shromáždění nebylo bez naučení a potěšení, předneseme sobě tyto čtyři věci k rozjímání: 1. Nejprve, jestli smrt naše zavřina v ruce aneb v moci člověka? ... 2. Jestli jeden a týž způsob smrti? ... 3. Jestli pohřeb takových poctivých křesťanův dobrá a poctivá věc? ... 4. Jakou odplatu berou ti, kteří pro jméno svého spasitele a Ježíše Krista, skrze takové nepřátely život trátí?...*“ A2a, A4b, B3a, B3b.

každého pohřbu, ale bylo spojeno s funerální kulturou vyšších sociálních vrstev, přičemž jeho cena⁴⁸⁰ nebyla zanedbatelná.⁴⁸¹

Též reálný život přinášel všednost smrti. Nebylo v podstatě rodiny, ve které by nezemřelo dítě v předzpodvědním věku. Z 1000 zemřelých v 16. a 17. století jich 367 připadá na děti do jednoho roku, 285 na jedno- až pětileté, 58 na pěti- až desetileté.⁴⁸² Nepřekvapí proto, že se někteří autoři zaměřili také na tuto problematiku. Příkladem může být **Vít Jakeš**, který sepsal spis *O nemluvnátkách*⁴⁸³, kde „co by každý pobožný ... člověk o dítkách a nemluvnátkách kristianských bud' v životě matek, bud' z životův jich na svět vyšlých mrtvých a nepokřtěných důvěrně a pobožně měl nejšleti“⁴⁸⁴.

3.1.1.6 Kancionály a písně

Kancionály spolu s Biblí vytvářely nejobvyklejší spojnicí mezi kostelem a soukromím, neboť jejich obsahová složka suplovala biblickou dějepravu, katechismus i postilu zároveň. O jejich rozmach a zlidovění se zasloužila německá reformace a u nás především Jednota bratrská, užívající pro ně označení *Písně chval božských* nebo *Písně duchovní evangelistské*.⁴⁸⁵ Kancionály byly nejlidovější knihou Jednoty. Byly tištěny v několika formátech a rozsazích, s notami i bez not. Vždy ale s pečlivě koncipovaným souborem písňových textů, který zahrnoval podstatu jejího učení a byl určen jak k vyučování, tak výchově členů Jednoty.⁴⁸⁶ Písně z bratrských kancionálů pronikaly také do zahraničí a ovlivnily i německou reformační píseň a v 17. století je zaznamenán jejich průnik též do kancionálů katolických. Miloš Schnierer naznačuje též jejich širší mimoevropský vliv.⁴⁸⁷

Srovnání české a německé katechismové písně z přelomu 16. a 17. století ukazuje na rozmanitou podobu zpívaného textu. Ta se proměňovala v návaznosti na to, zda v ní převažovala snaha zprostředkovat znění věroučného textu v kanonizované podobě, nebo

⁴⁸⁰ Například v Polné roku 1594 dostával kněz za pohřeb 1,5 groše bílého, ale za kázání nad mrtvým celých 30 grošů bílých nebo kopu míšenských. Sládek, M.: Poznámka k problematice českých pohřebních kázání, s. 193

⁴⁸¹ Sládek, M.: Poznámka k problematice českých pohřebních kázání, s. 193.

⁴⁸² Sládek, M.: Poznámka k problematice českých pohřebních kázání, s. 191.

⁴⁸³ Knihopis č. 3425, Chronologický soupis tisků JJD č. 236.

⁴⁸⁴ Důvodů šest dostatečných, A3b.

⁴⁸⁵ Voit, P.: Encyklopedie knihy, s. 430.

⁴⁸⁶ Bohatcová, M.: Česká kniha, s. 232.

⁴⁸⁷ Schnierer, Miloš: Dějiny hudby, s. 53.

snaha tento prozaický text přizpůsobit strofickému rýmovanému útvaru, případně ke kanonickému textu připojit vysvětlující výklady a komentáře. Zatímco v německém prostředí dominuje snaha první, v českém prostředí jsou v *Písních nových* jednotlivé články katechismu zveršovány do podoby jednohlasé strofické písně. S tím souvisí též hudební podoba katechismových písní.⁴⁸⁸ Cílem zpívaného katechismu bylo co nejvíce usnadnit zapamatování důležitého textu, navíc s větší zárukou eliminace nebezpečí věcného zkomolení, přičemž tu svou roli hrála též vázanost na melodii. V písních byla kromě vlastní melodie užívána též praxe „obecné noty“, tj. melodie ukotvené v obecné paměti, která představovala vžitý zapamatovatelný nápěv, jemuž se podkládala rozmanitá slova.⁴⁸⁹ Těchto základních nápěvů nebylo mnoho, například v *Písních Václava Miřinského* jich bylo muzikology napočítáno kolem třiceti.⁴⁹⁰ Ani při tvorbě textů nešlo tolik o myšlenkovou původnost, jako spíše o ztvárnění tradičních námětů z Bible, mravouky apod. v rámci dobových konfesionálních stanovisek. Duchovní píseň byla především účelovým výtvozem a estetická kritéria byla sledována jen výjimečně.⁴⁹¹

Jedním z nejstarších domácích teoretiků církevního zpěvu⁴⁹² byl **Václav Miřinský** (zemřel kolem roku 1492)⁴⁹³. Zahájil sérii tištěných utrakvistických kancionálů dílem nazvaným *Písně staré, gruntovní a velmi utěšené*⁴⁹⁴ poprvé vydaným v Praze patrně roku 1522. Miřinského *Písně* byly poté vydány ještě několikrát – roku 1531 u Pavla Severiny⁴⁹⁵, poté v úpravě Jana Táborského v roce 1567 u Markéty Kozlové⁴⁹⁶ a o deset let později roku 1577 u Jiřího Jakubův Dačického⁴⁹⁷, naposledy pak bez uvedení místa vydání a tiskařsky anonymně v roce 1590⁴⁹⁸. Notované vydání Jiřího Jakubův Dačického bylo vydáno v osmerkovém formátu a obsahuje velmi široké spektrum textů na Biblická témata⁴⁹⁹. Přetištěná předmluva Jana Táborského z vydání Markéty Kozlové osvětluje,

⁴⁸⁸ Škarpová, M. – Slavický, T.: Katechismové písně, s. 137-138.

⁴⁸⁹ Škarpová, M. – Slavický, T.: Katechismové písně, s. 138; Schnierer, Miloš: Dějiny hudby, s. 53.

⁴⁹⁰ Schnierer, Miloš: Dějiny hudby, s. 53.

⁴⁹¹ Hudba v českých dějinách, s. 116.

⁴⁹² Voit, P.: Encyklopedie knihy, s. 430.

⁴⁹³ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 745.

⁴⁹⁴ Knihopis č. 5617.

⁴⁹⁵ Knihopis č. 5618.

⁴⁹⁶ Knihopis č. 5619.

⁴⁹⁷ Knihopis č. 5620, Chronologický soupis tisků JJD č. 38.

⁴⁹⁸ Knihopis č. 5616.

⁴⁹⁹ Například: O stvoření světa, o stvoření Adama, O propadení Sodomy, O Izákovu ženění, O Josefovi, O faraonovi atd., ale též třeba o hněvu, o lakotě, o závisti, o lenosti nebo o věrné duši.

jakým způsobem byl původní Miřínského text doplněn o další texty, přehlédnut a zkorigován⁵⁰⁰.

Mezi významné kancionály moravské luteránské církve předbělohorského období patří *Písně chvál božských*⁵⁰¹, které sepsal evangelický kněz **Tobiáš Závorka Lipenský** (1553-1612)⁵⁰². Obsahují více než 1200 písní, chorálů i žalmů a jsou považovány za největší kancionálový tisk tohoto období.⁵⁰³ Publikované písně nejsou čistě Závorkovým autorským dílem. Autor vycházel ze známého dobového repertoáru. Již Antonín Škarka si všiml, že použil některého ze zkrácených úprav bratrského kancionálu, které doplnil dalšími zdroji⁵⁰⁴, jejichž původ a přesný rozsah se dnes již nedá vesměs zjistit. Obecně se dá konstatovat, že přes různé konfesionální rozdíly byla většina takovýchto „hudebních sborníků“ různě adaptovanými výbory ze společného dobového repertoáru.⁵⁰⁵ Toto je také jedním z mnoha důkazů, že jednotlivé moravské konfese spolu komunikovaly, „vyměňovaly“ si písňový repertoár.⁵⁰⁶ Muzikologové se pokusili určit autorství tohoto monumentálního celku. Zatím Tobiáši Závorkovi připsali s určitostí sedm písní (např. *Ach věčný Bože, jak veliké zlosti.*)⁵⁰⁷ Z kancionálu později čerpal například Jiřík Třanovský ve svém kancionále *Cithara sanctorum*.⁵⁰⁸

⁵⁰⁰ „Ač některé z těchto písní zákona Starého ... víc než před padesáti pěti léty někdy Mikuláš Konáš U Bílého lva 1522 a Pavel Severýn před lety třidceti a pěti 1531 jsou roztržitě vytiskli, ale všech spolu pořádně oni ani žádný jiný, až do tohoto času jest nevytiskl. Z Nového pak zákona, které jsou tuto položeny, všechny od nich též vytisknuty prvě jsou, ale čas prodlelný přinesl to v obvešení a v nějaké pozapomenutí, tak že času nynějšího málo o tom vědí. A také oba dva ti staří impresori neměvše exemplářův dobře zkorigovaných, ale nepilností těch jenž přepisují na mnoha místech ujímajíce, jako říkáme přeskakující, a někde přidávající, takže někde se k notě textu nedostane a někde zbude, totiž bude více not než textu, aneb více textu než not, tak, že nevím, aby se našly z tisíce jedny písně dobře a právě napsané. ... A tak ti i jiní impresorové, jak jsou zle a falešně psané exempláře měli, tak také i vytiskli. Jakož pak i nynější tak dělají, nedadouce sobě dobře zkorigovati, neb písně pilnějšího korigování potřebují než jiné věci. Někdy pak sami majlku udělajíce neopraví a z dobrého exempláře zle vytisknou a zvláště když sami nepřihlídnou, čeládka dělá tak leda oni spěšně odbyli. Též i ortographi zle kladou, a tak českou řeč pravou rozličně falšují a plundrují až hanba. ... Tu pak oboje ty písně i dávno od předešlých ... tisknuté i netisknuté, v jedno jsou sebrané a spořádané, tak jak v Bibli které knihy o kterých pořádně položeny jsou, tak též položeny jsou i písně. A k tomu také z několikerych psaných i těch imprimovaných se vši pilností přehlédnuty a zkorigovány, totiž z těch omylův a pochybností vyvedeny a napraveny, a lépe než-li kdy prvě vytisknuty jsou.“ Písně Starého zákona, Předmluva, A3b-A6b.

⁵⁰¹ Knihopis č. 17.175, Chronologický soupis tisků JJD č. 238; Knihopis č. 17.176. Chronologický soupis tisků JJD č. 239.

⁵⁰² Pumpřla, V.: Knihopisný slovník, s. 1233.

⁵⁰³ Slovník české hudební kultury, heslo kancionál, s. 419.

⁵⁰⁴ Škarka, A.: Nové kapitoly ze staré české hymnologie, s. 40.

⁵⁰⁵ Hudba v českých dějinách, s. 143, 117.

⁵⁰⁶ Malura, J.: Moravské kancionály, s. 151.

⁵⁰⁷ Malura, J.: Moravské kancionály, s. 155, pozn. č. 12.

⁵⁰⁸ Lexikon české literatury, díl 4/I, s. 1023. Srov. též Malura, J.: Moravské kancionály, s. 151.

Do této skupiny patří též *Písně roční*, výbory z dobového repertoáru české reformační písně, které jsou obecně velmi často dochovány v řadě fragmentů.⁵⁰⁹

3.1.2 Mravoučné a zábavné spisy

Erasmus Rotterdamský *Vdova křesťanská*⁵¹⁰ (Vidua Christiana) do češtiny přeložená od Jana Khernera Plzeňského a vydaná v roce 1595. Formou odpovědí na otázku⁵¹¹ podává autor konkrétní návod praktické morálky. Rozlišuje čtyři druhy vdov⁵¹². Nabádá k mravnému životu a pro útěchu předkládá příklady smysluplného života vdov, čerpající z Bible a klasické literatury. Kromě kladných příkladů⁵¹³ připojuje i historky o nesnášenlivých a hašteřivých ženách. Připojuje též rady k běžnému životu – o pomluvách⁵¹⁴, o chytrácích, kteří po smrti manželů vyhledávají dluhy, kterých zaplacení se dožadují⁵¹⁵ atd. Erasmův původní text byl překladatelem v souladu s dobovými texty o manželství upraven a místy doplněn.

⁵⁰⁹ Slovník české hudební kultury, heslo kancionál, s. 419.

⁵¹⁰ Kp č. 2368, Chronologický soupis tisků JJD č. 195.

⁵¹¹ První – Jak se v stavu svém po smrti manželův svých řídití a spravovati mají; druhá – Kolikerého způsobu vdovy v písních svatých se nacházejí; třetí – ctné a pobožné vdovy co v svých zármutcích a nedostacích za potěšení bráti mají; čtvrtá – co má k tomu vésti vrchnost naši křesťanskou, aby obzvláštní pozor nad vdovami a sirotky měla; pátá – Manželky křesťanské nechtějí-li před časem ovdověti, co mají činiti a jak se chovati; šestá – poněvadž stav vdovský tak vysoce se zvelebují, má-li v některých příčinách přednost před stavem panenským a manželským.

⁵¹² „První, která děti má“, „V druhém pořádku pokládají se vody právě osiřalé, ani vnuků ani děti nemající ... třetí vdovy ... mrtvé podlé duše, kteréžto vedlé zlých těla žádostí chodí. A těch jest bývalo a až dosavad jest tak mnoho, že nima, jakž obecně říkáme, řeku zastavil. Čtvrté vdovy jsou duchovní. A to ne ty toliko které o manželky své skrze smrt přišly, ale také i ty, kteréž manželky živé mají a s nimi v této smrtelnosti bydlejí. Ano netoliko vdovy, ale všelijakého pohraví, národu, věku a povolání lidé, ... jediného Pána Boha vyzývající, na něho samého vírou pravou spoléhající, jej samého slavíce a velebíce. Krátce, církev rytmuující na zemi nic jiného není, než vdova osiřelá... k kteréž mluví Syn Boží a ji potěšuje řka: 'Neopustím vás sirotků' ...“ Vdova křesťanská, L1a-L1b.

⁵¹³ „Tato ... ctná vdova Jůdyth ... nebo dům její ni jiného nebyl, než školou vši pobožnosti. Nebo nepřechovávala v něm mládencův ušperkovaných, šprtkův a oplzlého mluvení pilných, kteříže příčinou ke zlým žádostem děvečkám jejím býti mohli. Nebylo tu žádných her, rozpustilostí, tancův a panketování. ... děvečky a služebnice měla, jichžto k zlému neužívala, jako jiné činívají mladice, buďto aby jim zrcadlo, když se fetují za několik pořád hodin držaly, buďto jim vlasy na dřívka nabíraly a kučeravěly, aneb je líčily. Ale každého času, nebo sobě svatá písma čtly nebo se modlily, aneb sobě pobožné věci rozjímalý. Potom pak rukama pracovaly a almužnu chudým dávaly.“ Vdova křesťanská, I3b.

⁵¹⁴ „Ježto těchto našich posledních časův, by kdo nejsvětější a nepobožnější život vedl, nic méně však bez outržky a posuzování býti nemůže. Kdyby naše ctné a poutivé vdovy jdoucí toliko přes ryňk, všech lidí všetečných a utrhavých, posuzování sepsané býti měly, sotva by to za celý den přecísti mohly. Ale nemají dbáti na takové pomluvy.“ Vdova křesťanská, K2a.

⁵¹⁵ „Ježto mnohých manželé poku živí byli, platně za mnohá léta obci sloužíce, svou vlastní živnušku opouštěli a za příčinou dobrého obecního dítek i manželé v chudobě zanechali. Ano častokráté to bývá, že po smrti jejich, ti kteří na jejich místa vstoupili, v starých registřík divných restante vyhledávají a o zaplacení jich na sirotky a vdovy nastupují, kdyžto za života manželův jejich, žádný jich z ničehož neupomínal.“ Vdova křesťanská, M1a

Divadelní hru **Matthiaeuse Meysnera** nazvanou *Historica Tragaedia* a pojednávající „o strašlivém podvrácení Sodomy a Gomory“⁵¹⁶ z němčiny přeložil a v roce 1586 vydal Daniel Stodolius. Biblické téma je zpracováno do podoby divadelní hry rozdělené do scén, aktů a jednotlivých replik. V závěru je pak shrnuto poučení, které z celé tragédie plyne. Je rozděleno do dvanácti ponaučení⁵¹⁷ a shrnuje je poslední Mercuriova replika „*Tragedia tato vyučuje, jak strašlivě pán Bůh pokutuje...*“⁵¹⁸.

Na začátku února roku 1582 oznámil **Petr Codicillus**, že začne přednášet o Sofoklově dramatu *Antigoné* a za tímto účelem si patrně již v létě roku 1581 vytvořil překlad, který měl původně sloužit jako podklad k zamýšlené přednášce se čtením ukázek a výkladem textu. Přednáška se nakonec nekonala, protože ji překazila morová nákaza. Codicillus tedy alespoň v roce 1583 svůj překlad vydal. *Antigonae tragoedia Sophoclis*⁵¹⁹ se tak stala prvním překladem Sofoklovy *Antigony* u nás.⁵²⁰ V Předmluvě tisku Codicillus osvětluje některé momenty vydání a připojuje úvahu o mravním významu této tragédie, která ukazuje, že neúcta k náboženství a k názorům vede obce do zkázy. Uvažuje též o síle příkladů, zvláště těch předváděných v divadle. Nakonec přidává doporučení vzorného slohu. Spis věnoval Ladislavu staršímu z Lobkovic jako jednomu z příznivců pražské university, aby mu připomenul neblahý osud mnoha jeho známých, zatímco on vše přečkal v plné slávě.

Podrobný rozbor textu provedl již na konci 19. století Josef Král. Podle jeho názoru vycházel Codicillus při překladu z latinského překladu Winshemiova, který vyšel ve Frankfurtu nad Mohanem v roce 1549⁵²¹. Úroveň překladu pak zhodnotil následovně: „*je vlastně obměnou ... překladu Winshemiova. Codicillus s textem řeckým v ruce zvláště podle scholií místy měnil věcně, a to obyčejně nedobře, místy formálně, klada za slova a vazby Winshemiovy slova a vazby jiné, tu slova přidává, tam odnímá, měně slovosled apod.*“⁵²² Upozornil též na skutečnost, že své závislosti na Winsheimovu textu si byl Codicillus vědom a místy se ji pokusil zmírnit, což však podle Krále nedopadlo dobře.

⁵¹⁶ Knihopis č. 5542, Chronologický soupis tisků JJD č. 121.

⁵¹⁷ Například: „*První: Melchisedech nám to ukazuje ... kterou máme kříž, bidu, ouzkost, snášení v svatě trpělivosti*“, „*Třetí: Abraham nás vyučuje, k dostatečné víře přivozuje. Abychom podle jeho příkladu, naši víru měli v samém Bohu*“. *Historica Tragaedia*, Zavírka, H4b-H5a.

⁵¹⁸ *Historica Tragaedia*, Zavírka, H8a.

⁵¹⁹ Ruk I.395, Chronologický soupis tisků JJD č. 107.

⁵²⁰ Král, J.: *Filologická činnost Mistra Petra Codicilla z Tulechova*, s. 402.

⁵²¹ Winsheim, Veit: *Interpretatio tragoediarum Sophoclis ad utilitatem iuventutis quae studiosa est Graecae linguae edita a Vito Winshemio. Tragoediarum nomia Ajax Flagellifer, Electra, Oedipus Tyrannus, Antigone, Oedipus Coloneus, Trachiniae, Philoctetes*. Frankfurt am Main, Peter Braubach 1549. 8°. 415 s.

⁵²² Král, J.: *Filologická činnost Mistra Petra Codicilla z Tulechova*, s. 403.

„Codicillus překlad Winshemiův na leckterých místech ...zhoršil; jsou však ještě místa jiná, z nichž vysvítá, že ... ani řeckému textu neporozuměl a že překladem Winshemiovým, při své snaze překlad tento měniti, sveden byl k chybám“⁵²³ Tento příkrý soud pak Josef Král zmírňuje sdělením, že „nedostatečná ... znalost řečtiny nesmí nás zarážeti, vyskytovala se i u humanistů jiných, zvláště starších. Mimo to byl Codicillus netoliko filologem, nýbrž i matematikem...“⁵²⁴ a uvádí pak pro srovnání řadu vynikajících příkladů Codicillovi znalosti latiny.

Soubor šesti komedií **Publia Terentia Afera** (asi 195 – 159 př. n. l.) byl ve druhé polovině 16. století velmi oblíbený v německy mluvících zemích, kde byl často vydáván v latinské, ale i německé verzi. Jen do roku 1600 bylo vydáno 34 překladů do němčiny.⁵²⁵ V českých zemích došlo ke třem latinským vydáním, přičemž dvě vyšla z dílny Jiřího Melantricha (1568, 1581) a třetí z officíny Jiřího Jakubův Dačického (1582).⁵²⁶ V Jiřího edici jsou komedie otištěny v tomto pořadí: 1) Andria (Dívka z Andru)⁵²⁷, 2) Eunuchus (Eunuch)⁵²⁸, 3) Heautontimórúmenos (Sebetrapič)⁵²⁹, 4) Adelphoe (Bratři)⁵³⁰, 5) Hecyra (Tchýně)⁵³¹, 6) Phormio (Phormio)⁵³². Těchto šest jmenovaných komedií sepsal Terentius mezi lety 166-160 př. n. l. Terentiovy komedie se blíží činohře a jsou zasazeny do řeckého

⁵²³ Král, J.: Filologická činnost Mistra Petra Codicilla z Tulechova, s. 407, Král ve své studii uvádí též podrobné srovnávací příklady na s. 404-409.

⁵²⁴ Král, J.: Filologická činnost Mistra Petra Codicilla z Tulechova, s. 411.

⁵²⁵ Bahr, E.: Dějin německé literatury 1, s. 231.

⁵²⁶ Všechna vydání jsou registrována v rukopisném materiálu kartotéky Cizojazyčných bohemik knihovnědného oddělení AV ČR, v.v.i.

⁵²⁷ Jedná se o intrikovou komedii zpracovanou na Menanderovy motivy. Dívka z Andru, jménem Glycerium je považována za sirotka. Zamiluje se do ní mladý Athéňan Pamfilus, s nímž nakonec dívka otěhotní. Pamfiliův otec Samo si ale přeje, aby se oženil s Chremétovou dcerou Filúmenou. Glycerium se nakonec stane Pamfilovou manželkou, když se ukáže, že je také Chremétovou dcerou, která byla kdysi ztracena při cestě po moři. Nickel, R.: Lexikon der antiken Literatur, s. 55. Srov. též Slovník antické kultury s. 602.

⁵²⁸ Jedna z nejlepších a nejuspěšnějších Terentiových komedií se složitými zápletkami zpracovaná na Menanderovy motivy. Thraso daruje hetěře Tháidě Pamphila jako otroka. Mladík chce v převleku za eunucha proniknout do jejího domu, neboť je zamilovaný do její služky. Ožení se s ní, když je odhalen její dobrý původ. Nickel, R.: Lexikon der antiken Literatur, s. 366-367. Srov. též Slovník antické kultury s. 602-603.

⁵²⁹ Zpracováno na Menanderovy motivy. Menedemos se trápil, protože dohnal syna k odchodu na vojnu, když mu vyčítal poměr s chudou dívkou. Když se syn vrátil, mohl si dívku vzít, neboť se ukázalo, že je odložené dítě z dobré rodiny. Nickel, R.: Lexikon der antiken Literatur, s. 394-395. Srov. též Slovník antické kultury s. 603.

⁵³⁰ Hra na Menanderovy motivy. Jeden ze synů Démeových je vychováván otcem přísně, kdežto druhý je vychováván strýcem Micionem shovívavě. Výsledek je v obou případech stejný a poučením je, že ve výchově je třeba spojovat mírnost s přísností. Nickel, R.: Lexikon der antiken Literatur, s. 17. Srov. též Slovník antické kultury s. 602-603.

⁵³¹ Hra podle námětu Apollodóra z Karystu. Jedna z nejméně oblíbených her, u antických diváků propadla. Zápletky je založena na nedorozumění, které hrozilo rozbití manželství, ale vše se nakonec šťastně vysvětlilo. Nickel, R.: Lexikon der antiken Literatur, s. 396. Srov. též Slovník antické kultury s. 602.

⁵³² Jedná se o intrikovou komedii. Phormio je mazaný parazit, kterému se podaří prosadit sňatek zamilovaného mladíka s chudou dívkou. Nakonec se ukáže, že je to bratranec se střednicí a že společensky tu nejsou žádné překážky pro jejich sňatek. Nickel, R.: Lexikon der antiken Literatur, s. 730. Srov. též Slovník antické kultury s. 603.

prostředí. Terentius čerpal inspiraci výhradně z vážnějších autorů nové atické komedie. Čtyři texty jsou zpracovány podle Menandra a dva podle Apollodóra z Karystu. Terentius dbal o jednotný ráz svých her, vynechával a zmírňoval prvky specificky řecké, ale ani nevnašel římské motivy. Neřídil se přesně řeckými originály, ale volně upravoval jednotlivé hry, dělal v nich četné změny, například měnil monology v dialogy a naopak, nebo přidával postavy i celé scény. Snažil se o pečlivou kompozici a vyhýbal se fraškovitosti a hrubé komice jak v dialogu, tak v kresbě postav. Jeho hrdinové jsou obyčejní lidé, kteří se dostali do obtížné situace a jsou hodni dramatikova i divákova soucitu. Jsou předváděni jako komediální karikatury. Vedle sebe často stojí kontrastní dvojice nositelů téže masky, kteří jsou různě charakterizováni.⁵³³

Zvláštností Terentiových komedií jsou jejich prology, které neslouží expozici děje. Terentius v nich většinou nesděljuje fakta neznámá postavám hry, ale nechává diváka ve stejné nevědomosti jako své postavy a zajímá jej více na samotném rozuzlení zápletky. Prology jsou věnovány téměř výhradně literární polemice s konkurenty, kteří Terentiovi vytýkali příliš volné zacházení s originály. U Terentia se prolog obsahově začíná odlučovat od vlastního díla, ale stává se přitom už konvenčně jeho pevnou součástí.⁵³⁴ Terentius působil na další vývoj římské i světové literatury jako vzor správné výstavby dramatu a uhlazené mluvy.⁵³⁵

Terenciovy texty by mohly být zařazeny také do skupiny literatury školské, neboť byly přednášeny a čteny ve výuce například Matouše Collina a dalších univerzitních mistrů. Stejně tak například Homérovy texty. Proto nepřekvapí, že v roce 1569 vydal Jan Alexandr Seraderus pod názvem *Carmen heroicum*⁵³⁶ svůj **překlad třetího a čtvrtého zpěvu Homérovy Iliady**.

Na pomezí několika žánrů stojí také *Snář velmi pěkný*⁵³⁷ sepsaný **Vavřincem z Březové** (1370/1371-po 1437)⁵³⁸, jenž byl vedle své úřední a politické činnosti též tvůrcem řady náboženských a historických spisů. Snář je možné z literárního hlediska zařadit do skupiny spisů vědeckých s přírodovědnou tematikou, k pranostikám, ale též díky rozsáhlým exkurzům do oblasti „psychologie“ vykládaných snů také přinejmenším do

⁵³³ Kutáková, E. – Vidmanová, A. a kol.: Slovník latinských spisovatelů, s. 593-594.

⁵³⁴ Šváb, M.: Prology a epilogy, s. 18.

⁵³⁵ Kutáková, E. – Vidmanová, A. a kol.: Slovník latinských spisovatelů, s. 594.

⁵³⁶ Ruk VI.260, Chronologický soupis tisků JJD č. 6.

⁵³⁷ Knihopis č. 1354, Chronologický soupis tisků JJD č. 85. Novodobá edice Zíbrt, Č.: Vavřinec z Březové Snář velmi pěkný. Podle úpravy Václava Hájka z Libočan. Praha : J. Otto, 1908. – 176 s. (Světová knihovna)

⁵³⁸ Lexikon české literatury, díl 4/II., heslo Vavřinec z Březové, s. 1266.

skupiny moralistní literatury. Vzhledem k tomu, že se jedná o dílo starší české literatury, kde nebyl patrně hlavním zájmem vydavatele jeho náboženský text, nebo přírodovědný přínos, ale které bylo čtenáři chápáno spíše jako kratochvilné čtení, bylo nakonec toto dílo zařazeno do skupiny na pomezí moralistní a spíše zábavné literatury určené pro co neširší čtenářské publikum.

V roce 1581 vydal Jiří Jakubův Dačický tento *Snář* v úpravě Václava Hájka z Libočan (zemřel 1553)⁵³⁹. Autor působil vedle své úřední a politické činnosti také jako tvůrce náboženských a historických spisů. Již starší badatelé upozornili, že se nejedná o dílo původní, ale do češtiny přeloženou latinskou verzí snáře Achmeta ben Sirina (zemřel 728) *Somniarium Slaidae*.⁵⁴⁰ Vavřinec z Březové k převzatému textu připojil vlastní předmluvu, v níž představil hlavní typy snů a pokoušel se řešit otázku, zda se má snům věřit. S odvoláním na autority hledal vztah snů k tělesnému stavu a povaze člověka a k astronomickým jevům.

Vydání Jiřího Jakubův Dačického je v pořadí druhé. Čeněk Zíbrt sice v předmluvě ke zkrácené edici snáře z roku 1908 uvádí, že se jedná o vydání první, ale toto tvrzení přesvědčivě vyvrátili autoři Dodatků ke knihopisu, kteří správně poukázali na formulaci v názvu „*a nyní opět znovu vytištěný*“. Třetí vydání pak pochází z Olomouce z roku 1614 a bylo dílem tiskaře Jiřího Handla⁵⁴¹.

Dílo bylo původně určeno pro dvůr Václava IV., takže i jednotlivé výklady jsou poplatné své době. Při výkladu jednotlivých snů pamatoval autor na sociální skupiny, ze kterých potenciální čtenář mohl pocházet. Liší se výklady určitého snového znamení určené králi, knížeti, šlechtici i obyčejnému člověku. Text také obsahuje řadu informací převzatých ze snářů starověkých a středověkých, o klanění se modlám, ohni, hvězdám, pohanské víře atd. též výklady o prorocích, apoštolech a andělech, ale i citace biblických zmínek o snech, a informace o syrských, egyptských a indických vykladačích snů. Sny jsou v textu řazeny intuitivně podle jakýchsi myšlenkových map, kde zvolna přechází jedna skupina do druhé. Text je na konci pro lepší orientaci doplněn rejstříkem snů.

⁵³⁹ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 399.

⁵⁴⁰ Zíbrt, Č.: Vavřince z Březové Snář velmi pěkný, s. 3.; Lexikon české literatury, díl 4/II., heslo Vavřinec z Březové, s. 1266. Nejnověji Biografický slovník českých zemí, Brun-By, heslo z Březové, Vavřinec, s. 260-261.

⁵⁴¹ Knihopis č. 1355.

V roce 1590 vyšel, dnes žel nedochovaný titul *Kronika sedmi mudrců*⁵⁴². Jedná se o text původně orientálního původu, který poprvé u nás vydal Mikuláš Bakalář Štětina v roce 1502. Deset z patnácti vyprávění se nachází již v české verzi Gest Romanorum z konce 14. století. Podle Milana Kopeckého tvoří tento text spojovací článek mezi středověkou moralistní literaturou a humanistickým zábavným písemnictvím, které se později postupně přesunulo do knížek lidového čtení a do folklóru.⁵⁴³

Dalším ve středověku oblíbeným titulem byl **Barlaam**⁵⁴⁴. Základem textu je starý orientální příběh ze života Budhy, vyprávějící o princí Josafatovi, který byl obrácen na víru poustevníkem Barlaamem. Do české literatury tento příběh uvedl Tomáš ze Štítného.⁵⁴⁵ Jiří Jakubův Dačický vydal tento text v roce 1593. Na titulní straně se přímo hlásí k vydání Mikuláše Bakaláře z roku 1504⁵⁴⁶. V textu pak uvádí, že při koncipování textu vycházel z českého Bakalářova vydání, ale též „*kde mohlo býti, k lepšímu vyjádření historie, k latinskému exempláři jest přistoupeno*“.⁵⁴⁷

Mezi nejdůležitější antické historiky patří **Josephus Flavius** (37-po 95)⁵⁴⁸. V roce 1591 vyšel v překladu Mikuláše Stipacia Strakovského jeho spis *Compendium. Tj. krátké obsažení historie o válce židovské s Římany, a žalostivé zkáze onoho někdy svatého a slavného města Jeruzaléma, i té vsí politie židovské*⁵⁴⁹. Text shrnuje sedm knih pojednávajících o židovské válce. Vyprávění začíná vylíčením konfliktů Židů s Antiochem IV., hlavní pozornost ale věnuje letům 66-70 n. l., kde se opírá o vlastní pozorování, neboť při dobývání Jeruzaléma pobýval v Titově táboře. Po jeho pádu Jeruzaléma žil v Římě a začal se věnovat literární činnosti. Text mohl soudobým čtenářům sloužit také jako výstraha k potlačení vlastních sporů a udržení soudržnosti⁵⁵⁰.

⁵⁴² Knihopis č. 4464, Chronologický soupis tisků JJD č. 152.

⁵⁴³ Kopecký, M.: Český humanismus, s. 71.

⁵⁴⁴ Knihopis č. 956, Chronologický soupis tisků JJD č. 181.

⁵⁴⁵ Lexikon české literatury, díl 4/I, s. 769.

⁵⁴⁶ „*Léta Páně 1504 z latinské vyložena v českou řeč. A nyní vedlé téhož exempláře poněkud spravená, zase na světlo vychází*“ Historia a život svatých, Barláma a Jozafata, titulní strana.

⁵⁴⁷ Historia a život svatých, Barláma a Jozafata, A4b.

⁵⁴⁸ Pumpřla, V.: Knihopisný slovník, s. 533.

⁵⁴⁹ Knihopis č. 3626, Chronologický soupis tisků JJD č. 162.

⁵⁵⁰ „*tato knížka obsahuje v sobě mnohá pěkná naučení, jak v příkladu hněvu božího k přestrašení potupníkův jejího svatého slova, i jiných všelikých hříšníkův a k obrácení mysli lidských ku pokání a k pobožnosti. Tak také v příčině obecního naučení, co zlého roste z nesvornosti měšťanské a rozdvojení obcí. A jak nščíslně mnoho zlého pochází z války, zvláště teház, když k tomu lidé smoděk hříchy svými příčinu dávají.*“ Compendium, dedikace, A7b.

3.1.3 Kalendáře, pranostiky, přírodní vědy

Ve sledovaném období došlo k historické změně, která se promítla do života soudobých lidí, a zareagovat na ni museli též tvůrci kalendářů a pranostik. Jednalo se o přechod z juliánského na gregoriánský kalendář. V našich zemích se tak stalo nařízením Rudolfa II. v roce 1584. Přijetí gregoriánského kalendáře neprobíhalo ve všech částech najednou. Oba způsoby se zprvu používaly současně, protože některá královská města, jako např. Cheb, se tomuto přechodu bránila.⁵⁵¹

Na knižním trhu byly vesměs tři varianty kalendáře. Kvartové, povětšinou *Kalendář hvězdářský a Kalendář hospodářský a kancelářský* a šestnácterková *Minucí* či *Kalendář s pranostikou*. Každý si tedy mohl vybrat formu, která mu nejvíce vyhovovala. Minuce obsahovaly astronomické údaje, zejména o lunárním cyklu, pranostiky a praktické hospodářské návody, někdy též byly připojeny seznamy s daty konání jarmarků a týdenních trhů apod. Navazovaly na starší rukopisné kalendáře a v 16. století je připravovali převážně univerzitní astronomové. V záhlaví na začátku jednotlivých měsíců mívaly kalendáře umístěny dřevořezy, symbolizující části ročního cyklu tradičního sociokulturního systému, které podtrhovaly cyklické vymezení času. Lineární čas tu byl připomenut pouze datem letopočtu. V námětech ilustrací se ustálila konvenční ikonografická schémata, jejichž symboly byly převzaty ze středověkých kalendářů liturgických knih, bývaly však bohatěji rozvinuty do celých výjevů ukazujících převážně zemědělské práce jednotlivých ročních období (základní hospodářský cyklus) a jen v lednu a v květnu (někdy v prosinci) je doplňují výjevy z rodinného (životního) cyklu. Konvenční schémata jsou obecně evropská, ve středoevropských tiskárnách se někdy užívalo stejných předloh.⁵⁵²

Součástí textu kalendářů byly často také pranostiky, kde se pomocí zasvěcených svátků té které oblasti stanovil jednak počátek jednotlivých zemědělských prací, hlavně setí a sklizeň, a dále pak předvíдалy změny povětrnostních podmínek.⁵⁵³

Zájem o kalendáře v domácnostech, ale i kancelářích dokládají různé archivní prameny. Kalendáře se začaly distribuovat mezi rožmberské úředníky již od konce 50. let

⁵⁵¹ Hlaváček, I. a kol.: *Vademecum pomocných věd historických*. 2. doplněné vydání., s. 105.

⁵⁵² Petráň, J. a kol.: *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 59.

⁵⁵³ Petráň, J. a kol.: *Dějiny hmotné kultury II/1*, s. 56-59.

16. století a na konci 80. let již patřily mezi standardní pomůcky sloužící při výkonu vrchnostenského úřadu.⁵⁵⁴

Časově je možné rozlišit tři období, ve kterých Jiří Jakubův Dačický kalendáře vydával. První, 1574-1581, kdy vyšly 4 kalendáře Václava Zelotýna. Druhé, 1592-1595, kdy vyšly 3 kalendáře Martina Bacháčka. A třetí, z let 1598-1604, kdy byly vydány 4 kalendáře Šebestiána Kóstnera. S velkou pravděpodobností zde nejsou zahrnuty všechny. V makulatuře použité při vazbě soudobých knih se dochovala též řada unikátních zlomků, která nebyla prozatím identifikována. Kromě toho je nutné provést také podrobný průzkum v zahraničních knihovnách, neboť některé kalendáře byly vydány v němčině a mohly být určeny pro cizince žijící u císařského dvora, nebo možná též k prodeji v německy mluvících částech země. Příkladem může být německá verze kalendáře k roku 1605 vydaná Jiřím Nigrinem nebo k roku 1613(?) Mikulášem Pštrossem⁵⁵⁵, jejichž česká varianta není doložena, ale je možné ji předpokládat.

Po stránce skladby tištěného kalendáře se všichni tři autoři drží zaběhnutých schémat a nijak nevybočují.

Na pomezí přírodních věd a astrologie (kalendářových pranostik) stojí spis a *O kometách*⁵⁵⁶ **Matěje Grylla z Grilova** (1551-1611)⁵⁵⁷. Autor zde popisuje 92 úkazů komet od roku 646 př. n. l. do roku 1577. Ke každému úkazu uvádí rok, kdy se kometa objevila a jaké následky to pro lidstvo mělo (přírodní katastrofy, úmrtí králů, knížat a různých významných osobností, těžkosti církve, proměny království atd.). Ve svém výkladu nepřekračuje nábožensko-moralistní horizont.

3.1.4 Školní knihy, gramatiky, učebnice, slovníky

3.1.4.1 Gramatiky a stylistické příručky

Na našem území se již v prvních fázích domácího mluvnictví v 16. a v 17. století konstituovaly dva typy gramatik - typ deskriptivní (normativní, návodný, pojímající jazyk

⁵⁵⁴ Stejskal, A.: Služební cesty rožmberských úředníků, s. 200. Doklady archiválií autor uvádí v poznámce č. 2 na téže stránce.

⁵⁵⁵ Scultetus, Bartolomaeus: New und Alter Römischer Allmanach und Schreib Kalender auffs Jahr Chri. M.DC.V. ... Gedruckt zu Prag bey Georgio N.[igrin]; 1613 – neúplný exemplář (Gedruckt in der Königlichen Alten Stadt Prag, bey Nicklas Straus.). Spojeny dohromady v exempláři Bavorské státní knihovny sig. Chrlg. 321v.

⁵⁵⁶ Knihopis č. 2792, Chronologický soupis tisků JJD č. 51.

⁵⁵⁷ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 386.

z hlediska jeho instrumentální funkce) a typ deskriptivní (chápaní jazyk jako objekt poznání).⁵⁵⁸

Za nejstarší známou mluvnici živého slovanského jazyka a první gramatiku⁵⁵⁹ je obecně považována *Gramatyka česká Beneše Optáta* (zemřel 1559)⁵⁶⁰, **Petra Gzela** (zemřel po roce 1564)⁵⁶¹ a **Václava Philomatesa**⁵⁶², poprvé vydaná v Náměšti roku 1533.⁵⁶³ Poté znovu v roce 1543 v Norimberku. Samostatná *Orthographia* byla vydaná v roce 1548 v Prostějově⁵⁶⁴, a opět znovu s *Etymologií* v roce 1588 v Praze u Jiřího Jakubův Dačického.⁵⁶⁵ Úkolem sepsané gramatiky bylo zobecnit Optátovy a Gzelovy zkušenosti z překládání Nového zákona do češtiny a tak i osvětlit a obhájit principy, jimiž se při tom řídili.⁵⁶⁶ Z pohledu dnešního chápání je možné toto dílo považovat za stylistickou příručku, která uvádí řadu ukázek a návodů, jak se vyhnout různým jazykovým vadám a formulačním nedostatkům.⁵⁶⁷

Gramatika je rozdělena do dvou částí. První, *Orthographia*, tj. „*způsob pravého psaní, a z toho i čtení*“ byla prací Beneše Optáta a Petra Gzela. Pojednává o hláskách, kromě toho ale také usiluje o kodifikaci grafiky a pravopisu. Snažila se tak vyjít vstříc potřebám doby, v níž nesjednocený pravopisný úzus se smíšeným a nedůsledným užíváním diakritiky a spřežek komplikoval situaci tiskařské praxe.⁵⁶⁸ Vladimír Kvas se domnívá, že vzorem mohl být spis Johannese Kolrosse *Encheiridion, das ist handbüchlin tütscher Orthographi*, poprvé vydaný roku 1530.⁵⁶⁹

Vlastní text *Orthographie* je rozložen následovně: nejprve je uvedena malá česká abeceda se všemi tehdy obvyklými diakritickými znaménky, po ní výklad o samohláskách, souhláskách a dvojhláskách, poté je probíráno písmeno za písmenem a na příkladech podáváno poučení o výslovnosti hlásek⁵⁷⁰. U souhlásek je navíc uvedeno jaké i/y se po

⁵⁵⁸ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 15.

⁵⁵⁹ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 16.

⁵⁶⁰ Pumprla, V.: *Knihopisný slovník*, s. 803.

⁵⁶¹ Pumprla, V.: *Knihopisný slovník*, s. 392.

⁵⁶² Narodil se před rokem 1490, datum úmrtí není známo. Pumprla, V.: *Knihopisný slovník*, s. 857.

⁵⁶³ *Knihopis* č. 6637.

⁵⁶⁴ *Knihopis* č. 6641.

⁵⁶⁵ Kp 6638, *Chronologický soupis tisků JJD* č. 135.

⁵⁶⁶ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 15.

⁵⁶⁷ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 16.

⁵⁶⁸ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 15.

⁵⁶⁹ Kvas, V.: *snaha o zlidovění českého biblického jazyka*, s. 144. Srov. též Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 503.

⁵⁷⁰ Například: „č´ zní jako když děti kolébají“.

nich píše. Po seznamu zkratk, které knihtisk převzal z rukopisů, následuje pojednání o interpunkci.⁵⁷¹

Přestože pravopisný systém, který předložili, byl primárně určen pro překlad Bible, mohl sloužit též jako učební pomůcka pro širší vrstvy neznalé latiny, a proto byl psán prostým, srozumitelným slohem a použité latinské termíny byly přeloženy a vyloženy. Autoři vybrali „to nejvhodnější“, co dosavadní úzus nabízel (čárky, háčky, jedno l), a v případě kolísání ponechali jen zvyklosti obecně rozšířené (např. trojí možný zápis j). Na rozdíl od dosavadní jednoduché interpunkce (nediferencované znaménko kladené na základě pauzového principu) byla poprvé navržena a definována interpunkce trojstupňová (tečka – dvojtečka – čárka a k označení otázky otazník), převzatá z latinských gramatik. I když se její užití nadále řídilo principem pauzovým, přece výrazně přispěla k zlepšení orientace v psaném jazyce. Podobnou úlohu měly rovněž nově zavedené závorčky a rozdělovací znaménko. Je třeba zdůraznit, že návrh neobsahoval nic, co by se už alespoň u některých tiskařů nevyskytlo, a že připouštěl možnosti jeho dalšího vylepšování.⁵⁷²

Druhá část *Etymologia*, byla sepsána Václavem Philomatem a určena k prezentaci správného výrazu. Obsahovala vybrané partie z formální i sémantické (funkční) morfologie.

Výše popsaná gramatika se stala základem a východiskem spisu *Grammatica česká* Jana Blahoslava.⁵⁷³

Autorem dvoudílné gramatiky z roku 1577 a nazvané zcela prostě *Grammatica Bohemica* byl kněz **Matouš Benešovský** zvaný též Philonomus (asi 1550 – po roce 1590). Jeho život nebyl příkladným, takže byl nakonec vypovězen ze země.⁵⁷⁴

Latinsky psaná *Grammatica Bohemica* je považována za první českou gramatiku založenou paradigmaticky.⁵⁷⁵ Celý gramatický systém je vysvětlen na 52 listech osmerkového formátu. V předmluvě, dedikované Rudolfu II. uvedl autor exkurz o významu slovanských jazyků a jejich vzájemném vztahu. První část gramatiky je zaměřena na skloňování podstatných a přídavných jmen, stupňování přídavných jmen a tvorbu zdvojnásobení, a užívání předložek. Jednotlivé skloňovací systémy jsou rozděleny do

⁵⁷¹ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 503.

⁵⁷² Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 503.

⁵⁷³ Lexikon české literatury, díl 1, s. 247.

⁵⁷⁴ Lexikon české literatury, díl 1, s. 202.

⁵⁷⁵ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 17.

základních tabulek. Nevýhodou je, že zde nejsou uváděny případné varianty a vysvětlující komentáře nebo poučky se objevují velmi ojediněle. Druhá část gramatiky se zabývá kategoriemi slov a třídami sloves. Nejsou tu však také poskytnuta žádná podrobnější vysvětlení ani komentáře, výklad je stručný a místy se může zdát až povrchní. Připojen je dodatek s překlady několika žalmů.⁵⁷⁶

Nová bádání české literární a lingvistické historiografie prokázala, že přes svou závislost na celkovém členění látky v latinských gramatikách (např. nerozlišování skloňování podstatných a přídavných jmen) představuje Benešovského gramatika další koncepční stupeň ve vývoji české gramatografie a gramatologie. I když v ní schází jednotný výkladový systém a některá kritéria členění látky se ukazují jako ne zcela dostatečná a vyhovující, znamenala tato gramatika ve své době zřejmý metodologický pokrok v poznání gramatické stavby českého jazyka na úseku morfologie. Byly v ní už odděleny typické vzory mužské od ženských, zčásti i diferencovány vzory tvrdé od měkkých. Zejména však přinesla dvě významné inovace v prezentaci strukturních specifik češtiny odlišných od latiny a jejich popisů. Poprvé v české gramatografii a gramatologii došlo k vydělení instrumentálu jako samostatného pádu odlišného od ablativu a s tím související zavedení sedmipádového systému skloňování. Druhou novinkou bylo naznačení vidočasového pojetí českého slovesa, čímž byl učiněn první krok k objevení a popisu slovesného vidu. V tomto případě však nelze vyloučit, že Benešovského v této věci inspiroval anonymní překladatel latinské učebnice Avarovy z roku 1575.⁵⁷⁷

České gramatické myšlení nejvíce ovlivnila latinská gramatická tradice. Ponejvíce formovaná prostřednictvím výtahů z rozsáhlejší gramatiky, již sestavil **Aelius Donatus** (4. století). *Ars minor* byla určena začátečníkům a pojednávala formou otázek a odpovědí o slovních druzích. *Ars maior* již předpokládala určité znalosti a zabývala se systematicky hláskoslovím, slovními druhy a stylistikou.⁵⁷⁸ Ve středověku a raném novověku se tato učebnice stala natolik oblíbenou, běžnou a obvyklou, že označení „donát“ se stalo obecným pojmenováním.⁵⁷⁹

Nejčastěji byla přetiskována část *Ars minor*. Ovlivňovala též tvorbu dalších autorů, kteří pak také užívali zejména stejné pojetí a uspořádání látky v příručkách latiny. Z typografického hlediska skýtala sazba jakéhokoli donátu různá úskalí. V první řadě se

⁵⁷⁶ Stankiewicz, Ed.: *Grammars and dictionaries*, s. 4.

⁵⁷⁷ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 18.

⁵⁷⁸ Kuřáková, E. – Vidmanová, A. a kol.: *Slovník latinských spisovatelů*, s. 227.

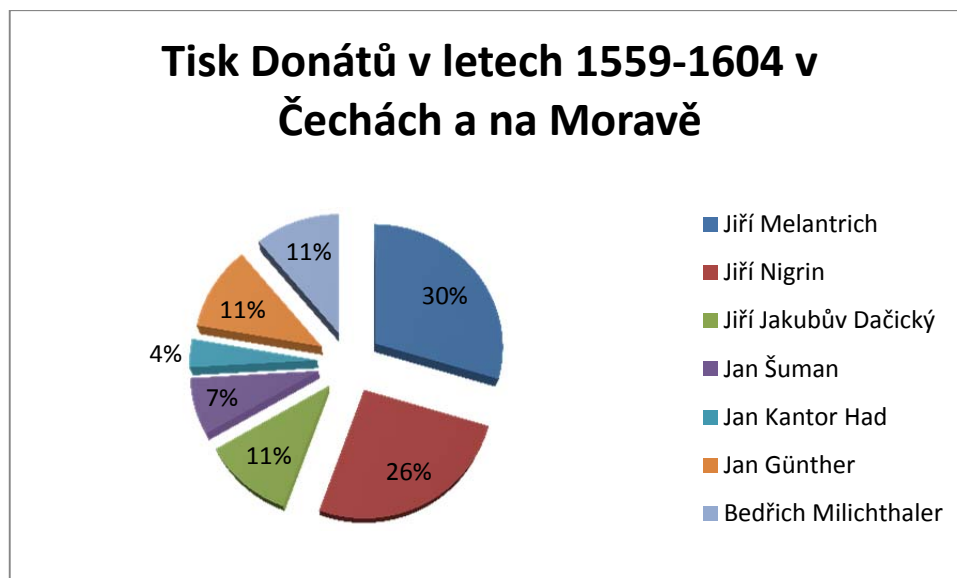
⁵⁷⁹ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 12-13.

jednalo o nutnost dostatečné zásoby tiskových písmen, neboť ve schématech k časování bylo zapotřebí stále týchž typů (např. „m“, „d“, „e“ u sloves amo, doceo, lego).⁵⁸⁰ Z námi sledovaného období eviduje Knihopis v rozmezí let 1559-1604 dvacetsedm vydání Donatových učebnic. Podíl jednotlivých tiskařů ukazuje níže uvedená tabulka. Mezi nejproduktivnější tiskaře v této oblasti patřili Jiří Melantrich (30%) a Jiří Nigrin (26%), přičemž Melantrich byl nejproduktivnější v druhé polovině 60. a na začátku 70. let, kdežto Nigrin na něj navázal v 70. a 80. letech. Jiří Jakubův Dačický se zapojil v opakovaných vydáních letech 1580, 1587 a 1598. Typografická úprava ve všech tiskárnách byla v podstatě stejná. Formát byl osmerkový, text díla latinský a český, kdy gramatické poučky jsou vyjádřeny latinsky s českým meziřádkovým překladem. Následující latinská gramatická pravidla jsou pak bez meziřádkového překladu.

Poptávka po tomto titulu byla jistě velmi silná a průběžná a dochovaná vydání jsou nepochybně jen zlomkem skutečné produkce. Kdo se zabýval přípravou edice u Jiřího Jakubův Dačického, není možné říci. Je pravděpodobné, že spíše využil některého již dříve vydaného textu, který beze změn přejal a otiskl.

Doporučující báseň doprovázející vydání etymologické části, vydané v roce 1564 u Jana Kantora Hada, obsahuje několik informací ze soudobé vydavatelské praxe tohoto žánru. Na přípravách této (hadovské) edice se podílel Matouš Collinus, který v textu básně upozorňuje na to, že se tak stalo pečlivěji než se doposud dělo v pražských tiskárnách. Též chválí, že Had vyhověl soudobé poptávce a vydal „českého Donáta“, přestože podle něj učenci neschvalují překládání latinských vědeckých prací do barbarských jazyků. Tento text byl znovu beze změny otištěn na rubu titulní strany ve vydání Jiřího Nigrina v roce 1588.

⁵⁸⁰ Voit, P.: Encyklopedie knihy, heslo donát, s. 217.

Graf č. 11 - Podíl jednotlivých tiskařů na tisku Donátů v letech 1559-1604 v Čechách a na Moravě

3.1.4.2 Slovníky

Slovník je abecedně řazený seznam slovní zásoby.⁵⁸¹ Velký pokrok v oblasti slovníkářství přinesl humanismus. I v českém prostředí se začala projevovat snaha předvést domácí jazyk jako nástroj schopný konkurovat latině. S tím souvisela také snaha zachytit slovní bohatství českého jazyka v co největší komplexnosti. Slovníky postupně přestávaly být pouhými překladatelskými příručkami, nebo v lepším případě sbírkami dokládajícími lexikální bohatství češtiny a získávaly i dimenzi teoretického popisu shromážděného materiálu. Vznikají tak první lexikografické práce, zejména slovníky etymologické.⁵⁸² Z hlediska dobového knihtisku pak důležitou roli sehrály též potřeby studentů, zápolících s taji latinského jazyka. Vrchol humanistického slovníkářství pak představuje dílo Daniela Adama z Veleslavína.

V českém prostředí si zaslouží též pozornost práce **Matouše Benešovského** nazvaná *Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jejich jest rozum*⁵⁸³ (1587). Jednalo se o první komplexní český slovník, který obsahoval vymyšlené etymologie českých slov založené na jejich srovnání se slovy užívanými v jiných slovanských jazycích, zejména polštině a ruštině. Ke konci pojednání jsou pak také

⁵⁸¹ Ilustrovaný encyklopedický slovník, heslo Lexikon, s. 344.

⁵⁸² Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 170.

⁵⁸³ Knihopis č. 7166, Chronologický soupis tisků JJD č. 128.

připojena slova přejatá z latiny, řečtiny a němčiny.⁵⁸⁴ Kromě toho obsahuje předmluva velmi energickou obranu českého jazyka. Podle českých onomastiků má tento spis přímo zakladatelským významem. Autor podle nich vytvořil zcela nový typ slovníku, neboť uváděl i propria (osobní jména skrytá ve jménech místních, jména Němec, Slovan, jména některých řek) a propojoval apelativa s proprii. Poprvé bylo také programově vyzdvihováno počešťování „německých i křesťanských“ jmen. Po obsahové stránce bývají některé výklady považovány za velmi jednoduché. Například: Zdislav - na pevnosti slavný, Čeněk - v cizí zemi narozený, ovšem z Čecha otce apod.⁵⁸⁵

Oblíbeným speciálním typem humanistického slovníkářství byly i práce sloužící jako **stylistické příručky**, k nimž patřily různé soubory metafor, frazeologických obrátů a vazeb a také sbírky přísloví a rčení.⁵⁸⁶

V roce 1590 vyšel spis Petra Codicilla nazvaný *Praecepta dialectices*. Dílo vyšlo již po autorově smrti, takže do jeho konkrétní podoby již nemohl zasáhnout. Rozsahem se jedná o 236 stran osmerkového formátu. Podle autorů Rukověti vycházel Codicillus z Melancthonových *Erotemata dialectices* s nimiž se z velké části doslovně shoduje.⁵⁸⁷ Vlastním autorovým přínosem je pak životopis Jana Husa⁵⁸⁸.

Codicillus v textu nejprve vysvětluje, proč se dialektice učí, poté vykládá, jak se dělí kvestie (disputační otázka) a jak se odpovídá na jednoduché otázky, a jak je si počínat při kvestiích složitých. Vysvětluje, co jsou kategorie a uvádí rozmanité definice. Pro lepší pochopení připojuje tabulky, v nichž je látka rozdělena. Obšrně vykládá též o propozicích, nebo premisách, jejich způsobech, změnách a důsledcích z premis plynoucích, o sylogismech, figurách a modech. Uvádí obecná mnemotechnická jména (Barbara, Celares, Darii, Ferio atd.).⁵⁸⁹ Již zmiňovaný Husův životopis je zařazen mezi příklady, jak správně sestavit takovýto slohový útvar. K výběru této osobnosti přikročil autor patrně proto, že ve svém kalendáři na rok 1585 vypustil svátek mistra Jana Husa, což mu současníci velmi zazlívali. Přestože jej již v roce 1588 zase vrátil, kolovala na toto téma ve své době řada posměšných textů.⁵⁹⁰ Schéma životopisu se pak odvíjí od základní šablony - popis vlasti, informace o rodičích, vychování, mravech, způsobu života, skutcích atd. až po smrt.

⁵⁸⁴ Stankiewicz, E.: Grammars and dictionaries of the Slavic languages, s. 18.

⁵⁸⁵ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 381, 429

⁵⁸⁶ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 171.

⁵⁸⁷ Rukověť I, heslo Codicillus, Petr, s. 399.

⁵⁸⁸ Nachází se na fol. E5a-E6b

⁵⁸⁹ Winter, Z.: O životě na vysokých školách, s. 323.

⁵⁹⁰ Bohatcová, M.: Česká kniha, s. 185.

Zikmund Winter zhodnotil tento text jako velmi srdečný, přičemž Hus je zde zván blahoslaveným mučedníkem.⁵⁹¹

Na pomezí učebnice a náboženského textu leží *Malý katechismus*⁵⁹², vydaný pro školní děti. V latinsko-české verzi jsou zde předkládány základní věroučné otázky křesťanské víry počínaje desaterem, přes víru křesťanskou, modlitbu Páně, svátost křtu po svátost večeře Páně.

3.1.5 Humanistické příležitostné tisky

Podle Jana Martínka bylo od 40. let 16. století ctižádostí humanistických spisovatelů, aby jejich díla byla vydána tiskem⁵⁹³ neboť literární projevy šířené rukopisně se v jejich kruzích podceňovaly, a to jednak proto, že neumožňovaly dostatečnou publicitu, ale též pro svůj vnější vzhled a špatnou čitelnost.⁵⁹⁴ Šest dílů Rukověti humanistického básnictví⁵⁹⁵ zachycuje informace o stovkách bohemikálních příležitostných tisků, které byly vydány v pražských, mimopražských i zahraničních tiskárnách. Přesto je nutné konstatovat, že je dnes známa sotva polovina původní humanistické literární produkce.⁵⁹⁶ Grafy zařazené na konec textu této práce ukazují rozložení jednotlivých tiskáren a jejich podíl na celkové produkci. 67% vydaných humanistických sborníčků vyšlo z tiskařských lisů pražských oficín. Nejproduktivnější byli v této oblasti Jiří Nigrin (17%), Jan Šuman (včetně svých pokračovatelů – 17%) a mírně za nimi Pavel Sessius (16%). Podíl Jiřího Jakubův Dčického a Jana Othmara činil 4% (pro každého). Z mimopražských lokalit se nejvíce sborníčků vytisklo v Olomouci. Zajímavý je též pohled na zahraniční tiskařská střediska. Nejvíce bohemikálních příležitostných tisků bylo vydáno ve Wittenberku (9%). Následovala Vídeň (6%), Frankfurt nad Mohanem (5%), Zhořelec (5%) a Lipsko (4%).

Příležitostné tisky vytištěné u Jiřího Jakubův Dačického tvoří 42% jeho produkce. Vydávány byly k různým účelům. Z hlediska tiskařské a prodejní strategie byly výhodné,

⁵⁹¹ Winter, Z.: O životě na vysokých školách, s. 324.

⁵⁹² Knihopis č. 3818, Chronologický soupis tisků JJD č. 259.

⁵⁹³ Martínek, J.: O povaze a dochování, s. 128.

⁵⁹⁴ Martínek, J.: Humanisté a mecenáši, s. 25, srov. též Martínek, J.: O povaze a dochování, s. 128.

⁵⁹⁵ Hejnic, Josef – Martínek, Jan: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae. Díl 1-5. Praha, Academia 1966-1981; Hejnic, Josef – Martínek, Jan: Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae. Díl 6. Dodatky A-Ž. - Praha, Academia 2011. - 334 s.

⁵⁹⁶ Martínek, J.: O povaze a dochování, s. 274.

neboť si jejich výrobu objednal a zaplatil autor či „redaktor“ sborníku a navíc odebral ne-li celý, tedy alespoň větší část nákladu.

Humanistické příležitostné sborníky je možné dělit podle dvou hlavních hledisek. Jednak podle okruhu, k němuž patřili autoři textů, nebo okruhu kam texty směřovaly. Dále pak podle typologické příslušnosti k určitým literárním útvarům (anagramy, epigramy, chronostichy, symbola, epitafia) a tematickým okruhům (např. carmina gratulatoria, carmina sacra, epithalamia, epicedia, genethliaca, propemptika atd.).

Z celkového počtu 112 tisků, vydaných u Jiřího Jakubův Dačického, převažují gratulace k sňatku 21%, kondolence a vyjádření soustrasti k úmrtí určité osoby či osob 11%, dále pak gratulace k bakalářské či mistrovské promoci, narození dítěte, k jmeninám, poděkování ve formě „papírového dárku“ atd. Mohly být též praktického charakteru, jako např. pozvání k přednáškám. Většinou se jednalo o oslavné básně nebo básně či statě (minimálně) s náboženskou, historickou, místopisnou, biografickou a jinou tematikou. Většina sborníčků byla vytištěna ve kvartovém formátu, menší část v osmerce. Samostatnou kapitolu pak tvoří jednolisty, které Jiří Jakubův Dačický tiskl převážně v 70.-80. letech 16. století.

Uspořádání sborníků vycházejících z Jiřího officíny se nijak nelišilo od struktury ostatních soudobých sborníků vydávaných v evropském prostoru. Text tvořila většinou krátká latinská veršovaná blahopřání různých autorů. Jednotlivé příspěvky se většinou pohybovaly od poloviny do maximálně jedné stránky délky textu, kterou pouze výjimečně přesahovaly. Řazeny byly různě, většinou ale podle postavení a hodnosti autorů.

Rozsah se pohyboval většinou okolo jednoho tiskového archu. U textů s náboženskou problematikou (parafráze žalmů apod.) byl rozsah mnohdy větší, ale nepřesahoval většinou 3-4 složky tiskového archu.

Produkce příležitostné poezie byla velmi rozšířená. Žáci byli již na latinských školách vedeni k tomu, aby se aktivně podíleli na sepisování příspěvků do příležitostných sborníků regionálního významu. Na universitě pak zejména přispívali do gratulačních publikací k promocím a vydávali obsahy svých universitních disputací. Jejich činnost dosáhla zpravidla vrcholu v době jejich vlastního učitelského působení na školách, kdy kromě tvorby vlastních příspěvků často upravovali sborníky i redakčně.⁵⁹⁷ Jan Martínek

⁵⁹⁷ Martínek, J.: Příspěvek k poznání vlivu university, s. 13-14.

upozornil, jak rychle byly příležitostné sborníky sestavovány z příspěvků autorů působících ve vzájemně odlehlých městech a v jak krátké době byly vydávány tiskem. Universitní profesori psali doporučující verše, kondolenční nebo blahopřejné projevy i do takových sborníků, které měly čistě regionální charakter, a naopak humanisté působící na venkově zase přispívali do sborníků universitních.⁵⁹⁸

Humanistické příležitostné sborníky byly také součástí systému dobového mecenátu. Dokazuje to též použití různých dedikací v jednom tisku.⁵⁹⁹

Po typografické stránce je možné označit příležitostné humanistické sborníky vydané v oficíně Jiřího Jakubův Dačického jako zcela průměrné, zapadající plně do dobových zvyklostí. Snad jen méně než Šumanská tiskárna nebo Jiří Nigrin používali k výzdobě titulní stany dobově oblíbených rámců vytvořených z typografických ozdůbek. Jinak ale zcela zapadají do běžné produkce těchto tisků v středoevropském prostoru. I zde je možné vysledovat silný německý vliv, který ovšem nepřekvapí vzhledem ke kontaktům s německými univerzitami.

Rychlost tisku byla stejná jako u všech ostatních soudobých tiskáren, tzn. snaha o co nejrychlejší vytištění a předání zákazníkovi. O tom může svědčit například distribuce tisku bez vytištěné první složky s titulní stranou⁶⁰⁰, složení tiskového archu ještě za vlhka, takže došlo k vzájemnému otištění ještě vlhkých stránek apod.

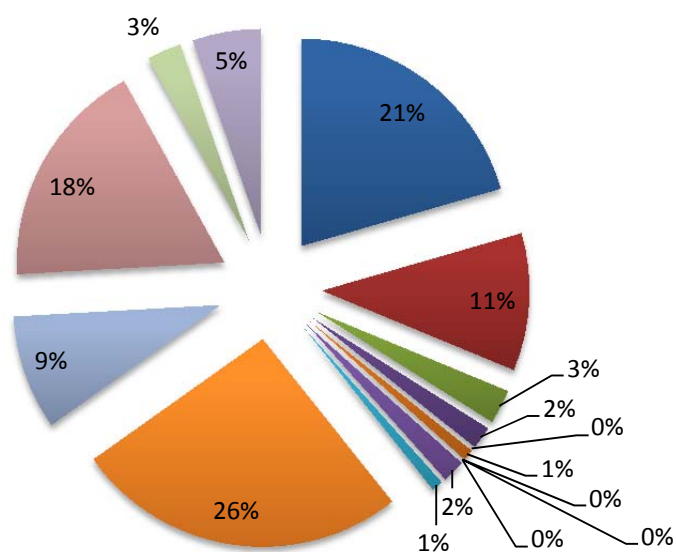
Dřevořez je přítomen pouze u několika zkoumaných sborníků příležitostné poezie. Z používané dřevořezové výzdoby se jednalo převážně o heraldickou výzdobu.

⁵⁹⁸ Martínek, J.: Příspěvek k poznání vlivu university, s. 10.

⁵⁹⁹ Knihopis č. 16.922, 16.923, Chronologický soupis tisků JJD č. 43-46, 96. Věnování Adamovi z Hradce, Zachariášovi z Hradce, Burianovi Trčkovci z Lípy a Znatovi z Lomnice.

⁶⁰⁰ Mitis, Tomáš: Thomae Mitis Luctae spiritus libri III. Jiří Jakubův Dačický 1578. Ruk III.348, Chronologický soupis tisků JJD č. 53.

Podíl jednotlivých témat v produkci příležitostných humanistických sborníčků a jednolistů Jiřího Jakubův Dačického

■ ratulace k sňatku 21%	■ kondolence k úmrtí 11%
■ přání k jmeninám nebo narozeninám 3%	■ gratulace k narození dítěte 2%
■ gratulace ke kněžské ordinaci 0%	■ carmina gratulatoria 1%
■ blahopřání k promoci (bc i mgr) 0%	■ teze bc nebo mgr disputace 0%
■ přání na šťastnou cestu 0%	■ dárek k vánocům nebo Novému roku 2%
■ blahopřání městské radě 1%	■ náboženská témata 26%
■ moralistní témata 9%	■ panegyrika 18%
■ historie, politika 3%	■ miscellanea 5%

Graf č. 12 - Podíl jednotlivých témat v produkci příležitostných humanistických sborníčků a jednolistů Jiřího Jakubův Dačického

3.1.5.1 Tematické vymezení příležitostných humanistických sborníčků vydaných v tiskárně Jiřího Jakubův Dačického

Jak již bylo výše naznačeno, v textech publikovaných v příležitostných humanistických sborníčcích se objevuje celá škála témat. Od konvenčních náboženských a moralistních námětů, přes historii a politiku po popis přírodních a společenských katastrof, osobních sdělení a někdy i kuriozit.

Jednou z oblíbených oblastí byla **historie**. Autoři se k ní obraceli s různých důvodů. **Matouš Hosius** byl autorem básně o Přemyslu Otakarovi II.⁶⁰¹ Své vyprávění zasadil do vlastivědného rámce. Postupně popisoval Českou zemi, její polohu, úrodnost a přednosti jejích obyvatel a vládců. Poté přistupil k osobě Přemysla Otakara II., a vylíčil jeho zasnoubení s Markétou, jeho výpravu do Prus, vítězství nad uherským králem Bélou, jeho boj proti Rudolfovi Habsburskému a nakonec též jeho smrt na den sv. Rufa. Chválil jej jako vynikajícího vládce. **Matouš Petřík** v roce 1571 zpracoval život sv. Václava.⁶⁰²

Mnohé spisy sloužily jako „**papírové dárky**“, oslavující přátele, mecenáše, příznivce apod. Například jednolist **Jana Zazia**⁶⁰³ vyšel jako dárek k vánocům roku 1570. V roce 1579 **Jan Jiskra** složil „*Oratio*“⁶⁰⁴, v němž oslavoval město Jihlavu pro její bohatství a právní řád. Mezi měšťanstvem je prý podle Jiskry mnoho vzdělců, a místní školství je vzorné. Poté zařadil báseň o úřadech a králich, jako institucích ustanovených od Boha. Doba Karla IV. je zde líčena jako zlatý věk. V roce 1590 vyšla panegyrická „*Carmen*“ **Jiřího Cyanea** věnovaná Baltazarovi Heinfriedelioví⁶⁰⁵. **Jan Pickonides** vytvořil v roce 1590 blahopřejný spis⁶⁰⁶ k obnovení rady Starého Města pražského. Stejněho roku publikoval ve své „*Carmen*“⁶⁰⁷ **Jiří Tesák** verše ke zbudování chrámu v Kostelci nad Černými lesy nákladem Jaroslava Smiřického ze Smiřic. V roce 1593 napsal gratulační báseň⁶⁰⁸ **Jan Cyaneus**. Oslavil v ní nového arcibiskupa Zbyňka II. Berku z Dubé, vypsál jeho dosavadní osudy a popřál mu úspěch v úřadě.

⁶⁰¹ Ruk I.349, Chronologický soupis tisků JJD č. 71.

⁶⁰² Ruk IV.155, Chronologický soupis tisků JJD č. 20.

⁶⁰³ Ruk V.568, Chronologický soupis tisků JJD č. 14.

⁶⁰⁴ Ruk II.454, Chronologický soupis tisků JJD č. 59.

⁶⁰⁵ Ruk I.520, Chronologický soupis tisků JJD č. 151.

⁶⁰⁶ Ruk IV.176, Chronologický soupis tisků JJD č. 156.

⁶⁰⁷ Ruk V.345, Chronologický soupis tisků JJD č. 119.

⁶⁰⁸ Ruk I.521, Chronologický soupis tisků JJD č. 185.

Politika vstupovala do básnictví také poměrně často. Oslava panovníka a válečná vítězství nad Turky nebyly doménou jen neperiodického novinového zpravodajství, najdeme je také v dílech celé řady básníků, kteří se rozhodli je svými díly oslavit. Vítězství císařských vojsk nad Turky a dobytí hradu Filekova 27. listopadu 1593 literárně zpracoval **Bohuslav Bavor z Kosmačova** a svoji skladbu v roce 1596 věnoval Rudolfovi II.⁶⁰⁹ V roce 1596 poprvé vyšla ve formě jednolistu skladba **Jiří Carolida** pojednávající o deseti římských císařích z Habsburského rodu⁶¹⁰ a ještě téhož roku byla znovu vydána v upravené a rozšířené formě u Václava Maryna z Jenčic.⁶¹¹ V básni z roku 1578 věnované Kutnohorské městské radě pojednal **Jan Didactus** o původu panovnické moci a vlastnostech, které si má panovník osvojit⁶¹².

Škála zpracovaných **náboženských témat** byla široká. Dostí častým námětem bylo konvenční téma narození Krista. Použili je například v roce 1571 **Kašpar Cropacius**⁶¹³, 1572 **Petr Codicillus**⁶¹⁴, 1574 **Jiří Cropacius**⁶¹⁵, 1579 **Jan Selenius**⁶¹⁶, 1581 **David Crinitus**⁶¹⁷. Petr Codicillus téma narození Krista spojil navíc s přáním k Novému roku⁶¹⁸ a jako gratulaci je patrně každoročně rozesílal svým přátelům a příznivcům. Další nové dochované vydání pochází z roku 1586 a bylo vydáno ve shodné typografické úpravě u Daniela Adama⁶¹⁹. Hymnus o vtělení Krista⁶²⁰ publikoval v roce 1576 **Bartoloměj Havlík z Varvažova** a **Jan Nepressius** v roce 1581 zpracoval tematiku umučení Krista⁶²¹. Částečně vybočuje jen **Jan Didactus**, který se v roce 1579 zaměřil svůj text do oblasti angelologie, druhou částí svého textu se ale zase vrátil zpět k běžné praxi, když básnický zpracoval Davidovy žalmy - 62, 91, 127⁶²².

⁶⁰⁹ Ruk I. 176, Chronologický soupis tisků JJD č. 183.

⁶¹⁰ Ruk I.330, Chronologický soupis tisků JJD č. 201.

⁶¹¹ Ruk I. 330 – Decas augustissimorum ex ... archiducum Austriae familia imperatorum, quibus singulis sua symbola subiiciuntur, autore Georgio Carolide a Calsperga. Pragae excusa typis Venceslai Marini a Genczic anno sal. hum. 1596. – 8 ff

⁶¹² Ruk II.42, Chronologický soupis tisků JJD č. 49.

⁶¹³ Ruk I.500, Chronologický soupis tisků JJD č. 18.

⁶¹⁴ Ruk I.392, Chronologický soupis tisků JJD č. 21.

⁶¹⁵ Ruk I.496, Chronologický soupis tisků JJD č. 26.

⁶¹⁶ Ruk VI.259, Chronologický soupis tisků JJD č. 63.

⁶¹⁷ Ruk I.479, Chronologický soupis tisků JJD č. 86.

⁶¹⁸ Ruk I.392, Chronologický soupis tisků JJD č. 21.

⁶¹⁹ Ruk I.397 - Codicillus, Petr: Rector academiae Pragensis M. Petrus Codicillus lectori S. P. D. ... Datae e collegio Venceslai imperatoris Romani 29. Decembris, ... sub initium anni 1587 ... Pragae typis M. Danielis Adami. [1586] – Jednolist

⁶²⁰ Ruk II.277, Chronologický soupis tisků JJD č. 30.

⁶²¹ Ruk IV.24, Chronologický soupis tisků JJD č. 92.

⁶²² Ruk II.42, Chronologický soupis tisků JJD č. 57.

Humanističtí básníci se ve svých dílech vyslovovali též k **soudobému dění**, ať již formou samostatných textů či připojením nebo vtělením těchto informací přímo do jiných velmi často moralistně-náboženských témat. **Jan Campanus** ve svém spise z roku 1602⁶²³ vylíčil různé katastrofy a úmrtí, k tématu se v roce 1606⁶²⁴ znovu vrátil. V prvním spise podává výčet živelních pohrom a úmrtí v roce 1601 - třikrát hořelo v Litomyšli a přitom bylo zničeno 40 domů, škola a kostel; z důvodu úderu blesku hořelo ve Slaném a v Klatovech; vojáci způsobili mnoho utrpení v Domažlicích, Vodňanech a dalších městech. Autor podává též výčet významných mužů, kteří v tomto roce zemřeli. Například Tycho Brahe, Jaroslav Trčka z Lípy, Michal Špánovský z Líšova atd. Ke konci je pak připojeno několik přání, jednak k Novému roku (připsáno Jiřímu Dicastovi), ale též k několika uskutečněným sňatkům. **Kašpar Cropacius** ke svému tématu o narození Krista⁶²⁵ v roce 1571 připojil modlitbu za mír, zbožnost a vzájemnou lásku, stejně jako několik dopisů adresovaných Tomáši Mitisovi. V roce 1580 věnoval **Jiří Koppay** Jindřichu Scriboniovi své dílo „*Vita aulica*“⁶²⁶ pojednávající o zvrácenosti dvorského života. V předmluvě jako důvod, proč tento spisek nevěnoval žádnému ze světských dvořanů, uvedl, že je totiž považuje za pokrytce.

Pohromy a katastrofy roku 1590 vylíčil ve své „*Elegii*“⁶²⁷ **Martin Stolinský**. Ústy múzy líčí, že došlo k rozbrojům mezi panovníky, k výbuchům vojenské zvůle, ke zlořádům a projevům nesvornosti při správě měst. Zlá znamení, jako jsou vichřice, kometa, zatmění, sucho, úmrtí významných mužů, nabádají lidstvo k nápravě. Mnohému útisku od protivníků (papeže a jezuitů) též čelí pravá církev.⁶²⁸

Nárek nad svou dobou⁶²⁹ básnický zpracoval v roce 1591 **Martin Schwartzbach**. Mnohé prý podle autora nasvědčuje tomu, že se blíží konec světa – církev je ve zmatech, učenost opovržena, ctnost je řídká, všude převládá násilí, rozmařilost a podvod. Podobné téma zpracoval v roce 1592 také **Vít Pešín**⁶³⁰. Zjevily se mu prý bohyně Iusticia a Pax, jejichž rozhovor obsahující kritiku soudobých poměrů zbasnil. Také různé pohromy, které

⁶²³ Ruk I.262, Chronologický soupis tisků JJD č. 229.

⁶²⁴ Ruk I.267, Chronologický soupis tisků JJD č. 109.

⁶²⁵ Ruk I.500, Chronologický soupis tisků JJD č. 18.

⁶²⁶ Ruk III.68, Chronologický soupis tisků JJD č. 77.

⁶²⁷ Ruk V.204, Chronologický soupis tisků JJD č. 169.

⁶²⁸ Rukovět' V., heslo Stolinský, Martin, s. 203-204.

⁶²⁹ Ruk V.84, Chronologický soupis tisků JJD č. 168.

⁶³⁰ Ruk VI.231, Chronologický soupis tisků JJD č. 176.

se přihodily, vykládá **Daniel Franconius** ve svém spise⁶³¹ z roku 1593 jako úkazy Božího hněvu, které mají vést k mravní obrodě.

Popis moru⁶³² z roku 1582, věnoval **Jan Selenius** žatecké městské radě. Mor podle něj mnohokrát předpověděly přírodní jevy – ohnivé vlasatice, krvavé meče na obloze, vichřice, povodně atd. V textu je též obsažen nárek nad smrtí významných mužů. Tyto velké ztráty zaznamenal autor ve městech Louny, Rakovník, Žlutice a Praha.

Není účelem této práce jakkoli hodnotit básnickou úroveň vydávaných soudobých textů. Zmíním pouze jeden příklad, kdy autoři Rukověti humanistického básnictví ocenili **Jana Chorinna**, jako básníka, jehož „*básně se příznivě liší svou obsažností od záplavy stereotypních gratulací a jiných příležitostných skladeb*“⁶³³ a jeho „*Idyllion de Maio mense*“⁶³⁴ z roku 1589 označili za „*jeden z nejzralejších plodů naší humanistické poezie*“, který vyniká tvůrčím zpracováním idylických motivů římské poezie.⁶³⁵ Básník zde navozuje představu, jako by v horkém letním odpoledni odpočíval ve stinném skalním úbočí se svým příznivcem Abrahamem Hrochem z Mezilešic a ve volné chvíli se na něho obracel se svou básnickou chválou měsíce května.

V roce 1584 se stal **Adam Rosacius** správcem školy v Nymburce. Proto pokládal za vhodné ukázat, v jaké kázni mají žít jeho žáci.⁶³⁶ Poučení sepsal podle vzorů gramatika Donata.⁶³⁷

Nezanedbatelnou částí sborníkové produkce pak byla též různá *Carmina gratularoria*, k počtě úspěšných absolventů bakalářského či magisterského gradu.

3.1.6 Neperiodické novinové zpravodajství

Neperiodické novinové zpravodajství v Praze dosáhlo v 90. letech 16. století rozkvětu, jenž neměl v celé Evropě obdoby. Počet pražských novin vysoce převýšil to, co bylo v této tematické oblasti vydáno ve Vídni, Vratislavi, Augšpurku nebo Norimberku.⁶³⁸ Z pražských tiskařů byl jedním z největších producentů neperiodických novin Jan Šuman

⁶³¹ Ruk VI.124, Chronologický soupis tisků JJD č. 187.

⁶³² Ruk V.43, Chronologický soupis tisků JJD č. 103.

⁶³³ Rukověť II., heslo Chorinnus, Jan, s. 390.

⁶³⁴ Ruk II.391, Chronologický soupis tisků JJD č. 140.

⁶³⁵ Rukověť II., heslo Chorinnus, Jan, s. 391.

⁶³⁶ Ruk IV.350, Chronologický soupis tisků JJD č. 113.

⁶³⁷ Rukověť IV, heslo Rosacius, Adam, s. 350.

⁶³⁸ Šimeček, Z.: Osmanská expanze, s. 363.

(včetně jeho tiskařské linie), jehož produkce činila 46% ze všech vydaných neperiodických novin, a Burian Valda (21%).⁶³⁹

Jan Šuman při své zpravodajské činnosti systematicky registroval všechny významnější válečné „turecké“ události, přičemž se soustřeďoval zvláště na úspěchy císařského vojska, dále informoval o jednotlivých srážkách, o dobytí významnějších pevností a větších míst. Nebál se ale k těmto zprávám připojit zprávy jiného druhu, jako například novinu o přijetí císařova vyslance v Moskvě.⁶⁴⁰ Zdeněk Šimeček prokázal, že mnohé jeho tištěné noviny jsou překladem týdenních novin psaných. Šuman užíval zprávy z míst, které byly zpravodajskými centry, kam se sbíhaly informace o uherské politice a událostech zcela pravidelně (Košice, Vídeň, Benátky). V jeho tiscích je také možné najít výslovné odkazy na listy některých uherských hejtmanů.⁶⁴¹ Podobné strategie užívali také další pražští tiskaři. Ve zpravodajství Buriana Valdy však našel Zdeněk Šimeček specifický rys, který spočíval v tom, že Valda větší pozornost věnoval polským zprávám o turecké válce, což se v jeho tištěných novinách promítlo větším uplatněním sedmihradné problematiky.⁶⁴² Tuto tendenci je možné vystopovat i v neperiodických novinách z roku 1598 vycházejících z officíny Jiřího Jakubův Dačického. Navíc je ze stejného roku doložena jejich spolupráce při tisku novin nazvaných *Pravdivý partikulář O šťastném vítězství a ... dobytí ... pevnosti města Rábu*⁶⁴³.

Je možné shrnout, že text noviny mohl tiskař získat různým způsobem, ať již vlastním nákupem od novelanta, nebo za určitého příspěví dvora, či využití ústních sdělení všeho druhu včetně relací kupců, kteří přijížděli do Prahy.⁶⁴⁴ Některé tištěné noviny se přímo odvolávají na zprávu přinesenou kurýrem ke dvoru.⁶⁴⁵ Jména autorů novinového zpravodajství nejsou většinou známa, a pokud ano, jsou uvedena nejčastěji v textu a sloužila většinou k verifikaci obsahu zpráv.⁶⁴⁶ Za „redakční správnost“ uváděných informací ručil tiskař. V roce 1565 byl Šebestián Oks uvězněn kvůli „lživým“ novinám o osmanském obléhání Malty.⁶⁴⁷ Zdeněk Šimeček a později též Tomáš Rataj konstatovali, že

⁶³⁹ Večeřová, P.: Šumanská tiskárna, s. 95. Podrobněji o Šumanských neperiodických novinách s. 95-103.

⁶⁴⁰ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 23-24.

⁶⁴¹ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 23-24, 26.

⁶⁴² Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 24.

⁶⁴³ Česká verze - Knihopis č. 6872. V impresu je uveneno: „*Vytištěné v Starém Městě pražském u Jiříka J. a Buriana Valdy*“. Německá verze Göllner 2365. V impresu je uvedeno: „*Gedruckt zu Prag in der Alten Stadt, durch Georg Jacob und Buryan Walda*“.

⁶⁴⁴ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 21, 22, 34.

⁶⁴⁵ Rataj, T.: Turecká hrozba, s. 245.

⁶⁴⁶ Kneidl, P.: Česká lidová grafika, s. 19.

⁶⁴⁷ Menčín, F.: Cenzura, s. 18.

v tištěném neperiodickém novinovém zpravodajství se jeví výrazná tendence k preferování vítězství a potlačování negativních informací, což by podle zmiňovaných autorů podporovalo názory o napojení tiskařů přímo na dvorské zpravodajství.⁶⁴⁸

Zpravodajství zabývající se tureckou problematikou bylo v řadě tiskáren vydáváno souběžně v české a německé jazykové mutaci. Dokonce se objevil jistý zárodek možné kontinuity zpráv v německých novinách, které vycházely z Šumanské tiskárny.⁶⁴⁹

Formát neperiodických novin byl většinou kvartový, skládající se ze čtyř listů. Tomuto rozvrhu byla často přizpůsobována sazba textu, tj. použití větších stupňů řezu písma, vytváření odstavců a jejich odsazování od sebe navzájem, v opačném případě pak zase na poslední stránce použití menších písmových řezů. Velikost nákladu není doložena, nicméně řada badatelů se domnívá, že se jednalo o 200 kusů.⁶⁵⁰ Tomuto množství by mohlo také nasvědčovat několikeré vydání jedné zprávy v jedné oficíně během krátkého období.⁶⁵¹

Struktura textu podléhala také určité šabloně. Na titulní straně byl velmi často použit žánrový obrázek dokládající popisované události. Již sám název měl akcentovat sdělované události. Byl tvořen označením novina a dalšími přívlastky – „jistá a pravdivá“, „příkladná“, „jistotná“, „slavná a šťastná“, „hrozná a strašlivá“, „potěšitelná“, nebo „radostná a celému křesťanstvu k velikému potěšení“. Tento zaběhnutý vzorec se pokusil změnit pouze Jan Šuman, který počáteční označení novina buď zcela vypustil, nebo předně posunul vlastní označení události – „o bitvě“, „o dobytí“ atd. Tento nový vzorec se však v ostatních soudobých tiskárnách neujal.⁶⁵² Vlastní text se skládal z popisu události, přičemž byl kladen důraz na úspěchy a vynechány, případně zlehčovány neúspěchy. Nezdary pak byly prezentovány jako důsledek globálních hříchů křesťanstva, které popouzejí Boha k takovému trestu. Vzhledem k tomu, že zprostředkovaně dolehla osmanská expanze na obyvatele měst a venkova v podobě nejrůznějších patentů a mandátů

⁶⁴⁸ Šimeček, Z.: Osmanská expanze, s. 318; Rataj, T.: Turecká hrozba, s. 245.

⁶⁴⁹ Šimeček, Z.: Noviny z Prahy, s. 62. Srov. též Večeřová, P.: Šumanská tiskárna, s. 96-97.

⁶⁵⁰ Rataj, T.: Turecká hrozba, s. 246. Srov. též Škarka, A.: Ze zápasů nekatolického tisku, s. 286.

⁶⁵¹ Například Čeněk Zíbrt eviduje čtyři vydání zprávy Fridricha Engelka *O Velkém hladu... v Lifflandu* vydané v roce 1603, pokaždé prý s jiným dřevořezem na titulní straně (Zíbrt IV. č. 366). Jiným příkladem mohou být noviny Jana Šumana *O dobytí města Babuče... 1595* (Knihopis 2038, dvě vydání s paralelní titulní stranou), *O vítězném Rábu dobytí ... 1598* (Knihopis 2049, dvě vydání s paralelní titulní stranou). Nebo též dvě vydání aktuality *O portugalské bitvě* z roku 1578 u Jiřího Jakubův Dačického (Knihopis č. 1158, Knihopis č. 1158a).

⁶⁵² Rataj, R.: Turecká hrozba, s. 249.

nařizujících odvod obilí, lití děl a zbraní, výrobu střelného prachu a koulí a hlavně vybírání daní,⁶⁵³ byl součástí zpráv také výčet toho, co křesťané získali.

Na základě nařízení Rudolfa II. „*O tištění a vydávání traktátův a novin*“ z 24. ledna 1594 a znovu obnoveného v květnu 1595 musely zprávy projít cenzurním řízením, jímž byl pověřen pražský arcibiskup, a purkmistrům měst pražských bylo nařízeno, aby zakázali svým tiskařům tisknout cokoli bez arcibiskupova vědomí. Starší badatelé na poli novinového zpravodajství (Bohumír Jan Dlabáč, Josef Volf) a podle nich Milena Beránková uvádějí informaci o nařízeném tisku souhrnných novin, v němž se měli vždy po měsíci střídát čtyři tiskaři, mezi nimiž měl být údajně podle Josefa Volfa také Jiří Jakubův Dačický.⁶⁵⁴ Dokládá to tiskem Daniela Sedlčanského *Noviny pořádné celého měsíce září léta 1597*⁶⁵⁵, kde na titulní straně měla být údajně poznámka „*Tak jakž jest podlé jisté vůle J.M. cis. od osvíceného knížete a pána, p. Zbyňka etc., arcibiskupa pražského, nařízeno, aby jistí impresori pořádně spolu každý celý měsíc ne po různu imprimovali*“.⁶⁵⁶ Tuto tezi však vyvrátil Zdeněk Šimeček, který se domnívá, že šlo spíše o širěji pojatý souhrn zpráv z Uher.⁶⁵⁷

Novinové zpravodajství z produkce Jiřího Jakubův Dačického se zachovalo ze tří období, a to sedmdesátých a devadesátých let 16. století a pak ještě roku 1616. Nejstarší noviny z roku 1570 jsou aktualitami sdělujícími podrobnosti o dvou vrazích jménem Farkáš Merten a Paul Wasansky, kteří měli zabít 124 lidí. V roce 1578 informoval Jiří Jakubův Dačický v novinách nazvaných *Portugalská bitva*⁶⁵⁸ o porážce portugalské armády vedené králem Šebestiánem I. u Al-Qsar al-Kabír⁶⁵⁹. Tato bitva je považována za nejtragičtější vojenskou porážku portugalských dějin. Zahynula v ní převážná část z 18 000 ozbrojenců, a ti co přežili, byli prodáni do otroctví. Země tak přišla o výkvět šlechty včetně krále.⁶⁶⁰

Druhé období je pak zaměřeno na tureckou problematiku. Většina jeho tištěného zpravodajství shrnuje zprávy vždy buď za určitý časový úsek, nebo z určitého území.

⁶⁵³ Šimeček, Z.: Osmanská expanze, s. 363.

⁶⁵⁴ Beránková, M.: Dějiny československé žurnalistiky, díl I., s. 21.

⁶⁵⁵ Knihopis č. 6444.

⁶⁵⁶ Beránková, M.: Dějiny československé žurnalistiky, díl I., s. 21

⁶⁵⁷ Šimeček, Z.: Noviny z Prahy, s. 62n.; Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 26, poznámka č. 96 na s. 35. Srov. též Rataj, T.: Turecká hrozba, s. 247.

⁶⁵⁸ Dochovány dvě vydání – Knihopis č. 1158 a 1158a, Chronologický soupis tisků JJD č. 47, 48.

⁶⁵⁹ Alcácer-Quibir

⁶⁶⁰ Klíma, J.: Dějiny Portugalska, s. 77., srov. též anonymní článek Portugalská bitva u Maghrebu roku 1578 a Praha, Nový orient 1986, s. 282.

Příkladem může být shrnutí relací za měsíc leden a únor roku 1598, přičemž se jejich autor neomezoval pouze na události z tureckého bojiště, ale přinesl informace též o smrti polské královny, o upálení falešných mincířů nebo o zemětřesení v Budínu.⁶⁶¹ Nebo souhrn zpráv o dobývání sedmi pevností, které byly pod tureckou nadvládou v Sedmíhradsku.⁶⁶² I ke zdánlivě samostatné zprávě o znovudobytí pevnosti Rábu byly připojeny noviny z Prešpurku, Ostřehoma a Konstantinopole.⁶⁶³ Na jejich vytištění se podílel společně s Burianem Valdou. Případné zdroje těchto zpráv jsou popsány výše, důkazem o jejich závislosti na psaném zpravodajství jsou *Sťastné a pravdivé noviny z Uher o dobytí v devíti dnech sedmi pevností tureckých*⁶⁶⁴, jejichž text odpovídá zprávě psaných novin určené Rožmberkům.⁶⁶⁵ Tato zpráva z Veszpremu z 9. 8. 1598 byla čtenářům v tištěné podobě k dispozici již 26. 8., tj. za pouhých 17. dní.⁶⁶⁶

Třetí období, reprezentuje opět novina - aktualita z roku 1616 o ženě, jménem Margareta, kterou posedl zlý duch.

⁶⁶¹ Česká verze - Knihopis č. 6422. Chronologický soupis tisků JJD č. 214. Německá verze - Šimeček s. 56. Chronologický soupis tisků JJD č. 220.

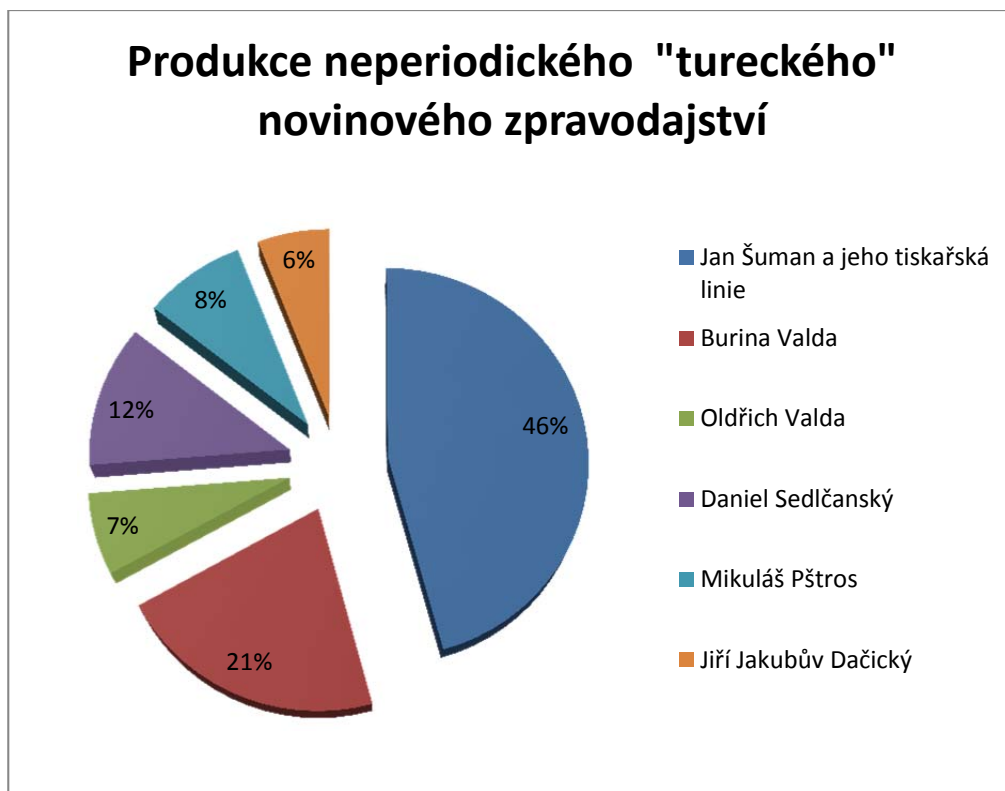
⁶⁶² Česká verze - Knihopis č. 6470. Chronologický soupis tisků JJD č. 215. Německá verze - Göllner 2381. Chronologický soupis tisků JJD č. 218.

⁶⁶³ Česká verze - Knihopis č. 6872. Chronologický soupis tisků, JJD č. 216. Německá verze - CizBoh. Chronologický soupis tisků, JJD č. 219.

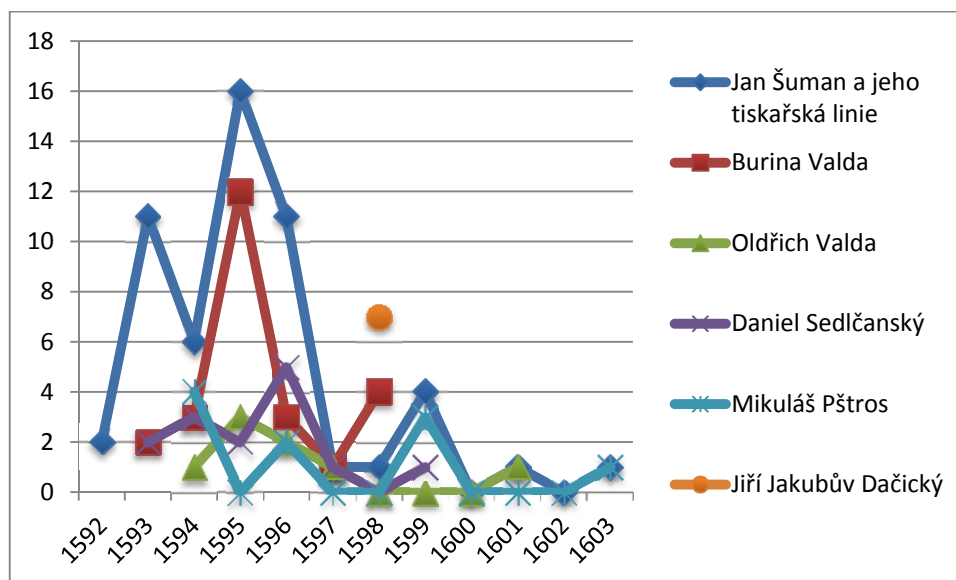
⁶⁶⁴ Knihopis č. 6470. Chronologický soupis tisků JJD č. 215.

⁶⁶⁵ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, pozn. č. 93 s. 35.

⁶⁶⁶ Šimeček, Z.: Počátky novinového zpravodajství, s. 29.

Graf č. 13 - Česká i německá produkce neperiodického novinového zpravodajství s tureckou problematikou vybraných pražských tiskáren

Graf č. 14 – Česká i německá produkce neperiodického novinového zpravodajství s tureckou problematikou vybraných pražských tiskáren

3.1.7 Lékařská a zdravotní literatura

Porodnické příručky 16. století je možné stejně jako různé příručky proti moru rozdělit do dvou skupin. První, nábožensko-moralistní texty, jsou zaměřeny na duchovní stránku člověka, druhé, jsou praktického rázu a přinášejí konkrétní informace a rady. Mohly být psané jak lékaři, tak duchovními. Příručky sepsané duchovními byly určeny těhotným ženám a jejich okolí. V roce 1577 vyšla *Zahrádka růžová žen plodných*⁶⁶⁷, jejímž autorem byl **Matouš Walkmberský z Walkmbergku**⁶⁶⁸. Svoje dílo v prvním vydání vydal se čtyřmi rozdílnými dedikacemi.⁶⁶⁹ Reedice⁶⁷⁰ titulu vyšla v roce 1581. V dedikaci a předmluvě autor líčí důvody napsání tohoto spisu. Vedle tradičně uváděné snahy pomoci těhotným ženám v jejich složité situaci přidává další důvody z oblasti osvěty⁶⁷¹, zdraví⁶⁷², mravů⁶⁷³, životosprávy⁶⁷⁴ a samozřejmě také poučení o průběhu těhotenství a porodu⁶⁷⁵. Nezapomíná ani na důvody duchovní, neboť „*dítka zvláštní dar Boží jsou*“⁶⁷⁶, ale připomíná též úctu k ženě jako lidské bytosti⁶⁷⁷. Ve druhé předmluvě se pak autor vymezuje proti případnému obvinění z rouhání a nactiutrhání Boha a zdůrazňuje, že svou práci sepsal

⁶⁶⁷ Celý název tohoto tisku zní: „*Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplodění a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená. K nížto přidané jsou figúry rozličných zárod z čeho nemluví počátky své, žíly, arterie, nervy, kosti, těla a moci přijímají. Kterak skládají se v životě matky leží, rostou a jak se až do porodu mají.*“ Knihopis č. 16.922, Chronologický soupis tisků JJD č. 43-46.

⁶⁶⁸ Životní dat nejsou známa. Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 1205; Rukověť IV, heslo Philomathes, Matouš, s. 166.

⁶⁶⁹ Adamovi z Hradce, Zachariášovi z Hradce, Burianovi Trčkovci z Lípy a Znatovi z Lomnice.

⁶⁷⁰ Knihopis č. 16.923, Chronologický soupis tisků JJD č. 96.

⁶⁷¹ „*Abych ukázal sprostnějším, kteříž fabriku a složení těla svého málo uvažují, jak velikou platnost přináší spatřování a vyšetření těla našeho, zvláště při té stránce která k rození člověka posluhuje.*“ Předmluva autora k bohobojícímu čtenáři.

⁶⁷² „*K zachování dobrého zdraví, kteréž po pravém poznání věčného Pána Boha našeho ... najdražší klénot a najvýbornější poklad na tomto světě...*“; „*k vyvarování mnohých neduhův a nemocí, zvláště pak ku pomoci a odlehčení těžkých trápení těhotných paní ... k porodu nebezpečně a bolestně pracujících.*“ Dedikace „*k zachování síly přirozené prospívá, když našemu přirození a jeho mocem i všechněch oudův působení a povinností vyrozumíme, apři nich znamenitá nebezpečnost i nenabyté ujmy zdraví vyšetříme. Mnohokrát pro nedbánlivé oudův vyšetření, rozličné nemoci na lidi přicházejí a často i smrt...*“ Předmluva autora k bohobojícímu čtenáři.

⁶⁷³ „*Hodí se k zdržení přirozené moci a síly*“, „*platné jest k pochopení všelikterakých ctností k chvalitebným mravům, k dobrému a počestnému obcování k šlechtnému životu k střídmosti k střízlivosti, k zdrženlivosti, k čistotě a sumou ke všem pobožnostem*“. Dedikace.

⁶⁷⁴ „*Není pak střídmost nic jiného než rozumné požívání pokrmu a nápoje k pohodlí života posluhujícího. Nebo oudové naši, když se nad míru přeplňují, znamenitě a velikú překážku svaření dokonalému činí, a nedostatkové při první záživnosti ani při druhé, třetí i poslední (kteráž semeno přirozené vyráží) napravit se nemohou.*“ Předmluva autora k bohobojícímu čtenáři.

⁶⁷⁵ „*Ony zajisté z této materie mnohé tajnosti o nichž prvé žádné vědomosti neměli poznají. Naučí se věděti odkud, z jakých příčin a jaké bolesti na ně jdou. Vyšetří počem by a po jakých znameních své bolesti a jiné rozličné příhody na ně připadající rozeznávají a o nich uhodnutí uměli. Naposledy naučení ... kterak se při takových ouzkostech chovati... trápení svých mnohých polehčovati, nebezpečnosti života odeprít a příhod nešťastných ujíti mohly.*“ Dedikace.

⁶⁷⁶ Předmluva autora k bohobojícímu čtenáři.

⁶⁷⁷ „*Abych ukázal, jak pobožné manželky syny a dcery rodící veliké uctivosti a šetrnosti hodné jsou.*“ Předmluva autora k bohobojícímu čtenáři.

z důvodu pomoci bližním. V textu pak prochází a vysvětluje jednotlivé etapy vývoje života jsoucí od tvorby mužského semene, přes ženskou menstruaci, od vývoje plodu až po vlastní porod. Neopomíná ani otázku, kdy se do těla dítěte vtěluje duch, kdy se vyvíjí jednotlivé orgány (například játra nebo mozek), jak je vyživován plod v těle matky apod. Ve druhé části textu pak přináší konkrétní informace o těhotenství.⁶⁷⁸ Třetí část se zabývá vlastním porodem a šestinedělím, připojeny jsou též informace o kojení a text je doplněn četnými dřevořezy nesprávných poloh dítěte v těle matky. Čtvrtá část pojednává o nedonošených dětech, potratech a mrtvě narozených dětech. Hlavně jsou řešeny různé příčiny a podávány rady jak tomu předejít. Připojeny jsou též různé recepty. Poslední, pátá část, se zabývá neplodností.

Při tisku využil Jiří Jakubův Dačický dřevořezových štočků, které použil v roce 1519 Mikuláš Klaudián při tisku spisu „*Zpráva a naučení ženám těhotným a babám pupkořezným*“ německého lékaře Eucharia Roeslina.

Vydání Křišťanových *Lékařských knížek* u Jiřího Jakubův Dačického v roce 1580 je v pořadí již čtvrtým vydáním tohoto spisu u nás.

Text se dochoval v opise v rukopise v Knihovně Národního muzea. V kartotéce nepublikovaných Dodatků ke Knihopisu je registrován unikátní exemplář, který by se měl nacházet v Městském muzeu v Rokycanech pod signaturou T i 186. V současné době není možné tento spis v knihovně dohledat. V uvedeném následujícím popise proto vycházím z textu Bedřišky Wiždálkové, která byla patrně poslední, kdo tento spis popsal a knihovědně srovnal s předchozími vydáními.⁶⁷⁹ Rokycanský exemplář byl neúplný, první zachované folio bylo A4a. Sled kapitol byl shodný s předchozími vydáními, na několika ale místech došlo k rozšíření textu o nové recepty, nebo je starší recept nahrazen receptem jiným. Došlo též k modernizaci jazyka a krácení vět. Oddíl mastí byl obohacen o nový recept na „mast výbornou, do níž se krev chytá“. „Spis k lékařstvím pohodlný“ začíná stejně jako v předchozích vydáních souhrnnou zprávou o podletí, ale nikoli již dubnem, nýbrž lednem až červnem. Následuje charakteristika léta (červenec až září), charakteristika podzimu (říjen až prosinec). Přepřacována byla též část „*O užitečném pouštění krve baňkami a žilami*“, nicméně hlavní popis, „*Jak baňky sázeti a žily zatínati*“, koresponduje se starším textem. Znamení k smrti a k zdravení zůstala stejná jako v předchozích

⁶⁷⁸ Například po kolika dnech od početí se dítě v těle matky začíná hýbat. Co se stane, když se dítě narodí v šestém, sedmém, osmém nebo devátém měsíci těhotenství včetně informací, kdy přežije a kdy již ne.

⁶⁷⁹ Wiždálková, Bedřiška: Glosy na okraj lékařských knih mistra Křišťana. In: Pocta Dr. Emmě Urbánkové. Spolupracovníci a přátelé k 70. narozeninám. Praha 1979, s. 475-503.

vydáních, stejně tak stať „*O dryáku*“ a „*O víně páleném*“. Přidána je kapitola „*O mocech koření*“ a „*Pravidlo zdraví*“, byť značně krácené a bez osobních poznatků. Krácena je i „*Dobrá rada*“. Impresum ve znění „*Vytištěno v Starém Mě... [následující část byla odtržena] Pražském u Jiříka Jakubwea Dačického. Léta Páně 1580.*“ je otištěno na foliu K6b.⁶⁸⁰

3.1.8 Vědecké publikace z oblasti přírodních věd

Lékař, farmakolog a botanik **Adam Zalužanský ze Zalužan** (kolem 1555 - 1613)⁶⁸¹ je autorem několika vědeckých latinských spisů, které jej staví vedle Tadeáše Hájka z Hájku na přední místo mezi předbělohorskými přírodovědci v Čechách.⁶⁸² Své výzkumy rostlinstva mimo jiné prováděl v zahradách a sklenicích na rožmberských sídlech v Praze, Českém Krumlově a na Kratochvíli,⁶⁸³ za což se Zalužanský rožmberskému vladaři odvděčil dedikací spisu „*Methodi herbariae libri tres*“⁶⁸⁴ (Tři knihy o botanické metodě). Jak tisk, tak rukopis datovaný 1590 měly být uloženy v Rožmberské knihovně.⁶⁸⁵

Spis vyšel poprvé u Jiřího Jakubův Dačického v roce 1592, a přestože se jedná o typograficky nenápadné dílo, sehrál důležitou roli ve vědeckém a botanickém bádání. Další známé vydání pak pochází z roku 1604 a vyšlo ve Frankfurtu nad Mohanem⁶⁸⁶. Byla zde vytištěna ale pouze první složka s titulním listem a předmluvou, pro korpus vlastního díla bylo použito původního vydání Jiřího Jakubův Dačického z roku 1592. Zda vyšla aktivita od tiskaře nebo autora, se nedá jednoznačně rozhodnout. Podle Jiřího zaměření spíše na komerční stránku vydávaných projektů bych se domnívala, že Adam Zalužanský zaplatil za vytištění celého nákladu, se kterým pak dále svobodně disponoval. Bez bližších údajů je z literatury známo též vydání v Norimberce⁶⁸⁷ u tiskaře Balthasara Joachima Endtera⁶⁸⁸. Vzhledem k tomu, že není znám jeho žádný dochovaný výtisk, nejde s jistotou říci, zda se jednalo o nové vydání, nebo zda i zde byla použita starší materie.

⁶⁸⁰ Wiždálková, B.: Glosy na okraj lékařských knih, s. 490-492, 502.

⁶⁸¹ Podrobný Zalužanského životopis publikoval Rybička, Antonín: Adam Zalužanský ze Zalužan. Obraz životopisní. (!) In. Živa. Časopis přírodnický, roč. 4, 1856, s. 252-261.

⁶⁸² Hlaváčková, L. – Svobodný, P.: Dějiny pražských lékařských fakult, 1348-1990.

⁶⁸³ Pánek, J.: Poslední Rožmberkové, s. 267.

⁶⁸⁴ Knihopis č. 17.140, Chronologický soupis tisků JJD č. 178

⁶⁸⁵ Knihovna 1962, s. 204.

⁶⁸⁶ Knihopis č. 17.142 - Frankfurt nad Mohanem, typographia Palthenianis 1604.

⁶⁸⁷ Knihopis č. 17.141 neuvádí žádný dochovaný výtisk. Z literatury pak odkazuje na práce Voigt, Acta litteraria Bohemiae et Moraviae, vol. I., pars II., s. 79 nebo Zlobický I. 174b.

⁶⁸⁸ Balthasar Joachim Endter tiskl v Norimberce 1680-1717.

Po obsahové stránce se latinsky sepsané *Methodi herbariae* zcela vymykají z dosavadní řady herbářů a stojí na počátku vědecké botaniky.⁶⁸⁹ Zalužanský zde formuluje systematiku obecné botaniky, kterou striktně odděluje od medicíny,⁶⁹⁰ vytušil též pohlavnost u rostlin⁶⁹¹. Pro třídění však neaplikoval dřívější užívané systémy, ale svá pořádkání začal od jednoduchých rostlin a následně přešel k jejich složitějším formám.⁶⁹² Žalužanský zde opustil praktickou botaniku a pojednal o lékařských rostlinách z botanicko-teoretického hlediska, což se patrně promítlo též do prodejnosti spisu, neboť nenaplňoval obecné vzdělávací cíle velkých herbářů, určených širší veřejnosti, kterou neinformoval o využití různých rostlin v lékařství, ale zaměřoval se na mnohem užší okruh vzdělavců, které informoval o způsobu botanické systematiky. Proto jej také nebylo nutné doplňovat drahými dřevořezy rostlin.

Astronom, filozof, matematik a v neposlední řadě též heretik **Giordano Bruno** (1548-1600) navštívil Prahu v roce 1588 a prožil zde půl roku. Bližší údaje o jeho pobytu ale nejsou známy. V literatuře se uvádí, že přišel na doporučení anglického vyslance lorda Sidneyho⁶⁹³ nebo spíše španělského vyslance Guillermo de San Clemente y Centellas, jenž byl jeho příznivcem a obdivovatelem.⁶⁹⁴ V místních tiskárnách pak vydal dva spisy. První byl vydán na velikonoce u Jiřího Jakubův Dačického a Bruno jej nazval *Artikuli centum et sexaginta adversus ... mathematicos atque philosophos*⁶⁹⁵ (160 článků proti matematikům a filosofům), druhý pak vyšel z tiskárny Jiřího Nigrina a jednalo se o knihu o kombinatorice katalánského středověkého filosofa Raymonda Lulla.⁶⁹⁶ K zamýšlené veřejné disputaci, v níž chtěl Bruno dokázat pravdivost svých názorů, v Praze nakonec nedošlo.⁶⁹⁷ Nepodařilo se mu ani získat místo na dvoře Rudolfa II.⁶⁹⁸

Historie *Artikuli centum et sexaginta* začala v Paříži, kde se Giordano Bruno seznámil s matematikem a vynálezcem Fabriciem Mordentem. Jejich přátelství skončilo poté, co Bruno interpretoval některé Mordenteho myšlenky tak, aby vyhovovaly jeho

⁶⁸⁹ Hlaváčková, L. – Svobodný, P.: Dějiny pražských lékařských fakult, 1348-1990.

⁶⁹⁰ Debus, Allen G.: Man and Nature in the Renaissance, s. 51., srov. též Arber, Agnes: Herbals, s. 144. Podrobný rozbor tisku společně s překlady důležitých pasáží uvádí Jan Krejčí ve své tudii otištěné v Časopise Národního muzea 1848. Zkráceně informuje o spise též Bohatcová, M.: Česká kniha, s. 168.

⁶⁹¹ Krejčí, J.: Zalužanský, s. 286.

⁶⁹² Debus, Allen G.: Man and Nature in the Renaissance, s. 51., srov. též Arber, Agnes: Herbals, s. 144.

⁶⁹³ Biografický slovník českých zemí, Brun-By, heslo Bruno, Giordano, s. 231-232.

⁶⁹⁴ Štěpánek, P.: Španělští intelektuálové v Praze, s. 475. Srov. též Kašparová, J.: České země a jejich obyvatelé očima románského světa, s. 97.

⁶⁹⁵ Chronologický soupis tisků JJD č. 130.

⁶⁹⁶ Kašparová, J.: České země a jejich obyvatelé očima románského světa, s. 97.

⁶⁹⁷ Biografický slovník českých zemí, Brun-By, heslo Bruno, Giordano, s. 231-232.

⁶⁹⁸ Kašparová, J.: České země a jejich obyvatelé očima románského světa, s. 97.

vyšším prorockým záměrům. Pobytu v Praze využil Bruno k opětovnému vysvětlení svého stanoviska. Spis *Artikuli centum et sexaginta adversus ... mathematicos atque philosophos* pak byl dalším krokem v kampani proti Mordentemu, který mezitím vstoupil do služeb Rudolfa II. Ve 160 tezích Bruno polemizoval se soudobými matematiky a filozofy, a kromě toho zde publikoval též řadu podnětných myšlenek o diskontinuitě času a prostoru, které pak později ještě dále rozvíjel.⁶⁹⁹ Je zde shrnuta celá Brunova filozofie jediného pravého univerzálního náboženství zakotveného v okultní tradici, včetně myšlenky o spáse lidstva pomocí intuitivního poznání intelektuální elity.⁷⁰⁰ Dílo věnoval Rudolfovi II. Císař jej sice za ně odměnil 300 říšskými tolary, ale místo na svém dvoře mu nenabídl.⁷⁰¹

⁶⁹⁹ Štěpánek, P.: Španělští intelektuálové v Praze, s. 475.

⁷⁰⁰ Evans, Rudolf II. a jeho svět, s. 275.

⁷⁰¹ Štěpánek, P.: Španělští intelektuálové v Praze, s. 475.

3.2 Tematický a jazykový profil produkce tiskárny Jana Othmara Jakubův Dačického

Oficina Jana Othmara začala pracovat v roce 1589 a její činnost byla náhle ukončena násilnou smrtí jejího majitele v roce 1609.

Ediční politika Jana Othmara se opírala o tři důležité zdroje. Prvním byly humanistické příležitostné tisky, které tvoří 73% z celkové produkce. Druhým důležitým zdrojem byly kalendáře, tvořící 6% produkce, a třetím tisky z oblasti státní správy (9%) ve formě Artikulí a v roce 1606 a 1607 též několika texty uvádějícími podrobnosti o vyřešení válečného konfliktu uzavřením dvacetiletého míru s Osmany a vypořádání se se Štěpánem Bočkajem, které vyšly v češtině pod názvem *Prostředkové a vejmínky podlé kterýchžto ... příměří a pokoj dvacíletý zavřín a vyzdvižen jest*⁷⁰² a *Exemplář smíření ...s pánem Štefanem Bočkajem*⁷⁰³. Vydány byly též v latinské⁷⁰⁴ a německé⁷⁰⁵ verzi. Toto schéma doplnil o mravoučně-zábavnou četbu (2%), kdy se vrací ke středověkým textům v podobě *Kroniky trojánské*⁷⁰⁶ nebo k pekelnému románu *Solfernus*⁷⁰⁷. Vše nakonec doplňuje o tituly z otcova edičního rámce jako *Bibli malá*⁷⁰⁸ Lukase Osiandera staršího nebo česko-německá *Evangelia a epištoly*⁷⁰⁹.

Vymezit je možné následující tematický profil tiskárny:

- náboženská literatura, Bible a její části (katolická i protestantská)
- mravoučné a zábavné spisy
- kalendáře
- školní knihy, gramatiky, učebnice, slovníky
- humanistické příležitostné tisky
- státní a právní spisy
- hudební tisky

⁷⁰² Knihopis č. 14.436 a 14.437, Chronologický soupis tisků JO č. 125, 126.

⁷⁰³ **1606** - Knihopis č. 2396, Chronologický soupis tisků JO č. 117. **1607** - Knihopis č. 2397, Chronologický soupis tisků JO č. 124.

⁷⁰⁴ „*Exemplar reconciliationis cum Hungaris*“ **1606** - Chronologický soupis tisků JO č. 115, 116. **1607** - Chronologický soupis tisků JO č. 122, 123.

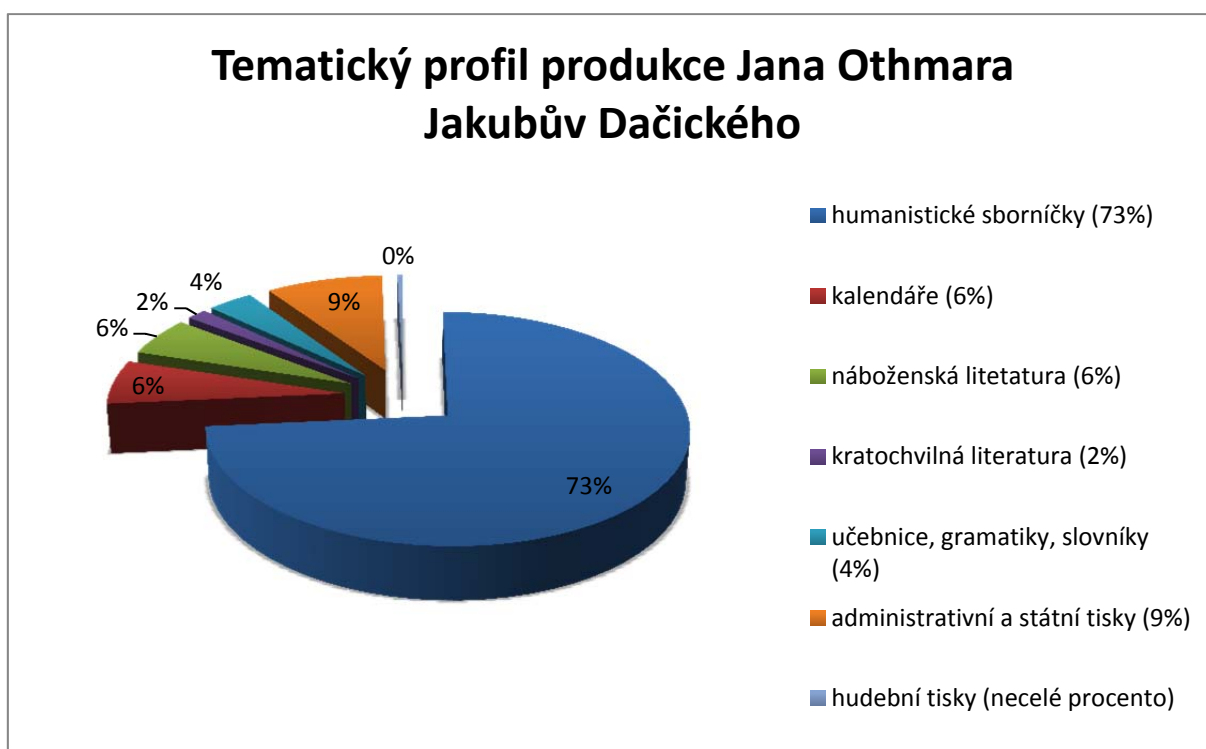
⁷⁰⁵ „*Abdruck der Rconciliation und Vergleichung mit den Hungerischen Städten*“ Chronologický soupis tisků JO č. 119.

⁷⁰⁶ Knihopis č. 2805, Chronologický soupis tisků JO č. 96.

⁷⁰⁷ Knihopis č. 17.599, Chronologický soupis tisků JO č. 52.

⁷⁰⁸ Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 34.

⁷⁰⁹ Chronologický soupis tisků JO č. 84.

Graf č. 15 - Tematický profil produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

Jazykový profil tiskárny:

Provede-li se srovnání spisů vydaných v tiskárně Jana Othmara Jakubův Dačického je možné konstatovat, stejně jako u jeho otce Jiřího, že se nijak nevymykal z praxe ostatních soudobých tiskáren. Jelikož se převážně zaměřil na tisk humanistických příležitostných sborníčků z okruhu pražské univerzity, zcela drtivě u něj po jazykové stránce dominovala latina (80%), následovaná češtinou (16%), doplněná ojediněle němčinou. Z dalších jazyků byla pouze velmi příležitostně v některých textech použita řečtina.

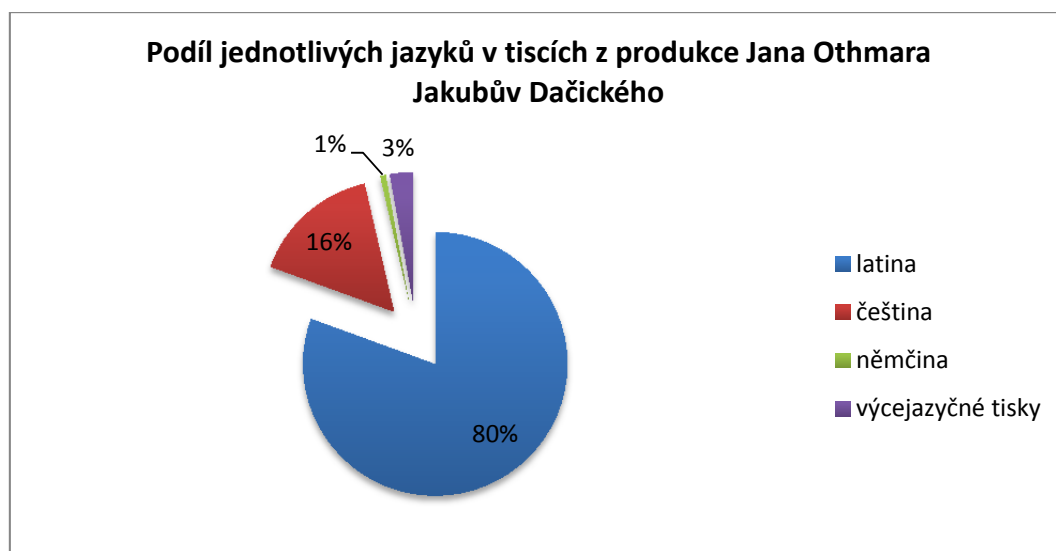
Latina byla hlavním jazykem tiskárny. Vytisknuto v ní bylo 80 % produkce. Jednalo se převážně o dobové příležitostné humanistické sborníčky.

Čeština byla v pořadí druhým jazykem tiskárny a vytisknuto v ní bylo 16 % tisků, navíc též 3 % tisků byla dvoj- a více jazyčných.

Němčina se podílela pouhým 1% na veškeré produkci Jana Othmara Jakubův Dačického. Byla použita též v kombinaci s dalšími jazyky ve vícejazyčných tiscích.

Řečtina byla používána převážně k zapsání jednoho, případně několika řeckých slov v textu a většinou se jedná o jednotliviny. Pouze v několika příležitostných tiscích se nachází delší text v podobě básně.

Skupina vícejazyčných textů tvoří 3% z celkové produkce Jana Othmara. Po jazykové stránce není opět nikterak výjimečná. Najdeme tisk latinsko-český, latinsko-německý, česko-německý a dva tisky vícejazyčné. Oba ale nejsou to této skupiny plně započítávány, neboť první, šestijazyčný slovník⁷¹⁰, přestože se Jiří Jakubův Dačický finančně podílel na jeho tisku v Lipsku, nebyl dílem Jana Othmara, který měl na starosti patrně jen korektury české části a nikoli vlastní technické provedení. Druhý, sedmijazyčný Vrančičův slovník, tiskl společně s Mikulášem Pštrosem, který se podílel na typograficky náročnější sedmijazyčné první části. Jan Othmar tiskl sice rozsáhlejší, zato typograficky méně náročnou část jazykově jednostranných rejstříků.

Graf. č. 16 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

3.2.1 Náboženské spisy, Bible a její části, postily (katolické i protestantské)

Náboženská literatura tvoří 6% z produkce Jana Othmara. Z větších projektů se většinou jedná o autory nebo projekty, které dříve uskutečnil Jiří Jakubův Dačický.

⁷¹⁰ „*Dictionariolum hexaglosson cum colloquiis aliquot sex linguarum*“ Chronologický soupis tisků JO č. 229.

Příkladem může být vydání *Bibli malé*⁷¹¹ Lukase Osiandera staršího nebo česko-německá *Evangelia a epistolý*⁷¹². Z nových projektů se jedná vesměs o spisy vydané v roce 1608. Například *Pax christiana*⁷¹³, rozjímání o pokoji křesťanském, duchovním i tělesném, které sepsal Jakub starší Petrozelinus, nebo *O pokoji a válečném nepokoji*⁷¹⁴ Havla Phaëtona Žalanského.

Text spisu⁷¹⁵ utrakvistického kněze **Václava Slovacia** (zemřel 1616)⁷¹⁶ se dochoval v unikátním a neúplném exempláři. Dedikován byl Henykovi z Valdštejna a rozdělen do dvou hlavních oddílů. První, *Správa a naučení k dojití pravého rozhřešení*, a druhý „*Naučení, co každé křesťan smejšleti má o večeri Pána... Jezu Krista*“. Václav Slovacijs zde postupně vysvětluje závažné věroučné otázky o svatém přijímání⁷¹⁷, připojuje též modlitbu před svatým přijímáním a též díky činěné po přijetí velebné svátosti Těla a Krve Pána.

3.2.2 Mravoučné a zábavné spisy

V roce 1600 vydal Jan Othmar tzv. pekelný román *Adamů (!) život jinák ... Solfernus*⁷¹⁸, nazvaný podle ďáblova advokáta. Jedná se o legendární vyprávění, kde se spojuje kratochvilné vyprávění s právním rozbohem jednání. V textu je vylíčena pře ďáblů s Bohem pro svržení vzpurných andělů z nebe do pekel. Líčení u soudu bylo ve středověkých textech vedeno přesně podle předpisů církevního práva. Prototypem byl patrně latinský spis italského právníka Bartola di Sassoferrato (asi 1314-asi 1357) *Tractatus procuratoris* (Traktát zplnomocněnce, tj. zástupce ďáblů před Božím soudem).⁷¹⁹ Tištěné české verze mají text přizpůsoben soudobému kontextu, takže je pře

⁷¹¹ Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 35

⁷¹² VD 17 – 39:141202C, Chronologický soupis tisků JO 85.

⁷¹³ Knihopis č. 7062, Chronologický soupis tisků JO č. 131.

⁷¹⁴ Nепublikované Dodatky ke Knihopisu, Chronologický soupis tisků JO č. 132.

⁷¹⁵ Knihopis č. 15.514, Chronologický soupis tisků JO č. 133.

⁷¹⁶ Pumpřla, V.: Knihopisný slovník, s. 1022.

⁷¹⁷ „Vezměte a jezte, totoť jest tělo mé, kteréž za vás zrazeno bude.“ ítem o kalichu a v něm o víně: ‘Veměte a píte z něho všickni, toto jest krev má nového zákona, kteráž se za vás vylévá na odpuštění hříchův’. Již pak není jiné tělo Kristovo za nás vydané a zrazené, než-li to podstatné pravé a přirozené. Aniž jiná krev vylitá jest, než-li ta pravá podstatná a přirozená, která z boku a z těla jeho svatého vyplynula a se vylila. Z toho tedy jistá a neomylná závěrka, žeť se nám lidem užívajícím v té svaté večeri požehnaného chleba, ne nějaké obrazné a figurné, rozumu tělesnému pochopitelné, ale pravé a podstatné i přirozené tělo Krista Pána dává. Tak podobně, že i pravé a vlastní krve páně v požehnaném víně účastní býváme, o tom nepochybně věřme. Tento prostý, upřímný a pravdivý vejkład slov Páně potvrzují nám i tyto řeči náměstkův apoštolských svatých otcův...“ *Správa a naučení*, E4a.

⁷¹⁸ Knihopis č. 17.599, Chronologický soupis tisků JO č. 53.

⁷¹⁹ Mukařovský, J.: Dějiny české literatury, sv. 1, s. 136.

vedena podle „*způsobu království českého*“. Text je doplněn dřevořezou, které již dříve jako ilustrační doprovod stejného titulu užil ve svém vydání z roku 1553 Jan Kosořský⁷²⁰. K tomuto vydání se Jan Othmar hlásí i textově⁷²¹.

V předmluvě dává Jan Othmar návod, jak s knihou má čtenář zacházet. Přestože spis začíná popisem „historií“ obsažených ve Starém zákoně (o stvoření světa a člověka), nemají se tyto „historie“ vnímat jako jiná Písma Svátá, ale „*jako spis vtipu lidského k kratochvilnému obveselení, i také užitku mnohých lidí*“, neboť „*může zajisté jeden každý čtením jí chvíli sobě krátiti výmluvností a ozdobností hojně řeči české nabývati*“.⁷²² Dodává též, že z četby mohou mít prospěch prokurátoři⁷²³ nebo písaři⁷²⁴, protože je v textu obsaženo mnoho příkladů soudní praxe.

3.2.3. Kalendáře

Jan Othmar se při vydávání kalendářů nezaměřil na autory z okruhu pražské univerzity, tak jako většina pražských tiskařů, ale využil „nabídky“ německého prostředí, odkud převzal a případně též sám přeložil kalendáře Georga Kreslina nebo Gregora Žaluda. Jak bylo naznačeno výše, tak Jan Othmar v roce 1602 v Lipsku rozhodně nezahálel. Kromě práce na *hexaglosomu* a Philadelphově *Postile*, sledoval též místní dění a seznámil se s německými autory Georgem Kreslinem a Albinem Mollerem, jejichž práce pak zprostředkoval českému prostředí.

Georg Kreslin (asi 1563 – 1628) byl učitel a astronom latinské školy v Chebu, posléze farář⁷²⁵, ale též autor řady kalendářů. V roce 1602 získal lipský tiskař Nikolaus Nerlich⁷²⁶ kurfiřtské privilegium na tisk jeho kalendářů a pranostik.⁷²⁷ Z jejich českých překladů eviduje Knihopis pouze Kreslinův *Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou* na

⁷²⁰ Knihopis č. 17.597.

⁷²¹ „*skrže dobré paměti slovatné ... muže ... pana Sixta z Ottrstorfu a pana Jana Kosořského z Kosoře, bedlivěji přehlédnu a k tištění ponejprvé okolo léta Páně 1552 přivedena jest. Nyní pak, když již od mnoha let vseji se nenacházela, já dostav exempláře starého jej sem v některých místech pozopravil ... a ozdobiv touž knihu i pěknými figurami podlé předešlého způsobu, nákladem mým sem vytiskl.*“ Život Adamů, Předmluva, A4a-A4b.

⁷²² Život Adamů, předmluva, A3b.

⁷²³ „*Mohou i mnozí prokurátorové nemalých užitku z ní nabyti, nebo v pravdě pěknou formou soudních rozepří sepsaná jest, maje v sobě podlé způsobu království českého pěkný proces právní jedné pře.*“ Život Adamů, Předmluva, A3b-A4a.

⁷²⁴ „*Písaři také při všelijakých ouřadech mnohá cvičení v ní míti mohou, nebo mnohých rozdílných listů a plnomocenství pěkné formule v ní se nacházejí.*“ Život Adamů, Předmluva, A4a.

⁷²⁵ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 610.

⁷²⁶ Tiskl 1602-1626. Reske, Ch.: Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts, s. 529.

⁷²⁷ Reske, Ch.: Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts, s. 526.

rok 1606. Kalendář byl vytištěn u Jana Othmara, náklad na něj nesla Lidmila Marynová. Tento kalendář poukazuje na to, že při vydávání těchto tisků podléhalo mnohem složitějším schématům, než by se nám dnes mohlo zdát, a že každodenní praxe byla mnohem složitější. Není jasné, proč došlo k dělení zakázky. Pravděpodobně v tom hraje roli vyostření sporů mezi Janem Othmarem a Jiřím Jakubův Dačickým o majetek. Aktivita patrně vyšla od Jana Othmara, který navázal spolupráci s Lidmilou již dříve při tisku kalendářů Albína Mollera, které patrně Lidmile (mající privilegia na tisk kalendářů) zprostředkoval. První doložený tisk kalendáře Albína Mollera v Čechách pochází z roku 1601 a byl uskutečněn v tiskárně „W. M. z G.“, tedy Václava Maryny z Jenčic, Lidmilina manžela. V roce 1604 nastaly spory ohledně tisku Mollerových kalendářů, které jsou popsány výše v rámci životopisu Jana Othmara.

Kreslinův Kalendář je vytištěn v šestnácterkovém formátu s jednotlivými měsíci roku uvedenými veršíkem⁷²⁸ a žánrovými dřevořezy s typickou činností konkrétního měsíce a astronomicko-astrologickými značkami připojenými k pranostikám každého dne. Za kalendáři byla připojena druhá stránka pranostiky o počasí a proměnách každého měsíce a čtvrti jeho. Nakonec byly připojeny „*nebezpeční a nešťastní dnové*“.

Gregor Žalud⁷²⁹ vydával německé kalendáře v letech 1594-1614. Z dílny Jana Othmara vyšel pouze jediný *Kalendář hospodářský* na rok 1609, který Jan také přeložil do češtiny a v krátké dedikaci připsal Petru Vokovi z Rožmberka. Kalendarium se po typografické stránce neliší od kalendářů hospodářských jiných tiskáren s rozvržením jednoho týdne od neděle do soboty na každé stránce.

Antonín Hrom⁷³⁰ vydal všechny své Kalendáře hospodářské u Jana Othmara. Z produkce vybočuje pouze kalendář na rok 1600, který vydal se dvěma rozdílnými dedikacemi⁷³¹. Stejně jako předešle jmenovaný kalendář Žaludův, ani Hromovy kalendáře se po typografické stránce neliší od jiných vydávaných kalendářů hospodářských s rozvržením kalendária do jednoho týdne na jedné straně.

⁷²⁸ Například: „*Leden začíná Rok nový , budiž k dobrému hotoví*“, „*Březen můž tě potěšiti, nebudeš-li víc hřešiti*.“, „*Máj přináší trávu, kvítí. Nemáš závist a hněv mítí*“.

⁷²⁹ Životní dat nejsou známa. Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 1243.

⁷³⁰ Životní dat nejsou známa. Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 462.

⁷³¹ Knihopis č. 3216 – dedikace Václavovi nejstaršímu Berkovi z Dudé a Lipé, Knihopis č. 3217 – dedikace Zdeňkovi Vojtěchovi Popelovi z Lobkovic.

3.2.4. Školní knihy, gramatiky, učebnice, slovníky

Učebnice, gramatiky a slovníky tvořily 4% z celkové produkce Jana Othmara.

V roce 1603 vyšla práce *Grammaticae Bohemicae*⁷³² **Vavřince Benedikta Nudožerského** (1555-1615), která je považována za nejvýznamnější českou mluvnici humanistického období, ba přímo některými badateli s určitou nadsázkou též označována za „první českou gramatiku“ již v pravém smyslu toho slova.⁷³³ Metodou i pracovním postupem se autor opírá o latinskou mluvnici Pierra de la Ramée, odkud přebírá mnohé poučky, ba i celé kapitoly (zvláště v syntaxi).⁷³⁴ Je možné též říci, že ovlivnil normování českého spisovného jazyka, neboť si všímal rozdílů mezi spisovným a lidovým jazykem českým, slovenským a také moravským nářečím.⁷³⁵

Ve svém díle Benedikt předkládá v podstatě čtyřdílné výkladové schéma, kde dominantními částmi gramatiky jsou etymologie (tj. morfologie) a syntax, zato ortografie a prozodie zaujímají jen okrajové postavení. Podstatná jména dělí podle rodu a rozlišuje mezi nimi parisyllaba a imparisyllaba. Rozlišuje genitiv – lokál – instrumentál, ale nevěnuje jako rodilý Slovák pozornost vokativu. Poprvé v českém mluvnictví odděluje od substantivní deklinace paradigmata adjektivní s jejich diferenciací na trojvýchodná a jednovýchodná. Při skloňování sloves rozlišuje čtyři slovesné třídy a podobně jako dříve Benešovský ve své české gramatice⁷³⁶ chápe též vidočasové pojetí českých sloves, podle něhož má každé slovesné paradigma některé časové tvary od kmene přítomného (dávám, činím), jiné od kmene budoucího (dám, učiním). Poprvé je u Benedikta popsána slovo tvorba.⁷³⁷ Jako její výrazové prostředky rozpoznal autor vedle afixů též alternace

⁷³² Knihopis č. 1062, Chronologický soupis tisků JJD č. 79.

⁷³³ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 19.

⁷³⁴ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 18.

⁷³⁵ Frimmová, E.: Slovenskí profesori, s. 529.

⁷³⁶ Benešovského gramatika byla vydána v roce 1577 u Jiřího Jakubův Dačického. Knihopis č. 7165, Chronologický soupis tisků JO č. 39.

⁷³⁷ „V kapitole „*Etymologia*“, podkapitole „*De Comparatione*“, si Benedikt uvědomuje existenci společného základu adjektivního nejen u forem komparativu, adjektivního deminutiva a posesiva, ale i neadjektivního substantiva na –o. Tím byla překročena hranice slovního druhu, v jehož mezích se doposud počátky slovo tvorného myšlení pohybovaly. Příklady jsou doprovázeny pečlivým přehledem doprovodných hláskových změn včetně vynechávání a přidávání hlásek. O vědomí souvislosti tvoření slov s morfologií svědčí konstatování, že se tvoření substantivních deminutiv odvozuje od genitivu substantiva, a to kvůli alternaci vokálu základu: tedy stůl, stolu > stolík; kůš, koše > košík. Deminutiva jsou systemizována podle rodu, P/okus o sémanticky orientované pravidlo lze vidět v tvrzení, že ta, která rostou (rozuměj názvy rostlin a zvířat, pozn. Z.R. autorky kapitoly použitého zdroje), se deminuuji (kráva > kravička, tráva > travička). Vystihuje se jím fakt, že jazyk uvedenými prostředky zachycuje velikost. Názvy mláďat jsou charakterizovány tak, že jde o deminutiva, a to neutra od maskulin a feminin, tedy charakteristika naznačující odlišnost subkategorie od kategorie deminutiv.“ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 251.

hlásek.⁷³⁸ Slovo tvorné poznámky však netvoří samostatné kapitoly, ale jsou uváděny v souvislosti s deklinací uvedených útvarů.⁷³⁹ V kapitole „Jména posesivní“ způsobil patrně převládající sémantický pohled, že nebyla respektována společná forma výrazů a k posesivním adjektivům byla zahrnuta i přivlastňovací zájmena.⁷⁴⁰ Oddíl věnovaný slovesům je pouze popisem jejich morfologie a forem.⁷⁴¹

Srovnáme-li Benešovského a Benediktovu gramatiku, tak je možné konstatovat, že Benediktova gramatika převyšuje Benešovského mluvnicku jak výkladovou uceleností a důsledností, tak i šíří zpracovaného jazykového materiálu, který je mj. zčásti čerpán též z českých, moravských a slovenských dialektů.⁷⁴²

Významným vydavatelským počinem bylo též v roce 1605 vydání sedmijazyčného slovníku „*Dictionarium septem diversarum linguarum*“⁷⁴³, obsahujícího cca 5500 záznamů. Jeho základem se stal pětijazyčný slovník sepsaný Chorvatem **Faustem Vrančicem** (kolem 1540-1617)⁷⁴⁴ v roce 1595, k němuž **Petr Loderecker** (zemřel 1636) připojil češtinu a polštinu. Na tisku spolupracovali Mikuláš Pštros a Jan Othmar Jakubův Dačický. Po obsahové stránce je možné slovník rozdělit do dvou samostatných částí. Vlastního sedmijazyčného slovníku, který vytiskl Mikuláš Pštros, a jednostranných slovníků („rejstříků“), které jsou typografickou prací Jana Othmara. Pštrosova část byla rozsahem menší (složky A-Z), ale typograficky o mnoho složitější. Na rozevřené dvojstraně byly nabízeny jazykové ekvivalenty termínů v sedmi jazycích za použití rozdílných druhů písma. Rejstříková část tištěná Othmarovou oficínou, byla typograficky méně náročná, neboť zpracovávala vždy pouze dvoujazyčný jazykový rejstřík (složky Aa⁴-Zz⁴, Aaa⁴-Yyy⁴).

3.2.5 Humanistické příležitostné tisky

Humanistické příležitostné tisky z prostředí pražské univerzity byly jedním z hlavních základů produkce Jana Othmara, kde tvořili 73%. Jejich tematické rozvrstvení je podobné jako u otce Jiřího, nebo u dalších pražských tiskařů. Jeho spojení s univerzitou

⁷³⁸ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 18.

⁷³⁹ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 251.

⁷⁴⁰ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 251.

⁷⁴¹ Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 252.

⁷⁴² Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, s. 19.

⁷⁴³ Knihopis č. 16.665, Chronologický soupis tisků JO č. 107.

⁷⁴⁴ Pumprla, V.: Knihopisný slovník, s. 1192.

bylo patrně těsnější, než by se dnes mohlo zdát. Sám přispěl do několika sborníků k počtě Víta Dentulina⁷⁴⁵. A obdržel též veřejné poděkování a chválu v díle *De carminum contentu*⁷⁴⁶ Jana Campana za peněžní podporu, kterou mu poskytl, neboť jak Campanus uvádí, jsou latinské básně v opovržení a básníci jen nesnadno nalézají podporu.⁷⁴⁷

Z jednotlivých tisků je možné vybrat příklady ilustrující širí vydávaných témat. Od přání k promoci, sňatku, přes kondolence a přání k narození dítěte, k narozeninám, novému roku až po panegyrika.

V roce 1602 **Jan Adami** publikoval Vyhlášku⁷⁴⁸ o pohřbu Daniela z Felzu, který byl příbuzným Jana Jesenia. V textu byl podán přesný popis nemoci zemřelého, včetně nálezu stanoveného na základě pitvy.

Spis jako „papírový dárek“ byl jednou z forem poděkování za již obdržené nebo očekávané služby či dobrodiní. Příležitostí k jeho darování bylo velké množství. Pokud se však žádná příležitost nehodila, stačilo pouze vyčkat na začátek kalendářního roku. Přání k Novému roku sepsali například **Jindřich Clingerius**⁷⁴⁹ nebo **Jakub ml. Krupský**⁷⁵⁰. **Jiří Matouš z Těchenic** sepsal v roce 1605 přání k Novému roku⁷⁵¹, které zaslal Wolfgangu Novohradskému z Kolovrat jako projev vděčnosti za přízeň, kterou prokázal jeho rodičům, sestřím i jemu samotnému, kdy mu byl kmotrem při křtu a pečoval o jeho vzdělání.⁷⁵²

Jan ml. Jaroměřský se v roce 1604 rozhodl, že místo dárků zašle svým přátelům básně⁷⁵³.

V roce 1603 věnoval **Jakub Acathides** Henryku z Valdštejna z básněnou verzi své bakalářské disputace⁷⁵⁴, která obsahovala chválu svobodných umění. **Mikuláš Latomus** zase doplnil v roce 1608 svou z básněnou magisterskou tezi o verše na paměť své promoce⁷⁵⁵, k textu připojil též četná přání (většinou k narozeninám) různým měšťanům.

⁷⁴⁵ Báseň v závěru jednolitu „Pro nuptiis ... d. Georgii Sspetlii“ (1592). Báseň č. 2 v díle „Carmen gratulatorium“ (1592). Báseň č. 1 v díle „Nuptiis“ (1594). Všechny tyto tři tisky pocházely z tiskařské dílky otce Jiřího Jakubův Dačického.

⁷⁴⁶ Ruk I.256, Chronologický soupis tisků JO č. 173.

⁷⁴⁷ Rukověť I, heslo Campanus, Jan, s. 256.

⁷⁴⁸ Ruk I.44, Chronologický soupis tisků JO č. 64.

⁷⁴⁹ Ruk I.385, Chronologický soupis tisků JO č. 96.

⁷⁵⁰ Ruk III.98, Chronologický soupis tisků JO č. 91.

⁷⁵¹ Ruk V.340, Chronologický soupis tisků JO č. 106.

⁷⁵² Rukověť V., heslo z Těchenic, Jiří Matouš, s. 341.

⁷⁵³ Ruk II.423, Chronologický soupis tisků JO č. 88.

⁷⁵⁴ Ruk I.28, Chronologický soupis tisků JO č. 75.

⁷⁵⁵ Ruk III.139, Chronologický soupis tisků JO č. 130.

Dedikace a věnování celých spisů nebo jen jejich částí celým městským radám, jejich jednotlivých členům, ale i významnějších osobám různých měst byla dosti častá. Epigramy na jednotlivé členy rady Starého Města pražského publikoval například v roce 1594 **Jiří Carolides**⁷⁵⁶. **Jiří Chudecius** zase v roce 1604 vytvořil na jména čáslavské městské rady 140 parafrázovaných průpovědí⁷⁵⁷ z Písma, antických autorů a patristické literatury.⁷⁵⁸ Ve stejném roce publikoval **Jakub ml. Krupský** anagramy⁷⁵⁹ na jména významných mužů Německého Brodu. Podobně učinil v roce 1602 **Bartoloměj Cirrinus**, který vydal sbírku epigramů⁷⁶⁰ se jmény prachatických konšelů a dalších příznivců. Text rozdělil do několika oddílů a kromě oslavných skladeb, je zde možné najít též básně, které Cirrinus vytvořil pro slavnost, při které přebíral správu prachatické latinské školy. Verše recitovali tamní žáci, jejichž jména jsou také uvedena. **Jan Kyrbicer** věnoval v roce 1605 verše jednotlivým radním města Brandýsa nad Labem⁷⁶¹.

Z běžného rámce nevystupují ani oblíbené a očekávané kondolence nebo přání k sňatku. Formou zpracování vybočuje přání **Jana Campana** ke sňatku Jana Emka z Emštejna s Alžbětou z Těchenic⁷⁶², který v první části nevěstu od sňatku odvrací, kdežto v druhé části jí sňatek doporučuje.

Propempticon⁷⁶³ (přání šťastné cesty) věnoval v roce 1603 **Jan Dousa** Pavlovi z Jizbice, který se měl vypravit na cestu z Lipska zpět do vlasti.

Války s Turky se promítly také do této tvorby. V propagačním textu *Votum pro felici victoria in expeditionem contra Turcas*⁷⁶⁴ z roku 1594 (vydaném zároveň řecky a latinsky) volá **Pavel Saphirides** Rudolfa II., syna polobohů, do boje proti skytskému tyranovi. Zároveň oslavuje jeho ctnosti a slibuje mu brzké získání Konstantinopole. Válka je podle Saphirida vedena jak pro kříž a Boha, tak za vlast. Politickou nutnost pak autor

⁷⁵⁶ Ruk I.329, Chronologický soupis tisků JO č. 8.

⁷⁵⁷ Ruk II.404, Chronologický soupis tisků JO č. 87.

⁷⁵⁸ Spis Jiří Chudecius rozdělil na 21 anagramů a 140 parafrázovaných průpovědí dělených po 14 dekadách. Za každým anagramem na jméno některého člena čáslavské městské rady následuje vždy deset průpovědí čerpaných z těchto zdrojů: Agathón, Aischinés, Aristoteles, Basilius, Bias, Demosthenés, Didymos, Epicharmos, Euripidés, Homéros, Isakratés, Jan Chrysostomos, Lukianos, Ovidius, Pindaros, Platón, Plautus, Plutarchos, Řehoř z Nazianzu, Sofoklés. Rukověť II., heslo Chudecius, Jiří, s. 404-405.

⁷⁵⁹ Ruk III.98, Chronologický soupis tisků JO č. 91.

⁷⁶⁰ Ruk I.362-363, Chronologický soupis tisků JO č. 72.

⁷⁶¹ Ruk III.124, Chronologický soupis tisků JO č. 102.

⁷⁶² Ruk I.257, Chronologický soupis tisků JO č. 29.

⁷⁶³ Ruk II.70, Chronologický soupis tisků JO č. 81.

⁷⁶⁴ Ruk IV.24, Chronologický soupis tisků JO č. 14.

dokazuje výčtem všech Turky dobytých zemí.⁷⁶⁵ Součástí textu je i úvaha o významu modlitby s příklady čerpanými ze Starého zákona.

Znovudobytí pevnosti Rábu 29. března 1598 oslavil rektor berounské školy **Josiáš Gigenius** dílem *Iehovae opt. max. auspiciis et Adolphi comitis a Schwartzenberg illustrissimi conatibus Iaurini, propugnaculi in Hungaria munitissimi, recuperatio*⁷⁶⁶. Tematicky se zprvu vrátil k jeho ztrátě v roce 1594 a k pokusu o jeho znovuzískání v roce 1597, při němž zahynuli Jan z Pernštejna a Rudolf Vchynský z Vchynic. Poté popsal úspěšné obléhání pod vedením Adolfa ze Schwarzenberka. Gigenius označil čtyřletou tureckou nadvládu nad Rábem za pokus o fortuna ze strany Turků, kterou však přemohla krev Kristova.⁷⁶⁷ Stejnou událost oslavil propagačním sborníkem básní nazvaným *Iaurinensia*⁷⁶⁸ **Jan Heller**, zástupce rakouských stavů u Rudolfa II. v Praze. Dobytí Rábu přirovnává k dobývání Tróje a vyzývá Německo, aby se připojilo k Rudolfovi a osvobodilo z tureckého poddanství jak evropské země, tak Palestinu. Hlavní báseň přináší dramatický popis děje místy v silně antikizujícím duchu. Rudolf II. se rozhodne zatlačit tyrana z Uher a povolá „německého Achilla“ (Adolfa ze Schwarzenberka). Ten vyzbrojí vojsko a podle pokynů císaře táhne k Rábu, a s podporou Marta nakonec zvítězí. Součástí popisu je též výčet jmen velitelů. Heller zde oslavuje Boha, ale i statečnost a moudrost hrdinů Rudolfa II. a Adolfa ze Schwarzenberka.⁷⁶⁹

K boji proti osmanskému nepříteli též burcuje v básni *Ignitabulum*⁷⁷⁰ z roku 1605 **Pavel z Jizbice**. Popisuje kruté scény z turecké expanze a přímo vykresluje nářky matek a manželek, vzbuzujíc pocit neodkladné obrany, přičemž se obrací ke všem evropským monarchům. Zatímco Uhry, Štýrsko a Rakousko úpí a naříkají, Německo, jako by spalo a oddává se bohatým hodům a pitkám. Je nutné podle něj překonat náboženské rozbroje, neboť nedejde-li ke společnému boji proti Turkům, je v sázce osud Evropy i Čech.⁷⁷¹

Na pomezí politiky a historie stojí **Campanův** spis *Turcicorum tyrannorum*⁷⁷², který podává soupis sultánů a jejich činů. Je rozdělen na dvě části. V první jsou čtenáři předloženy skutky jednotlivých sultánů. Druhá část je rozdělena na čtrnáct oddílů uvedených jmény jednotlivých sultánů, kteří jsou řazeni za sebou postupně od Otomanna I.

⁷⁶⁵ Rataj, T.: České země ve stínu půlměsíce, s. 158-159.

⁷⁶⁶ Ruk II.217, Chronologický soupis tisků JO č. 26.

⁷⁶⁷ Rataj, T.: České země ve stínu půlměsíce, s. 156.

⁷⁶⁸ Ruk II. 288, Chronologický soupis tisků JO č. 27.

⁷⁶⁹ Rataj, T.: České země ve stínu půlměsíce, s. 156.

⁷⁷⁰ Ruk II.477, Chronologický soupis tisků JO č. 99.

⁷⁷¹ Rukověť II., heslo z Jizbice, Pavel, s. 477; Rataj, T.: České země ve stínu půlměsíce, s. 159.

⁷⁷² Ruk I.256-257, Chronologický soupis tisků JO č. 22.

až po Mohameda III. Každý z nich pak líčí své činy v čele říše formou vyprávění v první osobě. Líčení končí rokem 1596 s popisem dosavadních výsledků války. Podle Tomáše Rataje byla jedním z hlavních Campanových zdrojů Joviova kniha *O věcech a způsobích národa Tureckého*. Campanus nikterak nevystupuje z dobového pojetí a neúspěch křesťanské strany vysvětluje jako následek její neshovornosti a liknavosti.⁷⁷³

Autoři humanistických sborníčků se též nevyhýbali moralistně-náboženským tématům, v jejichž zrcadle popisovali různé soudobé katastrofy a očekávaný konec světa. V roce 1605 vydal **Viktorin Rhacotomus** svoji „*Žalobu*“⁷⁷⁴, ve které si Mír stěžuje formou přímé řeči, že nemá ani mezi křesťany bezpečného sídla. Rhacotomus oslavuje život v míru a odsuzuje válečné hrůzy, vyzývá současníky, aby přestaly občanské rozbroje, neboť zbraně je nutné podle něj obrátit proti Turkům.⁷⁷⁵ **Jan Campanus** se v roce 1606⁷⁷⁶ znovu vrací k tématu katastrof a úmrtí významných mužů. Jmenováni jsou Jan Adami, Trojan Nigellus, Jan Gotsmanius, Jan Chorinnus, Jan Standerus.

Z této skupiny autorů vybočuje západočeský rodák **Albertus Leonhartus**, který za svého pobytu v Praze v letech 1601-1607 publikoval výhradně v tiskárně Jana Othmara sedm děl s náboženskou a moralistní tematikou, které připisoval svým příznivcům. V roce 1601 zpracoval starozákonní téma *Judith*⁷⁷⁷, ženy, která vlastní rukou zabila asyrského krále. Na Juditině příkladu pak Albert dokazoval, co zmůže slabý, věří-li v Boha. Ve výběru tohoto tématu nebyl prvním, již dříve je v roce 1569 zpracoval **Ludovicus Glogoviensis**⁷⁷⁸ a v roce 1576 **Jan Angelus**⁷⁷⁹. V roce 1602 vydal **Albertus** další tři spisy. První, *Carmen heroicum*⁷⁸⁰, zpracovává biblickou látku o vyhnání Adama z ráje. Albertus v předmluvě uvádí jako pramen jakýsi spis sv. Bernarda z Clairvaux. Druhý, *Precatio contra Turcam*⁷⁸¹, je básnickým zpracováním spisu *Gebet wider den Türken* Martina Luthera z roku 1541. Posledním vydaným spisem z tohoto roku je *Dialogus*⁷⁸², jedná se opět o básnické zpracování, tentokrát námětu z knihy Jobovi ve formě rozhovoru mezi

⁷⁷³ Rataj, T.: České země ve stínu půlměsíce, s. 91.

⁷⁷⁴ Ruk. IV.314, Chronologický soupis tisků JO č. 105.

⁷⁷⁵ Rukověť IV., heslo Rhacotomus, Viktorin, s. 312-316.

⁷⁷⁶ Ruk I.267, Chronologický soupis tisků JO č. 109.

⁷⁷⁷ Ruk I. 67, Chronologický soupis tisků JO č. 64.

⁷⁷⁸ Ludovicus Glogoviensis, N.: Historia Iudithae, precios piis, castitate et fortitudie admirabili patriam conservantis. 1569. Ruk I.67.

⁷⁷⁹ Angelus, Ioannes: Iudith vidua Bethuliensis incomparabili fortitudine patriam defendens heroicis versibus descripta et dicata ... Rudolpho II. ... a Ioanne Angelo Glacense. Pragae excudebat Georgius Nigrinus anno 1576. – 18 ff. Ruk I. 89.

⁷⁸⁰ Ruk I.67, Chronologický soupis tisků JO č. 65.

⁷⁸¹ Ruk I.68, Chronologický soupis tisků JO č. 69.

⁷⁸² Ruk I.68, Chronologický soupis tisků JO č. 68.

nemocným a ďáblem. Text je dvojjazyčný, na levé straně otevřené dvojstrany se nachází latinský text, vpravo pak německý překlad. V roce 1603 publikoval dvě *Carmen* – první je opět latinsko-německá a pojednává o výrobě skleněných nádob⁷⁸³. Albertus zde srovnává křehké sklo s lidským životem. Nejedná se ale o zpracování odborného tématu, neboť zcela v jednotlivých výkladech převládá náboženské hledisko a symbolika. Druhá báseň⁷⁸⁴ je pak z oblasti angelologie, kde básník vypočítává na základě textu Písma jednotlivé povinnosti andělů. V margináliích uvádí poznámky k textu a příslušné odkazy. Poslední známý spis pochází z roku 1605 a zpracovává konvenční téma narození Krista⁷⁸⁵, kde vyzývá především k mravní obrodě.⁷⁸⁶

Dosti častým námětem bylo konvenční téma narození Krista. Použili je v roce 1589 **Bohuslav Bavor z Kosmačova**⁷⁸⁷ a **Václav ml. Cyrillus**⁷⁸⁸, 1605 **Leonhartus Albertus**⁷⁸⁹. V roce 1602 zase **Daniel Cantoris** epicky rozvedl cestu apoštola Pavla ze Sýrie do Říma⁷⁹⁰.

Humanistické autory lákala též různá antická témata. **Jindřich Clingerius** líčí proměnu arkadské nymfy Elateie v jedli. Bohyně Dictyna ji proměnila ve strom poté, co nymfa volala o pomoc na útěku před bohem Panem, který ji pronásledoval.⁷⁹¹ V řadě děl českých humanistických básníků je možné najít ohlasy Vergilia. Příkladem může být **Bohuslav Bavor z Kosmačova** v díle *Carmen de stupenda et admiranda nativitate ... Iesu Christi*⁷⁹² hojně užíval obrátů i celých veršů z Vergiliovy Aeneidy⁷⁹³ a **Jan Placotomus** otiskl v roce 1600 znovu část druhé knihy Ciceronova spisu *O povaze bohů*⁷⁹⁴, odkud však byly vypuštěny dialogové formule.⁷⁹⁵

Najdou se ale též i čistě literární díla. V roce 1604 a 1605 vydal **Jan Chorinnus** dva spisy jejichž hlavními náměty jsou roční období. První, *De secunda parte anni, aestate*⁷⁹⁶ je věnováno městské radě ve Slaném. Autor oslavuje letní přírodu jako štědrou

⁷⁸³ Ruk I.68, Chronologický soupis tisků JO č. 76.

⁷⁸⁴ Ruk I. 68, Chronologický soupis tisků JO č. 77.

⁷⁸⁵ Ruk I. 68, Chronologický soupis tisků JO č. 94.

⁷⁸⁶ Rukověť I., heslo Albertus, Leonhartus, s. 67-69.

⁷⁸⁷ Ruk I. 176, Chronologický soupis tisků JO č. 2.

⁷⁸⁸ Ruk VI.96, Chronologický soupis tisků JO č. 3.

⁷⁸⁹ Ruk I. 68, Chronologický soupis tisků JO č. 94.

⁷⁹⁰ Ruk I.298, Chronologický soupis tisků JO č. 70.

⁷⁹¹ Ruk I.384, Chronologický soupis tisků JO č. 95.

⁷⁹² Ruk I. 176, Chronologický soupis tisků JO č. 2.

⁷⁹³ Rukověť I., heslo Bavor z Kosmačova, Bohuslav, s. 176.

⁷⁹⁴ Ruk IV.196, Chronologický soupis tisků JO č. 51.

⁷⁹⁵ Rukověť IV., heslo Placotomus, Ioannes, s. 196.

⁷⁹⁶ Ruk II.393, Chronologický soupis tisků JO č. 86.

dárkyni všech potřeb a vzpomíná na vše dobré, co za svých studií na slánských školách prožil.⁷⁹⁷ Druhý spis, *De auctumno*⁷⁹⁸ byl věnován třem mužům – Danielovi Korálkovi z Těšína, Matyášovi Borboniovi z Borbenheimu a Danielovi Štyrkolskému z Volovice. Podzim si podle Chorinna zasluhuje oslavit, především jako období, v němž dozrává víno. Polemizuje zde s antickými autory, uvádějícími, že otcem vína byl Bakchos, neboť podle pověsti je prostřednictvím kozla poznal již Noe. Obrací se k idylické chvále venkovského života a jeho podzimních radovánek a odmítá rady lékařů, volajících po přílišné střídmosti v jídlech, neboť i ona jsou pro život příjemná. Nakonec přidává některá nebezpečství, která může podzim skrývat.⁷⁹⁹

S obranou literární tvorby vystoupil **Jiří Carolides**, který připojil za svůj spis obsahující epigramy na jednotlivé členy městské rady Starého Města pražského výtky na soudobou literární tvorbu, v níž se podle něj uplatňuje touha po zisku a nemírná ctižádnost.⁸⁰⁰

Humanistické sborníčky jsou velmi cenným pramenem k poznání života raně novověkých studentů a absolventů pražské univerzity, včetně jejich intelektuálního a sociálního okolí. Je možné se z nich dozvědět informace o osobním i rodinném životě řady osobností, které by jinak zanikly, ale pro současnost je zachovala různá epithalamia, epicedia, genethliaca, propemptika atd. Řadu zpráv je ale možné najít i v textech, kde by je badatel neočekával. Například **Jindřich Clingerius** připojil na konec svého textu z roku 1605⁸⁰¹ informaci, že se v dubnu následujícího roku chystá na cestu v Mansfeldových službách. Dnes již můžeme říci, že se na ni nevypravil, a nakonec 7. února 1607 zemřel ve svém bytě na univerzitě.⁸⁰² **Bartoloměj Cirrinus** v „*Epigrammatum liber*“ uvedl informace obsahující datum narození, sňatku a úmrtí rodičů a sourozenců vlastních i nevlastních. Nakonec napsal chronodisticha na vlastní sňatek a k narození dcery Kateřiny.

Ke kněžské ordinaci Pavla Ienisia v roce 1594 vydali jeho přátelé sborník⁸⁰³.

⁷⁹⁷ Básník si nejprve všimá ovcí a užitku, který poskytují svou vlnou. Mluví o vývoji odívání a do svého vyprávění zahrnul také pověst o zlatém rounu, aby pak popsal stříž ovčí vlny. Následuje líčení senoseče, žní a sklizně prvního ovoce. V této souvislosti se zmiňuje o původu třešně, které prý přinesl do Říma Lucullus z Malé Asie. Nakonec vypráví o různých událostech ze slánské historie. Rukověť II, heslo Chorinnus, Jan, s. 393-394.

⁷⁹⁸ Ruk II.394, Chronologický soupis tisků JO č. 98.

⁷⁹⁹ Rukověť II, heslo Chorinnus, Jan, s. 394-395.

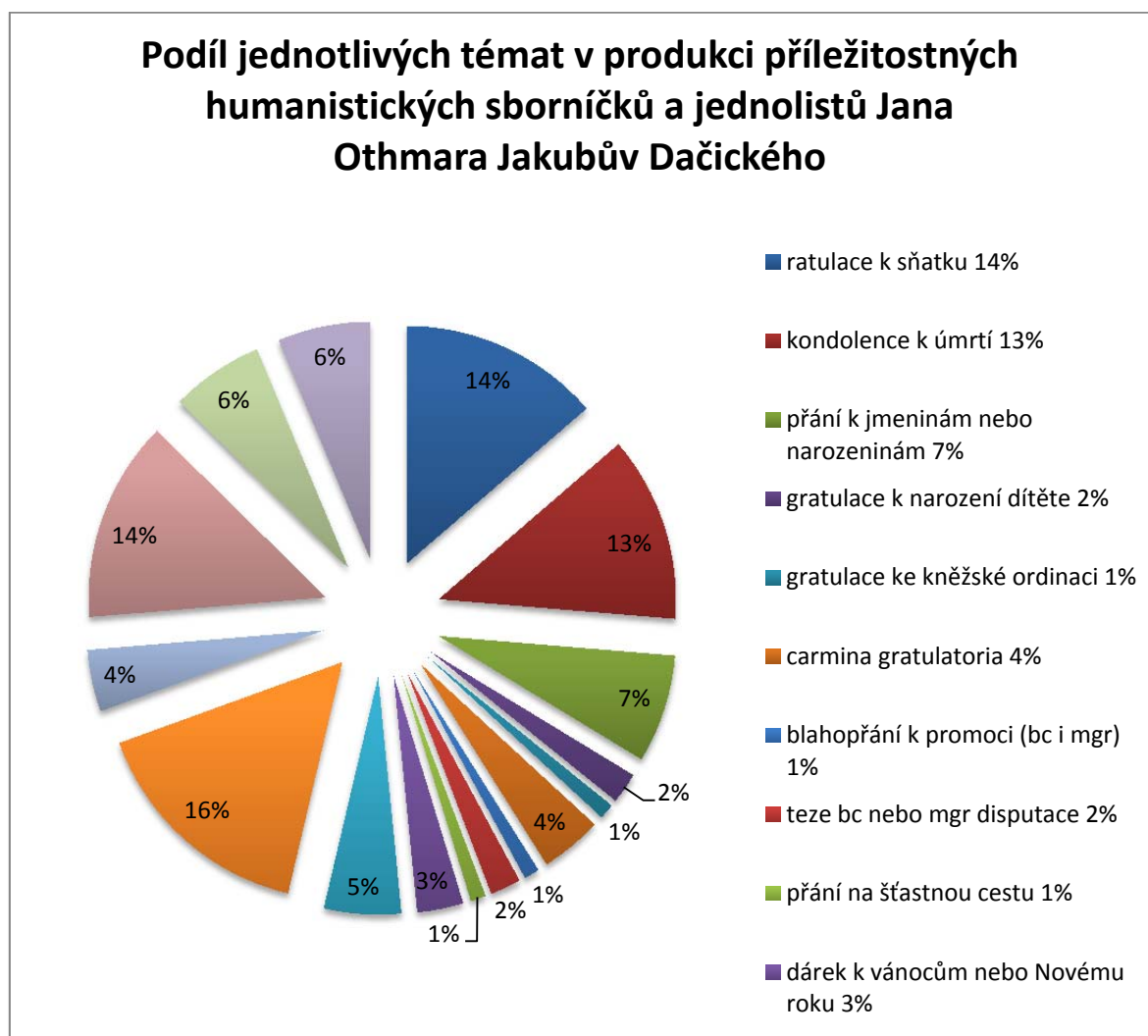
⁸⁰⁰ Ruk I.329, Chronologický soupis tisků JO č. 8.

⁸⁰¹ Ruk I.384, Chronologický soupis tisků JO č. 95.

⁸⁰² Rukověť I., heslo Clingerius de Abieto, Henricus, s. 383-385.

⁸⁰³ Ruk II.436, Chronologický soupis tisků JO č. 11.

Po typografické stránce se humanistické sborníčky z dílny Jana Othmara nijak nelišily od tisků vycházejících z jiných tiskáren. Velkou roli hrála rychlost. O chvatném a nepečlivém vydání pak svědčí velký počet tiskových chyb. Nevyhnul se jim ani Jan Othmar jak dokládá *Epigrammatum liber*⁸⁰⁴, který sepsal Bartoloměj Cirrinus v roce 1602.

Graf č. 17 - Podíl jednotlivých témat v produkci příležitostných humanistických sborníčků a jednolistů Jana Othmara Jakobův Dačického

3.2.6 Státní a právní spisy

Artikule jsou druhem administrativních tisků přinášejících úřední záznamy o zemských sněmech,⁸⁰⁵ které byly orgánem stavovské správy. Sněmy jednaly buď o návrzích krále (tj. o královských propozicích), nebo o návrzích stavů (o obecných

⁸⁰⁴ Ruk I.362, Chronologický soupis tisků JO č. 72.

⁸⁰⁵ Voit, P.: Encyklopedie, s. 71.

artikulích). Pokud se jednalo o návrzích jednotlivých sněmovníků, šlo o tzv. zvláštní artikule.⁸⁰⁶ Tyto tisky byly vydávány v typově stejné reprezentační typografické úpravě.

Ve sledovaných letech činnosti Jana Othmara 1589-1608 bylo vytištěno 28 titulů *Artikulů sněmů království českého*⁸⁰⁷. Při tisku se postupně střídali většinou přední pražští tiskaři nebo jejich pokračovatelé.⁸⁰⁸ Jan Othmar získal tuto lukrativní zakázku ve dvou letech, a to 1596 a 1600.

3.2.7 Hudební tisky

V Čechách zdomácněl nototisk postupně. Liturgické notované knihy, určené pro potřebu českého království byly alespoň do poloviny 16. století tištěny v zahraničí. Obdobně vícehlasá duchovní a světská hudba našla svého českého tiskaře až v sedmdesátých letech 16. století. Instrumentální hudba byla v našich zemích tištěna až od 40. let 17. století. Během první poloviny 16. století dosáhl mimořádného rozkvětu tisk kancionálové literatury.⁸⁰⁹

V roce 1595 vydal Jan Othmar šestnáct skladeb⁸¹⁰ císařského skladatele **Mathiase Sayve** (před 1550-1619) pod názvem „*Liber primus motectorum quinque vocum*“⁸¹¹.

Z roku 1590 pochází notovaný jednolist písničky s názvem *Lamentací, aneb tužebné naříkání jedné pěkné panenky v času jejího velikého zármutku*⁸¹². Tématem je smutek dívky, která by se chtěla vdát.

4. Recepce knih tištěných v tiskárnách Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických

Přestože byly knihy ve sledovaném období stále ještě považovány za atributy vzdělanců, tak masová knižní produkce a rozsáhlý dovoz literatury, z nich učinily cenově dostupné zboží obecné spotřeby. Kniha se stala věcí, která byla poměrně běžnou ve většině

⁸⁰⁶ Malý, K. – Sivák, F.: Dějiny státu a práva, s. 120-121.

⁸⁰⁷ Knihopis č. 336-363.

⁸⁰⁸ V letech 1589-1590 je tiskl Jiří Nigrin, 1593 Lidmila Peterlová (pozdější Marynová), 1595 Daniel Adam z Veveslavína, 1596-1597 Václav Maryna z Jenčic (druhý manžel Lidmili Peterlové), 1598-1599 Anna Šumanová a dědici Jana Šumana, 1601 Daniel Sedlčanský, 1601-1608 dědici Daniela Adama z Veveslavína.

⁸⁰⁹ Daněk, P.: Tisky vokální polyfonie, s. 219.

⁸¹⁰ Becker, C.F.: Die Tonwerke, sl. 36.

⁸¹¹ Chronologický soupis tisků JO č. 20.

⁸¹² Knihopis neviduje, Chronologický soupis tisků JO č. 5.

měšťanských domácností. Vzdělaný měšťan nebyl v desetiletích kolem r. 1600 neobvyklým jevem, a to jak v pražských městech, tak i v malých venkovských městečkách. K jeho prestiži patřila nejen gramotnost v češtině, latině a často i němčině, ale i školami vypěstovaná schopnost samostatné recepce psaných textů.⁸¹³

Důkladné sondy do měšťanských knihoven pražských měst a královského města Loun provedli Jiří Pešek a Olga Fejtová.⁸¹⁴ Z období 1570-1620 prozkoumaly celkem 1040 měšťanských inventářů Starého a Nového Města pražského, z nichž 469 obsahovalo údaje o knihách a knihovnách. V 323 lounských inventářích měšťanských pozůstalostí z let 1552-1612 se podařilo nalézt zprávy o 50 knihovnách. Z toho vyplývá, že ve sledovaném období byla v pražských městech knihovna součástí cca 45% měšťanských domácností, v Lounech pak 15%. V poddanském městě Berouně vlastnilo knihovnu v letech 1537-1619 17% domácností.⁸¹⁵ Z titulů podchycených v pražských soupisech knihoven se podařilo alespoň částečně identifikovat zhruba jednu třetinu z celkového množství 13 000

⁸¹³ Olga Fejtová – Jiří Pešek: *Recepce díla Martina Luthera*, s. 87-88.

⁸¹⁴ Pešek, J.: *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547-1620: (všední dny kulturního života)*.- Praha: Karolinum, 1993. 166 s. ISBN 80-7066-789-3; Fejtová, O.: *Zum Verleich der bürgerlichen privatbibliotheken in Prager neustat und Heilbronn im 17. Jahrhundert*, in: I. Monok - P. Ótvös (edd.), *Bürgerliche kultur im Verglech*, Szeged 1998, s. 34-35; FEJTOVÁ, O.: *Die Entwicklung von Leserinteressen der Berger der Prager Neustat im 17. Jahrhundert auf Grund der Nachlassinventare*, *Acta Comeniana* 14, 2000, s. 101-103; Fejtová, O.: *Prywatne biblioteki w Nowym Mieście praskim w XVII wieku jako integralna część mieszczańskiej kultury materiałnej*, *Kwartalnik historii kultury materiałnem* XLIX, Nr 1-2, 2001, s. 41-59; Fejtová, O. - Pešek, J.: *Erasmus, Luther und Melanchthon in den Privatbibliotheken der böhmischen Bürger um 1600*, in: *Colloquia, Journal of Central European History* 5 - 7, 1998 - 2000, Cluj 2001, s. 66 – 93; Fejtová, O.: *Odras rekatolizačního procesu ve skladbě náboženské a moralistní literatury v knihovnách novoměstských elit v době pobělohorské*, *DP* 20, 2002, s. 101-113; Fejtová, O.: *Privatbibliotheken der Danziger Bürger im 17. Jahrhundert*, in: *Studia Germanica Gedanensia* 10, 2002, s. 5-29; Fejtová, O.: *Die bürgerliche Buchkultur auf dem Wege vom Barock zur Aufklärung - die bürgerlichen Bibliotheken in Danzig und in den Prager Städten als Voraussetzung für die Rezeption der Aufklärungsideen*, in: Ch. Marx, B. Sapala (ed.), *Das geistige Leben in Preußen in der Zeit Frühaufklärung*, Olsztyn 2002, s. 107-125; Fejtová, O.: *Die bürgerliche Buchkultur in Nürnberg im 17. Jahrhundert*, in: *Acta Comeniana* 17, 2003, s. 151-182; Fejtová, O.: *Měšťanské elity na Novém Městě pražském v 17. století a knižní kultura*, *DP* 22, 2004, s. 159-175; Fejtová, O. - Pešek, J.: *Měšťanský čtenář a české kroniky v Praze raného novověku*, in: Jitka Radimská (ed.), *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna*, *Opera Romanica* 4, České Budějovice 2003, s. 183-196; Pešek, J.: *Proměny utrakvistického kultu v předbělohorské době aneb Jan Hus v knihovnách pražských měšťanů na přelomu 16. a 17. století*, in: *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přítel a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003; Fejtová, O. - Pešek, J.: *Recepce díla Erasma Rotterdamského v měšťanském prostředí v Čechách na přelomu 16. a 17. století*, *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků* 17. 2001-2002, Praha 2003, s. 13-28.; Fejtová, O. - Pešek, J.: *Postila Johanna Spangenbergera v měšťanských knihovnách raného novověku*, *DP* 23, Praha 2004, s. 101-122; Fejtová, O. - Pešek, J.: *Reflexion der böhmischen und europäischen konfessionellen Tradition in frühneuzeitlichen böhmischen bürgerlichen Bibliotheken*, *Bohemia* 48. 2008, s. 29-53; Fejtová, O.: *Novoměstské měštky v raném novověku – litteratae či illiteratae. Příspěvek k problematice vzdělání žen v měšťanském prostředí*, *DP* 27, 2008, s. 727-760; Fejtová, O.: *Měšťanské elity na Novém Městě pražském v 17. století a knižní kultura*. *DP* 22, 2004, s. 159-174; Fejtová, O. - Pešek, J.: *Obzor zeměpisné literatury na Novém Městě pražském v 16. a 17. století*, *DP* 19, 2001, s. 211-224; Fejtová, O. - Pešek, J.: *Recepce díla Martina Luthera v pražských a lounských měšťanských knihovnách doby předbělohorské*, *DP* 15, 1997, s. 83-123.

⁸¹⁵ Fejtová, O. – Pešek, J.: *Recepce díla Martina Luthera*, s. 88.

konkrétních knižních exemplářů.⁸¹⁶ Výzkum jednak prokázal, že v knihovnách převládala dovozová cizojazyčná literatura, ale také že tyto sbírky měly konfesijně vysoce smíšený charakter. Knihovnamí procházelo široké spektrum protestantské literatury, od bratrské přes domácí husitskou až k zahraniční luteránské.⁸¹⁷ Mezi nejoblíbenější autory poloviny 16. století, zachycené v měšťanských librářích, patřili Martin Luther a jeho luteránští pokračovatelé – Filip Melancthon, Johann Spangenberg, Urban Rhegius, Wolfgang Musculus a další.⁸¹⁸ Oblíbená byla též postila Philadelpha Zámrského a Johanna Spangenberga a to jak v knihovnách měšťanských elit⁸¹⁹, tak i v knihovnách žen⁸²⁰. Vedle uvedených luteránských postil domácí i zahraniční provenience pak do knihoven jednotlivě pronikly i utrakvistické postily Jiřího Dikasta a Jana Achillea.⁸²¹ Jiří Pešek konstatoval postoupný pokles četby s náboženskou tematikou. Zatímco v 16. století tvořila na Starém Městě pražském 56%, na Novém Městě 54% a na Malé Straně dokonce 64% obsahu knihoven⁸²², tak její podíl klesl v 17. století na méně než polovinu (46%).⁸²³ Z oblasti světské literatury byla nejpoblíbenější díla právnícká, dále pak historicko-politická a tituly antických autorů spolu s gramatikami a jazykovými slovníky. Zaujala též oblast literatury právnícké, zeměpisné, vědecké, stejně jako různé příručky či pomůcky pro hospodářskou praxi.⁸²⁴ Fond jednotlivých knihoven se velmi často profiloval v souvislosti s pracovními požadavky a intelektuálními zájmy jejich majitelů. V měšťanském prostředí se mnohdy najdou také různé příručky o správném chování šlechtice, dvořana apod. či další rady k správnému chování. Poukazují na snahu konkrétních měšťanů napodobit šlechtické vzory a ovládnout normy chování spojené s životem vyšší společenské vrstvy.⁸²⁵

Uskutečněné studie měšťanských knihoven narážejí na hranice dané použitým druhem archivních pramenů, ze kterých vycházejí. Zde jsou totiž podchyceny pouze ty knižní sbírky, které byly inventarizovány.⁸²⁶

⁸¹⁶ Fejtová, O. – Pešek, J.: Receptce díla Martina Luthera, s. 89.

⁸¹⁷ Fejtová, O.: Měšťanské elity na Novém Městě pražském, s. 172.

⁸¹⁸ Fejtová, O. – Pešek, J.: Receptce díla Martina Luthera, s. 90.

⁸¹⁹ Fejtová, O.: Měšťanské elity na Novém Městě pražském, s. 170.

⁸²⁰ Fejtová, O.: Novoměstské měšťky, s. 749.

⁸²¹ Fejtová, O.: Novoměstské měšťky, s. 749.

⁸²² Pešek, J.: Měšťanská vzdělanost, s. 80.

⁸²³ Fejtová, O.: Novoměstské měšťky, s. 748.

⁸²⁴ Fejtová, O.: Měšťanské elity na Novém Městě pražském, s. 171.

⁸²⁵ Fejtová, O.: Měšťanské elity na Novém Městě pražském, s. 171.

⁸²⁶ Podrobně k této problematice Pešek, J.: Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života, *Opera Historica* 1, 1991, s. 30-42. Shrnutí též Pešek, J.: Pražské knihy kšaftů a inventářů. Příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské. *PSH* 15, 1982, s. 63-68.

S ohledem na specifičnost, respektive jednoduchost edičního programu sledovaných tiskařů, zaměřeného primárně na prodejnost tištěných titulů, je možné stanovit, že část, ne-li minimálně polovina české produkce prošla přinejmenším soudobými domácímí, spíše ale i knihovnamí. Šlo převážně o kalendáře, učebnice, gramatiky a slovníky, dále patrně o produkci titulů s náboženskou tematikou. Dále je možné předpokládat, že z oblasti právní si našla své uplatnění, jak v domácích, tak řadě institucionálních knihoven, například knížka Kristiána z Koldína uvádějící nově schválené výše pokut⁸²⁷, stejně tak jako neperiodické noviny pojednávající o turecké problematice. Podobně by se dalo předpokládat, že v řadě soudobých domácímí našla své uplatnění *Zahrádka růžová žen plodných*⁸²⁸, tj. příručka pro porodní báby uvádějící konkrétní informace potřebné pro zdárný průběh těhotenství, vedená od početí až po porod, včetně vyobrazení různých správných i nesprávných poloh dítěte a dvojčat v těle matky. Bez odezvy jistě nezůstalo též druhé vydání *Vyznání víry*⁸²⁹.

V humanistických kruzích jistě našly své odběratele hojně vydávané příležitostné gratulační sborníky vycházející z prostředí univerzity a s ní spojené sítě partikulárních škol. A nejen zde. Je možné konstatovat, že své uplatnění našly též částečně v kruzích měšťanských, neboť většina studentů, která prošla Pražskou univerzitou a získala bakalářský či magisterský grad využila svého vzdělání k sociálnímu vzestupu a začlenila se do byrokratického aparátu nebo duchovního stavu. František Šmahel spočítal, že každý čtvrtý z nich se stal členem městské rady. Graduovaný měšťan zase zpětně, byl-li členem městské rady, přejímal odpovědnost a dohled nad nižším školstvím, spolurozhodoval o přijetí školských správců, byl členem literátských a jiných bratrstev apod.⁸³⁰

Olga Fejtová se při studiu novoměstských elit pokusila tyto elity rozdělit na politické (radní), ekonomické a intelektuální.⁸³¹ Je otázkou dalšího výzkumu vysledovat do jaké míry docházelo k posunům ve výběru literatury mezi jednotlivými uvedenými skupinami.

Specifickou skupinou by pak byla skupina duchovních, ať již katolických nebo protestantských. Hromadný nákup biskupa Stanislava Pavlovského doložil zájem o konkrétní tituly z produkce Jiřího Jakubův Dačického. Nicméně ani obecný zájem o

⁸²⁷ Knihopis č. 4563, Chronologický soupis tisků JJD č. 109.

⁸²⁸ Knihopis č. 16.922 (1577), Chronologický soupis tisků JJD č. 43-46, Knihopis č. 16.923 (1581), Chronologický soupis tisků JJD č. 96.

⁸²⁹ Knihopis č. 1592, Chronologický soupis tisků JJD č. 108.

⁸³⁰ Šmahel, F.: *Existenční vyhlídky*, s. 54.

⁸³¹ Fejtová, O.: *Měšťanské elity na Novém Městě pražském*, s. 164.

nábožensko-moralistní četbu nepřekvapí. Její široká škála od Bible přes teologické spisy, postily a katechismy až ke knížkám modliteb a sbírkám kázání představovala na německém knižním trhu v letech 1571-1620 asi 40-46% nabízených knižních titulů. Zhruba dvě třetiny této produkce patřily k protestantské literatuře.⁸³² Jak dokazují statistiky vydávání, svou cestu ke čtenáři si jistě našly též u nás oblíbené postily, evangelia a kancionály. Svě čtenáře si jistě našly též polemiky Václava Šturma s Jednotou Bratrskou.⁸³³ Analyzují-li se soupisy knih z pražských měšťanských inventářů (menší, ale kvalitní skupinu sedmi kněžských knihoven autoři analýzy autoři úmyslně vyčlenili stranou) zjišťuje se, že náboženská literatura zaujímala mezi identifikovanými tituly v pražských městech cca 55-60%, což je více, než v měšťanských knihovnách jiných střeoevropských měst.⁸³⁴

Tištěné neperiodické novinové zpravodajství si také našlo svoji cestu jak do měšťanských domácností, tak do šlechtických sbírek.⁸³⁵ Způsob čtení novinových tisků se lišil od způsobu dnešního. Nešlo o jednorázové, rychlé čtení, ale o pomalé a pozorné čtení, což dokazují rukopisné vpisky. Pro čtenáře byl důležitý nejen popis vlastní události, ale i připojený obecný komentář. Řada rukopisných poznámek dokazuje, že textu bylo použito i jako lempla s poučením.⁸³⁶ V dochovaných konvolutech jsou často noviny řazeny chronologicky.⁸³⁷ Záleželo vždy na majiteli, jakým způsobem chápal novinové zpravodajství, a zda je zařadil na roveň ostatní soudobé literatury (většinou v měšťanských knihovnách) a umístil do knihovny, nebo je chápal též ve zpravodajské rovině a pak mohl část umístit do knihovny a do archivu. Například Rožmberkové shromažďovaly psané i novinové zpravodajství, do knihovny se ale dostal jen jeho nepatrný zlomek, který byl zařazen do oddílu historie.⁸³⁸

⁸³² Fejtová, O. – Pešek, J.: *Recepce díla Martina Luthera*, s. 89.

⁸³³ *Knihopis č. 16.006, Chronologický soupis tisků JJD č. 114; Knihopis č. 16.008, Chronologický soupis tisků JJD č. 118; Knihopis č. 16.353, Chronologický soupis tisků JJD č. 129.*

⁸³⁴ Fejtová, O. – Pešek, J.: *Recepce díla Martina Luthera*, s. 89-90. Srov. též Pešek, J.: *Měšťanská vzdělanost*, s. 80.

⁸³⁵ Rataj, T.: *Turecká hrozba*, s. 256.

⁸³⁶ Rataj, T.: *Turecká hrozba*, s. 257.

⁸³⁷ Tomáš Rataj tuto skutečnost dokládá sbírkami rožmberskými a lobkovickými. Rataj, T.: *Turecká hrozba*, s. 256.

⁸³⁸ Jedná se o: **Knihopis č. 6276** – O pěti ožralcích... 1551; **Knihopis č. 6424** – O vítězství ... Hanuše Fridricha ... u města Rochlice ... 1547; **Knihopis č. 6456** – O Budínu ... 1542; **Knihopis č. 6445** – Noviny o dvou potýkajících se, totiž Turka pohana a husaře křesťana... 1565; **Knihopis č. 6448** – O vítězném Rábu dobytí... 1598; **Knihopis č. 6455** – Vítězství císařské ... u Tuny... 1535; **Knihopis č. 6431** – Noviny z Constantinopole, kterak nynější císař turecký dva znamenité pány postínati dal ... 1589; **Knihopis č. 6473** – Noviny z Vlach ..., že papež s svými duchovníky císaře k nynější válce pohnul ... 1547; **Knihopis č. 6442** – O veliké porážce vojska císaře tureckého od Zoffie krále perského ... 1535; **Knihopis č. 6482** – Čtvery

Neperiodické novinové zpravodajství bylo využíváno také při koncipování řady dalších textů. Například Bartoloměj Paprocký využil tištěných zpráv ke zpracování části textu kapitoly *Historie o přiběžích království Uherském i jinde*, která je součástí jeho historicko-genealogického díla nazvaného *Diadochos*.⁸³⁹ Také různé rozbory předbělohorských analistických záznamů dokládají, že na tištěném novinovém zpravodajství byly závislé například záznamy Marka Bydžovského z Florentina⁸⁴⁰, Viléma Slavaty nebo Pavla Skály ze Zhoře.⁸⁴¹ O odběru novin mimo Prahu svědčí též ve svých Pamětech v Kutné Hoře sídlící Mikuláš Dačický z Heslova.⁸⁴² Samostatnou kapitolou by pak bylo přebírání a přetiskování celých novin, případně též jejich překládání v zahraničí. Konkrétní doklady snesla Imgard Bezzel⁸⁴³. Kromě toho docházelo též k přebírání cizích novin, hlavně z Říše, našimi tiskárnami a jejich překládání do češtiny.⁸⁴⁴

Z oblasti správní a právní literatury se spisek Kristiána Koldína (shrnující nově odsouhlasené pokuty⁸⁴⁵) stal zajisté součástí fondu řady knihoven. Je doložen též ve sbírkách Rožmberské knihovny⁸⁴⁶, jistě ale musel být součástí i „provozních“ knihoven kanceláří na rožmberském dominiu a nejen tam.

Z dnešního pohledu se zdá vydávání porodnické příručky typu *Zahrádky růžové* jako dobrý komerční záměr. Nicméně otázka čtenářského určení těchto příruček se zdá být poněkud problematická. Spis byl určen přímo těhotným ženám, zde by bylo možné širší využití, hlavně pasáží o neplodnosti, průběhu těhotenství, porodu. Nicméně větší část textu, pojednávající o porodních komplikacích, by spíše lépe využily porodní báby. V této souvislosti upozornila Radka Marková na skutečnost, že tyto ženy byly ve valné většině negramotné a zkušenosti přebíraly raději formou předávání zkušeností od starších či zkušenějších kolegyně. Považuje tedy použití těchto příruček v první polovině 17. století porodními babami za nereálné.⁸⁴⁷ Na druhou stranu někteří badatelé zase upozornili na skutečnost, že v příručce uvedené rady patrně nebyly čteny v hektické a napjaté době

pravdivé noviny, což se vše stalo léta tohoto 1586. Veselá, L.: *Knihy na dvoře Rožmberků*, Příloha I. - soupis tiskařských bohemik, s. 290-291.

⁸³⁹ Knihopis č. 6843.

⁸⁴⁰ Rataj, T.: *Turecká hrozba*, s. 246.

⁸⁴¹ Šimeček, Z.: *Osmanská hrozba*, s. 365.

⁸⁴² Rataj, T.: *Turecká hrozba*, s. 246.

⁸⁴³ Bezzel, Imgard: „Erstlich gedruckt“. Zu einem Topos in Neuigkeitsberichten des 16. Jahrhunderts. In: *Archiv für Geschichte des Buchwesens* 47, 1997, s. 309-326.

⁸⁴⁴ Rataj, T.: *Turecká hrozba*, s. 244.

⁸⁴⁵ Knihopis č. 4563, *Chronologický soupis tisků JJD* č. 109.

⁸⁴⁶ Veselá, L.: *Knihy na dvoře Rožmberků*, s. 283.

⁸⁴⁷ Marková, R.: *Porodní příručky jako pramen*, s. 43-44.

během porodu⁸⁴⁸ a mohly tedy sloužit k obecnější informovanosti v této oblasti. Problematické je samo vymezení porodní báby, které se v rámci jednotlivých sociálních prostředí mění. V řadě případů se mohlo jednat pouze o „zkušené“ ženy, které vypomáhaly při porodu svých příbuzným či známým. Jiná situace patrně byla ve venkovském zemědělském prostředí, ve městech nebo v prostředí šlechtickém. Četnost vydávání těchto příruček by naopak poukazovala na mnohem širší čtenářskou základnu, než by byly jen „porodní báby“.

Detailnější rozbor jednotlivých měšťanských a šlechtických knihoven prokazuje proniknutí konkrétních tisků sledovaných tiskařů do jejich fondů. Například Erasmův spis *Vdova křesťanská*⁸⁴⁹ byl podchycen v městech pražských hned ve dvou případech. Na Starém Městě pražském jej v roce 1604 zachytil inventář pozůstalosti Anny Žlutické z Beránecku⁸⁵⁰ a na Novém Městě pražském v roce 1613 inventář pozůstalosti po Jiřím Pergnerovi z Častolovic⁸⁵¹. Analýzu Rožmberské knihovny provedla na základě Břežanova katalogu Lenka Veselá. Z oficíny Jiřího Jakubův Dačického bylo do fondu knihovny zařazeno 18 knih z let 1569-1606⁸⁵², z dílny Jana Othmara pak 4 tisky z let 1603-1607⁸⁵³. Kromě toho byly odebírány také kalendáře, vydávané sledovanými tiskárnami, které se dochovaly v archiváliích vrchnostenské kanceláře, a které sloužily praktickým účelům a

⁸⁴⁸ Bůžek, V. a kol.: Věk urozených, s. 275.

⁸⁴⁹ Kp č. 2368, Chronologický soupis tisků JJD č. 195.

⁸⁵⁰ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 198. Srov. též Fejtová, O.: Zahraniční literatura, s. 333.

⁸⁵¹ Hrubá, M.: Zvonění na sv. Alžbětu, s. 198.

⁸⁵² 1569 – Kristián z Koldína - Libellus continens...

1571 – Petřík, Matouš – Historia Sancti Veceslai

1578 – Goerl z Goerlštejna, Jiří – Epitome Arithmetices

1581 – Winckler, Michael – Tamulitium D. Ludovici Vivis

1583 – Codicillus, Petr – Antigone tragoedie

1583 – Španovský z Lisova – Vyznání víry svaté

1584 – Šturm, Václav – Krátké ozvání

1585 – Šturm, Václav – Krátkej spis o Jednotě bratří valdenských

1587 – Uverinus, Sylvius – Odpověď na šest důvodů Václava Šturma

1588 – Candydus, Šixt – Výklad na život

1588 – Netholický, Jiří – Šestnácte kázání o bídě vezdejšího lidského života

1590 – Achilles, Jan – Vejklad krátký na proctví Daniele proroka

1591 – Iosephus Flavius – Compendium. Tj. krátké obsažení historie o válce židovské

1592 – Zalužanský, Adam – Methodi herbariae

1594 – Leoberg, Laurentius Ludovicus – Compendium praeceptionum grammaticarum

1595 – Erasmus – Vdova křesťanská

1596 – Melissaeus, Jakub - Žalмовé sv. Davida

1606 – Závorka, Tobiáš - Písně chval božských

Veselá, L.: Knihy na dvoře Rožmberků, rejstřík tiskařů, s. 310.

⁸⁵³ 1603 – Nudožerský – Grammaticae

1605 – Vrančic, Faustus: Dictionarium

1606 – Bartholdus – Orationes synodales

1607 – Isidorus sanktus – Synonyma

Veselá, L.: Knihy na dvoře Rožmberků, rejstřík tiskařů, s. 310.

zcela logicky nebyly zařazovány do fondu knihovny. Předpokládat by se mohly ale také další tisky z oblasti například učebnic.

Nicméně analýza shromážděných informací o identifikované části v inventářích podchycené literatury uskutečněná Jiřím Peškem a Olgou Fejtovou jednoznačně ukázala, že přes nesporné úspěchy českého a zvláště pražského knihtisku představovala v Čechách tištěná a zejména jazykově česká díla i v jazykově českých městech menšinu literatury. Tlak knižního dovozu byl příliš velký a čeští tiskaři se (také z finančních důvodů) nemohli v řadě typů literatury vůbec prosadit proti převaze knih z frankfurtských a lipských knižních veletrhů, proti nabídce velkých německých, švýcarských, benátských nebo lyonských a pařížských nakladatelských domů. Klíčovou roli ovšem v Čechách hráli německé nakladatelské a knihkupecké firmy nebo jejich agenti činní v Čechách. Ve Slezsku, Polsku nebo v hornouherských městech byla dominance německého knižního trhu ještě patrnější.⁸⁵⁴

⁸⁵⁴ Fejtová, O. – Pešek, J.: Recepte díla Martina Luthera, s. 89.

5. Typografický rozbor produkce tiskáren Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických

5.1 Typografická úprava tisků Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických

Posuzovat jednolisty Jiřího Jakubův Dačického ve srovnání s dobovým virtuózem v této oblasti Jiřím Nigrinem je velmi obtížné. Přesto si dovoluji konstatovat, že jednolisty vycházející z Jiřího oficíny byly řemeslně dobře zpracované a byl kladen důraz na jejich estetické zpracování. Jiří se držel dobových estetických norem a při výzdobě jednolistů užíval osvědčených lišt se zobrazenými ctnostmi, jejichž náměty mohly být vytvořeny podle vzorů Michala Peterleho. Podíl jednolistů v produkci příležitostných humanistických tisků činí 4%.

Jednolisty je možné po kompoziční stránce rozdělit do několika skupin:

- 1) Jednolisty bez jakékoli výzdoby, nebo jen s použitím iniciály či jednoduché linky z typografických ozdůbek oddělující od sebe dvousloupcovou sazbu
- 2) Jednolisty s dřevořezy
- 3) Jednolisty s rámy s motivy ctností
- 4) Jednolisty s rámy tvořenými z různých vlysů a lišt
- 5) Jednolisty s rámy vytvořenými z typografických ozdůbek

Uvedené kategorie jsou samozřejmě jen rámcové, neboť řada naznačených kompozic splývala nebo se navzájem doplňovala. Aby nedocházelo k duplikaci informací je pak rozpis jednotlivých částí výzdoby uveden níže v textu u konkrétních druhů ilustrací a dekoru.

Text bývá zalomen do jednoho až několika sloupců. Motivy na lištách nejsou vesměs původní. Vlysy a lišty bílé linie používal také Jan Kozel a pravděpodobně přešly do vybavení Jiřího Jakubův Dačického z jeho typografické vybavy. Lišty s vyobrazenými ctnostmi byly součástí dekoru jednolistů i jiných tiskařů, například Michala Peterleho nebo Jana Šumana.

Skutečnost, že některé jednolisty nebyly výrazně zdobené, na přání zákazníka mohou doložit dva jednolisty Petra Codicilla, který si nechal v roce 1572 natisknout v jednoduché typografické úpravě přání k Novému roku. Jedná se o náboženské rozjímání

o Kristově narození, na jehož konci je pak uvedeno přání k Novému roku s prosbou, aby byl příznivý pro umění. Podle autorů Rukověti⁸⁵⁵ si nechal Petr Codicilus natisknout těchto přání patrně větší zásobu a posílal je i v dalších letech, o čemž svědčí rukopisný přípisek z roku 1576 na dochovaném exempláři.⁸⁵⁶ Ve zcela nezměněné textové (až na dataci) i typografické podobě vyšel tento text znovu v roce 1586 u Daniela Adama z Veleslavína.⁸⁵⁷

Artikule vydané tiskárnou Jana Othmara v letech 1596 a 1600 se nijak nevymykají soudobé praxi a plně zapadají do požadovaného standardu typografické úpravy tohoto druhu tisku požadujícího kvartový formát a na začátku či konci textu umístění celostránkových dřevořezů s erby nejvyššího písaře a místopísaře království českého. Doplněny mohly být císařským znakem na titulní straně a českým znakem na jejím rubu či konci celého textu. Text byl většinou členěn podle projednávaných bodů, což se projevuje použitím několika stupňů řezů písma a též písem vyznačovacích.

Kompozice většiny titulů nábožensko-moralistní literatury se nevymyká soudobému standardu. Existují dvě varianty úpravy. Buď snaha o napodobení dřívějších melantrišsko-veleslavínských vydání, nebo pouze jednoduchá sazba bez ilustrací a dekoru. O to více pak vyniknou tituly, které se zcela vymykají z praxe tiskařské officíny Jiřího Jakubův Dačického. V těchto případech užívá Jiří pro tiskárnu „neznámý“ typografický materiál, který se dříve, ale ani poté v jeho dílně již neobjevuje.

5.2 Typografický materiál tiskáren Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických

Podíváme-li se na všechny dnes známé a dochované tisky, které opustily tiskařské lisy sledovaných oficín, můžeme konstatovat, že typografický materiál se postupně obměňoval a základní vybavení typografickým materiálem v tiskárnách Jiřího Jakubův a Jana Othmara bylo převážně dosti chudé. Po typografické stránce sice vyniká řada tisků, ale zdá se, že před každou takovouto větší zakázkou Jiří Jakubův Dačický zakoupil, pronajal či vypůjčil typografický materiál (iniciály, vlysy atd.), který zde použil a po jejím dokončení materiál opět z výbavy tiskárny mizí. Příkladem může být po typografické stránce výborně provedený *Vejkład kratký na prorocství Daniele proroka*⁸⁵⁸ sepsaný Janem Achilem a vydaný v roce 1590. Zde použitý typografický materiál je pro Jiřího Jakubův

⁸⁵⁵ Rukověť I., heslo Codicillus, Petr, s. 392.

⁸⁵⁶ „*Nobili domino Venceslao Dobržensky, suo amico kandido, autor a. 1576*“.

⁸⁵⁷ Ruk III.397

⁸⁵⁸ Knihopis č. 93, Chronologický soupis tisků JJD č. 147.

Dačického zcela unikátní. Tato strategie typografického materiálu spojeného s určitým tiskem je užívána též u méně významných zakázek, kde se ale projevuje konzervativním, místy je možné říci v době použití dokonce až zastaralým typografickým repertoárem. Na druhou stranu je třeba konstatovat, že u některých titulů, hlavně těch co Jiří přebíral z melantriško-veleslavínského edičního programu, se Jiří Jakubův Dačický snažil maximálně napodobit tato vydání. Je otázkou, nakolik se jednalo o kalkul a nakolik o snahu vyjít vstříc konzervativnímu čtenáři, který určitý estetický typ úpravy tisku očekával.

Přestože se typografický materiál Jana Othmara vyznačuje samostatnými znaky, například použitím vlastních sad iniciál či dekoru (vinět, vlysů) je často závislý na materiálu svého otce. Vyplývá to také z tematického zaměření jeho dílny, která se převážně orientovala na tisk humanistických příležitostných sborníčků. V případě tisku typograficky náročnějších děl, jako byla například *Bibli malá*⁸⁵⁹, vychází z tiskařského materiálu svého otce. Výjimku tvoří *Život Adamův*⁸⁶⁰, kde využil starší štočky, které při prvním vydání tohoto spisu použil v roce 1553 Jan Kosořský.

Z dochovaného materiálu, který mi byl k dispozici, vyplývá, že většina dřevořezů, které se zde objevují, byla použita pouze jednou, jen některé opakovaně, ale zato ve velmi krátkých časových intervalech. Po celé sledované období práce obou tiskáren byly v majetku Jiřího pouze dvě skupiny štočků. První, soubor ilustrací biblického obsahu, který využíval jak Jiří, tak později též Jan Othmar. Do druhé skupiny pak spadá císařský znak (81x67 mm). Ostatní ilustrační materiál prochází postupně dílnou a neopakuje se. Většina tisků, vycházejících z officíny Jiřího Jakubův Dačického, byla bez ilustrací.

Také Jan Othmar do svých tisků většinou ilustrační doprovod nezařazoval.

Tisky Dědiců Jiřího Jakubův Dačického a tisky Anny Dačické jsou bez ilustračního doprovodu.

Dalo by se shrnout, že tiskařská officína Jana Othmara Jakubův Dačického byla sice samostatnou dílnou zabezpečenou alespoň základním vybavením, ale při složitější zakázce byla závislá na typografickém vybavení tiskárny Jiřího, případně po jeho vzoru též jiných tiskáren, kde si Jan Othmar vypůjčoval například ilustrační materiál. Toto ovšem

⁸⁵⁹ *Bibli malá* ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 35.

⁸⁶⁰ *Adamův život jinák* ... Solfenus. Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 17599, Chronologický soupis tisků JO č. 53.

v některých případech nemusel činit jen z praktických příčin, ale též ze snahy přizpůsobit tisk dobovému vkusu, kdy čtenář očekával určitý druh ilustrace, jehož štočky byly stále ještě i po letech k dispozici. Příkladem může být již uvedený *Život Adamův*⁸⁶¹.

Další výjimkou mohou být za určitých předpokladů například erby Marka Bydžovského z Florentina, Pavla z Jizbice nebo arcibiskupa Zbyňka II. Berky z Dubé, jejichž štočky byly použity řadou pražských tiskáren. Je možné se domnívat, že buď byly v jakémsi „pomyslném fondu“ dřevořezů užívaných většinou pražských tiskáren, nebo byl příslušný štoček v majetku dané osobnosti a byl vždy zapůjčen do tiskárny spolu s rukopisem. Například rozptyl použití štočku s erbem Marka Bydžovského z Florentina v pražských tiskárnách by tuto domněnku podporoval.

5.2.1 Tisková písma⁸⁶²

Starší bádání rozlišovalo většinou tiskové písmo pouze na gotiku a antikvu⁸⁶³. Obdivuhodná práce Františka Muziky⁸⁶⁴ se českým prostředím a jeho specifiky příliš nezaobírá. Příslušné části textu mnohdy nejsou delší než několik řádků. Při třídění tiskových písem používaných ve sledovaných tiskárnách jsem se proto opírala o systematiku tiskových písem publikovanou v práci Vladimíra Kaisera⁸⁶⁵. V rámci jejich popisu, typologie, třídění a použití vycházím z nejnovější studie Petra Voita⁸⁶⁶.

Z gotických písem se v předbělohorských tiskárnách sporadicky uplatňovala textura (například ve funkci akcidenčního písma ji používal n v nadpisech některých jednolistů Jiří Nigrin)⁸⁶⁷. Z novogotických písem se užíval švabach a fraktura. Z humanistických písem se uplatnila antikva a antikvová polokurziva.

V tiscích sledovaných tiskáren byla podchycena novogotická písma (švabach, fraktura) různých písmových stupňů pro tisk jazykově českých a německých textů, a

⁸⁶¹ Adamů život jinak ... Solfernus. Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 17599, Chronologický soupis tisků JO č. 53.

⁸⁶² Za poskytnutí obecné metodiky ke zpracování tiskových písem děkuji Doc. PhDr. Petru Voitovi, CSc.

⁸⁶³ Za všechny jmenujme nejdůležitější pramen, a to Knihopis, který v typologicko-typografickém popise evidovaných starých tisků určuje použitá tisková písma pouze jako gotiku a antikvu.

⁸⁶⁴ Muzika, František: Krásné písmo ve vývoji latinky. Sv. 1-2.- Praha : Academia 1966-1981.

⁸⁶⁵ Kaiser, Vladimír: Klasifikace tiskového písma z hlediska pomocných věd historických. SAP 32, 1982, s. 446-479.

⁸⁶⁶ Voit, Petr: Tiskové písmo Čech a Moravy první poloviny 16. století. Bibliotheca strahoviensis 10, 2011, s. 105-202.

⁸⁶⁷ Voit, P.: Encyklopedie knihy, heslo textura, s. 882.

humanistická písma (kurziva a polokurziva), taktéž několika písmových stupňů pro tisk textů latinských. Dá se shrnout, že většinou v jednom tisku bylo použito najednou více druhů písma a písmových stupňů. Volba druhů písma a jeho písmových stupňů záležela na řadě faktorů. Jedním z hlavních byl charakter a rozsah textu, dále formát sazby, a v neposlední řadě též možnosti a zvyklosti konkrétní officíny.

Protože neexistují srovnávací tabulky jednotlivých písmových stupňů pro české prostředí druhé poloviny 16. století, jsou v tomto textu jednotlivé písmové stupně uváděny podle rozměrů liter M/m.

Zdá se, že tiskárna Jiřího Jakubův Dačického vlastnila 5 písmových stupňů antikvy, 3 stupně antikvové polokurzivy, 1 stupeň alfabety. Tiskárna Jana Othmara vycházela velmi často z typografického materiálu Jiřího Jakubův Dačického. Nicméně podařilo se odlišit základní typografické vybavení Jana Othmara, které tvořilo 6 písmových stupňů antikvy, 3 stupně antikvové polokurzivy. Z novogotických písem vlastnily officíny Jiřího Jakubův Dačického a Jana Othmara 3 základní písmové stupně švabachu (a další 3 stupně jako písma vyznačovací) a 2 základní stupně fraktury (a další 4 stupně jako písma vyznačovací).

5.2.1.1 Gotická a novogotická písma

Švabach je novogotické tiskové písmo⁸⁶⁸, které se vyvinulo z jedné skupiny německých psaných bastard.⁸⁶⁹ V 16. a 17. století byl pro svoji snadnou čitelnost rozšířen v Německu, částečně v Nizozemí a v Anglii. Do Čech pronikl již v posledním desetiletí 15. století a používal se převážně pro tisk jazykově českých a německých textů.⁸⁷⁰

Petr Voit rozlišil tři stupně švabachu užívaného na našem území v první polovině 16. století. Švabach tzv. velký (Voit č. 1)⁸⁷¹, patřil v první polovině 16. století ke značně rozšířeným písmům písmům na území Čech a Moravy,⁸⁷² stejně tak jako švabach tzv. střední (Voit č. 2)⁸⁷³. Sloužili pro sazbu textu. Švabach tzv. malý (Voit č. 3), byl používán převážně při sazbě marginálií a biblických sumarií.⁸⁷⁴ Všechny tři stupně různých řezů

⁸⁶⁸ Kaiser, V.: Klasifikace tiskového písma, s. 459, 462.

⁸⁶⁹ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 140. srov. též. Muzika, F.: Krásné písmo, díl 1, s. 484-490.

⁸⁷⁰ Kaiser, V.: Klasifikace tiskového písma, s. 462. Srov. též Voit, P.: Tiskové písmo, s. 141-142.

⁸⁷¹ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 145.

⁸⁷² Voit, P.: Tiskové písmo, s. 141.

⁸⁷³ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 146-150.

⁸⁷⁴ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 150.

používali například pražští tiskaři Bartoloměj Netolický, Jan Kosořský, nebo tiskařská linie Hadových.⁸⁷⁵

Fraktura je novogotické písmo, které vzniklo výhradně pro potřebu tisku v Německu v desátých letech 16. století.⁸⁷⁶ Sloužila zároveň jak ve funkci textového písma, tak sazbu nadpisů, kromě toho mohla být použita ve funkci iniciály. Různé kresebně odlišné modifikace charakterizuje užší písmový obraz, který umožnil tiskaři uspořít při tisku barvu i papír.⁸⁷⁷ Minuskulní „a“ je jednobříškové, typické je minuskulní „o“ nahoře a dole ukončené ostrými hroty. Horní dotažnice minuskul jsou zakončeny ostrým hrotem, který někdy bývá zdoben smyskou. Většina svislých dříků je ukončena nahoře i dole kosočtvercovitými útvary. Majuskuly jsou značně podobné švabachovým (například „A“, „B“, „G“, „H“, „N“), ale celkový jejich obraz je značně užší. Majuskuly bývají často zdobeny tzv. sloními choboty. Majuskula „S“ je obdobně zatočená jakou švabachu, ale poslední tah se zpravidla nedotýká levého oblouku.⁸⁷⁸

Petr Voit rozlišil čtyři stupně fraktury užívané na našem území v první polovině 16. století.⁸⁷⁹ Významnější postavení získala fraktura díky melantrišsko-veleslavínské tiskárně a řadě dalších předbělohorských tiskařů a na konci 16. století se začala stávat v podstatě univerzálním tiskovým písmem.⁸⁸⁰

Švabach i fraktura používané ve sledovaných tiskárnách se řezem ani repertoárem či způsobem nasazení diakritických znamének nevyvíkají ze soudobého standardu. Jednotlivé litery jsou též doplněny o, ve své době obvyklá, interpunkční znaménka.

V jazykově českých a německých tiscích byly švabach i fraktura používány společně, a to ve dvou funkcích, jako písmo tiskové a písmo vyznačovací. Kromě toho docházelo volbou druhu písma také k odlišení rámcových částí od vlastního textu knihy.⁸⁸¹ Sledovaní tiskaři také rádi v nadpisech kombinovali různé druhy i stupně písma (například 2 řádky vždy o stupeň menší fraktury, za nimiž následuje řádek švabachu, aby opět přešel ve frakturu). Různé kombinace švabachu a fraktury mají také svůj velký význam při

⁸⁷⁵ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 141, 145-146.

⁸⁷⁶ Kaiser, V.: Klasifikace tiskového písma, s. 459, 462.

⁸⁷⁷ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 155.

⁸⁷⁸ Kaiser, V.: Klasifikace tiskového písma, s. 462.

⁸⁷⁹ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 155-160.

⁸⁸⁰ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 156.

⁸⁸¹ Například v tiscích Jana Othmara *Exemplář smíření* (1606) je předmluva tištěna frakturou (5mm), zatímco vlastní text švabachem (4 mm), nebo ve spise *Prostředkové a vejmnky* (1607) je předmluva tištěna švabachem (4 mm), zatímco vlastní text frakturou (4 mm).

odlišení jednotlivých částí textu. Například shrnutí obsahu kapitoly umístěné mezi název a text, citace textů evangelíí uprostřed komentářů k nim atd. To vše pak doplněné ještě o různé stupně konkrétních druhů písma pak dává široké možnosti uplatnění, jak funkčního, tak estetického.

Z novogotických písem vlastnila oficína Jiřího Jakubův Dačického 3 základní písmové stupně švabachu (3, 4, 5 mm) a další 3 stupně jako písma vyznačovací (2, 6, 7 mm), dále pak 2 základní stupně fraktury (4, 5 mm) a další 4 stupně jako písma vyznačovací (2, 6, 7, 12 mm). V dílně Jana Othmara používali 3 základní písmové stupně švabachu (3, 4, 5 mm) a další 3 stupně jako písma vyznačovací (2, 6, 7 mm), dále pak 2 základní stupně fraktury (4, 5 mm) a další 4 stupně jako písma vyznačovací (2, 6, 7, 13 mm).

5.2.1.2 Humanistická písma

Antikva je vertikální typ stínovaného písma vzniklého jako replika latinských humanistických rukopisů. Majuskule mají podobu starořímské kapitály a minuskule vycházejí z pravidelné karoliny. Okrouhlé i některé svislé tahy jsou kontrastně stínované a kolmé dřívky zakončují nahoře i dole patky. Na rozdíl od gotického a novogotického písma je předností antikvy světlost písmového obrazu a proporční sazečská vyrovnanost.⁸⁸²

Antikvová polokurziva vznikla jako replika humanistického stínovaného kancelářského písma. Ve srovnání s písmem vertikálními svírá s řádkem ostrý úhel (je nakloněna doprava).⁸⁸³

Antikva i antikvová polokurziva používaná ve sledovaných tiskárnách se řezem nevymykají ze soudobého standardu. Jednotlivé litery jsou též doplněny o, ve své době obvyklá, interpunkční znaménka.

Jiří Jakubův Dačický používal pět písmových stupňů antikvy (2, 3, 4, 7 a 10 mm) a tři stupně antikvové polokurzivy (2, 3, 4 mm). Použití jednotlivých stupňů bylo stejně různorodé jako tisky, ve kterých byly použity. Je otázkou, nakolik výběr jednotlivých druhů a stupňů písma volil tiskař a nakolik mohl výsledný produkt ovlivnit sám zákazník. Jiří Jakubův Dačický dával zpočátku přednost při tisku antikvě, teprve později stoupl podíl

⁸⁸² Voit, P.: Tiskové písmo, s. 160. Srov. též. Muzika, F.: Krásné písmo, díl 2, s. 93-113.

⁸⁸³ Voit, P.: Tiskové písmo, s. 175 srov. též. Muzika, F.: Krásné písmo, díl 2, s. 123-149.

antikvové kurzivy. Většina textů byla tištěna stupni o velikosti 3 a 4 mm. Stupeň o velikosti 7 mm byl většinou užíván ve funkci vyznačovací, zatímco stupeň 2 mm byl užíván buď v margináliích, v rámci ztrácející se sazby, nebo pro odlišení části textů (například textu básně od uvedeného jména autora apod.). Celá škála písmových stupňů antikvy se pak objevuje ve vyznačovací funkci v jednolistých.

5.2.1.3 Řečtina a hebrejština

Řečtina ve v textech spisů vycházejících ze sledovaných tiskáren objevovala spíše sporadicky. Souvislejší text je možné nalézt pouze v několika málo případech, a to v příležitostných humanistických sborníčcích⁸⁸⁴. Pro tisk řeckých slov používaly sledované tiskárny řeckou abecedu pouze jednoho písmového stupně – 2 mm.

Hebrejština byla v křesťanských tiskárnách všeobecně málo používána. A pokud se tak stalo, jednalo se většinou o pár slov. Ze sledovaných tiskáren byla podchycena pouze v tiscích Jiřího Jakubův Dačického, který ale tento druh písma nevladnil a situaci řešil s největší pravděpodobností stejně jako ostatní pražští tiskaři, a to výpůjčkou z nějaké židovské tiskárny. Vzhledem k neznalosti písma se dá předpokládat, že příslušné slovo bylo vysázeno již v oficíně, která tiskový materiál zapůjčovala.⁸⁸⁵ Hebrejský text se neobjevuje v Jiřího pracích po roce 1581. Celkem se jedná o tři výskyty dochované v textech⁸⁸⁶ Matouše Walkemberského z Walkemberku. Pro tisk hebrejského textu použil dva písmové stupně – 4 a 6 mm.

⁸⁸⁴ Například celá báseň je otištěna ve sborníčku - Saphirides, Pavel: Carmen gratulatorium de adventu Pragae ... Rudolphi II. ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1594. Ruk V.24, Chronologický soupis tisků JJD č. 15.

⁸⁸⁵ Více k této problematice Prudková, Lenka: Čeští tiskaři 16. století a židovství. Dějiny a současnost, 2000, č. 6, s. 11-15. Srov. též Bohatcová, M.: Česká kniha, s. 149.

⁸⁸⁶ 1575 – Gamilion nobili viro strenuoque equiti ... Casparo Schenberg a Schenberg... Jiří Jakubův Dačický 1575. Ruk IV. 167, Chronologický soupis tisků JJD č. 29.

1577 a 1581– Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají... Jiří Jakubův Dačický 1577. Knihopis č. 16.922, Chronologický soupis tisků JJD č. 43 – 46, Vydání z roku 1581 – Knihopis č. 16.923, Chronologický soupis tisků JJD č. 96.

1580 - Colloquium nuptiale generosi et magnifici domini ... Bernardini Ludovici ... Jiří Jakubův Dačický 1580, Ruk IV.169, Chronologický soupis tisků JJD č. 81.

5.2.2 Ilustrační výzdoba

Za v podstatě padesát let činnosti tiskárny Jiřího Jakubův Dačického jsem napočítala 19 všeobecných námětů, 2 sady po 12 žánrových vyobrazení měsíců v kalendářích a 6 zatmění slunce a měsíce, 8 císařských, českých a moravských znaků, 2 městské znaky a 15 šlechtických erbů, což činí celkem 74 ilustrací, z nichž většina byla použita v 70., 80. a na začátku 90. let. Soubor doplňuje minimálně 26 prokazatelně vypůjčených štočků s porodnickou tematikou, které použil při tisku Rösslinovy porodnické příručky⁸⁸⁷ již Mikuláš Klaudián v roce 1519.

Za jedenáct let činnosti tiskárny Jana Othmara Jakubův Dačického jsem napočítala 1 sadu po 12 žánrových vyobrazeních měsíců v kalendáři, 4 zatmění slunce a měsíce, 6 znamení zvěrokruhu, 4 císařské a české znaky, 1 zasedání českého sněmu, 11 erbů což činí celkem 38 ilustrací, z toho 2 ilustrace byly společné s Jiřím Jakubův Dačickým (císařský znak a erb Michala Španovského). Soubor doplňuje 22 prokazatelně vypůjčených štočků použitých již při tisku prvního (Jan Kosořský 1553) a druhého (Jan Günther 1564) vydání *Života Adamova*.

K tomuto pak přistupuje ještě soubor 90 novozákonních ilustrací skládající se ze 77 novozákonních scén (41x52 mm), 4 vyobrazení evangelistů (41x52 mm), 8 vyobrazení světců (52x40 mm), který byl z velké části užíván oběma sledovanými tiskaři.

Vzhledem ke skutečnosti, že oba tiskaři nevynikali zásobou ilustračních štočků, a některé byly používány v obou sledovaných tiskárnách, je níže uvedený rozbor pro Jiřího i Jana Othmara společný.

Náměty v tiscích Jiřího Jakubův Dačického a Jana Othmara lze rozdělit do několika skupin:

- 1) ilustrace biblického a náboženského obsahu, vyobrazení světců
- 2) portréty panovníků a dalších významných osobností soudobého politického i kulturního světa
- 3) heraldické erby a znaky
- 4) ilustrace k novinám a soudobým aktualitám

⁸⁸⁷ Roeslin, Eucharius: Zpráva a naučení ženám těhotným a babám pupkořezným. Mladá Boleslav, Mikuláš Klaudián 1519. Knihopis č. 14863.

- 5) ilustrace k odborným spisům
- 6) všeobecné vyprávěcí náměty a další žánrové ilustrace. Dále pak různé emblémy, symboly, alegorické a mytologické postavy

Rozbor dřvořezů jednotlivých skupin:

Ad 1) ilustrace biblického a náboženského obsahu, vyobrazení světců

Dřvořezy novozákonního obsahu

- a) ilustrace s náměty z Nového zákona
- b) ilustrace s vyobrazením evangelistů
- c) ilustrace s vyobrazením světců

Dřvořezy náboženského a moralistního obsahu

- a) memento mori
- b) ilustrace s všeobecným náboženským obsahem

• Dřvořezy novozákonního obsahu

Soubor ilustrací s novozákonní tematikou obsahuje 90⁸⁸⁸ motivů, z toho 77 novozákonních scén (41x52 mm). Tyto ilustrace se v různě velkých souborech vyskytují ve čtyřech tiscích⁸⁸⁹ vydaných u Jiřího Jakubův Dačického a dvou tisků⁸⁹⁰ u Jana Othmara. Některé pak samostatně také na několika titulních stranách humanistických příležitostných sborníčků pocházejících z dílny Jiřího⁸⁹¹ nebo Jana Othmara⁸⁹². Jak již bylo výše

⁸⁸⁸ Celkem obsahuje soubor 90 motivů – 77 novozákonních scén, 4 vyobrazení evangelistů, 8 vyobrazení světců, 1 ukřižování.

⁸⁸⁹ Evangelia a Epištoly... Jiří Jakubův Dačický 1588. Knihopis č. 2271, Chronologický soupis tisků JJD č. 132.

- Osiander, Lukas starší: Postila ... Jiří Jakubův Dačický 1595. Knihopis č. 6663, Chronologický soupis tisků JJD č. 198.

- Nový zákon... Jiří Jakubův Dačický 1596. Knihopis č. 17.118, Chronologický soupis tisků JJD č. 204.

- Osiander, Lukas starší: Celoroční řeči Boží... Jiří Jakubův Dačický 1607. Knihopis č. 6661, Chronologický soupis tisků JJD č. 240.

⁸⁹⁰ Biblí malá ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 35.

- Adamů život jinak ... Solfernus. Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 17599, Chronologický soupis tisků JO č. 53.

⁸⁹¹ Cropacius, Kašpar: Genethlia in natalem Iesu Christi, Filii Dei et Mariae Virginis. Jiří Jakubův Dačický 1571. Ruk I.500, Chronologický soupis tisků JJD č. 18.

- Philomathes, Matouš: Gloriosissimus Messiae, aeterni regis Iesu Christi... Jiří Jakubův Dačický 1581. Ruk IV.170, Chronologický soupis tisků JJD č. 93.

konstatováno, jedná se o jedny z mála dřevořezů, které byly v majetku tiskárny Jiřího Jakubův Dačického a byly používány po celou dobu jejího trvání. A kromě Jiřího je ve svých tiscích použil také Jan Othmar. Ilustrace nejsou signovány.

Soubor obsahuje také vyobrazení čtyř evangelistů (sv. Marek, sv. Matouš, sv. Lukáš, sv. Jan – rozměr 41x52 mm) a osmi světců (Filip, Jakub menší, Jakub větší, Matěj, Ondřej, Pavel, Petr, Tomáš – rozměr 52x40 mm). Zdá se, že vyobrazení světců, pokud byla integrální součástí souboru, byla od něj později oddělena, neboť se již po roce 1588 po celé sledované období práce tiskáren znovu nevyskytla. Použity byly pouze při tisku *Evangelií a epištol*⁸⁹³ v roce 1588. Jiná situace byla shledána při použití vyobrazení jednotlivých evangelistů. Nejčastěji se objevuje evangelista Jan⁸⁹⁴, zatímco evangelista Lukáš⁸⁹⁵ byl v textu zobrazen pouze jednou. Evangelisté Marek a Matouš se vyskytují sporadicky. Zda soubor vyobrazení evangelistů zůstal po celou dobu práce sledovaných tiskáren u sebe, nebo došlo k jeho rozdělení, není možné říci, vzhledem k širokému rozptylu vydávaných tisků. Nicméně je možné konstatovat, že evangelisté Marek a Lukáš se již nevyskytují po roce 1596, evangelista Matouš je naposledy použit Janem Othmarem v roce 1599 a jedině evangelista Jan se nachází v tiscích od roku 1588 do roku 1607.

Ve vydání *Evangelií a epištol*⁸⁹⁶ z roku 1588 je soubor doplněn o celostránkový výjev Ukřižování (81x60), který se v dalších obdobích práce tiskárny Jiřího Jakubův Dačického již nevyskytuje.

• Dřevořezy náboženského a moralistního obsahu

Do této skupiny spadají tři ilustrace z námětové oblasti memento mori používané v dílně Jiřího Jakubův Dačického. První dvě pocházejí z roku 1568 a je to Smrtka kosící

⁸⁹² Heliades, Josef: Elegia genethliaca 24. Iunii anno epochae Christianae 1600... Jan Othmar Jakubův Dačický 1600. Ruk II.285, Chronologický soupis tisků JO č. 45.

⁸⁹³ Evangelia a Epištoly... Jiří Jakubův Dačický 1588. Knihopis č. 2271, Chronologický soupis tisků JJD č. 132.

⁸⁹⁴ Evangelia a Epištoly... Jiří Jakubův Dačický 1588. Knihopis č. 2271, Chronologický soupis tisků JJD č. 132.

- Nový zákon... Jiří Jakubův Dačický 1596. Knihopis č. 17.118, Chronologický soupis tisků JJD č. 204.

- Biblií malá ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 35.

- Osiander, Lukas starší: Celoroční řeči Boží... Jiří Jakubův Dačický 1607. Knihopis č. 6661, Chronologický soupis tisků JJD č. 240.

- Biblií malá ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 35.

⁸⁹⁵ Nový zákon... Jiří Jakubův Dačický 1596. Knihopis č. 17.118, Chronologický soupis tisků JJD č. 204.

⁸⁹⁶ Evangelia a Epištoly... Jiří Jakubův Dačický 1588. Knihopis č. 2271, Chronologický soupis tisků JJD č. 132

květiny⁸⁹⁷ (56x45 mm) a memento mori ve formě lebky se zkříženými hnáty⁸⁹⁸ (72x57 mm). Třetí ilustrace znázorňuje umírajícího, jemuž anděl pomáhá při odchodu duše z těla⁸⁹⁹ (71x57 mm), která se dochovala v jednolistu bez uvedeného data vydání.

Druhou skupinu reprezentuje několik všeobecných ilustrací s náboženskými náměty. Například ilustrace kněze⁹⁰⁰ modlícího se před oltářem, na němž jsou vystaveny desky desatera (72x57 mm) nebo sňatek Adama a Evy⁹⁰¹ (83x64 mm). V roce 1588 doplnil Jiří Jakubův Dačický své vydání *Knihy bohomyšlné*⁹⁰² na poslední stránce o celostránkovou ilustraci anděla hrajícího na varyto (116x75 mm). Dalším, v soudobých tiskárnách oblíbeným námětem, bylo zobrazení krále Davida modlícího se u stanu, jemuž z výšky mečem žehná anděl (86x64 mm), kterým Jiří Jakubův Dačický doplnil text modliteb⁹⁰³ sepsaných Mikulášem Stipaciem.

Ve skupině vyniká také pravděpodobně starší štoček zobrazující církvev jako Kristovu loď s věřícími na palubě (75x64 mm), který byl použit v polemickém textu⁹⁰⁴ mezi Jednotou bratrskou a jezuitu.

Posledním námětem této skupiny je složitá kompozice anděla podpírajícího kříž s odznaky Kristova umučení, k němuž je připojen řecký kříž s medailonem svatého Jiří zabíjejícího draka (334x72 mm). Těla křížů složila též jako prostor pro umístění textu. Celá kompozice byla použita v jednolistu⁹⁰⁵ dochovaném v Dobřenského kodexu.

⁸⁹⁷ Táborský z Ahornperka, Jan: Písničky k času mornímu... Jiří Jakubův Dačický po 1568. Knihopis č. 16.039, Chronologický soupis tisků JJD č. 7.

⁸⁹⁸ Vaniš, Pavel: O smrti velmi ... užitečný ... traktátec. Jiří Jakubův Dačický 1580. Knihopis č. 16.441, Chronologický soupis tisků JJD č. 83.

- Kapr z Kapršteina, Jan: Carmen elegiacum de brevitae vitae humanae. Jiří Jakubův Dačický s.a. Ruk III.18, Chronologický soupis tisků JJD č. 258.

⁸⁹⁹ Kapr z Kapršteina, Jan: Carmen elegiacum de brevitae vitae humanae. Jiří Jakubův Dačický s.a. Ruk III.18, Chronologický soupis tisků JJD č. 258.

⁹⁰⁰ Netholický, Jiří: Kázání o bídě nynějšího našeho života. Jiří Jakubův Dačický 1568. Knihopis č. 6138, Chronologický soupis tisků JJD č. 4.

⁹⁰¹ Philomathes, Matouš: Gamilion nobili viro strenuoque equiti ... Casparo Schenbergko a Schenbergk etc. et ... virgini Magdalenaee... Jiří Jakubův Dačický 1575. Ruk IV.167, Chronologický soupis tisků JJD č. 29.

⁹⁰² Kniha tato bohomyšlná ... O žalostivém kvílení a hořekování otcův svatých v temnostech... Jiří Jakubův Dačický 1588. Knihopis č. 3995, Chronologický soupis tisků JJD č. 133.

⁹⁰³ Stipacius, Mikuláš: Modlitby ... Jiří Jakubův Dačický 1598. Knihopis č. 15.708, Chronologický soupis tisků JJD č. 217.

⁹⁰⁴ Uberinus, Sylvius: Odpověď na šest důvodův ... doktora Václava Šturema ... Jiří Jakubův Dačický 1587. Knihopis č. 16.353, Chronologický soupis tisků JJD č. 129.

⁹⁰⁵ Philomathes, Matouš: Hodoeporicon illustrissimi a. d. Petri Cernovichii, alias Angeli... Jiří Jakubův Dačický 1587. Ruk IV.169, Chronologický soupis tisků JJD č. 61.

K tisku pekelného románu *Solfernus (Život Adamů*⁹⁰⁶) použil Jan Othmar 22 ilustrací, které prokazatelně pocházejí z prvního vydání tohoto titulu u Jana Kosořského v roce 1553. Námětově souvisí plně s textem, kde je líčena pře d'áblů s Bohem pro svržení vzpurných andělů z nebe do pekel. Doplnuje je ještě několik námětů z Adamova života, například prvotní hřích a vyhnání z ráje (74x116 mm), Adamova smrt (73x114 mm), Kain a Abel (76x117 mm), Zvěstování Panně Marii (73x112 mm), vraždění nevinátek (71x111mm) atd. Některé dřevořezy jsou signovány MC 1552. Adamova smrt, která je součástí souboru byla v roce 1567 samostatně použita Šebestiánem Oksem při tisku *Divné noviny o jednom mládenci*.⁹⁰⁷

Na titulní straně spisu *Vdova křesťanská*⁹⁰⁸ Erasma Rotterdamského byl otištěn dřevořez znázorňující světici, patrně sv. Annu (76x51 mm).

Ad 2) portréty panovníků a dalších významných osobností soudobého politického i kulturního světa

- **Rudolf II.**

V dochovaném materiálu jsou zachyceny dva medailony s portrétem Rudolfa II. První použil v roce 1593 Jiří Jakubův Dačický. Rudolf II. je zde zobrazen z profilu s korunou na hlavě a odznaky královské moci v rukou (rozměry 65x65 mm).⁹⁰⁹ Druhý použil v roce 1605 Jan Othmar. Rudolf II. je zobrazen s řádem zlatého rouna a vavřínovým věncem na hlavě (rozměry 58x58 mm).⁹¹⁰ Oba dřevořezy byly použity při tisku kalendáře a minucí.

- **Turečtí panovníci a vojevůdci**

Při tisku noviny „*O Bitvě Portugalské*„⁹¹¹ použil v roce 1598 Jiří Jakubův Dačický druhou generaci štočků s náměty portrétů panovníků, která byla otištěna v Kuthenově

⁹⁰⁶ Adamů život jinak ... Solfernus. Jan Othmar Jakubův Dačický 1599. Knihopis č. 17599, Chronologický soupis tisků JO č. 53.

⁹⁰⁷ Divná novina ... o jednom mládenci. Šebestián Oks 1567. Knihopis č. 6300.

⁹⁰⁸ Erasmus, Desiderius: Vdova křesťanská... Jiří Jakubův Dačický 1595. Knihopis č. 2368, Chronologický soupis tisků JJD č. 195

⁹⁰⁹ Bacháček z Nauměřic, Martin: Minucí a pranostika ... k létu Páně 1593. Jiří Jakubův Dačický 1592. Knihopis č. 928, Chronologický soupis tisků JJD č. 172

⁹¹⁰ Kreslin, Georg: Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou ... k létu Páně 1606. Jan Othmar Jakubův Dačický 1605. Knihopis č. 4417, Chronologický soupis tisků JO č. 100.

⁹¹¹ Portugalská bitva. S jistým vysvětlením novin z Madril a Lisabony... Jiří Jakubův Dačický 1578. Knihopis č. 1158, 1158a, Chronologický soupis tisků JJD č. 47, 48.

katalogu českých vládců⁹¹². Jedná se o „*Přemysla*“ a „*Křesomysla*“, kteří na titulních stranách této noviny představují tureckého panovníka a vojevůdce. Rozměry kruhových medailonů jsou 55x55 mm.

Jan Othmar již neměl tyto medailony k dispozici a tak použil na titulní straně spisu Jana Campana *Turcicorum tyrannorum*⁹¹³ pro zobrazení Turka medailon (48x48 mm) s fiktivním vyobrazením Turka.

Ad 3) heraldické erby a znaky

Jako patrně většina tiskáren, měl ve svém repertoáru též Jiří Jakubův Dačický několik štočků se s **císařským znakem či znakem jednotlivých zemí koruny české**. Po celou dobu práce tiskárny je doložen pouze jeden císařský znak, a to orel pod královskou korunou se znaky šesti zemí na křídlech – vpravo nahoře Morava, vlevo nahoře Slezsko, vpravo uprostřed Lucembursko, vlevo uprostřed Dolní Lužice, vpravo dole Budyšínsko, vlevo dole Zhořelecko – a s prázdnými spáry, mezi hlavami je umístěn monogram Rudolfa II. (81x67 mm), který byl použit oběma sledovanými tiskárnami.⁹¹⁴ Ostatní se objevují opět většinou jednorázově v souvislosti s určitou zakázkou.

Skupinu městských znaků tvoří tři dřevořezy – znak Starého Města pražského (63x61 mm), Hradce Králové (48x58 mm) a Čáslavě (85x68 mm).

Znak Starého Města pražského použil Jiří Jakubův Dačický v roce 1577 v německé učebnici matematiky⁹¹⁵ a Jan Othmar v roce 1594 v příležitostném humanistickém spisu⁹¹⁶. Zda byl štoček po celou dobu činnosti sledovaných tiskáren v jejich majetku, se nedá říci. Jisto je, že jej v mezidobí, v roce 1583, použil Jiří Černý v tisku *Vrtkavé Štěstí*⁹¹⁷ Václava Dobřenského.

⁹¹² Kuthen, Martin: *Catalogus ducum regumque Bohemorum*. S. t. 1540.

⁹¹³ Campanus, Jan: *Turcicorum tyrannorum*. Ruk I.256-257, Chronologický soupis tisků JO č. 22.

⁹¹⁴ Chronologický soupis tisků JJD č. 34, 37, 183, Chronologický soupis tisků JO č. 14, 15, 21, 38.

⁹¹⁵ Goerl z Goerlsteina, Jiřík: *Ein nuntzlich und künstlich Rechenbuch ...* Jiří Jakubův Dačický 1594. CizBoh, Chronologický soupis tisků JJD č. 34.

⁹¹⁶ Carolides, Jiří: *Sacrum amplissimo ... Antiquae Pragae senatui ...* Jan Othmar Jakubův Dačický 1594. Ruk I.329, Chronologický soupis tisků JO č. 8.

⁹¹⁷ Václav Dobřenský: *Vrtkavé štěstí... Jiří Černý 1583*. Knihopis č. 2005.

Znak Hradce Králové použil Jiří Jakubův Dačický v roce 1591 při tisku *Historie o válce židovské*⁹¹⁸.

Znak Čáslavě otiskl Jan Othmar v roce 1604 v Chudeciově⁹¹⁹ oslavném spisku na čáslavskou městskou radu.

Erby šlechticů a nobilitovaných měšťanů tvoří skupinu 22 motivů, z nichž bylo 14 používáno Jiřím Jakubův Dačickým, 7 Janem Othmarem a 1 byl použit oběma tiskaři.

Většina námětů je dobře řemeslně zpracovaná. Z této skupiny vybočuje lepším výtvarným pojetím a zpracováním série erbů vysokých státních úředníků, jejichž erby byly otiskovány v artikulích, a mědirytina s erbem Jiřího Bořity z Martinic.

Erby použité v *Artikulích* patřily Michalu Španovskému z Lišova (140x113 mm), Bohuslavu z Michalovic (140x111 mm) a Janu z Klenového a z Janovic (140x87 mm). Celou kompozici erbu a ozdobného rámce použili v nově řezaných štočcích například dědici Daniela Adama z Veleslavína v *Artikulích* vydaných v roce 1611⁹²⁰ a později.

Vzhledem k výskytu některých shodných motivů (štoček) v jiných soudobých tiskárnách je možné se domnívat, že tyto štočky nebyly v majetku sledovaných tiskáren, ale byly pouze zapůjčeny k realizaci určitého konkrétního tisku. Příkladem mohou být erby Marka Bydžovského z Florentina (103x78 mm) nebo Pavla z Jizbice (80x67 mm), které byly použity řadou pražských tiskáren, a domnívám se, že štoček byl v majetku těchto osobností a byl vždy zapůjčen do příslušné tiskárny spolu s rukopisem. Stejný štoček s erbem Marka Bydžovského z Florentina použil kromě Jiřího Jakubův Dačického v roce 1583⁹²¹, také například Jan Šuman⁹²² v roce 1593 nebo Daniel Adam⁹²³ v roce 1599. Podobně se dělo s erbem Pavla z Jizbice, který v roce 1600 použil Jan Othmar⁹²⁴. Pokud

⁹¹⁸ Josephus Flavius: Compendium. Tj. krátké obsažení historie o válce židovské s Římany, a žalostivé zkáze onoho někdy svatého a slavného města Jeruzaléma ... Jiří Jakubův Dačický 1591. Knihopis č. 3626, Chronologický soupis tisků JJD č. 162

⁹¹⁹ Chudecius, Jiří: Prytaneum amplissimi senatus Czaslawiensis 15. Maii anni 1604 ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1604. Ruk II., Chronologický soupis tisků JO č. 87

⁹²⁰ Knihopis č. 366, 367, 368 (1611), Knihopis č. 373 (1617).

⁹²¹ Carmen in renuntiationem decem baccalaureorum... Jiří Jakubův Dačický 1583. Ruk I.307 - 25.9. 1583, Chronologický soupis tisků JJD č. 106.

⁹²² Carmina gratulatoria. Jan Šuman 1593. Ruk I. 309 – 30.6. 1593.

⁹²³ Gratulatio de renuntiatione decem baccalaureorum... Jiří Nigrin 1599. Ruk I.311 – 20.8. 1599.

⁹²⁴ Insignia gentilicia Paulli a Gisbice Pragensis ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1600. Ruk II.457, Chronologický soupis tisků JO č. 48

nebyl štoček v majetku Pavla z Jizbice, pak to byl patrně Jan Othmar, kdo zprostředkoval jeho zapůjčení do Lipska Michaelu Lantzenbergerovi⁹²⁵ v roce 1602 pro tisk propemtika.

V neposlední řadě pak Jan Othmar použil v roce 1608⁹²⁶ starší štoček Rožmberského erbu v renesančním portále s medvědy jako štítonoši (71x75 mm), který již v roce 1577 posloužil Jiřímu Nigrinovi při tisku Pistolociova oslavného tisku⁹²⁷ k sňatku Viléma z Rožmberka.

Ad 4) ilustrace k novinám a soudobým aktualitám

Přestože většina soudobých tiskáren používala při tisku novin štočky s různými žánrovými náměty spojenými s problematikou válek s Turkem, ve sledovaných tiskárnách byl použit pouze jeden, a to s velkou pravděpodobností vypůjčený štoček s motivem orlice drtící na zemi ležícího Turka. Tento štoček patřil do typografické výbavy Buriana Valdy a byl u něj použit při tisku několika neperiodických novin. Iniciativa k jeho zařazení na titulní stranu české a německé verze tisku *Novin z Uher O dobytí ... sedmi pevností tureckých*⁹²⁸ přišla patrně od samotného Valdy, který na tisku spolupracoval.

Ad 5) ilustrace k odborným spisům

Z odborných spisů vydaných ve sledovaných tiskárnách byly dřevořezové ilustrace použity pouze v porodnické příručce⁹²⁹ sepsané Matoušem Walkmberským z Walkmbergku. V textu bylo použito 30 dřevořezů, z toho 8 s vyobrazením lidských zárodků (47x38 mm), 18 s příklady správné a nesprávné polohy dítěte či dvojčat v těle matky (58x37 mm) a dále ženský figurant s vyznačenými ženskými pohlavními orgány (124x71 mm), detail ženského pohlavního ústrojí (100x72 mm), porodní stolice (73x56

⁹²⁵ Propemtica ad Paullum a Gisbice... Lipsko, Michael Lantzenberger 1602. Ruk II.458.

⁹²⁶ Žalud, Gregor: Kalendář hospodářský a kancelářský ... k létu Páně 1609. Jan Othmar Jakubův Dačický 1600. Knihopis č. 17.586, Chronologický soupis tisků JO č. 134.

⁹²⁷ Pistolocius, vincentius Magnus: Ku poctivosti i také chvále státku svadebního Pana Viléma z Rožmberka... Jiří Nigrin 1577. Knihopis č. 13877.

⁹²⁸ Česká verze – Knihopis č. 6470, Chronologický soupis tisků JJD č. 216. Německá verze – Göllner 2381, Chronologický soupis tisků JJD č. 218.

⁹²⁹ Walkmberský z Walkmbergku, Matouš: Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají... Jiří Jakubův Dačický 1577. Knihopis č. 16.922, Chronologický soupis tisků JJD č. 43 – 46, Vydání z roku 1581 – Knihopis č. 16.923, Chronologický soupis tisků JJD č. 96.

mm) a zobrazení úspěšného porodu v interiéru domácnosti (58x83 mm). Většinou se jedná o štočky, které použil při tisku Rösslinovy porodnické příručky⁹³⁰ již v roce 1519 Mikuláš Klaudián. Na rubu titulní stránky byl umístěn dřevořez znázorňující v interiéru domácnosti za účasti porodní báby a dalších žen průběh úspěšného porodu. Štoček není původní, ale již v roce 1567 byl použit při vydání obdobné porodnické příručky⁹³¹ u Jiřího Melantricha.

Ad 6) všeobecné vyprávěcí náměty a další žánrové ilustrace. Dále pak různé emblémy, symboly, alegorické a mytologické postavy

- a) žánrové ilustrace kalendářů, zobrazení zatmění Slunce a Měsíce, komety, vyobrazení znamení zvěrokruhu
- b) postavy a personifikace
- c) další vyprávěcí náměty

• žánrové ilustrace ke kalendářům

Žánrové ilustrace k pranostikám a minucím používal Jiří Jakubův Dačický ve dvou obdobích vždy s odstupem několika let, což se projevilo také v typografickém materiálu použitím rozdílných štočků. Zatímco námětově jsou vesměs shodné (až na několik výjimek) s ostatními soudobými motivy tohoto druhu, liší se v umístění zobrazovaných astrologických znamení jednotlivých měsíců. Zatímco v roce 1592⁹³² je příslušné znamení umístěno do levého (případně též pravého) horního rohu, v roce 1598⁹³³ je umístěno v kruhových medailonech uprostřed horní části obrazu. Liší se též rozměry štočků, v roce 1592 jsou o rozměru 27x60 mm, v roce 1598 pak 57x23 mm. Dochoval se také zlomek kalendáře⁹³⁴ vydaného u Jana Othmara nákladem Ludmily Marynové. Námětově odpovídá

⁹³⁰ Roeslin, Eucharius: Zpráva a naučení ženám těhotným a babám pupkořezným. Mladá Boleslav, Mikuláš Klaudián 1519. Knihopis č. 14863.

⁹³¹ Guenther, Thomas: Knížka potěšitelná všechněm těhotným a rodícím manželkám... Jiří Melantrich 1567. Knihopis č. 2804.

⁹³² Bacháček, Martin: Kalendář na rok 1593. Knihopis č. 928, Chronologický soupis tisků JJD č. 172.

⁹³³ Kóstner, Šebestyan: Kalendář na rok 1599. Knihopis č. 4349, Chronologický soupis tisků JJD č. 213.

⁹³⁴ Kreslin, Georg: [Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou, ... k Létu Páně 1607]. Othmar Jakubův Dačický (tisk) a Lidmila Marynová z Závohř (náklad) 1606. Nепublikované Dodatky ke Knihopisu, Chronologický soupis tisků JJD č. 114.

provedení ilustrací použitých v Jiřího kalendáři na rok 1592 se znameními zvěrokruhu v rozích. Rozměry dřevořezů jsou 20x56 mm.

Náměty žánrových vyobrazení jednotlivých měsíců z typografické výbavy Jiřího a Jana Othmara Jakubův Dačických:

- Leden** – ve vyhřáté místnosti stolují dva vznešení lidé a sluha přináší další chod (případně může být tento výjev doplněn o vyobrazení psa čekajícího u stolu na zbytky); znamení Vodnáře
- Únor** – práce na vinici (v kalendáři z roku 1598 se hospodář vyhřívá u krbu); znamení Ryb
- Březen** – jarní orba a setba; znamení Skopce
- Duben** – ženy dojí mléko a stloukají máslo (v kalendáři z roku 1598 práce na vinici); znamení Býka
- Květen** – lidé na loďce (v kalendáři z roku 1598 lidé v lázni a sokolnicení); znamení Blíženců
- Červen** – muž a žena stříhají ovce (v kalendáři z roku 1598 zemědělské práce na poli a na vinici); znamení Raka
- Červenec** – senoseč, muž kosí, žena pohrabuje, v pozadí je vidět seno v kupách; znamení Lva
- Srpen** – žně; znamení Panny
- Září** – podzimní orba, setí ozimů (v kalendáři z roku 1598 vinobraní a výroba vína); znamení Vah
- Říjen** – vinobraní a výroba vína (v kalendáři z roku 1598 podzimní orba, setí ozimů); znamení Štíra
- Listopad** – žena láme mēdlicí len, další pak vytloukáním zbavuje vlákno pazdeří, v pozadí len na poli ve snopech; znamení Střelce
- Prosinec** – domácí zabijačka; znamení Kozoroha

- **zobrazení zatmění Slunce a Měsíce, komety atd.**

V kalendářích byly velmi často na začátek textu za dedikaci a před vlastní kalendárium zařazovány informace o v daném roce očekávaných zatměních Slunce nebo Měsíce, které doprovázel příslušný dřevořez zjednodušeně znázorňující nebeskou

konstelaci. V dostupném materiálu sledovaných tiskáren se dochovalo 10 rozdílných dřevořezů se zobrazením „*zatmění světél nebeských*“. Jejich rozměry se většinou pohybují v rozpětí kolem 20-35x50-65 mm.

Ve spise Matěje Grylla z Gryllova *O kometách*⁹³⁵ byl na titulní straně umístěn dřevořez znázorňující nebe s měsícem, hvězdami a prolétávající kometou. Znázornění je velmi jednoduché a mohlo být používáno k nejrozličnějším účelům.

- **vyobrazení znamení zvěrokruhu**

V typografickém materiálu Jana Othmara byly postupně v letech 1604 a 1605 použity dvě sady rozdílně výtvarně pojatých vyobrazení znamení zvěrokruhu. Zdá se, že byly tři potřebné štočky vždy vypůjčeny z nějaké jiné soudobé, pravděpodobně pražské tiskárny. V dochovaném typografickém materiálu otce Jiřího se nikdy nevyskytly. Štočky nebyly použity v kalendářích nebo pranostikách s minucemi, ale ve dvou humanistických příležitostných tiscích pojednávajících o ročních obdobích⁹³⁶, jejichž autorem byl Jan Chorinus.

První trojice znamení zvěrokruhu – Rak, Lev, Panna – je vyobrazena v jednoduchém rámcí s vinnými lístky v rozích. Rozměry dřevořezu jsou 26x38 mm.

Druhá trojice znamení zvěrokruhu – Váhy, Štír, Střelec – je vyobrazena ve vavřínovém věnci s různými druhy ovoce nebo listů v rozích. Například u Střelce se jedná o jablka a hrušky, kdežto u Štíra o maliny. Rozměry dřevořezu jsou 35x40 mm.

- **Postavy a personifikace**

Dvě různá vyobrazení personifikované Aritmetiky byla společně použita v německy vydané učebnici matematiky⁹³⁷ u Jiřího Jakubův Dačického. První ilustrace představuje Aritmetiku stojící uprostřed třídy, ve které probíhá pod vedením Pythagora

⁹³⁵ Gryll z Gryllova, Matěj: *O kometách*. Jiří Jakubův Dačický 1578. Knihopis 2792, Chronologický soupis tisků JJD č. 51.

⁹³⁶ Chorinnus, Jan: *De secunda parte anni, aestate ... 1604*. Ruk II.393, Chronologický soupis tisků JJD č. 86. Chorinnus, Jan: *De auctumno, parte anni quarta ... 1605*. Ruk II.394, Chronologický soupis tisků JJD č. 98.

⁹³⁷ Goerl z Goerlsteina, Jiřík: *Ein nuntzlich und künstlich Rechenbuch ...* Jiří Jakubův Dačický 1594. CizBoh, Chronologický soupis tisků JJD č. 34.

výuka matematiky (95x81 mm). Druhá ilustrace znázorňuje Aritmetiku v ozdobném rámci (60x46 mm, bez rámce 46x32 mm), který je v dolní kartuši signován GGA

Do této skupiny patří též například vyobrazení obra valícího zeměkouli⁹³⁸ (94x83 mm), které je signováno 1542.

- **Další vyprávěcí náměty - zasedání české sněmu**

Artikule z roku 1596 doprovodil Jan Othmar, kromě erbů vysokých státních úředníků a císařského a českého znaku, ještě zobrazením zasedání českého sněmu (138x118 mm). Tento štoček nebyl původní, ale již dříve jej použila v *Artikulích* z roku 1593⁹³⁹ vdova Lidmila Peterlová.

5.2.2 Dekor (viněty, vlysy, lišty)

5.2.2.1 Viněty

Viněty patří v pražských tiskárnách k často využívanému druhu dekoru a jejich repertoár byl velmi široký a často doplňovaný o další motivy vytvářené z nejrůznějších typografických ozdůbek. V obrazových přílohách je uveden výběr nejčastějších, nebo nejzajímavějších typů vinět užívaných ve sledovaných tiskárnách. Z průzkumu typografického materiálu Jiřího a Jana Othmara je patrné, že se celé uvedené spektrum nepoužívalo po celou dobu práce jednotlivých oficín, a že k jejich užívání tíhl spíše Jan Othmar, jehož záběr motivů byl také širší. Zatímco se Jiří Jakubův Dačický zaměřoval spíše na arabeskové motivy nebo vinětky složené z vinných lístků a dalších motivů, Jan Othmar dával přednost motivům obdélníkovým s průpletem, či s květinovým dekorem nebo maskaronům. Viněty složené čistě z různých druhů typografických ozdůbek, jako byly například linka – kolečko – linka, linka – květinka – linka nebo různé zavináčky, oblíbené v ostatních pražských tiskárnách, se u Jiřího nebo Jana Othmara až na několik málo výjimek neujaly (viněty č. 42 a 43).

⁹³⁸ Netholický, Jiří: Kázání o bídě nynějšího našeho života. Jiří Jakubův Dačický 1568, Chronologický soupis tisků JJD č. 4.

⁹³⁹ Artikulové títo na sněmu obecném, kterýž držán byl ... 23. 10. 1593 – 3. 11. 1593. Lidmila Petrlová ze Závořic. Knihopis č. 338.

Z arabeskových vinět používal Jiří Jakubův převážně viněty č. 1, 2 a to v letech 1582-1593. Zdá se, že pak přešly do repertoáru syna Jana Othmara, kde se viněta č. 1 objevuje již od roku 1589 v pravidelných intervalech až do roku 1607. Viněta č. 2 pak v letech 1594-1597. Trojúhelníkovou vinětu č. 4 používal Jiří do roku 1589, v materiále Jana Othmara je pak velmi často užívána v letech 1599-1604, s největším výskytem v letech 1603 a 1604. Kosočtvercovou vinětu č. 3 používal Jiří Jakubův na konci 70. a v 80. let 16. století. Viněta č. 5 patřila do výbavy Jana Othmara v letech 1596-1601, s největším výskytem v roce 1599. Viněty č. 7, 8 a 9 byly jednorázově použity jednorázově Jiřím Jakubův Dačickým při tisku spisu *Vejkład kratký na prococtví Daniele proroka*⁹⁴⁰.

Obdélníkové průpletové viněty či obdélníkové viněty s květinovým dekorem (viněty č. 10-14) byly používány výhradně Janem Othmarem (s výjimkou viněty č. 26), a to na začátku 17. století. Přestože se jejich výskyt místy překrývá, je možné vysledovat jejich postupné zapojování do dekoru převážně příležitostných tisků. Viněta č. 10 byla užívána v letech 1601-1608, s největším výskytem v roce 1606. Viněta č. 11 sloužila v letech 1600-1601, s největším výskytem v roce 1601. Po smrti Jana Othmara ji Jiří Jakubův použil při tisku Dikastovy *Postily*⁹⁴¹ v roce 1613. Viněta č. 12 byla sporadicky užívána v letech 1601-1605. Viněta č. 13 byla otiskována v letech 1601-1603. V roce 1619 ji použili Dědicové Jana Othmara při tisku spisu⁹⁴² *Zikmunda Lévy z Brozáněk*. Viněta č. 14 složila v letech 1602-1606 s největším počtem výskytů v letech 1605 a 1606. Obdélníková průpletová viněta č. 26 byla součástí repertoáru Jiřího Jakubův Dačického, který ji užíval v letech 1577-1580. Později ji Jan Othmar použil v roce 1602.

Maskaronové viněty patřily většinou také do repertoáru Jana Othmara. Jiří Jakubův je používá spíše sporadicky a to po Janově smrti. Viněty č. 15 a 16 se liší pouze v drobnostech, nicméně Jan Othmar je nepoužíval současně. Viněta č. 16 byla užívána v letech 1599-1601, tak viněta č. 15 se sice objevila poprvé v letech 1594-1505, ale největší její výskyt je až z let 1606-1608 s největším počtem užití v letech 1606-1607. Jiří Jakubův ji použil v roce 1608. Maskaron č. 18 sloužil Janu Othmarovi rovnoměrně v letech 1598-1602. Jiří jej použil v roce 1602. Viněta č. 17 byla tištěna v letech 1604-1605. Viněty

⁹⁴⁰ Achilles, Jan: *Vejkład kratký na prococtví Daniele proroka*. Jiří Jakubův Dačický 1590. Knihopis č. 93, Chronologický soupis tisků JJD č. 147.

⁹⁴¹ Dykastus, Jiřík: *Postyla, nebo kázání krátká na Evangelia svatá, kteráž se ve dny nedělní a sváteční v církvi obecné křesťanské od kněží Páně čítávají*. Jiří Jakubův Dačický 1612. Knihopis č. 2176, Chronologický soupis tisků JJD č. 248.

⁹⁴² *Leva z Brozáněk, Zygmund: Vítání aneb vinš k šťastnému příjezdu J. M. řádně zvoleného krále ... pana Fridricha ... Dědicové Jiřího Jakubův Dačického* 1619. Knihopis č. 4826, Chronologický soupis tisků Dědiců JJD č. 1.

č. 19-21 používal Jan Othmar sporadicky v roce 1601. Vinětu č. 19 pak použil v roce 1613 Jiří Jakubův při tisku Dikastovy Postily.

Viněta s pelikánem krmícím svá mláďata vlastním tělem (č. 22) byla součástí tiskařského materiálu Jana Othmara v letech 1595-1596.

Viněta č. 27 je složena ze dvou trojúhelníkových částí, které používal Jiří Jakubův Dačický většinou společně v kompozici dvou rovnoramenných trojúhelníků orientovaných základnami proti sobě. U Jiřího se užívala v letech 1574-1604, nicméně nešlo o kontinuální použití, ale vždy v postupných intervalech jednou po cca čtyřech až osmi letech.

Viněty ve formě jednoduchých propletených linek (č. 23, 24, 26) používal Jiří Jakubův Dačický nejvíce na konci 70. let. Objevují se ale v jeho tiscích i později (naposledy 1601), většinou s rozstupem pěti až deseti let.

Z typografického materiálu použitého ve funkci vinět (složeného do vzorů či použitého samostatně) sloužily ve sledovaných tiskárnách různé druhy lístků, otazníků, ukazovacích ručiček, astronomicko-astrologických značek atd. (viněty č. 29-42). Nejčastěji je používal Jiří Jakubův Dačický, který se zaměřoval převážně na různé druhy lístků od svlačcových po vinné révy, závorky s dvojtečkami, kytičky nebo otazníky, zatímco Jan Othmar využíval častěji astronomicko-astrologické značky (např. sluníčka, měsíček, hvězdičky, znamení zvěrokruhu atd.). Použity byly také ukazovací ručičky, přičemž jak Jiří, tak Jan Othmar měli svoji vlastní sadu.

5.2.2.2 Vlysy a lišty

Vlysy č. 1-4 používal výhradně Jan Othmar v letech 1597-1606, přičemž nejoblíbenější byly vlysy č. 1 a 2. Zatímco vlys č. 1 používal nejčastěji v letech 1597-1602, vlys č. 2 v letech 1600-1606. Vlysy č. 3 a 4 používal současně v letech 1601 a 1602. Vlys č. 6 se nacházel v repertoáru obou tiskařů, zatímco Jiří jej užíval vždy jednou za cca sedm až deset let v letech 1577-1598 v obou úpravách, Jan Othmar jej užil několikrát v roce 1604. Vlys s polopostavou divého muže použil Jiří Jakubův na titulní straně svého, dnes známého, posledního tisku v roce 1616. Vlys č. 5 použil Jiří v roce 1584.

Kromě toho vytvářeli oba sledovaní tiskaři linky z typografických ozdůbek. Zatímco u Jiřího převládá použití linek č. 1, 3, 4a i b, Jan Othmar byl v letech 1603-1608

zaměřen převážně na linky č. 5 (obou skladebních variant). Kromě toho užíval též linky č. 6, 4a, 2.

Další v obrazové příloze uváděné motivy vlyců, lišt a rámcových kompozičních prvků jsou spojeny s určitým tiskem či skupinou tisků Jiřího Jakubův Dačického. Při výzdobě jednolistů byly velmi často uplatněny lišty s náměty personifikovaných ctností. Jednalo se o Naději (Spes), Trpělivost (Patientia), Moudrost (Prudentia), Lásku (Charitas), Víru (Fides), Spravedlnost (Iusticia), Statečnost (Fortitudo) a Zdrženlivost (Temperantia). Všechny o stejných rozměrech 158x40 mm. Námětově se tyto lišty volně inspirovaly ze sejných motivů používaných v tiskárně Michala Peterleho.

Druhým nejčastějším výzdobným prvkem jednolistů byly vlysy a lišty bílé linie. V repertoáru Jiřího Jakubův Dačického bylo několik druhů. Nejpoužívanější byly dava. První, pocházející s největšípravděpodobností z typografické výbavy Jana Kozla. Druhý, použitý při tisku Habermannových *Modliteb*⁹⁴³.

Vlysy a lišty z původního Kozlova typografického repertoáru byly používány nejčastěji. Vlysy měly rozměry 12x66 mm a 6x65 mm. Rozměry lišt jsou 98x6 mm.

Vlysy a lišty použité při tisku *Modliteb* Johanna Habermanna se v typografickém repertoáru Jiřího Jakubův Dačického podruhé neobjevují. Při studiu dochovaných exemplářů jsem narazila na výrazný rozdíl. Zatímco exemplář chovaný ve fondu Knihovny Národního muzea v Praze je zdoben uvedenými vlysy a lištami, tak exemplář dochovaný v Bavorské státní knihovně⁹⁴⁴ je bez jakýchkoli ilustrací a dekoru. Základní řada Knihopisu, ani tištěné nebo netištěné *Dodatky ke Knihopisu* se k existenci dvou typograficky velmi rozdílných vydání *Modliteb* nevyjadřují. Vzhledem k tomu, že evidovaný exemplář Knihovny Národního muzea nemá zachovanou titulní stranu, je možné se domnívat, že se jedná o omyl, který nebyl redakcí Knihopisu zaznamenán. Domnívám se, že se jedná o dílo jiného tiskaře a Jiří Jakubův Dačický vytiskl pouze verzi tohoto titulu bez renesanční typografické výzdoby. Nicméně pro nedostatek srovnávacího materiálu ponechávám tento problém k budoucímu rozřešení.

Použity byly dva rozměry vlyců, a to: 6x67 mm a 12x67 mm. Rozměry lišt jsou 91x7 mm.

⁹⁴³ Habermann, Johann: *Modlitby křesťanské...* Jiří Jakubův Dačický 1603. Knihopis č. 2820, Chronologický soupis tisků JJD č. 232.

⁹⁴⁴ Habermann, Johann: *Modlitby křesťanské...* Jiří Jakubův Dačický 1603. Bavorská státní knihovna, sig. Asc. 2286 a.

5.2.2.3 Rámce titulních stran

Na titulní straně sedmijazyčného Vrančićova slovníku⁹⁴⁵ byl použit **mědirytinový rámeček** s motivem lučních květin. Vzhledem k tomu, že se na tisku podíleli dva tiskaři a Jan Othmar tiskl sice rozsáhlejší, nicméně typograficky méně náročnou druhou část jednostranných slovníků, dá se předpokládat, že tento rámeček nepatřil do jeho typografického vybavení. Rozhodnout, od kterého ze zúčastněných tiskařů vyšla iniciativa pro jeho použití, dnes není možné.

Ve sledovaných tiskárnách se používaly pouze dva druhy **dřevořezových rámečků**. První, používaný v obou sledovaných tiskárnách při výzdobě titulních stran kalendářů. Druhý, používaný Janem Othmarem při tisku humanistických příležitostných tisků a Jiřím Jakubův Dačickým při tisku Dikastovy *Postily* v roce 1612.

Rámeček kalendářů (180x122 mm, vnitřní prostor pro umístění textu 108x63 mm) byl používán na titulních stranách kvartových kalendářů hvězdářských a hospodářských. Námětově je plně spojen s touto tematikou. Vlevo personifikace Marsu, vpravo astronom (Ptolemaios). Nahoře mezi panovníkem a vojákem je umístěn pod královskou korunou český znak, dole znak Starého Města pražského, který drží dva andělci jako štítonoši. Výjevy jsou pak doplněny maskarony a květinami. Rámeček byl používán jak Jiřím, tak Janem Othmarem.

Druhý rámeček, používaný sledovanými tiskárnami, byl námětově velmi oblíbený v širokém geografickém prostoru. Je složen ze čtyř částí, přičemž pravá lišta je uprostřed signována. Námětem jsou ctnosti a další alegorické postavy. Nahoře bývá obvykle umístěna lišta s Vírou (vpravo) a Láskou (vlevo), na dolní liště jsou zobrazeny dvě alegorické postavy – Hojnost (vlevo) a Zdrženlivost (vpravo). Lišta umístěvaná většinou vlevo nese zobrazení Naděje (nahore) a Statečnosti (dole), lišta vpravo Trpělivost (nahore) a Spravedlnost (dole).

⁹⁴⁵ Vrančić, Faustus: Dictionarivm septem diversarum lingvarum... Mikuláš Pštros a Jan Othmar Jakubův Dačický 1605. Knihopis č. 16.665, Chronologický soupis tisků JO č. 107.

V tiskárně Jana Othmara je tento rámeček doložen, jak již bylo výše řečeno při tisku příležitostných humanistických sborníčků⁹⁴⁶ v roce 1608. Jiří Jakubův Dačický jej použil v roce 1612 k výzdobě titulních stran prvního a druhého dílu Dikastovy *Postily*⁹⁴⁷. U obou sledovaných tiskařů se jedná o použití stejných štočků signovaných MI. O oblíbenosti těchto rámečků v našich zemích, ale i v zahraničí svědčí jejich časté užívání řadou soudobých tiskařů. Zcela námětově shodný je tento rámeček doložen například v roce 1592 v Basileji u Leonharda Ostena⁹⁴⁸. Štoček je taktéž signován MI a nenesl žádné odchylky od štočků⁹⁴⁹ užívaných oběma Dačickými. Je možné, že se může jednat o stejný štoček. Dalším příkladem použití zahraničním tiskařem je jeho uvedení na titulní straně spisu *Christliche Leichpredigt*⁹⁵⁰ vydaného v Jeně u Tobiáše Steinmana v roce 1596. V tomto případě se jedná o stejný motiv, který je ale nově vyřezán, jak dokládají zcela drobné odchylky. Tento štoček je taktéž signován MI. Z našeho prostředí je doloženo vzájemné přebírání tohoto motivu několika tiskaři. Se zhrubělými rysy a pohyby postav jednotlivých ctností používal tento motiv v Hradci Králové tisknoucí Martin Kleinwechter. Příkladem může být spis *Sacro Hymenaeo*⁹⁵¹ vydaný v roce 1616. Štoček je signován NR. Ve stejné době tento motiv, ovšem ve velmi hrubém pojetí celého motivu používal při tisku humanistických příležitostných sborníčků vycházejících z prostředí pražské univerzity její tiskař Pavel Sessius⁹⁵². Štoček je signován V. Podle „Sessiova“ vzoru pak byla pravděpodobně vyřezána další varianta tohoto motivu, taktéž signovaná V a používaná v Olomouci u Jiřího Handla⁹⁵³.

⁹⁴⁶ Například: Epigrammata in honorem dd. Baccalaureorum ... Jan Othmar Jakubův Dačický 1608. Ruk I.316 (17.4. 1608), Chronologický soupis tisků JO č. 129.

⁹⁴⁷ Dykastus, Jiřík: Postyla, nebo kázání krátká na Evangelia svatá, kteráž se ve dny nedělní a sváteční v církvi obecné křesťanské od kněží Páně čítávají. Jiří Jakubův Dačický 1612. Knihopis č. 2176, Chronologický soupis tisků JJD č. 248.

⁹⁴⁸ Například: Theatrum poeticum et historicum... Basilej, Leonhard Ostenius 1592, 4°. 1503 s. VD 16 T 1425.

⁹⁴⁹ Respektive otisků štočků v dochovaných tiscích.

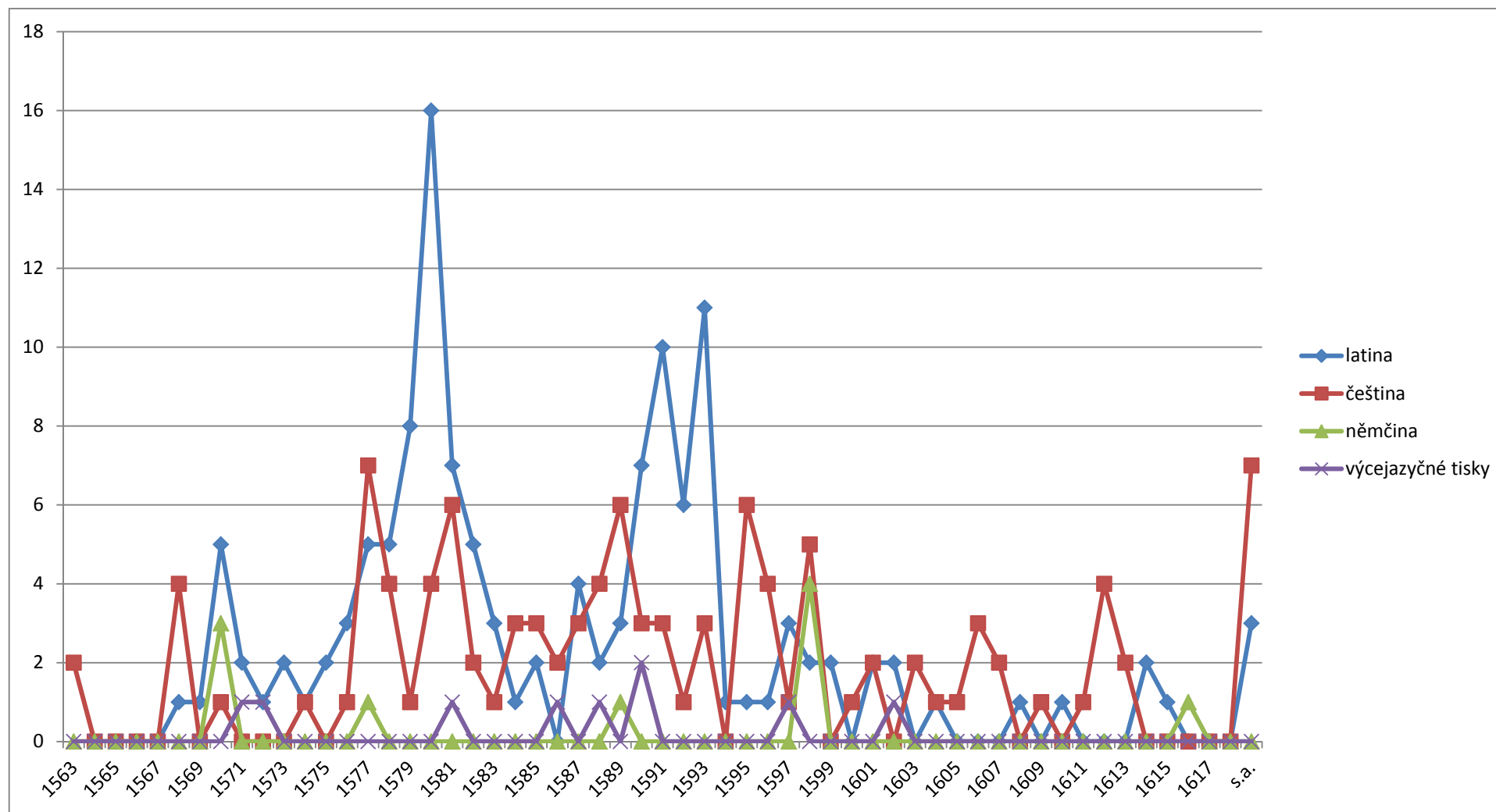
⁹⁵⁰ Mylius, Georg: Christliche Leichpredigt bey der Trawrigen Begräbnus des ... Christoffen Grafens zu Solms... Jena : Tobias Steinman 1596.4^o. 21 ff.

⁹⁵¹ Sacro hymenaeo ... Nicolai Fabri ... sponsi et ... Evae Hampessiae ... sponsae... Hradec Králové, Martin Kleinwechter 1616. 4°.

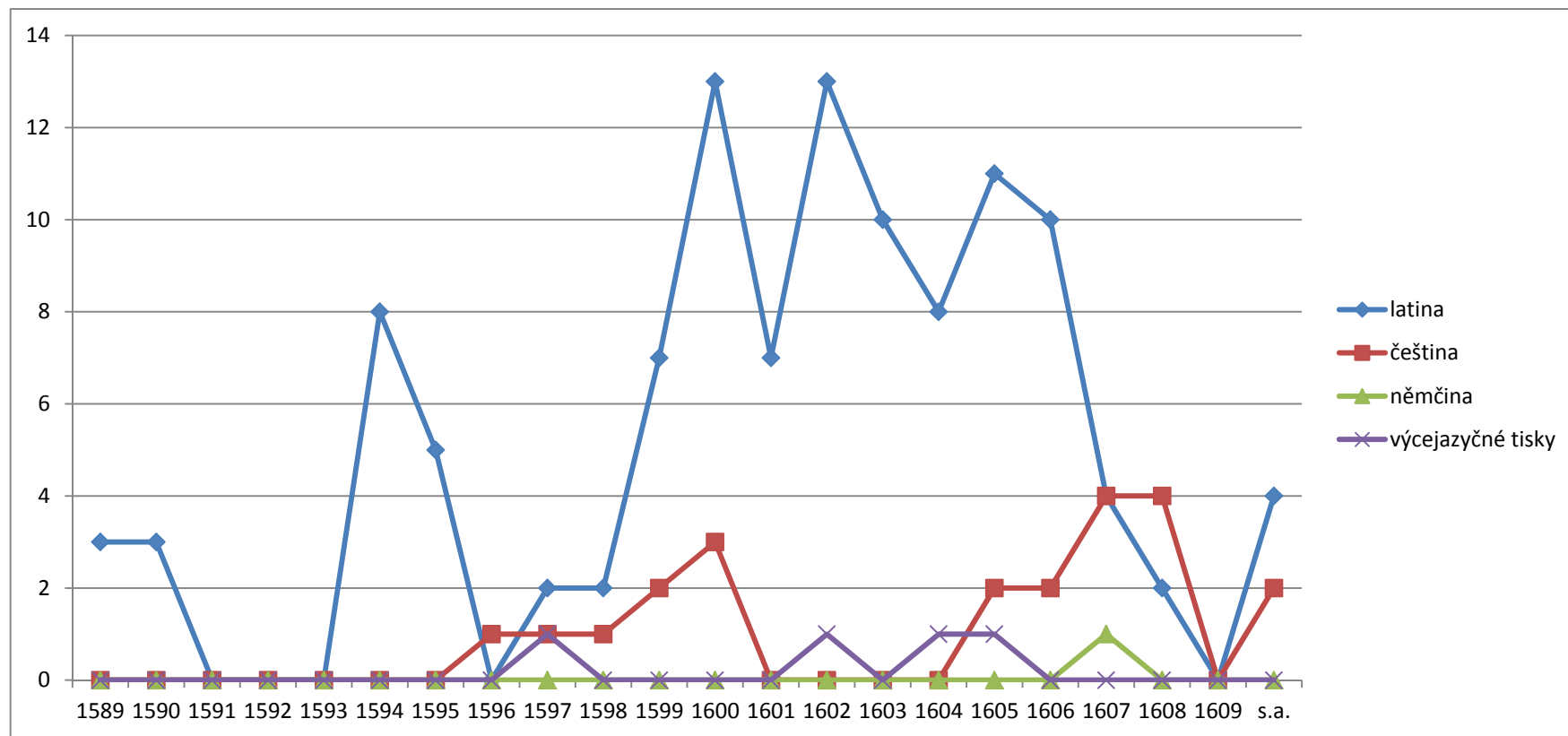
⁹⁵² Například: Honori ... senatus inclytae urbis Cuttebergensis per ... d. Wilhelmum Vrzesovecium de Vrzesovec ... Praha, Pavel Sessius 1618. 4°.

⁹⁵³ Například: Svornicius, Martin: Kázání nad hrobem ... Johanesa Každý... Olomouc, Jiří Handl 1615. Knihopis č. 15839.

6. Grafy

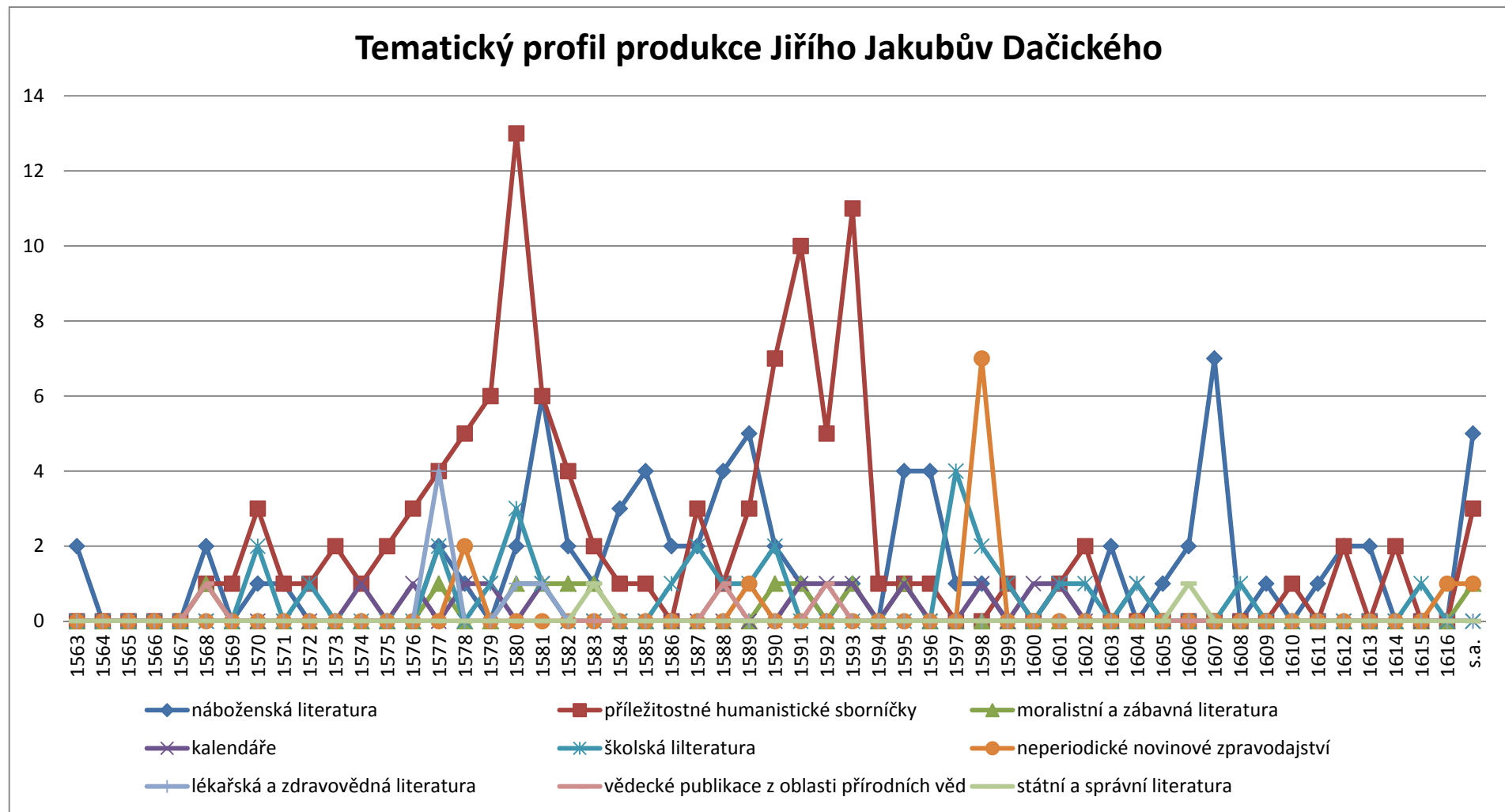

Graf č. 18 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jiřího Jakubův Dačického

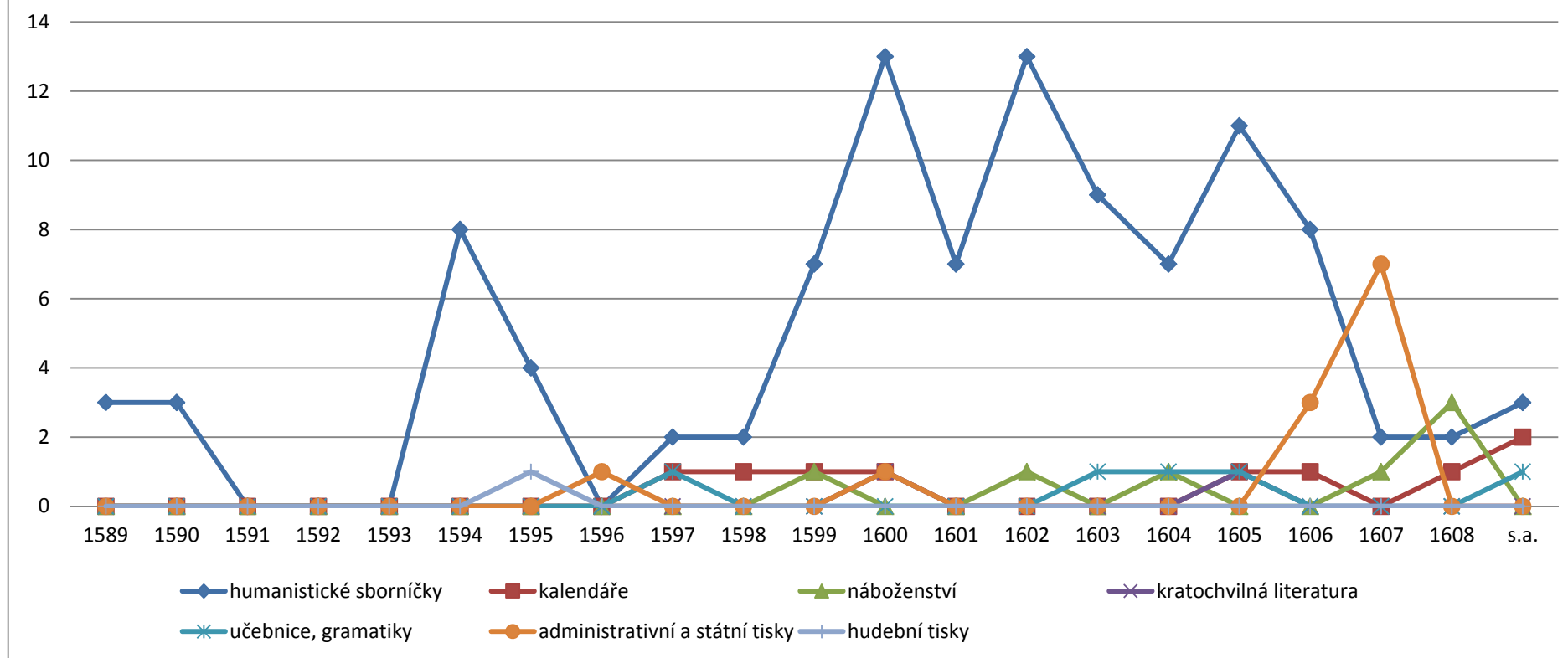
Graf č. 19 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

Tematický profil produkce Jiřího Jakubův Dačického

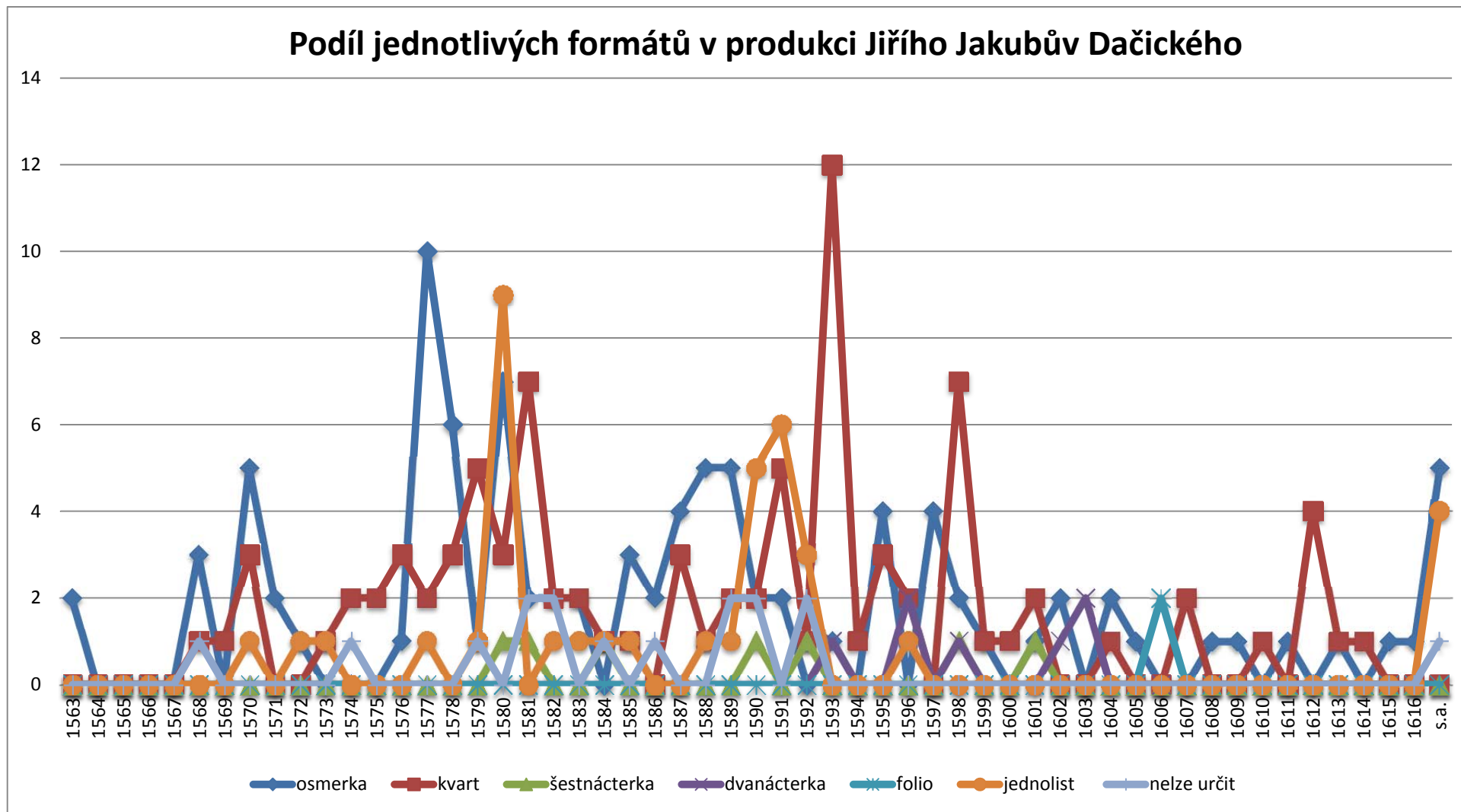

Graf č. 20 - Tematický profil produkce Jiřího Jakubův Dačického

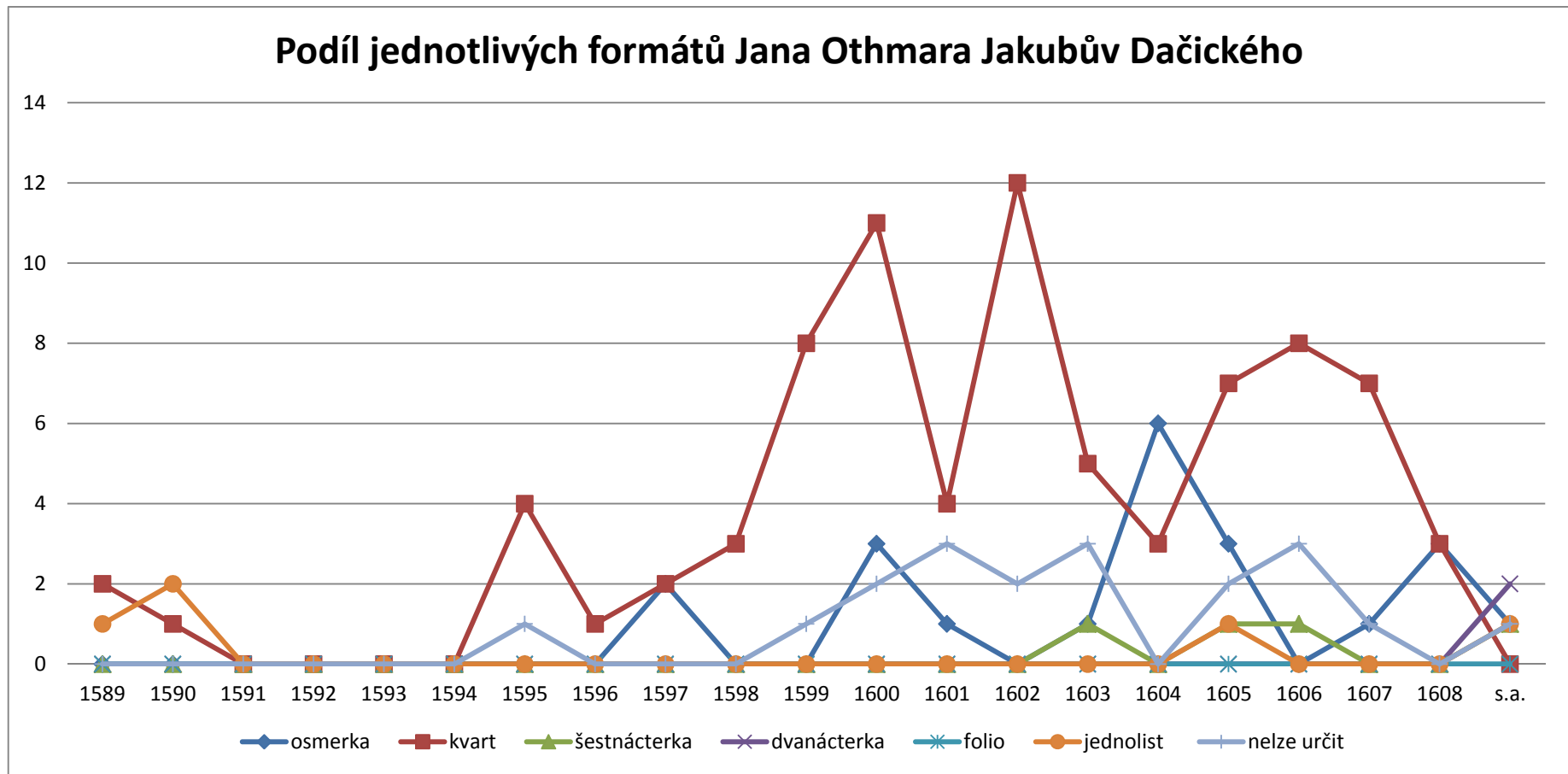
Tematický profil produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

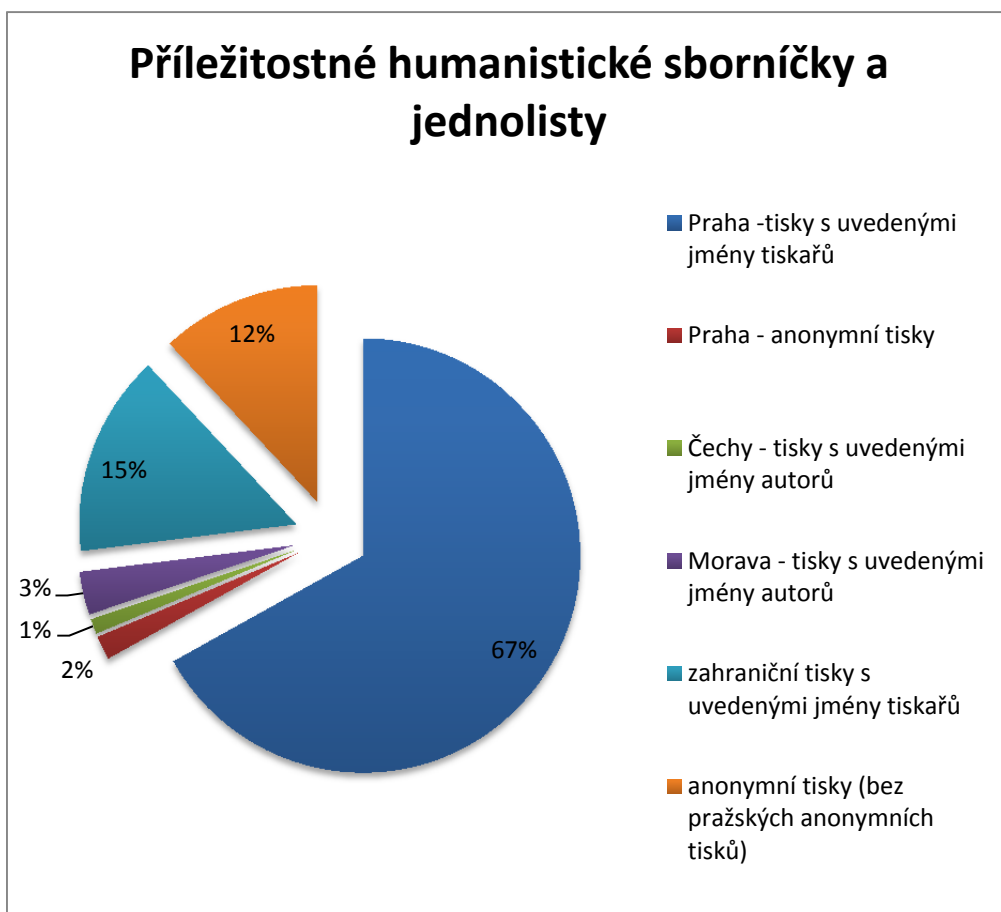
Graf č. 21- Tematický profil produkce Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 22 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jiřího Jakubův Dačického

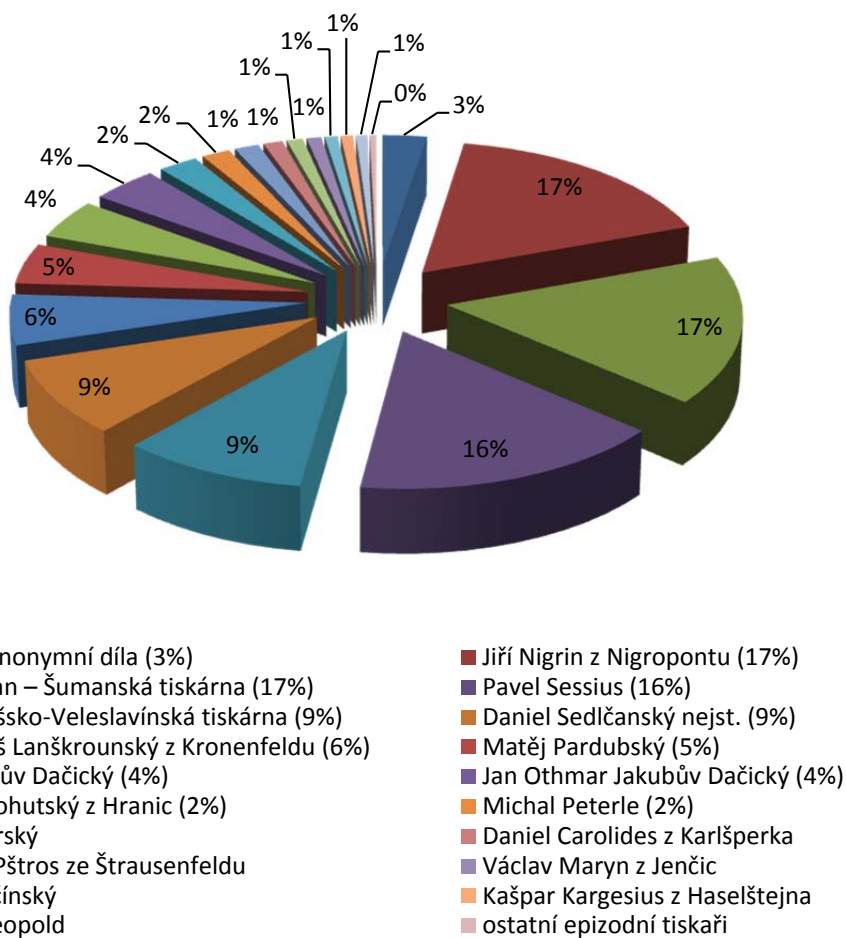

Graf č. 23 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jana Othmara Jakobův Dačického

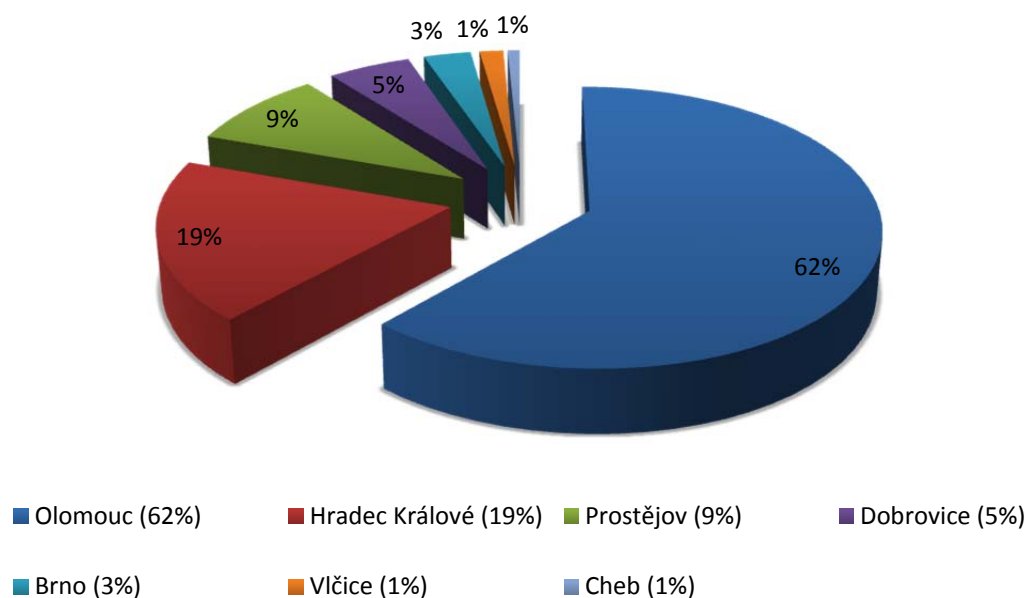
Graf č. 24 – Příležitostné humanistické sborníčky a jednolisty registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl jednak poměr anonymních a neanonymních tisků, dále poměr Prahy ku dalším tiskařským střediskům v Čechách, na Moravě a v zahraničí

Podíl jednotlivých pražských tiskařů na produkcii humanistických sborníčků

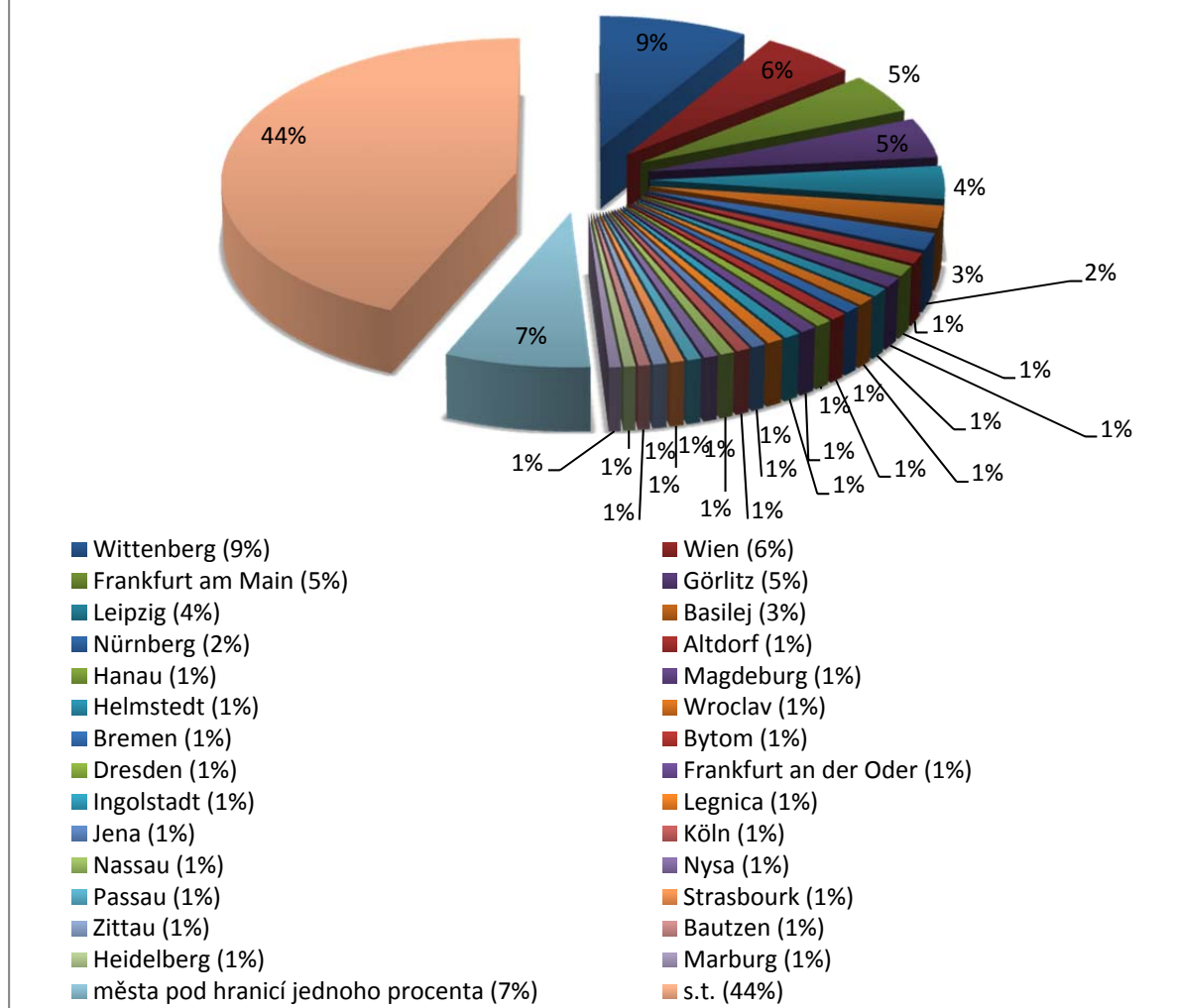
Graf č. 25 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých pražských tiskařů na jejich produkci

Podíl jednotlivých mimopražských tiskařských center na produkci humanistických sborníčků

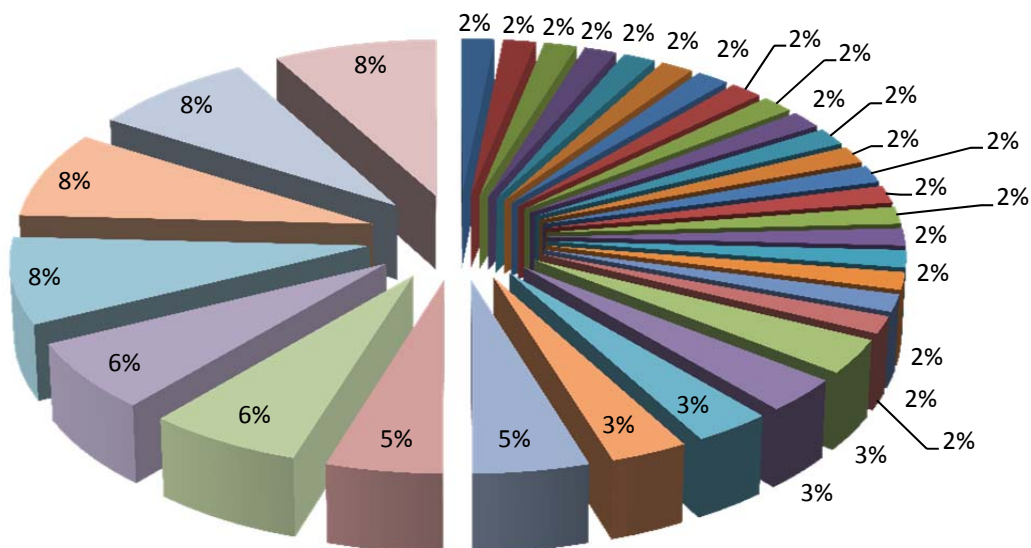
Graf č. 26 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých mimopražských tiskařských center na jejich produkci

Podíl jednotlivých zahraničních tiskařských center na produkci bohemikálních humanistických sborníků

Graf č. 27 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých zahraničních tiskařských center na jejich produkci. (Města pod hranicí jednoho procenta - Amberg, Bardějov, Bayern, Bratislava, Coburg, Dillingen, Erfurt, Gdansk, Gießen, Herborn, Herford, Hildesheim, Hof, Königsberg, Krakow, Leyden, Lindau, London, Lübeck, Mühlhausen, München, Oberursel, Olesnica, Regensburg, Schmalkalden, Stuttgart, Tübingen, Venezia, Wolfenbüttel)

Podíl jednotlivých zahraničních tiskařských center pod hranicí jednoho procenta na produkci bohemikálních humanistických sborníčků

■ Bardejov (2%)	■ Bayern (2%)	■ Bratislava (2%)	■ Coburg (2%)
■ Erfurt (2%)	■ Gdansk (2%)	■ Gießen (2%)	■ Herborn (2%)
■ Herford (2%)	■ Hildesheim (2%)	■ Hof (2%)	■ Königsberg (2%)
■ Lindau (2%)	■ London (2%)	■ Lübeck (2%)	■ Mühlhausen (2%)
■ Regensburg (2%)	■ Schmalkalden (2%)	■ Stuttgart (2%)	■ Wolfenbüttel (2%)
■ Krakow (3%)	■ Leyden (3%)	■ München (3%)	■ Oberursel (3%)
■ Amberg (5%)	■ Venezia (5%)	■ Dillingen (6%)	■ Olesnica (6%)
■ Bautzen (8%)	■ Heidelberg (8%)	■ Marburg (8%)	■ Tübingen (8%)

Graf č. 28 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých zahraničních tiskařských center pod hranicí jednoho procenta na jejich produkci

6.1 Soupis grafů

Graf č. 1 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 2 - Produkce Jiřího Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok (spojnicový graf)

Graf č. 3 - Produkce Jiřího Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok (koláčový graf)

Graf č. 4 - Produkce Jiřího Jakubův Dačického v jednotlivých letech jeho činnosti

Graf č. 5 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jana Othmara Jakubův Dačického

Graf č. 6 - Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok (spojnicový graf)

Graf č. 7 - Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického přepočtená na počty archů vydaných titulů za rok (koláčový graf)

Graf č. 8 - Produkce Jana Othmara Jakubův Dačického v jednotlivých letech jeho činnosti

Graf č. 9 - Tematický profil produkce Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 10 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 11 - Podíl jednotlivých tiskařů na tisku Donátů v letech 1559-1604 v Čechách a na Moravě

Graf č. 12 - Podíl jednotlivých témat v produkci příležitostných humanistických sborníčků a jednolistů Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 13 - Česká i německá produkce neperiodického novinového zpravodajství s tureckou problematikou vybraných pražských tiskáren (koláčový graf)

Graf č. 14 – Česká i německá produkce neperiodického novinového zpravodajství s tureckou problematikou vybraných pražských tiskáren (spojnicový graf)

Graf č. 15 - Tematický profil produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

Graf č. 16 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

Graf č. 17 - Podíl jednotlivých témat v produkci příležitostných humanistických sborníčků a jednolistů Jana Othmara Jakubův Dačického

Graf č. 18 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 19 - Podíl jednotlivých jazyků v tiscích z produkce Jana Othmara Jakubův Dačického

Graf č. 20 - Tematický profil produkce Jiřího Jakubův Dačického (spojnicový graf)

Graf č. 21- Tematický profil produkce Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 22 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jiřího Jakubův Dačického

Graf č. 23 - Podíl jednotlivých formátů v produkci Jana Othmara Jakubův Dačického

Graf č. 24 - Příležitostné humanistické sborníčky a jednolisty registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl jednak poměr anonymních a neanonymních tisků, dále poměr Prahy ku dalším tiskařským střediskům v Čechách, na Moravě a v zahraničí

Graf č. 25 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých pražských tiskařů na jejich produkci

Graf č. 26 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých mimopražských tiskařských center na jejich produkci

Graf č. 27 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých zahraničních tiskařských center na jejich produkci. (Města pod hranicí jednoho procenta - Amberg, Bardějov, Bayern, Bratislava, Coburg, Dillingen, Erfurt, Gdansk, Gießen, Herborn, Herford, Hildesheim, Hof, Königsberg, Krakow, Leyden, Lindau, London, Lübeck, Mühlhausen, München, Oberursel, Olesnica, Regensburg, Schmalkalden, Stuttgart, Tübingen, Venezia, Wolfenbüttel)

Graf č. 28 - Příležitostné humanistické sborníčky registrované Rukověti humanistického básnictví. Sledován byl podíl jednotlivých zahraničních tiskařských center pod hranicí jednoho procenta na jejich produkci

7. Závěr

Předkládaná práce mapuje životní osudy a tiskařskou činnost Jiřího Jakubův Dačického a jeho syna Jana Othmara včetně dalších osob, které s nimi souvisí

Jiří Jakubův Dačický se narodil v roce 1532 v Dačicích a zemřel někdy v průběhu roku 1618 na Starém Městě pražském. Řemeslu se vyučil v tiskárně Jana Kozla mezi lety 1560-1563. První známý podepsaný tisk Jiřího Jakubův Dačického („*Rozmlouvání společné čtyř bratří*“¹) vyšel 7. května 1563. Z následujících let 1564-1567 nejsou známy žádné vydané tisky. Dá se předpokládat, že po vyučení pracoval v nějaké, pravděpodobně pražské tiskárně. V roce 1568 se stal měšťanem na Starém Městě pražském a ještě téhož roku začal samostatně tisknout.

Lokalizace Jiřího dílny ve všech etapách její činnosti na Starém Městě pražském dnes není možná. Dá se jen shrnout, že později sídlila dílna patrně v domě v dnešní Královodvorské ulici a po zakoupení domu v Kunešově (dnešní Melantrichově) ulici i zde.

Známa jsou tři Jiřího manželství. V pramenech je nejvíce podchycen spor Jiřího s městskou radou ohledně jeho života v konkubinátu s nevěstkou Markétou Kubicovou, po smrti jeho manželky Markyty. Společensky a mravně neúnosná situace společného soužití vdovce s nevěstkou se vyhrtila v roce 1605 a řešení celé záležitosti se pro Jiřího neústupnost protáhlo až do roku 1606. Městská rada nakonec vše úředně vyřešila tak, že 27. července 1606 Jiřímu odebrala městské právo. Posledním krokem v celé kauze pak bylo v roce 1608 převedení majetku (či jeho části) včetně dluhů z Jiřího na syna Jana Othmara. Z následujícího období do roku 1617, kdy se Jiří ve věku 85 let naposledy ženil, nejsou v dobových pramenech zachyceny zprávy, které by blíže osvětlovaly jeho vlastní soukromý život nebo podrobněji osvětlovaly pracovní činnost.

Za svůj život vytiskl Jiří Jakubův Dačický 265 dnes známých tisků a to v češtině, latině a němčině, příležitostně byla v textu užita řečtina či několik hebrejských slov. Na některých zakázkách spolupracoval s dalšími soudobými pražskými tiskaři, jimiž byli například Jiří Nigrin, Jan Kozel, Burian Valda, v zahraničí pak prostřednictvím svého syna s Michaelem Lantzenbergerem v Lipsku. Angažoval se také s Janem Jičínským a Janem Kozlem ve společném knihkupectví zřízeném Tomášem Mitisem v Karolinu. Ve svém edičním programu nikterak nevybočoval z mezí soudobého knihtisku. Po typografické stránce

¹ Knihopis č. 1010, Chronologický soupis tisků JJD č. 1, 2 (varinata).

z jeho lisů vycházely tisky převážně dobře řemeslně zpracované, nicméně bez nějakých estetických ambic. Jiří Jakubův Dačický se v typografické úpravě držel osvědčených vzorců soudobé výzdoby, které vědomě nepřekračoval. Pravděpodobně se tak dělo v souvislosti se zaměřením jeho tisků převážně na nekatolickou literaturu a jistou konzervativnost domácího publika. Nejvýpravnější tisky pocházejí ze 70. a 80. let 16. století, kdy byl Jiří ve středním věku a také na vrcholu svých sil. Ve svém edičním programu se zaměřil převážně na nejširší publikum a navázal na nekatolickou literaturu a osvědčené tituly melantriško-veleslavínské tiskárny.

Shrne-li se poměr jednotlivých žánrových skupin, zcela drtivě zvítězí spisy náboženské a nábožensko-moralistní literatury s 33 %, které následuje široká škála literatury školské v podobě učebnic, gramatik a slovníků s 11 %. Samostatnou skupinu pak tvoří humanistická poezie (42 %) vydávaná ve formě kvartových či osmerkových sborníčků nebo jednolistů. Sečteme-li jednotlivé položky, tak zjistíme, že základ produkce 86% tvořila náboženská a nábožensko-moralistní literatura, učebnice a humanistické sborníčky. O zbylých 14 % se dělí kalendáře (5%), neperiodické noviny v podobě dobových aktualit a „tureckého“ zpravodajství (5%), lékařská (2%), vědecká (1%) a administrativní (1%) literatura.

K významnějším tiskům, na jejichž tisku se Jiří Jakubův Dačický podílel, patří například „*Celoroční řeči Boží*“ Lukase Osiandera staršího. Výraznější je též v roce 1612, vydaná dvoudílná Postila Jiřího Dikasta, která měla v souhrnu 910 stran kvartového formátu. Zaujme též dvojjazyčné vydávání „*Evangelii a epištoľ*“. V českém prostředí si zaslouží též pozornost práce Matouše Benešovského nazvaná „*Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jejich jest rozum*“². Jednalo se o první komplexní český slovník, který obsahoval vymyšlené etymologie českých slov založené na jejich srovnání se slovy užívanými v jiných slovanských jazycích, zejména polštině a ruštině.

Na velikonoce roku 1588 vydal spis Giordana Bruna nazvaný *Artikuli centum et sexaginta adversus ... mathematicos atque philosophos*³. Po obsahové stránce se také vymyká latinsky sepsané dílo Adama Zalužanského ze Zalužan „*Methodi herbariae*“, stojící na počátku vědecké botaniky, neboť zde Zalužanský formuluje systematiku obecné botaniky, kterou striktně odděluje od medicíny. Materie tohoto tisku byla později znovu použita při „novém“ vydání v roce 1604 ve Frankfurtu nad Mohanem.

² Knihopis č. 7166.

³ Chronologický soupis tisků JJD č. 130.

Podíváme-li se na rozsah potištěného papíru, zjistíme, že Jiří Jakubův Dačický vydával své tisky převážně v osmerkovém (37%) a kvartovém formátu (35%). V 70., 80. a na začátku 90. let hráli důležitou roli též jednolisty (15%) obsahově související s oblastí příležitostné humanistické literatury. O zbylých 17% se pak dělí ostatní formáty - šestnácterka, dvanácterka a folio - s tisky, u kterých není možné formát určit z nejrůznějších důvodů. Přepočteme-li produkci Jiřího Jakubův Dačického na počet archů vydaných za rok zjistíme, že byla vesměs konstantní, pohybující se v rozmezí 1-3% s případnými výchyly na 5% a několika výkyvy – 1606 (13%) a 1612 (8%), které jsou zapříčiněny vydáním náročnějšího díla – foliového kancionálu *Pisně chvál Božských* Tobiáše Závorky (1606) a dvoudílné kvartové *Postily* Jiříka Dikasta (1612).

Dospělosti se patrně dožil jen **Jan Othmar Jakubův Dačický**, který si v roce 1589 založil vlastní tiskárnu. Ve školním roce 1578/1579 byl přijat ke studiu na Pražské univerzitě, ale nedochovaly se zprávy, že by svá studia dokončil. Informace o jeho soukromém životě chybí. Martin Bacháček z Nauměřic zachoval zprávu o jeho vraždě, která se odehrála 13. dubna roku 1609. V roce 1602 byl Jan Othmar v Lipsku zapojen do třetího vydání Philadelphovi *Postily*, za což byl čtyři měsíce vězněn ve staroměstském šatlavním vězení.

Z dílny Jana Othmara je dnes známo 140 tisků. Jeho ediční politika se opírala o tři důležité zdroje. Prvním byly humanistické příležitostné tisky, které tvoří 73% z celkové produkce. Druhým důležitým zdrojem byly kalendáře, tvořící 6% produkce, a třetím tisky z oblasti státní správy (9%) ve formě Artikulí a v roce 1606 a 1607 též několika texty uvádějícími podrobnosti o vyřešení válečného konfliktu uzavřením dvacetiletého míru s Osmany a vypořádání se Štěpánem Bočkajem. Toto schéma doplnil o mravoučně-zábavnou četbu (2%), kdy se vrací ke středověkým textům v podobě *Kroniky trojanské*⁴ nebo k pekelnému románu *Solfernus*⁵. Vše nakonec doplňuje o tituly z otcova edičního rámce jako „*Bibli malá*“⁶ Lukase Osiandera staršího nebo česko-německá „*Evangelia a epištoly*“⁷. K významnějším tiskům, na jejichž tisku se Jan Othmar podílel, patří vydání sedmijazyčného slovníku „*Dictionarium septem diversarum linguarum*“ (1605)⁸, sepsaného Faustem Vrančičem, k němuž Petr Loderecker připojil češtinu a polštinu. Na vydání spolupracoval Jan

⁴ Knihopis č. 2805, Chronologický soupis tisků JO č. 96.

⁵ Knihopis č. 17.599, Chronologický soupis tisků JO č. 52.

⁶ Knihopis č. 6660, Chronologický soupis tisků JO č. 34.

⁷ Chronologický soupis tisků JO č. 84.

⁸ Knihopis č. 16.665

Othmar s Mikulášem Pštrosem. V roce 1603 vyšla práce „*Grammaticae Bohemicae*“⁹ Vavřince Benedikta Nudožerského (1555-1615), která je považována za nejvýznamnější českou mluvnici humanistického období. Z hudební oblasti zaujme šestnáct skladeb císařského skladatele Mathiase Sayve vydaných v roce 1595 pod názvem „*Liber primus motectorum quinque vocum*“¹⁰. Tento tisk Jan Othmar nabízel též na veletrhu ve Frankfurtu nad Mohanem.

Jelikož se převážně zaměřil na tisk humanistických příležitostných sborníčků z okruhu pražské univerzity, zcela drtivě u něj po jazykové stránce dominovala latina (80%), následovaná češtinou (16%), doplněná ojediněle němčinou (1%). Skupina vícejazyčných textů tvořila 3% produkce.

Podíváme-li se na rozměry vydávaných děl Jana Othmara, nepřekvapí, vzhledem k dominanci humanistických příležitostných tisků, že v drtivé většině převažuje kvartový formát (61%). Tento tematicky převažující druh tisků se podílí také na poměrně vysokém podílu jednolistů 4% a též části ze 16% osmerkového formátu. Zbývajících 5% pak souvisí s většinou drobnými formáty některých kalendářů. 14% pak připadá na tisky, jejichž formát nebylo možné určit. Produkce Jana Othmara nebyla tak konstantní, jak tomu bylo u jeho otce Jiřího. Projevují se v ní více výkyvy dané činností tiskárny.

O **Anně Dačické** se mnoho informací nedochovalo. Byla poslední manželkou Jiřího Jakubův Dačického, za kterého se vdala v roce 1617. Ten na ni převedl jako obvěnění dům v Kunešově ulici (čp. 468) a tiskárnu. Protože obvěnění, stejně jako věno, bylo zajišťováno smluvně, pokusil se o jeho zápis do městských knih. Ten však nebyl proveden, neboť radní Starého Města pražského konstatovali, že Jiřímu knihy neslouží, protože mu bylo městské právo v roce 1606 odebráno. Po smrti manžela, v roce 1618, pokračovala Anna Dačická v živnosti jako vdova. Pod jejím jménem byly v roce 1620 vydány dva tisky – „*Modlitby svaté*“ od italského teologa Pietra Martire Vermigliho¹¹ a „*Spis o třech cestách*“ od kněze Víta Jakeše¹². Výběr obou dvou titulů se nevymyká dobové praxi, kdy ženy-tiskařky (vdovy) se většinou nepouštěly do odvážných nakladatelských podniků a sahaly zcela logicky k osvědčeným či snadno prodejným titulům, nejčastěji z oblasti moralistně-náboženské literatury. V každém případě se zdá, že s Annou Dačickou končí více než čtyřicetiletá činnost

⁹ Knihopis č. 1062, Chronologický soupis tisků JJD č. 79

¹⁰ Chronologický soupis tisků JO č. 20.

¹¹ Knihopis č. 16499.

¹² Knihopis č. 3436.

tiskárny, kterou na Starém Městě pražském provozoval od roku 1563/1568 Jiří Jakubův Dačický.

Otázka **dědiců Jiřího Jakubův Dačického** je vzhledem k absenci pramenů řešitelná pouze na hypotetické úrovni. Z jejich lisu vyšel pouze jeden tisk, a to „*Vítání aneb vinš k šťastnému příjezdu Fridricha Falckého*“¹³ Zikmunda Lévy z Brozáněk.

Podíváme-li se na všechny dnes známé a dochované tisky, které opustily tiskařské lisy sledovaných oficín, můžeme konstatovat, že typografický materiál se postupně obměňoval a základní vybavení typografickým materiálem v tiskárnách Jiřího Jakubův a Jana Othmara bylo převážně dosti chudé. Po typografické stránce sice vyniká řada tisků, ale zdá se, že před každou takovouto větší zakázkou Jiří Jakubův Dačický zakoupil, pronajal či vypůjčil typografický materiál, který zde použil a po jejím dokončení materiál opět z výbavy tiskárny mizí. Příkladem může být po typografické stránce výborně provedený *Vejklad kratký na prorocství Daniele proroka*¹⁴ sepsaný Janem Achilem a vydaný v roce 1590. V řadě případů se Jiří Jakubův Dačický snažil maximálně napodobit vydání tisků, která přebíral z edičního programu melantrišsko-veleslavínské tiskárny. Je otázkou, nakolik se jednalo o kalkul a nakolik o snahu vyjít vstříc konzervativnímu čtenáři, který určitý estetický typ úpravy tisku očekával.

Přestože se typografický materiál Jana Othmara vyznačuje samostatnými znaky, v případě tisku typografický náročnějších děl, vychází často z tiskařského materiálu svého otce. Výjimku tvoří například *Život Adamův*¹⁵, kde využil starší štočky, které při prvním vydání tohoto spisu použil v roce 1553 Jan Kosořský.

Jak Jiří, tak Jan Othmar často nezařazovali do svých tisků ilustrace nebo výraznější dekor.

Dá se shrnout, že tiskárny Jiří Jiřího a Jana Othmara se zaměřovaly převážně na zakázky s rychlým návratem investic, což ovšem neznamená, že by tisky, které vycházely z jejich lisů, byly špatně provedené. Větší orientace na finanční stránku podnikání je vedla k tisku snadno prodejných titulů a většinou též k jednoduchosti kompozice textu, ale najdou se samozřejmě výjimky, které výrazně tento rámeček překračují.

¹³ Knihopis č. 4826, Chronologický soupis tisků dědiců JJD č. 1.

¹⁴ Knihopis č. 93, Chronologický soupis tisků JJD č. 147.

¹⁵ Knihopis č. 17599, Chronologický soupis tisků JO č. 53.

8. Soupisy českých a cizojazyčných tisků Jiřího Jakubův, Jana Othmara, dědiců a Anny Dačických

8.1. Metodika tvorby soupisů známých a dochovaných českých i cizojazyčných tisků sledovaných tiskáren

Jednotlivé uvedené soupisy obsahují záznamy známé, či dochované produkce sledovaných tiskařů. Vzhledem k současným znalostem a přes všechnu snahu, není možné prohlásit, že uvedené soupisy obsahují „veškerou dochovanou produkci“. Uvedené soupisy si nečiní nárok na úplnost, protože to ani není možné. V budoucnu budou jistě nalezeny další, dosud neznámé tisky a jejich varianty.

8.1.1. Metodika tvorby soupisů

Záznamy jsou v soupisech řazeny nejprve chronologicky a v rámci jednotlivých let pak dále podle abecedy jména autora nebo anonymního záhlaví (např. Noviny – samostatné tisky; Zákon, Nový; Exemplář). V případě záznamů přebíraných z Rukověti humanistického básnictví byli ponecháni v záhlaví osoby figurující jako příjemce tisku, nikoli autoři. Na tuto skutečnost je upozorněno označením – „obdarovaný“.

V případě Knihopisu a dalších příruček a bibliografií byla zahlaví většinou ponechána, tak jak uvádějí příslušné prameny.

Vzhledem k samostatné činnosti jednotlivých tiskáren jsou práce jednotlivých sledovaných tiskařů rozděleny do samostatných soupisů. A to následovně. Nejprve je uveden samostatně chronologický soupis známých a dochovaných českých cizojazyčných tisků z produkce každé tiskárny. Následuje chronologický soupis cizojazyčných přetisků, tzv. „Erstlich gedruckt“, tj. tisků, které se odkazují na určitý tisk vydaný sledovanými tiskárnami. Poté je připojen Chronologický soupis tisků, které vyšly „nákladem a prací“ Jiřího Jakubův a Jana Othmara Jakubův Dačických. Posledním chronologickým soupisem je soupis pravděpodobných českých a cizojazyčných tisků, které byly tiskárně Jiřího Jakubův Dačického přisouzeny na základě typologicko-typografického rozboru.

Aby zbytečně nedocházelo k duplikaci informací v záhlavích jsou uváděny pouze nejdůležitější bibliografie, které uvedený záznam obsahují. Pokud byl tedy tisk nalezen v Knihopise, Rukověti nebo v CizBoh, nejsou pak dále další odkazy uváděny.

Texty v češtině a dalších jazycích byly transkribovány podle metodiky vydávání novověkých historických pramenů.¹

V jednotlivých soupisech jsou evidovány pod samostatnými čísly varianty a variantní výtisky.²

8.1.2. Hlavní zásady přepisu

Zásady, použité při přepisu českých i jinojazyčných textů se řídí metodikou a zásadami pro vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti³.

České texty byly transkribovány podle těchto zásad⁴:

- v textu byla ponechána většina pravopisných zvláštností charakteristických pro svou dobu
- zřetelné gramatické a jiné chyby byly opraveny bez označení
- původní pravopis byl ponechán u některých vlastních a místních jmen
- interpunkce byla upravena podle smyslu textu a dnešních zvyklostí
- velká písmena jsou psána podle současných pravopisných zásad
- zkratky jsou sjednoceny a rozepsány, a to bez označení doplněných částí v hranatých závorkách, pokud to nevyžaduje charakter textu.
- římské číslice byly u letopočtů ponechány. Tečky uvnitř číselného údaje vyjádřeného číslicemi byly vynechány. U letopočtů v impresu vynechaná tisíciletí nebo staletí byla doplněna v hranatých závorkách.
- spřežky byly přepsány podle závislosti na jejich významu podle současné pravopisné normy
- jinojazyčné pasáže a citáty byly ponechány podle předlohy. Jejich přepis byl proveden podle zásad pro přepis jinojazyčných textů⁵. Pokud jinojazyčné pasáže

¹ Šťovíček, Ivan (ed.): Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti : příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie. Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002. ISBN 80-86466-00-0

² **Varianta:** záznam exempláře, obsahující bibliograficky významnou odlišnost od jednoho či více jiných exemplářů téhož vydání.

Variantní výtisk: výtisk s odchylkou, kterou se odlišuje od jiných exemplářů téhož vydání či nákladu a kterou nakladatel záměrně neidentifikoval.

In: ISBD (A). Mezinárodní standardní bibliografický popis pro staré tisky a prvotisky, s. 9.

³ Šťovíček, Ivan (ed.): Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti : příprava vědeckých edic dokumentů ze 16. – 20. století pro potřeby historiografie. Praha : Archivní správa Ministerstva vnitra ČR, 2002. ISBN 80-86466-00-0

⁴ Šťovíček, I.: Zásady vydávání, §48-50, s. 53-57.

neměli přímou souvislost s názvem díla (např. doporučující verše apod.), byly vynechány.

- skupiny „dl“ byly sjednoceny
- grafémy „i“, „y“ ve významu samohlásky byly přepsány podle novodobých pravidel
- koncové „ij“ bylo přepsáno podle významu jako „í“ nebo „ií“
- grafémy „u“, „i“, „y“, „j“, „v“, „w“ se přepisují jako souhlásky či samohlásky podle funkce, kterou v textu mají (např. „suatý – svatý“, „iako – jako“, „u/w Praze – v Praze“)
- dvojhlaska „au“ se přepisuje jako „ou“ (např. „daufat – doufat“), ve slovech a vlastních jménech německého původu bylo ponecháno „au“ (např. „Haugvic“)
- psaní dvojhlaskey „ou“ nebylo upraveno (např. „outerý“)
- grafém „g“ byl přepisován jako „j“, pokud nevyjadřoval hlásku „g“
- ve skupině hlásek „di“, „ti“, „ni“ před samohláskou bylo psaní zjednodušeno na „d“, „t“, „n“ (např. „štiasťný – šťastný“, „niakeg – nákej“)
- aspirované „th“ bylo v českých slovech a ve slovech zdomácnělých přepisováno jako „t“ (např. „lhéta či létha – léta“)
- zdvojené souhlásky „ff“, „ss“, „tt“ byly zjednodušeny na místech, kde se nevyslovují.

Německé texty byly transkribovány podle těchto zásad⁶:

- německé texty byly transkribovány podle současné pravopisné normy s přihlédnutím k dobovým zvláštnostem
- znaménka pro odlišení „n“ a „u“ byla vypuštěna
- grafémy „j“ a „v“ se používají v hláskovém významu, „i“ a „u“ v samohláskovém („und“ nikoli „vnd“, „brive“ nikoli „briue“)
- „j“ ve významu čisté samohlásky se nahrazuje „i“ („in“ nikoli „jn“)
- „w“ se přepisuje podle předlohy, pokud jednoznačně neodpovídá čistému „u“ („bawen“ nikoli „nauwen“, „neuwen“ nikoli „neuen“)
- nefunkčně zdvojené souhlásky byly zjednodušeny (např. „in“ místo „inn“, „und“ místo „unnd/unndt“)
- „cz“ nebo „tz“ se přepisují
- vlastní jména byla přepsána podle předlohy

⁵ Šťovíček, I.: Zásady vydávání, §51-61, s. 57-69.

⁶ Šťovíček, I.: Zásady vydávání, §55, s. 61-62.

- číslice byly přepsány podle předlohy
- oddělený nebo spojený způsob psaní jednotlivých slov se řídí současnou pravopisnou normou („Hofkanzlei“ nikoli „Hof Kanzlei“; „zu tragen“, nikoli „zutragen“)

Latinské texty byly transkribovány podle těchto zásad⁷:

- Podle zásad vydávání novověkých historických pramenů, §57, první odstavec by se měly latinské texty vzniklé před rokem 1600 transliterovat, kdežto texty vzniklé po tomto roce transkribovat.⁸ Tuto metodiku však není možné pro tisky vydané v jednotlivých sledovaných tiskárnách použít, neboť obě oficiíny svou činností významně přesahují tento mezník oběma směry. Bylo tedy nutné vybrat jinou postup a jednotně zpracovat všechny latinské texty. Vzhledem k tomu, že většina uváděných záznamů je přebírána z Rukověti humanistického básnictví a její autoři všechny záznamy striktně uvádějí podle současného úzu latiny, nebyly záznamy tisků vydaných před rokem 1600 zpětně převáděny do historické podoby texty, ale ponechány ve formě uváděné Rukověti. Tyto převzaté texty nebyly již nijak korigovány. Níže popsaný postup byl použit pro latinské texty, které nejsou evidovány v Rukověti.
- hlásky „u“/„v“ byly převáděny podle výslovnosti („breuis“ na „brevis“, „vrbs“ na „urbs“)
- použití dlouhého a okrouhlého „s“ nebylo graficky rozlišeno
- grafém „w“ byl přepsán podle výslovnosti a významu jako „vu“ („parws“ na „parvus“), „uu“ („mortws“ na „mortuus“),
- skupina hlásek „ij“ byla přepsána podle samohláskové či souhláskové platnosti prvního „i“ („pijssimus“ na „piissimus“, „abijt“ na „abiit“, „objicit“ na „objicit“ apod.)
- náslovné „j“ bylo přepisováno podle toho, zda bylo v postavení samohlásky či souhlásky („jtem“ na „item“)
- římské číslice byly převedeny na arabské, tečky uvnitř číselného údaje letopočtů vyjádřeného číslicemi byly vynechány
- psaní velkých a malých písem bylo sjednoceno podle úzu užívaného Rukověti

⁷ Šťovíček, I.: Zásady vydávání, §57, s. 62-64.

⁸ Šťovíček, I.: Zásady vydávání, s. 62.

8.2 Chronologický soupis tisků Jiřího Jakubův Dačického

1563

1. BAVORYNSKÝ z BAVORYNĚ a VLČÍHO POLE, Benedikt (Kp 1010)

Rozmlouvání společné čtyř bratří, o pravém a jistotném požívání dokonalého spasení, v pokoji svědomí dobrého... Tlačeno po nejprvé u Šebestiána Olivetského. A pak u Jiříka Dačického. (Léta ... 1563 dne 7. měsíce máje). 8⁰. [A⁸] – P⁸ [= CXX] ff

2. BAVORYNSKÝ z BAVORYNĚ a VLČÍHO POLE, Benedikt (varianta Kp 1010)

Rozmlouvání společné čtyř bratří, o pravém a jistotném požívání dokonalého spasení, v pokoji svědomí dobrého... Tlačeno po nejprvé u Šebestiána Olivetského. A pak u Jiříka Dačického. (Léta ... 1563 dne 7. měsíce máje). 8⁰. [A⁸] – P⁸ [= CXX] ff

1568

3. GARCAEUS, Johann (Vobr č. 891)

Knížka O nakažení povětří, aneb o moru, z Knihy meteorologitské, od Jana Garcéa složené... K nížto přidán jest krátký Regiment, Mistra Albijka, kterakby se měl jedenkaždý chovati v čas morního nakažení. To obé, od Mistra Václava Zelotýna Pražského, z latinského jazyku v český přeloženo. (Praha, Jiřík Dačický) 1568. 8°. A⁸ – F⁸ +? [= 48+?] ff.

4. NETHOLICKÝ, Jiří (Kp 6138)

Kázání o bídě nynějšího našeho života... skrze kněze Jiříka Netholického ... (S přehlédnutím a povolením osvíceného knížete pána pana Antonína [Brusa z Mohelnice] arcibiskupa pražského ec. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického.) ... (1568) 8⁰. [XVI] -CXXIII- [I] ff

5. NOŽIČKA z VOTÍNA, Blažej (Kp 6492)

Vyznání Blažeje Nožičky z Votína. O poctivosti, vzývání, přimluvě a o modlitbě za mrtvé. S přehlédnutím a povolením osvíceného knížete a pána, pana Antonína [Brusa z Mohelnice] arcibiskupa pražského ec. jeho milosti * * (!). Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. MDLXVIII [= 1568] 4⁰. A⁴ - C⁴ [= XII] ff

6. SERADERUS, Ioannes Alexander (Ruk VI.260)

Carmen heroicum, e Graeco Latine versum, ... tertii et quarti rapsodias Homeri Iliados, per D. Iohannem Alexandrum Seraderum, laureatum poetam per archipresulem Pragensem et Caesarem Max(imilianum) II. – 2 d. – Excusum Prage per Georgium Daczicenum. Anno 1569.

7. TÁBORSKÝ z AHORNERKA, Jan (Kp 16.039)

Písničky k času mornímu velmi potřebné, v nichž se oznamuje, co by bylo zlé povětrí, a naučení dává, které a jaké lékařství proti tomu zlému povětrí jest nejužitečnější. Vytiskněné v Starém Městě pražském v impressi Giřika Jakubea Dačického. [Po r. 1568] 8⁰. A⁸- B⁷ [= XV] ff

1569

8. SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub (Ruk V.140)

Colloquium de salute humani generis trium personarum, utputa: Domini nostri Iesu Christi prophetae et hominis, conscriptum a Iacobo Sophiano Vodniano ... - Ad lectorem, 3 d. - Excusum Pragae in Antiqua Urbe apud Georgium Philoponum Daczicenum anno ... 1569. 4⁰. 6 ff

1570

9. ERASMUS, Desiderius (Bezzel – Erasmusdrucke)

[De civilitate morum puerilium libellus] D. Eras. Roterodami De Civilitate Morvm Pverilivm Libellvs, Elegiaco Carmine Redditvs, Ioanne Plouuier Flandro, Serenissimæ Hispaniarum Reginae Annæ &c. Pueris nobilebus ab œconomia & institutionibus grammaticis&c. autore: ...Pragae, Georgius Daczicenus, 1570. 8⁰. [20] ff

10. SPANGENBERG, Johann (Kp 2352)⁹

O připravení k smrti a o rytíři křesťanském, jak a kterak každý křesťanský člověk k smrti se připravovati má, a proti jakým nepřátelům jemu rytířsky bojovati náleží. Od Jana Straněnského z řeči německé v jazyk český vyloženo. Také desatero Boží příkázání s krátkým vajíkladem na zad přidané a to všeckno léta MDLXX [= 1570]. V Starém Městě pražském u Jiřika Dačického vytištěno. 8⁰. i⁴- B⁸- K⁸- L³ [= LXXIX] ff

11. HENIOCHUS, Václav (Ruk II.292)

Gamilicon clarissimo, nobili virtute, sapientia atque eruditione praestantissimo d. Nicolao Mitas a Worliczena, primati reipublicae Lidomericensis, et honestissimae viduae Reginae ... scriptum per M. Wencesilaum Michalovicium Heniochum. Excusum Pragae apud Georgium Daczicenum anno Domini 1570. 4⁰. 8 ff

12. POSTHUMIUS, Václav (Ruk IV.232, Kp 14.668)

Sententiae Salomonis generaliores de bonis moribus excerptae e libro Proverbiorum, praenotatae titulis et, ut proficiant multi in bonis studiis, publicatae per Wenceslaum Posthumum Bydziovinum. Propovědění Šalomúnova hlavnější o dobrých mravích, vybraná z knih Přísloví a předznamenána titulemi, a aby prospivali mnozí v dobrém umění, vydaná skrz Václava Posthuma Bydžovského. Libellus: Lege, relege et mores

⁹ V základní řadě Knihopisu je dílo řazeno pod záhlavím „ERASMUS, Desiderius“, nicméně v publikovaných Dodatcích je doloženo, že se jedná o myl.

in meliores corrige. – Excusum Pragae apud Georgium Daczicenum 2. Octobris anno Domini 1570. (Vytisťeno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického v ponděří po S. Václavě léta Páně MDLXX^o.) [= 1570]. 8°. A⁸- D⁸- C⁴ [= XXXVI] ff

13. STRIALIUS, Jakub – obdarovaný (Ruk V.224)

Epithalamia eruditione et virtute praestanti M. Iacobo Strialio Zateceno et ... virgini Annae, filiae ... d. Galli Horazdiovini, C. M. iudicis in repub. Zatecensi, scripta ab amicis nomine felicis ominis. Pragae excudebat Georgius Daczicenus anno 1570. 4°. 16 ff.

14. ZAZIUS, Ioannes Udalricus – obdarovaný (Ruk V.568)

Ad clariss. et nobiliss. Iuris Utriusque D. d. Ioan. Udalricum Zazium, C. M. ab intimis consiliis etc. Sacri Imperii vicecancellarium etc., d. et patronum sibi optatiss. - Pragae excudebat Georgius Daczicenus anno Domini 1570. - Jednolist (44,5x28 cm)

15. ZEITUNGEN (ÖNB, Weller č. 361)

Erschreckliche Zeitungen von zwei Mördern, Namens Merten Farkaß, und Paul Wasansky, welche Hundert und Vierundzwanzig Mörde getan, und im Jahr 1570, dem ersten März, sind gerichtet worden, zu Eybetschitz im Land zu Mähren, zwei Meilen weges von Brünn, gelegen. Andere Zeittung: ein ungewöhnlich, sehr erschrecklich Wunderzeichen, welches in der Bergstadt Kuttenberg im Land zu Böhmen, und an andern viel umbligenden Orten herum, in den Wolcken ist gesehen worden. Mennigelig zu gut, auß dem Böhmischem ins Deutsch gebracht. Gedruckt in der Königlichen Statt Prag von Georg Datschitsky, [1570].[4] Bl.

16. ZEITUNGEN (Weller č. 360)

Neue Zeitung: Von Grausamen und unerhörten Taten und Morden. So von zwei Übeltäter bekennt sind worden, zu Ewanzitz, im Land zu Mähren, welche ein Hundert und Vierund zwanzig Mördern getan haben. Nach welcher Bekenntnis sie auch gerichtet worden. Jetzt und aus Böhmischer Sprache in das Deutsch gebracht. Gedruckt zu Prag, von Georg Datschitsky. o. J. (1570). 4 Bl. 4 Das Bekenntnis dat. 1. März 1570.

17. ZWINGLI, Ulrich (Dokoupil – kapucíni č. 479)

Das ganz Neu Testament nach alten Translation so im 33. Jahr durch Christoffel Froschauer zu Zürich ausgegangen ist von neuen in Druck verfertigt ist MDLXX. Jahr. Geziert mit viel schönen und notwendigen Konkordantzen. Gedruckt zu Prag, von Georg Datschitsky, Anno 1570. 8°.

1571

18. CROPACIUS, Kašpar (Ruk I.500)

Genethlia in natalem Iesu Christi, Filii Dei et Mariae Virginis. Authoribus Caspare Cropacio P. L., M. Petro Codicillo, Thoma Mite. – Ad lectorem, 4 d. - Pragae excudebat Georgius Daczicenus, anno 1571.8⁰. 20 ff

19. EPIŠTOLY (Kp 2265)

Evangelia a epištoly na neděle, a svátky přes celý rok. V Praze bey Georg Daczický 1571. 8⁰. böhm. und deutsch.

20. PETŘÍK, Matouš (Ruk IV.155)

Historia sancti Venceslai, principis Bohemiae ac martyris Christi. Typis Georgii Dacziczeni Pragae 1571.

1572

21. CODICILLUS, Petr (Ruk I.392)

Rector academiae Pragensis M. Petrus Codicillus lectori S. P. D. ... Datae e collegio Caroli imperatoris Romani 29. Decembris, ... sub initium anni 1573 ... Eum Deus det nobis propicium. - Pragae excudebat Georgius Daczicenus. [1572] – Jednolist (38,3x28,8 cm)

22. DONATUS, Aelius (Jungmann IV.14, Kp 2080)¹⁰

Donati Aelii de octo partibus orationis methodus auaestionibus puerilibus undique collectis illustrata per Leonhardum Culmannum Craislheimensem. 1572. 8⁰.

1573

23. CODICILLUS, Petr (Ruk I.393)

Epithalamium in nuptias ... Adami Leonori a Cauba, artis medicae doctoris, et ... virginis Dorotheae ab Ottersdorff, ... Sixti ab Ottersdorff, officialis in iudicio purgraviatus arcis Pragensis etc., filiae, scriptum a M. Petro Codicillo a Tullechova. – Carmen illigatum modis musicis cum quinque vocibus, 4 d. - Pragae excudebat Georgius Daczicenus. Anno D. 1573. 4⁰. 6 ff

24. SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub (Ruk V.141)

Sceptrum mundi, in quo Filius Dei ... anno Tyberii Caesaris XVIII. Ierosolimae pendebat et in eo aeternum decus vitae nostrae collocavit, ut insequeremur vestigia eius etc. Scriptum ac dedicatum ... senatui consistorii archiepiscopatus Pragensis sub utraque communicantium: venerabili ... Magistro Heinricho ab Helfmbergk etc., d. administratori etc., monasterii Slavonici abbati ... necnon templi sancti Apollinaris in

¹⁰ Jungmann IV. 14 uvádí jako tiskaře Jiřího Jakubův Dačického, Knihopis 2080 na to upozorňuje, ale uvádí jako tiskaře Jiřího Nigrina. Vzhledem k tomu, že není dochován žádný výtisk, není možné tento rozpor vyřešit.

Monte Ventoso decano ... reliquisque omnibus ... parochis assessoribusque eiusdem consistorii sub utraque communicantium etc., amicis suis ... declarandi officii gratia per Iacobum Sophianum Vodnianum. Excusum Pragae a Georgio Dacziceno XXIX Aprilis. [1573] – Jednolist (29,5x42,5 cm)

1574

25. z HRADCE, Adam – obdarovaný (Ruk II.355)

Carmina in honorem nuptiarum ... Adami de Nova Domo, dn. in Fraunberg etc., ac illustris comitissae Catharinae Monsfortiae etc. – In Novam Domum ... Thomas Mitis f., 2 d. – Excusum Pragae per Georgium Daczicenum. Anno Domini 1574. 4⁰. 6 ff

26. CROPACIUS, Jan (Ruk I.496)

Ode de adventu Iesu Christi, Dei et Mariae virginis filii. Pragae excus. in off. Georgii Dacziceni 1574.

27. ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav (Kp 17.209)

Kalendář hvězdářský k psaní ku položení slavné země české od M. Václava Zelotýna z Krásné Hory vydaný k létu Páně MDLXXV [= 1575] V Starém Městě pražském v impressi Jiříka Dačického vytištěný. (1574). 4⁰. A⁶-B⁴-D⁴ [= XVIII] ff

1575

28. BOHDANECKÝ z HODKOVA, Heřman – obdarovaný (Ruk I.214-215)

Naenia in obitum ... Hertvici Bohdanecky ab Hodkow, ... ornatissimi d. Hermanni Bohdanecky ab Hodkow et in Hostaczow filii ..., qui decessit ex hac ... vita 6. Feb. ante horam 12., qua et natus esse dicitur, complens annos vitae suae sex. Anno Servatoris nostri 1575 scripta a M. D. C. L. C. Pragae excudebat Georgius Daczicenus. [1575] 4⁰. 6 ff

29. PHILOMATHES, Matouš (Ruk IV.167)

Gamilion nobili viro strenuoque equiti ... Casparo Schenbergo a Schenbergk etc. et ... virgini Magdalenaе (Wolffgangi a Wrzesowicz, olim supremi notarii incltyi regni Bohemiae, ... filiae relictae) ... scriptum per Matthaеum Philomathem Daczicenum in aula supremi camerarii incltyi regni Bohemię nunc versantem. Excusum Pragę per Georgium Daczicenum anno Domini 1575. 4⁰. 11 ff

1576

30. HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj (Ruk II.277)

Carmen continens causas et utilitates adventus ... Iesu Christi ... domino cons. et toti senatorio ordini reipublicae Rocheszanae, dominis et Mecaenatibus ingenuarum artium, scriptum a Bartholomaeo Hawlik Roheczano anno 1576. Excusum Pragae a Georgio Dacziceno. [1576] 4⁰. 9 ff

31. KOPPAY, Jiří (Ruk III.67)

Carmina funebria in obitum ... Eckii, comitis a Salmis et Neuburgo ad Oenum, Sac. Caes. Maiestatis consiliarii comitisque quondam Poseniensis ac supremi Iauriensis capitanei, die 7. Iulii ... 1574 vita functi, cuius funus mense Februario anno 1575 Vienam delatum est, scripta ab amicis et Georii Copay Pannonii Driethomensis opera praelo subiecta. Praegae excudebat Georigus Daczicenus anno 1576. 4⁰. 8 ff

32. MITIS, Tomáš (Ruk III.346, Kp 5624)

Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico per adventum Domini editi in gratiam sodalitatis literatae per Bohemiam et Moraviam. - Praegae excudebat Geor. Nigrinus et Geor. Daczicenus an. sal. 1576. 8⁰. 28 ff

33. ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav (Kp 17.211)

Kalendář hvězdářský k psaní ku položení slavné země české od M. Václava Zelotýna z Krásné Hory vydaný k létu Páně MDLXXVII [= 1577] V Starém Městě pražském vtištěný od Jiříka Dačického. (1576). 4⁰. A⁴- B²- C⁴- E⁴ [= XVIII] ff

1577

34. GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík (CizBoh)

Ein nützlich und künstlich Rechenbuch aus der Federn sampt Unterrichtung der Linien und Tollet mit vielen neuen kurzen und geschwinden grieffen schöner aussgesetzten exempeln. Aus des löblichen Königreichs Böhmens gewicht, münz, eln und Mass gericht in drei Teilen, derer Inhalt ein jeder im Register sich zuerkünden beschrieben durch Georgium Gehrl von Einbogen arithmecum [!] MDLXXVII. [= 1577]. (Gedruckt zu Prag, von Georg Datschitsky. Im Jahr MDLXXVII [= 1577]) 8⁰. [26]-157 ff

35. HOSIUS, Matouš (Ruk II.348)

Ode tricolos tetraastrophos de gloriosa resurrectione Iesu Christi, filii Dei, scripta ad ... Vencesilaum Rziczansky a Rziczán et in Horzovicio etc., Mecaenatem studiosorum eximium, dominum et fautorem suum colendum, a Matthaео Hosio Altaemytteno ... Praegae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus. [1577] – Jednolist (36,9x28,6 cm).

36. KABÁTNÍK, Martin (nepublikované Dodatky ke Knihopisu, Index s. 226, Jungmann III.194)

Cesta z Čech do Jerusalema a Egypta, v Praze u Dačického, 1577 v 8⁰. 5 ½ archův.¹¹

¹¹ Index s. 226 uvádí Putování do Jeruzaléma; v Praze 1577. 8. Uvádí včetně závadných míst B2, B7, F4 – poslední se vztahuje k závěru výňatku připojeného z traktátu Petra z Braitenbachu o putování svém po moři do Jeruzaléma.

Jungmann III.194 doplňuje tiskaře a rozsah a pokládá tento spis za jedno z vydání Cesty z Čech do Jerusalema a Egypta od Martina Kabátníka. Je pravděpodobně totožné se záznamem IV. 644: Putování do Jeruzaléma, v Praze 1577 v 8.

Uvedené informace v této poznámce byly převzaty ze záznamu Kabátník, Martin nepublikovaných Dodatků ke Knihopisu.

37. MAXIMILIÁN II. – obdarovaný (Ruk III.300)

Epicedion in obitum ... divi Maximiliani II., imperatoris Romani ..., scriptum ab aliquot poetices cultoribus in academia Pragaе, qui obiit Ratispone XII. Octob. anno 1576. Sed solennis pompa funebris ab omnibus imperii et inclyti regni Boemiae ordinibus et aliorum regnorum legatis in arcem Pragensem peracta est 22 Martii ... 1577.- Pragaе excusum in officina typographica Georgii Dacziceni. [1577] 4⁰. 12 ff

38. MĚŘÍNSKÝ, Václav (Kp 5620)

Písň Starého zákona gruntovní a velmi utěšené, někdy od kněze Václava Měřínského dobré paměti muže šlechetného ctnostného příkladného života složené. I jiné písň z Starého a Nového zákona s důvody doktorův svatých tejmž duchem i podobným způsobem pobožné i spasytedlné naučení v sobě zavírající. * [!] Též také sedm písni o sedmi smrtedlných hříších s mnohejmi důvody k vejstraže od zlého a k nabytí dobrého každému velmi potřebných. To vše od téhož skladatele kněze Václava Měřínského složeno. (Vytištěno v slavném Starém Městě pražském na den svatého Václava dědice slavného národu českého léta Páně MDLXXVII [= 1577] (U Jiříka Jákoaba z Dačic). 8⁰. A⁸ - Z⁸ - Aa⁸ - Dd⁷ [= CCXXII] ff

39. MITIS, Tomáš (Ruk III.346, Kp 5625)

Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico Natalis Domini et cantionibus Bohemicis usque ad quadragesimam editi in gratiam sodalitatís literatae per Hungariam et Slawiniam. - Pragaе excudebat Georgius Daczicenus anno 1577. 8⁰. 28 ff

40. PHILONOMUS, Matouš (Kp 7165)

Grammatica Bohemica, studiosis eius linguae utilissima. Authore: Matthaeo Benesouino, Sacerdote, ac c cionatore apud Dium Iacobum in Vrbe Antiqua Pragensi rec ns aedita. Grammatika Česká: milovníkům téhož jazyku velmi užitečná: Od Kněze Matthauše Benešovského kazatele v S^o Jakuba v Starém Městě pražském, nyní v nově vydaná. (Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. Anno MDLXXVII). [=1577]. 8⁰. A⁸ - F⁸ - G⁷ [=LV] II.

41. PLÁCEL, Václav – obdarovaný (Ruk IV.194)

Epithalamia in honorem nuptiarum Wencesilai Placelii, civis Reginae Hradecensis, et ... virginis Annae, domini Bonaventurae Koyttii a Weisenberga, civis Reginae Hradecensis, filiae, XIX. Cal. Februarii celebratarum anno 1577, scripta ab amicis boni aminis ergo. - Pragaе excudebat Georius Daczicenus anno 1577. 4⁰ - 14 ff

42. SPANGENBERG, Johann (Dodatky ke Kp 2353)¹²

O připravení k smrti a o rytíři křesťanském, jak a kterak každý křesťanský člověk k smrti se připravovati má, a proti jakým nepřátelům jemu rytířsky bojovati náleží. Od

¹² V základní řadě Knihopisu je dílo označeno jako anonymní tisk. Tištěné Dodatky ke Knihopisu uvádí, že se jedná o další vydání díla Johanna Spangenberg a využitím staré materie vydání z roku 1570.

Jana Straněnského z řeči německé v jazyk český vyloženo. V Starém Městě pražském u Jiříka Dačického 1577. 8⁰. i⁴- B⁸- K⁸- L³ [= LXXIX] ff

43. WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš (Kp 16.922) – paralelní vydání s věnováním Adamovi z Hradce

Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená. K nížto přidané jsů figůry rozličných zárod z čeho nemluvnátka počátky své, žíly, arterie, nervy, kosti, těla a moci přijímají. Kterak skládajíce se v životě matky leží, rostou a jak se až do porodu mají. Z autorův a mistrů mnohých v přirození zkušeních k pohodlí lidskému po různu sebraná a vydaná od Mattouše Wolknbergera z Wolknbergku ec. MDLXXVI [= 1576] (Dokonáno a vytištěno v slavném Starém Městě pražském blíž koleje veliké císaře Karla toho jména čtvrtého, otce vlasti. U Jiříka Jakobe Dačického. Léta MDLXXVII. [= 1577]) 8⁰. A⁸- X⁸ [= CLXVIII] ff

44. WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš (Kp 16.922) – paralelní vydání s věnováním Zachariášovi z Hradce

Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená. K nížto přidané jsů figůry rozličných zárod z čeho nemluvnátka počátky své, žíly, arterie, nervy, kosti, těla a moci přijímají. Kterak skládajíce se v životě matky leží, rostou a jak se až do porodu mají. Z autorův a mistrů mnohých v přirození zkušeních k pohodlí lidskému po různu sebraná a vydaná od Mattouše Wolknbergera z Wolknbergku ec. MDLXXVI [= 1576] (Dokonáno a vytištěno v slavném Starém Městě pražském blíž koleje veliké císaře Karla toho jména čtvrtého, otce vlasti. U Jiříka Jakobe Dačického. Léta MDLXXVII. [= 1577]) 8⁰. A⁸- X⁸ [= CLXVIII] ff

45. WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš (Kp 16.922) – paralelní vydání s věnováním Burianovi Trčkovvi z Lípy

Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená. K nížto přidané jsů figůry rozličných zárod z čeho nemluvnátka počátky své, žíly, arterie, nervy, kosti, těla a moci přijímají. Kterak skládajíce se v životě matky leží, rostou a jak se až do porodu mají. Z autorův a mistrů mnohých v přirození zkušeních k pohodlí lidskému po různu sebraná a vydaná od Mattouše Wolknbergera z Wolknbergku ec. MDLXXVI [= 1576] (Dokonáno a vytištěno v slavném Starém Městě pražském blíž koleje veliké císaře Karla toho jména čtvrtého, otce vlasti. U Jiříka Jakobe Dačického. Léta MDLXXVII. [= 1577]) 8⁰. A⁸- X⁸ [= CLXVIII] ff

- 46. WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš** (Kp 16.922) – paralelní vydání s věnováním Znatovi z Lomnice
Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená. K nížto přidané jsů figúry rozličných zárod z čeho nemluvnátka počátky své, žíly, arterie, nervy, kosti, těla a moci přijímají. Kterak skládajíce se v životě matky leží, rostou a jak se až do porodu mají. Z autorův a mistrů mnohých v přirození zkušeních k pohodlí lidskému po různu sebraná a vydaná od Mattouše Wolknbergera z Wolknbergku ec. MDLXXVI [= 1576] (Dokonáno a vytištěno v slavném Starém Městě pražském blíž koleje veliké císaře Karla toho jména čtvrtého, otce vlasti. U Jiříka Jakobeá Dačického. Léta MDLXXVII. [= 1577]) 8⁰. A⁸- X⁸ [= CLXVIII] ff

1578

- 47. BITVA, Portugalská** (Kp 1158)

Portugalská bitva. S jistým vysvětlením novin z Madril a Lisabony o žalostivém zahynutí krále z Portugalie pátého dne m. srpna [= 5. srpna] léta tohoto tisícého pětistého sedmdesátého osmého [= 1578] v kteréžto bitvě tři králi zahynuli a při tom více nežli dvaceti tisíc branných mužův krom postranních kteříž Tros slují a krom šancknechtův, formanův, kárnikův jenž šest set svých kár vezouce špiži neb profanty měli, na hlavu padlo. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. (1578) 4⁰. [IV] ff

- 48. BITVA, Portugalská** (Kp 1158a)

Portugalská bitva. S jistým vysvětlením novin z Madril a Lisabony o žalostivém zahynutí krále [Sebastiana] z Portugalie pátého dne m. srpna [= 5. srpna] léta tohoto: tisícého pětistého sedmdesátého osmého [= 1578] v kteréžto bitvě tři králi zahynuli a při tom více nežli dvaceti tisíc branných mužův padlo: krom postranních těch kteříž Tros slují a zákopníkův, formanův, kárnikův jenž šest set svých kár měli a jiného záškodního lidu. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubeia Dačického. [1578] 4⁰. [IV] ff

- 49. DIDACTUS, Jan** (Ruk II.42)

De magistratu politico carmen ad ... d. S.C. Maiestatis iudicem, d. primatem, dd. consules et reliquos senatorii ordinis viros in inclyta Gutenberga autore Iohanne Didacto Gutenbergeno, scriptum carmine heroico. Pragae excudebat Georgius Iacobus Daczicenus anno 1578. 4⁰- 6 ff

- 50. GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík** (nepublikované Dodatky ke Knihopisu, CizBoh)

Epitome arithmetices pro incipientibus. Ex variis authorius concinnata. Per Georgium Goeraldum à Goerlstayn arithmeticum, etc. Pragae, excudebat Georgius Iacobus Daczicenus. Anno 1578. 8⁰. A², B⁸- E⁸ [= XXXVI] ff

51. GRYLL z GRYLLOVA, Matěj (Kp 2792)

O kometách kdy, a kterejch let jsou se ukazovaly a jaké účinky a proměny v světě s sebou přinášely z rozličných historií sebráno od M. Matěje Grylla Rakovnického z Gyrllova. (Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Jákoba Dačického. MDLVIII.) [= 1578] 8⁰. A⁴- B⁸- G⁸ [= LII] ff

52. MITIS, Tomáš (Ruk III.347)

Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico et cantionibus Bohemicis per quadragesimam, passionem, resurrectionem ascensionemque Christi, Spiritus denique sancti missionem. Securus moritur, qui se scit morte renasci, / mors ea non dicit, sed nova vita potest. Pragae excudebat Geor. Daczicenus. [1578] 8⁰.

53. MITIS, Tomáš (Ruk III.348)

Thomae Mitis Luctae spiritus libri III. Additus est Paeantum ecclesiae libri IV (sic). Pragae excudebat Georgius Iacobus Daczicenus anno 1578. 8⁰. 48 ff Arch A⁴ bez foliace, archy B⁸ – F⁸, G⁴ mají filiaci (1) – 42. Ve skutečnosti foliovány 44 listy, ale čísel 23 a 24 užito omylem dvakrát.

54. POSTHUMIUS, Václav (Ruk IV.232, Kp 14.669)

Sententiae Salomonis generaliores de bonis moribus excerptae e libro Prouerbiorum, praenotatae, et , ut proficiant multi in bonis studijs, publicatae. Per Venceslaum Posthumum Bydziouinum Propovědění Šalomúnova hlavnější o dobrých mravích vybraná z knih přísloví a předznamenána titulemi a aby prospívali mnozí v dobrém umění vydaná. Skrz M. Václava Posthuma Bydžovského ... (Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Jakuba Dačického. Léta Páně MDLXXVIII.) [= 1578]. 8⁰. [= 80 str.]

55. THOMAS a KEMPIS (Kp 16.190)

O následování pána Krista, knížka právě zlatá a spasitelná, nejprvé latinským jazykem od pobožného muže Thomáše z Kempis sepsaná a ve čtvery knihy rozdělená, potom též v jazyk český přeložená, a nyní poznovu s velikou pilností vedlé latinského exempláře naskrze jest vopravená tak, že teprvá přeloženou může slouiti. S dovolením osvíceného knížete pana Antonína [Brusa z Mohelnice] arcibiskupa pražského etc. Vytištěná (:Vytištěno v Starém Městě pražském v impressii Giříka Jákoba Dačického. 1578) 8⁰. [XII]- 230 ff

1579

56. CASTALION, Sebastian (Pumprla č. 995, CizBoh)

Dialogorum sacrorum libri quatuor. Autore Sebastiano Castellione qui nunc postremo opus recognouit. Argumenta singulis Dialogis praeposuit, & sententias subiecit: ex quibus pueri discant officium, hoc est, quit imitandum sit, aut declinandum. Pragae in officina Georgii Iacobidis Dacziceni, Anno Domini MDLXXIX. (1579) 8⁰. [2], 286, [4] str.

57. DIDACTUS, Jan (Ruk II.42)

Carmen de angelis heroicum, item tres psalmi Davidis, LXII, XCI a CXXVII, duo elegiaci et tertius heroicus, inscripti et dedicati ... clarissimis et ornatissimis dd. consulibus, aequissimis iudicibus, optimis senatorii ordinis civibus Veteris, Novae et Parvae Pragae, dd. suis et patronis observandis, a Iohanne Didacto Cuttembergeno. Pragae typis Georgii Iacobei Dacziceni 1579. 4°. 8 ff

58. HOSIUS, Matouš (Ruk II.348)

Acrostichis in invocationem Spiritus sancti, scripta ad ... dominum iudicem Sacrae Caesareae Maiestatis et reliquos senatores inclytæ reipub. Cuttenbergensis, dominos et patronos suos officiose colendos, a Matthaeo Hosio Altaemitteno ... Pragae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus anno Domini 1579. – Jednolist (36,9x28,6 cm)

59. JISKRA, Jan (Ruk II.454)

Oratio Iohannis Giskrae Gurimeni, in qua describitur magistratum esse potestatem divinitus ordinatam, ut sit custos disciplinae et pacis iuxta leges divinas et positivas, divinis et naturae legibus congruentes, versibus hexametris scripta et in academia Pragensi recitata. Cum querela de misero patriae statu et academiae Pragensis restauratione in ipsa studiorum prosopopeia ad ... Rodolphum II. ... - Lectori ... Thom. Mitis. - Pragae typis Georgii Iacobaei Dacziceni anno Christi 1579. 4°. 12 ff

60. JISKRA, Jan (Ruk II.454)

Elegiae duae ..., scriptae a Iohanne Giskra Gurimeno. Haec ad ... Georgium Tachowsky Czaslawinum, ... pastorem ... in ecclesia Czyrekviczensi tractus Czaslaviensis, illa ad ... Gallum Pallamedem, Polnensium primatem, bonarum artium fautorem eximium, amicos suos, ... gratitudinis ergo. Pragae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus a. 1579. 4°. 6 ff

61. PHILOMATHES, Matouš (Ruk IV.169)

Hodoeporicon illustrissimi a. d. Petri Cernovichii, alias Angeli, principis sacri, ducis Sabiacaе, Zadrinae etc., despotis Bulgariae etc. et magni domini Montis Nigri etc., de sanguine et genitura Caesaris Flavii Augusti et imperatoribus Constantinopolitanis deque serenissima domo Angelica per actionem haereditariam descendens etc., ad eiusdem principis heroicum et sacrum symbolum, quod a Caesare Constantino Magno progenitore atque praedecessore suo sua celsitudo usurpat, applicatum. Scriptum die 4. Iulii discessus suae celsitud. Austriam versus etc. autore Matthaeo Philomate Walkmbergensi etc., Sacrae Maiest. imp. Rudolphi gratia equite et poeta laureato – Pragae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus anno Domini 1579.- Jednolist (41x32,7 cm)

62. POSTHUMIUS, Václav (Ruk VI.237)

De lapsu et damnatione hominis et de eiusdem ... redemptione brevis narratio, scripta ad ... Ioannem Czlowiczek a Popowicz, d. M. Bartholomaeum Ropaliu a Rypheberg, d. Abrahamum Hroch a Mezylessycz, d. Mathiam Hostaunsky a Kosmaczowa, d. Iacobum Ledczansky a Popicz, d. Vencesilaum Kalisstium ab Ottersffeld, primarios facultatis oratoriae ad solennia iudicia arcis Pragensis patronos ... a Wecesilao Bydziowino. Praegae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus ... 1579. – 6 ff.

63. SELINIUS, Jan (CizBoh, Ruk VI.259)

Carmen in natalem salvatoris Iesu Christi, Dei et Mariae Virginis filii. Scriptum a Iohanne Selinio Zateceno artium philos. b. – Praegae typis Georgii Iacobei Dacziceni. Anno 1579. 4⁰. A⁴ – B³ [=7] ff.

64. ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

Kalendář hvězdářský k psaní ku položení slavné země české, od M. Václava Zelotýna z Krásné Hory, profesora v Akademii pražské vydaný. K létu Páně MDLXXX [= 1580]. Vytiskn v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubův Dačického [1579]. 4⁰. [A⁴ – F⁴] [= XXIV?]ff

1580

65. CATO, Dionysius (Kp 1489)

Catonis Disticha moralia cum scholijs D. Erasmi Roterodami. Et enarratione Boiémica Puli Aquilinatís Hradeceni. Praegae, typis Georgii Iacobidis Dacziceni. Anno MDLXXX [= 1580] 8⁰. A⁸ – E⁸- F⁷ [= XLVII] ff

66. CODICILLUS, Petr (Ruk I.394)

Iulianae Cechticiae, matri IX. liberr. VII fill. et filiarum II. Thomas Mitis Lymusaeus coniunx coniugi desideratiss. moerens in spe futurae coniunctionis. P(etrus) C(odicillus). ... Obiit an. Aetat. Climacterico VI. an. Sal. Vero 1580 Id. Martii. (Praha, Jiří Dačický). [1580] - Jednolist (28,5x41 cm).

67. DICTA (Kp 1894)

Dicta graeciae sapientum interprete Erasmo Roterodamo. Eadem per ausonium cum Scholis Erasmi. Item mimi publiani. Cum scholis eiusdem denuò auctis & recognitis, omnia Boeimico sermone reddita. Praegae typis Georgii Iacobidis Dacziceni. Anno MDLXXX [= 1580] 8⁰. A⁸-C⁸- D⁷ [= XXXI] ff

68. GUTLER, Georgius – obdarovaný (Ruk II.243-244)

Gratulatoria carmina in nuptias ... Georgii Gutleri Arnsdorfensis, artium et philosophiae baccalaurei, et honestae matronae Margarethae Parth, viduae atque civis Chomutaviensis, scripta ab amicis. Nuptiae celebrantur 8. Novembris 1580. Praegae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno 1580. 4⁰. 8 ff

69. HOSIUS, Matouš (Ruk II.348)

Acrostichica precatio continens doctrinam de vera fide ac spe in solum Deum, carmine elegiaco conscripta in honorem ... Iohannis Czloviczek a Popowitz etc., oratoris ad iudicia incltyti regni Bohemiae etc., patroni sui colendi etc., a Matthaeo Hosio Altaemytteno. Georgius Iacobides Daczicenus excudebat in Antiqua Praga anno 1580.- Jednolist (36,5x28,5 cm)

70. HOSIUS, Matouš (Ruk II.348-349)

Ἀχροστιχίς complectens descriptionem symboli „Deus refugium meum et virtus“ nobilis ... domini Iohannis Fragarii a Turova etc., registratoris ad tabulas regni Boemiae, fautoris ac amici sui observantiss., scripta a Matthaeo Hosio Altaemitteno ... Praegae excudebat Georgius Iacobieus Daczicenus. [1580]. – Jednolist (37x26,9 cm)

71. HOSIUS, Matouš (Ruk II.349)

Historia Primislai Ottogari, eius nominis secundi, regis Bohemiae in ordine vero quinti, qui anno Christi 1254 in regem coronatus erat et anno 1255 Sittaviam condidit, deinceps anno 1278 obiit, scripta ad ... Burianum Trczka de Lipa et in Svetla cis Sazavam ... a Matthaeo Hosio Altaemytteno ... Praegae excudebat Georgius I. Daczicenus (!) anno 1580.- Jednolist (42,7x28,5 cm)

72. ICARUS, Jan (Ruk II.432)

Odae tres in natalem Iesu Christi ... vario carminum genere scriptae et dedicatae ... Georgio Oporino Boemicobrodensi, ecclesiastae Hradisstensi cis Izeram fideli, et ... d. consuli ac toti senatorio ordini in eodem oppido, dn. et patronis honorandis ... Iohannes Icarus Miliczensis. Praegae excudebat Georgius Daczicenus. [1580] - Jednolist (41,3x29,1 cm)

73. KNÍŽKA (Kp 4085)

Knížka rýmovní jest tato, jeden každý věz, měj za to, žeť není jiných poslední. Mnohá v ní najdeš přísloví. Z nichžto oužitků nabudeš, jestli tomu chtítí budeš. K kteréžto přidáno j[es]t romlouvání otce s synem o hospodářství. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického [kolem r. 1580]. 16⁰. A⁸- C⁸ [= XXIV] ff

74. KOPPAY, Jiří (Ruk III.68)

Prosopopaeia Dianae, filiae ... Alberti a Lasko, terrae Syradiensis palatini, capitanei Lanskorenensis, liberi baronis in Kesmark, Lasko et Dunaiecz etc., vita functae. Authore Georgio Koppaio Pannonio ... Praegae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno ... 1580.- Jednolist (37x28,1 cm)

75. KOPPAY, Jiří (Ruk III.68)

Querela illustris ac magnifici domini, d. Christophori Popelii etc., Rodolphi Secundi, Romanorum imperatoris ... cubicularii, de morte ... Mariae, baronissae de Melarthin

etc., ... coniugis suae vita functae. Authore Georgio Koppaio Pannonio ... Praegae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno ... 1580.- Jednolist (37x28,4 cm)

76. KOPPAY, Jiří (Ruk III.68)

Querela naviculae virtutis ad ... avitae Othonum nobilitatis clarissimum dominum Alphonsum Carretanum, marchionem Finariensem et sacri Romani imperii principem etc., dominum mihi observandissimum. Authore Georgio Koppaio Pannonio ... Praegae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno ... 1580.- Jednolist (37,3x32,5 cm)

77. KOPPAY, Jiří (Ruk III.68)

Vita aulica. Authore Georgio Koppaio Driethomense Pannonio etc., Ad ... Henricum Scribonium, ... ecclesiae cathedralis Praegensis praepositum etc., et d. Petrum a Linda, utriusque ecclesiae Praegensis et Vissehradensis decanum etc., dominos Mag. Felicem a Linda, Benedictum Chissenum, Fabianum Straconicum et Petrum Piessinum, eiusdem ecclesiae canonicos etc., dominos amicos mihi observandissimos. Praegae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno 1580. 4⁰. 9 ff

78. KRÍŠŤAN z PRACHATIC (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

[Lékařské knížky z mnohých knih lékařských vybrané, Mistra Kříšťana z jiných proti neduhům a nemocem rozlišným v jistých kusích zprubované, každému potřebné i užitečné.] (Vytisknuto v Starém Městě pražském u Jiříka Jakukova Dačického. Léta Páně 1580. 8⁰. [LXXXVI?] ff

79. MELANCHTHON, Philipp (Brtová č. 56, nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

Grammatica Philippi Melanthonis latina. Iam denovo recognita, et plerisque in locis locupletata. Accesserunt praeter Explicationem quorundam vocabulorum bohemiim, Annotationes in margine, et autorum atqve locorum indicationes, utres futurae tam docentibus, quam discentibus. Item, Tractatus Ioachimi Camerarii de orthographia. Praegae, Typis Georgii Iacobei Dacziceni. Anno MDLXXX [= 1580]. 8⁰. A⁸-Z⁸, Aa⁸-Ff⁸, Gg⁷ [= CCLII] ff

80. MITIS, Tomáš (Ruk III.350)

Index alter Thomae Mitis metrorum I. partis, editorum ac recognitorum aut etiam edendorum, non sine elogiis cll. vv. – Praegae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus an. sal. 1580. 8⁰. 8 ff

81. PHILOMATHES, Matouš (Ruk IV.169)

Colloquium nuptiale generosi et magnifici domini ... Bernardini Ludovici, liberi baronis de Touuar, in Enczesfeldo et Miledicz etc., illustrissimi archiducis Ernesti pocillatoris ad praeministranda suae illustrissimae celsitudinis pocula adhibiti etc., sponsi, et ... generosae virginis Alenae de domo ... baronum Berkowiciorum susceptae, filiae quondam magnifici ... d. Zbynkonis Berkae a Duba et Lipa et in Zakopich, Sac. Imp. Maiest. consilarii et supremi magistri camerae in regno Bohemiae, sponsae, in quo simul conferunt de matrimonio recenter inito et per

pompam nuptialem ... a ... Romanorum imperatrice etc. Maria adornatam celebrato die 13. Septemb. anno ... DeVs serVabIt nos In LVMIne pVrae VerItatIs (=1580). Autore Matthaeo Philomate Walkmbergensi, poeta laureato et equite de castro Walkmberg etc. - Pragae typis Georgii Iacobidis Dacziceni an. sal. 1580. 4⁰. 6 ff

82. SRNOVEC, Jakub – obdarovaný (Ruk V.157)

Pium votum in secundas nuptias ... M. Iacobi Srnovicii a Varvaziova, S. C. M. ad appellationes consiliarii, et ... virginis Salomenae Mathiassovicie a Mathiassovicz ... Excusum Pragae apud Georgium Daczicenum. Anno 1580 die 12. Februarii. – Jednolist (36,2x28,5 cm)

83. VANIŠ, Pavel (Kp 16.441)

O smrti velmi vtipný potřebný užitečný. Též hrozný, spolu i kratochvilný traktátec. (Vytiskáno v Starém Městě pražském od Jiříka Dačického.) [1580]. 8⁰. A⁸- B⁸ [= XVI] ff

84. WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš (Kp 16.917)

Knížka O libé ctnosti, Naději, v níž lidské věci téměř všechny se skládají, kteráž duši naší zde jako kotva bárku na moři pevně a bezpečně zdržuje (: k Židům 6. :) skrze níž život náš i církev rytěruje a vítězství dochází. Kdež mistr rozum s Filelpem rozmlouvaje, dává všem vůbec spasitelné naučení čeho se lidé nadíti več a pokud doufati mají, a která by naděje byla omylná trpká, starostlivá, nešťastná, sklamávací. Která zas pravá, lahodná, veselá, šťastná, nezahanbující k nejlepšímu dobrému, k věčnému blahoslavlvenství a spasení k Ří. 8. přivozující a mezi tím člověka nenadálého dobrého předjitím obveselující. Podlé důmyslův vysokomyslných a krásomluvných mudrcův, oratorův a poéth vybraná a vydaná. Od Mathouše Walkmberského z Walkmbergku. MDLXXX. [= 1580] (Vytiskáno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického.) 8⁰. A⁸- C⁸, D⁸ [= XXXVI] ff

1581

85. z BŘEZOVÉ, Vavřinec (Kp 1354)

Snář velmi pěkný, z mnohých spisův mudrcův starých i nových, i z kněh zákona obojího vybraný, vedlé příhod lidských, skrze sny jim od Boha zjevované k výstraze lidské, skrze k těm podobné sny častokrát jim ukázané. Ve dvanáct kněh rozdělený a nyní opět znovu vytištěný. V Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. Léta MDLXXXI [= 1581]. 16⁰. [A]⁴ – B⁸ A⁸ – Z⁸ – a⁸- b⁸- c⁴ [= CCXXVI] ff

86. CRINITUS, David (Ruk I.479, Kp 1647)

Hymnus eucharisticus cum acrostichide iambicodimetra in natalitiis Iesu Christi, filii Dei et beatae Virginis Mariae, scriptus a Davide Crinito Nepomucae ab Hlavaczova. Additum est Thomae Mitis monodiae Bohemicolatinae in Christi vitam specimen. Excusum Pragae apud Georgium Iacobaeum Daczicenum. Anno 1581.- 4⁰. 10 ff

87. KANCIONAL (Kp 3726)

Kancionál ze starých písní vybraný. V Praze, Jiří Dačický 1581 (dvoje vydání)

88. KANCIONAL (Kp 3726 – podle kp dvoje vydání)

Kancionál ze starých písní vybraný. V Praze, Jiří Dačický 1581 (dvoje vydání)

89. LEDECKÝ, Jan (Kp 4747)

Píseň o hromobitné bouři a zapálení makovice na věži kostelní města Velvar i téhož vohně s pomocí Boží uhašení, jenž se stalo v outerý po neděli druhé po veliké noci [= 17. dubna] léta Páně MDLXXX [= 1580]. Složená od k. Jana Led. Zpívá se jako: Léta počtu běžícího ec. V Starém Městě pražském Jiřík Dačický vytiskl. (MDLXXXI) [= 1581].- jednotlist (42,5x29,0 cm)

90. MAKOVINUS, Vincenc (Ruk VI.200)

Dialogi pueriles nomenclaturas rerum domesticarum continentes Latino, Boemico et Teutonico sermone in gratiam tenerae pubis illustrati ... (Pragae typis Georgii Iacobidis Dacziceni). [1581] .- 44 ff

91. MITIS, Tomáš (Ruk III.347, Kp 5626)

Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico per adventum Domini editi in gratiam sodalitatis literatae per Bohemiam, Poloniam, Moraviam et Slawiniam. Pragae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus an. sal. 1580 [podle errat na fol. D4b má být správně 1581]. 8⁰. 28 ff (A⁸, A⁹ – A¹², B⁸, C⁴, D⁴, foliaci má jen prvních 8 listů = A⁸)

92. NEPRESSIUS, Jan (Ruk IV. 24)

De passione Iesu Christi et descensu ad inferos. Ad ... Gerielem Suechinum a Pamberga, doctorem scientiae iuris et consiliarium Caesaris, dn. Gregorium Hydropotam de Radkow, konsulem Novae Urbis Pragensis, dn. Iohannem Hossek de Prosecz, dn. Paulum Gammarit de Rowin, dn. Melichiozem Zbytek de Greifenberk, dn. Paulum Kostelecenum et reliquos cives Novae Urbis Pragensis ad s. Petrum, dominos ac patronos ... suos, ... scribebat Iohannes Nepressius Trebovinus, 3 d. Pragae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno 1581. 4⁰. 8 ff

93. PHILOMATHES, Matouš (Ruk IV.170) – paralelní vydání s věnováním Stanislavu Pavlovskému

Gloriosissimus Messiae, aeterni regis Iesu Christi, ex debellatis hostibus: peccato, morte, Sathana atque inferno triumphus scriptus autore Matthaeo Philomate Walkmbergensi de castro Walkmberg, poeta laureato et equite etc. Pragae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno 1581. 4⁰. 10 ff

- 94. PHILOMATHES, Matouš** (Ruk IV.170) – paralelní vydání s věnováním městským radám slezských měst
 Gloriosissimus Messiae, aeterni regis Iesu Christi, ex debellatis hostibus: peccato, morte, Sathana atque inferno triumphus scriptus autore Matthaeo Philomate Walkmbergensi de castro Walkmberg, poeta laureato et equite etc. Pragae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno 1581. 4⁰. 10 ff
- 95. PHILOMATHES, Matouš** (Ruk IV.170) – paralelní vydání s věnováním městských radám šesti lužických měst
 Gloriosissimus Messiae, aeterni regis Iesu Christi, ex debellatis hostibus: peccato, morte, Sathana atque inferno triumphus scriptus autore Matthaeo Philomate Walkmbergensi de castro Walkmberg, poeta laureato et equite etc. Pragae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno 1581. 4⁰. 10 ff
- 96. WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš** (Kp 16.923)
 Zahradka růžová o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená. K nížto přidané jsů figury rozličných zárod z čeho nemluvňátka počátky své, žíly, arterie, nervy, kosti, těla a moci přijímají. Kterak skládajíce se v životě matky leží, rostou a jak se až do porodu mají. Z autorův a mistrů mnohých v přirození zkušeních k pohodlí lidskému po různu sebraná a vydaná od Mattouše Wolknbergera z Wolknbergku ec. MDLXXXI [= 1581] (Dokonáno a vytištěno v slavném Starém Městě pražském blíž koleje veliké císaře Karla toho jména čtvrtého, otce vlasti. U Jiříka Jakobeá Dačického. Léta MDLXXXI. [= 1581]) 8⁰. A⁸- X⁸ [= CLXVIII] ff
- 97. WINCKLER, Michael** (Ruk V.502)
 Famulitium d. Ludowici Vivis, praestantissimi viri etc., elegiaco carmine redditum. Huic praecesserunt duae precesiones, quarum prima Sapphicas, altera in invocationem Spiritus Sancti heroicis versibus donata. Autore Michaele Wincklero Divae Catharinae Montano. Pragae typis Georgii Iacobidis Dacziceni anno 1581. 4⁰. 20 ff (z toho 2 ff prázdná)
- 98. ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav** (Kp 17.213)
 Kalendář hvězdářský k psaní ku položení slavného království českého od doktora Václava Zelotyňa z Krásné Hory, profesora v učením pražském vydaný k létu Páně MDLXXXII [= 1582]. Vytištěn v Starém Městě pražském u Jiříka Jakobeá Dačického. (1581). 4⁰. A⁴- E⁴ [= XX] ff

1582

99. HOSIUS, Matouš (Ruk II.349)

Carmen elegiacum in natalem ... sacerdotis Matthiae Fraggarii Chrudimensis, decani Coloniensis supra Albim etc., scriptum a Matthaео Hosio Altaemytteno ... Pragae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus anno 1582.- Jednolist (29,5x43 cm)

100. HUSSINECIUS, Tomáš – obdarovaný (Ruk II.375)

Carmina lugubria in obitum excellentissimi medici atque optimi viri, domini doct. Thomae Hussinecii Vuodniani etc., vita functi 20. Augusti ... 1582. Scripta ab alumnis academiae Pragensis. ... In Antiqua Praga excudebat Georgius Iacobides Daczicenus. [1582] 4⁰. 4 ff

101. LITURGUS z TURSKA, Jan (Kp 4918)

Liturgia sacra. Lékařství duchovní toho času morního potřebné s písničkami a modlitbami pobožnými i s jistými důvody písma svatého i jiných mužův učených vybrané a složené ke jménu urozeného a statečného rytíře pana Michala Španovského z Lisova a na Pacově, císaře římského jeho milosti raddy a nejvyššího písaře království českého. Od Jana Litturga z Turska, písaře při soudu komorním v témž království českém na žádost mnohých pobožných lidí vydané. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. (1582) 8⁰. A⁸- B⁸- C². [= XVIII] ff

102. ROSACIUS, Jan (Ruk IV.358)

Meleticum psalmi XCI. M. Iohanne Rosacio autore ... Pragae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus anno 1582. - 8 ff.

103. SELINIUS, Jan (Ruk V.43)

Descriptio pestilentiae, quae Pragae aliisque in locis Bohemiae anno hoc MDLXXXII. [= 1582] grassabatur. Autore Iohanne Selinio Zateceno. Pragae in officina Georgii Dacziceni. [1582] 4⁰. - 8 ff

104. SMRT (Kp 15.536)¹³

Smrt a člověk. První smrti procházka času morního. Druhá smrti procházka času morního, Jiřík Dačický vytlačil, v Praze (: 1582:), l. A-D (: písničky :).

105. TERENCEIUS Afer, Publius (CizBoh)

P. Terentii Comoediae sex iam denuo scholiis illustratae atque caeteris multo castigatiores. Editae studio et labore Philippi Melanthonis ac Erasmi Roterodami. Pragae in officina Georgii Iacobidis Dacziceni. Anno MDLXXXII [= 1582]. 8⁰. A⁸ – Z⁸, a⁸ – c⁸, d⁴ [=CCII] ff

¹³Podle starších záznamů redakce Knihopisu se může schodovat s tiskem Knihopis č. 2841.

1583

106. CARMINA GRATULATORIA (Ruk I.307 - 25.9. 1583)

Carmen in renuntiationem decem baccalaureorum, quae fiet in Academia Pragensi 25. Septemb. anno 1583 a determinatore ... M. Marco Bydzovino a Florentino, ampliss. Collegii Carolini seniore. In Antiqua Praga excudebat Georgius Daczicenus.- Na titulu znak Bydžovského s heslem Me Beat Alma Fides a s 1 d. od I. N[epressia]. [1583] 4⁰. 4ff

107. CODICILLUS, Petr (Ruk I.395)

Antigone tragoedia Sophoclis e Graeco translata per M. Petrum Codicillum. Cum praefatione ad ... Ladislaum seniorem ab Lobcovitz, baronem in Chlumecio et Gistebnicia etc., S. C. M. consiliarium atque proregem et in inclyto Boëmiae regno curiae magistrum etc. ... In Antiqua Praga excudebat Georgius Daczicenus. Anno 1583. 8⁰.- 28 ff.

108. CONFESSIO (Kp 1592)

Vyznání víry svatě křesťanské všech tří stavův království českého z víry těla a krev Krista Pána pod obojí přijímajících [v Praze]. Léta Páně MDLxxxiiij [= 1583] G. [iří?] D. [ačický?] 4⁰. A⁴-H⁴- I² [= XXXIV] ff

109. KRYSTYÁN z KOLDÍNA, Pavel (Kp 4563)

Libellus continens multas poenasq. constitutionibus regni Bohemiae recenter editis comprehensas. – Knížka zavírající pokuty zřízením zemským v nově vydaném obsažené. Vytiště [na ... v] Starém Městě pražském u J[iříka] [Da]čics[kého] ... MD [83?] [= 1583?] 8⁰. A⁸- B⁸- C⁷- [=] = XXIII ff

110. MITIS, Tomáš (Ruk III.351)

Tumulus magnifici ac generosi d. d. Bohuslai Felicis Hasistenii a Lobkowitz, dn. in Chomutow et Liczkow, S. C. M. consilarii et supremi in regno Boh. camerarii etc. – Th. Mitis Lymusaeus. [Typ. Georg. Dacziceni 1583] – jednolist

1584

111. LOMNICKÝ z BUDČE, Šimon (Kp 4969)

Dvě písně nové Šimona Lomnického. První v sobě obsahuje, vášeň světa ukazuje. Že kdo nemá peněz dosti, nic neváží s svými ctnostmi. Zpívá se jako: Ich bin zu lang gewesen ec. Contrarium. Druhá proti té nazpátek, že neváží žádný statek. Kdo nemá cti, poctivosti se vším bývá v ošklivosti. Vytisknuto v impressi Jiříka Dačického v Starém Městě pražském léta Páně MDLXXXIII [= 1584] – jednolist (32x36,7(?) cm)

112. NAPOMENUTÍ, Kratičké, ale křesťanské (Kp 6014)

Kratičké, ale křesťanské napomenutí k svatému pokání z překrásného podobenství o stromu fíkovém (: u svatého Lukáše XIII kap. :) v těchto zlých a nebezpečných časech

v kterýchžto hněv Boží a spravedlivě zasloužilé trestání a pomsta houfně se spatřuje a cítí velmi potřebné k čtení a rozjímání. Od kněze Jana Laetusa Čáslavského, správce církevního v Konicích sepsané a vydané. ... V Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. 1584. 16⁰. A⁸-C⁸-D⁷ [= XXXI] ff

113. ROSACIUS, Adam (Ruk IV.350)

Didacticum de officio scholasticorum ex Donati paradigmatis nominum. Scriptum ab Adamo Rosacio Suticensi. Anno ultimi temporis 1584. Praga excusum in officina Georgii Dacziceni. - 8 ff.

114. ŠTURM, Václav (Kp 16.006)

Krátké ozvání doktora Václava Šturma proti Kratičkému ohlášení Jednoty valdenské neb Boleslavské. ... Vytiskněné s povolením vysoce důstojného v Bohu otce a osvíceného knížete pána, p. Martina [Medka z Mohlenice] arcibiskupa pražského. Od Jiříka Dačického v Starém Městě pražském léta Páně 1584. 4⁰. [II]-198 [= 199] - [II] str.

1585

115. EPIŠTOLY (CizBoh)

Evangelia et epistolae quae annuatim in ecclesia catholica de tempore et sanctis leguntur. Omnia ex translatione Erasmi Roterodami. Praga, excusa in officina Georgii Dacziceni. Anno MDLXXXV. [= 1585] 8⁰. A⁸ - P⁸, Q⁶ [= 126] ff

116. KNÍŽKA (Kp 4067)

Knížka modlitební velmi nábožná, již slavné paměti Karel Caluus císař, Ludvíka Pia někdy císaře syn sobě pokudž ještě mládencem byl, k každodennímu užívání před léty 725 sebrati a zlatými literami sepsati rozkázal. A ta nyní z latiny v češtinu jest přeložená... S povolením vysoce důstojného v Bohu otce a osvíceného knížete pána, pana Martina [Medka z Mohelnice] arcibiskupa pražského. Vytiskněno v impressii Jiříka Dačického. Léta Páně MDLXXXV [= 1585] 8⁰. [I]-217- [VII] str.

117. ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ z ŽELETAVY, Jan (Kp 15.987)

Knížka o dobrých a zlých anjelích sebraná z Písem svatých a z učitelův křesťanských s mnohými pravdivými historiemi a nyní v nově vydaná od kněze Jana Štelcara Želetavského z Želetavy na ten čas faráře v městečku Mnichovicích léta Páně 1585. ... V Starém Městě pražském Jiřík Dačický vytiskl. [1585]. 8⁰. A⁸-K⁸-L¹⁰ [= XC] ff

118. ŠTURM, Václav (Kp 16.008)

Krátkej spis o Jednotě bratří valdenských jestliže z Boha jest sebraný z knihy vysoce učeného muže doktora Václava Šturma z Tejna Dobrohostova, doktora Písma svatého. Vytiskněný s povolením vysoce důstojného v bohu otce a osvíceného knížete pána, p. Martina [Medka z Mohelnice] arcibiskupa pražského. Od Jiříka Dačického v Starém Městě pražském léta Páně 1585. 4⁰. [II] - 49 str.

119. TESÁK, Jiří (Ruk V.345)

Carmen in extructionem templi, quod generosus d. dominus Iaroslauus Smyrziczky a Smyrzicz etc., Sacrae Regiae Caesareaeque Maiestatis consiliarius aulaeque regni Bohemiae marschalcus etc., in oppido Kosteletz prope arcem ad laudem et gloriam nominis divini propriis sumptibus aedificare curavit, scriptum a s. Georigo Thesacio Mossovien., ministro verbi divini apud Lstyborzenses, anno Domini 1585.- Praegae excudebat Georgius Daciczenus. [1585] - Jednolist (36,0x26,5 cm)

1586

120. HEYDEN, Sebald (Glück)

Formulae Puerilium colloquiorum Latina, Boemica, & Germanica lingua brevissime scriptae, primis Tyronibus accomodatissimae, & noviter recognitae. Huc Romane Puer, Germane huc, atque Boheme, Haec sunt eloquia seminar prima tui. Sebald Heyd: ad nasutum Lectorem. Consultum pueris volumus, nasute valeto: Quaritus hic fructus, gloria nulla mihi. Georg Dacziczenius Prag 1586. 81 s.

121. MEYSNER, Matthiaeus (Kp 5542)

Historica Tragaedia. Nová žalostivá Hra z Biblí svaté vybraná O strašlivém podvrácení Sodomy a Gomory a o obětování Isáka s summama každého aktu od dvanáctého až do dvamecýtmého rozdílu prvních kněh Mojžíšových. Složená v řeči německé od Matyáše Meysnera, ale nyní v český jazyk přeložená od Danyele Stodolia z Požova ec. Od něho také přidané jsou texty pod Musas to jest písničky kteréž se po každém aktu od panen zpívají na osm hlasův mají, ve dvou kůřích. Vytisťena v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. Léta MDLXXXVI [= 1586] 8⁰. A⁸- H⁸ [= LXIV] ff

122. ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ z ŽELETAUVY, Jan (Kp 15.982)

[Kázání dvoje:] (první za čtvrtý kapit. Ozeáš proroka, druhé ... o příčině hříchu a o hrozném porodu pro tejš hřích na svět vyšlého. V Praze [u Jiříka Dačického?] 1586) 8⁰. A⁸- I⁸- K⁷ [= LXXIX] ff zachovaných

1587

123. DONATUS, Aelius (Kp 2086)

Aelii Donati viri clarissimi, de octo partibus orationis methodus, quaesti – unculis Puerilibus undicque collectis illustrata, per Leonhardum Culmannum Crailsheymensem. Tho: Venat: ... Praegae excudebat Georgies Iacobides Dacziczenus. Anno domini. MDLXXXVII [= 1587]. 8⁰. A⁸-H⁸ – I⁷ [= LXXII] ff zachovaných

124. HEMMINGIUS, Niels (Kp 2934)

Cesta života věčného, kteráž v sobě obsahuje zvláštní naučení a artikule křesťanského náboženství, kteříž každému člověku k dosažení spasení znáti velmi potřební jsou. A sepsaná od Mikuláše Hemmingia, doktora Písem svatých. Nyní pak

odemne kněze Jana Achillea Berounského na česko přeložená ... Vytisťeno u Jiříka Dačického. Léta Páně MDLXXXVII [= 1587] 8⁰. A⁸- O⁸ [= CVI] ff zachovaných

125. MITIS, Tomáš (Ruk III.351-352)

Thomae Mitis Ode melica in vitam Christi eiusdem cum applicatione pio cordi S.C.M. tanquam regi Bohemiae etc. cum eius ordinibus congregandis in synodo regni indicta ad 14. diem Ianuarii anno sal. 1585 destinata loco strenae, cui addita est autore eodem altera odarum e precibus ecclesiae anniversariis. Pragrae excudebat Ioannes Caper in aedibus Georgii Iacobidae Dacziceni. [1587] 8⁰. 12 ff

126. MODLEDSKÝ, Vilém – obdarovaný (Ruk III.366)

Coniugio ornatissimi iuvenis ... Guilhelmi Modledsky Prageni, sponsi, et honestae Annae, Vencesilai Antoss, S. C. M. iudicis in inclyta urbe Slanensi, relictae viduae, sponsae, carmina ab amicis boni ominis ergo scripta. – Excusum Pragrae typis Dacziceni anno 1587. 4⁰. 6 ff

127. MONTANUS, Havel – obdarovaný (Ruk III.376)

Carmina in obitum reverendi viri sacerdotis Galli Montani, ecclesiae Christi apud Boemobrodenses decani vigilantiss., qui vitam ... post labores, quos per 23 annos continuos in propagando verbo divino exercuit, feliciter anno salutis 1587 XVII. Cal. Feb. horam circiter XVII. finiit, scripta ab amicis. - Excusum Pragrae typis Georgii Iacobidae Dacziceni. [1587] 4⁰. 6 ff

128. PHILONOMUS, Matouš (Kp 7166)

Knížka slov českých vyložených odkud svůj počátek mají, totiž jaký jejich jest rozum. Sepsaná od kněze Matouše Philonoma, písaře konsistoře pražské. Léta Páně ec. MDLXXXVII [=1587]. Vytisťena v Starém Městě pražském v impressí Jiříka Dačického. 8°. [A⁴] - B⁸ - F⁴ [=XL] ll.

129. UBERINUS, Sylvius (Kp 16.353)

Odpověď na šest důvodův podvodných jakéhosi doktora Václava Šturema jimiž dovoditi usiluje, že Jednota bratří kteréž z vomylu Pikharty aneb Boleslavskými nazejvají z Boha není. Sepsaná od Silvia Uberína. Léta ec. MDLXXXVII [= 1587] Vytisťena v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubea Dačického. 4⁰. A⁴- G⁴, ☞⁴ [= XXXII] ff

1588

130. BRUNO, Giordano (BNF, Saiber)

Jordani Bruni, ... Artikuli centum et sexaginta adversus hujus tempestatis mathematicos atque philosophos. Centum item et octoginta praxes, ad totidem problemata, caeteris quaedam ardua, quaedam vero impossibilia, possibili et faciliore

negotio persequenda. Ad Divum Rodolphum II Romanorum Imperatorem. Prague, ex typhographia Georgii Dacziceni, 1588. 8⁰.

131. CANDYDUS, Sixt (Kp 1423)

Vejkład vlastní na život Tobiáše, muže pobožného a svatého každému christiánskému (:obého pohlaví:) člověku potřebný a užitečný pro nabytí pravé známosti Pána Boha věčného. A zachování šlechetných mravů a ozdobujících duší i tělo ctností. A při něm Diurnál totiž: celodenní učedníka s mistrem rozmlouvání s pobožnými modlitbami a písničkami, k cvičení christiánské mládeže. Vydán a sepsán od kněze Sixta Candyda, děkana a hlasatele slova Božího na Horách Kutnách. A vytištěn léta Páně MDLXXXIIX. [= 1588] v hlavním a slavném Starém Městě království českého Praze od Jiřika Jakobeá Dačického. 4⁰. VI-187; A⁴-D⁴-E³ [= XIX] ff

132. EPIŠTOLY (Kp 2271)

Evangelia a Epištoly s pěknými figurami jenž se přes celý rok v každou neděli i v jiné svátky v slavnosti v kostelích lidu obecně čítávají. A přitom také jsou všeckna Evangelia i Epištoly kterýchž se přes celý půst každého dne užívá též i všeckny čtyry Pašije. Léta MDLXXXVIII. [= 1588]. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiřika Jakobeá Dačického. 8⁰. A⁸-Hh⁸ [= CCLVI] ff

133. KNIHA (Kp 3995)

Kniha tato bohomyšlná a velmi pěkná na pět kněh rozdělená jest O žalostivém kvílení a hořekování otcův svatých v temnostech před příštím syna Božího Krista pána na tento svět v těle. Kterážto kniha jest vůbec vydaná. Nyní pak Vytištěna v Starém Městě pražském u Jiřika Jakobeá Dačického. Léta MDLXXXVIII [= 1588] 8⁰. A⁸-Q⁸-R⁷ [= CXXXV] ff

134. NETHOLICKÝ, Jiří (Kp 6139)

Šestnácte kázání o bídě vezdejšího lidského života. Kázané skrze kněze Jiřika Netholického ... Léta Páně 1588. Vytištěné (v Starém Městě pražském) u Jiřika Jakobeá Dačického. 8⁰. [XII]-CXXIII-[I] ff

135. OPTÁT, Beneš (Kp 6638)

Grammatika česká v dvojí stránce. Orthographia předkem, kteráž učí českou řeč právě a vlastně psáti a čísti. To se i lejkom hodí. Etymologia potom, kteráž učí českou řeč právě a vlastně mluvíti i z latiny vykládati. Ta samým latiníkům přísluší. Kdožkoli žádáš česky řádně čísti, psáti: i z latiny chceš vykládati, máš tyto znova vydané s pilnosti knížky přečísti. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiřika J.[akubova] Dačického. Léta Páně MDLXXXVIII [= 1588] 8⁰. A⁸-G⁸ [= LVI] ff

136. SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub (Ruk V.142)

Votum gratulatorium, scriptum in honorem ... reipublicae Thaborenae pro successu et incremento omnium bonorum cum in repub, tum maxime in ecclesia Dei et schola,

morum bonorum officina, a Iacobo Sophiano Walkmbergero de Walkemberg, ministro verbi divini Charvatecii ... Typis Georgii Iacobidae Dacziceni. Anno 1588.- Jednolist (38,6x29,6 cm)

1589

137. CANDYDUS, Sixt (Kp 1424)¹⁴

Vejkład vlastní na život Tobiáše, muže pobožného a svatého každému christiánskému (:obého pohlaví:) člověku potřebný a užitečný pro nabytí pravé známosti Pána Boha věčného. A zachování šlechetných mravů a ozdobujících duší i tělo ctností. A při něm Diurnál totiž: celodenní učedníka s mistrem rozmlouvání s pobožnými modlitbami a písničkami k cvičení christiánské mládeže. Vydán a sepsán od kněze Sixta Candyda, děkana a hlasatele slova Božího na Horách Kutnách. A vytištěn léta Páně MDLXXXIX. [= 1589] v hlavním a slavném Starém Městě království českého Praze od Jiřika Jakobeá Dačického. 4⁰. [VI]-187- [XIX] ff

138. CODICILLUS, Petr – obdarovaný (Ruk I.391)

Epitaphia ... M. Petri Codicilli a Tulechova, rectoris ac publici professoris mathematicum in academia Pragensi praepositique collegii Caesarei, alias regis Vencesilai, pie et placide vita functi 4. Calen. Novembris, ab amicis in exteris academiis scripta. Anno Christi 1589. sumptibus M. Martini Bachaczii Naumierziceni. Imprimebat Pragae Georgius Iacobides Daczicenus. [1589]. 4⁰. 10 ff

139. EPIŠTOLY (GVK)

Evangelia s Epištolami, kteráž každého roku v dny nedělní a sváteční v kostelích křesťanských čteny bývají. Také všech čtyř evangelistův Pašije. Vnově pospoli vytištěné. (V Starém Městě pražském) [Jiří Jakubův] Dačický (1589). 8°. 159 ff

140. CHORINNUS, Jan (Ruk II.391)

Idyllion de Maio mense, mundi pictore, autore M. Ioanne Chorino. Pragae imprimebat Georgius Iacobidae Daczicenus. Anno Domini 1589.- 8 ff

141. JOANNYDES, Petr (Kp 3589)

Rozmlouvání duchovní o stůl večere Páně: sluší-li nemluvňátkům a dítkám nerozumným svátostí oltářní posluhovati od kn. Petra Jo[h]anidesa Košetického, far.[áři] v Náměti, na Horách Kutnách. V Praze, u Jiř.[ího] Dačického 1589.

142. KANCIONAL (Kp 3728)

Kancionál ze starých písní vybraný. V Praze, Jiří Dačický 1589 (třetí vydání)

¹⁴ Vzhledem k tomu, že Dyurnyál, který je připojen k tomuto tisku, je vytištěn na samostatných složkách a s vlastní titulní stranou je více než pravděpodobné, že byl prodáván kromě kompletu s Výkladem vlastním na život Tobiáše také samostatně. Protože však dochované exempláře nedávají stoprocentní jistotu, nebyl v tomto soupise označen jako samostatný tisk.

143. MITIS, Tomáš (Ruk III.353)

Nuptiis secundis magnifici ac generosi d.d. Ioannis Getzichii senioris de Zierotin etc. et heroinae generosae ac d. d. Ludomillae Libsteiniae de Kolovrat etc. Votum Thomae Mitis Lymusaei. – Praegae imprimebat Georgius Iacobides Daczicenus anno Domini 1589.- Jednolist

144. OPTÁT, Beneš (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

Knížky početní na rozlišné koupě v nově vyt.[ištěné]. Přitom kterak jeden každý mírně čisti a psáti učiti má. V Praze u Dačického 1589, v 8°.

145. OSIANDER, Lukas starší (Kp 6662)

Postila, totiž krátcí vejkladi [!] na Evangelia kteráž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním. Z latinské řeči na česko přeložená odemne kněze Jana Achillea Berounského kazatele slova Božího v městě Pacově. ... Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka J.[akobea] Dačického. Léta Páně MDLXXXIX [= 1589] 8°. A⁸- Z⁸- Aa⁸- Kk⁸- Ll³ [= CCLXVII] ff

146. VINCENTIUS de Stephano (Dokoupil – Vobr č. 808)

Die Einsetzung und Zuneigung des Heiligen Rosenkranz Gesellschaft, sampt den Ablass, so von unterschiedlichen Römischen Bapsten bis auf unser Izigen allerheiligsten Sixtum den V. dieses Namens, derselbigen Brüderschafft vergünnet und zugegasen. Welche neulich zu Prag, in der Kirchen des Klosters, S. Agneten, Predigers Ordens, den 8. Septembris 1588 Jahrs erneuert und gepflantzet. Von dem Erwürdigen Vater und geistlichen Herrn, vincentio de Stephano Siciliener, Vicario durch Během, und desselbigen Klosters Priorn ... (Zu Prag in der Alten Stat, Jacob von Datschitsky 1589). 8°. A⁴ - B⁴ - C⁸ - D³ [= 23] ff.

1590

147. ACHILLES, Jan (Kp 93)

Vejklad kratký na prorocví Daniele proroka. Sepsán a vydán od kněze Jana Achyllesa Berounského, kazatele slova Božího v městě Pacově. ... Vytištěný v Praze léta MDXC [= 1590] u Jiříka Jakubea Dačického. 4°. [A⁴]-Z⁴- Aa⁴ – Pp⁴ [= CLIII] ff].

148. CODICILLUS, Petr (Ruk VI.82)

Libellus synonymorum Latinorum una cum vocabulis Bohemicis, iuxta seriem ... alphabeti di[s]positis, castigatus per M. Petrum Codicillum. Praegae ex officina Georgii Iacobidae Dacziceni. Anno 1590. 8°.- 76 ff (?)

149. CODICILLUS, Petr (Ruk I.399)

Praecepta dialectices pro eius studiosis et tyronibus diligenti studio M. Petri Codicilli a Tulechova Praegae recognita. Typis mandabat Georgius Iacobides Daczicenus ... 1590.- 116 ff

- 150. COLLINUS z CHOTĚŘINY, Matouš** (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)
 Libellus synonymorum latinorum, una cum vocabulis Bohemicis iuxta seriem Litterarum alphabeti dispositis. Pragae, ex officina J. Dacziceni 1590. 8°. A⁸-I⁸-K⁴ [= LXXVI] ff.
- 151. CYANEUS, Georgius** (Ruk I.520)
 Carmen panegyricum de fructu et praestantia S. Crucis nec non de origine ac fundatione ordinis Crucigerorum cum rubea stella in gratiam et honorem ... Balthasari Heinfrideli, eorundem Crucigerorum prioris generalis etc. fautorisque sui ..., lucubratum a Ioanne Cyaneo S. S. Pragae imprimebat Georgius Daczicenus anno 1590. 4°. 8 ff.
- 152. KRONIKA** (Kp 4464)
 Kronika sedm (!) mudrcův ... V Praze u Jiřího Dačického 1590.
- 153. NICOLAIDES, Jan** (Ruk IV.28)
 Epithalamion honesto ... iuveni domino Iacobo Horazdovski Przelauceno, artium philosophiae studioso, sponso, nec non ... matronae Margarethae, sponsae, celebrantibus nuptias 20. Calend. Februarii ... 1590, scribebat Iohanes (!) Nicolaides Guttenbergenus ... Pragae imprimebat Georgius Iacobides Daczicenus anno 1590.- Jednolist (31,7x19,5 cm)
- 154. PICKONIDES, Jan** (Ruk IV.175)
 Prosopopoeia funebris doctrina iuxta et virtute ornati viri d. Pauli Longolii Prahaeni, artium philosophiae baccalaurei, inclytae Novae Urbis Pragensis civis, notarii et diaecesani divi Michaelis, optimi amici sui, qui diem suum Pragae pridie Nonas Martii obiit anno 1590, in collegio Reczek scripta a Iohanne Pickonide Pisceno, artium philosophiae baccalaureo. - Pragae imprimebat Georgius Iacobides Daczicenus anno 1590.- Jednolist (36,3x26,5 cm)
- 155. PICKONIDES, Jan** (Ruk IV.175)
 Oratio ex Iobi libro, capite VIII., desumpta et ad nuptias virtute atque doctrina praediti iuvenis Vencesilai Vodolansky Prageni, honestae nec non piae virginis Dorotheae Iandae Pragensis, Pragae anno 1590 die octava mensis Maii celebratas, per Ioannem Pytkonidem Piscenum baccalaureum, sholae (!) in Veteri Praga sancti Nicolai rectorem, gratulationis ergo exarata. - Pragae ex officina typographica Georgii Dacziceni. [1590] - Jednolist (36,5x27,1cm)
- 156. PICKONIDES, Jan** (Ruk IV.176)
 Carmen ex Sapientiae libro cap. VI., VII., VIII. et IX. desumptum et ad ampliss. atque virtutum laude clariss. inclitae Veteris Pragae anno 1590 in die S. Margarethae et Henrici renovati senatus viros ... d. Barthol. Miller ab Unterperg, S. C. M. iudicem, Vencesl. seniozem Krocín a Drahoobelo, primatorem, Sebest. Agricolum ab Horslova, Thom. Grof a Grayfnperg, Ioan. Vodhag, Laurent. Brzekowecz a

Iavorzice, Eliam Behem a Vavemperg, M. Andr. Blovicenum, Melich. Haldecium, Adalbert. Had a Prosezie, Iohan. Holecz, Iohan. Pilatum, Iohan. Plotais a Plotnsstain, Ioan. Holianum, Paul. Misenum, Lud. a Trib. Mortariis, Nicol. Kapr a Kaprstein, Hen. Gallinam, Math. Rormagstrum, senatores, Mecoenates studi. optimos, per Ioan. Pyczkonidem Pisce. bac., scholae in eadem civitate apud D. Nico rectorem, gratulationis et memoriae ergo exaratum. - Praegae imprimebat Georgius Iacobides Daczicenus anno Domini 1590.- Jednolist (60,9x3,9 cm)

157. PÍSNĚ (Vobr 2165)

Písně – roční: [Písně roční. Praha, Jiří Jakubův Dačický ca. 1590.] 16⁰. CXII+? ff

158. POŘICENUS, Jiří Iohannis (Ruk IV.231)

Epithalamion generoso ac magnifico ... domino Rudolpho, baroni Sstubmberger a Sstubmberg, sponso, Novae Civitatis supra Methugium domino, ... haereditatio pocillatori archiducatus Styriae, illustrissimi principis Matthiae, archiducis Austriae, camerario, ac ... d. Elizabethae a Sstubmberg Kevenhillerin baronissae, sponsae etc., scriptum a Georgio Iohannis Porziceno, rectore scholae eiusdem civitatis. - Praegae imprimebat Georgius Iacobides Daczicenus anno 1590.- Jednolist (36,3x26,5 cm)

1591

159. BORBONIUS, Matyáš (Ruk I.220)

In nuptias ... Georgii Christophori Teufel a Kundersdorff, domini in Teukowitz et in Policz etc., sponsi, et ... virginis Margaretae Brtnicensis a Waldstein etc., sponsae, carmen scriptum a Matthia Borbonio, collega docentium in illustri schola Mezericensi cis Oslavvam. Celebrabantur 26. Augusti anno 1591.- Praegae imprimebat Georgius Daczicenus. Anno 1591.- 4 ff.

160. FABRICIUS, Philippus (CizBoh)

Discursus de morte philosophicus in exequias illustris, et generosi domini d. Adami a Dietrichstain, liberi baronis in Hollenburg, Finckenstain et Taliberg (!), haereditarii pocillatoris Carynthiae, commendatoris commendae de Alconitz, domii in Nicolspurg etc. Sac. Caes. Majestati ab intimis consiliis, apud eamque supremi Aulae praefecti etc. Debitae gratitudinis ergo conscriptus á Philippo Fabricio, atrium honestarum et philosophiae magistro, quem tenebit obstrictum sempiterna benefactorum memoria. Praegae. Imprimebat Georgius Daczicenus, anno 1591. 4⁰. [5] ff

161. IEREMIAE, Václav (Ruk II.437)

Reverendo viro ... Gallo Terrigenae Slaneo, decano ... in ecclesia Neoboleslaviensi vigilantissimo, caeterisque amplissimis ... politiae Neoboleslaviensis viris, d. d. fautoribus ... colendissimis, gratitudinis ac observantiae ergo offert ... Venceslaus Ieremiae Chrudimenus, ludirector Neoboleslaviensis. Praegae typis Georgii Datziczeni anno 1591. – Jednolist (37x26,5 cm)

162. JOSEPHUS FLAVIUS (Kp 3626)

Compendium. Tj. krátké obsažení historie o válce židovské s Římany, a žalostivé zkáze onoho někdy svatého a slavného města Jeruzaléma, i té vši politie židovské. Z latinské řeči na česko přeložené skrze Mikuláše Stypacia Strakovského měšťenína měst Hradce nad Labem a Vorlicí. Vytištěné v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubea Dačického. Léta Páně MDXCI [= 1591] 8⁰. A⁸-Y⁸ [= CLXXXIV] ff

163. MOSSAUR z VALDOVA, Adam (Ruk III.382)

Honori nuptiis generosi iuvenis domini Ioannis Menssik a Menstein et in Mokropecz, sponsi, et ... virginis Catharinae Benedka a Necztin, sponsae, consobrinae sibi amandae, quae celebrabuntur XVII. Calend. Octobris anni 1591, ... scribebat Adamus Mossaur a Waldova in castello Dobrzegovicz.- Praegae imprimebat Georgius Daczicenus anno 1591. – Jednolist (35,6x26,8 cm)

164. OBRATKOVITSCH, Michael (Ruk VI.223)

In honorem conscriptum ... illustrissimo principi Ursino ac ... Guilielmo a Rosenberg, ... domus Rosenbergiacae gubernatori ..., suo domino ... clementissimo. (Rožmberský znak s heslem Viléma z Rožmberka: Festina lente). Praegae imprimebat Georgius Daczicenus ... 1591. – 4 ff.

165. PÍSEŇ (Kp 11.845)

Píseň obsahující v sobě modlitbu k Bohu otci proti třem ouhlavním pokolení lidského nepřátelům, totižto d'áblu, světu a tělu. Oddaná ku poctivosti šlechtné a poctivé paní Kateřině, urozeného pana Václava staršího Krocýna z Drahojble, měšťenína a primátora slavného Starého Města pražského, manželce. Léta Páně MDXCI [=1591.] Zpívá se jako: Dočkalať sem času smutného ec. Aneb jakž Notováno. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. – jednolist (36,2x26,5 cm)

166. POGONIUS, Václav (Ruk IV.216)

Nuptiis virtute, doctrina rerumque usu ornatiss. viri dn. Nicolai Bavorovini, civis et senatoris reipub. Suticensis, patru sui observandi, sponsi, honestae ... virginis Ludmillae, ampliss. viri dn. Thomae Rosacii filiae, sponsae, boni ominis ergo scripsit Venceslaus Pogonymus (!) Suticenus, colleg. Reginae alumnus. - Praegae imprimebat Georgius Daczicenus 1591. – jednolist (30,1x19,5 cm)

167. ROSACIUS, Jan (Ruk IV.359)

Reverendi viri ... M. Ioannis Rosacii Suticensis, olim professoris in academia Pragensi, vita functi anno 1584 mense Novembri die 29., Trochaicum dicolon tetrastrophon rythmicum, quod permissu superstitis fratris ... M. Adami Rosacii Suticensis, professoris academiae Pragensis etc., recudi curavit M. Martinus Bachacius ... Pridie Viridium. Praegae imprimebat Georgius Iacobides Daciczenus anno ... 1591. – Jednolist (28,4x34,2 cm)

168. SCHWARTZBACH, Martinus (Ruk V.84, Zibrť 3 č. 10.089)

Lamentatio praesentis temporis, carmine habita a Martino Schwartzbach Silesio. Imprimebat Praegae Georgius Daczicenus. Anno 1591. 4⁰. 4 ff

169. STOLINSKÝ, Martin (Ruk V.204)

Elegia continens brevem hypotyposin calamitatum mutatio numque in ecclesia et politia anno 1590, nec non pium votum pro felici exordio ... anni 1591, scripta in honorem ... Hertvicii Zeydlicii a Ssenpheldo, baronis in Zvolenowes et Chotcna ... per Martinum Stolinsky Zvolenovesenum ... Praegae typis Georgii Dacziceni. Anno 1591. 4⁰- 8 ff.

170. TRAIANUS, Václav (Ruk V.382)

Natali nobilis, honesti atque eruditi iuvenis d. Rodolphi Wolf a Czwingendorff Prageni, humanioribus studiis operam navantis in Academia patria, syncerae gratulationis ergo Venclaus Traianus Daczicenus scripsit. – Praegae ex officina typographica Georgii Dacziceni anno 1591. – Jednolist (35,5x27 cm)

171. WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš (Kp 16.918)

Pranostika desíti léta neb prorocťví na deset budúcích a pořád přístích let, totiž od léta Páně 1590 až do léta 1600 k druhému celému věkův okolku a cíli táhnoucí. Co se v týchž desíti letech kde, v kterých zemích a krajinách zvlášť v Europě, v níž by sme z osudův božských díti a státi má. K vejstraze všem veřejně ukázané. Na latinské rejmy složené a v smyslu svým vlastním v českých verších vysvětlené a vydané od Matthouše Walkmberského z Walkmbergku etc. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického léta Páně MDXCI. [= 1591] 8⁰. A⁸- B¹⁰ [= XVIII] ff

1592

172. BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin (Kp 928)

Minucí a pranostika Učení pražského (vydaná z Učení pražského ku poctivosti a jménu jeho milosti vysoce urozeného pána, pana Adama z Hradce, na Hradci, Hluboké, Telči a Polné ec. Jeho Milosti Císařské ec. rady, komorníka a nejvyššího kancléře království českého, pána svého laskavě a dobrotivě příznivého. K orloji celému pražské) Od mistra Martina Bacháčka Nauměřského z Nauměřic vydaná k létu Páně MDXCIII [= 1593] hrudnému. (Vytištěna v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického.) [1592]. 16⁰. [A⁸] – I⁸- K⁴ [= LXXV] ff

173. CAMPANUS, Jan (Ruk I.256)

De carminum contemptu. Elegiam hanc ad ... iuvenem d. Ioannem Othmarum Pragenum, vere φιλομαθία, sui et totius turbae literariae amantissimum, scribebat ... Ioan. Campanus Vodnanus, alum. colleg. Bohem. ... Praegae in officina typographica Georgii Dacziceni. Anno ... 1592. – Jednolist (26,5x34,5 cm)

174. DENTULINUS, Vít (Ruk II.39)

Carmen gratulatorium in natalem Veronicae, recens natae filiae ... Pauli Katharini de Katharo, domini in Daleczin et in Gymramovio, burggravii Moravorum etc., scriptum a Vito Dentuli Raudniceno, paedagogo filiorum eiusdem. Pragae imprimebat Georgius Daczicenus anno Domini 1592. – Jednolist

175. DENTULINUS, Vít (Ruk II.39, Kp 1869)

Pro nuptiis nobilis ac generosi domini Georgii Sspetlii de Prudicz et in Biskupitz etc., sponsi, et generosae ... virginis Elissae Czeykownae de Wolbramowitz etc., sponsae, celebratis Biskupicii 3. Non. Februarii anno 1592, carmen scriptum a Vito Dentuli Raudniceno, paedagogo Katharinorum. Pragae imprimebat Georgius Daczicenus anno Domini 1592. – Jednolist (36x27 cm)

176. PEŠÍN, Vít (Ruk VI.231)

Explanatio dicti Davidici, ex psalmo LXXXIII. sumpti, videlicet Iusticia et Pax osculantur se, carmine exarata a sacerdote Vito Peschynio Straconiczeno, incola Pelrzimoviensi. Pragae imprimebat Georgius Daczicenus ... 1592. – 8 ff.

177. WOLFIUS, Paulus – obdarovaný (Ruk V.533)

Carmina gratulatoria in honorem nuptiarum reverendi et docti viri domini Pauli Wolfii, ecclesiae in oppido Moraviae Avertschitz ministri vigilantissimi, et ... virginis Annae, honorati quondam Abrahami Castneri, civis Iglaviensis, filiae, sponsae, scripta ... ab amicis. Pragae imprimebat Georgius Daczicenus anno domini 1592.- 6 ff

178. ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam (Ruk V.558, Kp 17.140)

Methodi herbariae libri tres Adami Zaluziansky à Zaluzian, Med. D. Theophra. [= Theophrastos] de Historia plantarum lib. 4. cap. 11. Propria itaq; privatim, communia publicè contemplari congruum est. Pragae, in officina Georii Dacziceni. Anno Domini MDXCII. [= 1592] 4⁰. A⁶, B⁴-Z⁴, Aa⁴- Ff⁴ [= CXXII] ff

1593

179. ANONYMUS (Ruk VI.327)

Christus verus Phoenix. Se necat, ut vivat, se tamen ipse creat. Carmen heroicum cum Sapphico et elegiaco, continens beneficia Salvatoris et Redemptoris nostri. Psalm. 101. Similis factus sum pellicano solitudinis etc. Pragae exprimebat Georgius Daczicenus anno Domini 1593. – 4 ff.

180. BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin (Kp 922)

Kalendář hospodářský a kancelářský, ku potřebě úředníkům, písařům, prokurátorům a kupcům obchody vedoucím, pro zapsání potřebných věcí k létu Páně MDXCIII [= 1594] po přestupném lethu (druhému). (Kalendář vydaný z Učení pražského, ku

poctivosti a jménu jeho milosti vysoce urozeného pána, pana Adama z Hradce, na Hradci, Hluboké, Telči a Polné ec. Jeho Milosti Císařské ec. raddy, komorníka, nejvyššího purkrabě království českého, pána svého laskavě a dobrotivě příznivého. K orloji celému pražskému od mistra Martina Bacháčka Nauměřského z Nauměřic k létu Páně MDXCIII^u) [= 1594]. Vytištěný v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubea Dačického. [1593]. 4⁰. A⁴-G⁴ [= XXVIII] ff

181. BARLAAM (Kp 956)

Historia a život svatých Barláma a Jozaffata, vyznavačův Božích a poustevníkův. A vedlé toho, mučedlnictví jiných svatých lidí pod Avennýmrem králem Indiánským. Někdy od svatého a vznešeného muže Damascena, okolo léta Páně 750, jakž někteří chtějí, sepsaná: aneb jakž jiní z řeckého jazyku na latinský obrácená. Potom léta Páně 1504 z latinské vyložena v českou řeč. A nyní vedlé téhož exempláře poněkud zpravená, zase na světlo vychází. (Vytištěno v Starém Městě pražském v impressí Jiříka Dačického) Léta (Páně) MDXCIII. [= 1593] 8⁰. A⁴- B⁸- X⁸ – Y³ [= CLXVII] ff.

182. BARTHOLDUS, Jiří (CizBoh)

Oratio in exequiis illustrissimi domini d. Adami a Dietrichstein liberi baronis in Hollenburg, Finkenstein et Tallberg, haereditarii pocillatoris Carinthiae, commendatoris maioris in Alcaniz, d. in Nicolspurg, etc. S.C.M. intimi consilarii, supreme aulae praefecti in templo metropolitano Pragae 10. octobr. anni 91. habita. Authore Georgio Bartholdo Pontano a Braitenberg metrop. eccle. decano, proth. apost. com. pal. canon. olomucensi. ... Pragae imprimebat Georgius Daczicenus, anno 1593. 4⁰. A⁴ – C⁴ – D² [= 14] ff

183. BAVOR z KOSMAČOVA, Bohuslav (Ruk I.176, Rataj 368)

De felici ex hostium agmine parta recens victoria carmen Bohuslai Bavor a Kosmacziova. Pragae ex officina typographica Georgii Dacziceni anno Domini 1593. 4⁰.

184. BRICLINUS, Jan (Ruk I.228)

Epithalamion ... Georgio Brandensi etc., ecclesiastae Bohomilicensi ..., et honestae viduae Dorotheae Novobydzovsky etc., ... Pragae Non. Feb. anno 1593 scribebat Ioannes Briclinus Geviczenus. Pragae imprimebat Georgius Daczicenus ... 1593. 4⁰. 4 ff

185. CYANEUS, Ioannes (Ruk I.521)

Carmen gratulatorium in consecrationem ... Zbignei, ... archiepiscopi Pragensis, ... ordinis Cruciger(or)um cum rubea stella per Boemiam, Poloniam, Moraviam, Silesiam generalis magistri etc., debiti honoris et venerationis ergo factum a Ioanne Cyaneo Sylvano Silesio. Pragae ex officina typographica Georgii Dacziceni anno Domini 1593. 4⁰.- 8 ff

186. DUCHOSLAV, Jan – obdarovaný (Ruk II.89)

In honorem nuptiarum ... Iohannis Duchoslai Prageni, artium et philosophiae baccalaurei, et honestae viduae Dorotheae Albiniae, Hradecii cis Albim Ianuarii 18., anno 1593, carmina ab amicis scripta. – Euripides: Εὐνή γὰρ ἀνδρὶ χαίρει γυναικὶ μορσίμῃ. Sententiae versus, 2 d. - Praegae ex officina typographica Georgii Dacziceni ... 1593.- 6 ff

187. FRANCONIUS, Daniel (Ruk VI.124)

Carmen heroicum de signis, quae praecesserunt excidium Hierosolymae, diluvium et subversionem urbis Ninives, amplissimis ... cons. et senatoribus ... reipub. Crappicensis ... adscriptum anno ... Da, IesV, aVXILIVM, ne tVa tVrba rVat. (= 1593) A Daniele Franconio Crappicense. Additi sunt duo psalmi Davidis, περιφραστικῶς ab eodem autore conscripti. Praegae ex officina typographica Georgii Dacziceni. [1593] – 6 ff.

188. GELASINUS, Jan – obdarovaný (Ruk II.203)

In nuptias ... Ioannis Gelasini Morassiceni, verbi divini ministri, sponsi, et ... virginis Dorotheae, sponsae, filiae Ioannis Achillis Veronensis, pastoris ecclesiae Paczoviensium ... Praegae exprimebat Georgius Daczicenus anno Domini 1593. 4⁰. 7 ff

189. GWALTHER, Rudolf (Kp 2809)

Zrcadlo života křesťanského t. Zpráva potřebná o jménu křesťanském, začátku jeho, příčině, vyznamenání, užívání náležitém a všech povinnostech lidí, jména toho požívajících. Od slavného a vysoce učeného muže d. Rudolffa, kazatele slova Božího věrného v slavném městě Cyrychu vydaná. A nyní v jazyk český z latinského přeložená. Od k. Jana Christophori, kazatele slova Božího v Městě Hranicích. Vytisťeno v Starém Městě pražském u J. Dačického [1593]. 12⁰. A¹²- N¹²- O⁶- P² [= CLXIV] ff

190. OBRATKOVITSCH, Michael (Ruk IV.58)

In gratiam et honorem conscriptum et dedicatum reverendo ... Venceslao Brosio, decano Novodomensi etc., suo domino et Mecaenati perpetua benevolentia colendissimo. Praegae exprimebat Georgius Daczicenus. Anno ... 1593. 4⁰- 14 ff

191. OBRATKOVITSCH, Michael (CizBoh)

In gratiam et honorem conscriptum et dedicatum. Non minus prudentia, quam integritate claris ac nobiles viris, domino primati, consuli, totique adeo senatorio ordini civitatis Missensis, etc suis domini et patronis colendissimis. Praegae, exprimebat Georgius Daczicenus. Anno Domini MDXCIII [= 1593]. 4⁰. A², B⁴ – C⁴, D³ [= 13] ff

192. TÖKÖLY, Sebastianus – obdarovaný (Ruk V.379)

Christus verus Phoenix. Se necat, ut vivat, setamen ipse creat. Magnifico ac generoso domino d. Sebastiano Tökely,libero baroni in Kasmarck etc., suo domino et fautori sempergratiosissimo. Psalm. 101. Similis factus sum pellicano solitudinisetc. Pragae exprimebat Georgius Daczicenus anno domini 1593.- 4 ff

1594

193. DENTULINUS, Vít – obdarovaný (Ruk II.39)

Nuptiis nobilis et vera eruditione ornatiss. iuvenis d. Viti Dentulini a Turttlstein, oratoriae studiosi, sponsi, et ... virginis Margaretae Rufiae, ... sponsae, boni ominis ergo scribebant amici. Celebrabantur 2. Maii anno etc. 1594. Pragae ex officina typographica Georgii Dacziceni anno 1594. 4⁰. 16 ff

1595

194. BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin (Dodatky ke Kp 924)

Kalendář hvězdářský k psaní ku položení Země české pořádně spravený a vydaný. Od M. Martina Bacháčka Nauměřského z Nauměřic. K léthu Páně: MDXCVI [= 1596] přestupnému. V němž se i soudové království českého pokládají. Vytištěný v Starém Městě p.[ražském] u Jiříka Dačického [= 1595]. 4⁰. A⁴-G⁴ [= XXVIII] ff.

195. ERASMUS, Desiderius (Kp 2368)

Vdova křesťanská latinským jazykem ku poctivosti někdy velebné, české a uherské královny Marie, Karla císaře a Ferdinanda krále (: slavné paměti :) sestry od Desideria Erasma Roterodámského sepsaná, nyní pak na česko přeložená, na jisté částky aneb otázky rozdělená, místy i porozšířená, od M. Jana Khernéra Plzeňského ec. a pro potěšení jak předně urozené paní Salomény Střelové z Řehnic a na Křivsoudově, tak potom i jiných všech křesťanských a pobožných vdov vůbec vydaná. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. 1595. 4⁰. A⁴-Y⁴- Z² [= XCV] ff

196. KNIHA (Kp 3996)

Kniha tato bohomyslná a velmi pěkná na pět kněh rozdělená jest o žalostivém kvílení a hořekování otcův svatých v temnostech před příštím syna Božího Krista pána na tento svět v těle. Léta MDXCV [= 1595] Vytištěná v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. 8⁰. A⁸- Q⁸ [= CXXVIII] ff

197. MEGANDER, Georgius (Ruk VI.208-209)

Threnodia in obitum generosi ... viri, eruditione ... praestantiss. d. Dionysii Hrobschitzki a Hrobschitz, domini in Litschkaw et Otschewaw, qui anni currentis 6. die Novemb. hora 4. diluculi ... expiravit, in gratiam et desiderium nobilium ... d. Rudolphi Caroli et d. Ieroslavi Hrobschitzkium (!) a Hrobschitz, fratrum germanorum, caeterorumque haeredum, dominorum in Litschkaw et Otschewaw, manes defuncti patris lugentium, elaborata a M. Georgio Megandro, S. euangelicae

veritatis pastore Hradishti ad Oegram. Pragae excudebat Georgius Daczenus anno 1595. – 4 ff.

198. OSIANDER, Lukas starší (Kp 6663)

Postila, totiž krátcí vejkladové na Evangelia, kteráž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním. Z latinské řeči na česko přeložená od kněze Jana Achillea Berounského, kazatele slova Božího v městě Pacově. ... léta Páně MDXCV. [= 1595]. Vytisknuty v Starém Městě pražském u Jiříka J.[akobea] Dačického. 8⁰. A⁴- B⁸- Z⁸- Aa⁸- [Hh⁸] [= CCLII] ff

199. OSIANDER, Lukas starší (Kp 6664)

Vejkladové kratičci na Epištoly, kteříž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním. Z latinské řeči na česko přeložení od kněze Jana Achillea Berounského, kazatele slova Božího v městě Pacově ... Vytisknuty v Starém Městě pražském u Jiříka J.[akobea] Dačického. Leta Páně MDXCV [= 1595]. 8⁰. A⁴- B⁸- Z⁸- Aa⁸- Bb⁸ [= CCII] ff

200. OSIANDER, Lukas starší (Kp 6664) – paralelní vydání

Vejkladové kratičci na Epištoly, kteříž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním. Z latinské řeči na česko přeložení od kněze Jana Achillea Berounského, kazatele slova Božího v městě Pacově ... Vytisknuty v Starém Městě pražském u Jiříka J.[akobea] Dačického. Leta Páně MDXCV [= 1595]. 8⁰. A⁴- B⁸- Z⁸- Aa⁸- Bb⁸ [= CCII] ff

1596

201. CAROLIDES, Jiří (Ruk I.330)

Romanorum imperatorum e ... domus Austriacae familia κατά προσωποποιίαν descriptio a Georgio Carolide Prageno. Pragae typis Georgii Daczeneni. [1596]. – Jednolist

202. MELISSAEUS, Jakub (Kp 5500) – vydání se znakem Moravy

Žalмовé svatého Davida k vzdělání čistého náboženství křesťanského spravení a v písni pod melodie zvyklé uvedení od k. Jakuba Melissaea Krtského, služebníka slova Božího a děkana na Horách Kutnách. Vytisknuto u Jiříka J. Dačického. 1596. 12⁰. A¹²- Z¹²- Aa¹²- Bb¹²- ukazovací ručička vpravo⁶ [= CCCXVIII] ff

203. MELISSAEUS, Jakub (Kp 5500) – paralelní vydání se znakem Čech

Žalмовé svatého Davida k vzdělání čistého náboženství křesťanského spravení a v písni pod melodie zvyklé uvedení od k. Jakuba Melissaea Krtského, služebníka slova Božího a děkana na Horách Kutnách. Vytisknuto u Jiříka J. Dačického. 1596. 12⁰. A¹²- Z¹²- Aa¹²- Bb¹²- ukazovací ručička vpravo⁶ [= CCCXVIII] ff

204. ZÁKON, Nový (Kp 17.118)

Nový zákon, totižto všeckna Písma evangelická s Epištolami svatého Pavla i jiných apoštolův kanonikami, též i s Zjevením svatého Jana. 1596. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Jakuba Dačického. 4⁰. A⁶, B⁸- Z⁸, Aa⁸- Zz⁸, Aaa⁵ [= CCCLXXXVII] ff

205. ZÁKON, Nový (Kp 17.118) – paralelní vydání

Nový zákon, totižto všeckna Písma evangelická s Epištolami svatého Pavla i jiných apoštolův kanonikami, též i s Zjevením svatého Jana. 1596. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Jakuba Dačického. 4⁰. A⁶, B⁸- Z⁸, Aa⁸- Zz⁸, Aaa⁵ [= CCCLXXXVII] ff

1597

206. CODICILLUS, Petr (Ruk VI.82)

Libellus synonymorum Latinorum una cum vocabulis Bohemicis, iuxta seriem ... alphabeti di[s]positis, castigatus per M. Petrum Codicillum. Pragae ex officina Georgii Iacobidae Dacziceni. Anno 1590 (na fol. K 4r: 1597). 8⁰. A⁸ – I⁸ K⁴. 76 ff

207. CATO, Dionysius (Kp 1495)

Catonis disticha moralia cum scholis D. Erasmi Roterodami. Et enarratione Boiémica Pauli Aquilinati Hradeceni. Pragae, Typis Georgij Iacobidis Dacziceni. Anno MDXCVII [= 1597] 8⁰. A⁸ – E⁸- F⁷ [= XLVII] ff

208. DICTA (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

Dicta Graeciae sapientum ... Praha, Jiří Jakubův Dačický 1597.

209. KLEMENS, Adam (Kp 3962)

Rozmlouvání křesťanského člověka s pánem Jezu Kristem na kříži pro spasení všech věřících roztaženém nyní v nově z Písem svatých v rytmy české na jedenácte syllab k pobožnému rozjímaní bohabojným lidem, složené a na světlo práci i nákladem Adama Klementa Plzenského na ten čas kazatele slova věčné pravdy a služebníka církve svaté shromažďující se k neskonalému potěšení v měst. Vraním vydané. Léta tohoto 97. mnohými osudky Božskými naplněného. ... Vytištěno v Starém Městě pražském v impressí Jiříka J.[akubův] D[ačického] (1597). 8⁰. A⁴- B⁶ [= X] ff

210. VIVES, Juan Luis (CizBoh)

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini. Libellus valde doctus et elegans, nuncquam denuo in lucem editus. Accessit et vocum aliquot difficiliorum explicatio et rerum verborumque memorabilium diligentissimus index. Pragae excudebat Georgius Daczicenus. Anno Domini MDXCVII [= 1597]. 8⁰. 192-[XVI] ff

1598

211. DONATUS, Aelius (Kp 2088)

Aelii Donati viri clarissimi, de octo partibus orationis methodus, quaesti – unculis Puerilibus undique collectis illustrata, per Leonhardum Culmannum Crailsheimensem. Tho: Venat: ... Praegae excudebat Georgius Iacobides Daczenus. Anno domini. MDXCVIII [= 1598]. 8⁰. A⁸-H⁸ – I⁷ [= LXXI] ff zachovaných

212. DONATUS, Aelius (Kp 2088) – variantní vydání

Aelii Donati viri clarissimi, de octo partibus orationis methodus, quaesti – unculis Puerilibus undique collectis illustrata, per Leonhardum Culmannum Crailsheimensem. Tho: Venat: ... Praegae excudebat Georgius Iacobides Daczenus. Anno domini. MDXCVIII [= 1598]. 8⁰. A⁸-H⁸ – I⁷ [= LXXI] ff zachovaných

213. KÓSTNER, Šebestyan (Kp 4349)

Nový a starý kalendář s pranostikou k létu Páně MDXCIX [= 1599] ... sepsaný od Šebestiána Kóstnera etc. Cū[m] gratia seperio.[rum] (U Jiříka Jakuba D.[ačického]) (1598). 16⁰. A⁸-G⁸-H⁴ [= LX] ff

214. NOVINY - samostatné tisky (Kp 6422, Rataj č. 126)

Noviny z Filekova, z Košic, z Prešpurku, z Vratislavě, z Komárna a z Vídně, měsícův ledna a února léta tohoto 1598. O navracování se legací polské z Turek a co jsou na té cestě svedli. O strojení se Turka s tříma vojsky na křesťany do sedmihradské země, do Charvát a do Horních Uher. O sbírání lidu vojenského od Polákův. O smrti královny polské. O zbití a zajetí některých Turkův. O upálení falešných mincířů. O přinešení bašeti budinskému pozlacené šavle, buzikánu a jiných věcí. O země třesení v Budínu, a co Turečtí hadači z toho předpovídali. O strojení se Turkův s profanty do Rábu ec. S povolením vrchnosti. Vytištěno v Starém Městě pražském u J[irího] J[akubův] Dačického]. (1598). 4⁰. A⁴ [= IV] ff

215. NOVINY - samostatné tisky (Kp 6470, Rataj č. 127)

Šťastné a pravdivé noviny z Uher O dobytí v devíti dnech sedmi pevností tureckých, totižto Taty neb Dotys, Gestes, Čakaku, Vallu, Paloty, Vespryna a Tihanu. Z Sedmihradské pak země o poražení a zajetí nepřátel. Vše dnův nedávno pomínulých. Vytištěno s povolením vrchnosti v Starém Městě pražském od Jiříka Jakuba D[ačického] v středu po s. Bartholoměji [= 26. srpna]. Léta Páně 1598. 4⁰. A⁴ [= IV] ff

216. PARTLICIUS z ŠPICBERGKU, Simeon ml. (Kp 6872, Rataj č. 128)

Pravdivý partikulář O šťastném vítězství a žádostivém dobytí mocné a dobře opatřené pevnosti města Rábu, kterýž Turci lstivě pod moc svou uvedši za půl čtvrtá léta drže[li] a nyní ji zase obzvláštním řízením Božským ku potěšení všech věrných křesťanův s velikým svým zlým ztratili. Spolu s jinými Novinami z Prešpurku,

Ostřehoma a Konstantinopole. S povolením vrchnosti. Vytisknuto v Starém Městě pražském u Jiřika J.[akubův Dačického] a Buriana Valdy. (1598). 4⁰. A⁴ [= IV] ff

217. STIPACIUS, Mikuláš (Kp 15.708)

Modlitby některé pobožné a utěšené za rozličné věci, nyní v nově složené skrze Mikuláše Stipacia Strakovského, měšťánina města Hradce nad Labem. K nímžto přidány jsou mnohé písničky obecné všem pobožným velmi obyčejné. Vytisknuto v Starém Městě pražském u Jiřika Jakubea Dačického léta Páně MDXCVIII [= 1598]. 12⁰. A¹²- L¹² [= CXXXII] ff

218. ZEITUNGEN (Apponyi I/628, Göllner 2381, Rataj č. 129)

Glückliche und warhaftige Zeitung aus Hungern, wie die unserigen in neun Tagen, Sieben Türkischer Festungen, nämlich Tottes, Gestes, Tschakako, Wall, Pallota, Wesprin und Tihan erobert haben. Desgleichen aus Siebenbürgen, von der Niederlag und überwindung der Feind, welches alles nämlich geschehen. Mit bewilligung der Obrigkeit. Gedruckt in der Alten Stadt Prag, von Georg Datschitsky. Mittwoch nach S. Bartholomei. Anno 1598. 4⁰.

219. ZEITUNGEN (CizBoh)

Gründlicher Partikular von glücklicher Einnehmung und Eroberung der gewaltigen Festung Raab in Hungern: welche die Türken mit List under sich gebracht, und in die vierundhalb Jahr in ihrer Macht gehabt haben. Sampt andern Zeitungen aus Presspurg, Gran und Konstantinopel. Cum licentia superiorum. Gedruckt zu Prag in der Alten Stadt, durch Georg Jacob von Datschitsky. Im Jahr MDXCVIII. [= 1598]. 4⁰. A⁴ [= IV]ff

220. ZEITUNGEN (Apponyi III/1941, Göllner 2365, Rataj č. 130, Šimeček s. 57)

Gründlicher Partikular von glücklicher Einnehmung und Eroberung der gewaltigen Festung Raab in Hungern: welche die Türken mit List under sich gebracht, und in die vierundhalb Jahr in ihrer Macht gehabt haben. Sampt andern Zeitungen aus Presspurg, Gran und Konstantinopel. Cum licentia superiorum. Gedruckt zu Prag in der Alten Stadt, durch Georg Jacob und Buryan Walda. Im Jahr MDXCVIII. [=1598]. 4⁰.

221. ZEITUNGEN (Rataj č. 132, Šimeček s. 57)

Neue Zeitung, so sich hat zugetragen in Filleck, Kaschaw, Pressburg, Presslaw, Komorren und Wien in jetzt verlaufenden Monaten Januarii und Februarii des 1598 Jahres. Staré Město pražské (J. Dačický) 1598.

1599

222. DICTA (Kp 1898)

Dicta graeciae sapientum interprete Erasmo Roterodamo. Eadem per ausonium cum Scholijs Erasmi. Item mimi pupliani [!]. Cum scholis eiusdem denuò auctis &

recognitis, omnia Boeimico sermone reddita. Pragae, Typis Georgii Jacobidis Dacziceni. Anno MDXCVIII [= 1599] 8⁰. A⁸-C⁸-D⁷ [= XXXI] ff

223. OBRATKOVITSCH, Michael (CizBoh)

In gratiam et honorem conscriptum et dedicatum nobili ac strenuo domino Rodolpho de Schönfeldt in Enzouuan haeredi, etc. suo domino et mecaenati colendissimo. Pragae exprimebat Georgius Daczicenus. Anno ... 1599. 4⁰. A², B⁴ – C⁴ [= 10] ff

1600

224. KÓSTNER, Šebestyan (Kp 4350)

Kalendář hospodářský a kancellářský ku potřebě všelijakého řádu a povolání lidem pořádně spravený a vydaný od Šebestiána Kóstnera k létu Páně MDCCI [= 1601]. po přestupném prvním a hrudnému v němž se i soudové království českého pokládají. Vytištěný v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubova D.[ačického] (1600). 4⁰. A⁴-G⁴ [= XXVIII] ff

1601

225. AMBROSIUS, Sanctus (Kp 197)

Kázání svatého Ambrože Mediolánského biskupa O užitku smrti. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubea D.[ačického] Léta MDCCI [=1601.]. 16°. [V] - XXXX ff.

226. KÓSTNER, Šebestyan (Kp 4351)

Kalendář nový i starý pospolu, pro hospodáře, kanceláře, a potřeby všelijakého rádu a povolání lidí, pořádně spravený a vydaný od Šebestiána Kóstnera. K roku Páně MDCCII [= 1602]. Vytištěný u Jiříka J.[akubova] Dačického. [1601]. 4⁰. A⁴-F⁴-[G⁴] [= XXVIII] ff

227. MAIUS, Nicolaus (Ruk VI.200)

Carmina gratulatoria honori ... Nicolai Maii, Sac. Caes. Maiestatis consiliarii ac supremi Vallis Ioachimicae praefecti, scripta ab amicis Calendis Octobris (= 1. 10.) anno 1601 stylo correcto. Pragae excudebat Georgius Daczicenus. [1601]. – 6 ff.

228. VIVES, Juan Luis (CizBoh)

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini. Libellus valde doctus et elegans, nuncquam denuo in lucem editus. Accessit et vocum aliquot difficiliorum explicatio et rerum verborumque memorabilium diligentissimus index. Pragae excudebat Georgius Daczicenus. 1601. 8⁰. 192-[16] ff

1602

229. CAMPANUS, Jan (Ruk I.262)

Anni supra sesquimillesimum C. primi brevis descriptio. Senatui Wodnianensi inneunte anno 1602 loco strenae missa a M. Iohanne Campano. Pragae in officina Georgii Iacobiadae Dacziceni. Anno 1602. 8⁰. – 8 ff

230. HEXAGLOSSON (Jones)¹⁵

Dictionariolum hexaglosson cum colloquiis aliquot sex linguarum, latinae, bohemicae, gallicae, hispanicae, italicae: omnibus linguarum studiosis domi forisq[ue] perguam necessarium. Dictionarium sampt etlichen notwendigen gesprächen in lateinischer, böhmischer, deutscher, französischer, spanischer und italiänischer Sprache. Allen derselben Liebhabern sehr nützlich und notwendig sind. Lipsiae, sumptibus Georgii Jacobidae Dacziceni, Excudebat Michaël Lantzenberger M D CII. [= 1602]12⁰. A⁸ – Z⁸, a⁸ – h⁸. [= 256] ff

231. CHUDECIUS, Jiří (Ruk II.403)

Sylvula poetiarum miscellarum. Auctore Georgio Chudecio Iaromirzeno. Pragae ex officina Georgii Dacziceni anno Domini 1602. 8⁰. – 32 ff

1603

232. HABERMANN, Johann (Kp 2820)¹⁶

Modlitby křesťanské za všeliké potřeby každého člověka jakéhokoliv povolání k každému dni celého téhodne. Ranní i večerní z Písma svatého sebrané a vydané od doktora Jana Habrmana ze Hbu ec. Vytištěné v impressii Jiříka Dačického. MDCIII [= 1603] 12⁰. A¹²(?)- W¹²(?)- T¹²(?)[= CXLIV] zachovaných ff

233. HABERMANN, Johann (ÖNB)

Modlitby křesťanské za všeliké potřeby každého člověka jakéhokoliv povolání k každému dni celého téhodne. Ranní i večerní z Písma svatého sebrané a vydané od doktora Jana Habrmana ze Hbu ec. Vytištěné v impressii Jiříka Dačického. MDCIII [= 1603] 12⁰. A¹²- M¹², N⁶ [= CLVI] ff

¹⁵ Za upozornění na tento tisk děkuji Mgr. Martě Vaculínové, Ph.D.

¹⁶ Základní řada Knihopisu, ani tištěné nebo netištěné Dodatky ke Knihopisu se k existenci dvou typograficky velmi rozdílných vydání Modliteb Johanna Habermanna nevyjadřují. Vzhledem k tomu, že evidovaný exemplář Knihovny Národního muzea nemá zachovanou titulní stranu, je možné se domnívat, že se jedná o omyl, který nebyl redakcí Knihopisu zaznamenán. Renesanční rámce použité při tisku tohoto díla, nebyly v jiných dochovaných tiscích použity. Proto se domnívám, že se jedná o dílo jiného tiskaře a Jiří Jakubův Dačický vytiskl jinou verzi tohoto titulu bez renesanční typografické výzdoby, která je popsána v následujícím záznamu č. 232. Prozatím ale ponechávám tento záznam k budoucímu rozřešení.

1604

234. CASTALION, Sebastian (CizBoh)

Dialogorum sacrorum libri quatuor. Autore Sebastiano Castellione qui nunc postremo opus recognouit. Argumenta singulis Dialogis praeposuit, & sententias subiecit: ex quibus pueri discant officium, hoc est, quid imitandum sit, aut declinandum. Pragae in Officina Georgii Iacobidae Dacziceni, Anno Domini MDCII [= 1602] (Pragae, Excudebat Georgius Jacobides Daczicenus, Anno D omini. MDCIV [= 1604]. 8°. [2], 286 [recte 296], [4] str.

235. KÓSTNER, Šebestyan (Kp 4352)

Kalendář hospodářský a kancelářský ku potřebě všelijakého řádu a povolání lidem pořádně spravený a vydaný od Šebestiana Kóstnera k L. P. MDCV [= 1605] po přestupném prvním. Vytiskn v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického. [1604] 4°.

1605

236. JAKEŠ, Vít (Kp 3425, dodatky ke Kp)

[Důvodů 6. dostatečných o nemluvnáčkách.] (Vytiskn v Starém Městě pražském u Jiříka Jakubea Dačického.) (1605?). 8°. A⁸ - C⁸ [= XXIV] ff

1606

237. FORMULÁŘ (AHMP, rkp č. 1645)

[Fomulář kvitancí na platy viničný. Praha, Jiří Jakubův Dačický1606]

238. ZÁVORKA LIPENSKÝ, Tobiáš (Kp 17.175)¹⁷

Pisně chvál Božských. Tj. zpěvové svatí církevní, staří i noví z gradualů, z antifonářů i jiných všech duchovních písní latinských i českých kterýchž se v shromážděních svatých církevních od starodávna požívalo a požívá. Pro rozšíření cti a chvály Pána Boha všemohoucího v Trojici jediného. A pro vzdělání spasitelné v Boží pravdě všechněch věřících křesťanův slavného a rozšířeného jazyku slovenského užívajících. V nově bedlivě podlé slova Božího přehlídnutí, shromáždění, spravení a složení od kněze Tobiáše Závorky Lipenského, děkana Doubravnického. Vytiskn v Staré Praze u Jiříka J.[akubova] Dačického. Léta 1602 (Vytiskn a dokonána jest tato kniha svatých zpěvův církevních s přetěžkou a velikou práci a nákladem. Léta Páně MDCVI [= 1606] dne XI. Měsíce listopadu. ...) 4°. [= 2°]. A⁶, B⁴-D⁴, (~)¹; A⁴-Z⁴, a⁴- z⁴, Aa⁴- Zz⁴, Aaa⁴-Zzz⁴, Aaaa⁴- Zzzz⁴, Aaaaa⁴- Zzzzz⁴, Aaaaaa⁴- Qqqqqq⁴, Rrrrrr⁵ [I] [= DCLXV] ff

¹⁷ Přestože se na titulní straně uvádí rok 1602, nezdá se být pravděpodobné, že by tato kniha v uvedeném roce byla opravdu vydána. Proto je uvedena pouze v roce 1606.

239. ZÁVORKA LIPENSKÝ, Tobiáš (Kp 17.176)

Písně chvál Božských. To jest zpěvové svatí církevní, staří i noví z gradualů, z antifonářů i jiných všech duchovních písní latinských i českých kterýchž se v shromážděních svatých církevních od starodávna požívalo a požívá. Pro rozšíření cti a chvály Pána Boha všemohoucího v Trojici jediného. A pro vzdělání spasitedlné v Boží pravdě všechněch věřících křesťanův slavného a rozšířeného jazyku slovenského užívajících. V nově bedlivě podlé slova Božího přehlídnutí, shromáždění, spravení a složení od kněze Tobiáše Závorcky Lipenského, děkana Doubravnického. [V Praze, u Jiříka J. Dačického?] Vytištěno a dokonáno léta Páně 1606 (dne XI. měsíce listopadu.) 4⁰. [= 2°]. A⁶- B⁴-D⁴, (:)²; A⁴- Z⁴, a⁴- z⁴, Aa⁴- Zz⁴, Aaa⁴-Zzz⁴, Aaaa⁴- Zzzz⁴, Aaaaa⁴- Zzzzz⁴, Aaaaaa⁴- Qqqqq⁴, Rrrrr⁵ [= DCLXV] ff

1607

240. OSIANDER, Lukas starší (Kp 6661)

Celoroční řeči Boží: z Starého i Nového zákona k každému dni nedělnímu i všednímu rozdělené a rozšířené. Po nich jest druhý díl v kterémžto obsahují se řeči Boží Epištoly a Evangelia, kteráž se čítají ve dny sváteční přes celý rok. Tato kniha může i zahrádkou duše slouti z zákona Páně Starého i Nového štípenou. Kteráž v sobě má hojnost ovotce duchovního i vod živých, k životu věčnému se prejšťících. Bez kteréhožto pokrmu a nápoje, slova Božího, duše člověka křesťanského živa býti, a spasení věčného dojíti nemůže. DeVs noster MIselCors est [= 1607]. Vytištěné v Starém Městě pražském Jiříka Jacobidesa Dačického [1607] 4⁰. [A²]- B⁴- Z⁴- Aa⁴- Zz⁴, Aaa⁴- Zzz⁴, Aaaa⁸- Wwww⁸ [= CCCCLXXVIII] ff

241. ZAHUMENSKÝ, Jan (Kp 17.089)

Registrum aneb index abecední z Nového zákona posledního nynějšího vydání a částka některá jak z kapitol, tak i některé věci, které by se nacházely v něm postraně, v krátkosti sebrané. Od kněze Jana Záhumenského z Volině, faráře a správce církevního Hradištského nad Ohří ... Vytištěn v Starém Městě pražském u Jiříka Jakuba Dačického. [1607?] 4⁰. A⁴- G⁴ [= XXVIII] ff

1608

242. VIVES, Juan Luis (CizBoh)

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini. Libellus valde doctus et elegans, nuncquam denuo in lucem editus. Accessit et vocum aliquot difficiliorum explicatio et rerum verborumque memorabilium diligentissimus index. Pragae excudebat Georgius I. Daczenus. 1608. 8⁰. 192-[16] ff

1609

243. KANCIONAL (Kp 3713)

Kancionál aneb Píseň vejroční chval Božských kteréž se při všech slavnostech celého roku v církvi Boží od věrných křesťanův zpívají. I jiné mnohé písně obecné

k obzvláštním časům dnův a nocí. Též také některé na Epištoly a čtení nedělní. Pro čest a chválu Boží lépe nežli prvé skorigované. Léta Páně MDCIX [= 1609]. Vytištěn (dvadecátého prvního ledna) v Starém Městě pražském u Jiříka J. [akubův] Dačického. 8⁰.A⁸- Bbb⁸- Ccc⁷ [= CCCCVII] ff

1610

244. ZUBERUS, Matthaeus (Ruk VI.321)

Epigrammatum Matthaei Zuberi Bavari, poetae laur. ... κάθαμμα. – Henricus Beccerus Hala-Saxo ad Matth. Zuberum ..., 4 d. – Pragae Bohemorum typis Georgii Dacziceni ... 1610. – 4 ff.

1611

245. OSSIANDER, Lukas starší (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

[Vejkladové kratičci na Epištoly, kteříž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním. Z latinské řeči na česko přeložení od kněze Jana Achillesa Berounského, kazatele slova Božího v městě Pacově ... Vytištění v Starém Městě pražském u Jiříka Jakobe Dačického r. 1611] 8⁰. [A⁴?] – B⁸- Z⁸-Aa⁸-Bb⁶ [= CCII?] ff

1612

246. DYKASTUS, Jiřík (Kp 2163)

Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy rozené Nosticové z Belvic ec., paní manželky urozeného pana Jiříka Flodta z Pokštejna a na Berotině, ouředníka panství prostějovského a plumlovského, kteráž 13. dne měsíce máje léta Páně 1608 v Kristu Páně pobožně na Plumlově umřela a potom poctivě v kostele velikém města Prostějova 27. dne téhož měsíce a léta jest pochovaná. Učiněné od kněze Jiříka Dykasta Mířkovského léta Páně MDCXII [= 1612] [V Praze?, u Jiříka Jakobe Dačického?] 4⁰. A⁴-B⁴ [= VIII] ff

247. DYKASTUS, Jiřík (Kp 2175)

Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy ec., pána na Smiřicích, Opočně a Frymburkce, kterýž v bitvě aneb potkání válečném proti nepříteli Turku u Bělehradu hořejšího postřelen a 12. dne října [1601] umřel jako rytíř statečný a mučedník Kristů. A slavně od urozeného pána, pana Jana Rudolfa Trčky z Lípy, jeho milosti císařské raddy ec., pana strejce svého nejmilejšího v neděli Invocavit [= 24. února], na Opočně léta Páně 1602 pochován jest. Vytištěn v Starém Městě pražském u Jiříka J.[akubův] Dačického. Léta 1612. 4⁰. A⁴-B⁴ [= VIII] ff

248. DYKASTUS, Jiřík (Kp 2176)

Postyla, nebo kázání krátká na Evangelia svatá, kteráž se ve dny nedělní a sváteční v církvi obecné křesťanské od kněží Páně čítávají. K utvrzení víry křesťanské a

života pobožného, prostějším v lidu Božím nápomocná. Vydaná jazykem českým od kněze Jiříka Dykasta Mířkovského faráře při kostele S^o Štěpána velikého v Novém Městě pražském. [Vytisťěná v Praze u Jiříka J.[akubův] Dačického] Léta Páně: MDCXII [= 1612]. 4°. [VI?]-515 str. Druhý díl postily, nebo kázání krátkých na Evangelia svatá, kteráž se ve dny nedělní a sváteční v církvi obecné křesťanské od kněží Páně čítávají. K utvrzení víry křesťanské a života pobožného, prostějším v lidu Božím nápomocných. Vydaný jazykem českým od kněze Jiříka Dykasta Mířkovského faráře při kostele S^o Štěpána velikého v Novém Městě pražském. Vytisťěný v Praze u Jiříka J.[akubův] Dačického. Léta Páně 1612 4°. [XVIII]-366-[II] str.

249. DYKASTUS, Jiřík (Kp 2176) – variantní vydání

Postyla, nebo kázání krátká na Evangelia svatá, kteráž se ve dny nedělní a sváteční v církvi obecné křesťanské od kněží Páně čítávají. K utvrzení víry křesťanské a života pobožného, prostějším v lidu Božím nápomocná. Vydaná jazykem českým od kněze Jiříka Dykasta Mířkovského faráře při kostele S^o Štěpána velikého v Novém Městě pražském. [Vytisťěná v Praze u Jiříka J.[akubův] Dačického] Léta Páně: MDCXII [= 1612] 4°. [VI?]-515 str. Druhý díl postily, nebo kázání krátkých na Evangelia svatá, kteráž se ve dny nedělní a sváteční v církvi obecné křesťanské od kněží Páně čítávají. K utvrzení víry křesťanské a života pobožného, prostějším v lidu Božím nápomocných. Vydaný jazykem českým od kněze Jiříka Dykasta Mířkovského faráře při kostele S^o Štěpána velikého v Novém Městě pražském. Vytisťěný v Praze u Jiříka J.[akubův] Dačického. Léta Páně 1612 4°. [XVIII]-366-[II] str.

1613

250. DYKASTUS, Jiřík (Kp 2177)

Postyla každodenní pobožná k modlení ustavičnému, rannímu i večernímu, na všech sedm dní přes celý tejděn nápomocná. V nově vydaná od kněze Jiříka Dykasta Mířkovského, faráře při kostele Svate^o Štěpána velikého v Novém Městě pražském. ... Vytisťěna v Staré Praze u Jiříka J.[akubův] Dačického. Léta Páně 1613. 4°. [XIX]-CCV str.

251. EPIŠTOLY (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

Evangelia a Epištoly kteráž se přes celý rok v každou neděli i v jiné svátky v shromáždění církevních čítávají: také všechněch čtyř evangelistův Pašije. Nyni opět znovu vydaná. Evangelia und Epistel, wie man sie durch gantze Jahr am Sontagen und anderen Festen in der Kirchen list. Auch aller vier Evangelisten Passionen. Vytisťěny v Starém Městě pražském v impressii Jiříka Dačického. Léta Páně MDCXIII [= 1613] 8°. A⁸- Z⁸- a⁸- c⁸ [= CCVIII] ff

1614

252. COLIDIUS, Melichar – obdarovaný (Ruk I.411)

Thalassio sive nuncupantia vota et gratamina nuptialia, quae ... VI. Non. Iulii ann. Christ. 1614 ... M. Melchiori Colidio Solniceno, scholarum Guttensium rectori meritissimo, nunc primum sponso ..., et ... Catharinae Sstetkovianae, secundum sponsae, animitus fuderunt amici. - Praegae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus. [1614] – 8 ff

253. COLIDIUS, Melichar (Ruk I.413)

Vota natalia ... inspectoribus scholarum Kuttensbergensium ... Wencesilao Stephano Thermo, in Montibus Kuttis ad D. Iacobi archidecano ..., Wencesilao Syxti a Zvirzetina, S.C. Regiaeque Maiestatis iudici ..., Wencesilao Francz a Liblicz, senatori, honoris et amoris ergo Septemb. 28. anno 1614 obtulerunt. Praegae excudebat Georgius Iacobides Daczicenus. [1614] – 4 ff

1615

254. VIVES, Juan Luis (CizBoh)

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini. Libellus valde doctus et elegans, nuncquam denuo in lucem editus. Accessit et vocum aliquot difficiliorum explicatio et rerum verborumque memorabilium diligentissimus index. Praegae excudebat Georgius Iacob. Daczicenus. a. 1615. 8⁰. 184-[XVIII] ff

1616

255. ZEITUNGEN (Keller č. 680, CizBoh)

Ein gewisse, warhaftige neue Zeitung. Von eines Reichen Wirths Richter im Böhmen, zwischen Bizen und Hulboschin gelegen, mit Namen Margaretha, welche den dritten Tag nach Maria Verkündigung, in diesem 1616 Jahr, von dem bösen Geist ist immerlich zerrissen worden. Dareby ein schön Geistlich Lied einer gefangenen Personen. (Gedruckt zu Prag, von Georg Datschitsky, Wohnhaft in der Schwefel Gassen.) [1616]. 8⁰. 4 Bl.

Sine anno

256. DOBŘENSKÝ z SCHWARZBRUCKU, Václav (Kp 1997)

Historia příkladná, kterak žádnéj člověk nemá se za příčinou přítomného štěstí a bohatství za šťastného držeti a pokládati ec. Jest připsaná ku poctivosti a pro památku slovuťnému a opatrnému panu Samuhelovi Dušíkovi v městě Solnici, panu příteli a bratru svému zvláště milému. Od Václava Dobřenského. [Jiří Jakubův Dačický?] [poslední čtvrt 16. století] (37,5x29,0 cm)

257. HÁDÁNÍ (Kp 2841)

[Hádání smrti s člověkem] (Jiřík) [Jakubův] (Dačický vytlačil) [z druhé polovice 16. století] 8⁰. A⁸-D⁸. [= XXXII] ff

258. KAPR z KAPRŠTEINA, Jan (Ruk III.18)

Carmen elegiacum de brevitae vitae humanae, quae variis aerumnis et calamitatibus in hac ultima, delira et effeta mundi senecta dedita est. Scriptum ad ... Paulum Carpionem a Caprsteyn, senatorem in Antiqua Urbe Pragensi, dominum avunculum charissimum, a Ioanne Carpione a Kaprsteyn etc. primo die Martii, quo mors Moysi a populo Israhelitico deplorabatur ... Excusum Pragae apud Georgium Daczicenum.- Jednolist (36,5x29,7 cm).

259. KATECHISMUS (Kp 3818)

Parvus catechismus, pro pueris in schola. Katechismus tj. kratičké obsažení a vejklad předních článků víry a náboženství křesťanského čemuž se dítky v školách počátečně vyučují. ... Vytištěný v Starém Městě pražském u Jiřího J.[akubův] Dačického [v druhé polovici 16. století]. 8⁰.A⁸-C⁸ [= XXIV] ff

260. NOVINA, Žalostivá a hrozná (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

Žalostivá a hrozná novina o jednom pacholátku narozeném v městečku Verchlábi ... Praha, Jiří Jakub Dačický [konec 16. století].

261. PHILOMATHES, Matouš (Ruk IV.170)

Invictissimo¹⁸ atque potentissimo principi ac domino, domino Rodolpho Secundo, Dei gratia Romanorum imperatori, ... domino ... clementissimo. – Georgius Iacobides Daczicenus excudebat in Antiqua Praga. – Jednolist (36x49,5 cm)

262. PÍSNĚ (Dodatky ke Kp 13.302)

[Kancional aneb Písně výroční chval božských, kteréž se při všech slavnostech celého roku v církvi Boží od věrných křesťanův zpívají... V Starém Městě pražském, u Jiříka Jakubova Dačického?] [1550-1600]. 8⁰. [A⁸], A⁸ - Z⁸, aa⁸ - zz⁸, Aaa⁸ - Ddd⁸ [=CCCCXVI] ff

263. PÍSNĚ (Kp 13.303)

[Písně roční. V Starém Městě pražském, u Jiříka Jakubova Dačického?] [1550-1600]. 8⁰. [A⁸]-C⁸-Z⁸, Aa⁸-Xx⁸-Zz⁸ [=CCCLXXXII] ff

¹⁸ Z prvního čtyřverší a i podle tisku Hypomnema (1580, s.t.) předpokládají autoři Rukověti, že tento jednolist není úplný a že v jeho horní polovině, která byla v tomto jediném známém exempláři patrně ustřížena, byla báseň s akrostichem Adsit (heslo Rudolfa II.) a různá vyobrazení, která se pojila k tomuto akrostichu, k Rudolfově osobě i k jeho hodnostem. Výklad těchto vyobrazení podává již zmíněný tisk Hypomnema. O vztahu mezi tímto tiskem a popisovaným jednolistem svědčí také paralelní otištění některých veršů v obou publikacích Rukověť IV., s. 170-171.

264. PLEVKA, Jan (Ruk IV.202)

Gratulatio in natalem recens nati infantis Felicis, filioli nobilis et ornatissimi viri d. Adalberti a Proseczie, civis et senatoris Antiquae urbis Pragensis, scripta a M. Ioan. Pleuka Regino-Hradeceno. – Typis Georgii Dacziceni. – Jednolist (38,9x27,5 cm)

265. ZRCADLO (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

Zrcadlo věčného života, který se křesťan do něho vzhledne, spatří v něm čtyři budoucí a poslední věci, totižto: Smrt, Den soudný, Muku pekelní a Radost Nebeskou. ... Vytisknuto v Starém Městě pražském u Jiříka Dačického [80. léta 16. století]. 8⁰. neúpl.

8.3 Chronologický soupis tisků Jana Othmara Jakubův Dačického

1589

1. ANDREAE, **Jakub** – obdarovaný (Ruk I.86)

Gamilicon reverendo ... Iacobo Andreae Chyssaeno, ... pastori ecclesiae Gesenicensis, sponso, ... et virgini Agneti, ... Baltazari Lepuli, civis Chyssensis, vita functi, filiae, sponsae, felicis ominis nomine scripserunt ... Typis mandabat I. O[thmar 1589]. - Jednolist (36,2x26,5 cm)

2. BAVOR z KOSMAČOVA, **Bohuslav** (Ruk I.176)

Carmen de stupenda et admiranda nativitate ... Iesu Christi, scriptum ... Matthiae Hostaunsky a Kosmacziova, ad tabulas regni oratori, ... Mecoenati litterarum et patrono suo ..., a Bohuslao Bavor a Kosmacziova Tusteno, alumno collegii Nazareth. Pragae typis mandabat Ioannes Othmarus. Anno ... 1589. 4⁰. 8 ff.

3. CYRILLUS, **Václav ml.** (Ruk VI.96)

Ecloga in natalem D. n. I[esu] C[risti], ... scripta ad ... Wenceslaum seniozem Gamarith a Rowin, S. C. M. ad appellationes consiliarium etc., ... Mathiam Molesinum a Dilenpergo etc., d. I. Cyrillum a Kyrssfeldo patrum, Mecaenates et patronos ..., a Wenceslao iuniore Cyrillo a Kyrssfeldo ... Pragae typis mandabat Ioannes Othmarus. Anno ... 1589. – 4 ff.

1590

4. BENEDICTUS, **Nikodém** (Ruk I.181)

Typus seu delineatio calumniae ... a Nicodemo Benedicti Lydomierziceno, alumno et cliente academiae Pragensis. Pragae typis mandabat Ioannes Othmarus anno 1590. 4⁰. 4 ff

5. LAMENTACÝ (Chicago)¹⁹

Lamntacý [!], aneb tužebné naříkání jedné pěkné panenky, v čase jejího velikého zármutk[u] [k vů]li dobrého tovaryšstva titule Svaté [Mar]kéty, složená. S.P.Z.P. Anno 1590. Vytištěna v Starém Městě pražském od J.[ana] O.[tmara].- Jednolist (31x38 cm)

6. MITIS, **Tomáš** (Ruk III.354)

Soteria illustris herois d. d. Vilhelmi Ursini Rosebergensis etc. e Societate Aurei Velleris etc. – Gratulationis ergo Thomas Mitis senior Lym. f. - Pragae imprimebat Ioannes Othmarus anno 1590.- Jednolist (34x23 cm)

7. VEVERINUS, **Ludvík** (Ruk V.481)

Paraphrasis capitis LIII Esaiae prophetae pro seria meditatione historiae et fructus passionis ... Iesu Christi, inscripta nomini ... Sigismundi Kozel a Risntall, S. C. M.

¹⁹ Za upozornění na tento tisk děkuji Mgr. Janu Baťovi, Ph.D.

aulae Guttembergensis magistri, a Ludovico Veverino Guttembergensi a Granichfeld, bonarum artium in alma Academia Pragensi studioso. – Typis mandabat Ioannes Othmarus 1590.- Jednolist (36x26,5 cm)

1594

8. CAROLIDES, Jiří (Ruk I.329)

Sacrum amplissimo ... Antiquae Pragae senatui prid. Cal. Maias anni ... 1594 per ... Adamum de Nova Domo etc., supremum regni Bohemiae burgravium etc., renovato ... factum et nuncupatum a M. Georgio Carolide a Karlsperga etc. Typis divulgatum per Ioannem Otthmarum anno supra assignato. [1594] 4⁰. 6 ff

9. FABRICIUS, Philippus (Ruk II. 126)

Acclamatio coronae senatoriae Antiquae urbis Pragensis pridie Calendas Maias invictissimi Caesaris Rodulphi II. ... decreto per ... Adamum baronem de Nova domo, d. in Hluboka, Telczio ..., supremum regni Boemiae burgravium etc., et caeteros proceres restauratae atque innovatae a Philippo Fabricio, ingenuarum artium et philosophiae magistro, observantiae ergo facta, typis illustrata per I. Otthmarum anno Domini 1594. 4⁰. 8 ff.

10. GELENIUS, Václav (Ruk II.205)

Ecloga de natali infantuli I. C. Genere et virtute nobilibus dominis Danieli Swik a Lukonos et in Roztelichio, summi purg. consiliario, Iohanni seniori Przimienky de Przibienicz, Matthaeo Zlucizky etc., item ... diaecesianis ad d. Clementem, Mecoenatibus et patronis observandis, scribebat et strenae loco dedicat Wenceslaus Gelenius Prahenus. Typis mandabat Ioannes Otthmar Veteri Pragae ... 1594. 4⁰. - 5 ff.

11. IENISIUS, Paulus – obdarovaný (Ruk II.436)

Gratulationes in honorem ... Pauli Ienisii Annaebergensis, praeceptoris meritissimi, accipientis ordines sacros in aede sacra d. Nicolai hora mat. 8., 18. Martii Lipsiae anno 1594, munus quoque suscipientis ministerii sermonis divini Eylae, gratitudinis et pietatis gratia scriptae ac missae ab alumnis almae academiae Pragensis, olim discipulis. Praegae typis Otthmarianis illustratae. [1594]. 4⁰. – 4 ff

12. KOLNICKÝ, Simeon – obdarovaný (Ruk III.65)

Pro nuptiis ... Simeonis Kolnicky Prageni, sponsi, et ... Annae Reiholcianaev viduae, habitis Praegae 11. Iulii anno 1594, carmina scripta ab amicis ... evulgata typis Otthmarianis anno supra assignato. [1594]. 4⁰. - 6 ff

13. NIGELLUS, Trojan (Ruk IV.34, Kp 5471)

Compendium praeceptionum grammaticarum Philippi Melanchthonis in usum scholae Gorlicensis. Gnorismata regularum in syntaxi et formae applicandi exempla. Omnia tradita et feliciter usurpata a Valentino Trocedorfio in schola Goldbergensi, edita opera Laurentii Ludovici Leober (gensis). Praegae typis Otthmarianis. [1594]. - 144 ff

14. SAPHIRIDES, Pavel (Ruk V.23)

Votum pro felici victoria in expeditionem contra Turcas, Graeco et Latino carmine scriptum ad ... Rudolphum II., Romanor. imperatorem ..., a M. Paulo Saphiride. Impressum Veteri Pragae typis Otthmarianis. Anno ... 1594. 4⁰. - 6 ff

15. SAPHIRIDES, Pavel (Ruk V.24)

Carmen gratulatorium de adventu Pragae ... Rudolphi II., imp. Romani, ... Germaniae, Hungariae et Boemiae regis..., scriptum redeunti ex comitiis Ratisbonae celebratis anno 1594 a M. Paulo Saphiride Lomnicensi. Typis I. Otthmar. [1594] 4⁰. - 6 ff.

1595

16. ANCANTHERUS, Claudius (Pumpřla č. 120)

Claudii Ancantheri, imperatoriae maiestatis historici, Oratio funebris, In Ernesti, archiducis Austriae, & Belgii Praefecti obitum. Imperatori caesari Rudolpho II. p. p. pio, augusto, invicto, et aeterno princ. Dedicata. PRAGAE, excudebat Ioan. Otthmar. Anno Domini, MDXCV. [=1595] 4⁰. [1] - 17 ff.

17. CAROLIDES, Jiří – obdarovaný (Ruk I.328)

Genethliacon Carolo Georgio, M. Georgii Carolidae a Carlsperga filio primogenito, 7. Iulii circiter 20. horam anni 1595 nato, scriptum ab amicis ... Praegae apud Io. Otthmarum. [1595] 4⁰. - 4 ff

18. GABLMANN, Nicolaus (Göllner 2037, Apponyi 1901)

Oratio funebris, super obitum illustris ac generosi Austriae iuvenis honorii a Konigsperg, l. b. in Pernstain, Sebenstain, Thomasperg et Schvvarze[n]bach, et qui magnanimus equitum ductor (28. Aug. XCIII.) eruptione Iaurino a Turcis obsidione vallato, facta, plurimo hostili telo confossus, fortissime pugnans gloriose occubuit. Habita in exequiis Sebenstainianis, 8 Decemb. anno 94. ... Autore Nicolao Gablman. Prague, typis Otthmarianis impress[um]. [1595] 4⁰. - 49 ff.

19. GABLMANN, Nicolaus (Göllner 2038, Rataj č. 260)

Oratio funebris super obitum illustris ac generosi Austriae iuvenis honorii a Konigsperg, l. b. in Pernstain, Sebenstain, Thomasperg et Schvvarze[n]bach. (Qui magnanimus equitum ductor (28. Aug. XCIII.) eruptione Iaurino a Turcis obsidione vallato, facta, plurimo hostili telo confossus, fortissime pugnans gloriose occubuit. Habita in exequiis Sebenstainianis, 8 Decemb. anno 94. ... Autore Nicolao Gablman. Prague, typis Otthmarianis impress[um]. [1595] 4⁰. - 48 ff.

20. SAYVE, Mathias de (Willer 5 s. 312-313, Becker sl. 36)²⁰

Liber primus motectorum 5. vocum Matthiae de Sayve Leodiensis. Veteri Pragae apud Ioan. Othmarum. 1595. 4⁰.

1596

21. ARTIKULOVÉ (Kp 342)

Tito artikulové na sněmu obecném, kterýž držán byl na Hradě pražském léta Páně tisícího pětistého devadesátého šestého, v středu po památce narození Panny Marie [= 11. září 1596] a zavřín téhož léta ve čtvrtek po s. Lidmile [= 19. září] při přítomnosti nejjasnějšího knížete a pána, pana Rudolfa II. římského císaře, uherského a českého etc. krále etc. odevšech tří stavův království českého zvoleni a zavříni jsou. Michal Špánovský z Lisova, na Pacově a Vožici etc. Jeho milosti císařské rada a nejvyšší písař království českého. (Vytiskeno v Staré Praze u Iana Otthmara Jak.[ubův] Dač.[ického] léta Páně CIO IO IVC. XXI. Septembris.) [= 21 září 1596] 4⁰. [A⁴]- D⁴- [E²] [= XVIII] ff.

1597

22. CAMPANUS, Jan (Ruk I.256-257, Rataj 375, Zíbrt III, 6705)

Turcicorum tyrannorum, qui inde usque ab Otomanno rebus Turcicis praefuerunt, descriptio a M. Iohanne Campano etc., ubi res ipsorum gestae historico ordine additis in altera ubique annis breviter exponuntur. Pragae typis Otthmarianis anno ... 1597. 8⁰. 4 ff

23. FABRICIUS, Philippus (Ruk II. 126)

Oratio funebris in exequiis ... adolescentis Georgii Borzytae baronis a Martinicz, qui XIII. die April. anni 1597 ... obiit, Pragae in templo cathedrali a Philippo Fabricio, artium honestarum ac philosophiae magistro, 20. April. anno 97 habita et ... Georgio Borzytae ... a Martinicz, dn. in Smeczna etc. et supremo regni Bohemiae cancellario etc., domino suo, dicata. Pragae typis Otthmarianis. [1597] 4⁰. 9 ff.

24. HROM, Antonín (Kp 3214)

Kalendář hospodářský a kancelářský ku potřebě všelijakého řádu a povolání lidem pořádně spravený a vydaný od Antonína Hroma ec. k létu Páně MDXCVIII [= 1598] po přestupném druhému hruďnému. V němž se i soudové krá.[lovství] českého pokládají. Vytiskněný v Starém Městě pražském v impressi Jana Otthmara (1597). 4⁰. [A⁴] – G⁴ [= XX VIII] ff

²⁰ Dílo eviduje též Fétis, F. J.: Biografie universále des musiciens, tom VII., 2. vyd., s. 423., který ale uvádí jako rok vydání 1585. „Liber primus Motectorum quinque vocum Matthiae de Sayve Leodiensis S.C.M. chori musici veceger. O. F. Veteri Pragae, typis mandant Johannis Otthmar, Anno domini, 1585, in 4⁰.“ Jedná se o omyl, jak dokázal Auda, A.: La musique et les musiciens, s. 116.

25. MELANCHTHON, Philipp (Kp 5485)

Grammatica Philippi Melanthonis latina. Iam denuo recognita, et plerisque in locis locupletata. Accesserunt praeter explicationem quorundam vocabulorum Bohemicam, Annotationes in margine, et autorum atque locorum indicationes, utiles futurae tamdocentibus, quadam discentibus. Item, tractatus Ioachimi Camerarii de orthographia. Praegae. Typis Otthmarians. Anno domini MDIIC [= 1597] 8⁰. A⁸- Z⁸, Aa⁸- Gg⁸ [= CCXXXIX] ff

1598

26. GIGENIUS, Josiáš (Ruk II.217, Rataj č. 377)

Iehovae opt. max. auspiciis et Adolphi comitis a Schwartzenberg illustrissimi conatibus Iaurini, propugnaculi in Hungaria munitissimi, recuperatio. Anno exulcerati seculi 1598 29. Martii autore Iosia Gigenio Planiceno. Praegae typis Iohannis (!) Otthmar. [1598]. 4⁰. - 4 ff

27. HELLER, Ioannes (Ruk II.288, Rataj č. 78)

Ad d. Rudolphum II. Caesarem invictissimum etc. et inclytos Germaniae S. Rom. Imp. principes Iaurinensia Ioannis Helli U. J. D. Praegae typis Othmarians excusa anno 1598. - 4⁰. - 16 ff

28. HROM, Antonín (Kp 3215)

Kalendář hospodářský a kancelářský ku potřebě všelijakého řádu a povolání lidem pořádně spravený a vydaný od d. Antonína Hroma k létu Páně MDXCIX [= 1599] po přestupném třetímu. V němž se i soudové království českého pokládají. Vytištěná v impressí Jana Othmara. J.[akubův Dačického] [1598]. 4⁰. [A⁴] – G⁴ [= XX VIII] ff

1599

29. CAMPANUS, Jan (Ruk I.257)

Nuptiis ... Ioannis Emek ab Emsstein, sponsi, et ... virginis Elisabethae de Tiechenicz etc., ... Ioachimi a Tiechenicz, ... filiae, sponsae. Scripta a M. Ioanne Campano. Praegae typis mandabat Ioan. Othmar I. Anno D. 1599. 4⁰. - 4 ff

30. EZECHIELIDES, Matěj – obdarovaný (Ruk II.118)

Piis Manibus humanissimi ... d. Matthiae Ezechielidae etc., Wodnanensis rei publicae civis patricii, anno lethifero 1599, XVIII. Octob. per pestem sublato, amici moerentes posuerunt. Praegae typis mandabat Ioan. Otthmar. J. [1599] 4⁰. - 4 ff.

31. HROM, Antonín (Kp 3216)

Kalendář hospodářský a kancelářský ku potřebě všelijakého řádu a povolání lidem pořádně spravený a vydaný od d. Antonína Hroma k létu Páně MDC [= 1600] přestupnému. V němž se i soudové království českého pokládají. Vytištěný v Starém

Měště pražském v impressí Jana Otthmara J.[akubův Dačického] [1599]. 4⁰. A⁴ – G⁴
[= XX VIII] ff

32. CHORINNUS, Jan (Ruk II.392-393)

In obitum filiarum duarum dn. Georgii Przesticeni a Ssorfenbergk, quarum prima sepulta est 8. Augusti, altera 18. Octob. - Pragaе typis Otthmarianis excusa. Anno 1599. 4⁰. 4 ff

33. MARCI, Pavel – obdarovaný (Ruk III.256)

In insperatum obitum ... Pauli Marci, Mathiae Tesak, civis Moschovien., privigni, qui in Boiémica Broda quatuor milliaribus a Praga distante XXIX. Novemb., hora nona in domo parochiali in Christo pie obdormivit eodemque die honorifice sepultus est, amici scripserunt anno 1599.- Pragaе typis Otthmarianis excusa. [1599] 4⁰. 4 ff

34. MELISSAEUS, Jakub – obdarovaný (Ruk III.309)

Genethliaca et anagrammatismi ab amicis concinnati in honorem reverendi viri d. Iacobi Melissaеi Krteni, archidecani Cuttembergensis, eiusdemque quaedam in viros virtute praestantes epicedia. Pragaе typis Otthmarianis excusa anno ... 1599. 4⁰. 8 ff

35. OSIANDER, Lukas starší (Kp 6660)

Bibli malá obsahující v sobě z Starého zákona celoroční řeči Boží. Epištoly a Evangelia z Nového, k každému dni nedělnímu i všednímu rozdělené a nyní opět rozšířené. Může kniha tato i zahrádkou duše slouti z Zákona Páně Starého i Nového štípenou. Kteráž v sobě má hojnost ovotce duchovního i vod živých, k životu věčnému se přejstících. Bez kteréhožto pokrmu a nápoje tj. slova Božího, duše člověka křesťanského živa býti, a spasení věčného dojíti nemůže. ([překladatel] Kněz Jan Achilles Berounský.) Vytištěná v Starém Měště pražském u Jana Otthmara [Jakubův Dačického] ec. léta Páně MDXCV [= 1595]. Na posl. str.: Podruhé dokonaná a vůbec jednomu každému křesťanu pána Boha a své spasení milujícímu k užívání spasitelnému vydaná osmmecítmého dne máje léta níže psaného: Prouerb: 14. SerMotVV's, ô DeV's, saLVabIt nos: qVI VIVIs & gVbernas perpet Vò, &c. [=28. května 1599]. 4⁰. A⁴-Z⁴, Aa⁴-Zz⁴, Aaa⁴-Zzz⁴, Aaaa⁸-Wwww⁸ [= CDLVI] ff

36. SCHAENEIUS, Daniel (Ruk V.52)

Elegia de liberis ... Venceslai Wrautecii Zateceni, Pisecae civis integerrimi, scripta a M. Daniele Schaeneio Colonio. Pragaе typis Otthmarianis excusa. Anno 1599. - 4 ff

37. ze ŠTERNBERKA, Jan Albrecht Holický – obdarovaný (Ruk V.303)

Exequiae illustris Ssternbergiorum prosapiae generosae indolis ... adolescentulo d. Ioanni Alberto Holicsky a Ssternbergio, ... Petri Caroli Holicsky a Sternbergio, domini haereditarii Ssternbergii Boiemorum ad Sazavam et Sstiepanovii etc., filio ..., qui anno 1599 pridie Idus IXbris hora meridiei XIX. ex hac vita peste correptus ... decessit aetatis anno XI. Et semis, mense I, diebus XVI, horis IV, amoris et honoris ergo celebratae. Pragaе excudebat Ioan. Otth. I. [1599] 4⁰. 10 ff

1600

38. ARTIKULOVÉ (Kp 347)

Tito artikulové na sněmu obecném, kterýž držán byl na Hradě pražském léta Páně tisícího šestistého, v pátek památný s^o Šťastného [= 14. ledna 1600] a zavřin téhož léta v pondělí po s. Fabianu a Šebestianu [= 24. ledna] u přítomnosti jich milostí panů komisařů od J. M. C. jakožto krále českého k tomu nařízených, odevšech tří stavův království českého zvoleni a zavřini jsou. Jan z Klenového a z Janovic, na Zinkovech a Zitině, nejvyšší písař království českého a jeho milosti císaře radda. (Vytištěno v Staré Praze u Jána Otthmara Jakubova etc. léta svrchu psaného. XXIII. Januarij) [= 28 ledna 1600] 4°. [II]-LXXXI- [V] str.

39. BENEDICTUS, **Nikodém** – obdarovaný (Ruk I.181)

Genethliacon lepidissimi puelluli Ioannis etc., d. Nicodemi Benedicti Lidomierziceni, reipub. Velvariensis notarii dignissimi, filioli, 5. Iul. Anno 1600 nati. Pragae excudebat Ioannes Otthmar Iacobides anno 1600. 4°. 4 ff.

40. BILOVIUS, **Bartholomaeus** (Ruk VI.60)

Barptolemaei Bilovii Epigrammatum libellus XIII. In symbolum B. Bilovii ... Barptol. Havlichius Srnovecius a Varvaziova, 1 d. – Pragae typis Otthmarians excusus. Anno 1600. – 8 ff.

41. BILOVIUS, **Bartholomaeus** (Ruk VI.60)

Barptolemaei Bilovii Epigrammatum libellus XIV. In symbolum Bilovii ... Barnhard. Martinius a Baldaw, 2 d. – Pragae typis Otthmarians excusus. Anno 1600. – 8 ff.

42. CAMILLUS, **Izaiáš** – obdarovaný (Ruk I.253)

Plausus scholae Henricanae in nuptiis ... Esariae Camilli Wodniani, Beneschoviensium decani, tertium sponsi etc., et ... virginis Estherae, ... Ioannis Lythomyssleni, ecclesiastae Wranoviensis etc., filiae etc. Celebrabantur Benessovii 13. Februarii ... 1600. Pragae excudebat Ioan. Otth. I. anno 1600. 4°. 4 ff

43. DASYPUS, **Jan** (Ruk II.30)

Votum amplissimo ... senatui Poggebradensi VIII. Idus Ianuarii A.D. 1600 per nobilem et strenuum equitem d. Ioannem seniozem Habarticky de Habarticz, S.C.M. ditionum Poggebradensis, Neocoloniensis, Przeroviensis etc. capitaneum, ... post multos e senatu per pestem abreptos praecipuos viros feliciter renovato pro fausto gubernationis faustae successu et grata animi grati declaratione factum et nuncupatum a I. D. Ch. Pragae typis Othmarians excusum anno 1600.- 4 ff

44. GELENIUS, Václav (Ruk II.206)

Agon Simeonis et Evae, liberorum reverendi viri s. Galli Terrigenae Slanei, in ecclesia Neoboleslaviensi ad Iseram verbum Verbi pure docentis, autore V[enceslao] G[elenio] P[rageno]. Pragae excudebat Ioan. Otth. anno 1600. 4⁰. - 4 ff.

45. HELIADES, Josef (Ruk II.285)

Elegia genethliaca 24. Iunii anno epochae Christianae 1600 scripta a Iosepho Heliade Teutobrodno. Pragae typis Otthmarianis excussa (sic) anno 1600. 4⁰. - 4 ff

46. HROM, Antonín (Kp 3217)

Kalendář hospodářský a kancelářský ku potřebě všelijakého řádu a povolání lidem pořádně spravený a vydaný od d. Antonína Hroma k létu Páně MDCI [= 1601] po přestupném prvním a hrudnému. V němž se i soudové království českého pokládají. Vytištěný v Starém Městě pražském v impressí Jana Otthmara J.[akubův Dačického] (1600). 4⁰. A⁴ – G⁴ [= XXVIII] ff

47. z JIZBICE, Pavel – obdarovaný (Ruk II.457)

In natalitiam nobiliss. iuvenis Paulli a Gizbice Pragensis, poetae cl., symbola collata ab amicis. Pragae typis Ottmarianis. Anno 1600. 8⁰. - 8 ff

48. z JIZBICE, Pavel – obdarovaný (Ruk II.457)

Insignia gentilicia Paulli a Gisbice Pragensis, amicorum epogrammatibus celebrata et edita. Pragae [1600] typis Ottmarianis. 8⁰. - 8 ff

49. LAURINUS, Václav – obdarovaný (Ruk III.144)

Honori ... Venceslai Laurini Aunhosstieni, optimarum artium baccalaurei, cum ... Dorothea Camessia, cive Lithomierzicensi, matrimonium ineuntis 19. Ian. anno 1600, scribebant amici. - Typis Otthmarianis. [1600]. 4⁰. - 4 ff

50. MARTINIUS a BALDHOFEN, Georgius (Ruk III.267-268)

Carmina quaedam ante et post actum, quo divi Rudolphi II., Romanorum imperatoris, auspicio et voluntate cum summa sollemnitate ad generosiss. et ampliss. dominorum consiliar., virorum nobiliss., clariss. et doctiss., consessum in aula imperatoria VI. Idd. Maii anno iubilaeo laurea poetica G. Martinio Baldufiano Sil. conferretur, per eumdem (sic) ipsum, pauculis adiectis, recitata. Pragae typis Otthmarianis excusa anno 1600. 8⁰. - 16 ff.

51. PLACOTOMUS, Ioannes (Ruk IV.196, Horský č. 162)

De excellentia atque praestantia hominis et corporis humani admiranda nec non artificiosissima fabrica. M. Tullius Cicero. Ad lectorem benevolum (6 strof sapf.). Ioannes Placotomus Dantiscanus, philosophiae, medicae et metallicae rei studiosus f. f. – Pragae typis mandabat Ioan. Otthmar I. anno 1600. 4⁰. A⁴-B⁴ [= 8] ff

52. POSTHUMUS, Jan – obdarovaný (Ruk IV.233, Zíbrt IV, č. 188)

Honori nuptiarum reverendi et summa humanitate viri dn. M. Ioannis Postumi Rosiceni a Daubraw, civis Novae Urbis Pragensis, sponsi, et honestissimae dn. Ewae Pelicanae, ab obitu dn. Wencesilai Ssramoviti relictæ viduæ, sponsæ, 6. Id. Februarii an. 1600 celebratarum college et alumni scholæ D. Stephani Maioris scribebant et dicabant. - Pragaë typis mandabat Ioan. Otthmar I. [1600] 4⁰. - 4 ff.

53. ŽIVOT (Kp 17.599)

Adamů život jinák od starodávna Solfernus. Kniha velmi kratochvilná a užitečná etc. K čtenáři: čtá, rozvažuj: rozvažuje, rozsuzuj: rozsoudě, rozuměj: a rozuměje práce této nebudeš tupiti a haněti, ale budešli moci s to býti, snažíš se lepší udělati. A my budem tebe chváliti. Měj se dobře. Vytištěný (v Starém Městě pražském) v impressí Jana Othmara Jakubova. Léta Páně MDC [= 1600]. 4⁰. A⁴-B⁸-R⁸-S⁸ [= CXLIV] ff

1601

54. ALBERTUS, Leonhartus (Ruk I.67)

Liber Iudithæ carmine heroico redditus a Leonharto Alberto Schlacovaldense Bohemo. – 2 d. - Pragaë typis Otthmarianis anno 1601.- 20 ff

55. CARMINA GRATULATORIA (Ruk I.312 – 13.8. 1601)

In lauream philosophicam undecim ... iuvenum, in linclya Academia Pragensi ... renunciatorum per ... M. Troianum Nigellum ab Oskorzina ipsis Ibid. Augusti anni 1601, scribebant amici gratulabundi. Pragaë excudebat Ioan. Otthmar I. anno Domini 1601. 4⁰. - 4 ff

56. IECKELIUS, Ioannes (Ruk VI.175)

Gratulatio illustrissimo ... Ioanni Sitsch, ... episcopo Wratislaviensi, Sacrae Caes. Maiest. consiliario nec non totius Silesiae capitaneo etc., domino et patrono suo ... colendo, conscripta a Ioanne Ieckelio Cantensi Silesio, rhetoricae in Caesarea Acad. Pragen. studioso eiusdemque ... principis subdito. Pragaë imprimebat Ioh. Othmar ... 1601. 4⁰. – 8 ff.

57. z JIZBICE, Pavel – obdarovaný (Ruk II.457)

Desiderium amicorum in Paullum a Gisbice Pragensem, ex patria discedentem. Pragaë typis Ottmarianis. Anno 1601.- 16 ff

58. MATTHAEUS, Václav (Ruk VI.206)²¹

Carmen nuptiale ... Wilhelmo Kautsky a Kautu, illustriss. a Rosi capitaneo Trebonensi, iterum sponso, et ... virgini Annae, ... venerandi senis dn. Danielis a

²¹ Rukověť VI. na straně 206 uvádí v záznamu impressa tohoto tisku dataci 1601, ale řadí jej v chronologii a v marginální poznámce bez vysvětlení pod rok 1606. Vzhledem k tomu, že originál tohoto tisku se mi nepodařilo získat před uzavřením textu, považuji za rok vydání letopočet 1601.

Sudetis in Stuhach et Urtwinowicz filiae, a Wenceslao Matthaeo aff(initatis) ergo fusum. Praegae typis Otthmarianis ... 1601. – 4 ff.

59. PRIMUS, Pavel – obdarovaný (Ruk IV.244)

Γαμυχά novis coniugibus ornatissimo et humanissimo do. Paulo Primo Prostanho, reip. patriae civi literato, sponso, et ... virgini Dorotheae Czechticiae Cutebergae, sponsae, officii et boni ominis causa scripta. Eteostichon ... [1601]. Praegae typis Otthmarianis. 8⁰. [A⁸], B⁴ [= 12] ff.

60. RADNICKÝ, Václav – obdarovaný (Ruk IV.287)

In natalem nobil. dn. Venceslai Radnicii de Zezhorze etc. et aliorum dnm. eiusdem nominis academiae Praegensis patronorum carmina observantiae et debitae gratitudinis ergo sbrib. anno 1601. Praegae typis Otthmarianis. [1601] 4⁰. 4 ff.

1602

61. ACANTHIS, Jakub (Ruk I.28)

Corona recenti hymenaeo lectissimorum coniugum ... Isaiiae Gigenii Planiceni, sponsi, et ... virginis Sophiae, filiolae venerabilis viri s. Georgii Tessacii Mossovini, decani apud Slanenses fidelissimi etc., sponsae, Slanae 22. Iulii ... 1602 celebratis, ... amicitiae gratia contexta a Iacobo Acanthide ... Praegae typis Otthmarianis excusum. [1602]. 4⁰. 4 ff

62. ACANTHIS, Jakub (CizBoh, Ruk VI.33)

In diem natalem ... Ioanni Ionatae Stannario, civi ac senatori in repub. Trebenicensi, ... amoris causa et gratitudinis declarandae gratiam composuit anno ... 1602. Iacobus Acantis Megapolomensis. Praegae ex officina Othmariana anno 1602. – 4 ff.

63. ACANTHIS, Jakub (Ruk I.27)

In natalem ... Ioanis Mitis Horazdiovini, patru cariss., Ioannis Bartae Brandensis, Ioannis Lipniczky etc., civium ac senatorum reipublicae Velvariensis ..., Mecaenatum ac fautorum etc., amicitiae et gratitudinis gratia scripsit Iacobus Acantis Megapolomensis. Praegae ex officina Othmariana. Anno 1602. 4⁰. - 4 ff

64. ADAMI, Jan (Ruk I.44)

Rector academiae Praegensis M. Ioannes Adami Bystrzicenus a Bochowa lectoribus S. D. - Praegae typis mandabat Ioannes Otthmar I. anno 1602. 4⁰. - 4 ff

65. ALBERTUS, Leonhartus (Ruk I.67)

Carmen heroicum, quo iudicium, tristissimum primorum parentum, Adae et Evae, lapsum secutum et ex d. Bernardo desumptum describitur. Autore Leonharto Alberto Schlacovaldense. - Praegae typis Otthmarianis anno DoMInICo [=1602]. 4⁰. - 6 ff

- 66. ALBERTUS, Leonhartus** (Ruk VI.35)
Carmen sapphicum de ... Iesu Christi ... resurrectione, scriptum autore Leonharto Alberto Schlacovaldense. Praga typis Othmarianis anno 1602. – 4 ff.
- 67. ALBERTUS, Leonhartus** (Ruk VI.35)
Elegia de passione et morte ... Iesu Christi, scripta a Leonharto Alberto Schlacovaldense B. Praga typis Othmarianis anno DoMInICo (= 1602). – 4 ff.
- 68. ALBERTUS, Leonhartus** (Ruk I.68)
Dialogus, continens institutionem hominis Christiani ad evadendum insidiosas daemonum obiectiones et desperationis laqueos, a Ludovico Berotto olim compositus, nunc vero Latinis et Germanicis versibus redditus. – Gespräch, welches in sich begreift Unterrichtung eines Christen Menschen zu Vermeiden des Teufels hinderlistig eingeben und strick der verzweiflung, zuvor gemacht von Ludovico Berotto, ist aber im lateinische und deutsche Versionen verfertigt. – Per Leonhartum Albertum Schlacovaldensem. Praga ex officina Othmariana anno DoMInICo (=1602). 4°. 6 ff
- 69. ALBERTUS, Leonhartus** (Ruk I.68)
Precatio contra Turcam, immanissimum Christiani nominis hostem, ex Germanico D. M[artini] L[utheri] reddita a Leonharto Alberto Schlacowaldensi. – Arma gregis ... lachrymulaeque piae, 1 d. - Praga typis mandabat Ioannes Othmar Iacobi. (1602). 4°. - 4 ff
- 70. CANTORIS, Daniel** (Ruk I.298)
Navigatio Pauli Roman. Ex capit. Actor. 27. et 28. carmine reddita et nomini ... Pauli Acanthidis Horazdoviceni, ecclesiae apud Drzinovienses pastoris ..., Musarum patroni optimi etc., inscripta a Daniele Cantoris Taboreno. Praga typis Othmarianis. 1602.- 4°.- 6 ff
- 71. CANTORIS, Daniel** (Ruk I.298)
Turris urbis Thabor fulmine insperato concussa ardens, ... heroico carmine descripta a Daniele Cantoris Thaboreno. – Eteostichon turris ruinam complectens [= 7. 3. 1602] ... D. T., 1 d.- Aliter [= 7. 3. 1602] ... S. P[eristerius], 1d.- Praga ex officina Othmariana. Anno 1602.- 4°. 4 ff
- 72. CIRPINUS, Bartoloměj** (Ruk I.362)
Epigrammatum liber ad Mecoenates et amicos scriptorum autore Barptolomaeo Cirrino Rohecano. ... Praga typis Othmarianis. [1602]. – 28 ff
- 73. RUBECULA, Daniel** – obdarovaný (Ruk IV.378)
Γαμήλιον honesto et erudito iuveni Danieli Rubeculae Netoliceno, operarum scholasticarum collegae Lidomerzicii industrio, sponso, et ... virgini Annae, ... Georgii Mityskonis etc., civis Lidomerzicensis (pie vita functi), ... filiae, sponsae,

VIII. Id. Februar. ab amicis concinnatum. Anno 1602. Pragaē typis mandabat Ioannes Otthmar Iacobus. 4°. - 6 ff

74. ZHORSKÝ, Jan – obdarovaný (Ruk V.574)

Primis nuptiis ornatissimi iuvenum d. Iohannis Zhorsky Cladrubeni, sponsi, secundis vero honestissimae matronae d. Annae Geleniae, relictæ viduæ ... Simeonis Gelenii Suticeni, sponse, celebratis 11. Februarii anni 1602 ... decantata ab amicis et condiscipulis. Pragaē typis mandabat Ioannes Otthmar Iacobus. [1602] 4°. - 12 ff

1603

75. ACANTHIS, Jakub (Ruk I.28)

In honorem dicatum ... generoso ac magnifico dn. dn. Henicio de Waldsstein in Dobrowicz, Kunstbergk et Chotiessicz etc. ... - Lecturis salutem ... M. Iohannes Campanus, 5 d. - Pragaē ex officina Othmariana. Anno 1603. 4°. - 6 ff

76. ALBERTUS, Leonhartus (Ruk I.68)

Carmen Latinogermanicum, docens, qua ratione conficiatur vitrum et de quibus nos vasa vitrea admoneant, observantiae ergo dedicatum nobili et strenuo viro dn. Iosepho Gantzio, S. C. Maiestati per superiorem Ungariam a bellicis solutionibus. Autore Leonharto Alberto Schlacowalden. - Pragaē ex officina Othmariana anno 1603. 4°. - 4 ff

77. ALBERTUS, Leonhartus (Ruk I.68)

Carmen recitans breviter sex praecipua sanctorum angelorum officia, scriptum ad ... Iacobum Granauerum a Granu etc. Autore Leonharto Alberto Schlacowalden. - Pragaē ex officina Othmariana anno 1603. 4°. - 4 ff

78. ALBERTUS, Leonhartus (Ruk VI.35)

Leonharti Alberti Schlacowaldensis Epigrammatum liber I. Ad Momum, 2 d. Pragaē ex officina Othmariana anno 1603. – 16 ff.

79. BENEDICTUS, Vavřinec (Ruk I.183, Kp 1062)

Grammaticae Bohemicae ad leges naturalis methodi conformatae et notis numerisque illustratae ac distinctae libri duo. Autore M. Laurentio Benedicto Nudozierino, scholae Teutobrodensis rectore. Pragaē ex officina Othmariana anno 1603. 16°. [VIII] – 96 – Index [II] ff.- 1 tab.

80. CARMINA GRATULATORIA (Ruk I.313 – 29. 4. 1603)

In insignia philosophica ab alma Academia Pragensi per ... decanum M. Andream Lidomierzicenum ... XII iuvenibus ... 29. Aprilis anno 1603 collata gratulabundi amici acclamabant. Pragaē ex officina Othmariana. [1603] 4°. – 6 ff

81. DOUSA, Ioannes (Ruk II.70)

Iani Dousae, Nordovicis domini, archivorum praefecti, supremae curiae Hollandiae adsectoris et academiae Lugduno-Batavae curatoris primarii, Odae tres ad Paullum a Gisbice Bohemum. Addita sunt carmina I. Scaligeri etc. Praegae typis Othmarianis. [1603] 8⁰. - 8 ff

82. HECCELIUS, Georgius – obdarovaný (Ruk II.281)

Phoebi ephoebis Georgio Heccelio Chemniceno et Cristophoro Fibigero Oschviceno, Germanis, IV. Non. Iunii anno 1603 aquis Neobolesilavae Boemorum suffocatis, officii et amoris ergo reliquit schola Neoboleslaviana. – 1 d. na tit. listě: Iac. Romanides. – Ex officina Otthmariana. [1603]. – 4 ff

83. MAKOVEC, Václav – obdarovaný (Ruk III.244)

De honoribus in philosophia laureolis ... Venceslai Makovecii Reginae Hradeceni reportatis ex alma universitate Pragensi 10. Iunii memoriae mutui amoris ergo amici scribebant. - Praegae ex officina Otthmariana. [1603]. – 4 ff

84. TRUBKA, Václav – obdarovaný (Ruk V.404)

Secundis nuptiis nobilis et clariss. viri dn. Venceslai Trubka a Rowin, Antique Urbis Pragensis civis honorati, sponsi, pudicissimaeque virginis Catarine, prudentiss. viri d. Mazanek alias Wodhag etc. (pie vita functi) relicte filie, sponsae, amici gratitudinis ergo scrib. 29. Aprilis anno 1603. Praegae typis Otthmarianis. [1603] 4⁰. – 4 ff

1604

85. EPIŠTOLY (VD 17 – 39:141202C, HAB)

Evangelia a Epištoly, kteréž se přes celý rok v každou neděli i v jiné svátky v shromáždění církevních čítávají, také všechněch čtyr evangelistův Pašije. Evangelia und Epistel, wie man sie durch gantze Jahr am Sontagen und anderen Festen in der Kirchen list. Auch aller vier Evangelisten Passionen. Nyní opět znovu vydané (Jetzt und zum andermal im Druck ausgangen). Praha, Jan Otmar Jakobi 1604. 8°. – [208] ff

86. CHORINNUS, Jan (Ruk II.393)

De secunda parte anni, aestate. Auctore m. Ioanne Chorinno. Praegae ex officina Ottmariana. Anno Domini 1604. 8⁰. – 8 ff

87. CHUDECIUS, Jiří (Ruk II.404)

Prytaneum amplissimi senatus Czaslawiensis 15. Maii anni 1604 feliciter instauratum et anagrammato-lemmatographia politica celebratum a Georgio Chudecio. Praegae ex officina Ottmariana. [1604] 8⁰. – 16 ff

88. JAROMĚŘSKÝ, Jan mladší (Ruk II.423)

Strena anni post secularem decimum sextum quarti, d. d. Maecenatibus et patronic dicata. Praegae ex officina Othmariana. Anno 1604. 8⁰. – 12 ff

89. z JIZBICE, Pavel – obdarovaný (Ruk II.459)

Carminum variorum libellus singularis ad Paullum a Gisbice etc. – In arma gentilitia Gisbiciorum ... Laurent. Rhodomanus, p. Caes., profess. Vittebergae p., 4 d. – Cum gratia superiorum. Pragae ex officina Othmariana. Anno 1604. 8⁰. – 8 ff

90. JIZBICKÝ, Matyáš (Ruk II.480-481)

In obitum nobilis. ... Ludomillae a Wozerovic, olim ... Venceslai Litomiericii, civis consularis Novae Urbis Pragensis, nunc vero ... Matthiae Gisbicii a Gisbice, S.C.M. ad rationes redituum in regno Boh. consiliarii, coniugis, quae Pragae die Viridium, 17. Cal. Maii anno 1604 aetatis suae 52. vitam hanc mortalem inter lacrymas et amplexus suorum cum coelesti commutavit, diversorum parentationes extremi honoris et συμπαθείας ergo factae. Pragae ex officina Othmariana. [1604] 4⁰. – 10 ff.

91. KRUPSKÝ, Jakub mladší (Ruk III.98)

Decas anagrammatum. Virtute, pietate et doctrina clarissimis viris dd. amicis, cognatis et patronis ... sub initium anni 1604 in reverentiae sacramentum, benevolentiae augmentum, memoriae monimentum, amicitiae stabilimentum dicata a Iacobo Krupsky iuniore Teutobrodno. – Pragae ex officina Othmariana. [1604] 4⁰. – 8 ff.

92. LINACER, Thomas (CizBoh)

Grammatices Thomae Linacri brevis et perspicum per quaestiones et tabulas explicatio. Pragae, ex officina Ottmariana. Anno MDCIII [= 1604]. 8⁰.

93. z VALDŠTEJNA, Henyk – obdarovaný (Ruk V.437)

Sertum natali diei, quae est pridie Cal. April annI DoMInICI, ... Henici a Valdssteyn, baronis haereditarii in Dobrovicio, Kunstbergko et Chotiessicio etc., dn. nostro gratioso, Mecaenati Musarum excellentiss., ... contexuerunt. Pragae ex officina Otthmariana. [1604] 4⁰. – 4 ff

1605

94. ALBERTUS, Leonhartus (Ruk I.68)

Ode sapphica de salutifera Christi ex Maria virgine nativitate, scripta a Leonharto Alberto Schlacowalden. – D. Ambrosius: Omnia Iesus est nobis, si volumus: curari desideras, medicus est; si febribus aestuas, fons est; si gravaris iniquitate, iusticia est; si auxilio indiges, virtus est; ... si tenebras fugis, lux est; si cibum appetis, alimentum est. Gustate igitur et videte, quoniam suavis est Dominus.- Pragae ex officina Othmariana anno 1605. 4⁰. – 4 ff

95. CLINGERIUS de ABIETO, Henricus (Ruk I.384)

Abies Clingeriana, sive de origine obietis, quam gestat in insignibus nobilis familia Clingeriorum de Abieto sive a Tennicht in Mysia Montana, quae est pars ditionis ... principis electoris Saxoniae, plantata a seniore gentis illius, Henrico Clingerio de

Abieto, iuriscos., philologo et poeta, quondam consiliario Mansfeldico, Schrapulano ac deinde interioris consilii et rerum Latinarum a secretis in aula septemvirali Saxonica. Quibus adiuncta sunt carmina amicorum ad eundem Clingerium Praga Bohemorum in patriam Misniam redeuntem mense Novembri anno 1605.- Pragae ex typographeo Othmariano. [1605]. 4°. – 22 ff

96. CLINGERIUS de ABIETO, Henricus (Ruk I.385)

Henrici Clingerii de Abieto Mysiaemontani, iuris coss. et poetae, Strena φιλοτήσιοζ, missa ad ... Paulum a Gisbice Pragensem pro felici auspicio anni ineuntis ... 1605. Una cum aliis quibusdam eiusdem ad eundem. Pragae ex officina Othmariana. [1605] 8°. – 8 ff

97. GUIDO DELLA COLONNA (Kp 2805)

Letopisové trojánští. Tj. vypsání desítileté války Řekův s králem Priamem a obležení i zdárném dobytí i vyvrácení přeslavného v světě města Trojanského pro královnu Helenu etc. V nově přetištění v Starém Městě pražském v impressy Jana Ottmara Jakubova [Dačického] léta Páně MDCV [= 1605] 8°. [IV]-a⁸- z⁸- A⁸ – L⁸- M⁴ [= CCLXXXVIII] ff

98. CHORINNUS, Jan (Ruk II.394)

De auctumno, parte anni quarta. Auctore m. Ioanne Chorinno. Pragae ex officina Othmariana. Anno Domini 1605. 8°. – 8 ff

99. z JIZBICE, Pavel (Ruk II.477)

Ignitabulum pro bello contra Turcas suscipiendo et conficiendo. Ad illustres et generosos inclyti regni Bohemiae dynastas. Auctore Paulo a Gisbice Pragensi, poeta nob. et Caesareo. – 2 d. – Cum consensu et facultate superiorum. Pragae ex officina Othmariana. Anno ChrIstI DoMInI nostrI [=1605]. 4°. – 8 ff.

100. KRESLIN, Georg (Kp 4417)

Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou bedlivě sepsaný a vydaný od Jiřího Krezlina ze Hbu ec. k létu Páně MDCVI [= 1606] hrudnému a po přestupném druhém(!). (Vytištěn v Starém Městě pražském u v impresi Jana Ottmara J. [Jakubův Dačického] [1605] 16°. A⁸- K⁸ [= LXXX] ff.

101. KŘEČKA, Augustin – obdarovaný (Ruk III.106)

Epyllia prosphonetica ... Augustino Krzeczka Beronaeo, ludi rectori Teutobrodenis solertissimo, in academia Pragensi a ... M. Nicolao Troilo Hagiochorano primis insigniis philosophicis 18. Cal. Octobris anno 1605 solenniter exornato εύφημίας ένεχα exarata. Pragae ex officina Othmariana. [1605] 4°. – 4 ff

102. KYRBICER z KYRBIC, Jan (Ruk III.124)

Gnomae consilii in felicem inaugurationem ... ordinis senatorii ... reipublicae Brandensis, quae incidit in diem 7. Calendarum Februarii ... 1605, honoris

observantiaeque ergo concinnatae a Ioanne Kyrbicerō a Kyrbicz Raconaeo. – I.C(ampanus) V., 4 d. - Praegae ex officina Ottmariana. [1605] 4⁰. – 6 ff

103. MATTHAEUS, Václav (Ruk VI.206)

Classicum contra Turcam, ... Danieli a Sudetis in Stohem et Ehrnpas, patr(uo) meo ..., ineunte anno 1606 stranae nomine oblatum a Wenceslao Matthaeo. Praegae typis Ottmarianis anno declinato 1605. – 8 ff.

104. NECHVÁTAL, Zachariáš (Ruk VI.218)

In honorem ... Zachariae Nechwatalii Brtniceni, laurea corolla per ... M. Nicolaum Troilum Hagiochoranum in Academia Praegensi recens insigniti 13. Septembris ... 1605, amici fundebant. Praegae ex officina Ottmariana. [1605]. – 4 ff.

105. RHACOTOMUS, Viktorin (Ruk IV.314)

Querela pacis, bellorum iniuria incertis locis vagantis et civilia bella deprecantis, nobili viro ... Vito Dentulino a Turtlsstein, ad supr. regni Boh. iudicia caussarum et Musarum advocato, militi togato etc., missa a Victorino Rhacotomo Vodniano. – Laus Pacis. Ex Graecis Philemonis senariis, 5 lat. sen. iamb. - Praegae ex officina Ottmariana 1605. 4⁰. – 4 ff.

106. z TĚCHENIC, Jiří Matouš (Ruk V.340)

Proshonisis ad illustrem et magnificum baronem dn. Volfgangum Novohradsky a Kolovrat, dominum in Lnarz etc., supremum regni Boemiae iudicem et Caesaree regieque Maiestatis consiliarium etc., d. compatrem suum ..., qua novus hic annus ... 1605 faustus atque faelix optatur, ... a Georgio Matthaeo a Techenicz scripta. – Praegae ex officina Ottmariana. [1605]. – Jednolist

107. VRANČIĆ, Faustus (Kp 16.665)²²

Dictionarium septem diversarum lingvarum, videlicet latine, italice, dalmatice, bohemicae, Polonicae, Germanicae, & Vngaricae, unae cum cuiuslibet Linguae Registro siue Repertorio vernaculo, in quo candidus Lector, sui idiomatis Vocabulum, facillae inuenire poterit. Singulari studio & industria collectum a Petro Lodereckero Praegno, Bohemo, & cum gratia & priuilegio imperili. (Praegae imprimebatur prima pars huius operis apud Nicolaum Straus, impensis ac sumptibus authoris.) [Jednostranné jazykové rejstříky; vždy jeden ze sedmi užitých jazyků k latině] (Praegae, e typographeo Ottmariano. Impensis Authoris CIO IO CV. [= 1605]). Příč. 4⁰. [VIII]. A⁴-Z⁴, Aa⁴-Zz⁴, Aaa⁴-Yyy⁴ [= CCLXXX] ff

²² Na tisku tohoto vícejazyčného slovníku spolupracoval Jan Othmar s Mikulášem Pštrosem. Každý z nich vytiskl část. Z tiskárny Mikuláše Pštrose vyšla první, typograficky složitější, část slovníku (složky označené A až Z). Dílem oficíny Jana Othmara je druhá, rozsahově větší, ale typograficky méně náročná část (složky označené Aa⁴-Zz⁴, Aaa⁴-Yyy⁴).

1606

108. BARTHOLDUS, Jiří (Ruk I.158)

Orationes synodales, sacrae, bellica, funebres auctore ... Georgio Bartholdo Pontano a Braitenberg ... Praegae excudebat Iohannes Ottmar anno 1606. 4⁰. - 4 ff a 186 stran.

109. CAMPANUS, Jan (Ruk I.267)

Tumulus doctissimorum virorum M. Iohannis Chorinni Boemotrebovini ... et M. Iohannis Standeri Beronaei ... Quorum ille 2. Maii, hic 26. eiusdem mensis mortalem hanc vitam cum immortalis commutavit. Praegae ex officina Othmariana anno 1606. 4⁰. - 4 ff

110. CARMINA GRATULATORIA (Ruk I.315)

Laudationes ... philosophiae candidatorum, cum in regia et Caesarea Societatis Iesu academia primam lauream capesserent, authoribus oratoriae facultatis auditoribus. Praegae e typographeo Othmariano 1606. 4⁰. - 4 ff

111. EXNERUS, Balthasar (Ruk II.115)

Balthasaris Exneri de Hirschberga Carminum miscellorum analecta. Praegae e typographeo Othmariano anno 1606. 4⁰. - 8 ff

112. z JIZBICE, Václav (Ruk II.479-480)

Epicedia in exsequias ... Elisabethae, ... Vencesilai Litomericky a Gisbice, illustriss. ordinum Bohemiae ad contributiones publicas notarii, coniugis ..., pie ... mense Sextili die III. anno ... 1606 vita functae. Vixit annos XXVIII, menses II. – 1 d. - Praegae ex officina Othmariana anno 1606. 4⁰. - 4 ff

113. z JIZBICE, Jan – obdarovaný (Ruk II.456)

Honori et memoriae ... Iohannis a Gisbice, civis Novae Urbis Praegensis ..., qui pie et feliciter ex hac vita discessit Praegae 5. Cal. Septembris anno Christi 1606, frater et amici moerentes ... ponebant. - Praegae typis Othmarianis. Anno 1606.- 6 ff

114. KRESLIN, Georg (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

[Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou, bedlivě sepsaný a vydaný od Jiřího Krezlina ze Hbu etc. K létu Páně 1607 po přestupném třetímu.] (vytištěno v Starém Městě pražském u Jana Ottmara J.[akubova Dačického] Nákladem Lidmily Marynové z Závořic) [1606] 16⁰. A⁸-G⁸, I⁴ [= LXVIII]ff

115. LIFFEYNIUS, Václav – obdarovaný (Ruk III.162)

Epithalamium nuptiis auspiciatissimis ... Vencesilai Liffeynii, civis Brandensis ..., nec non ... virginis Salomenae, ... Ioannis Platonis, ... civis Rabsteinensis ..., relictae filiae etc., Augusti 20. anno 1606 ab amicis honoris causa exaratum. – Ad sponsum ... M. I. C[ampanus] V., 2 d. - Praegae ex officina Othmariana anno 1606.- 4 ff

116. EXEMPLAR (CizBoh, Ruk II.199)

Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Iunii anno 1606, cui accessit sacrum votum paci Abrahami Gastonis etc., huius reconciliationis adiuncti legati, necnon conditiones pacis Turcicae. Cum gratia et superiorum. Pragae typis Othmarians. [1606]. 4⁰.- 22 ff

117. EXEMPLAR (CizBoh)

Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junii, anno 1606. Cui accedit sacrum votum paci, Abrahami Gastonis, etc. huius reconciliationis adiuncti legati: nec non conditiones pacis Turcicae. Cum gratia superiorum. Pragae, typis Othmarians. (1606). 4⁰. A⁴- C⁴ [= 12] ff

118. EXEMPLÁŘ (Kp 2396)

Exemplář smíření a spokojení se s Uhry kteréž se stalo v Vídni 23. dne měsíce června, léta Páně 1606. Přičemž jsou také i artikulové a vejmnky příměří a pokoje tureckého. Vše z latinské řeči na česko přeložené. Cum Gratia Superiorum. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jana Othmara Jakubova. (1606) 4⁰. A⁴- C⁴- D⁶ [= XVIII] ff

119. MENDELIUS ze STEINFELSU, Kašpar – obdarovaný (Ruk III.313)

Carmina exequialia in obitum rev. et nob. viri dn. Caspari Mendelii a Ssteinfels, Zatecensium decani dignissimi, 17. Cal. Febr. an. 1606 ... vita defuncti ..., scripta ab amicis et clientibus. Sub defuncti persona eucticum (4 dvojv.). Pragae typis Ottmarians anno 1606.- 6 ff.

1607

120. ABRUCK (CizBoh)

Abdruck der Rekconciliation und Vergleichung mit den Hungarischen Ständen. Insonderheit aber mit Herrn Steffan Botskay Itzo Fürsten in Siebenburgen ec. Mit sampt der Kaiserischen Hungarischen und Botskayschen Kommissarien gegen einander hierunter gegebenen Versicherung. Dabei auch die Friedens und Bundes Artikul zwischen dem Römischen und Türkischen Kaisern. Alles in den Monaten Unie, Septembri und Novembri, des nächst abgelaufenen 1606. War zu Wien in Österreich und in dem Hungarischen Feldsäger abgehandelt und beschlossen aus lateinischer Sprache ins Deutsche gebracht. Cum gratia superiorum. Gedruckt in der Alten Stadt Prag, durch Iohan Othmar Jacobi. 1607. 4⁰. A⁴-D⁴, E³ [= 19] ff

121. ISIDORUS, Sanctus (Kp 3394)

S. Isidori Archiepiscopi Hispalē[n]sis Synonyma. Knížka velmi utěšená a lidem všechněm na tomto světě zarmouceným velmi prospěšná a užitečná. Někdy od s^o Isidora arcibiskupa hispalského v latinském jazyku sepsaná a léta 1551 do českého jazyku od Sixta z Otrsdorfu přeložena. Nyní pak znovu přehlídnutá a nákladem Víta

Severinova měšténína v Městě Mezeříčí nad řekou Oslavou na světlo vydaná. Vytištěná v Starém Městě pražském u Jana Otthmara J[akubů]. Léta Páně MDCVII [= 1607]. 8⁰. A⁴-B⁸ – L⁸- M⁴ [= LXXXVIII] ff

122. CONDITIONES (CizBoh)

Conditiones pacis inter Romanorum et Turcicum imperatorem, Rudolphum II. et Hehomatem I. sultanum, ut ille anno superiori 1606. inter utrosque tractatae et conclusae sunt. Cum Gratia Superiorum. Praegae, Typis Othmarianis. 1607. 4⁰. A⁶ [= 6] ff

123. EXEMPLAR (CizBoh)

Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junii, anno 1606. Cui accedit sacrum votum paci, Abrahami Gastonis, etc. huius reconciliationis adiuncti legati: nec non conditiones pacis Turcicae. Cum gratia superiorum. Praegae Othmarianis. (1607). 4⁰. A⁴- D⁴ + A⁶ + A⁶ [= 28] ff

124. EXEMPLAR (CizBoh, Rataj 155)

Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junii, anno 1606. Cui accedit sacrum votum paci, Abrahami Gastonis, etc. huius reconciliationis adiuncti legati: nec non conditiones pacis Turcicae. Cum gratia superiorum. Praegae Othmarianis. (1607?). 4⁰. A⁴- C⁴, D³, D⁴ [= 14] ff zach.

125. EXEMPLÁŘ (Kp 2397, Rataj 154)

Exemplář smíření a spokojení se s stavy království uherského a obzvláště se pánem Šteffanem Bočkajem ec., již knížetem sedmihradským ec., kteréž se stalo v Vídni 23. dne měsíce června, léta Páně 1606. Přičemž sou také i artikulové a vejmínky příměří a pokoje tureckého. Vše z latinské řeči na česko přeložené. Cum Gratia Superiorum. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jana Otthmara Jakubova léta Páně 1607. 4⁰. A⁴- D⁴ [= XVI] ff

126. PROSTŘEDKOVÉ (Kp 14.436, Rataj 153)

Prostředkové a vejmínky podlé kterýchžto mezi císaři Rudolfem druhým, římským a Hehomatem prvním, tureckým příměří a pokoj dvacítiletý zavřín a vyzdvižen jest, v Uhřích v ležení polním mezi Dunajem a řekou Sitvou jedenáctého dne měsíce listopadu, léta pominulého šestnáctictého šestého [= 11. listopadu 1606]. Cum Gratia Superiorum. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jana Otthmara Jakubova. (1607) 4⁰. A⁶ [= VI] ff

127. PROSTŘEDKOVÉ (Kp 14.437, Rataj 153)

Prostředkové a vejmínky podlé kterýchžto mezi císaři Rudolfem druhým, římským a Hehomatem prvním, tureckým příměří a pokoj dvacítiletý zavřín a vyzdvižen jest, v Uhřích v ležení polním mezi Dunajem a řekou Sitvou jedenáctého dne měsíce listopadu, léta pominulého šestnáctictého šestého [= 11. listopadu 1606]. Cum Gratia

Superiorum. Vytištěno v Starém Městě pražském u Jana Othmara Jakubova. (1607)
4⁰. A⁴ - B⁴[= VII] ff

128. RINDA, Duchoslav (Ruk IV.322)

Panoplia hominis vere Christiani ad ... Radislaum Wchinsky de Wchinitez, d. in Tetava, Thermis et Neobistrzicio etc., S.C.M. consiliarium, dominum d. suum clementissimum, in felix anni recurrentis 1607 auspiciis ... mittitur ab humillimo ... subdito Duchoslao Rinda Termeno, paedotriba collegii Lidomerzicensis. Pragae typis Othmariensis anno 1607.- 8 ff.

1608

129. CARMINA GRATULATORIA (17.4. 1608 - Ruk I.316)

Epigrammata in honorem dd. baccalaureorum gratulationis ergo dicata autoribus Poeticae facultatis academisis. - Pragae e typographeo Othmario 1608. 4⁰. - 8 ff

130. LATOMUS, Mikuláš (Ruk III.139)

Triumphus pro patria occumbentium in ... academia Pragensi 11. Augusti celebratus ac ... senatoribus, senioribus et praefectis dioeceseos d. Petri, patronis multum honorandis, observantię ergo dedicatus et consecratus a Nicolao Latomo Rabino. – Ad autorem ... M. I. C(ampanus) V., 5d. - Pragae ex officina Othmariana. [1608]. 8⁰. - 8 ff

131. PETROZELINUS, Jakub starší (Kp 7062)

Pax christiana. To gest, Rozjímání napomenutelné a potěšitelné O pokoji křesťanském, duchovním i tělesném, těchto bouřlivých a nepokojných časův čísti potřebné. V nově sepsané a lidu Božímu v městě Třebíči podle slov Pána Jezu Krista po jeho z mrtvých vstání k učedníkům prohlášených. Pokoj vám předkládané: od kněze Jakuba Petrozelina Kunstatského v témž městě slova božího kazatele. ... O IesV Dona pIIs PaCeM. [=1608] DeI pokoj hospoDIne za DnV našICH. [=1608] (Vytištěno v Starém Městě pražském v impressii Jana Othmara. Léta Páně MDCVIII.) [=1608]. 8⁰. [XVI] - 200 str.

132. PHAËTON, Havel (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

O pokoji a válečném nepokoji, o původu a účincích války i pokoje, a o jiných věcech k obému tomu příslušejících. Spis z svatých Písem a z kněh theologův i historikův atd. složený od Havla Žalanského, služebníka slova a svátostí Kristových u sv. Jiljí v Starém Městě pražském 1608 v 8⁰. V impr. Jana Othmara, str. 200.

133. SLOVACIUS, Václav (Kp15.514)

(Správa a naučení k dojití pravého rozhrěšení ec. Druhé naučení co každý bohabojný a kristianský člověk o večeri Pána našeho Jezu Krista smejšleti a vyznávatí má ...) (Vytištěné v Starém Městě pražském v impressii Jana Othmara Jakubova. 1608?)
4⁰.(:)³ – A⁴- H⁴ [= XXXV] ff zachovaných

134. ŽALUD, Gregor (Kp 17.586)

Kalendář hospodářský a kancelářský ku potřebě všelijakého řádu a povolání lidem pořádně spravený a vydaný od Řehoře Žaluda Gorlického. K létu Páně MDCIX. [= 1609] hrudnému a po přestupném prvním. Vytisknuto v Starém Městě pražském u Jana Ottmara J[akubova Dačického]. (1608). 4⁰. A⁶-B⁴-G⁴ [= XXX] ff

Sine anno

135. LEGES (Pumpřla č. 2660)

Leges et statuta sodalibus B. M. Virginis Annunciatae Pragae praescripta. Pragae, Typis Otthmarianis. [V letech 1589-1607]. 16⁰. [2], 37 str.

136. FILICKÝ z FILIC, Ioannes (Ruk VI.116)

In reditum e Pragensi urbe Bohemorum in Olssam oppidum Hungariae, patriam dulcissimam ... Matthiae Terek, civis ac notarii reipub. Olssensis, domini et amici optatissimi etc., εὐχὴ προπεμπτικὴ..., scripta ab Ioanne Filickio Farkasfalvano Scep. ... Pragae ex officina Ottmariana. [s.a.] – Jednolist (30,5x13,5 cm).

137. KALENDÁŘ (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

[Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou na rok ...] (Vytisknuto v Starém Městě pražském u Jana Ottmara J[akubova Dačického] Nákladem Lidmily Marynové z Závořic) [zač. 17. stol. ?] 12°. [= IV] zachov. ff

138. KALENDÁŘ (nepublikované Dodatky ke Knihopisu)

[Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou na rok ...] (Vytisknuto v Starém Městě pražském u Jana Ottmara J[akubova Dačického] Nákladem Lidmily Marynové z Závořic) [zač. 17. stol. ?] 12°. [= VIII] zachov. ff

139. MELANCHTHON, Philipp (Kp 5471)

Compendium praeceptionum grammaticarum, Philippi Melanchthonis. In usum scholae Gorlicensis. Gnorismata Regularum in Syntaxi, & formae applicandi exempla. Omnia tradita, & feliciter usurpata, à Valentino Trocedorfio. In Schola Goldbergensi. Edita opera Laurentii Ludovici Leober: [gensis] Pragae, Typis Otthmarianis. [= konec 16. století] 8°. A⁸-P⁸-Q⁴ [= CXLIV] ff

140. METHODIUS, Vít (Ruk III.319)

Παραίνεσις angelica pro celeberrima nativitate domini et calvatoris nostri Iesu Christi, scripta in honorem consulis caeterorumque senatorii ordinis apud Pelrzimovienses ... a Vito Methodio Pelrzimovino. Pragae typis curabat Ioannes O. [s.a.] - 4 ff.

8.4 Chronologický soupis tisků Dědiců Jiřího Jakubův Dačického

1619

1. LEVA z BROZÁNEK, Zygmund (Kp 4826)

Vítání aneb vinš k šťastnému příjezdu J. M. řádně zvoleného krále vysoce osvíceného knížete a pána pana Fridricha Falckraběte při Rejnu, svaté římské říše arcitruksasa Vicaria při Rejnu, Horních i Dolních Bavor knížete ec. Pána nás všech nejmilostivějšího do měst pražských na hrob a residenci svou 31. dne měsíce října léta 1619. ku potěšení a na místě národu českého evangelitského a pro budoucí památku takového slavného příjezdu složený a prostě vůbec vydaný od Zikmunda Levy z Brozáněk. Vytištěný v Starém Městě pražském u dědiců Jiříka J. Dačického.[1619] 4⁰. A⁴. [= IV] ff

8.5 Chronologický soupis tisků Anny Dačické

1620

1. JAKEŠ, Vít (Kp 3436, Dodatky ke Kp)

Trivium. Spis O třech cestách totiž: O 1. zemské. 2. duchovní. 3. nebeské. Z Písma S^o, z církevních, i z historických spisův v krátkosti shromážděný, a vůbec vydaný, od kněze Víta Iakesij Přerovského, služebníka církevní^o v osadě S^o Havla v slavném Starém Městě pražském, představeného. ... Vytištěný (s povolením vrchnosti ... v Starém Městě pražském u Anny Dačické) léta, 1620. 8⁰. [II]-B[spr.A]⁸ -B⁸-G⁸- H¹⁰ [= LXVIII] ff

2. VERMIGLI, Pietro Martire (Kp 16.499)

Modlitby svaté z žalmův Davida proroka Božího od osvíceného muže doktora Petra Martýra Vermilia vlacha z města Florence písem s. v učení slavném v městě Zurichu, v zemi švejcarské profesora vyňaté a složená, naní z řeči latinské na řeč českou přeložené od m. Jana Sudlicia. Vytištěné v Starém městě pražském u Anny Dačické. Léta Páně MDCXX [= 1620] 12⁰. A¹²- C¹², B¹² bis, D¹²- Z¹², Aa⁶ [= CCCXVIII] ff

8.6 Chronologický soupis přetisků Jiřího Jakubův Dačického

1570

1. ZEITUNGEN (Bezzel)

Warhaftige neue Zeitung, so geschehen ... im 70. Jahr. (Erstlich Gedruckt zu Prag, von Georg Datschitsky, jetzt und durch Hans Wolrab zu Bautzen.) [1570].

8.7 Chronologický soupis přetisků Jana Othmara Jakubův Dačického

1598

1. ZEITUNGEN (CizBoh)

Gründlicher Partikular von glücklicher Einnehmung und Eroberung der gewaltigen Festung Raab in Hungarn: welche die Türken mit List under sich gebracht, und in die vierundhalb Jahr in ihrer Macht gehabt haben. Cum licentia superiorum. Erstlich gedruckt zu Prag in der Alten Stadt, durch Georg Jacob von Datschiß. Im Jahr MDXCVIII. [= 1598]. 4⁰. A⁴ [= IV]ff

1606

2. ABDRUCK (CizBoh)

Abdruck der Rekconciliation und Vergleichung mit den Hungarischen Ständen. ... den 23. Iunii, anno 1606. ... Erstlich gedruckt in der Alten Stadt Prag, durch Johan Othmar Iacobi. [1606]. 4⁰.

1607

3. CONDITIONES (CizBoh)

Conditiones pacis inter Romanorum et Turcicum imperatorem, Rudolphum II. et Achometem I. sultanum, ut ille anno superiori MDCVI [=1606] inter utrosque tractatae et conclusae sunt. Pragae 1607. B. m. 4⁰. [12] ff

8.8 Chronologický soupis tisků, které vyšly „nákladem a prací“ Jiřího Jakubův a Jana Othmara Jakubův Dačických

1578

1. KATECHISMUS²³

[Nekatolický katechismus. Praha, Jiří Jakubův Dačický, 1578]

před rokem 1587

2. ŠTURM, Václav²⁴ (Vlček)

Šest důvodů pěkných a krátkých, ale však podstatných, kterýmiž se důvodně prokazuje, že Jednota bratří boleslavských z Boha není, a že žádnéj v ní spasen býti nemůže. [Praha, Jiří Jakubův Dačický]

1595

3. OSIANDER, Lukas starší²⁵

[Biblí malá obsahující v sobě z Starého zákona celoroční řeči Boží. Epištoly a Evangelia z Nového, k každému dni nedělnímu i všednímu rozdělené a nyní opět rozšířené. Může kniha tato i zahrádkou duše sloužit z Zákona Páně Starého i Nového štípenou. Kteráž v sobě má hojnost ovotce duchovního i vod živých, k životu věčnému se prejšťících. Bez kteréhožto pokrmu a nápoje tj. slova Božího, duše člověka křesťanského živa býti, a spasení věčného dojíti nemůže. ([překladatel] Kněz Jan Achilles Berounský.) Vytištěná v Starém Městě pražském u Jana Otthmara [Jakubův Dačického] ec. léta Páně MDXCV [= 1595].]

1602

4. HEXAGLOSSON (Jones)²⁶

Dictionariolum hexaglosson cum colloquiis aliquot sex linguarum, latinae, bohemicae, gallicae, hispanicae, italicae: omnibus linguarum studiosis domi forisq[ue] perguam necessarium. Dictionarium sampt etlichen notwendigen gesprächen in lateinischer,

²³ Podle dopisu arcibiskupa Antonína Bruse z Mohelnice z 15. ledna 1579 vytiskl v roce 1578 Jiří Jakubův Dačický kacířský katechismus, ke kterému se „*prve ani nyní stavové v království tomto nepřiznávají a nepřiznávají*“. NA, APA I. – Emanata 1561-1580, fol. 56.

²⁴ Podle listu Sylvia Uberyana adresovaného Jiřímu Jakubův Dačickému a otištěnému v XXX měl být tento spis vydán v tiskárně Jiřího Jakubův Dačického.

²⁵ Záznam je pouze ilustrativní a byl převzat z druhého vydání realizovaného u Jana Othmara v roce 1599. Na poslední straně tohoto druhého vydání se uvádí „*podruhé dokonaná*“, z čehož se dá usuzovat na dřívější první vydání, za které je možné považovat rok 1595 uvedený na titulní straně. V tomto roce vydal Jiří Jakubův Dačický další dva spisy Lucase Osiandera staršího – Postilu (Kp 6663) a Vejklady kratičké a Evangelia (Kp 6664). Vzhledem k tomu, že se nedochovala žádná jiná další zpráva o prvním vydání, není možné rozhodnout, zda vyšlo z dílny Jiřího Jakubův nebo syna Jana Othmara. Argumenty preferující jednoho nebo druhého tiskaře jsou stejně závažné a bez dalších informací nelze tento tisk přiřknout konkrétní osobě.

²⁶ Vzhledem k adresnému impresu je tento tisk také uveden v Chronologickém soupise tisků Jiřího Jakubův Dačického. Nicméně ve své suplikaci z roku 1602 Jiří Jakubův tvrdí, že v Lipsku korekci české části slovníku prováděl jeho syn Jan Othmar. Jiří figuroval v celé záležitosti patrně pouze jako investor.

böhmischer, deutscher, französischer, spanischer und italiänischer Sprache. Allen derselben Liebhabern sehr nützlich und notwendig sind. Lipsiae, sumptibus Georgii Jacobidae Dacziceni, Excudebat Michaël Lantzenberger M D CII. [= 1602]12⁰. A⁸ – Z⁸, a⁸ – h⁸. [= 256] ff

5. PHILADELPHUS ZÁMRSKÝ, Martin (Kp 7160)²⁷

Postila evangelická, aneb výkladové na Evangelia nedělní a sváteční, kteráž se každoročně v křesťanstvu čítají, rozjímají, a v shromážděních církevních lidu Božímu předkládají. Sebrání a na tři díly sepsání práci dobré paměti kněze Martina Philadelpha Zámrského, kazatele slova Božího jazykem českým v svatého Jiří v městě Opavě. Nyní znovu od doktorů a učitelů Svatého Písma přehlídnutá, zopravená i k tištění od osob k tomu zřízených dovolená. A kdež prvé v třetím dílu této postily na svatého Michala a na den Proměnění Pána Krista žádných kázání se nenacházelo, ta nyní od dostojného a v Písmě svatém vysoce učeného muže, doktora Jiřího Weinrycha, vrchního správce církve lipské a profesora v vysokém učení téhož města doložena jsou. ... Vytištěna v Lipště od Michala Kopihorského [= Michael Lantzenberger]. Anno Chtisti MDCII [= 1602]. 2⁰. [XL] – 1310 s.

1604

6. ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam (Kp 17.142)²⁸

Adami Zaluzanii a Zaluzaniis Methodi herbariae libri tres. Quale fu terr plant decus, ordinis uvu arti plantarum politur ima manus. Prodit Francofurtie college Paltheniano. Anno MDCIV [= 1604] 4⁰.)(⁴, B⁴-Z⁴, Aa⁴- Ff⁴ [= CXX] ff + [I] příl.

²⁷ Několik archivních pramenů a odborná literatura uvádějí, že tento tisk vyšel nákladem Jiřího Jakubův Dačického. Nicméně suplika Jiřího Jakubův z roku 1602 uvádí, že s tiskem neměl nic společného, ale že iniciativa vzešla od syna Jana Othmara.

²⁸ Jedná se o tzv. obálkové vydání. Ve Frankfurtu nad Mohanem byla vytištěna pouze první složka s novou titulní stranou, zbytek je materie původního vydání Jiřího Jakubův Dačického z roku 1592.

8.9. Chronologický soupis pravděpodobných českých a cizojazyčných tisků, které byly tiskárně Jiřího Jakubův Dačického přisouzeny na základě typologicko-typografického rozboru

Jednotlivé záznamy jsou řazeny podle jména autorů.

1. BACHÁČEK, Martin (Ruk I. 122)

M. Martinus Bachacziek Naumierzicenus, professor in academia Pragensi candido lectori S.D. – Jednolist (36,5x31,5 cm)

2. CODICILLUS, Petr (Ruk I.395)

Epitaphium ingenui et spei bonae pueri Petri Codicilli, ... M. Iacobi Codicilli a Tulechova in inclyta Urbe Nova Pragensi filioli. Obiit is tempore pestis Pragae 29. Iulii anno 1582. - ... M. Petrus Codicillus. – Jednoti (26,3x15,2 cm)

3. CODICILLUS, Petr (Ruk I. 396)

Epitaphium ... Ladislai seioris a Lobcovicz, baronis in Chlumeczio et Gistebniczia etc., in inclyto Bohemiae regno curiae magistri etc. ... Obiit anno [15]84 die 18. Decembris, aetatis vero 83. Anno – Jedolist (31,7x20,2 cm)

4. MARTIN ŽATECKÝ (Kp 5221)

Knížka proti ošetené počtě a pokryté svatých. Od kněze Martina, faráře u svatého Jindřicha v Praze sepsaná i kázaná okolo léta MDXVII [= 1517] a nyní obnovená a na světlo vydaná skrze kněze Jana Štelcara Želetavského z Želetavy, faráře v Velké Bystřici Léta Páně 1593. K níž jsou staré Písně přidané. 8⁰. A⁸ – F⁸ [= XLVIII] ff

5. MIKULÁŠ [VLÁSENICKÝ]

[Hádání o těle a krvi Páně.] 8⁰. A⁸ – B⁸ [= IX] ff

6. MITIS, Tomáš (Ruk III. 351)

Tumulus viri nobiliss. et literatiss. dn. Venceslai Wrzessowitzii a Wrzessowitz etc. – Aut. Thoma Mite Lymusaeo. [1583]. – Jednolist

7. MOLESYNUS, Matyáš (Ruk III. 367)

Epitaphium doctissimi, virtute et doctrina prestantis domini Ioannis Codicilli Tulechovii, philosophiae atque artis medicae doctoris nuper reversi ex Italia. Obiit Pragae 28. Aprilis anno Domini 1585 aetatis 28. ... Mathias Molesynus a Dielenpergo, I.U. Doctor. - Jednost

8. PHILOMATHES, Matouš (Ruk IV. 168)

Epicedion in pompam funebrálem piae recordationis et memoriam magnifici baronis Ioannis de Waldsteyn etc., incltyti regni Boemiae supremi camerarii, skriptum. Qui obiit

... die XV. Iunii anno hoc 1576. – Haeredum et orphanorum fato facti baronis praeceptom Matth. Ph. Wolknberger de Wolknberg. – Jednolist (37x29 cm)

9. PÍSNIČKA (kp 13.484)

Písnička vnově slsožená na jméno pana Jana Winkelheydera z winkelheydu etc. A zpívá se jako: I proč nemáš vesel býti, jakž na tebe sluší. – Jednolist (37,4x26,3 cm)

9. Rejstříky

9.1 Rejstřík autorů a anonymních záhlaví

Rejstřík je společný pro všechny tisky sledovaných tiskáren, tj. Jiřího Jakubův Dačického, Jana Othmara, dědiců Jiřího Jakubův Dačického a Anny Dačické. Připojeny jsou též přetisky (tzv. Erstlich gedruckt), připojeny nejsou tisky, které byly tiskárně Jiřího Jakubův Dačického připsány na základě typologicko-typografického rozboru.

Jednotlivá hesla obsahují preferovanou formu záhlaví. V případě, že jsou u příslušného autora známy další formy jmen, pod kterými publikoval, jsou uvedeny v závorce. Pro lepší orientaci a propojení hesel s chronologickými soupisy byla jednotlivá hesla označena iniciálami jmen příslušného tiskaře. Nejprve jsou uvedeny iniciály, následuje pořadové číslo z příslušného chronologického soupisu. Pokud autor publikoval zároveň ve více sledovaných oficínách, jsou od sebe tato pořadová čísla příslušných chronologických soupisů odlišena. Jednou z nejdůležitějších excerpovaných bibliografií je Rukověť humanistického básnictví. V této práci jsou registrované tituly řazeny nejen podle jmen autorů, ale též podle jmen obdarovaných. Na tuto skutečnost je upozorněno za příslušnými hesly označením „obdarovaný“. V případě, že dotyčná osoba byla jak příjemcem daru, tak také autorem vlastních textů, je na to upozorněno a příslušná čísla chronologických soupisů jsou od sebe odlišena.

Rejstřík je řazen podle jmen autorů českých a cizojazyčných tisků sledovaných tiskáren. Pokud existuje více forem jména, nebo anonymního záhlaví, považují za hlavní tu podobu jména, pod níž je titul řazen v Knihopise či Rukověti, nebo která se všeobecně považuje za oficiální. Ostatní (nepreferované) formy jména jsou uvedeny za jménem v závorce, v abecedním pořadí pak odkazují na preferovanou formu jména.

Například:

HABERMANN, Johann (další forma jména Avenarius, Hobermann)

Avenarius viz HABERMANN, Johann

Hobermann viz HABERMANN, Johann

V případě, že Knihopis a Rukověť používají rozdílné preferované formy jména, jsou zachovány obě a navzájem odkázány.

WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš - pro latinsky psaná díla autora viz
PHILOMATHES, Matouš

PHILOMATHES, Matouš - pro česky psaná díla autora viz WALKMBERSKÝ
z WALKMBERGKU, Matouš

U neperiodického novinového zpravodajství nezachovává Knihopis jednotné záhlaví.
Jednotlivá záhlaví jsou odkázána.

NOVINY – samostatné tisky

Noviny – samostatné tisky viz též BITVA, Portugalská

Noviny – samostatné tisky viz též NOVINA, Žalostivá a hrozná

Noviny – samostatné tisky viz též PARTLICIUS z ŠPICBERGKU, Simeon ml.

Použité zkratky označující jednotlivé Chronologické seznamy:

JJD = Jiří Jakubův Dačický

JO = Jan Othmar Jakubův Dačický

Dědici = Dědici Jiřího Jakubův Dačického

Anna = Anna Dačická

Přetisk JJD = přetisk tisků Jiřího Jakubův Dačického

Přetisk JO = přetisk tisků Jana Othmara Jakubův Dačického

A

ABDRUCK **JO** 120, **přetisk JO** 2

Acanthida-Mitis viz ACANTHIS, Jakub

Acanthides viz ACANTHIS, Jakub

Acanthido-Mitis viz ACANTHIS, Jakub

ACANTHIS, Jakub (další forma jména Acanthida-Mitis, Acanthides, Acanthido-Mitis,
Acantis) **JO** 61,62,63,75

Acantis viz ACANTHIS, Jakub

ADAMI, Jan (další forma jména Bistricenens, Bystřický) **JO** 64

Adamides viz ADAMI, Jan

ACHILLES, Jan (další forma jména Achylles, Berounský) **JJD** 147

Achylles viz ACHILLES, Jan

Albert viz ALBERTUS, Leonhartus

ALBERTUS, Leonhartus (další forma jména Albert) **JO** 54, 65, 66, 67, 68, 69, 76, 77, 78, 94
AMBROSIUS, Sanctus **JJD** 225
ANCANTHERUS, Claudius **JO** 16
ANDREAE, Jakub - obdarovaný **JO** 1
ANONYMUS **JJD** 178
ARTIKULOVÉ **JO** 21, 38
Aujezdecký viz KLEMENS, Adam
Avenarius viz HABERMANN, Johann

B

Bacza viz BAVOR z KOSMAČOVA, Bohuslav
Bachaczek Naumierzcius a Naumierzic viz BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin
Bachacziek Naumierzicz viz BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin
Bachaček Nauměřský z Nauměřic viz BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin
BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin (další forma jména Bachaček Nauměřský z Nauměřic,
Bachaczek Naumierzcius a Naumierzic, Bachacziek Naumierzicz, Bachatius Naumierzcius
a NaumierziczBachaczek Naumierzcius a NaumierzicBachacziek Naumierzicz **JJD** 172,
180, 194
Bachatius Naumierzcius a Naumierzicz viz BACHÁČEK z NAUMĚŘIC, Martin
BARLAAM **JJD** 181
BARTHOLDUS, Jiří **JJD** 182 **JO** 109
BAVOR z KOSMAČOVA, Bohuslav **JJD** 183 **JO** 2
BAVORYNSKÝ z BAVORYNĚ a VLČÍHO POLE, Benedikt **JJD** 1, 2
Benedicti viz BENEDICTUS, Nikodém
Benedicti viz BENEDICTUS, Vavřinec
BENEDICTUS, Nikodém (další forma jména Benedicti, Beneš) - autor **JO** 4; - obdarovaný
JO 39
BENEDICTUS, Vavřinec (další forma jména Benedicti, Nudožerský **JO** 79
Benesovinus viz PHILONOMUS, Matouš
Benessovinus viz PHILONOMUS, Matouš
Beneš viz BENEDICTUS, Nikodém
Benešovský viz PHILONOMUS, Matouš
Berounský viz ACHILLES, Jan

Bible viz OSIANDER, Lukas starší
Bible viz ZÁKON, Nový
Bible viz ZWINGLI, Ulrich
BILOVIUS, Bartholomaeus (další forma jména Bulovius) **JO** 40, 41
Bistricenus viz ADAMI, Jan
BITVA, Portugalská **JJD** 47, 48
BOHDANECKÝ z HODKOVA, Heřman - obdarovaný **JJD** 28
BORBONIUS, Matyáš **JJD** 159
BRICCINUS, Jan **JJD** 184
BRUNO, Giordano **JJD** 130
z BŘEZOVÉ, Vavřinec **JJD** 85
Buče viz LOMNICKÝ z BUDČE
Budcze Šimon Lomnický a viz LOMNICKÝ z BUDČE
Bulovius, Bartholomaeus viz BILOVIUS, Bartholomaeus
Bydžovský viz POSTHUMIUS, Václav
Bystřický viz ADAMI, Jan

C

CAMILLUS, Izaiáš (další forma jména Kamillus) - obdarovaný **JO** 42
CAMPANUS, Jan (další forma jména Kumpán) **JJD** 173, 229 **JO** 22, 29, 109
CANDYDUS, Sixt **JJD** 131, 137
CANTORIS, Daniel **JO** 70, 71
CARMINA GRATULATORIA **JJD** 106 **JO** 55, 80, 110, 129
CAROLIDES, Jiří (další forma jména Carolus, Karel, Karolides) - autor **JJD** 201; -
obdarovaný **JO** 17; - autor **JO** 8 v dkd
Carolus viz CAROLIDES, Jiří
CASTALION, Sebastian (další forma jména Chateillon, Sébastien)
Catho viz CATO
CATO, Dionysius (další forma jména Catho) **JJD** 65, 207
Cetelius viz NETHOLICKÝ, Jiří
CIRRINUS, Bartoloměj (další forma jména Čirýn) **JO** 72
Clemens viz KLEMENS, Adam

CLINGERIUS de ABIETO, Henricus (další forma jména Clingerius von Tennichten) **JO** 95,
96

Clingerius von Tennichten viz CLINGERIUS de ABIETO, Henricus

CODICILLUS, Petr (další forma jména Kodycillus) – **obdarovaný JJD** 138; **autor JJD** 21,
23, 66, 107, 149, 206

COLIDIUS, Melichar (další forma jména Kolidius, Collidius) - **obdarovaný JJD** 252

Collidius viz COLIDIUS, Melichar

COLLINUS z CHOTĚŘINY, Matouš **JJD** 150

Colonus viz SCHAENEIUS, Daniel

CONDITIONES **JO** 123, **přetisk JO** 3

CONFESSIO **JJD** 108

Copay viz KOPPAY, Jiří

Coppay viz KOPPAY, Jiří

Coryneus viz CHORINNUS, Jan

Creslinus viz KRESLIN, Georg

CRINITUS, David (další forma jména Krynytus, Vlasatý) **JJD** 86

CROPACIUS, Jan **JJD** 26

CROPACIUS, Kašpar **JJD** 18

Cropatius viz CROPACIUS, Jiří

CYANEUS, Georgius (další forma jména Slezan) **JJD** 151, 185

CYRILLUS, Václav ml. **JO** 3

Czaslavský viz Laetus, Jan

Č

Časlavský viz Laetus, Jan

Čirýn viz CIRRINUS, Bartoloměj

D

DASYPUS, Jan (další forma jména Hosius) **JO** 43

Dentuli viz DENTULINUS, Vít

DENTULINUS, Vít (další forma jména Zubáček, Dentuli, Dentulus) - **obdarovaný JJD** 193;
- autor **JJD** 174, 175

Dentulus viz DENTULINUS, Vít

DICTA **JJD** 67, 208, 222

Didactides viz DIDACTUS, Jan

DIDACTUS, Jan (další forma jména Didactides) **JJD** 49, 57

Doés viz DOUSA, Ioanes

DONATUS, Aelius **JJD** 22, 123, 211, 212

DOUSA, Ioannes (další forma jména Doés) **JO** 81

DUCHOSLAV, Jan - obdarovaný **JJD** 186

E

EPIŠTOLY **JJD** 19, 115, 132, 139, 251 **JO** 85

ERASMUS, Desiderius (další forma jména Erazym, Erazymus, Erazým, Gerhards, Gerhard)
JJD 9, 195

Erazym viz ERASMUS, Desiderius

Erazým viz ERASMUS, Desiderius

Erazymus viz ERASMUS, Desiderius

Evangelia viz EPIŠTOLY

EXEMPLAR **JO** 116, 117, 123, 124

EXEMPLÁŘ **JO** 118, 125

EXNERUS, Balthasar **JO** 111

EZECHIELIDES, Matěj - obdarovaný **JO** 30

F

FABRICIUS, Philippus (další forma jména Platter) **JJD** 160 **JO** 9, 23

Fifek viz HOSIUS, Matouš

Fifka viz HOSIUS, Matouš

FILICKÝ z FILIC, Ioannes **JO** 136

Flaouios Jósepos viz JOSEPHUS FLAVIUS

Flavius Josephus viz JOSEPHUS FLAVIUS

FRANCONIUS, Daniel **JJD** 187

G

Gabelmann, Nicolaus viz GABLMANN, Nicolaus

GABLMANN, Nicolaus **JO** 18, 19

GARCAEUS, Johann **JJD** 3

Gasto, Abraham viz též EXEMPLAR

Gehrl Georgius viz GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík

GELASINUS, Jan - obdarovaný **JJD** 188

GELENIUS, Václav **JO** 10, 44

Geraldus Georgius viz GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík

Geraldus viz GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík

Gerhard viz ERASMUS, Desiderius

Gerhards viz ERASMUS, Desiderius

Gerl z Gerlšteyna viz GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík

Gerle Georgius viz GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík

Gigeneus viz GIGENIUS, Josiáš

GIGENIUS, Josiáš (další forma jména Gigeneus) **JO** 26

Girsa viz JISKRA, Jan

Girsius viz JISKRA, Jan

a Gisbice viz z JIZBICE, Pavel

a Gisbice viz z JIZBICE, Václav

Gisbicius viz z JIZBICE, Pavel

a Gizbice viz z JIZBICE, Pavel

a Gizbice viz z JIZBICE, Václav

Gizbicius viz JIZBICKÝ, Matyáš

Gizbicius viz z JIZBICE, Pavel

GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík (další forma jména Jorl z Jorlšteina, Geraldus, Gerle Georgius, Gehrl Georgius, Geraldus Georgius, Gerl z Gerlšteyna) **JJD** 34, 50

Goricenus viz OBRATKOVITSCH, Michael

Greslinus viz KRESLIN, Georg

GRYLL z GRYLLOVA, Matěj **JJD** 51

GUIDO DELLA COLONNA **JO** 97

GUTLER, Georgius - obdarovaný **JJD** 68

Gutteberdenus viz MONTANUS, Havel

Guttenus viz MONTANUS, Havel

GWALTHER, Rudolf **JJD** 189

H

HABERMANN, Johann (další forma jména Avenarius, Hobermann) **JJD** 232, 233

Hardesianus viz SPANGENBERG, Johann

Hardesius viz SPANGENBERG, Johann

Havlicius viz HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj

HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj (další forma jména Havlicius, Hawlichius, Hawlik, Srnovec, Srnovecius, Srnovecius) **JJD** 30

Hawlichius viz HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj

Hawlik viz HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj

Hayden viz HEYDEN, Sebald

HECCELIUS, Georgius - obdarovaný **JO** 82

Heiden viz HEYDEN, Sebald

HELIADES, Josef **JO** 45

HELLER, Ioannes **JO** 27

Hemming viz HEMMINGIUS, Niels

HEMMINGIUS, Niels (další forma jména Hemming, Hemmingsen) **JJD** 124

Hemmingsen viz HEMMINGIUS, Niels

HENIOCHUS, Václav (další forma jména Michalovicus) **JJD** 11

Herdesianus viz SPANGENBERG, Johann

Hermannoměstecenus viz NIGELLUS, Trojan

Hermannomiestecenus viz NIGELLUS, Trojan

Hermanomesticenus viz NIGELLUS, Trojan

Hermanomiestecenus viz NIGELLUS, Trojan

Herzmanomiestecenus viz NIGELLUS, Trojan

Heřmanoměstský viz NIGELLUS, Trojan

HEXAGLOSSON **JJD** 230

Heyden Sebastian viz HEYDEN, Sebald

HEYDEN, Sebald (další forma jména Hayden, Heiden, Heyden Sebastian) **JJD** 120

Hobermann viz HABERMANN, Johann

Horský viz MONTANUS, Havel

Hosius viz DASYPUS, Jan

HOSIUS, Matouš (další forma jména Hozius, Přestal) **JJD** 35, 58, 69, 70, 71, 99

Hozius viz HOSIUS, Matouš

z HRADCE, Adam (další forma jména a [de] Nova Domo, Novadomo) - obdarovaný **JJD** 25

Hradisstenus viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

Hradistenus viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

HROM, Antonín **JO** 24, 28, 31, 46

Huberin viz UBERINUS, Sylvius

Husinecius viz HUSSINECIUS, Tomáš

Husinecký viz HUSSINECIUS, Tomáš

HUSSINECIUS, Tomáš (další forma jména Husinecius, Husinecký) - obdarovaný **JJD** 100

CH

Chateillon, Sébastien viz CASTALION, Sebastian

CHORINNUS, Jan (další forma jména Chorinus, Chorzneus) **JJD** 140 **JO** 32, 86, 98

Chorinus viz CHORINNUS, Jan

Chorzneus viz CHORINNUS, Jan

Christannus viz Křišťan z Prachatic

Christianus z Koldina viz KRYSTYÁN z KOLDÍNA

CHUDECIUS, Jiří (další forma jména Chudek) **JJD** 231 **JO** 87

Chudek viz CHUDECIUS, Jiří

I

Iaromierzsky Valeš viz JAROMĚŘSKÝ, Jan mladší

ICARUS, Jan **JJD** 72

IECKELIUS, Ioannes **JO** 56

Ienisch, Paulus viz IENISIUS, Paulus

IENISIUS, Paulus (další forma jména Ienisch) - obdarovaný **JO** 11

IEREMIAE, Václav **JJD** 161

Ieremias viz IEREMIAE, Václav

ISIDORUS, Sanctus **JO** 121

J

Jacessius viz JAKEŠ, Vít

Jackesius viz JAKEŠ, Vít

Jakesius viz JAKEŠ, Vít

Jakessius viz JAKEŠ, Vít

Jakessyus viz JAKEŠ, Vít

Jakesyus viz JAKEŠ, Vít

JAKEŠ, Vít Jakessius, Jaksh, Jakss, Jackesius, Jakesyus, Jakesius, Jakessyus, Jokassius, K.V.J.P., Jacessius) **JJD** 236, **Anna** 1

Jaksh viz JAKEŠ, Vít

Jakss viz JAKEŠ, Vít

Jan z Ahornperka viz TÁBORSKÝ z AHORNPERKA, Jan

Janů viz LOMNICKÝ z BUDČE

JAROMĚŘSKÝ, Jan mladší (další forma jména Valessimus, Iaromierzsky Valeš) **JO** 88

JISKRA, Jan **JJD** 59,60

z JIZBICE, Jan - obdarovaný **JO** 113

z JIZBICE, Pavel (další forma jména Litomericium, Litomierzcki) - obdarovaný **JO** 47, 48, 57, 89, 99

z JIZBICE, Václav (další forma jména Litoměřický, Maštěřovský) **JO** 112

JIZBICKÝ, Matyáš **JO** 90

Joannides viz JOANNYDES, Petr

JOANNYDES, Petr (další forma jména Johanides, Joannides, Kosseticenus, Johanides, Košetický) **JJD** 141

Johanides viz JOANNYDES, Petr

Johanides viz JOANNYDES, Petr

Jokassius viz JAKEŠ, Vít

Jorl z Jorlšteina viz GOERL z GOERLSTEINA, Jiřík

Josephos Flavius viz JOSEPHUS FLAVIUS

JOSEPHUS FLAVIUS (další forma jména Flaouios Jósepos, Josephos Flavius) **JJD** 162

K

K.V.J.P. viz JAKEŠ, Vít

KABÁTNÍK, Martin **JJD** 36
KALENDÁŘ **JO** 138, 139
Kamillus viz CAMILLUS, Izaiáš
KANCIONAL **JJD** 87, 88, 142, 243
KAPR z KAPRŠTEJNA, Jan **JJD** 258
Karel viz CAROLIDES, Jiří
Karolides viz CAROLIDES, Jiří
Kerbiczcer viz KYRBICER z KYRBIC, Jan
Khyrbicer viz KYRBICER z KYRBIC, Jan
Kirbicerus viz KYRBICER z KYRBIC, Jan
KLEMENS, Adam (další forma jména Klement, Clemens, Plzeňský, Plzenus, Aujezdecký)
JJD 209
Klement viz KLEMENS, Adam
KNIHA **JJD** 133, 196
KNÍŽKA **JJD** 73, 116
Kodycillus viz CODICILLUS, Petr
Koldin viz KRYSTYÁN z KOLDÍNA
Kolidius viz COLIDIUS, Melichar
KOLNICKÝ, Simeon - obdarovaný **JO** 12
Koppai viz KOPPAY, Jiří
Koppaiius viz KOPPAY, Jiří
Koppaius viz KOPPAY, Jiří
KOPPAY, Jiří (další forma jména Koppai, Koppaiius, Koppaius) **JJD** 31, 74, 75, 76, 77
Kornout viz CHORINNUS, Jan
Kosseticenus viz JOANNYDES, Petr
KÓSTNER, Šebestyan **JJD** 213, 224, 226, 235
Košetický viz JOANNYDES, Petr
Kreckonius viz KŘEČKA, Augustin
KRESLIN, Georg (další forma jména Krezlin, Kreslinus, Greslinus, Reslinus, Creslinus,
Onolzpachensis) **JO** 100, 114
Kreslinus viz KRESLIN, Georg
Krezlin viz KRESLIN, Georg
Kristian z Koldina viz KRYSTYÁN z KOLDÍNA
KRONIKA **JJD** 152

Kropáč viz CROPACIUS, Kašpar

Krtský viz MELISSAEUS, Jakub

Kruppsky viz KRUPSKÝ, Jakub mladší

Krupski viz KRUPSKÝ, Jakub mladší

KRUPSKÝ, Jakub mladší (další forma jména Kruppsky, Krupski) **JO 91**

Krynytus viz CRINITUS, David

KRYSTYÁN z KOLDÍNA, Pavel (další forma jména Křest'an z Koldina, Christianus z Koldina, Kristian z Koldina, Koldin) **JJD 109**

Krzeczka viz KŘEČKA, Augustin

Krzczkonius viz KŘEČKA, Augustin

KŘEČKA, Augustin (další forma jména Krzeczka, Krzczkonius, Kreckonius) - obdarovaný **JO 101**

Křest'an z Koldina viz KRYSTYÁN z KOLDÍNA

Křisťan viz Křišťan z Prachatic

KŘIŠŤAN z PRACHATIC (další forma jména Christannus, Křisťan, Křišťan z Prachatic) **JJD 78**

Křišťan z Prachatic viz Křišťan z Prachatic

Kumpán viz CAMPANUS, Jan

Kunstadius viz PETROZELINUS, Jakub starší

Kunštatský viz PETROZELINUS, Jakub starší

KYRBICER z KYRBIC, Jan (další forma jména Kyrbiczer, Kerbiczer, Khyrbicer, Kirbicerus) **JO 102**

Kyrbiczer viz KYRBICER z KYRBIC, Jan

L

Laetus, Jan viz NAPOMENUTÍ, Kratičké, ale křesťanské (další forma jména Letus, Časlavský, Čzaslavský, Veselý, Veselský)

LAMENTACÝ **JO 5**

LATOMUS, Mikuláš (další forma jména Rabinus) **JO 130**

Laurini viz LAURINUS, Václav

LAURINUS, Václav (další forma jména Laurini) - obdarovaný **JO 49**

Led viz LEDECKÝ, Jan

LEDECKÝ, Jan (další forma jména Led, Lupulus) **JJD 89**

LEGES **JO** 135

Letus viz Laetus, Jan

LEVA z BROZÁNEK, Zygmund (další forma jména Lewa v Brozáněk) **Dědici** 1

Lewa v Brozáněk viz LEVA z BROZÁNEK, Zygmund

Liffeiniuss viz LIFFEYNIUS, Václav

LIFFEYNIUS, Václav (další forma jména Liffeiniuss) - obdarovaný **JO** 115

LINACER, Thomas **JO** 92

Litomericium viz z JIZBICE, Pavel

Litoměřický viz z JIZBICE, Václav

Litomierzcki viz z JIZBICE, Pavel

Litturgus viz LITURGUS z TURSKA

LITURGUS z TURSKA, Jan (další forma jména Litturgus, Lytturgus) **JJD** 101

Lomniceus, Šimon z Budče viz LOMNICKÝ z BUDČE

Lomnicus viz LOMNICKÝ z BUDČE

Lomnicki viz LOMNICKÝ z BUDČE

LOMNICKÝ z BUDČE, Šimon (další forma jména Lomniceus, Šimon z Budče, a Budcze

Šimon Lomnický, Lomnicus, Lomnicki, Janů, Žebrák, Ptocheus, Buče, S. L.) **JJD** 111

Lupulus viz LEDECKÝ, Jan

Lytturgus viz LITURGUS z TURSKA

M

MAIUS, Nicolaus **JJD** 227

MAKOVEC, Václav (další forma jména Makovecius) - obdarovaný **JO** 83

Makovecius viz MAKOVEC, Václav

MAKOVINUS, Vincenc **JJD** 90

MARCI, Pavel - obdarovaný **JO** 33

Martinides viz SLOVACIUS, Václav

MARTINIUS a BALDHOFEN, Georgius (další forma jména Martinus) **JO** 50

Martinus viz MARTINIUS a BALDHOFEN, Georgius

Maštěrovský viz z JIZBICE, Václav

Mathiades viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

MATTHAEUS, Václav **JO** 58, 103

Matthiades viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

MAXIMILIÁN II. - obdarovaný **JJD** 37
Maysner viz MEYSNER, Matthiaeus
MEGANDER, Georgius **JJD** 197
Meissner viz MEYSNER, Matthiaeus
MELANCHTHON, Philipp **JJD** 79 **JO** 25,139
MELISSAEUS, Jakub (další forma jména Melisseus, Krtský) - autor **JJD** 202, 203; -
obdarovaný **JO** 34
Melisseus viz MELISSAEUS, Jakub
MENDELIUS ze STEINFELSU, Kašpar - obdarovaný **JO** 119
Měřínský viz MIRÍNSKÝ, Václav
METHODIUS, Vít **JO** 140
MEYSNER, Matthiaeus (další forma jména Maysner, Meissner) **JJD** 121
Michalovicus viz HENIOCHUS, Václav
MIRÍNSKÝ, Václav (další forma jména Měřínský) **JJD** 38
MITIS, Tomáš (další forma jména Tichý) **JJD** 32, 39, 52, 53, 80, 110, 125,143; **JO** 6
Modlecký viz MODLEDSKÝ, Vilém
MODLEDSKÝ, Vilém (další forma jména Modlecký, Modletický) - obdarovaný **JJD** 126
Modletický viz MODLEDSKÝ, Vilém
MONTANUS, Havel (další forma jména Horský) **JJD** - obdarovaný 127
Monte Klokotino Jan de viz TÁBORSKÝ z AHORNPERKA, Jan
MOSSAUR z VALDOVA, Adam (další forma jména Mošaur) **JJD** 163
Mošaur viz MOSSAUR z VALDOVA, Adam

N

NAPOMENUTÍ, Kratičké, ale křesťanské **JJD** 112
NECHVÁTAL, Zachariáš **JO** 104
Nepraš viz NEPRESSIUS, Jan
NEPRESSIUS, Jan (další forma jména Nepraš) **JJD** 92
NETHOLICKÝ, Jiří (další forma jména Cetelius, Netolicenus, Netoliczky, Netolický,
Netolic) **JJD** 4,134
Netolic viz NETHOLICKÝ, Jiří
Netolicenus viz NETHOLICKÝ, Jiří
Netolický viz NETHOLICKÝ, Jiří

Netoliczky viz NETHOLICKÝ, Jiří
Nicolai viz NICOLAIDES, Jan
NICOLAIDES, Jan (další forma jména Nicolai) **JJD** 153
NIGELLUS, Trojan **JO** 13
a [de] Nova Domo viz z HRADCE, Adam
Novadomo viz z HRADCE, Adam
NOVINA, Žalostivá a hrozná **JJD** 260
NOVINY – samostatné tisky **JJD** 214,215
Noviny – samostatné tisky viz též BITVA, Portugalská
Noviny – samostatné tisky viz též NOVINA, Žalostivá a hrozná
Noviny – samostatné tisky viz též PARTLICIUS z ŠPICBERGKU, Simeon ml.
NOŽIČKA z VOTÍNA, Blažej **JJD** 5
Nudožerský viz BENEDICTUS, Vavřinec

O

Obratanus viz OBRATKOVITSCH, Michael
Obratkovič viz OBRATKOVITSCH, Michael
OBRATKOVITSCH, Michael (další forma jména Obratanus, Obratkovič, Obratonus) **JJD**
164, 190, 191, 223
Obratonus viz OBRATKOVITSCH, Michael
Onolzpachensis viz KRESLIN, Georg
OPTÁT, Beneš (další forma jména Optatus) **JJD** 135, 144
Optatus viz OPTÁT, Beneš
OSIANDER, Lukas starší **JJD** 145, 198, 199, 200, 240, 245 **JO** 35

P

Palea viz PLEVKA, Jan
Partikular viz ZEITUNGEN
PARTLICIUS z ŠPICBERGKU, Simeon ml.
PEŠÍN, Vít **JJD** 176
Peterschick viz PETŘÍK, Matouš
Peterschikh viz PETŘÍK, Matouš

Petroselinus viz PETROZELINUS, Jakub starší
Petrozelin viz PETROZELINUS, Jakub starší
Petrozelina viz PETROZELINUS, Jakub starší
PETROZELINUS, Jakub starší (další forma jména Petroselinus, Petrozelius, Petrozelin, Petrozelina, Kunstadius, Kunštatský) **JO** 131
Petrozelius v PETROZELINUS, Jakub starší
Petrzick viz PETŘÍK, Matouš
Petrzik viz PETŘÍK, Matouš
PETŘÍK, Matouš (další forma jména Peterschick, Peterschikh, Petrzick, Petrzik) **JJD** 20
PHAËTON, Havel (další forma jména Žalanský) **JO** 132
Philetus viz SRNOVEC, Jakub
Philomates viz PHILOMATHES, Matouš
Philomathes viz
PHILOMATHES, Matouš (další forma jména Philomates, Walkmberský z Walkmbergku) **JJD** 29, 61, 81, 93, 94, 95, 261
PHILOMATHES, Matouš pro česky psaná díla autora viz WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš
PHILONOMUS, Matouš (další forma jména Benešovský, Benesovinus, Benessovinus) **JJD** 40, 128
Picka viz PICKONIDES, Jan
PICKONIDES, Jan (další forma jména Jan Piczkonides, Pička, Pycka, Pyckonides, Pyczka, Pyczkonides, Pytkonides, Picka) **JJD** 154, 155, 156
Piczkonides viz PICKONIDES, Jan
Pička viz PICKONIDES, Jan
PÍSEŇ **JJD** 165
PÍSNĚ **JJD** 157, 262, 263
PLÁCEL, Václav (další forma jména Placelius, Placzelius) - obdarovaný **JJD** 41
Placelius viz PLÁCEL, Václav
PLACOTOMUS, Ioannes **JO** 51
Placzelius viz PLÁCEL, Václav
Platter viz FABRICIUS, Philipus
Pleuca viz PLEVKA, Jan
Pleuka viz PLEVKA, Jan

PLEVKA, Jan (další forma jména Plewka, Palea, Pleuca, Pleuka, Plewca, Plewka, Palea)

JJD 264

Plewca viz PLEVKA, Jan

Plewka viz PLEVKA, Jan

Plzeňský viz KLEMENS, Adam

Plzenus viz KLEMENS, Adam

POGONIUS, Václav **JJD 166**

Porzicenus viz POŘICENUS, Jiří Iohannis

POŘICENUS, Jiří Iohannis **JJD 158**

Posthumius, Jan viz POSTHUMUS, Jan

POSTHUMIUS, Václav(další forma jména Posthumus, Bydžovský) **JJD 2, 54, 62**

POSTHUMUS, Jan (další forma jména Rosicius, Rositius, Posthumius, Postumus) -
obdarovaný **JO 52**

Posthumus, Václav viz POSTHUMIUS, Václav

Postumus, Jan viz POSTHUMUS, Jan

PRIMUS, Pavel - obdarovaný **JO 59**

PROSTŘEDKOVÉ **JO 126, 127**

Přestal viz HOSIUS, Matouš

Přísloví viz POSTHUMIUS, Václav

Ptocheus viz LOMNICKÝ z BUDČE

Pycka viz PICKONIDES, Jan

Pyckonides viz PICKONIDES, Jan

Pyczka viz PICKONIDES, Jan

Pyczkonides viz PICKONIDES, Jan

Pytkonides viz PICKONIDES, Jan

R

Rabinus viz LATOMUS, Mikuláš

Radnicus viz RADNICKÝ, Václav

RADNICKÝ, Václav (další forma jména Radnicus) - obdarovaný **JO 60**

Radnycky viz RADNICKÝ, Václav

Reslinus viz KRESLIN, Georg

RHACOTOMUS, Viktorin (další forma jména Rhakotomus, Vodňanský) **JO 105**

Rhakotomus viz RHACOTOMUS, Viktorin

RINDA, Duchoslav **JO** 128

Rokiczanus viz SRNOVEC, Jakub

Rokitzanus viz SRNOVEC, Jakub

Rosacinus viz ROSACIUS, Adam

ROSACIUS, Adam (další forma jména Rosacinus, Rosatius, Rozacyn, Rozacynus, Řešátko)

JJD 113

ROSACIUS, Jan **JJD** 102, 167

Rosatius viz ROSACIUS, Adam

Rosicius viz POSTHUMUS, Jan

Rositius viz POSTHUMUS, Jan

Rozacyn viz ROSACIUS, Adam

Rozacynus viz ROSACIUS, Adam

RUBECULA, Daniel - obdarovaný **JO** 73

Ř

Řešátko viz ROSACIUS, Adam

S

S. L. viz LOMNICKÝ z BUDČE

Safirid viz SAPHIRIDES, Pavel

Salusanius viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

SAPHIRIDES, Pavel (další forma jména Safirid, Sapphirides, Zaphirides) **JO** 14, 15

Sapphirides viz SAPHIRIDES, Pavel

SAYVE, Mathias de **JO** 20

Selenius viz SELINIUS, Jan

Selim viz SELINIUS, Jan

SELINIUS, Jan (další forma jména Selenius, Selim, Selinus) **JJD** 62, 103

Selinus viz SELINIUS, Jan

Senovitius viz SRNOVEC, Jakub

SERADERUS, Ioannes Alexander **JJD** 6

Sernecius viz SRNOVEC, Jakub

Shaeneius viz SCHAENEIUS, Daniel

SCHAENEIUS, Daniel (další forma jména Scheinoeus, Scheneus, Schenius, Scheunoha, Schoene, Schoeneius, Schoener, Schoeneus, Schoenius, Ssaeneius, Sseneius, Sschaeneius, Šejnoha, Colonius, Shaeneius) **JO** 36

Scheineius viz SCHAENEIUS, Daniel

Scheinoeus viz SCHAENEIUS, Daniel

Scheneus viz SCHAENEIUS, Daniel

Schenius viz SCHAENEIUS, Daniel

Scheunoha viz SCHAENEIUS, Daniel

Schoene viz SCHAENEIUS, Daniel

Schoeneius viz SCHAENEIUS, Daniel

Schoener viz SCHAENEIUS, Daniel

Schoeneus viz SCHAENEIUS, Daniel

Schoenius viz SCHAENEIUS, Daniel

SCHWARTZBACH, Martinus **JJD** 168

Slezan viz CYANEUS, Georgius

SLOVACIUS, Václav (další forma jména Slovacyus, Martinides, Václav Turnovský) **JO** 133

Slovacyus viz SLOVACIUS, Václav

SMRT **JJD** 104

Soffian viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

Sofián viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

Sophian viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub (další forma jména Soffian, Sofián, Sophian, Vakmbergerus, Vodňanský, Vodniannus, Walkenberger, z Walkenberka, Walkmbergius, Žofian) **JJD** 8, 24, 136

Spangberský viz SPANGENBERG, Johann

SPANGENBERG, Johann (další forma jména Spangberský, Špangberský, Špangenerský, Hardsius, Hardsianus, Herdesianus) **JJD** 10, 42

Srnec viz SRNOVEC, Jakub

Srnecius viz SRNOVEC, Jakub

Srnetius viz SRNOVEC, Jakub

Srnetz viz SRNOVEC, Jakub

Srnetzius viz SRNOVEC, Jakub

Srnovec viz HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj

SRNOVEC, Jakub (další forma jména Srnec, Srnecius, Smetius, Smetz, Smetzius, Srnowecius, Srnowetius, Srnowicius, Srnowec, Srnowecius, Srnowecz, Srnowicius, Varwazionius, Warwaczovinus, a Warwaziova, a Warwaziowa, a Warwaziowa, Philetus, Rokiczanus, Rokitzanus, Senovitius, Sernecius) - obdarovaný **JJD** 82

Srnowecius Jakub viz SRNOVEC, Jakub

Srnowecius viz HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj

Srnoweczius viz HAVLÍK z VARVAŽOVA, Bartoloměj

Srnowetius viz SRNOVEC, Jakub

Srnowicius viz SRNOVEC, Jakub

Srnowec viz SRNOVEC, Jakub

Srnowecius viz SRNOVEC, Jakub

Srnowecz viz SRNOVEC, Jakub

Srnowicius viz SRNOVEC, Jakub

Ssaeneius viz SCHAENEIUS, Daniel

Sseneius viz SCHAENEIUS, Daniel

Sschaeneius viz SCHAENEIUS, Daniel

a Ssternbergio viz ze ŠTERNBERKA, Jan Albrecht Holický

Ssternbergius viz ze ŠTERNBERKA, Jan Albrecht Holický

Ssturem viz ŠTURM, Václav

Stelcerius viz ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ z ŽELETAVY, Jan

STIPACIUS, Mikuláš (další forma jména Stypacius) **JJD** 217

Stolinski viz STOLINSKÝ, Martin

STOLINSKÝ, Martin (další forma Stolinski, Stolynsky) **JJD** 169

Stolynsky viz STOLINSKÝ, Martin

Strial viz STRIALIUS, Jakub

STRIALIUS, Jakub (další forma Strial, Stryal) - obdarovaný **JJD** 13

Stryal viz STRIALIUS, Jakub

Sturm viz ŠTURM, Václav

Stypacius viz STIPACIUS, Mikuláš

Sztelcar viz ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ z ŽELETAVY, Jan

Š

Šejnoha viz SCHAENEIUS, Daniel

Špangberský viz SPANGENBERG, Johann

Špangenerský viz SPANGENBERG, Johann

ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ z ŽELETAVY, Jan (další forma jména Stelcerius, Sztelcar, Zieletavius a Zieletava, Zieletavský z Zieletavy) **JJD** 117,122

Šturem viz ŠTURM, Václav

ŠTURM, Václav (další forma jména Šturem, Ssturem, Sturm) **JJD** 114, 118

T

Taborinus viz TÁBORSKÝ z AHORNPERKA, Jan

TÁBORSKÝ z AHORNPERKA, Jan (další forma jména Táborský z Klokotské Hory, Monte Klokotino Jan de, Taborinus, Jan z Ahornperka) **JJD** 7

Táborský z Klokotské Hory viz TÁBORSKÝ z AHORNPERKA, Jan

z TĚCHENIC, Jiří Matouš (další forma Techenicius, a Techennicz, Tiechenicz) **JO** 106

Techenicius viz z TĚCHENIC, Jiří Matouš

a Techennicz viz z TĚCHENIC, Jiří Matouš

Tesacius viz TESÁK, Jiří

Tesak viz TESÁK, Jiří

TESÁK, Jiří (další forma Tesacius, Tesak, Tessacius, Tessak, Thesacius, Thesak, Thessacius) **JJD** 119

Tessacius viz TESÁK, Jiří

Tessak viz TESÁK, Jiří

Thesacius viz TESÁK, Jiří

Thesak viz TESÁK, Jiří

Thessacius viz TESÁK, Jiří

THOMAS a KEMPIS (další forma jména Tomáš Kempenský) **JJD** 55

Tiechenicz viz z TĚCHENIC, Jiří Matouš

Tichý viz MITIS, Tomáš

TÖKÖLY, Sebastianus - obdarovaný **JJD** 192

Tomáš Kempenský viz THOMAS a KEMPIS

Traiani viz TRAIANUS, Václav

TRAIANUS, Václav (další forma jména Traiani) **JJD** 170

Trubca viz TRUBKA, Václav

TRUBKA, Václav (další forma Trubca) - obdarovaný **JO** 84

U

UBERINUS, Sylvius (další forma Huberin) **JJD** 129

V

Václav Turnovský viz SLOVACIUS, Václav

Vakmbergerus viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

z VALDŠTEJNA, Henyk (další forma Valdsstein, Valdssteyn, a Waldsstein, Valdsstein, Valdssteyn, a Waldsstein) - obdarovaný **JO** 93

Valdsstein viz z VALDŠTEJNA, Henyk

Valdssteyn viz z VALDŠTEJNA, Henyk

Valessimus viz JAROMĚŘSKÝ, Jan mladší

Valkmberský viz PHILOMATHES, Matouš

Valkmberský z Valkmberku viz WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU

VANIŠ, Pavel (další forma Waniss) **JJD** 82

Varwazionius viz SRNOVEC, Jakub

Verantius viz VRANČIĆ, Faustus

Verinus viz VEVERINUS, Ludvík

Vermigli Petrus Martyr viz VERMIGLI, Pietro Martire

VERMIGLI, Pietro Martire (další forma jména Vermigli Petrus Martyr) **Anna** 2

Veselský viz Laetus, Jan

Veselý viz Laetus, Jan

VEVERINUS, Ludvík (další forma Verinus, Veverýn) **JO** 7

Veverýn viz VEVERINUS, Ludvík

VINCENTIUS de Stephano **JJD** 146

Vincklerus viz WINCKLER, Michael

Vives, Iohannes Ludovicus viz VIVES, Juan Luis

VIVES, Juan Luis (další forma jména Vives, Iohannes Ludovicus) **JJD** 210, 228, 242, 254

Vlasatý viz CRINITUS, David

Vodňanský viz RHACOTOMUS, Viktorin

Vodňanský viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

Vodniannus viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

Volffius viz WOLFIUS, Paulus

Volffius viz WOLFIUS, Paulus

Vrancsich viz VRANČIĆ, Faustus

VRANČIĆ, Faustus (další forma jména Vrancsich, Verantius) **JO** 107

W

Wakmberk viz PHILOMATHES, Matouš

a Waldsstein viz z VALDŠTEJNA, Henyk

Walkenberger viz PHILOMATHES, Matouš

Walkenberger viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

Walkenberger z Walkenberku viz WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU

Walkenberk viz PHILOMATHES, Matouš

Walkenberk viz WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU

z Walkenberka viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

Walkenberka viz WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU

Walkmbergensis viz PHILOMATHES, Matouš

Walkmbergius viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš (další forma jména Walkenberger z Walkenberku, Wolkenberger z Wolknberku, Walkenberk, Walkenberka, Valkmberský z Valkmberku, Philomates) **JJD** 43, 44, 45, 46, 84, 96, 171

WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU, Matouš pro latinsky psaná díla autora viz PHILOMATHES, Matouš

Waniss viz VANIŠ, Pavel

Warvaczovinus viz SRNOVEC, Jakub

a Warvaziova viz SRNOVEC, Jakub

a Warvaziowa viz SRNOVEC, Jakub

a Warwaziowa viz SRNOVEC, Jakub

WINCKLER, Michael (další forma jména Vincklerus) **JJD** 97

Wincklerus viz WINCKLER, Michael

WOLFIUS, Paulus (další forma Volffius, Volfius) - obdarovaný **JJD** 177

Wolkenberger viz PHILOMATHES, Matouš

Wolkenberger z Wolknberku viz WALKMBERSKÝ z WALKMBERGKU

Wolknberger viz PHILOMATHES, Matouš

Wolknbergerus viz PHILOMATHES, Matouš

Z

ZAHUMENSKÝ, Jan **JJD** 241

ZÁKON, Nový **JJD** 204, 205

Zaluzanius viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

Zaluzianius viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

Zaluziansky viz ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam

ZALUŽANSKÝ ze ZALUŽAN, Adam (další forma Hradisstenus, Hradistenus, Mathiades, Matthiades, Salusanius, Zaluzanius, Zaluzianius, Zaluziansky) **JJD** 178

Zaphirides viz SAPHIRIDES, Pavel

Zasius viz ZAZIUS, Ioannes Udalricus

ZÁVORKA LIPENSKÝ, Tobiáš **JJD** 238, 239

ZAZIUS, Ioannes Udalricus (další forma Zasius) - obdarovaný **JJD** 14

ze ŠTERNBERKA, Jan Albrecht Holický (další forma a Ssternbergio, a Ssternbergio) - obdarovaný **JO** 37

ZEITUNGEN **JJD** 15, 16, 218, 219, 220, 221 **přetisk JJD** 1, **přetisk JO** 1

Zelotin z Krásné Hory viz ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav

Zelotinus a Formoso Monte viz ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav

Zelotinus viz ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav

ZELOTÝN z KRÁSNÉ HORY, Václav (další forma Zelotinus a Formoso Monte , Zelotin z Krásné Hory , Zelotinus) **JJD** 27, 33, 64, 98

ZHORSKÝ, Jan - obdarovaný **JO** 74

Zialud viz ŽALUD, Gregor

Zieletavius a Zieletava viz ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ z ŽELETAVY, Jan

Zieletavský z Zieletavy viz ŠTELCAR ŽELETAVSKÝ z ŽELETAVY, Jan

Zubáček viz DENTULINUS, Vít

ZWINGLI, Ulrich **JJD** 17

Ž

Žalanský viz PHAËTON, Havel

Žalmy viz MELISSAEUS, Jakub

ŽALUD, Gregor (další forma Zialud) **JO** 134

Žebrák viz LOMNICKÝ z BUDČE

ŽIVOT **JO** 53

Žofian viz SOPHIANUS z WALKENBERKA, Jakub

9.2 Rejstřík názvů

Použité zkratky označující jednotlivé Chronologické seznamy:

JJD = Jiří Jakubův Dačický

JO = Jan Othmar Jakubův Dačický

Dědici = Dědici Jiřího Jakubův Dačického

Anna = Anna Dačická

Přetisk JJD = přetisk tisků Jiřího Jakubův Dačického

Přetisk JO = přetisk tisků Jana Othmara Jakubův Dačického

A

Abdruck der Reconciliation und Vergleichung mit den Hungerischen Ständen (1607) **JO** 120

Abdruck der Reconciliation und Vergleichung mit den Hungerischen Ständen. ... den 23.

Iunii, anno 1606 (1606) **přetisk JO** 2

Abies Clingeriana (1605) **JO** 95

Acclamatio coronae senatoriae Antiquae urbis Pragensis pridie Calendas Maias invictissimi
Caesaris Rodulphi II. (1594) **JO** 9

Acrostichica precatio continens doctrinam de vera fide ac spe in solum Deum (1580) **JJD** 69

Acrostichis in invocationem Spiritus sancti (1579) **JJD** 58

Ad clariss. et nobiliss. Iuris Utriusque D. d. Ioan. Udalricum Zazium (1570) **JJD** 14

Ad d. Rudolphum II. Caesarem invictissimum etc. et inclytos Germaniae S. Rom. Imp.
principes laurinensia Ioannis Helli (1598) **JO** 27

Adamů život jinák od starodávna Solfernus (1600) **JO** 53

Aelii Donati ... de octo partibus orationis methodus (1587) **JJD** 123

Aelii Donati ... de octo partibus orationis methodus (1598) **JJD** 211, **JJD** 212 (variantní
vydání)

Agon Simeonis et Evae (1600) **JO** 44

Ἀχροστιχίς complectens descriptionem symboli „Deus refugium meum et virtus“ nobilis ...
domini Iohannis Fragarii a Turova etc. (1580) **JJD** 70

Anni supra sesquimillesimum C. primi brevis descriptio (1602) **JJD** 229

Antigone tragoedia Sophoclis ... per M. Petrum Codicillum (1583) **JJD** 107

Artikuli centum et sexaginta adversus hujus tempestatis mathematicos atque philosophos viz
Jordani Brunii ... Artikuli centum et sexaginta adversus hujus tempestatis mathematicos
atque philosophos

Artikulové viz Tito artikulové na sněmu obecném

B

Balthasaris Exneri de Hirschberga Carminum miscellorum analecta (1606) **JO** 111

Barptolemaei Bilovii Epigrammatum libellus XIII. In symbolum B. Bilovii (1600) **JO** 40

Barptolemaei Bilovii Epigrammatum libellus XIV. In symbolum Bilovii (1600) **JO** 41

Bibli malá obsahující v sobě z Starého zákona celoroční řeči Boží. Epištoly a Evangelia
z Nového, k každému dni nedělnímu i všednímu rozdělené a nyní opět rozšířené (1599)
JO 35

C

Carmen continens causas et utilitates adventus ... Iesu Christi (1576) **JJD** 30

Carmen de angelis heroicum, item tres psalmi Davidis, LXII, XCI a CXXVII (1579) **JJD** 57

Carmen de stupenda et admiranda nativitate ... Iesu Christi (1589) **JO** 2

Carmen elegiacum de brevitate vitae humanae (s.a.) **JJD** 258

Carmen elegiacum in natalem ... sacerdotis Matthiae Fraggarii Chrudimensis (1582) **JJD** 99

Carmen ex Sapientiae libro cap. VI., VII., VIII. et IX. desumptum (1590) **JJD** 156

Carmen gratulatorium de adventu Pragae ... Rudolphi II. (1594) **JO** 15

Carmen gratulatorium in consecrationem ... Zbignei, ... archiepiscopi Pragensis (1593)
JJD 185

Carmen gratulatorium in natalem Veronicae, recens natae filiae ... Pauli Katharini de Katharo
(1592) **JJD** 174

Carmen heroicum (1569) **JJD** 6

Carmen heroicum de signis, quae praecesserunt excidium Hierosolymae, diluvium et
subversionem urbis Ninives (1593) **JJD** 187

Carmen heroicum, quo iudicium, tristissimum primorum parentum, Adae et Evae, lapsum
secutum et ex d. Bernardo desumptum describitur (1602) **JO** 65

- Carmen in extructionem templi, quod generosus d. dominus Iaroslaus Smyrziczky a Smyrzicz etc. ... in oppido Kosteletz prope arcem ... propriis sumptibus aedificare curavit (1585) **JJD** 119
- Carmen in natalem salvatoris Iesu Christi, Dei et Mariae Virginis filii (1579) **JJD** 63
- Carmen in renuntiationem decem baccalaureorum, quae fiet in Academia Pragensi 25. Septemb. anno 1583 a determinatore (1583) **JJD** 106
- Carmen Latinogermanicum, docens, qua ratione conficiatur vitrum et de quibus nos vasa vitrea admoneant, observantiae ergo dedicatum nobili et strenuo viro dn. Iosepho Gantzio (1603) **JO** 76
- Carmen nuptiale ... Wilhelmo Kautsky a Kautu .. et ... virgini Annae, ... venerandi senis dn. Danielis a Sudetis in Stuhach et Urtwinowicz filiae (1601) **JO** 58
- Carmen panegyricum de fructu et praestantia S. Crucis nec non de origine ac fundatione ordinis Crucigerorum cum rubea stella in gratiam et honorem (1590) **JJD** 151
- Carmen recitans breviter sex praecipua sanctorum angelorum officia (1603) **JO** 77
- Carmen sapphicum de ... Iesu Christi (1602) **JO** 66
- Carmina exequialia in obitum rev. ... Caspari Mendelii a Ssteinfels (1606) **JO** 119
- Carmina funebria in obitum ... Eckii, comitis a Salmis et Neuburgo ad Oenum (1576) **JJD** 31
- Carmina gratulatoria honori ... Nicolai Maii (1601) **JJD** 227
- Carmina gratulatoria in honorem nuptiarum reverendi ... Pauli Wolfii ... et ... virginis Annae ... Abrahami Castneri ... filiae (1592) **JJD** 177
- Carmina in honorem nuptiarum ... Adami de Nova Domo ac ... Catharinae Monsfortiae etc. (1574) **JJD** 25
- Carmina in obitum reverendi ... Galli Montani (1587) **JJD** 127
- Carmina lugubria in obitum ...viri ... Thomae Hussinecii Vuodniani etc. (1582) **JJD** 100
- Carmina quaedam ante et post actum, quo divi Rudolphi II. ... auspicio et voluntate cum summa sollemnitate ad generosiss. et ampliss. dominorum consiliar. (1600) **JO** 50
- Carminum miscellorum analecta viz Balthasaris Exneri de Hirschberga Carminum miscellorum analecta
- Carminum variorum libellus singularis ad Paullum a Gisbice (1604) **JO** 89
- Catonis Disticha moralia (1580) **JJD** 65
- Catonis disticha moralia cum scholis D. Erasmi Roterodami (1597) **JJD** 207
- Celoroční řeči Boží: z Starého i Nového zákona k každému dni nedělnímu i všednímu rozdělené a rozšířené. Po nich jest druhý díl v kterémžto obsahují se řeči Boží Epištoly a Evangelia, kteráž se čítají ve dny sváteční přes celý rok (1607) **JJD** 240

Cesta z Čech do Jerusalema a Egypta (1577) **JJD** 36

Cesta života věčného, kteráž v sobě obsahuje zvláštní naučení a artikule křesťanského náboženství, kteříž každému člověku k dosažení spasení znáti velmi potřební jsou. (1587) **JJD** 124

Classicum contra Turcam (1605) **JO** 103

Claudii Ancantheri ... Oratio funebris, In Ernesti, archiducis Austriae, & Belgii Praefecti obitum (1595) **JO** 16

Colloquium de salute humani generis (1569) **JJD** 8

Colloquium nuptiale ... Bernardini Ludovici, liberi baronis de Touuar, ... sponsi, et ... generosae virginis Alenae de domo ... baronum Berkowiciorum susceptae (1580) **JJD** 81

Comoediae sex viz P. Terentii Comoediae sex iam denuo scholiis illustratae

Compendium praeceptionum grammaticarum Philippi Melanchthonis in usum scholae Gorlicensis. (1594) **JO** 13

Compendium praeceptionum grammaticarum, Philippi Melanchthonis. (s. a.) **JO** 140

Compendium. Tj. krátké obsažení historie o válce židovské s Římany, a žalostivé zkáze onoho někdy svatého a slavného města Jeruzaléma, i té vsí politie židovské. (1591) **JJD** 162

Conditiones pacis inter Romanorum et Turcicum imperatorem, Rudolphum II. et Hehomatem I. sultanum, ut ille anno superiori 1606 (1607) **JO** 122

Conditiones pacis inter Romanorum et Turcicum imperatorem, Rudolphum II. et Achometem I. sultanum (1607) **přetisk JO** 3

Coniugio ornatissimi iuvenis ... Guilhelmi Modledsky Prageni, sponsi, et honestae Annae, Vencesilai Antoss, ..., relictæ viduae, sponsæ (1587) **JJD** 126

Corona recenti hymenaeo lectissimorum coniugum ... Isaiae Gigenii Planiceni, sponsi, et ... virginis Sophiae, filiolæ ... viri s. Georgii Tessacii Mossovini (1602) **JO** 61

D

Das gantz New Testament (1570) **JJD** 17

De auctumno ... Auctore m. Ioanne Chorinno. (1605) **JO** 98

De carminum contemtu (1592) **JJD** 173

De civilitate morum puerilium libellus (1570) **JJD** 9

- De excellentia atque praestantia hominis et corporis humani admiranda nec non artificiosissima fabrica (1600) **JO** 51
- De felici ex hostium agmine parta recens victoria carmen Bohuslai Bavor a Kosmacziova (1593) **JJD** 183
- De honoribus in philosophia laureolis ... Venceslai Makovecii (1603) **JO** 83
- De lapsu et damnatione hominis et de eiusdem ... redemptione brevis narratio (1579) **JJD** 62
- De magistratu politico carmen (1578) **JJD** 49
- De passione Iesu Christi et descensu ad inferos (1581) **JJD** 92
- De secunda parte anni, aestate (1604) **JO** 86
- Decas anagrammatum (1604) **JO** 91
- Descriptio pestilentiae, quae Pragae aliisque in locis Bohemiae anno hoc 1582 grassabatur (1582) **JJD** 103
- Desiderium amicorum (1601) **JO** 57
- Dialogi pueriles nomenclaturas rerum domesticarum continentes Latino, Boemico et Teutonico sermone in gratiam tenerae pubis illustrati (1581) **JJD** 90
- Dialogorum sacrorum libri quatuor (1579) **JJD** 56
- Dialogorum sacrorum libri quatuor (1604) **JJD** 234
- Dialogus, continens institutionem hominis Christiani ad evadendum insidiosas daemonum obiectiones et desperationis laqueos (1602) **JO** 68
- Dicta Graeciae sapientum (1597) **JJD** 208
- Dicta graeciae sapientum interprete Erasmo Roterodamo (1580) **JJD** 67
- Dicta graeciae sapientum interprete Erasmo Roterodamo (1599) **JJD** 222
- Dictionariolum hexaglosson cum colloquiis aliquot sex linguarum, latinae, bohemicae, gallicae, hispanicae, italicae (1602) **JJD** 230
- Dictionarivm septem diversarum lingvarum, videlicet latine, italice, dalmatice, bohemicae, Polonicae, Germanicae, & Vngaricae, unae cum cuiuslibet Linguae Registro siue Repertorio vernaculo, in quo candidus Lector, sui idiomatis Vocabulum, facillae inuenire poterit (1605) **JO** 107
- Didacticum de officio scholasticorum ex Donati paradigmatis nominum (1584) **JJD** 113
- Die Einsetzung, und Zuneigung dess Hailigen Rosenkrantzs Gesellschaft (1589) **JJD** 146
- Discursus de morte philosophicus in exequias ... d. Adami a Dietrichstain (1591) **JJD** 160
- Donati Aelii de octo partibus orationis methodus auaestionibus puerilibus undique collectis (1572) **JJD** 22

Důvodů 6. dostatečných o nemluvňátkách (1605) **JJD** 236

Dvě písně nové Šimona Lomnického. (1584) **JJD** 111

E

Ecloga de natali infantuli ... Danieli Swik a Lukonos et in Roztelichio, ... Iohanni seniori Przimieny de Przibienicz, Matthaeo Zluciczky etc. (1594) **JO** 10

Ecloga in natalem D. n. I[esu] C[risti] (1589) **JO** 3

Ein gewise, warhafftige Neue Zeytung. Von eines Reichen Wirths Richter inn Böhmen ... mit nemen Margaretha, welche den drittem Tag nach Maria Verkündigung, in diesem 1616. Jar, von dem bösen Geist ist Iemmerlich zurißen worden (1616) **JJD** 255

Ein nuntzlich und künstlich (1577) **JJD** 34

Elegia continens brevem hypotyposin calamitatum mutatio numque in ecclesia et politia anno 1590 (1591) **JJD** 169

Elegia de liberis ... Venceslai Wrautecii Zateceni (1599) **JO** 36

Elegia de passione et morte ... Iesu Christi (1602) **JO** 67

Elegia genethliaca 24. Iunii anno epochae Christianae 1600 (1600) **JO** 45

Elegiae duae ..., scriptae a Iohanne Giskra Gurimeno. Haec ad ... Georgium Tachowsky ... amicos suos, ... gratitudinis ergo (1579) **JJD** 60

Epicedia in exsequias ... Elisabethae, ... Vencesilai Litomericky a Gisbice ... coniugis ..., pie ... mense Sextili die III. anno ... 1606 vita functae (1606) **JO** 112

Epicedion in obitum ... divi Maximiliani II., imperatoris Romani ... (1577) **JJD** 37

Epigrammata in honorem dd. baccalaureorum (1608) **JO** 129

Epigrammatum libellus XIII. viz Barptolemaei Bilovii Epigrammatum libellus XIII.

Epigrammatum libellus XIV. viz Barptolemaei Bilovii Epigrammatum libellus XIV.

Epigrammatum liber ad Mecoenates et amicos scriptorum authore Barptolomaeo Cirrino (1602) **JO** 72

Epigrammatum liber I. viz Leonharti Alberti Schlacovaldensis Epigrammatum liber I.

Epigrammatum Matthaei Zuberi Bavari (1610) **JJD** 244

Epitaphia ... M. Petri Codicilli a Tulechova (1589) **JJD** 138

Epithalamia eruditione et virtute praestanti M. Iacobo Strialio Zateceno et ... virgini Annae, filiae ... d. Galli Horazdiovini (1570) **JJD** 13

Epithalamia in honorem nuptiarum Wencesilai Placelii (1577) **JJD** 41

- Epithalamion ... Georgio Brandensi etc. ..., et honestae viduae Dorotheae Novobydzovsky etc. (1593) **JJD** 184
- Epithalamion generoso ac magnifico ... domino Rudolpho, baroni Sstubmberger a Sstubmberg, sponso, ... ac ... d. Elizabethae a Sstubmberg Kevenhillerin baronissae, sponsae etc. (1590) **JJD** 158
- Epithalamion honesto ... iuveni domino Iacobo Horazdovski Przelauceno, sponso, nec non ... matronae Margarethae, sponsae, celebrantibus nuptias 20. Calend. Februarii ... 1590 (1590) **JJD** 153
- Epithalamium in nuptias ... Adami Leonori a Cauba ... et ... virginis Dorotheae ab Ottersdorff (1573) **JJD** 23
- Epithalamium nuptiis auspiciatissimis ... Vencesilai Liffeynii, ... nec non ... virginis Salomenae, ... Ioannis Platonis, ... relictae filiae etc. (1606) **JO** 115
- Epitome arithmetices pro incipientibus (1578) **JJD** 50
- Epyllia prosphonetica (1605) **JO** 101
- Erschreckliche Zeitunge vo[n] Zwayen Mördern (1570) **JJD** 15
- Evangelia a epištoly (1571) **JJD** 19
- Evangelia a Epištoly, kteréž se přes celý rok v každou neděli i v jiné svátky v shromáždění církevních čítávají (1604) **JO** 85
- Evangelia a Epištoly, kteráž se přes celý rok v každou neděli i v jiné svátky v shromáždění církevních čítávají (1613) **JJD** 251
- Evangelia a Epištoly s pěknými figurami (1588) **JJD** 132
- Evangelia et epistolae quae annuatim in ecclesia catholica de tempore et sanctis leguntur (1585) **JJD** 115
- Evangelia s Epištolami, kteráž každého roku v dny nedělní a sváteční v kostelích křesťanských čteny bývají (1589) **JJD** 139
- Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Iunii anno 1606 (1606) **JO** 116
- Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junii, anno 1606 (1606) **JO** 117
- Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junii, anno 1606 (1607) **JO** 123
- Exemplar reconciliationis cum Hungaris factae 23. Junii, anno 1606 (1607) **JO** 124
- Exemplář smíření a spokojení se s stavy království uherského a obzvláště se pánem Šteffanem Bočkajem ... kteréž se stalo v Vídni 23. dne měsíce června, léta Páně 1606 (1607) **JO** 125
- Exemplář smíření a spokojení se s Uhry kteréž se stalo v Vídni 23. dne měsíce června, léta Páně 1606 (1606) **JO** 118

Exequiae illustris Ssternbergiorum prosapiae generosae indolis ... adolescentulo d. Ioanni Alberto Holicsky a Ssternbergio, ... Petri Caroli Holicsky a Sternbergio, domini haereditarii Ssternbergii Boiemorum ad Sazavam et Sstiepanovii etc. (1599) **JO** 37

Explanatio dicti Davidici, ex psalmo LXXXIII. sumpti, videlicet Iusticia et Pax osculantur se (1592) **JJD** 176

F

Famulitium d. Ludowici Vivis elegiaco carmine redditum (1581) **JJD** 97

Fomulář kvitancí na platy viničný (1606) **JJD** 237

Formulae Puerilium colloquiorum Latina, Boemica, & Germanica lingua brevissime scriptae (1586) **JJD** 120

G

Γαμυχά novis ... do. Paulo Primo Prostanio, ... sponso, et ... virgini Dorotheae Czechticiae Cutebergae, sponsae (1601) **JO** 59

Γαμήλιον honesto et erudito iuveni Danieli Rubeculae Netoliceno, ... sponso, et ... virgini Annae, ... Georgii Mityskonis etc., ... filiae, sponsae (1602) **JO** 73

Gamilicon clarissimo, nobili virtute, sapientia atque eruditione praestantissimo d. Nicolao Mitas a Worliczena, ... et honestissimae viduae Reginae (1570) **JJD** 11

Gamilicon reverendo ... Iacobo Andreae Chyssaeno, ... sponso, ... et virgini Agneti, ... Baltazari Lepuli, ... filiae, sponsae (1589) **JO** 1

Gamilion nobili viro strenuoque equiti ... Casparo Schenbergo a Schenbergk etc. et ... virgini Magdalena (Wolffgangi a Wrzesowicz, ... filiae relictae) (1575) **JJD** 29

Genethlia in natalem Iesu Christi (1571) **JJD** 18

Genethliaca et anagrammatismi ab amicis concinnati in honorem reverendi viri d. Iacobi Melissaei Krteni (1599) **JO** 34

Genethliacon Carolo Georgio, M. Georgii Carolidae a Carlsperga filio primogenito, 7. Iulii circiter 20. horam anni 1595 nato (1595) **JO** 17

Genethliacon lepidissimi puelluli Ioannis etc., d. Nicodemi Benedicti Lidomierziceni, ... filioli, 5. Iul. Anno 1600 nati (1600) **JO** 39

Gloriosissimus Messiae, aeterni regis Iesu Christi, ex debellatis hostibus: peccato, morte, Sathana atque inferno triumphus scriptus (1581) **JJD** 93 (dedikace Stanislavu

Pavlovskému) **JJD** 94 (dedikace městským radám slezských měst) **JJD** 95 (dedikace městským radám šesti lužických měst)

Glückliche und warhafftige Zeitung aus Hungern, wie die unserigen in neun Tagen, Siben Türckischer Festungen, nemlich Tottes, Gestes, Tschakako, Wall, Pallota, Wesprin und Tihan erobert haben (1598) **JJD** 218

Gnomae consilii in felicem inaugurationem ... ordinis senatorii ... reipublicae Brandensis, quae incidit in diem 7. Calendarum Februarii ... 1605 (1605) **JO** 102

Grammatica Bohemica (1577) **JJD** 40

Grammatica Philippi Melanthonis latina (1580) **JJD** 79

Grammatica Philippi Melanthonis latina (1597) **JO** 25

Grammaticae Bohemicae ad leges naturalis methodi conformatae et notis numerisque illustratae ac distinctae libri duo (1603) **JO** 79

Grammatices Thomae Linacri brevis et perspicum per quaestiones et tabulas explicatio. (1604) **JO** 92

Grammatika česká v dvojí stránce. Orthographia předkem... Etymologia potom (1588) **JJD** 135

Gratulatio illustrissimo ... Ioanni Sitsch (1601) **JO** 56

Gratulatio in natalem recens nati infantis Felicis, filioli nobilis et ornatissimi viri d. Adalberti a Proseczie (s.a.) **JJD** 264

Gratulationes in honorem ... Pauli Ienisii Annaebergensis (1594) **JO** 11

Gratulatoria carmina in nuptias ... Georgii Gutleri Arnsdorfensis, ... et ... matronae Margarethae Parth, viduae ... (1580) **JJD** 68

Gründtlicher Particular von glücklicher einnehmung und eroberung der gewaltigen Vestung Raab in Hungern (1598) **JJD** 219

Gründtlicher Particular von glücklicher einnehmung und eroberung der gewaltigen Vestung Raab in Hungern Sampt andern Zeittungen auss Presspurg, Gran und Constantinopel. (1598) **JJD** 220

Gründtlicher Particular von glücklicher einnehmung und eroberung der gewaltigen Vestung Raab in Hungern (1598) **přetisk JO** 1

H

Hádání smrti s člověkem (s.a.) **JJD** 257

Henrici Clingerii de Abieto Mysiaemontani ... Strena φιλοτήσιοζ (1605) **JO** 96

- Historia a život svatých Barláma a Jozaffata (1593) **JJD** 181
- Historia Primislai Ottogari (1580) **JJD** 70
- Historia příkladná, kterak žádnej člověk nemá se za příčinou přítomného štěstí a bohatství za šťastného držeti a pokládati ec. (s.a.) **JJD** 256
- Historia sancti Venceslai, principis Bohemiae ac martyris Christi (1571) **JJD** 20
- Historica Tragaedia. Nová žalostivá Hra z Biblí svaté vybraná O strašlivém podvrácení Sodomy a Gomory a o obětování Isáka (1586) **JJD** 121
- Hodoeporicon ... d. Petri Cernovichii, alias Angeli (1579) **JJD** 61
- Honori ... Venceslai Laurini Aunhosstieni, ... cum ... Dorothea Camessia, cive Lithomierzicensi, matrimonium ineuntis 19. Ian. anno 1600 (1600) **JO** 49
- Honori et memoriae ... Iohannis a Gisbice, ... qui pie et feliciter ex hac vita discessit (1606) **JO** 113
- Honori nuptiarum ... dn. M. Ioannis Postumi Rosiceni a Daubraw, sponsi, et honestissimae dn. Ewae Pelicanae, ab obitu dn. Wencesilai Ssramoviti relictae viduae, sponsae (1600) **JO** 52
- Honori nuptiis ... Ioannis Menssik a Menstein ..., sponsi, et ... virginis Catharinae Benedka a Necztin, sponsae (1591) **JJD** 163
- Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico et cantionibus Bohemicis per quadragesimam, passionem, resurrectionem ascensionemque Christi, Spiritus denique sancti missionem (1578) **JJD** 52
- Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico per adventum Domini viz Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico per adventum Domini
- Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico Natalis Domini viz Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico Natalis Domini
- Hymnus eucharisticus cum acrostichide iambicodimetra in natalitiis Iesu Christi, filii Dei et beatae Virginis Mariae (1581) **JJD** 86

CH

- Christus verus Phoenix Se necat, ut vivat, se tamen ipse creat (1593) **JJD** 179
- Christus verus Phoenix. Se necat, ut vivat, setamen ipse creat (1593) **JJD** 192

I

Iani Dousae ... Odae tres ad Paullum a Gisbice Bohemum (1603) **JO** 81

Idyllion de Maio mense (1589) **JJD** 140

Iehovae opt. max. auspiciis et Adolphi comitis a Schwartzenberg illustrissimi conatibus
Iaurini, propugnaculi in Hungaria munitissimi, recuperatio (1598) **JO** 26

Ignitabulum pro bello contra Turcas suscipiendo et conficiendo (1605) **JO** 99

In diem natalem ... Ioanni Ionatae Stannario (1602) **JO** 62

In gratiam et honorem conscriptum et dedicatum nobili ac streno domino Rodolpho de
Schönfeldt in Enzouuan haeredi(1599) **JJD** 223

In gratiam et honorem conscriptum et dedicatum reverendo ... Venceslao Brosio (1593)
JJD 190

In gratiam et honorem conscriptum et dedicatum. ... adeo senatorio ordini civitatis Missensis
(1593) **JJD** 191

In honorem ... Zachariae Nechwatalii Brtniceni (1605) **JO** 104

In honorem conscriptum ... illustrissimo principi Ursino ac ... Guilielmo a Rosenberg (1591)
JJD 164

In honorem dicatum ... dn. Henicio de Waldsstein in Dobrowicz (1603) **JO** 75

In honorem nuptiarum ... Iohannis Duchoslai Prageni, ... et honestae viduae Dorotheae
Albiniae (1593) **JJD** 186

In insignia philosophica ab alma Academia Pragensi per ... decanum M. Andream
Lidomierzicenum ... XII iuvenibus ... 29. Aprilis anno 1603 collata gratulabundi amici
acclamabant (1603) **JO** 80

In insperatum obitum ... Pauli Marci, Mathiae Tesak, ... privigni, qui in Boiémica Broda
quatuor milliaribus a Praga distante XXIX. Novemb., hora nona in domo parochiali in
Christo pie obdormivit eodemque die honorifice sepultus est (1599) **JO** 33

In lauream philosophicam undecim ... iuvenum, in linclyta Academia Pragensi ...
renunciatorum per ... M. Troianum Nigellum (1601) **JO** 55

In natalem ... Ioanis Mitis Horazdiovini, ... Ioannis Bartae Brandensis, Ioannis Lipniczky
(1602) **JO** 63

In natalem nobil. dn. Venceslai Radnicii de Zezhorze (1601) **JO** 60

In natalitiam nobiliss. iuvenis Paulli a Gizbice Pragensis (1600) **JO** 47

In nuptias ... Georgii Christophori Teufel a Kundersdorff, ... sponsi, et ... virginis Margaretae
Brtnicensis a Waldstein etc, sponsae (1591) **JJD** 159

In nuptias ... Ioannis Gelasini Morassiceni, ... sponsi, et ... virginis Dorotheae, sponsae,
filiae Ioannis Achillis Veronensis (1593) **JJD** 188

In obitum filiarum duarum dn. Georgii Przesticeni a Ssorfenbergk (1599) **JO** 32
In obitum nobilis. ... Ludomillae a Wozerovic (1604) **JO** 90
In reditum e Pragensi urbe Bohemorum in Olssam oppidum Hungariae, patriam dulcissimam
... Matthiae Terek (s.a.) **JO** 136
Index alter Thomae Mitis metrorum I. partis (1580) **JJD** 80
Insignia gentilicia Paulli a Gisbice Pragensis (1600) **JO** 48
Invictissimo atque potentissimo principi ac ... domino Rodolpho Secundo (s.a.) **JJD** 261
Iulie Cechticiae, matri IX. liberr. VII fill. et filiarum II. (1580) **JJD** 66

J

Jordani Bruni ... Artikuli centum et sexaginta adversus hujus tempestatis mathematicos atque
philosophos.(1588) **JJD** 130

K

Kalendář hospodářský a kancelářský ... od Šebestiána Kóstnera (1600) **JJD** 224
Kalendář hospodářský a kancelářský ... od Šebestiana Kóstnera (1604) **JJD** 235
Kalendář hospodářský a kancelářský ... od Antonína Hroma (1598) **JO** 24
Kalendář hospodářský a kancelářský ... od Antonína Hroma (1598) **JO** 28
Kalendář hospodářský a kancelářský ... od Antonína Hroma (1599) **JO** 31
Kalendář hospodářský a kancelářský ... od Antonína Hroma (1600) **JO** 46
Kalendář hospodářský a kancelářský ... od Martina Bacháčka Nauměřského (1593) **JJD** 180
Kalendář hospodářský a kancelářský ...od Řehoře Žaluda Gorlického (1608) **JO** 135
Kalendář hvězdářský ... od M. Martina Bacháčka Nauměřského z Nauměřic (1595) **JJD** 194
Kalendář hvězdářský ... od M. Václava Zelotýna z Krásné Hory (1574) **JJD** 27
Kalendář hvězdářský ... od M. Václava Zelotýna z Krásné Hory (1576) **JJD** 33
Kalendář hvězdářský ... od M. Václava Zelotýna z Krásné Hory (1581) **JJD** 98
Kalendář hvězdářský... od M. Václava Zelotýna z Krásné Hory (1579) **JJD** 64
Kalendář nový i starý pospolu, pro hospodáře, kanceláře ... od Šebestiána Kóstnera (1601)
JJD 226
Kalendář nový s pranostikou ... od Jiřího Krezlina (1605) **JO** 100
Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou ... od Jiřího Krezlina (1606) **JO** 115
Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou na rok (s. a.) **JO** 137

Kalendář nový s pranostikou hvězdářskou na rok (s. a.) **JO** 138

Kancionál aneb Píseň vejroční chval Božských kteréž se při všech slavnostech celého roku v církvi Boží od věrných křesťanův zpívají (1609) **JJD** 243

Kancional aneb Písně výroční chval božských, kteréž se při všech slavnostech celého roku v církvi Boží od věrných křesťanův zpívají. (s.a.) **JJD** 262

Kancionál ze starých písní vybraný (1581 dvoje vydání) **JJD** 87

Kancionál ze starých písní vybraný (1581 dvoje vydání) **JJD** 88

Kancionál ze starých písní vybraný (1589) **JJD** 142

Katechismus tj. kratičké obsažení a vejklad předních článkův víry a náboženství křesťanského viz Parvus catechismus, pro pueris in schola

Kázání dvoje: (první za čtvrtý kapit. Ozeáš proroka, druhé ... o příčině hříchu a o hrozném porodu pro tejš hřích na svět vyšlého) (1586) **JJD** 122

Kázání o bídě nynějšího našeho života (1568) **JJD** 4

Kázání svatého Ambrože Mediolánského ... O užitku smrti (1601) **JJD** 225

Kniha tato bohomyšlná a velmi pěkná na pět kněh rozdělená jest O žalostivém kvílení a hořekování otcův svatých v temnostech před příštím syna Božího Krista pána na tento svět v těle (1588) **JJD** 133

Kniha tato bohomyšlná a velmi pěkná na pět kněh rozdělená jest O žalostivém kvílení a hořekování otcův svatých v temnostech před příštím syna Božího Krista pána na tento svět v těle (1595) **JJD** 196

Knížka modlitební velmi nábožná (1585) **JJD** 116

Knížka o dobrých a zlých anjelích (1585) **JJD** 117

Knížka O libé ctnosti, Naději (1580) **JJD** 84

Knížka O nakažení povětří, aneb o moru (1568) **JJD** 3

Knížka rýmovní (kolem r. 1580) **JJD** 73

Knížka slov českých vyložených odkud svůj počátek mají (1587) **JJD** 128

Knížka velmi utěšená viz S. Isidori Archiepiscopi Hispalē[n]sis Synonyma

Knížka zavírající pokuty zřízením zemským v nově vydaném obsažené viz Libellus continens multas poenasq. constitutionibus regni Bohemiae recenter editis comprehensas

Knížky početní na rozličné koupě (1589) **JJD** 144

Kratičké, ale křesťanské napomenutí k svatému pokání z překrásného podobenství o stromu fíkovém (1584) **JJD** 112

Krátké obsažení historie o válce židovské s Římany viz Compendium. Tj. krátké obsažení historie o válce židovské s Římany

Krátké ozvání doktora Václava Šturma proti Kratičkému ohlášení Jednoty valdenské neb Boleslavské (1584) **JJD** 114

Krátkej spis o Jednotě bratří valdenských ... sebraný z knihy ... Václava Šturma (1585) **JJD** 118

Kronika sedm mudrcův (1590) **JJD** 152

L

Lamntacy [!], aneb tužebné naříkání jedné pěkné panenky **JO** 5

Lamentatio praesentis temporis (1591) **JJD** 168

Laudationes ... philosophiae candidatorum (1606) **JO** 110

Leges et statuta sodalibus B. M. Virginis Annunciatae **JO** 135

Lékařské knížky z mnohých knih lékařských vybrané, Mistra Křišťana ... (1580) **JJD** 78

Lékařství duchovní viz Liturgia sacra. Lékařství duchovní

Leonharti Alberti Schlacovaldensis Epigrammatum liber I. (1603) **JO** 78

Letopisové trojánští (1605) **JO** 97

Libellus continens multas poenasq. constitutionibus regni Bohemiae recenter editis comprehensas. – Knížka zavírající pokuty zřízením zemským v nově vydaném obsažené (1583) **JJD** 109

Libellus synonymorum Latinorum una cum vocabulis Bohemicis ... per M. Petrum Codicillum (1590) **JJD** 148

Libellus synonymorum Latinorum una cum vocabulis Bohemicis ... per M. Petrum Codicillum.(1597) **JJD** 206

Libellus synonymorum latinorum, una cum vocabulis Bohemicis (1590) **JJD** 150

Liber Iudithae (1601) **JO** 54

Liber primus motectorum 5. Vocum (1595) **JO** 20

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini (1597) **JJD** 210

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini (1601) **JJD** 228

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini (1608) **JJD** 242

Linguae latinae exercitatio Ioannis Lodovici Vivis Valentini (1615) **JJD** 254

Liturgia sacra. Lékařství duchovní toho času morního potřebné s písničkami a modlitbami pobožnými (1582) **JJD** 101

M

Meleteticum psalmi XCI. (1582) **JJD** 102

Methodi herbariae libri tres Adami Zaluziansky à Zaluzian (1592) **JJD** 178

Minucí a pranostika Učení pražského (1592) **JJD** 172

Modlitby křesťanské za všeliké potřeby každého člověka jakéhokoliv povolání k každému dni celého téhodne (1603) **JJD** 232, **JJD** 233

Modlitby některé pobožné a utěšené za rozličné věci ... složené skrze Mikuláše Stipacia (1598) **JJD** 217

Modlitby svaté z žalmův Davida ... od ... Petra Martýra Vermilia (1620) **Anna** 2

N

Naenia in obitum ... Hertvici Bohdanecky ab Hodkow, ... ornatissimi d. Hermanni Bohdanecky ab Hodkow et in Hostaczow filii (1575) **JJD** 28

Natali nobilis, honesti atque eruditi iuvenis d. Rodolphi Wolf a Czwingendorff Prageni (1591) **JJD** 170

Navigatio Pauli Roman. Ex capit. Actor. 27. et 28. carmine reddita et nomini (1602) **JO** 70

Newe Zeytung viz Ein gewise, warhafftige Newe Zeytung

Newe Zeitung, so sich hat zugetragen in Filleck, Kaschaw, Pressburg, Presslaw (1598) **JJD** 221

Newe Zeittung. Von Grawsamen vnd vnerhörten Thaten vnd Morden (1570) **JJD** 16

Nová žalostivá Hra z Biblí svaté vybraná O strašlivém podvrácení Sodomy a Gomorry viz Historica Tragaedia.

Noviny z Filekova, z Košic, z Prešpurku, z Vratislavě, z Komárna a z Vídně, měsícův ledna a února léta ... 1598 (1598) **JJD** 214

Nový a starý kalendář s pranostikou k létu Páně MDXCIX od Šebestiána Kóstnera (1598) **JJD** 213

Nový zákon (1596) **JJD** 204, **JJD** 205 (paralelní vydání)

Nuptiis ... Ioannis Emek ab Emsstein, sponsi, et ... virginis Elisabethae de Tiechenicz etc., ... Ioachimi a Tiechenicz, ... filiae, sponsae (1599) **JO** 29

Nuptiis nobilis et vera eruditione ornatiss. iuvenis d. Viti Dentulini a Turtlstein, ... sponsi, et ... virginis Margaretae Rufiae, ... sponsae (1594) **JJD** 193

Nuptiis secundis magnifici ac generosi d. d. Ioannis Getzichii senioris de Zierotin etc. et
heroinae generosae ac d. d. Ludomillae Libsteiniae de Kolovrat (1589) **JJD** 143

Nuptiis virtute ... dn. Nicolai Bavorovini, ... sponsi, honestae ... virginis Ludmillae, ampliss.
viri dn. Thomae Rosacii filiae, sponsae (1591) **JJD** 166

O

O dobytí v devíti dnech sedmi pevností tureckých viz Šťastné a pravdivé noviny z Uher O
dobyti v devíti dnech sedmi pevností tureckých

O kometách kdy, a kterejch let jsou se ukazovaly a jaké účinky a proměny v světě s sebou
přinášely ... od M. Matěje Grylla Rakovnického z Gyrllova (1578) **JJD** 51

O následování pána Krista ... od ... Thomáše z Kempis (1578) **JJD** 55

O poctivosti, vzývání, přímluvě a o modlitbě za mrtvé viz Vyznání Blažeje Nožičky

O pokoji a válečném nepokoji ... od Havla Žalanského (1608) **JO** 132

O pokoji křesťanském viz Pax christiana

O připravení k smrti a o rytíři křesťanském, jak a kterak každý křesťanský člověk k smrti se
připravovati má, a proti jakým nepřítelům jemu rytířsky bojovati náleží (1570) **JJD** 10

O připravení k smrti a o rytíři křesťanském, jak a kterak každý křesťanský člověk k smrti se
připravovati má, a proti jakým nepřítelům jemu rytířsky bojovati náleží (1577) **JJD** 42

O smrti velmi vtipný potřebný užitečný, též hrozný, spolu i kratochvilný traktátec (1580)
JJD 83

O strašlivém podvrácení Sodomy a Gomory viz Historica Tragaedia.

O šťastném vítězství a ... dobytí ... pevnosti města Rábu viz Pravdivý partikulář O šťastném
vítězství

O třech cestách viz Trivium

O užitku smrti viz Kázání svatého Ambrože Mediolánského

o válce židovské s Římany viz Compendium. Tj. krátké obsažení historie o válce židovské
s Římany

O žalostivém kvílení a hořekování otcův svatých v temnostech viz Kniha tato bohomyšlná

O žalostivém kvílení a hořekování otcův svatých v temnostech viz Kniha tato bohomyšlná

Odae tres ad Paullum a Gisbice Bohemum viz Iani Dousae ... Odae tres ad Paullum a Gisbice
Bohemum

Odae tres in natalem Iesu Christi ... (1580) **JJD** 72

Ode de adventu Iesu Christi, Dei et Mariae virginis filii (1574) **JJD** 26

Ode melica in vitam Christi viz Thomae Mitis Ode melica in vitam Christi
 Ode sapphica de salutifera Christi ex Maria virgine nativitate (1605) **JO** 94
 Ode tricolos tetraastrophos de gloriosa resurrectione Iesu Christi, filii Dei (1577) **JJD** 35
 Odpověď na šest důvodů podvodných jakéhosi doktora Václava Šturema jimiž dovediti
 usiluje, že Jednota bratří kteréž z vomylu Pikharty aneb Boleslavskými nazejvají z Boha
 není (1587) **JJD** 129
 Oratio funebris viz Claudii Ancantheri, imperatoriae maiestatis historici, Oratio funebris
 Oratio ex Iobi libro, capite VIII., desumpta et ad nuptias virtute atque doctrina praediti iuvenis
 Vencesilai Vodolansky Prageni, honestae nec non piaie virginis Dorotheae Iandae
 Pragensis (1590) **JJD** 155
 Oratio funebris, In Ernesti, archiducis Austriae viz Claudii Ancantheri ... Oratio funebris, In
 Ernesti, archiducis Austriae
 Oratio funebris in exequiis ... adolescentis Georgii Borzytae baronis a Martinicz, qui XIII. die
 April. anni 1597 ... obiit (1597) **JO** 23
 Oratio funebris super obitum illustris ac generosi Austriae iuvenis honorii a Konigsperg
 (1595) **JO** 19
 Oratio funebris, super obitum illustris ac generosi Austriae iuvenis honorii a Konigsperg
 (1595) **JO** 18
 Oratio in exequiis ... d. Adami a Dietrichstein (1593) **JJD** 182
 Oratio Iohannis Giskrae Gurimeni, in qua describitur magistratum esse potestatem divinitus
 ordinatam, ut sit custos disciplinae et pacis iuxta leges divinas et positivas, divinis et
 naturae legibus congruentes, versibus hexametris scripta et in academia Pragensi recitata
 (1579) **JJD** 59
 Orationes synodales, sacrae, bellica, funebres (1606) **JO** 108

P

P. Terentii Comoediae sex iam denuo scholiis illustratae atque caeteris multo castigatiores
 (1582) **JJD** 105
 Panoplia hominis vere Christiani ad ... Radislaum Wchinsky de Wchinitcz, ... in felix anni
 recurrentis 1607 auspiciis (1607) **JO** 128
 Παράνεστις angelica pro celeberrima nativitate domini et salvatoris nostri Iesu Christi, scripta
 in honorem ... a Vito Methodio Pelrzimovino (s. a.) **JO** 140

Paraphrasis capitis LIII Esaiiae prophetae pro seria meditatione historiae et fructus passionis ... Iesu Christi (1590) **JO 7**

Parvus catechismus, pro pueris in schola. Katechismus tj. kratičké obsažení a vejkład předních článkův víry a náboženství křesťanského čemuž se dítky v školách počátečně vyučují (s.a.) **JJD 259**

Pax christiana. To gest, Rozjímání napomenutedlné a potěšitedlné O pokoji křesťanském, duchovním i tělesném (1608) **JO 132**

Phoebi ephoebis Georgio Heccelio Chemniceno et Cristophoro Fibigero Oschviceno (1603) **JO 82**

Piis Manibus humanissimi ... d. Matthiae Ezechielidae etc., ... anno lethifero 1599 (1599) **JO 30**

Píseň o hromobitné bouři a zapálení makovice na věži kostelní města Velvar (1581) **JJD 89**

Píseň obsahující v sobě modlitbu k Bohu otci proti třem ouhlavním pokolení lidského nepřátelům, totižto d'áblu, světu a tělu (1591) **JJD 165**

Píseň vejroční chval Božských viz Kancionál aneb Píseň vejroční chval Božských

Písně chvál Božských (1606) **JJD 238, JJD 239**

Písně roční (1590) **JJD 157**

Písně roční (s.a.) **JJD 263**

Písně Starého zákona gruntovní a velmi utěšené... od kněze Vácslava Miřinského ... složené (1577) **JJD 38**

Písničky k času mornímu (po r. 1568) **JJD 7**

Pium votum in secundas nuptias ... M. Iacobi Srnovicii a Varvaziova ... et ... virginis Salomenae Mathiassovicie a Mathiassovicz (1580) **JJD 82**

Plausus scholae Henricanae in nuptiis ... Esaiiae Camilli Wodniani, tertium sponsi etc., et ... virginis Estherae, ... Ioannis Lythomyssleni... filiae (1600) **JO 42**

Pohřeb urozeného pána pana Jaroslava Kryštofa Trčky z Lípy ec. (1612) **JJD 247**

Pohřební kázání při křesťanském pohřbu urozené a vzáctné paní Barbory Flodtovy rozené Nosticové z Belvic ec. (1612) **JJD 246**

Portugalská bitva (1578) **JJD 47**

Portugalská bitva (1578) **JJD 48**

Postila, totiž kráteí vejkladi [!] na Evangelia kteráž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním (1589) **JJD 145**

Postila, totiž kráteí vejkladové na Evangelia, kteráž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním (1595) **JJD 198**

- Postyla každodenní pobožná k modlení ustavičnému, rannímu i večernímu, na všech sedm dní přes celý tejdén nápomocná (1613) **JJD 250**
- Postyla, nebo kázání krátká na Evangelia svatá, kteráž se ve dny nedělní a sváteční v církvi obecné křesťanské od kněží Páně čítávají (1612) **JJD 248, JJD 249** (variantní vydání)
- Praecepta dialectices ... M. Petri Codicilli ... recognita (1590) **JJD 149**
- Pranostika desíti léta ... totiž od léta Páně 1590 až do léta 1600 (1591) **JJD 171**
- Pravdivý partikulář O šťastném vítězství a ... dobytí ... pevnosti města Rábu (1598) **JJD 216**
- Precatio contra Turcam, immanissimum Christiani nominis hostem (1602) **JO 70**
- Primis nuptiis ornatissimi iuvenum d. Iohannis Zhorsky Cladrubeni, sponsi, secundis vero honestissimae matronae d. Annae Geleniae, relictae viduae (1602) **JO 75**
- Pro nuptiis ... Semeonis Kolnicky Prageni, sponsi, et ... Annae Reiholcianaev viduae (1594) **JO 12**
- Pro nuptiis nobilis ac generosi domini Georgii Sspetlii ..., sponsi, et generosae ... virginis Elissae Czeykownae de Wolbramowitz etc., sponsae (1592) **JJD 175**
- Propovědění Šalomúnova hlavnější o dobrých mravích viz Sententiae Salomonis generaliores de bonis moribus
- Prosopopaeia Dianae, filiae ... Alberti a Lasko, ... vita functae (1580) **JJD 74**
- Prosopopaeia funebris doctrina iuxta et virtute ornatu viri d. Pauli Longolii (1590) **JJD 154**
- Prospohnis ad illustrem et magnificum baronem dn. Wolfgangum Novohradsky a Kolovrat (1605) **JO 106**
- Prostředkové a vejminky podle kterýchžto mezi císaři Rudolfem druhým, římským a Hehomatem prvním, tureckým příměří a pokoj dvacíletý zavřín a vyzdvižen jest (1607) **JO 127**
- Prostředkové a vejminky podle kterýchžto mezi císaři Rudolfem druhým, římským a Hehomatem prvním, tureckým příměří a pokoj dvacíletý zavřín a vyzdvižen jest (1607) **JO 126**
- Prytaneum amplissimi senatus Czaslawiensis 15. Maii anni 1604 feliciter instauratum et anagrammato-lemmatographia politica (1604) **JO 87**

Q

- Querela ... d. Christophori Popelii etc., Rodolphi Secundi... cubicularii, de morte ... Mariae, baronissae de Melarthin etc., ... coniugis suae vita functae (1580) **JJD 75**

Querela naviculae virtutis ad ... avitae Othonum nobilitatis clarissimum dominum
Alphonsum Carretanum (1580) **JJD** 76

Querela pacis, bellorum iniuria incertis locis vagantis et civilia bella deprecantis, nobili viro
... Vito Dentulino a Turtlsstein (1605) **JO** 105

R

Rector academiae Pragensis M. Ioannes Adami Bystrzicenus a Bochowa lectoribus S. D.
(1602) **JO** 64

Rector academiae Pragensis M. Petrus Codicillus lectori S. P. D. (1572) **JJD** 21

Registrum aneb index abecední z Nového zákona (1607) **JJD** 241

Reverendi viri ... M. Ioannis Rosacii Suticensis, ... vita functi anno 1584 mense Novembri
die 29. (1591) **JJD** 167

Reverendo viro ... Gallo Terrigenae Slaneo, decano ... in ecclesia Neoboleslaviensi
vigilantissimo, caeterisque amplissimis ... politiae Neoboleslaviensis viris, d. d. fautoribus
... colendissimis, gratitudinis ac observantiae ergo offert ... Venceslaus Ieremiae
Chrudimenus, ludirector Neoboleslaviensis (1591) **JJD** 161

Romanorum imperatorum e ... domus Austriacae familia κατά προσωποποιίαν descriptio a
Georgio Carolide Prageno (1596) **JJD** 201

Rozjímání napomenutedlné a potěšitedlné O pokoji křesťanském viz Pax christiana

Rozmlouvání duchovní o stůl večere Páně: sluší-li nemluvnátkům a dítkám nerozumným
svátostí oltářní posluhovati (1589) **JJD** 141

Rozmlouvání křesťanského člověka s pánem Jezu Kristem na kříži pro spasení všech věřících
roztaženém (1597) **JJD** 209

Rozmlouvání společné čtyř bratří, o pravém a jistotném požívání dokonalého spasení (1563)
JJD 1; **JJD** 2 (varianta)

S

S. Isidori Archiepiscopi Hispalē[n]sis Synonyma. Knížka velmi utěšená a lidem všechněm na
tomto světě zarmouceným velmi prospěšná a užitečná (1607) **JO** 121

Sacrum amplissimo ... Antiquae Pragmae senatui prid. Cal. Maias anni ... 1594 per ...
Adamum de Nova Domo etc., ... renovato (1594) **JO** 8

Sceptrum mundi, in quo Filius Dei ... anno Tyberii Caesaris XVIII. Ierosolimae pendebat et in eo aeternum decus vitae nostrae collocavit, ut insequeremur vestigia eius etc (1573)

JJD 24

Secundis nuptiis nobilis et clariss. viri dn. Venceslai Trubka a Rowin, ... sponsi, pudicissimaeque virginis Catarine... d. Mazanek alias Wodhag etc. (pie vita functi) relicte filie, sponsae (1603) **JO 84**

Sententiae Salomonis generaliores de bonis moribus (1570) **JJD 12**

Sententiae Salomonis generaliores de bonis moribus (1578) **JJD 53**

Sertum natali diei, quae est pridie Cal. April annI DoMInICI, ... Henici a Valdssteyn, ... dn. nostro gratioso, Mecaenati Musarum excellentiss., ... contexuerunt (1604) **JO 93**

Smrt a člověk **JJD 104**

Snář velmi pěkný (1581) **JJD 85**

Solfernus viz Adamů život

Soteria illustris herois d. d. Vilhelmi Ursini Rosebergensis etc. e Societate Aurei Velleris etc. (1590) **JO 6**

Spis O třech cestách viz Trivium

Správa a naučení k dojití pravého rozhřešení ec (1608) **JO 133**

Strena anni post secularem decimum sextum quarti, d. d. Maecenatibus et patronic dicata. (1604) **JO 88**

Strena φιλοτήσιοζ viz Henrici Clingerii de Abieto Mysiaemontani ... Strena φιλοτήσιοζ

Sylvula poetiarum miscellarum (1602) **JJD 231**

Š

Šestnácte kázání o bídě vezdejšího lidského života (1588) **JJD 134**

Šťastné a pravdivé noviny z Uher O dobytí v devíti dnech sedmi pevností tureckých, totižto Taty neb Dotys, Gestes, Čakaku, Vallu, Paloty, Vespryna a Tihanu (1598) **JJD 215**

T

New Testament viz Das gantz New Testament

Thalassio sive nuncupantia vota et gratamina nuptialia, quae ... VI. Non. Iulii ann. Christ. 1614 ... M. Melchiori Colidio Solniceno, ...nunc primum sponso ..., et ... Catharinae Sstetkovianae, secundum sponsae (1614) **JJD 252**

- Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico per adventum Domini
(1576) **JJD** 32
- Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico per adventum Domini
(1581) **JJD** 91
- Thomae Mitis Hymnodiae in Messiam lib. II ex officio ecclesiastico Natalis Domini (1577)
JJD 39
- Thomae Mitis Luctae spiritus libri III. Additus est Paeantum ecclesiae libri IV (sic) (1578)
JJD 53
- Thomae Mitis Ode melica in vitam Christi (1587) **JJD** 125
- Threnodia in obitum generosi ... viri, eruditione ... praestantiss. d. Dionysii Hrobschitzki a
Hrobschitz, ... qui anni currentis 6. die Novemb. hora 4. diluculi ... expiravit (1595)
JJD 197
- Tito artikulové na sněmu obecném, kterýž držán byl na Hradě pražském ... [11. září - 19.
září 1596] (1596) **JO** 21
- Tito artikulové na sněmu obecném, kterýž držán byl na Hradě pražském ... [= 14. ledna - 24.
ledna 1600] (1600) **JO** 38
- Triumphus pro patria occumbentium in ... academia Pragensi 11. Augusti celebratus (1608)
JO 130
- Trivium. Spis O třech cestách (1620) **Anna** 1
- Tumulus doctissimorum virorum M. Iohannis Chorinni Boemotrebovini ... et M. Iohannis
Standeri Beronaei ... Quorum ille 2. Maii, hic 26. eiusdem mensis mortalem hanc vitam
cum immortalis commutavit (1606) **JO** 109
- Tumulus magnifici ac generosi d. d. Bohuslai Felicis Hasistenii a Lobkowitz (1583) **JJD** 110
- Turcicorum tyrannorum ... descriptio a M. Iohanne Campano (1597) **JO** 22
- Turris urbis Thabor fulmine insperato concussa ardens, ... heroico carmine (1602) **JO** 71
- Typus seu delineatio calumniae ... a Nicodemo Benedicti Lydomierziceno (1590) **JO** 4

V

- Vdova křesťanská ... od Desideria Erasma Roterodámského sepsaná (1595) **JJD** 195
- Vejklad kratký na proctví Daniele proroka (1590) **JJD** 147
- Vejklad vlastní na život Tobiáše (1588) **JJD** 131
- Vejklad vlastní na život Tobiáše (1589) **JJD** 137

Vejkladové kratičci na Epištoly, kteříž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním (1595) **JJD 199, JJD 200** (paralelní vydání)

Vejkladové kratičci na Epištoly, kteříž se přes celý rok v nedělní dni čtou v shromáždění církevním (1611) **JJD 245**

Vita aulica **JJD 77**

Vítání aneb vinš k šťastnému příjezdu J. M. ... krále ... Fridricha ... do měst pražských ... 31. dne měsíce října léta 1619 (1619) **Dědici 1**

Vota natalia ... inspectoribus scholarum Kutttenbergensium ... Wencesilao Stephano Thermenno, ... Wencesilao Syxti a Zvirzetina, ... Wencesilao Francz a Liblicz, ... honoris et amoris ergo Septemb. 28. anno 1614 obtulerunt (1614) **JJD 253**

Votum amplissimo ... senatui Poggebradensi VIII. Idus Ianuarii A.D. 1600 per nobilem et strenuum equitem d. Ioannem seniozem Habarticky de Habarticz (1600) **JO 43**

Votum gratulatorium, scriptum in honorem ... reipublicae Thaborenae (1588) **JJD 136**

Votum pro felici victoria in expeditionem contra Turcas, Graeco et Latino carmine scriptum ad ... Rudolphum II. (1594) **JO 14**

Vyznání Blažeje Nožičky z Votína. O poctivosti, vzývání, přimluvě a o modlitbě za mrtvé. (1568) **JJD 5**

Vyznání víry svaté křesťanské všech tří stavův království českého z víry tělo a krev Krista Pána pod obojí přijímajících (1583) **JJD 108**

Warhafftige Newe Zeittung, so geschehen ... im 70. Jar. (1570) **přetisk JJD 1**

Z

Zahrádka růžová o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená (1581) **JJD 96**

Zahrádka růžová žen plodných o početí, působení, zplození a rození člověka a o všech nebezpečných případnostech, způsobích, bolestech a tajnostech, které při porodu najpředněji znamenány a nejvíce vyšetřeny bývají na pět stránek rozdělená. (1577) **JJD 43** (věnování Adamovi z Hradce); **JJD 44** (věnováno Zachariášovi z Hradce), **JJD 45** (věnováno Burianovi Trčkovi z Lípy), **JJD 46** (věnováno Znatovi z Lomnice)

Zeitung aus Hungern, wie die unserigen in neun Tagen, Siben Türckischer Festungen viz Glückliche und warhafftige Zeitung aus Hungern

Zpráva potřebná o jménu křesťanském viz Zrcadlo života křesťanského

Zrcadlo věčného života (s.a.) **JJD 265**

Zrcadlo života křesťanského t. Zpráva potřebná o jménu křesťanském, začátku jeho, příčině, vyznamenání, užívání náležitém a všech povinnostech lidí, jména toho požívajících (1593)
JJD 189

Ž

Žalмовé svatého Davida (1596) **JJD 202** (vydání se znakem Moravy), **JJD 203** (vydání se znakem Čech)

Žalostivá a hrozná novina o jednom pacholátku narozeném v městečku Verchlábi (s.a.)
JJD 260

Názvový rejstřík prací, které vyšly „nákladem a prací“ Jiřího Jakubův a Jana Othmara Jakubův Dačických

Adami Zaluzanii a Zaluzaniis Methodi herbariae libri tres (1604) č. 5

Bibli malá obsahující v sobě z Starého zákona celoroční řeči Boží (1595) č. 2

Dictionariolum hexaglosson (1602) č. 3

Methodi herbariae libri tres viz Adami Zaluzanii a Zaluzaniis Methodi herbariae libri tres

Postila evangelická ... Martina Philadelpha Zámrského (1602) č. 4

Šest důvodů ... kterýmiž se důvodně prokazuje, že Jednota bratří boleslavských z Boha není
č. 1

9.3 Rejstřík ilustrací

Tento rejstřík obsahuje soupis dřevořezů a mědirytin pocházející ze sledovaných tiskáren.

A

adorace Krista 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35

anděl hrající na varyto 116x75 mm – JJD 133

Aritmetika (personifikace) 60x46mm (bez ozdobného rámce 46x32 mm), v kartuši rámce monogram – JJD 34

Aritmetika (personifikovaná Aritmetika a probíhající výuka matematiky pod vedením Pythagora) 95x81mm – JJD 34

B

bouře na moři 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

březen 20x55 mm – JO 100

březen 25x59 mm – JJD 172

březen 57x23 mm – JJD 213

C

celník *viz* farizej a celník

církev *viz* Kristova loď s věřícími

císařský znak *viz* znak – císařský

Č

červen 20x56 mm – JO 100

červen 25x59 mm – JJD 172

červen 57x23 mm – JJD 213

červenec 27x59 mm – JJD 172

červenec 57x23 mm – JJD 213

D

duben 20x56 mm – JO 100

duben 27x60 mm – JJD 172

duben 57x23 mm – JJD 213

dvanáctiletý Kristus v chrámu 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35

E

erb – z Hradce, Adam (v renesančním rámci s alegoriemi ctností – Spravedlnost a Statečnost – po stranách) 73x65 mm – JJD 172

erb – Berkové z Dubé 72x56 mm – JO 31

erb – Bořitové z Martinic 87x62 mm – JO 24

erb – Bořitové z Martinic, tištěná devisa: „G.B. A.M.“, **mědirytina** 143x110 mm – JO 23

erb – Bydžovský z Florentina, Marek, tištěná devisa „ME BEAT ALMA FIDES“ 103x78 mm – JJD 106

erb – Dietrichsteinové – JJD 160

erb – Jahoda, Jan, tištěná devisa: „I V. Z T“, „B. A. M. S. M.“ 87x62 mm – JJD 70

erb – Radnický ze Zhoře, Václav, tištěná devisa: „W.R. Z Z.“ 82x62 mm – JO 60

erb – Španovský, Michal (erb v ozdobném rámci), tištěná devisa: „MICHAL SSPANOWSKY Z LYSSOWA NEYWYŽŠSSI PISARŽ KRALOWSTWI CZESKEHO“ 140x113mm (erb ber rámce 94x73 mm) – JJD 108, OT 21

erb – Trčkové z Lípy 81x66 mm (erb bez rámce 76x60 mm) – JO 53

erb – z Hradce, Adam 88x68 mm – JJD 25

erb – z Jizbice, Pavel 80x67 mm (erb bez věnce 71x52 mm) – JO 48

erb – z Klenového, Jan (erb v ozdobném rámci), tištěná devisa: „IAN Z KLENOWEHO A Z IANOWIC: NEYWYŠŠI PISAR KRALOWSTWI CZESKEHO“ 140x87 mm (erb bez rámce 108x68 mm) – JO 38

erb – z Lobkovic, Ladislav st. – JO 107

erb – z Michalovic, Bohuslav (erb v ozdobném rámci), tištěná devisa: „BOHVSLAW Z MICHALOWIC: MISTOPISARZ KRALOWSTWI CZESKEHO“ 140x111 mm (erb bez rámce 91x73 mm) – JO 21, 38

erb – z Rožmberka, Petr Vok (renesanční portál, dva medvědi jako štítonoši) 71x75 mm – JO 134

erb – z Rožmberka, Vilém (erb obtočený kolanou řádu zlatého rouna, dva medvědi jako štítonoši) 74x60 mm – JO 178

erb – z Rožmberka, Vilém (v oválném věnci, dva medvědi jako štítonoši) 91x69 mm – JJD 114, 97

erb – z Valdštejna, Henyk 79x68 mm – JO 224

erb – z Valdštejna, Henyk 85x62 mm (67x53 bez rámce) – JO 75

erb – Zalužanský ze Zalužan, Adam, tištěná devisa: „ΜΗΔΕΝ ΑΝΑΒΑΛΛΕΣΘΑΙ“, „A. Z. A Z. D.“ 105x73 mm – JJD 178

erb – ze Šternberka 87x62 mm – JO 28

evangelisté viz sv. Matouš, sv. Marek, sv. Lukáš, sv. Jan

F

farizej a celník 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

J

Jan posílá Kristu vzkaz po svých učednících 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35

K

kamenování Krista 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, JO 35

kladení Krista do hrobu 41x52 mm – JJD 132, 240, JO 35

klanění tří králů 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35

kněz modlí se před oltářem, na němž jsou vystaveny desky desatera (72x57 mm) – JJD 4

kometa viz nebe s kometou

korunování Krista trnovou korunou 41x52 mm – JJD 132, 240, JO 35

korunování Panny Marie 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

kostka 48x48 m – JJD 34

král David modlí se u stanu, jemuž z výšky mečem žehná anděl 86x64 mm – JJD 217

Kristova loď s věřícími 75x64 mm – JJD 129

Kristovy zázraky – nasycení čtyř tisíců 41x52 mm – JJD 132

Kristovy zázraky – nasycení pěti tisíců 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, JO 35

Kristovy zázraky – uzdravení deseti malomocných 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240,
JO 35

Kristovy zázraky – uzdravení hluchoněmého 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

Kristovy zázraky – uzdravení ochrnutého 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

Kristovy zázraky – uzdravení posedlého v Gerase 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

Kristovy zázraky – uzdravení ze slepoty 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

Kristus jako Dobrý pastýř 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

Kristus na Olivové (Olivetské) hoře 41x52 mm – JJD 240, JO 35

Kristus před Kaifášem 41x52 mm – JJD 132, 240, JO 35

Kristus před Pilátem 41x52 mm – JJD 132, 240, JO 35

Kristus před Pilátem (Pilát si umývá ruce) 41x52 mm – JJD 240, JO 35

Kristus předpovídá svou smrt 41x52 mm – JJD 240

Kristus umývá nohy Petrovi 41x52 mm – JJD 132

Kristus v zahradě Getsemanské viz Kristus na Olivové hoře

Křesomysl viz portrét (medailon) – Turek

květen 20x56 mm – JO 100

květen 27x60 mm – JJD 172

květen 57x23 mm – JJD 213

L

lebka se zkříženými hnáty viz memento mori

leden 20x56 mm – JO 100

leden 25x59 mm – JJD 172

leden 57x23 mm – JJD 213

Lev – znamení zvěrokruhu 26x38 mm – JO 86

lidské zárodky 47x38 mm – JJD 43, 44, 45, 46, 96

listopad 26x59 mm – JJD 172

listopad 57x23 mm – JJD 213

M

Marie Magdalena pomazala librou drahého oleje Ježíšovi nohy při hostině v Betánii v domě

Lazarově 41x52 mm – JJD 132, 240, JO 35

memento mori (lebka se zkříženými hnáty na podstavci) 72x57 mm – JJD 83, 258
měsíce (žánrové výjevy prací) viz jednotlivé názvy měsíců roku
milosrdný Samařan (Samaritán) 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

N

nanebevstoupení Krista 41x52 mm – JO 35
nápisové pásy se symbolickými motivy 66x74mm – JJD 81 (s textem), 134 (bez textu)
navštívení Panny Marie 41x52 mm – JJD 132, 204
nebe s kometou 85x72 mm – JJD 51
Nejsvětější trojice 41x52 mm – JO 35
nevěřící Tomáš 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35
Nikodém poučovaný Kristem 41x52 mm – JJD 132, 204, 198
novozákonní ilustrace viz jednotlivé výjevy (rozměry cca 41x52 mm)

O

obětování Krista 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35
obr valící zeměkouli (signováno 1542) 94x83 mm – JJD 4
obřezání Krista 41x52 mm – JJD 132, 240, JO 35
orlice s habsburským znakem na hrudi drtí na zemi na zádech ležícího Turka 98x95 mm –
JJD 216, 218

P

Panna – znamení zvěrokruhu 26x38 mm – JO 86
personifikace aritmetiky viz Aritmetika
počátek běd – JJD 132, 204, 240, JO 35
podobenství Kristovo o boháči a Lazarovi 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35
podobenství Kristovo o dělnících na vinici 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35
podobenství Kristovo o hostině 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35
podobenství Kristovo o nemilosrdném služebníkovi 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35
podobenství Kristovo o nepoctivém správci 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35
podobenství Kristovo o pleveli mezi pšenicí 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

podobenství Kristovo o rozsévači 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35
podobenství Kristovo o ztracené ovci 41x52 mm – JJD 132, 198, 240, JO 35
pohlavní ústrojí viz ženské pohlavní ústrojí
pokušení Krista na poušti 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 204, 240, JO 35
polohy dítěte v těle matky 58x37 mm – JJD 43, 44, 45, 46, 96
porod (v interiéru domácnosti za účasti porodní báby a dalších žen probíhá úspěšný porod)
58x83 mm – JJD 43, 44, 45, 46, 96
porodní stolice 73x56 mm – JJD 43, 44, 45, 46, 96
portrét (medailon) – Turek (převzatý motiv – Křesomysl) 55x55 mm – JJD 47, 48
portrét (medailon) – Turek (převzatý motiv – Přemysl) 55x55 mm – JJD 47, 48
portrét (medailon) – Turek 48x48 mm (bez kruhových rámců 40x39 mm) – JO 22
portrét (medailon) Rudolf II. (s korunou na hlavě a odznaky královské moci v ruce) 65x65
mm – JJD 172
portrét (medailon) Rudolf II. (s vavřínovým věncem na hlavě), tištěná devisa: „RVDOLPHVS
II. ROMANORVM IMPERATOR AVG: REX HVN: BO:“ 58(?)x58mm – JO 100
poslední večeře Krista 41x52 mm – JJD 240, JO 35
povolání rybářů 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35
prosinec 26x58 mm – JJD 172
prosinec 57x23 mm – JJD 213
Přemysl viz portrét (medailon) – Turek
Pythagoras ve třídě viz Aritmetika

R

Rak – znamení zvěrokruhu 26x38 mm – JO 86
rozmnožení ryb a chlebů Kristem viz Kristovy zázraky – nasycení čtyř tisíců
rozmnožení ryb a chlebů Kristem viz Kristovy zázraky – nasycení pěti tisíců

Ř

říjen 26x58 mm – JJD 172
říjen 57x23 mm – JJD 213

S

- seslání Ducha svatého 41x52 mm – JJD 132, 198, 240, JO 35
- Smrtka kosící květiny 56x45 mm – JJD 7
- sňatek Adama a Evy 83x64 mm – JJD
- spor o daň císaři 41x52 mm – JJD 132, 198, 204
- srnec (s nemocí poškozenými parohy, na obojku monogram HM) 152x147 mm – JJD 89
- srpen 27x60 mm – JJD 172
- srpen 57x23 mm – JJD 213
- Střelec – znamení zvěrokruhu 35x40 mm – JO 98
- sv. Filip 52x40 mm – JJD 132
- sv. Jakub menší 52x40 mm – JJD 132
- sv. Jakub větší 52x40 mm – JJD 132
- sv. Jan Evangelista (apoštol, evangelista) 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35
- sv. Lukáš (evangelista) 41x52 mm – JJD 204
- sv. Marek (evangelista) 41x52 mm – JJD 132, 204,
- sv. Matěj 52x40 mm – JJD 132
- sv. Matouš (apoštol, evangelista) 41x52 mm – JJD 132, 204, JO 35
- sv. Ondřej 52x40 mm – JJD 132
- sv. Pavel 52x40 mm – JJD 132
- sv. Petr 52x40 mm – JJD 132
- sv. Tomáš 52x40 mm – JJD 132
- svatba v Káně Galilejské 41x52 mm – JJD 132, 204, 240
- světci viz Filip, Jakub menší, Jakub větší, Jan Evangelista, Lukáš, Matěj, Marek, Matouš, Ondřej, Pavel, Petr, Tomáš
- světičky (sv. Anna?) 76x51 mm – JJD 195

Š

- Štír – znamení zvěrokruhu 35x40 mm – JO 98

T

- Turek viz orlice drtící na zemi na zádech ležícího Turka

Turek *viz* portrét (medailon)

U

ukřižování 41x52 mm – JJD 240, JO 35

ukřižování 81x60 mm – JJD 132

ukřižování (kánonové) 70x56 mm – JO 53

umírající (umírající leží na posteli a anděl pomáhá duši z těla) 71x57 mm – JJD 258

únor 20x56 mm – JO 100

únor 30x57 mm – JJD 172

únor 57x23 mm – JJD 213

útěk do Egypta 41x52 mm – JJD 132

uzdravení deseti malomocných *viz* Kristovy zázraky

uzdravení hluchoněmého *viz* Kristovy zázraky

uzdravení ochrnutého *viz* Kristovy zázraky

uzdravení posedlého v Gerase *viz* Kristovy zázraky

uzdravení ze slepoty *viz* Kristovy zázraky

V

Váhy – znamení zvěrokruhu 35x40 mm – JO 98

víra kananejské ženy 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

vjezd Krista do Jeruzaléma 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

vraždění neviňátek 41x52 mm – JJD 132

vyhnání kupců z chrámu 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35

vzkříšení dcery Jairovy 41x52 mm – JJD 132, 198, 204, 240, JO 35

vzkříšení syna naimské vdovy 41x52 mm – JJD 132, 204, 240, JO 35

Z

zajetí Krista 41x52 mm – JJD 132, 240, JO 35

zárodky *viz* lidské zárodky

září 26x59 mm – JJD 172

září 57x23 mm – JJD 213

zasedání zemského sněmu 138x118 mm – JO 21
zatmění měsíce (dvojitě) 51x66 mm – JJD 33
zatmění slunce 33x33 mm – JJD 172
zatmění slunce a měsíce 18x61 mm – JO 24
zatmění slunce a měsíce 20x59 mm – JO 31
zatmění slunce a měsíce 22x62 mm – JJD 180
zatmění slunce a měsíce 35x65 – JO 134
zatmění slunce a měsíce 58x175 mm – JJD 213, JO 28
zázračné rozmnožení ryb a chlebů Kristem viz Kristovy zázraky – nasycení čtyř tisíců
zázračné rozmnožení ryb a chlebů Kristem viz Kristovy zázraky – nasycení pěti tisíců
zjevení jedenácti 41x52 mm – JJD 132
zmrtvýchvstání Krista 41x52 mm – JJD 132, 198, 240, JO 35
znak – císařský (pod královskou korunou obtočen kolanou řádu zlatého rouna císařský orel s prázdnými spáry) 55x51 mm – JJD 220
znak – císařský (pod královskou korunou orel s odznaky panovnické moci) 60x60mm – JJD 213
znak – císařský (pod královskou korunou orel se znaky šesti zemí na křídlech - vpravo nahoře Morava, vlevo nahoře Slezsko, vpravo uprostřed Lucembursko, vlevo uprostřed Dolní Lužice, vpravo dole Budyšínsko, vlevo dole Zhořelecko. S prázdnými spáry) 81x67 mm – JJD 34, 37, 183, OT 14, 15, 21, 38
znak – císařský (pod královskou korunou orel, na hrudi, obtočený kolanou řádu zlatého rouna čtvrcený štít se středním štítkem (rakouské břevno). V prvním a čtvrtém poli uherské pruhy, ve druhém a třetím poli český lev. S prázdnými spáry.) 64x60 mm – JJD 18
znak – Čáslav 85x68 mm – JO 87
znak – český lev (pod královskou korunou provázený čtyřmi znaky zemí koruny české v rozích (Slezsko, Morava, Horní Lužice, Dolní Lužice) 151x110 mm – JO 38
znak – český lev (pod královskou korunou provázený čtyřmi znaky zemí koruny české v rozích (Slezsko, Morava, Horní Lužice, Dolní Lužice) 64x60 mm – JO 18, 34
znak – český lev (pod královskou korunou) 59x56 mm – JO 21
znak – Hradec Králové 48x58mm – JJD 162
znak – Staré Město pražské 63x61 mm – JJD 34, JO 8
znamení zvěrokruhu viz jednotlivá znamení zvěrokruhu (Rak, Lev, Panna, Váhy, Štír, Střelec)
zvěstování Panně Marii 41x52 mm – JJD 132, 204
zvěstování Panně Marii 73x112 mm – JO 53

Ž

ženský figurant s vyobrazením pohlavního ústrojí a polohy dítěte v těle matky 124x71 mm –

JJD 43, 44, 45, 46, 96

ženské pohlavní ústrojí 100x72 mm – JJD 43, 44, 45, 46, 96

prvotní hřích a vyhnání z ráje 74x116 mm – JO 53

vyhnání z ráje viz prvotní hřích

Adamova smrt 73x114 mm – JO 53

vražďení neviňátek 71x111 mm – JO 53

stvoření člověka 76x115 mm – JO 53

10. Použité prameny a literatura

Excerpované bibliografie

- APPONYI, Sándor; VEKERDI, József (ed.) *Hungarica: Ungarn betreffende im Auslande gedruckte Bücher und Flugschriften*. Budapest : Országos Széchényi Könyvtár, 2004. 3 sv. ISBN 963-200-477-9.
- BEZZEL, Irgard. „Erstlich gedruckt“. Zu einem Topos in Neuigkeitsberichten des späten 16. Jahrhunderts. *Archiv für Geschichte des Buchwesens*. 1997, 47, s. 309-326.
- BEZZEL, Irmgard (ed.). *Erasmusdrucke des 16. Jahrhunderts in bayerischen Bibliotheken*. Stuttgart: Hiersemann, 1979. 11, 565 s. Hiersemanns bibliographische Handbücher; Bd. 1 *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501-1800*. : I. Produkce tiskáren na dnešním území České republiky v 16. a 17. století [elektronický zdroj] / [redakce Anežka Baďurová]. – Praha : Knihovna Akademie věd České republiky, v.v.i., c2003. – 1 CD-ROM
- BRTOVÁ, Bohuslava. *Dodatky ke Knihoписu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století z fondu Základní knihovny - Ústředí vědeckých informací ČSAV*. Praha: Základní knihovna - Ústředí vědeckých informací Československé akademie věd, 1990. 164 s. Vědecké informace Československé akademie věd. Bibliografie; 3.
- Catalogue général de la BnF* [online]. Paris, Bibliothèque nationale de France, 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://catalogue.bnf.fr/jsp/recherchemots_simple.jsp?nouvelleRecherche=O&nouveaute=O&host=catalogue>.
- DOKOUPIL, Vlatislav; VOBR, Jaroslav. *Soupisy tisků 16. století z fondů Universitní knihovny v Brně* : sv. 7, Tisky 16. století z knihoven dominikánů a kapucínů ve Znojmě, křižovníků na Hradišti u Znojma a piaristů v Mikulově. Brno : Universitní knihovna, 1972. 312 s.
- DOKOUPIL, Vlatislav; VOBR, Jaroslav. *Soupisy tisků 16. století z fondů Universitní knihovny v Brně* : sv. 7, Tisky 16. století z knihoven dominikánů a kapucínů ve Znojmě, křižovníků na Hradišti u Znojma a piaristů v Mikulově. Brno : Universitní knihovna, 1972. 312 s.
- GLÜCK, Helmut (et al.). *Deutsche Sprachbücher in Böhmen und Mähren vom 15. Jahrhundert bis 1918: eine teilkommentierte Bibliographie*. Berlin: de Gruyter, 2002. 290 s. Die Geschichte des Deutschen als Fremdsprache, ISSN 1610-4226; Bd. 2. ISBN 3-11-017504-5.

- GÖLLNER, Carl. *Tvrčica : Die europäischen Türkendrucke des XVI. Jahrhunderts*. II. Band. MDLI-MDC. Bucuresti: Baden-Baden Verlag Librairie Hitz, 1968. 803 s.
- HEJNIC, Josef; MARTÍNEK, Jan. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae*. Díl 1-5. Praha : Academia, 1966-1981.
- HEJNIC, Josef; MARTÍNEK, Jan. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae : Díl 6, Dodatky A-Ž*. Praha : Academia, 2011. 334 s.
- HORSKÝ, Zdeněk; TENOROVÁ, Dagmar. *Soupis tisků předních pražských astronomů 16.-17. století v historických knihovnách ČSR*. Praha : Astronom. ústav ČSAV, 1990. 138 s. Scripta astronomica. ISSN 1210-0579
- JONES, William Jervis. *German lexicography in the European context : A descriptive bibliography of printed dictionaries and word lists containing German Language (1600-1700)*. Berlin : Walter de Gruyter, 2000, 754 s.
- JUNGMANN, Josef. *Josefa Jungmanna Historie literatury české: aneb saustawný přehled spisů českých s krátkau historií národu, oswícení a jazyka*. 2. vyd. Praha: České museum, 1849. 771 s.
- Kataloge der Österreichischen Nationalbibliothek : Hauptkatalog : Druckschriften mit Erscheinungsjahren ab 1501* [online]. Wiena : Österreichische Nationalbibliothek, 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <<http://www.onb.ac.at/kataloge/index.htm#a8345>>.
- Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století : Dodatky*. Díl II., Tisky z let 1501-1800 Část 1-9, písmeno A-Ž /založil Z.V. Tobolka, pokračovali F. Horák, B. Wižďálková ... [et al.]. Praha : Národní knihovna ČR, 1994-2010. ISBN 80-7050-181-2 (soubor)
- Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*. Díl II. /založil Z.V. Tobolka, pokračovali F. Horák, B. Wižďálková ... [et al.]. Praha : Komise pro knihopisný soupis českých a slovenských tisků, 1925-1967. 9 sv.
- Knihopis Digital : České prvotisky a staré tisky (1476-1800)* on-line [online]. Praha: Filozofický ústav Akademie věd ČR, Kabinet pro klasická studia, 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <<http://www.knihopis.org/>>.
- Newberry Online Catalog* [online]. Chicago : The Newberry Library, 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <<https://i-share.carli.illinois.edu/nby/cgi-bin/Pwebrecon.cgi?DB=local&PAGE=First>>.

- Online-Katalog der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel* [online]. Wolfenbüttel : Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel, 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <<http://opac.lbs-braunschweig.gbv.de/DB=2/LNG=DU/>>.
- PAISEY, Davin L.: *Catalogue of Books printed in the German-speaking countries and of German books printed in other countries from 1601 to 1700 now in the British Library*. 5 sv. – London : The British Library, 1994. - nestr.
- PAISEY, Davin L.: *Short-title catalogue of books printed in the German-speaking countries and of German books printed in other countries from 1455 to 1600 now in the British Library. Supplement*. London : The British Library, 1990. - 141 s.
- F : I. tisky vydané na území Čech a Moravy v letech 1501-1800. 12 sv. Olomouc : Státní vědecká knihovna, 1976-1979.
- RATAJ, Tomáš. *Soupis turcik*. In: *České země ve stínu půlměsíce : obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*. Praha : Scriptorium, 2002. s. 315-376.
- STANKIEWICZ, Edward. *Grammars and dictionaries of the slavic languages from the middle age up to 1850: an annotated bibliography*. Berlin : Mouton, 1984. 190 s. ISBN 3-11-009778-8.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. *Noviny z Prahy na sklonku 16. století. K předpokladům vzniku týdenních tištěných novin*. *Vědecké informace*. Supplement 1, 1970, s. 34-79.
- Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts (VD16)*. on-line [online]. Herausgegeben von der Bayerischen Staatsbibliothek in München in Verbindung mit der Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel. 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <https://opacplus.bib-bvb.de/TouchPoint_touchpoint/search.do?methodToCall=switchSearchPage&SearchType=2&emptyFields=true>.
- Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVII. Jahrhunderts (VD17)*. on-line [online]. Herausgegeben von der Bayerischen Staatsbibliothek in München in Verbindung mit der Herzog August Bibliothek in Wolfenbüttel. 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://gso.gbv.de/DB=1.28/?COOKIE=U999,K999,D1.28,Ef85d009d-1278,I0,B9994+++++,SY,A%5C9008+1,,0,H12-23,,30-31,,50,,60-61,,73-77,,80,,88-90,NGAST,R94.112.212.251,FN>>.
- VOBR, Jaroslav. *České tisky Moravské zemské knihovny v Brně a jihomoravských klášterních knihoven z let 1501-1800 = Tschechische Drucke der Mährischen Landesbibliothek in Brünn und der südmährischen Klosterbibliotheken aus den Jahren 1501-1800*. Brno : Moravská zemská knihovna v Brně, 2005. 2 sv. ISBN 80-7051-162-1.

- VOBR, Jaroslav. *Soupisý tisků 16. století z fondů Universitní knihovny v Brně* : sv. 4, Tisky 16. století z knihovny minoritů v Brně. Brno : Universitní knihovna, 1960. 87 s.
- WELLER, Emil. *Die ersten deutschen Zeitungen: herausgegeben mit einer Bibliographie (1505-1599)*. Stuttgart : Literarischer Verein, 1872. 383 s.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Herbstmesse 1564 bis Herbstmesse 1573*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1972. 535 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 1.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Fastenmesse 1574 bis Herbstmesse 1580*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1973. 495 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 2.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Fastenmesse 1581 bis Herbstmesse 1587*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1980. 617 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 3.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Fastenmesse 1588 bis Herbstmesse 1592*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1978. 579 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 4.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkataloge Georg Willers. Fastenmesse 1593 bis Herbstmesse 1600*. Hildesheim: Olms, 2001. 590 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Bd. 5. ISBN 3-487-05565-1.
- WOLKAN, Rudolf: *Bibliografie der deutschen Litteratur Böhmens im XVI. Jahrhunderte*. - Prag : A. Haase, 1890. – 136 s.
- ZÍBRT, Čeněk: *Bibliografie české historie*. 5 sv. – Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1900-1912.

Nepublikované prameny

Kartotéka nepublikovaných dodatků ke Knihopisu zpracovávaná v Oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR.

Rukopisný lístkový katalog cizojazyčných bohemik 16.-18. století zpracováváný v knihovědném oddělení Knihovny Akademie věd České republiky, v.v.i.

Národní archiv

NA, Stará manipulace, sig. R 109/2

NA, Archiv pražského arcibiskupství I., Emanata 1561-1580

NA, Visitations- Tabellen der Königl. Altstadt Prag 1725-26

NA, Archiv pražského arcibiskupství I., Recepta 1600

Moravský zemský archiv v Brně,

MZA, Matice moravská, G 83

Archiv hlavního města Prahy

AHMP, Kniha dekretů reformační komise Starého Města pražského, rkp. č. 744

AHMP, Kniha smluv svatebních a kvitancí, rkp. č. 2136

AHMP, Knihy soudnictví sporého a trestního – knihy svědomí, rkp. č. 1050

AHMP, Knihy soudnictví sporného a trestního - knihy svědomí 1577-1580, rkp. č. 1051

AHMP, Knihy soudnictví sporného a trestního - Knihy svědomí 1606-1608, rkp. č. 1066

AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1575-1578, rkp. č. 1226

AHMP, Protokoly (manuály) věcí nesporných 1606-1610, rkp. č. 1230

AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1576-1578, rkp. č. 1241

AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1604-1605, rkp. č. 1288

AHMP, Protokoly (manuály) věcí sporných 1605-1607, rkp. č. 1289

AHMP, Úřad desetipanský, protokol zasedání 1605-1612, rkp. č. 1385

AHMP, Záduší Panny Marie před Týnem. Registra počtů 1606-1614, rkp. č. 1645

AHMP, Pasport čp. 405/I.

Archiv Univerzity Karlovy

AUK, rkp. B 21

Státní okresní archivy

SOkA Kolín, radní manuál 1541-1565

Použitá literatura

ADAMOVIČ, Karolína. *Dějiny soukromého práva ve střední Evropě : stručný nástin*. Praha : C.H. Beck, 2001. 136 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-283-7.

ADAMOVIČ, Karolína. *Dějiny veřejného práva ve střední Evropě : přehled vybraných otázek*. Praha : C.H. Beck, 2002. 155 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-282-9

ARBER, Agnes. *Herbals: Their Origin and Evolution: A Chapter in the History of Botany 1470-1670*. Cambridge : Cambridge University Press, 1990. 358 s. ISBN 0-521-33879-4.

- Archiv český čili staré památky české i moravské, sebrané z archivů domácích a cizích.* Díl 27. Dopisy Karla st. z Žerotína 1591–1610. Praha : Domest. fond kr. Čes., 1904, 600 s.
- AUDA, Antoine. *La musique et les musiciens de l'ancien pays de Liège: Essai bibliographique sur la musique liégeoise depuis ses origines jusqu'à la fin de la principauté (1800).* Bruxelles : Saint-Georges, 1930, 291 s.
- BAĎUROVÁ, Anežka. Rudolfínský knihtisk v Bibliografii cizojazyčných Bohemikálních tisků z let 1501-1800. *Knihy a dějiny.* 1997, 4/1, s. 21-39.
- BAĎUROVÁ, Anežka; BOHATCOVÁ, Mirjam; HEJNIC, Josef. Frekvence tištěné literatury 16. století v Čechách a na Moravě. *Folia Historica Bohemica,* 1987, roč. 11, s. 321-335.
- BAHNÍK, Václav. *Slovník antické kultury.* Praha : Svoboda, 1974. 717 s.
- BAHR, Ehrhard (ed.). *Dějiny německé literatury: kontinuita a změna: od středověku po současnost.* Svazek 1, Od středověku po baroko. Praha : Karolinum, 2005. 382 s. ISBN 80-246-0642-9.
- BECKER, Carl Ferdinand. *Die Tonwerke des sechzehnten und siebzehnten Jahrhunderts : Oder systematisch-chronologische Zusammenstellung d. in diesen zwei Jahrhunderten gedruckten Musikalien.* Hildesheim : Olms, 1969, 358 s.
- BERÁNEK, Karel. *Bakaláři a mistři promovani na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze v letech 1586-1620 = Baccalaurei et magistri in Facultate philosophica Universitatis Carolinae Pragensis ab anno 1586 usque ad annum 1620 determinati.* Praha : Univerzita Karlova, 1989. 256 s.
- BERÁNEK, Karel. *Manuál rektora se jmény studentů zapsaných v ztracené matrice Univerzity Karlovy v Praze v letech 1560-1582 : poznamenání jmen profesorův a jiných receptorův v Učení pražském z roku 1604.* Díl 1. Praha : Univerzita Karlova, 1981. 206 s. Knižnice archívu Univerzity Karlovy; sv. 9.
- BERÁNKOVÁ, Milena. *Dějiny československé žurnalistiky:* [vysokošk. učebnice pro posl. fak. žurnalistiky]. Díl 1, Český periodický tisk do roku 1918. Praha : Novinář, 1981. 274 s.
- BEZZEL, Irgard. „Erstlich gedruckt“. Zu einem Topos in Neuigkeitsberichten des 16. Jahrhunderts. *Archiv für Geschichte des Buchwesens.* 1997, 47, s. 309-326.
- BIOGRAFICKÝ slovník českých zemí* : Seš. 1, A. Praha : Libri, 2004. 155 s. ISBN 80-7277-215-5.
- BIOGRAFICKÝ slovník českých zemí* : Seš. 3, Bas-Bend. Praha : Libri, 2005. s. 264-375. ISBN 978- 80-7277-287-2.
- BIOGRAFICKÝ slovník českých zemí* : Seš. 8, Brun-By. Praha : Libri, 2007. s. 225-368. ISBN 978- 80-7277-257-5.

- BIOGRAFICKÝ slovník českých zemí* : Seš. 12, D-Die. Praha : Libri, 2009. 215 s. ISBN 978-80-7277-415-9.
- BISTRICKÝ, Jan (et al.). *Dějiny Dačic*. Dačice : Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2002. 459 s. ISBN 80-238-9658-X.
- BOČKOVÁ, Hana. *Knihy nábožné a prosté: k nábožensky vzdělávací slovesné tvorbě doby barokní*. Brno : Matice moravská, 2009. 256 s. Knižnice Matice moravské; sv. 23. ISBN 978-80-86488-58-5.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Česká kniha v proměnách staletí*. Praha : Panorama, 1990. 622 s. ISBN 80-7038-131-0.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Knižní a publicistická tvorba 1550-1650. In Fučíková, Eliška [ed.]. *Rudolf II. a Praha : císařský dvůr a rezidenční město jako kulturní a duchovní centrum střední Evropy*. Praha : Správa Pražského hradu, 1997. s. 332-339. ISBN 80-902051-6-X.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Nad Chybovým slovníkem knihtiskařů. *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny v Praze*. 1995, roč. 12, s. 33-58.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. *Obecné dobré podle Melantricha a Veleslavínů : studie k završené knižní tvorbě Mistra Daniela Adama z Veleslavína : Studie k završení knižní tvorby Mistra Daniela Adama z Veleslavína*. Praha : Karolinum, 2005. 592 s. ISBN 80-246-0524.
- BOHATCOVÁ, Mirjam. Předmluva v českých předbělohorských tiscích. In *Knihtisk a kniha v českých zemích od husitství do Bílé hory*. Praha : 1970, s. 101-102.
- BOK, Václav. Zur deutschen Literatur des 16. Jahrhunderts in den böhmischen Ländern. In *Deutsche in den Böhmischen Ländern*. Köln : Böhlau, 1992. S. 125-139.
- BRTOVÁ, Bohuslava. *Dodatky ke Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století z fondu Základní knihovny - Ústředí vědeckých informací ČSAV*. Praha: Základní knihovna - Ústředí vědeckých informací Československé akademie věd, 1990. 164 s. Vědecké informace Československé akademie věd. Bibliografie; 3.
- BŮŽEK, Václav (et al.). *Věk urozených : šlechta v českých zemích na prahu novověku*. Praha : Paseka, 2002. 413 s. ISBN 80-7185-417-4.
- BŮŽEK, Václav. Zahraniční trhy a kultura šlechtických dvorů v předbělohorských českých zemích. *Český časopis historický*. 1991, roč. 89, č. 5-6, s. 692-713.
- BYDŽOVSKÝ Z FLORENTINA, Marek; KOLÁR, Jaroslav (ed.). *Svět za tři českých králů: Ferdinand, Maxmilián, Rudolf II.: výbor z kronikářských zápisů o letech 1526-1596*. Praha : Svoboda, 1987. 292 s.
- CLASSEN, Albrecht. Buchdruckerinnen des 16. und 17. Jahrhunderts: Informationen aus spanischen bibliotheken. In *Gutenber Jahrbuch*. 2003, roč. 78, s. 192-207.

- CLASSEN, Albrecht. Frauen als Buchruckerinnen im deutschen Sprachraum des 16. und 17. Jahrhunderts. In *Gutenber Jahrbuch*. 2000, roč. 75, s. 181-195.
- CLASSEN, Albrecht. Frauen im Buchdruckergewerbe des 17. Jahrhunderts : Fortsetzung einer spätmittelalterlichen Tradition und Widerlegung eines alten Mythos. Methodische Vorüberlegungen zur Erhellung der Rolle von Buchdruckerinnen. In *Gutenber Jahrbuch*. 2001, roč. 76, s. 220-236.
- Codex nundinarius Germaniae literatae bisecularis. Von dem Erscheinen des erste Mess-Kataloges im Jahre 1564 bis zu der Gründung des ersten Buchhändler-Vereins im Jahre 1765.* Halle : Gustav Schwetschke, 1850, 244 s.
- ČAREK, Jiří: Z dějin staroměstských domů, *Pražský sborník historický*. 1977-1986, roč. 10-14.
- ČECHURA, Jaroslav. *Kriminalita a každodennost raného novověku : jižní Čechy 1650-1770.* Praha : Argo, 2008. 366 s. Každodenní život; sv. 41. ISBN 978-80-257-0049-5.
- ČECHURA, Jaroslav; HOJDA, Zdeněk; NOVOZÁMSKÁ, Martina. *Nájemníci na Starém Městě pražském : rekonstruovaná edice shořelého rkp. 324 z Archivu hl. m. Prahy podle opisu uloženého v Archivu Národního muzea.* Praha: Scriptorium, 1997. 188 s. Documenta Pragensia. Monographia; sv. 3. ISBN 80-902151-5-7.
- ČERNÝ, Jaromír (et al.). *Hudba v českých dějinách: od středověku do nové doby.* 2., doplň. vyd. Praha : Supraphon, 1989. 483 s. ISBN 80-7058-163-8.
- DANĚK, Petr. Tisky vokální polyfonie pražské provenience do roku 1620. *Documenta pragensia*. 1990, X/1, s. 219-238.
- DEBUS, Allen G. *Man and Nature in the Renaissance.* Cambridge : Cambridge University Press, 1996, 159 s. ISBN 0-521-29328-6.
- DÜLMEN, Richard van. *Bezectní lidé : o katech, děvkách a mlynářích : nepočestnost a sociální izolace v raném novověku.* Praha : Dokořán, 2003. 107 s. ISBN 80-86569.
- DUŠEK, Ladislav. *Obyvatelstvo města Ústí nad Labem do konce 18. století.* Ústí nad Labem : Okresní archiv Ústí nad Labem, 1974. 69 s.
- ENNENOVÁ, Edith. *Ženy ve středověku.* Praha : Argo, 2001. 338 s. Každodenní život; sv. 12. ISBN 80-7203-369-7.
- EVANS, Robert John Weston. *Rudolf II. a jeho svět: myšlení a kultura ve střední Evropě 1576-1612.* Praha : Mladá fronta, 1997. 382 s. ISBN 80-204-0590-9.
- FEJTOVÁ, O.: Privatbibliotheken der Danziger Bürger im 17. Jahrhundert, in: *Studia Germanica Gedanensia* 10, 2002, s. 5-29;

- FEJTOVÁ, Olga. Die bürgerliche Buchkultur auf dem Wege vom Barock zur Aufklärung - die bürgerlichen Bibliotheken in Danzig und in den Prager Städten als Voraussetzung für die Rezeption der Aufklärungsideen, in: Ch. Marx, B. Sapala (ed.), *Das geistige Leben in Preußen in der Zeit Frühaufklärung*, Olsztyn 2002, s. 107-125;
- FEJTOVÁ, Olga. Die bürgerliche Buchkultur in Nürnberg im 17. Jahrhundert, in: *Acta Comeniana* 17, 2003, s. 151-182;
- FEJTOVÁ, Olga. Die Entwicklung von Leserinteressen der Berger der Prager Neustat im 17. Jahrhundert auf Grund der Nachlassinventare. *Acta Comeniana*. 2000, 14, s. 101-103.
- FEJTOVÁ, Olga. Lounské měšťanské knihovny v době předbělohorské. In *Sborník okresního archivu v Lounech*. 1991, 4, s. 3-23.
- FEJTOVÁ, Olga. Městské elity na Novém Městě pražském, *Documena pragensia*. 2004, 22, s. 159-174.
- FEJTOVÁ, Olga. Novoměstské měšťky v raném novověku – litteratae či illiteratae. Příspěvek k problematice vzdělání žen v měšťanském prostředí. *Documenta pragensia*. 2008, 27, s. 727-760.
- FEJTOVÁ, Olga. Novoměstské měšťky v raném novověku – litteratae či illiteratae. Příspěvek k problematice vzdělání žen v měšťanském prostředí. *Documenta pragensia*. 2008, 27, s. 726-760.
- FEJTOVÁ, Olga. Odras rekatolizačního procesu ve skladbě náboženské a moralistní literatury v knihovnách novoměstských elit v době pobělohorské. *Documenta pragensia*. 2002, 20, s. 101-113.
- FEJTOVÁ, Olga. Prywatne biblioteki w Nowym Mieście praskim w XVII wieku jako integralna część mieszczańskiej kultury materialnej, *Kwartalnik historii kultury materialnem* XLIX, Nr 1-2, 2001, s. 41-59;
- FEJTOVÁ, Olga. Zahraniční literatura v měšťanských knihovnách na Novém Městě pražském v XVII. Století. *Knihovna rodiny de Bois*. RADIMSKÁ, Jitka (ed.). *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven*. *Opera romanica*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2000, s. 323-337.
- FEJTOVÁ, Olga. Zum Verleich der bürgerlichen privatbibliotheken in Prager neustat und Heilbronn im 17. Jahrhundert. In Monok, I.; Ötvös, P. (ed.). *Bürgerliche kultur im Vergleich*, Szeged 1998, s. 34-35.
- FEJTOVÁ, Olga; PEŠEK, Jiří. Erasmus, Luther und Melanchthon in den Privatbibliotheken der böhmischen Bürger um 1600. In *Colloquia : Journal of Central European History*. 1998 - 2000, 5 - 7, Cluj 2001, s. 66 -93.

- FEJTOVÁ, Olga; PEŠEK, Jiří. Měšťanský čtenář a české kroniky v Praze raného novověku, in: RADIMSKÁ, Jitka (ed.). *K výzkumu zámeckých, měšťanských a církevních knihoven. Čtenář a jeho knihovna. Opera Romanica*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2003. s. 183-196.
- FEJTOVÁ, Olga; PEŠEK, Jiří. Obzor zeměpisné literatury na Novém Městě pražském v 16. a 17. století. *Documenta pragensia*. 2001, 19, s. 211-224.
- FEJTOVÁ, Olga; PEŠEK, Jiří. Postila Johanna Spangenbergova v měšťanských knihovnách raného novověku. *Documenta pragensia*. 2004, 23, s. 101-122;
- FEJTOVÁ, Olga; PEŠEK, Jiří. Recepce díla Martina Luthera v pražských a lounských měšťanských knihovnách doby předbělohorské. *Documenta pragensia*. 1997, 15, s. 83-123.
- FEJTOVÁ, Olga; PEŠEK, Jiří. Reflexion der böhmischen und europäischen konfessionellen Tradition in frühneuzeitlichen böhmischen bürgerlichen Bibliotheken. *Bohemia*. 2008, 48. s. 29-53.
- FÉTIS, Francois Joseph. Biografie universelle des musiciens et bibliographie générale de la musique. Tom VII., Perotti – Scultetus. 2. vyd., Paris : Adamant Media Corporation, Elibron Classics. ISBN 1-4212-4790-9.
- FLODR, Miroslav. Brněnské nevěstky v nejstarších dějinách města In *Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity C41*, 1994, s. 7-12.
- FRANCEK, Jindřich. *Velké dějiny země Koruny české – tematická řada*. Sv. 3, Zločinnost a bezpráví. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2011. 738 s. ISBN 978-80-7432-115-3.
- FRANCEK, Jindřich. *Zločin a sex v českých dějinách: manželské spory a sexuální kriminalita v raném novověku*. Praha : Rybka, 2000. 254 s. ISBN 80-86182-29-0.
- FRIMMOVÁ, Eva. Slovenskí profesori na pražskej univerzite v predbielohorskom období : (s přihliadnutím na osobnosť Petra Fradelia). *Documenta pragensia*. 2008, 27, s. 523-546.
- FRYMIRE, John M. *The primacy of the postils: Catholics, Protestants, and the dissemination of ideas in early modern Germany* [online]. Leiden: Brill, 2010. Studies in medieval and Reformation traditions, ISSN 1573-4188; v. 147 [cit. 2012-01-24]. Dostupné z: <<http://site.ebrary.com/lib/natl/Doc?id=10439205>>.
- GLÜCK, Helmut (et al.). *Deutsche Sprachbücher in Böhmen und Mähren vom 15. Jahrhundert bis 1918: eine teilkommentierte Bibliographie*. Berlin: de Gruyter, 2002. 290 s. Die Geschichte des Deutschen als Fremdsprache. ISSN 1610-4226; Bd. 2. ISBN 3-11-017504-5.

- HAAS, Antonín. Omezení odúmrti a vdovská třetina v starém českém městském právu, *Právně historické studie*. 1973, 17, s. 199-218.
- HANUŠ, J.J. Kněz Jan Štelcar Želetavský z Želetavy co literát český, *Časopis českého museum*. 1864, č. 3, s. 262-287.
- HEJNIC, Josef; MARTÍNEK, Jan. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae*. Díl 1-5. Praha : Academia, 1966-1981.
- HEJNIC, Josef; MARTÍNEK, Jan. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě = Enchiridion renatae poesis Latinae in bohemia et Moravia cultae : Díl 6, Dodatky A-Ž*. Praha : Academia, 2011. 334 s.
- HERAIN, Jan; TEIGE, Josef. *Staroměstský rynek v Praze. Díl 1*. Praha: Společnost přátel starožitností českých, [1899]-1908. 430, xxvi s., [52] složených l. obr. příl.
- HEYDENREUTER, Reinhard: *Kriminalgeschichte Bayerns : Von den Anfängen bis ins 20. Jahrhundert*. Regensburg : Verlag Friedrich Pustet, 2008. 365 s. ISBN 978-3-7917-2136-1
- HLADÍK, Ondřej. *Kriminalita v rudolfínské Praze : zločin a právo na Novém Městě pražském v letech 1585 – 1593*. Červený Kostelec : Pavel Mervart, 2011. 278 s. ISBN 978-80-87378-88-5.
- HLAVÁČEK, Ivan; KAŠPAR, Jaroslav; NOVÝ, Rostislav. *Vademecum pomocných věd historických*. 2., dopl. a rozš. vyd., v nakl. H & H 1. vyd. Jinočany: H & H, 1994. 448 s. ISBN 80-85467-47-X.
- HLAVÁČKOVÁ, Ludmila; SVOBODNÝ, Petr. *Dějiny pražských lékařských fakult 1348-1990*. Praha : Karolinum, 1993. 151 s. ISBN 80-7066-742-7.
- HOFFMANN, František. *Středověké město v Čechách a na Moravě*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2009. 712 s. Česká historie; sv. 20. ISBN 978-80-7106-543-2.
- HORSKÁ, Pavla; MAUR, Eduard; MUSIL, Jiří. *Zrod velkoměsta : urbanizace českých zemí a Evropa*. Praha ; Litomyšl : Paseka, 2002. 352 s. ISBN 80-7185-409-3.
- HRDLIČKA, Josef (ed.). *Autobiografie Jana Nikodéma Mařana Bohdaneckého z Hodkova*. České Budějovice : Historický ústav Jihočeské univerzity, 2003. s. 132. Monographia historica 3.
- HRUBÁ, Michaela. Možnosti výzkumu měšťanských elit v prostředí královských měst severozápadních Čech. *Documenta pragensia*. 2004, 22, s. 193-210.
- HRUBÁ, Michaela. *Zvonění na sv. Alžbětu : odraz norem a sociální praxe v životních strategiích měšťanek na prahu raného novověku*. Praha : Argo, 2011. 411 s. Každodenní život; sv. 50. ISBN 978-80-257-0439-4.

- HRUBÝ, Hynek. *České postilly: studie literárně a kulturně historická*. Praha: Jubilejní fond Král. české společnosti nauk, 1901. 1 sv. (přeruš. str.). Spisy poctěné jubilejní cenou Královské české společnosti nauk v Praze; Číslo XII.
- HUSÁK, František. *Malý schematicismus, čili Seznam ulic a náměstí královského města Prahy podle nového číslování domů*. Praha : F. Husák, 1870. 227 s.
- CHYBA, Karel. Slovník knihtiskařů v Československu od nejstarších dob do roku 1860. *Strahovská knihovna* 1-18/19, 1966-1983/1984. 573 s.
- Ilustrovaný encyklopedický slovník*. Praha : Academia, 1980-1982. 3 sv.
- JANÁČEK, Josef. *Rudolf II. a jeho doba*. Praha : Svoboda, 1987. 568 s.
- JANIŠOVÁ, Jana. Delikt urážka na cti v českém moravském zemském právu. Právní normy a právní praxe. In BOROVSÝ, Tomáš; JANIŠ, Dalibor; MALANÍKOVÁ, Michaela a kol. *Spory o čest ve středověku a raném novověku*. Brno : Matice moravská, 2010. 254 s. Země a kultura ve střední Evropě ; sv. 16. ISBN 978-80-86488-74-5.
- JIREČEK, Josef. *Dějiny literatury české : díl I, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, ve způsobě slovníka životopisného a knihoslovného*. 2 sv. Praha : B. Tempský, 1875-1876.
- JORDÁNKOVÁ, Hana; SULITKOVÁ, Ludmila. K otázkám kriminalizace a marginalizace městského obyvatelstva předbělohorské doby – na příkladu královského města Brna. *Opera historica*. 2006, 11, s. 60 -613.
- Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha : Academia, 2007. 683 s. ISBN 978-80-200-1523-5.
- KAŠPAROVÁ, Jaroslava. Několik obecných poznámek na téma stavu bádání v oblasti dějin knižní kultury českých zemí. In *Barokní Praha – barokní Čechie 1620-1740 : Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001*. Praha : Scriptorium 2004, s. 611-613.
- KAŠPAROVÁ, Jaroslava. *České země a jejich obyvatelé očima románského světa 16.-17. století*. České Budějovice : Veduta, 2010. 319 s. ISBN 978-80-86829-53-1.
- KEJŘ, Jiří. *Vznik městského zřízení v českých zemích*. Praha : Karolinum, 1998. 345 s. ISBN 80-7184-515-9.
- KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska*. Praha : NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 1996. 306 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-164-6.
- KNEIDL, Pravoslav. *Česká lidová grafika: v ilustracích novin, letáků a písniček*. Praha : Odeon, 1983. 336 s.

- KOPECKÝ, Milan. K české reformační postilografii. *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university D16*, 1970, s. 39-50
- KOPECKÝ, Milan. *Český humanismus*. Praha : Melantrich, 1988. 282 s. České myšlení; Sv. 14.
- KÖPL, Karel. Dodatek k článku Zíbrt, Čeněk. O české postille kněze Martina Philadelpha Zámrského, *Sborník historický*. 1886, roč. 4, s. 156-157.
- KRÁL, Josef. Filologická činnost Mistra Petra Codicilla z Tulechova. *Listy filologické*. 1891, roč. 18, č. 1, s. 401-413.
- KRÁL, Pavel. Muž a žena mezi přechodovými rituály rodinného života v raně novověkých pramenech. In BŮŽEK, Václav, ed. a KRÁL, Pavel, ed. *Společnost v zemích habsburské monarchie a její obraz v pramenech (1526-1740)*. Vyd. 1. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2006. S. 426-439. Opera historica; 11. ISBN 80-7040-882-0.
- KREJČÍ, Jan. Zalužanský ze Zalužan, s ohledem na své předchůdce. *Časopis českého museum*. 1848, 22, s. 271-301.
- KRISTIÁN z KOLDÍNA, Pavel; JIREČEK, Josef (ed). *Práva městská Království Českého a Markrabství Moravského spolu s krátkou jich summou*. 5. vyd. Praha : Všehrd, 1876. 511 s.
- KUŤÁKOVÁ, Eva (a kol.). *Slovník latinských spisovatelů*. Praha : Odeon, 1984. 718 s. Slovníky spisovatelů.
- KYAS, Vladimír. *Snaha o zlidovění českého biblického jazyka v 16. stol.* Brno: [s.n.], 1950. 176 s.
- Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha : Academia, 1985-2008. 7 sv. ISBN 80-200-0345-2.
- Liber decanorum facultatis philosophicae universitatis Pragensis, ab anno Christi 1367. Usne ad annum 1585 e codice membranaceo ileus aetatis nunc primum luce donatus*. Pragae : J. N. Jeřábek, 1832. 586 s. Monumenta universitatis Carolo-Ferdinandae I. 1-2.
- LÍVA, Václav. Studie o Praze pobělohorské. III. Změny v domovním majetku. *Sborník příspěvků k dějinám hlavního města Prahy*. 1935, 9, s. 1-439.
- MACEK, Josef. *Jagellonský věk v českých zemích : 1471-1526*. díl 3-4. – Vyd. 2, v tomto souboru 1. Praha : Academia, 2002. 599 s. ISBN 80-200.0976-0.
- MACEK, Petr (ed.). *Slovník české hudební kultury*. Praha: Editio Supraphon, 1997. 1035 s. ISBN 80-7058-462-9.

- MALURA, Jan. Mezi vyprávěním a kontemplací. In STUKA, M. (ed). *Život Krista Pána*. Brno : Host, 2007, s. 11-30.
- MALURA, Jan. Moravské kancionály v kontextu kulturních proudů předbělohorské epochy. *Acta universitatis Palackianae Olomucensis*. Facultas Philosophica. Moravica 1-2004, s. 149-156.
- MALÝ, Karel. *Trestní právo v Čechách v 15. – 16. století*. Praha : Univerzita Karlova, 1979. 262 s.
- MALÝ, Karel; SIVÁK, Florián. *Dějiny státu a práva v Československu: Celost. vysokošk. učebnice pro stud. právnických fak. Díl 1. Do r. 1918*. Praha : Panorama, 1988. 547 s..
- MARKOVÁ, Radka. *Porodní příručky jako pramen poznání těhotenství a porodu v raném novověku*. [online]. Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého, 2012 [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <<http://www.historie.upol.cz/esf/downloads/markova.pdf>>.
- MARTÍNEK, Jan. Humanisté a mecenáši. *Listy filologické*. 1987, roč. 110, s. 25-31.
- MARTÍNEK, Jan. O povaze a dochování našeho latinského písemnictví z období humanismu. *Listy filologické*, 1960, roč. 83, s. 128-134, 269-274.
- MARTÍNEK, Jan. Příspěvek k poznání vlivu university na rozvoj humanistické literární činnosti v českých zemích. *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensia*. 1969, roč. 10, s. 7-16.
- MENČÍK, Ferdinand. Censura v Čechách a na Moravě. *Věstník královské české společnosti nauk*, 1889, s. 85-136.
- MILLER, Jaroslav. *Uzavřená společnost a její nepřátelé : město středovýchodní Evropy (1500-1700)*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 463 s. Česká historie; sv. 16. ISBN 80-7106-805-5.
- MORYSON, Fynes; Tylor, John; BEJBLÍK, Alois, ed. *Cesta do Čech*. Praha : Mladá fronta, 1977. 216 s. Klasické cestopisy; sv. 8.
- MUKAŘOVSKÝ, Jan (ed.). *Dějiny české literatury*. [Díl] 1, Starší česká literatura. Praha : ČSAV, 1959. 531 s. Práce ČSAV.
- NACHTMANNOVÁ, Alena. Móda a luxus v odívání staroměstských měšťanů v 17. století, *Documenta pragensia*. 2004, 22, s. 175-192.
- NESLÁDKOVÁ, Ludmila. *Významový slovník k vybraným oblastem středověkých dějin kultury v českých zemích : (manželství a rodina, zdraví a hygiena, vzdělání, zvyky, rituály, zábavy)*. - [Ostrava] : Ostravská univerzita, 1996. 190 s. ISBN 80-7042-459-1.
- NICKEL, Rainer. *Lexikon der antiken Literatur*. Düsseldorf : Patmos, 2006. 904 s. ISBN 3-491-69138-9.

- PÁNEK, Jaroslav. K rozšiřování pražských tisků v předbělohorské době. (Zprostředkovatelská úloha světských a církevních vrchností). *Documenta pragensia*. 1990, 19/I., s. 239-255.
- PÁNEK, Jaroslav. *Poslední Rožmberkové: velmoži české renesance*. Praha : Panorama, 1989. 417 s. Stopy, fakta, svědectví. ISBN 80-7038-006-3.
- PEŘINOVÁ, Helena. Nerhofové z Holtrperka. Příspěvek k poznání horní vrstvy Starého Města pražského na přelomu 16. a 17. století. *Pražský sborník historický*. 2006, roč. 34, s. 127-144.
- PEŘINOVÁ, Helena. Teuflové z Zeilperka. Příspěvek k poznání života horní vrstvy Starého Města pražského na přelomu 16. a 17. století. *Pražský sborník historický*. 2003, roč. 32, s. 39-64.
- PEŠEK, Jiří. Knihy a knihovny v kšaftech a inventářích pozůstalostí Nového Města pražského v letech 1576 až 1620. *Folia historica bohemica*. 1980, roč. 2, s. 247-282.
- PEŠEK, Jiří. *Měšťanská vzdělanost a kultura v předbělohorských Čechách 1547-1620 : (všední dny kulturního života)*. Praha : Karolinum, 1993. 166 s. ISBN 80-7066-789-3.
- PEŠEK, Jiří. Pozůstalostní inventáře jako pramen poznání kultury každodenního života. *Opera Historica*. 1991, 1, s. 30-42.
- PEŠEK, Jiří. Pražské knihy kšaftů a inventářů pozůstalostí : příspěvek k jejich struktuře a vývoji v době předbělohorské. *Pražský sborník historický*. 1982, roč. 15, s. 63-92.
- PEŠEK, Jiří. Proměny utrakvistického kultu v předbělohorské době aneb Jan Hus v knihovnách pražských měšťanů na přelomu 16. a 17. Století. In *Ad vitam et honorem. Profesoru Jaroslavu Mezníkovi přátelé a žáci k pětasedmdesátým narozeninám*, Brno 2003.
- PEŠEK, Jiří; WIŽĎÁLKOVÁ, Bedřiška. Impresí Jana staršího a Jana Filoxena Jičínských (1563-1590). *Documenta Pragensia*. 1990, 10/1, s. 135-172.
- PETR, Stanislav: Jiří Melantrich z Aventýna a jeho tisky v knihovnách kolínských měšťanů. Příloha č. I. *Práce muzea v Kolíně*. 1982, 2, s. 77-89.
- PETRÁŇ, Josef a kol. *Dějiny hmotné kultury. II/1, [Kultura každodenního života od 16. do 18. století]*. Praha: Karolinum, 1995. 468 s. ISBN 80-7184-085-8.
- PETRŮ, Eduard. *Vzdálené hlasy: studie o starší české literatuře*. Olomouc: Votobia, 1996. 443 s. ISBN 80-7198-162-1.
- PLESKALOVÁ, Jana (et al.). *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*. Praha : Academia, 2007. 683 s. ISBN 978-80-200-1523-5.

- POKORNÝ, Jiří. Česká literární produkce. In *Barokní Praha – barokní Čechie 1620-1740 : Sborník příspěvků z vědecké konference o fenoménu baroka v Čechách, Praha, Anežský klášter a Clam-Gallasův palác, 24.-27. září 2001*. Praha : Scriptorium 2004, s. 653-660.
- Portugalská bitva u Maghrebu roku 1578 a Praha, *Nový orient*. 1986, 41, s. 282.
- PRUDKOVÁ, Lenka. Čeští tiskaři 16. století a židovství. *Dějiny a současnost*. 2000, č. 6, s. 11-15.
- PUMPRLA, Václav. *Knihopisný slovník českých, slovenských a cizích autorů 16.-18. století*. Praha: Kabinet pro klasická studia, Filosofický ústav Akademie věd České republiky, 2010. 1307 s. ISBN 978-80-254-7790-8.
- RATAJ, Tomáš. *České země ve stínu půlměsíce : obraz Turka v raně novověké literatuře z českých zemí*. Praha : Scriptorium, 2002. 423 s. ISBN 80-86197-31-X.
- RATAJ, Tomáš. Turecká hrozba a raně novověké zpravodajství v předbělohorských Čechách. *Documenta pragensia* 2001, 19, s. 233-261.
- RESKE, Christoph. *Die Buchdrucker des 16. und 17. Jahrhunderts im deutschen Sprachgebiet : auf der Grundlage des gleichnamigen Werkes von Josef Benzing*. Wiesbaden : Harrassowitz, 2007. 1090 s. Beiträge zum Buch- und Bibliothekswesen, ISSN 0408-8107; Bd. 51. ISBN 978-3-447-05450-8.
- ROUBÍK, František. Soupis označení domů v pražských městech (I. – V.). *Zpravodaj místopisné komise*. 1972, roč. 13, č. 1-2, s. 102-158.
- ROUBÍK, František. Soupis označení domů v pražských městech (I. – V.). *Zpravodaj místopisné komise*. 1972, roč. 13, č. 3-4, s. 433-484.
- RUTH, František. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních II. : Karlova třída – U Půjčovny*. Praha : Pavel Körber, 1904, s. 473-898.
- RYBIČKA, Antonín. Adam Zalužanský ze Zalužan. Obraz životopisní. (!) *Živa. Časopis přírodnický*, 1856, roč. 4, s. 252-261.
- RYBIČKA, Antonín. Pomůcky k starému místopisu a rodopisu měst pražských. *Památky archeologické*, 1858, 3, s. 317-322, 360-363.
- SCHNIERER, Miloš. *Dějiny hudby*. Vyd. 4., rev., rozš. a aktualiz. Brno : Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2007. 248 s. ISBN 978-80-86928-19-7.
- SLÁDEK, Miloš. Poznámka k problematice českých pohřebních kázání v 17. století. In *Česká literatura doby baroka. Literární archiv* 1994, roč. 27, s. 217-221.
- SLAVATA Z CHLUMU A KOŠUMBERKA, Vilém; JIREČEK, Josef (ed). *Paměti nejvyššího kancléře království českého Viléma hraběte Slavaty z Chlumu a Košumberka ... od L. 1608 do 1619. I. díl, 1608-1609, pak 1618-1619*. V Praze: I.L. Kober, 1866. 432 s.

- Staré paměti dějin českých = Monumenta historiae Bohemica; 1. Bibliotéky historické; běh 2.
- SMUTNÝ, Bohumír a kol. *Kdo byl kdo na jihozápadní Moravě: Dačicko, Jemnicko, Slavonicko, Telčsko*. Dačice: Městské muzeum a galerie v Dačicích, 2000. 175 s. ISBN 80-238-6777-6.
- STANKIEWICZ, Edward. *Grammars and dictionaries of the slavic languages from the middle age up to 1850: an annotated bibliography*. Berlin : Mouton, 1984. 190 s. ISBN 3-11-009778-8.
- STEJSKAL, Aleš. Služební cesty rožmberských úředníků 1589-1611. In BOBKOVÁ, Lenka (ed); HRUBÁ, Michaela (ed). *Cesty a cestování v životě společnosti*. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 1995. s. 199-208.
- SVATOŠ, Michal (ed.). *Dějiny Univerzity Karlovy I. : 1347/48-1622*. Praha : Univerzita Karlova, 1995. 322 s. ISBN 80-7066-968-3.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. *Geschichte des Buchhandels in Tschechien und in der Slowakei*. Wiesbaden: Harrassowitz, 2002. 225 s. Geschichte des Buchhandels. ISSN 0941-7877; Bd. 7. ISBN 3-447-04507-8.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. *Knižní obchod v Brně od sklonku 15. do konce 18. století*. Brno: Statutární město Brno, 2011. 498 s. ISBN 978-80-86736-23-5.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. Noviny z Prahy na sklonku 16. Století. K předpokladům vzniku týdenních tištěných novin. *Vědecké informace*. Supplement 1, 1970, s. 34-79.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. Počátky novinového zpravodajství v českých zemích. *Sborník historický*. 1971, roč. 18, s. 5-36.
- ŠIMEČEK, Zdeněk. Osmanská expanze v českém zpravodajství 16. A počátku 17. století. In *Osmanská moc ve střední a jihovýchodní Evropě v 16. a 17. století*. Sborník prací z vědeckého zasedání československo-jugoslávské historické komise v Brně 3.-5. 11. 1975. Díl I. Praha 1977, s. 310-373.
- ŠKARKA, Antonín. *Nové kapitoly ze staré české hymnologie*. Praha : Česká akademie věd a umění, 1942. 114 s. Sborník filologický. 12; 2.
- ŠKARKA, Antonín. Ze zápasů nekatolického tisku s protireformací : (Literární a tiskařská aféra z roku 1602). *Český časopis historický*. 1936, roč. 42, s. 1-55, 286-332, 484-520.
- ŠKARPOVÁ, Marie; SLAVICKÝ, Tomáš: Katechismové písně a zpívané katechismy : Příspěvek jezuitů ke katolickému modu catechizandi přelomu 16. a 17. století. *Folia Historica Bohemica*, 2011, roč. 26, č. 1, s. 131-141.

- ŠMAHEL, František. Existenční vyhlídky a kariéry českých humanistů, *Časopis Matice moravské*, 1994, 113, s. 47-55.
- ŠTEFANOVÁ, Dana. Vdovy v raném novověku. Studie k právnímu postavení a jednání „viditelných“ žen na příkladu praxe panství Frýdlant v severních Čechách mezi léty 1550-1750. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity C49*, 2002, s. 49-69.
- ŠTĚPÁNEK, Pavel. Španělští intelektuálové v Praze. *Documenta pragensia*. 2008, 27, s. 467-497.
- ŠUBERT, Václav (ed.). *Apologie druhá stavův království Českého, tělo a krev Pána Ježíše Krista pod obojí spůsobou přijímajících: která, roku 1618 na ospravedlnění Čechův před Evropou od týchž stavův v českém i německém jazyku tiskem vydaná, nyní opět k poučení a oslavení milého národa našeho na světlo vychází*. Praha : K. Seyfried, 1862. 463, 16 s.
- ŠVÁB, Miloslav. *Prology a epilogy v české předhusitské literatuře*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1966. 251 s. Monografie Pedagogické fakulty v Plzni; sv. 1.
- TEIGE, Josef. Seznamy měšťanů pražských I. Staré Město pražské. Od roku 1551-1620. In *Almanach Královského hlavního města Prahy*, 1905, 8, s. 101-157.
- TEIGE, Josef. *Základy starého místopisu pražského : (1437-1620)*. Oddíl I, Staré Město pražské (ochoz XIIa-XXX). Díl II. Praha : Královské hlavní město, 1915. 902 s.
- TISCHER, František. Příspěvek k dějinám cenzury za arcibiskupa Antonína Brusa. *Listy filologické*. 1905, roč. 32. s. 258-271, 376-379.
- TOMEK, Václav Vladivoj. *Základy starého místopisu Pražského : Oddíl I. Staré Město pražské*. 2 sv. Praha : Královská česká společnost nauk, 1865-1866.
- TOŠNEROVÁ, Marie. „Knižky potěšitelné“. Útěšná literatura předbělohorské doby. In RADIMSKÁ, Jitka (ed.). *K výzkumu zámeckých měšťanských a církevních knihoven. „Vita morsque et librorum historia“*. *Opera romanica*. České Budějovice : Jihočeská univerzita, 2006. s. 155-168.
- VAVŘINEC Z BŘEZOVÉ; ZÍBRT, Čeněk (ed.). *Vavřince z Březové Snář velmi pěkný*. Praha : J. Otto, 1908. 176 s. Světová knih.; 680-682.
- VEČEŘOVÁ, Petra. *Šumanská tiskárna : (1585-1628)*. Praha : Archiv hlavního města Prahy; Scriptorium, 2002. 370 s. Documenta Pragensia. Monographia; vol. 17. ISBN 80-86197-42-5 (Skriptorium).
- VESELÁ-PRUDKOVÁ, Lenka. *Židé a česká společnost v zrcadle literatury : od středověku k počátkům emancipace*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2003. 153 s. ISBN 80-7106-430-0.

- VESELÁ-PRUDKOVÁ, Lenka. *Knihy na dvoře Rožmberků*. Praha : Knihovna Akademie věd ČR, 2005. 359 s. ISBN 80-86675-06-8.
- VLČEK, Jaroslav (et al.). *Dějiny české literatury*. 5. vyd. [sic]. Praha : SNKLHU, 1960. 3 sv. Dějiny literatury; Sv. 1-3.
- VLČEK, Pavel (a kol.). *Umělecké památky Prahy : Staré Město, Josefov*. Praha : Academia, 1996. 639 s. ISBN 80-200-0563-3.
- VOIT, Petr. *Encyklopedie knihy : starší knihtisk a příbuzné obory mezi polovinou 15. a počátkem 19. Století : papír, písmo a písmolijectví, knihtisk a jiné grafické techniky, tiskaři, nakladatelé, knihkupci, ilustrátoři a kartografové, literární typologie, textové a výtvarné prvky knihy, knižní vazba, knižní obchod*. 2. vyd. Praha : Libri ve spolupráci s Královskou kanonií premonstrátů na Strahově, 2008. 2. sv. s. 1-655, s. 656-1350. Bibliotheca Strahoviensis. Series monographica; 2. ISBN 978-80-7277-390-9.
- VOLF, Josef. Kde byly v Praze r. 1615 knihkupecké krámy? *Časopis společnosti vlastenského Museum v Čechách*. 1928, s. 188-189.
- VOLF, Josef. Knihkupci na Hradě Pražském. *Zvon*. 1914, roč. 25, s. 184.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Herbstmesse 1564 bis Herbstmesse 1573*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1972. 535 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 1.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Fastenmesse 1574 bis Herbstmesse 1580*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1973. 495 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 2.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Fastenmesse 1581 bis Herbstmesse 1587*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1980. 617 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 3.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkatalog Georg Willers. Fastenmesse 1588 bis Herbstmesse 1592*. Hildesheim: Georg Olms Verlag, 1978. 579 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Band 4.
- WILLER, Georg (ed.). *Die Messkataloge Georg Willers. Fastenmesse 1593 bis Herbstmesse 1600*. Hildesheim: Olms, 2001. 590 s. Die Messkataloge des sechzehnten Jahrhunderts; Bd. 5. ISBN 3-487-05565-1.
- WINTER, Zikmund. Mistra Bacháčka kolejní počty. *Časopis českého museum*. 1895, s. 387-423

- WINTER, Zikmund. *O životě na vysokých školách pražských knihy dvoje: kulturní obraz XV. a XVI. století*. Praha: Matice česká, 1899. 614 s. Spisů musejních; č. 167. Novočeská bibliotéka; č. 32.
- WINTER, Zikmund. *Řemeslnictvo a živnosti XVI. věku v Čechách : (1526-1620)*. Praha : Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1909. 749 s.
- WIŽDÁLKOVÁ, Bedřiška. Glosy na okraj Lékařských knih mistra Křišťana. In *Pocta dr. Emmě Urbánkové. Spolupracovníci a přátelé k 70. narozeninám*. Praha : 1979, s. 475-503.
- ZÍBRT, Čeněk. O české postille kněze Martina Philadelpha Zámrského. *Sborník historický*. 1886, roč. 4, s. 77-84, 149-156.
- ŽILKA, Ladislav. Seznam domů Týnské osady z roku 1613. *Documenta Pragensia*. 1997, roč. 15, s. 75-81.

10.1. Seznam zkratek

AHMP – Archiv hlavního města Prahy

Apponyi - APPONYI, Sándor; VEKERDI, József (ed.) *Hungarica*:

Bezzel – Erasmusdrucke - BEZZEL, Irmgard (ed.). *Erasmusdrucke des 16. Jahrhunderts in bayerischen Bibliotheken*.

Bezzel -BEZZEL, Irmgard. „Erstlich gedruckt“. Zu einem Topos in Neuigkeitsberichten des späten 16. Jahrhunderts.

BNF - *Catalogue général de la BnF* [online].

Brtová - BRTOVÁ, Bohuslava. *Dodatky ke Knihopisu českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce 18. století z fondu Základní knihovny - Ústředí vědeckých informací ČSAV*.

CizBoh – *Bibliografie cizojazyčných bohemikálních tisků z let 1501-1800*.

Dodatky ke Kp - *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století* : Dodatky

Dokoupil – kapucíni - DOKOUPIL, Vlatislav; VOBR, Jaroslav. *Souписы tisků 16. století z fondů Universitní knihovny v Brně* : sv. 7, Tisky 16. století z knihoven dominikánů a kapucínů ve Znojmě ...

DP – Documenta Pragensia

Glück - GLÜCK, Helmut (et al.). *Deutsche Sprachbücher in Böhmen und Mähren vom 15. Jahrhundert bis 1918: eine teilkommentierte Bibliographie*.

Göllner - GÖLLNER, Carl. *Tvrčica*

HAB - *Online-Katalog der Herzog August Bibliothek Wolfenbüttel* [online].

Horský - HORSKÝ, Zdeněk; TENOROVÁ, Dagmar. *Souпис tisků předních pražských astronomů 16.-17. století v historických knihovnách ČSR*

Jones - JONES, William Jervis. *German lexicography in the European context*

Jungmann - JUNGMANN, Josef. *Josefa Jungmanna Historie literatury české*:

Kp – Knihopis - *Knihopis českých a slovenských tisků od doby nejstarší až do konce XVIII. století*

NA – Národní archiv

ÖNB - *Kataloge der Österreichischen Nationalbibliothek : Hauptkatalog* :

Chicago - *Newberry Online Catalog* [online].

PSH – Pražský sborník historický

Pumpřla - PUMPŘLA, Václav. *Souпис starých tisků ve fondech Státní vědecké knihovny v Olomouci*

Rataj - RATAJ, Tomáš. *Souпис turcik*. In: *České země ve stínu půlměsíce*

Ruk – Rukověť - HEJNIC, Josef; MARTÍNEK, Jan. *Rukověť humanistického básnictví v Čechách a na Moravě*

SOkA – Státní okresní archiv

Šimeček - ŠIMEČEK, Zdeněk. *Noviny z Prahy na sklonku 16. století*.

VD 17 – *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVII. Jahrhunderts*

VD 16 - *Verzeichnis der im deutschen Sprachbereich erschienenen Drucke des XVI. Jahrhunderts*

Vobr - VOBR, Jaroslav. *České tisky Moravské zemské knihovny v Brně a jihomoravských klášterních knihoven z let 1501-1800*

Vobr - VOBR, Jaroslav. *Souписы tisků 16. století z fondů Universitní knihovny v Brně*

Weller - WELLER, Emil. *Die ersten deutschen Zeitungen*

Willer 5 - WILLER, Georg (ed.). *Die Messkataloge Georg Willers* Bd. 5.

Zíbrt - *Bibliografie české historie*. 5 sv.